

Mason

P. 133.

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

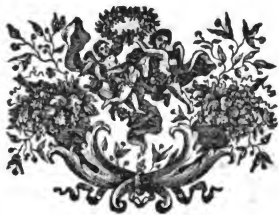
TOMUS XI.

*exhibens notas & observationes ad X. libros historiae Fran-
corum B. GREGORII TURONENSIS EPISCOPI,
& supplementum FREDEGARII.*

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

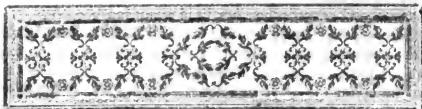
*Jurisconsulsi & in supremis Neapolitanis tribunalibus
causarum patroni.*

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA. M DCC LXXX.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

Empore, quo consilium inivi ANTONII DADINI ALTESERRÆ opera omnia typis jam vulgata in publicam lucem simul emittere, per pauca in mea non satis ampla bibliotheca opuscula reperiiebantur: stante nihilominus sub prelo primo tomo de *vindictis ecclesiastica jurisdictionis*, cetera, a me deinceps edita, in manus habui, præsertim humanitate eruditorum illorum in præfatione ejusdem primi tomi laudatorum virorum, qui mihi dono copiam fecerunt. Ex indubitanter editis deerat opus, cui titulus: *Notæ & observationes in X. libros historia Francorum B. Gregorii Turonensis Episcopi, & supplementum Fredegarii*. Tolosæ M DC LXXIX. Continuis mandatis Italos ac Transalpinos bibliopolas defatigaveram, ut illud invenirent, & quovis pretio ad me deferrent: sed incassum. Ad litteratos proinde viros me converti, eosque, tum singulatim, tum generatim evulgatis in eadem præfatione admonitionibus, rogavi, ut si quis illud haberet, ad me transmitteret: fide interim data restituendi librum emendatiorem, (augurabar enim, non secus ac ceteros ALTESERRÆ libros, erroribus repletum prodiiisse) & præterea ipsius dantis nomen celebrandi.

Procefferat pene ad finem editio, & ubi spes habendi operis ferme nulla pellucebat, insperanti mihi dono dedit vir eruditus JOANNES BAPTISTA DELLA SPINA in foro Neapolitano advocatus, cui pro eo ac debui & publice & privatim gratias egi.

Hoc novo adquisito opere, videor libros ALTESERRÆ omnes jam editos collegisse: nam ultra eos, quos mecum habeo, nescio an alii typis prodierint. Composuit autem vir summus alios atque alios libros: sed nondum mihi scire licuit, eos typis traditos fuisse.

se: multo minus licuit opera MSCta, quæ forte exstant, posse comparare, etsi erogatis sumtibus in id etiam incubuerim.

Plura vero sunt, unde constare possit de aliis ineditis ALTE-SERRÆ operibus. Ipse provocat ad suum librum *de universitatibus* (1). Laudat commentarium suum ad *cap. quæsvir, de V.S.* (2). Memorat etiam a se scriptum *ecclicum adversus Joannem Launoium presbyterum & rheologum* (3). Testatur quoque se præ manibus habere *tertium volumen rerum Aquitanicarum, & libellum observationum in epistolas Clementis IV. non dum editas* (4). Et, quod primum memorandum erat, composuit similiter tres posteriores *tomos quotidianarum recitationum in varias partes digestorum & codicis: de quibus in præfatione octavo tomo præfixa plura dixi.*

Opera vero omnia a me collecta, & conjunctim edita, hoc ordine disposita sunt.

<i>De ecclesiastica jurisdictionis vindictis adversus Caroli Feuretii & aliorum tractatus de abusu.</i>	tom. I.	vol. 1.
<i>Ascticæ, sive originum rei monasticæ.</i>	tom. II.	vol. 1.
<i>Nota & observationes in Anastasium de vitis Roman. Pontif. Nota & observationes in XII. libros epistolarum B. GREGORII PAPÆ hujus nominis I. cognominis Magni.</i>	tom. III.	vol. 1.
<i>Rerum Aquitanicarum libri decem.</i>	tom. IV.	vol. 2.

De DUCIBUS ET COMITIBUS provincialibus Gallia. De origine & statu feudorum pro moribus Gallia. In libros clementinarum commentarius. Sex prælectiones solemnes habita pro instaurandis scholis.

<i>De fictionibus juris libri septem. Accessit solennis prælectio ad l. cum societas, ff. pro socio.</i>	tom. VI.	vol. 1.
<i>Brevis & emuleata expositio in institutionum JUSTINIANI libros quatuor.</i>	tom. VII.	vol. 1.

Recitationes quotidiana in CLAUDII TRYPHONINI libros XXI. disputationum, & varias partes digestorum & codicis.

<i>Dissertationum juris canonici libri sex.</i>	tom. IX.	vol. 1.
---	----------	---------

Commentarius perpetuus in singulas epistolas decretales INNOCENTII III. Pontificis Maximi.

	tom. X.	vol. 4.
--	---------	---------

(1) In not. ad marg. comment. ad clem. de magistris tom. V. hujus edit. pag. 210.

(2) In not. ad cap. 15. libr. VIII. hist. Franc. tom. XI. hujus edit. pag. 165.

(3) In not. ad fin. lib. IX. hujus tom. XI. pag. 195.

(4) In epist. dedicatoria ejusdem tom. XI.

Notæ & observationes in X. libros historiæ Francorum B. GREGORII Turoensis Episcopi, & supplementum FREDEGARII. tom. XI. vol. I.

Sed nunc tempus est, ut quid ego in edendo hoc ultimo opere perfecerim, paucis adaperiam. Pluries in præfationibus ad jam edita opera lectores admonui, me cum autographis contulisse leges civiles omnes & canones, itemque fragmenta Græcorum & Latinorum, quæ sensum idoneum non reddebant, ubi eorum librorum copia fuit: immo, si otium aliquando fuit, contulisse etiam loca, quæ rectum proferebant sensum, & quæ non descriptis verbis laudabantur. Quod monitum facit, ne mihi vitio verti debeant menda, quæ fortasse in locis non collatis superfuerant.

Verum enimvero in edendo hoc opere scrupulosiorem diligentiam adhibui, cui labori me adstrictum esse sensi ob fidem ei datam, qui librum dono dederat, ut eundem restituerem emendatorem. Ut igitur fidei datæ satisfacerem, omnia auctorum loca in hoc opere vel transcripta, vel tantum laudata, cum suis auctori- bus contuli; iis dumtaxat exceptis, quorum libros nec in publicis, nec in privatis bibliothecis reperire licuit, ubi hoc signum ***) apposui; itemque paucis aliis, quæ nec a capite ad calcem revolutis operibus reperta sunt, hoc vero signo **) distinctis. Qua instituta collatione reapse cognovi, multa auctorum loca, quæ in præcedentibus operibus non contuli, depravata etiam in mea editione exstare: omnia tamen in hoc opere emendata sunt.

Jam ferme ab eo tempore, quo ALTESERRÆ opera in publicum emittere cœpi, conjeceram, virum doctissimum sæpe ex memoria, qua pollebat, tenaci, loca & verba auctorum citare & transcribere consuevisse: nec aliter explicare licebat mendorum ingentem numerum, quibus citationes redundant. Nunc vero hujus operis editione in certitudinem redacta conjectura est. Multa sane sunt loca, quæ in antecedentibus operibus ex uno libro vel capite relata sunt, quæ in hoc opere ex alio atque alio laudantur: itemque alia in opere uno ex uno auctore relata, in altero vero ex altero. Quin in hoc eodem opere unus idemque locus uno libro & capiti, mox alii libro & capiti tribuitur. Sunt etiam multa fragmenta ex uno auctore laudata, quæ tamen ad alium pertinent.

Quod vero magis probat, auctorem sæpe ex memoria suas edidisse lucubrationes, est historia Francorum GREGORII TURO- NENSIS, quam hoc opere notis & observationibus instruxit. In

ea enim verba unius capituli, quæ præcedere debebant, posteriora fecit: verba ad plura capita pertinentia, sub uno collocavit: item uno contextu retulit verba diversorum capitulorum, & quæ aliquando ad diversos libros pertinent: & verba unius capituli, sæpe sub alio transcriptis & illustravit. Ex hac auctoris consuetudine, libros ex memoria laudandi, factum reor, quod multa auctorum loca ab eo citata inveniri non potuerint, nec ipsorum librorum evolutione.

Ipsæ vero in hac editione, textum GREGORII TURONENSIS, qui perturbatus ab ALTESERRA relatus erat, ordine suo descripsi. Ubi ALTESERRA erravit in designandis ad marginem capitum numeris, hoc † addito signo emendavi: & ubi ipse caput non adnotavit, fortasse quia verba illa ad caput antecedens pertinere putabat, ad marginem caput, addito signo *, apposui: quod signum præcedit etiam verba suo loco restituta. In omnibus quoque auctorum locis, quæ mendis purgavi, signo † lectorem admonui: quo eodem signo distinxî notas ad marginem a me adjectas, a notis auctoris, quæ nullo signo donantur. Si quando citata lex facere ad rem non videbatur, apposui signum *), ut lector apud se expenderet. Et in omnibus auctorum locis ab auctore generatim per tractatus aut libros laudatis, præcisa loca, parenthesi inclusa, adjeci.

Nescio an addere debeam, me, in edendo ALTESERRÆ opera omnia, quæ stupenda eruditione referta sunt, solum contulisse auctorum loca, & solum incubuisse ad emendandas ab erroribus typographicis plagulas: ne forte aliquis dubitet ab homine uno id in brevi temporis spatio perfici potuisse. Solus certe fui. Id vero non dixi, quasi laudem aucupaturus, (vix enim aliqua haberi potest laus ex locorum collatione) sed ut hoc exemplo alii ad grandiora excitentur: nam volenti nihil difficile.

Specimen errorum.

<i>Edit. Tolosan.</i>	<i>Edit. mea.</i>
<i>Accedente, atque immo potius pereunte ab Urbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum.</i> pag. 1. lin. 1.	<i>Decedente, atque immo potius pereunte,</i> &c. pag. 1. lin. 1.
<i>Sidon. ipse libr. 2. epist. 10. luget interitum lingue latinæ: Sic omnes nobiscum sermonum purpura per incuriam vulgi decolorabantur.</i> pag. 3. lin. 31. & seqq.	<i>Sidonius ipse Sic omnes † nobilium sermonum purpura,</i> &c. pag. 2. lin. 48. & seqq.
<i>Idem in Joannem cap. 33. pag. 5. lin. 11.</i>	<i>Idem in Joannem cap. † 7. tract. 33. num. 8. pag. 3. lin. 11. ab infr.</i>

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

- in fragment Petron. nuper edito. p. 7. l. 33.
 Gregorium infr. libr. 4. cap. 32. pag. 7. ad 8.
 Plin. libr. 1. cap. 23. pag. 8. lin. 30.
 Sulpitius Severus... libr. 1. *ibid.* lin. antep.
 Idem cap. 17. pag. 9. lin. 26.
 Aimoin... libr. 1. cap. 5. pag. 10. lin. 34.
 Sic regnum Parthorum divilum erat in
 regna duo & viginti. pag. 11. lin. 19.
 Plin. libr. 4. cap. 25. *ibid.* lin. 20.
 Tranquill. in Claudio cap. 1. *ibid.* lin. 30.
 Gregorius ... l. 1. cap. 50. p. 12. l. 2. & 3.
 Martyrol. Roman. Jun. 18. *ibid.* lin. 4.
 Euseb. libr. 5. cap. 17. pag. 13. lin. 14.
 Gregor. Papa libr. 5. epist. 32. *ibid.* lin. 23.
 Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 2. cap.
 1. ... Idem lib. de mirac. ejusd. cap. 60.
ibid. lin. 24. & seqq.
 ipsius Joannis 13. *ibid.* lin. 33.
 Gregorius ... libr. de glor. marty. cap. 49.
 pag. 15. lin. 2. & seqq.
 Gregorius ... de glor. Martyr. cap. 43. *ibid.*
 lin. 27. & 28.
 Augustin. libr. contr. Petilian. epist. de unit.
 eccl. 13. pag. 16. lin. 13. & 14.
 4. Reg. 12. pag. 17. lin. 1.
 Gregorius etiam de glor. marty. cap. 48.
ibid. lin. 15. & 16.
 Sidon. libr. 4. epist. 8. pag. 18. lin. 1.
 Augustin. ... libr. 4. cap. 17. *ibid.* lin. ult.
 Idem de glor. Martyr. cap. 87. pag. 19. lin.
 11.
 Idem ... libr. 1. cap. 1. pag. 21. lin. 13.
 Cassiodor. libr. 8. epist. 5. *ibid.* lin. 20.
 Othienfis ... libr. 3. cap. 27. *ibid.* lin. 21.
 Gregor. ... libr. 10. cap. 30. p. 22. lin. 2.
 infr. libr. 10. cap. 28. pag. 23. lin. 6.
 Milevit. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 18.
 Nangius ... ad ann. 1266. *ibid.* lin. 34.
 Vicecomes ... lib. 2. cap. 12. l. 17. p. 24. in marg.
 Conc. Tur. 2. can. 20. Antistiodor. can. 20.
 21. *ibid.* lin. 28.
 Gregor. ... libr. 4. cap. 20. *ibid.* lin. 32.
 l. ult. C. de spons. pag. 26. lin. 24.
 Hieronym. ... libr. 12. cap. 42. pag. 27. lin.
 20.
 infr. libr. 10. cap. 32. pag. 28. lin. 1.
 can. Bonz rei. 13. qu. 2. pag. 29. lin. 14.
 Hieronym. ... libr. 2. pag. 31. lin. 30.
 Evagr. libr. 4. cap. 33. pag. 32. lin. 13.
 Socrat. libr. 4. cap. 30. pag. 33. lin. 8.
 Ambros. libr. 2. pag. 34. lin. 17.
 in Psalm. 35. *ibid.* lin. 24.
 Augustin. libr. 1. pag. 35. lin. penult.
- in f. satyr. Petron. nuper edito. c. 50. p. 5. l. 30.
 Gregorium libr. 4. cap. 33. *ibid.* lin. 33.
 Plin. libr. 1. cap. 23. *ibid.* lin. 45.
 Sulpitius Severus ... libr. 1. *ibid.* antep.
 Idem cap. 11. pag. 6. lin. 21.
 Aimoin ... lib. 4. cap. 5. num. 16. p. 7. lin. 5.
 Sic regnum Parthorum divilum erat in
 regna f. duodeviginti. *ibid.* lin. 23.
 Plin. libr. 1. cap. 25. *ibid.* lin. 25.
 Tranquill. in Claudio cap. 12. *ibid.* lin. 33.
 Gregorius ... libr. 1. cap. 49. *ibid.* lin. 40.
 Martyrol. Roman. Junii f. 2. *ibid.* lin. 41.
 Euseb. libr. 5. cap. 18. pag. 8. lin. 24.
 Greg. Papa libr. 5. epist. 32. ind. 14. *ibid.* l. 31.
 Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 2. cap.
 1. (in fin.) ... Idem de mirac. ejusd.
 libr. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 32. & seqq.
 ipsius Joannis cap. f. 2. vers. 22. *ibid.* lin. 39.
 Gregorius ... de mirac. marty. f. libr. 1.
 cap. 49. pag. 9. lin. 20. & seqq.
 Gregorius ... de mirac. marty. f. libr. 1.
 cap. 48. *ibid.* lin. 39. & 40.
 Augustin. libr. contr. Donatist. epist. vulg.
 de unit. eccl. cap. 15. pag. 10. lin. 4.
 4. Reg. f. 2. *ibid.* lin. 23.
 Gregorius etiam de mirac. marty. f. libr.
 1. cap. 48. *ibid.* lin. 33. & 34.
 Sidonius libr. 1. epist. 8. *ibid.* in fin.
 Augustin. ... libr. f. 5. cap. 17. pag. 11. lin. 29.
 Idem de mirac. marty. f. libr. 1. cap. 87.
ibid. lin. 38.
 Idem ... libr. 1. cap. f. 62. pag. 12. lin. 48.
 Cassiodor. f. 7. var. 5. *ibid.* lin. ult.
 Othienf. ... lib. 3. cap. f. 29. pag. 13. lin. 1.
 Gregor. ... libr. 10. cap. f. 31. *ibid.* lin. 15.
 infr. libr. 10. cap. f. 29. *ibid.* lin. 48.
 Milevit. libr. 1. cap. f. 19. pag. 14. lin. 6.
 Nangius ... ad ann. f. 1268 in fin. *ibid.* lin. 20.
 Vicecomes ... lib. 2. cap. f. 13. ib. in marg.
 conc. Tur. II. can. f. 19. & 20. Altistio-
 dor. can. f. 21. *ibid.* lin. 45.
 Gregor. ... libr. 4. cap. f. 11. *ibid.* lin. 49.
 l. penult. pag. 15. lin. 49.
 Hieronym. ... libr. 12. cap. f. 41. vers.
 13. 14. & seqq. in fin. pag. 16. lin. 23.
 infr. libr. 10. cap. f. 31. *ibid.* lin. 39.
 can. bonz rei. f. 12. qu. 2. pag. 17. lin. 25.
 Hieronym. ... libr. f. 3. cap. 33. l. 9. lin. 10.
 Evagr. libr. 4. cap. f. 34. *ibid.* lin. 27.
 Socrat. libr. 4. cap. f. 37. pag. 20. lin. 1.
 Ambros. libr. f. 1. cap. 9. num. 32. *ibid.* l. 40.
 in prefat. psalm. f. 36. num. 3. *ibid.* lin. 46.
 Augustin. libr. f. 2. pag. 21. lin. 36.

idem

Edit. Tolosan.

idem ... lib. 1. cap. 37. pag. 36. lin. pen.
 Cabillonens. 2. can. 40. pag. 37. lin. 27.
 Odo ... lib. 1. cap. 17. *ibid.* lin. 31.
 Aimoin ... lib. 2. cap. 19. pag. 40. lin. 15.
 infr. lib. 10. cap. 30. in *fu* *ibid.* lin. 19.
 infra hoc cap. pag. 42. lin. 5. & 6.
 Symmach. lib. 9. epist. 54. p. 43. lin. pen.
 Gregor. lib. 3. epist. 71. pag. 46. lin. antep.
 Fortunat. lib. 7. carm. 4. pag. 47. lin. 16.
 ut in ordinatione Evodii. pag. 49. lin. 29.
 infr. proximo cap. pag. 50. lin. 18.
 ut & supr. prox. cap. *ibid.* lin. 27.
 Can. solemnitates 1. & 2. de Consecrat. dist.
 7. Gregor. P. lib. 10. epist. 71. p. 51. lin. 2.
 in Luc. lib. 1. cap. 16. *ibid.* lin. 22.
 Leo ... lib. 3. cap. 27. pag. 52. lin. 16.
 Plin. lib. 12. epist. 17. *ibid.* lin. 22.
 Fortunat. lib. 10. cap. 30. *ibid.* lin. 27.
 Eadem fuit forma ædis sacre Symeonii
 Stilite apud Antiochiam. Evagr. lib. 1.
 cap. 24. *σύνταγμα μὲν αὐτοῦ διέκρινε, ἐκ
 αὐτοῦ συστάσαντες πλεονῶντος κοσμημάτων
 παραστήσαντες* pag. 53. lin. 6.
 Conc. Carthagenens. celebratum anno
 Dom. 401. can. 13. pag. 54. lin. 17.
 in Anatol. in Gregor. 2. pag. 55. lin. 18.
 Sigebert. ad ann. 417. pag. 56. lin. 7.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. 32. *ibid.* lin. 10.

Auson. Epigr. 107. *ibid.* lin. 17.
 plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 8. *ibid.* lin. 20.
 Græcis *ἀσπαστικῶν*, pag. 58. lin. 1.
 Sidon. lib. 7. epist. 18. pag. 59. lin. 19.
 Socrat. lib. 1. cap. 25. pag. 60. lin. 19.
 Idem lib. 9. cap. 44. *ibid.* lin. 25.
 sermo 23. *ibid.* lin. 33.
 Varro ... lib. 3. cap. 5. pag. 62. lin. 2.
 Plin. lib. 16. cap. 20. *ibid.* lin. 4.
 sermo 1. *ibid.* lin. 28.
 Gregor. ... lib. 6. cap. 2. pag. 63. in *fin.*
 ipse lib. 7. ep. 7. pag. 64. lin. 29.
 & idem cap. 32. ejusd. lib. pag. 65. lin. 26.
 Procop. ... lib. 1. pag. 66. lin. 30.
 de Bell. Vandalic. lib. 1. pag. 67. lin. 28.
 supr. lib. 1. cap. 36. *ibid.* lin. 31.
 Augustin lib. 2. ... cap. 183. pag. 68. lin. 17.
 Hincmar. in vit. Remigi 13. Jun. pag. 70.
 lin. 1. & iterum *ibid.* lin. 27.
 Fortunat. lib. 5. carm. 4. *ibid.* lin. 7.
 Sidon. lib. 6. epist. 7. *ibid.* lin. pen.
 Fredegar. cap. 38. pag. 71. lin. 15.
 Aimoin. lib. 4. cap. 22. *ibid.* lin. 33.
 Jorrand. ... cap. 45. pag. 72. lin. 31.

Edit. mea.

Idem ... lib. 1. cap. 158. p. 22. lin. 15.
 Cabillonens. II. can. 145. *ibid.* lin. 39.
 Odo ... lib. 1. cap. 17. *ibid.* lin. 42.
 Aimoin ... lib. 2. cap. 14. n. 19. p. 24. l. 15.
 infr. lib. 10. cap. 13. circ. *novib.* lib. 18.
 infr. hoc t. lib. cap. 9. pag. 25. lin. 16.
 Symmach. lib. 9. epist. 152. p. 263. 20.
 Gregor. lib. 3. epist. 71. pag. 28. lin. 2.
 Fortunat. lib. 8. carm. 4. *ibid.* lin. 16.
 ut in ordinatione t. Eractu. p. 29. lin. 38.
 infr. h. lib. cap. 16. pag. 30. lin. 6.
 ut & supr. t. h. cap. *ibid.* lin. 15.
 can. solemnitates 16. & 17. de consecr. dist. 7.
 Gregor. P. lib. 10. epist. 71. *ibid.* lin. 24.
 in Luc. lib. 1. cap. 8. num. 73. *ibid.* lin. 41.
 Leo ... lib. 3. cap. 29. pag. 31. lin. 13.
 Plin. lib. 12. epist. 17. *ibid.* lin. 17.
 idem lib. 10. cap. 31. *ibid.* lin. 21.
 Eadem fuit forma ædis sacre Symeonis
 Stilite apud Antiochiam t. Evagr. lib. 1.
 cap. 14. *ἡ δὲ αὐτοῦ συντάξις, οὐ γὰρ
 αὐτοῦ μὲν αὐτοῦ διέκρινε, ἐκ αὐτοῦ συστάσαντες
 πλεονῶντος κοσμημάτων* *ibid.* lin. 34.
 conc. t. Alric. VIII. ius Cælestin. I. can.
 13. pag. 32. lin. 19.
 in Anatol. in Gregor. t. III. *ibid.* lin. 50.
 Sigebert. ad ann. 418. pag. 33. lin. 19.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. 134. al. lib. 1.
 part. 2. cap. 4. num. 17. *ibid.* lin. 21.
 Auson. epigr. 109. *ibid.* lin. 28.
 plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 4. lib. 30.
 Græcis *ἀσπαστικῶν*, pag. 34. lin. 22.
 Sidon. lib. 7. epist. 17. pag. 35. lin. 13.
 Socrat. lib. 1. cap. 38. *ibid.* lin. 43.
 Idem lib. 9. cap. 44. *ibid.* lin. 48.
 serm. t. 19. al. 178. num. 8. pag. 36. lin. 1.
 Varro ... lib. 3. cap. 6. *ibid.* lin. 36.
 Plin. lib. 16. cap. 20. *ibid.* lin. 38.
 serm. t. 6. nunc 62. n. 11. pag. 37. lin. 5.
 Gregor. ... lib. 6. cap. 2. *ibid.* lin. 43.
 ipse lib. 7. epist. 7. pag. 38. lin. 14.
 & idem lib. 7. cap. 33. *ibid.* lin. 42.
 Procop. ... lib. 1. cap. 14. pag. 37. lin. 23.
 de bello t. Perico lib. 1. cap. 25. *ib.* lin. pen.
 supr. lib. 1. cap. 134. pag. 40. lin. 2.
 Augustin lib. 2. ... cap. 177. al. 174. *ib.* l. 22.
 Hincmar. in vit. Remigi 13. Jan. pag. 70.
 41. lin. 15. & 33.
 Fortunat. lib. 5. carm. 5. *ibid.* lin. 20.
 Sidon. lib. 6. epist. 7. *ibid.* lin. 44.
 Fredegar. cap. 28. pag. 42. lin. 4.
 Aimoin. ... lib. 4. cap. 22. *ibid.* lin. 20.
 Jorrand. ... cap. 41. *ibid.* lin. 50.

Ter-

Edit. Tolosan.

Tertull. ... cap. 38. pag. 74. lin. 20.
 Cæfarius ... Homil. 33. pag. 75. lin. 23.
 Rufin. ... lib. 1. cap. 29. pag. 76. lin. 2.
 3. var. 12. & 13. *ibid.* lin. 22.
 infr. lib. 5. cap. 18. pag. 77. lin. 28.
 Idem de vit. Patr. cap. 6. pag. 79. lin. 3.
 Pallad. ... cap. 14. & 20. pag. 80. lin. 14.

Afcetic. libr. 7. cap. 8. *ibid.* lin. 16.
 Idem ... de Severo Abbate, *ibid.* lin. 21.
 Idem lib. 10. cap. 10. pag. 81. lin. 3.
 fupr. h. lib. cap. 3. *ibid.* lin. 18.
 Urperg. pag. 159. *ibid.* lin. 28.
 Cafar. ... cap. 11. pag. 83. lin. 17.
 Coripp. ... lib. 1. pag. 84. lin. 7.
 Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 30.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 33. pag. 85. lin. 18.
 Idem lib. 6. cap. 8. pag. 88. lin. 17.
 Valentin. can. 10. pag. 89. lin. 5.
 infr. lib. 4. cap. 26. pag. 91. lin. 1.
 Auguftin. ... lib. 2. cap. 8. *ibid.* lin. 7.
 infr. lib. 6. cap. 7. *ibid.* lin. 13.
 Aimoin. lib. 3. cap. 42. pag. 92. lin. 28.
 Ifidor. ... lib. 15. cap. 6. *ibid.* lin. 34.
 Senec. epift. 70. pag. 94. lin. 2.
 Propert. lib. 2. epift. 21. *ibid.* lin. 17.
 Sidon. lib. 8. epift. 1. *ibid.* lin. 25.
 Capitul. lib. 3. cap. 73. pag. 97. lin. 2.
 Idem lib. 5. cap. 49. *ibid.* in fin.
 Adrevaldus ... lib. 1. cap. 35. pag. 98. lin. 5.

Idem lib. 29. *ibid.* lin. 25. & 26.
 Tertull. ... cap. 6. pag. 100. lin. 23.
 de Calupia recluso. pag. 101. lin. 1.
 Idem ... cap. 93. *ibid.* lin. 15.
 l. ult. ff. de legat. 3. *ibid.* lin. penult.
 Sigebertus ad ann. Chr. 961. p. 102. lin. 24.
 Symmach. lib. 6. epift. 15. pag. 103. lin. 10.
 infr. lib. 8. cap. 18. pag. 104. lin. 14.
 Idem ad ann. 1190. pag. 107. in marg.
 Idem lib. 3. cap. 3. pag. 108. lin. 7.
 In l. apud Celfum §. ad verius ff. de dol. &
 met. except. Doli exceptio, parentis pa-
 tronive opinionem fugillat, & in l. 11.
 §. prator de in jus vocand. famofa actio
 pudorem fugillat. *ibid.* lin. 10.

Gregor. I. lib. 7. epift. 114. pag. 109. lin. 6
 Aimoin. lib. 2. cap. 19. *ibid.* lin. 22.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. 19. *ibid.* lin. 31.
 Brachar. 3. can. 5. *ibid.* lin. ult.
 Cluniacens. lib. 4. epift. 19. pag. 110. lin. 22.

Tom. XI.

Edit. men.

Tertull. ... cap. 30. pag. 43. lin. 47.
 Cæfarius ... homil. 37. pag. 44. lin. 23.
 Rufin. ... lib. 1. cap. 29. *ibid.* lin. 42.
 3. var. 12. & 13. pag. 45. lin. 5.
 infr. lib. 5. cap. 19. *ibid.* lin. 40.
 Idem de vit. patr. cap. 4. pag. 46. lin. 27.
 Pallad. ... cap. 13. fecl. 12. in vit. Be-
 neamin abbas, & cap. 19. & 20. fecl.
 17. in vit. Macarii abbas. p. 47. lin. 13.

afcetic. lib. 7. cap. 7. *ibid.* lin. 15.
 Idem ... de Senoch abbate: *ibid.* lin. 20.
 Idem lib. 10. cap. 13. *ibid.* lin. 35.
 fupr. h. lib. cap. 13. *ibid.* lin. 47.
 Urperg. f. ad ann. 743. pag. 48. lin. 2.
 Cæfar ... cap. 22. pag. 49. lin. 2.
 Coripp. ... lib. 1. *ibid.* lin. 26.
 Aimoin. lib. 3. cap. 61. *ibid.* lin. 45.
 Gregor. ... lib. 2. cap. 33. pag. 50. lin. 13.
 Idem lib. 6. cap. 7. pag. 51. lin. pen.
 Valentin. f. III. can. 7. pag. 52. lin. 19.
 infr. lib. 4. cap. 20. pag. 53. lin. 22.
 Auguftin. ... lib. 22. cap. 8. num. 7. lib. 1. 27.
 infr. lib. 6. cap. 7. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. lib. 3. cap. 43. pag. 54. lin. 22.
 Ifidor. ... lib. 15. cap. 6. in fin. *ibid.* lin. 25.
 Senec. epift. 77. pag. 55. lin. 6.
 Propert. lib. 2. f. eleg. 32. *ibid.* lin. 19.
 Sidon. lib. 8. epift. 11. *ibid.* lin. 26.
 capitul. lib. 3. cap. 63. pag. 56. lin. 44.
 Idem lib. 5. cap. 48. pag. 57. lin. 21.
 Adrevald. ... lib. 1. cap. 37. al. lib. 1.
 part. 2. cap. 5. num. 20. *ibid.* lin. 25.

Idem lib. 25. paulo post princ. *ibid.* lin. 43.
 Tertullian. ... cap. 16. pag. 58. in fin.
 de f. Patroclo recluso. pag. 59. lin. 12.
 Idem ... cap. 63. *ibid.* lin. 23.
 l. f. penult. *ibid.* lin. 41.
 Sigebertus ad ann. Chr. 965. p. 60. lin. 8.
 Symmach. lib. 6. epift. 16. *ibid.* lin. 28.
 infr. lib. 8. cap. 10. pag. 61. lin. 8.
 Idem ad ann. 1191. pag. 62. in marg.
 Idem fupr. h. lib. cap. 5. pag. 63. lin. 19.
 in l. apud Celfum, §. ad verius ff. de dol. &
 met. except. doli exceptio, neque alia qui-
 dem, qua patroni parentisve opinionem
 apud bonos mores fugillet; & in l. 10. §.
 prator de in jus vocand. si famofa actio
 non sit, vel pudorem non fugillet. *ibid.* lin. 21.

Gregor. I. lib. 6. epift. 116. *ibid.* lin. 49.
 Aimoin. lib. 2. cap. 20. pag. 64. lin. 9.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. 4. num. 19. *ibid.* lin. 17.
 Brachar. III. can. 16. *ibid.* lin. 22.
 Cluniacens. lib. 4. epift. 17. *ibid.* lin. 40.

b

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

Luitprandus lib. 6. cap. 4. pag. 113. lin. 18.
 Plin. lib. 2. cap. 4. *ibid.* in fin.
 Capitol. ... lib. 6. cap. 104. pag. 115. lin. 14.
 Hieronym. ... lib. 3. cap. 8. pag. 116. lin. 1.
 infr. lib. 5. cap. 30. *ibid.* lin. 14.
 can. Monachus 71. dist. *ibid.* lin. 33.
 Aimoin. ... lib. 3. cap. 6. pag. 117. lin. 24.
 Idem ... lib. 1. cap. 57. pag. 119. lin. 34.
 epist. 33. ad Alethium. pag. 121. lin. 16.

Frodoard. ... ad ann. 810. *ibid.* lin. 31.
 Frodoard. ... ad ann. 840. pag. 122. lin. 23.
 Iacod. can. 56. pag. 124. lin. 1.
 Hieronym. ... cap. 5. pag. 125. lin. 8.

Gregor. ... in illud Job cap. 39. *ibid.* lin. 16.
 Fredegarius cap. 5. *ibid.* lin. 27.
 Aimoin. lib. 3. cap. 42. *ibid.* lin. 34.
 Fredegarius cap. 55. pag. 126. lin. pen.
 Plin. lib. 8. epist. 13. pag. 127. lin. 34.
 locum 3. Æneid. pag. 128. lin. 29.
 infr. h. lib. cap. 51. pag. 131. lin. 11.
 Tornac. epist. 91. *ibid.* lin. 25.
 Idem lib. 4. cap. 2. pag. 132. lin. 7.
 hoc lib. cap. 26. *ibid.* lin. 11.
 infr. lib. 3. cap. 26. pag. 134. lin. 1.
 Cæsar ... lib. 1. cap. 2. pag. 135. lin. 6.
 Tranquill. in Julio cap. 23. & Plin. libr.
 11. cap. 38. *ibid.* lin. 19.
 illum vers. 3. Æneid. *ibid.* lin. 25.
 can. Presbyter. 81. dist. pag. 136. lin. ult.
 can. placuit 23. qu. 7. & Conc. Altiisio-
 dor. can. 17. pag. 137. lin. 13.
 Isidor. ... lib. 15. cap. 17. pag. 138. lin. 10.
 Cassian. collat. 1. cap. 27. *ibid.* lin. 18.
 Senec. epist. 75. *ibid.* lin. 32.
 Gregorius Papa lib. 1. epist. 34. p. 139. l. 10.
 Plinius lib. 13. cap. 19. *ibid.* lin. 12.
 infr. lib. 10. cap. 5. pag. 142. lin. 7.
 Gregor. lib. 5. cap. 47. *ibid.* lin. 19.
 infr. lib. 5. cap. 26. pag. 143. lin. 5.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. 1. *ibid.* lin. 25.
 Idem eod. lib. cap. 35. pag. 144. lin. 7.
 Ammian. lib. 25. in fin. pag. 145. lin. 13.
 infr. h. lib. cap. 18. pag. 148. lin. 6.
 Aimoin. lib. 3. cap. 20. *ibid.* lin. 10.
 infr. lib. 5. cap. 45. pag. 149. lin. 23.
 Idem ... lib. 1. cap. 25. pag. 151. lin. 2.
 infr. h. lib. cap. 16. *ibid.* lin. 14.
 eod. lib. cap. 29. *ibid.* lin. antepen.
 can. ordinationes 76. dist. pag. 152. lin. 25.
 & iterum pag. 315. lin. 10.
 in hoc lib. cap. 18. *ibid.* lin. 28.

Luitprandus lib. 6. cap. 13. pag. 66. lin. 22.
 Plin. libr. 1. 22. cap. 4. *ibid.* in fin.
 Capitol. ... lib. 6. cap. 107. p. 67. lin. antep.
 Hieronym. lib. 3. cap. 19. pag. 68. lin. 15.
 infr. lib. 5. cap. 31. *ibid.* lin. 26.
 can. monachus, 1. 77. dist. *ibid.* lin. 42.
 Aimoin. ... lib. 3. cap. 1. 3. n. 6. p. 69. lin. 12.
 Idem ... lib. 1. cap. 1. 58. pag. 70. lin. 21.
 epist. 1. 37. al. 13. ad Pammachium, num.
 11. pag. 71. lin. 9.
 Frodoard. ... ad ann. 1. 920. *ibid.* lin. 22.
 Frodoard. ... ad ann. 1. 940. *ibid.* lin. 43.
 Laodice. can. 1. 57. pag. 72. lin. 30.
 Hieronym. ... cap. 1. 2. vers. 18. & seqq.
 pag. 73. lin. 9.
 Gregor. ... in illud Job cap. 16. *ibid.* lin. 16.
 Fredeg. in epist. hist. Fran. cap. 1. 55. *ibid.* 1. 25.
 Aimoin. lib. 3. cap. 1. 43. *ibid.* lin. 29.
 Fredegarius cap. 1. 5. chron. pag. 74. lin. 7.
 Plin. lib. 8. epist. 1. 14. *ibid.* lin. 33.
 locum 1. Æneid. 706. 707. pag. 75. lin. 9.
 infr. h. lib. cap. 1. 46. pag. 76. lin. 19.
 Tornac. epist. 1. 92. *ibid.* lin. 39.
 Idem lib. 1. 5. cap. 2. pag. 77. lin. 2.
 hoc lib. cap. 1. 20. *ibid.* lin. 5.
 infr. lib. 5. cap. 1. 27. *ib.* in fin. ad 78.
 Cæsar ... lib. 1. cap. 1. 3. pag. 78. lin. 33.
 Tranquill. in Julio cap. 1. 24. & Plin. lib.
 11. cap. 1. 37. *ibid.* lin. 42.
 illum vers. 1. Æneid. 731. *ibid.* lin. 47.
 can. presbyter, 1. 82. dist. pag. 79. lin. 33.
 can. placuit, 1. 23. qu. 1. 5. & conc. Altiisio-
 dor. can. 1. 16. *ibid.* lin. 43.
 Isidor. ... lib. 1. 16. cap. 1. 17. pag. 80. lin. 17.
 Cassian. collat. 1. cap. 1. 21. *ibid.* lin. 23.
 Senec. epist. 1. 77. *ibid.* lin. 34.
 Gregorius Papa lib. 1. epist. 1. 54. *ibid.* lin. 45.
 Plinius lib. 1. 15. cap. 1. 19. *ibid.* lin. 47.
 infr. lib. 10. cap. 1. 16. pag. 82. lin. 15.
 Gregor. lib. 5. cap. 1. 48. *ibid.* lin. 34.
 infr. lib. 5. cap. 1. 21. *ibid.* lin. antep.
 Aimoin. ... lib. 2. cap. 1. 3. n. 9. pag. 83. lin. 14.
 Idem eod. lib. cap. 1. 37. *ibid.* lin. 28.
 Ammian. lib. 1. 15. cap. 1. 1. pag. 84. lin. 10.
 infr. h. lib. cap. 1. 19. pag. 85. lin. 26.
 Aimoin. lib. 1. 2. cap. 30. *ibid.* lin. 29.
 infr. h. lib. cap. 1. 46. pag. 86. lin. 33.
 Idem ... lib. 1. 2. cap. 25. pag. 87. lin. 20.
 infr. h. lib. cap. 1. 27. *ibid.* lin. 29.
 eod. lib. cap. 1. 79. *ibid.* lin. 46.
 can. ordinationes, ult. 1. 75. dist. pag. 88.
 lin. 14. & pag. 175. lin. 1.
 in hoc lib. cap. 1. 29. pag. 88. lin. 16.

lib.

Edit. Tolosan.

lib. 2. *car. 4. pag. 153. lin. 15.*
 infr. h. lib. cap. 42. *pag. 154. lin. 12.*
 Aimoin. lib. 3. *c. 1. pag. 158. lin. 9.*
 Gregor. lib. 7. *c. 3. pag. 159. in marg.*
 Paulin. ... lib. 1. *pag. 160. lin. 21.*
 l. 5. *car. 4. pag. 161. lin. 15.*
 Idemque lib. 10. cap. 15. *pag. 164. lin. 2.*
 Beda lib. 4. cap. 4. *ibid. lin. 23.*
 quæ sequuntur in d. cap. 47. *ibid. lin. 25.*
 de Mirac. D. Martini lib. 1. cap. cxxi. *pag. 165. lin. 28.*

Archiatrī primum gradum inter medicos tenent, & inter amicos Principis censentur. Gregorius Nazianz. in orat. funeb. Cæsarii fratris Archiatrī Juliani Imp. *Τῶντοις μὲν γὰρ τῶν ἀρχιτρῶν ἐν ἱατροῖς αἰετὶν, ὡς τοῖς οἰκτοῖς ὃν Βασιλεὺς ἰδίῳ ἀρρώματι.*
 Primum statim inter medicos dignitatis gradum obtinuit, atque in amicorum numero apud Imperatorem habitus. *pag. 166. lin. 2.*

infr. lib. 7. cap. 42. *ibid. lin. 31.*
 Eusebio lib. 5. cap. 22. 23. 24. p. 168. *lin. 32.*
 infr. lib. 10. cap. 22. *ibid. lin. 23. & denovo pag. 169. lin. 1.*
 Aimoin. lib. 3. cap. 68. *pag. 169. lin. 29.*
 Salvian. de provident. *pag. 170. lin. antep.*
 l. & si quis 9. funeris. *pag. 171. lin. 7.*
 Gregor. infr. h. lib. cap. 32. ... Idem eod. lib. cap. 32. *pag. 173. lin. 34. & penult.*
 supr. h. lib. cap. 18. *pag. 174. lin. 3.*
 Sidon. lib. 2. *epist. 2. ibid. lin. 17.*
 Gregor. lib. 6. cap. 16. *pag. 175. lin. 9.*
 declamat. 8. *ibid. lin. antep.*
 Diacon. lib. 4. cap. 44. *pag. 176. lin. 29.*
 Carnotensi *epist. 61. & 171. pag. 177. lin. 8.*

infr. lib. 6. cap. 33. *ibid. lin. 34.*
 chron. Normann. ad ann. 1151. *ib. in marg.*
 Hincmar. ... cap. 14. *pag. 178. lin. 10.*
 Diaconus lib. 38. *ibid. lin. 31.*
 lib. 7. *epist. 129. pag. 179. lin. 4.*
 Capitular. lib. 3. cap. 89. *pag. 181. lin. 12.*
 infr. lib. 7. cap. 36. *ibid. lin. 33.*
 Fortunat. ... 18. Maij. *pag. 182. lin. 17.*
 Capitular. ... lib. 6. cap. 96. *pag. 185. lin. 6.*
 Capitul. ... tit. 29. cap. 4. *ibid. lin. 8.*
 Capitul. lib. 5. cap. 121. & lib. 6. cap. 154.

Edit. mea.

lib. 3. *car. 4. ibid. lin. 35.*
 infr. h. lib. cap. 43. *pag. 169. lin. 8.*
 Aimoin. lib. 3. cap. 39. *pag. 91. lin. 16.*
 Gregor. lib. 7. cap. 1. *ibid. in marg.*
 Paulin. ... lib. 1. *pag. 92. lin. 30.*
 lib. 5. *car. 4. pag. 93. lin. 2.*
 Idemque lib. 10. cap. 16. *pag. 94. lin. 24.*
 Beda lib. 4. cap. 14. *ibid. lin. 40.*
 quæ sequuntur in h. cap. *ibid. lin. 42.*
 de mirac. 1. marty. lib. 1. cap. 71. *pag. 95. lin. 19.*

Archiatrī ... *Τῶντοις μὲν γὰρ, τῶν ἀρχιτρῶν ἐν ἱατροῖς αἰετὶν, ὡς πολλὰ πρὸς προσδοκίαν, ἀλλὰ ἐν ἰδίῳ μόνῳ τῶν πατρῶν δόξῃ, μάλιστα δὲ βραχυτέρῃ αἰῶνι τοῖς πατρῶσι προέχον, καὶ τοῖς οἰκτοῖς ὃν Βασιλεὺς ἰδίῳ ἀρρώματι.* Nam cum non magno negotio ac labore opus habuisset, veram doctrinam dumtaxat suam, vel potius brevem quandam doctrinæ prologum ostendisset, primum statim inter medicos dignitatis gradum obtinuit, atque in amicorum numero apud Imperatorem habitus, amplissimis honoribus affectus est. *ibid. lin. 27.*

infr. lib. 7. cap. 44. *ibid. in fin. ad 96.*
 Eusebio lib. 5. cap. 23. 24. 25. p. 171. *lin. 5.*
 infr. lib. 10. cap. 23. *ibid. lin. 6. & 10.*
 Aimoin. lib. 3. cap. 69. *ibid. lin. 31.*
 Salvian. de gubernat. Dei. *pag. 98. lin. 12.*
 l. & si quis, 9. 1. *impensa, ibid. lin. 19.*
 Gregor. infr. h. lib. cap. 33. ... Idem lib. 6. cap. 22. *pag. 99. lin. 44. & 45.*
 supr. h. cap. *ibid. lin. 47.*
 Sidon. lib. 2. *epist. 1. pag. 100. lin. 5.*
 Gregor. lib. 6. cap. 17. *ibid. lin. 26.*
 declamat. 7. num. 5. 7. & 11. *ibid. lin. 45.*
 Diacon. lib. 4. cap. 44. *pag. 101. lin. 17.*
 Carnotensi *epist. 62. al. 123. & 171. al. 195. ibid. lin. 29.*

infr. lib. 6. cap. 35. *ibid. lin. 50.*
 chron. Normann. ad ann. 1152. *ib. in marg.*
 Hincmar. ... cap. 19. *pag. 103. lin. 7.*
 Diaconus lib. 37. *historiar. ibid. lin. 22.*
 lib. 7. *epist. 128. ibid. lin. 30.*
 capitular. lib. 3. cap. 91. *pag. 103. lin. 40.*
 infr. lib. 7. cap. 35. *pag. 104. lin. 3.*
 Fortunat. ... 28. maij. *ibid. lin. 19.*
 capitulare ... lib. 6. cap. 97. p. 105. *lin. 43.*
 capitul. ... tit. 1. 34. cap. 4. *ibid. lin. 44.*
 capitul. lib. 5. cap. 192. *lib. 6. cap. 156.*

Edit. Tolosan.

Edit. mea.

pag. 186. lin. 12.

lib. 7. cap. 139. & addit. 4. cap. 85. pag. 106. lin. 23.

Parisienf. can. 10. *ibid.* lin. 13.Parif. (V. sub Deusdedit) can. 14. & 7. *ibid.* lin. 20.

Aimoin. lib. 3. cap. 31. pag. 189. lin. 5. & denuo lin. 24.

Aimoin. lib. 3. cap. 32. pag. 107. lin. 44. & pag. 108. lin. 5.

infr. h. lib. cap. 44. pag. 190. lin. 31.

infr. h. lib. cap. 41. pag. 108. lin. 40.

Procop. ... lib. 1. cap. 39. pag. 192. lin. 27.

Procop. ... lib. 1. cap. 24. pag. 109. lin. 46.

Tacit. 2. Annal. pag. 193. lin. 29.

Tacit. 3. annal. cap. 24. pag. 110. lin. 23.

Aimoin. lib. 3. cap. 29. pag. 194. lin. 21.

Aimoin. lib. 3. cap. 30. *ibid.* lin. 46.supr. h. lib. cap. 20. *ibid.* lin. 22.supr. h. lib. cap. 21. *ibid.* lin. 47.

Can. Quisquis 17. qu. 3. pag. 196. lin. 27.

can. quisquis, 17. qu. 4. pag. 111. lin. pen.

Tibull. lib. 1. ep. 8. pag. 197. lin. 10.

Tibull. lib. 1. eleg. 7. pag. 112. lin. 13.

trahit Gregorius proximis verbis. *ibid.* lin. 30.tradit Gregorius proximis verbis. *ibid.* lin. 27.

de tempore ferm. 48. pag. 198. lin. 10.

de tempore Dom. ferm. 8. al. 67. in pr. *ibid.* 40.

Aimoin. lib. 3. cap. 31. pag. 199. lin. 4.

Aimoin. lib. 3. cap. 32. pag. 113. lin. 11.

Aimoin. lib. 3. cap. 36. *ibid.* lin. 17.Aimoin. lib. 3. cap. 33. *ibid.* lin. 20.

Fortunat. lib. 5. carm. 1. pag. 200. lin. 26.

Fortunat. lib. 5. carm. 2. *ibid.* lin. ult.Aimoin. lib. 3. cap. 38. *ibid.* lin. 29.

Aimoin. lib. 3. cap. 39. pag. 114. lin. 3.

cap. 65. ejusd. lib. pag. 201. lin. 6.

cap. 62. ejusd. lib. *ibid.* lin. 14.Sigebert. ad ann. 588. *ibid.* lin. 25.Sigebert. ad ann. 589. *ibid.* lin. 27.

Frodoard. ... ad ann. 822. pag. 202. lin. 20.

Frodoard. ... ad ann. 922. *ibid.* lin. 50.

de mirac. D. Mart. pag. 203. lin. 25.

de mirac. f. martyr. pag. 215. lin. 29.

Parif. ad ann. 1212. pag. 204. lin. 8.

Parif. ad ann. 1215. *ibid.* lin. 44.infr. lib. 10. cap. 6. *ibid.* lin. 23.

infr. lib. 10. cap. 5. pag. 116. lin. 2.

Aimoin. lib. 3. cap. 33. pag. 205. lin. 2.

Aimoin. lib. 3. cap. 34. *ibid.* lin. 13.

infr. h. lib. pag. 206. lin. 1.

eod. lib. 8. cap. 28. *ibid.* lin. 43.Fredeg. cap. 39. *ibid.* lin. 7.Fredeg. cap. 40. *ibid.* lin. 44.Gregor. ... lib. 2. cap. 13. *ibid.* lin. 17.

Gregor. ... lib. 2. cap. 12. pag. 117. lin. 1.

Aimoin. lib. 3. cap. 40. *ibid.* lin. 27.Aimoin. lib. 3. cap. 41. *ibid.* lin. 10.

Theodorit. ... cap. 5. pag. 207. lin. 24.

Theodorit. ... cap. 7. circ. med. lib. 36.

Aimoinus lib. 3. cap. 42. pag. 209. lin. 11.

Aimoinus lib. 3. cap. 43. pag. 118. lin. 29.

Math. 24. *ibid.* lin. 27.Matth. 14. 21. *ibid.* lin. 41.

Gregor. ... lib. 1. cap. 17. pag. 210. lin. 5.

Gregor. ... lib. 1. cap. 7. pag. 119. lin. 1.

l. f. legatis, *ibid.* lin. 17.l. f. legatis, *ibid.* lin. 10.Aimoin. lib. 3. cap. 34. *ibid.* lin. 22.Aimoin. lib. 3. cap. 43. *ibid.* lin. 13.

Aimoin. lib. 3. cap. 42. pag. 211. lin. 14.

cap. quod f. clericis, *ibid.* lin. 42.cap. Quod clerici, *ibid.* lin. 22.

Tacit. 6. annal. cap. 3. pag. 120. lin. 41.

Tacit. 3. Annal. pag. 213. lin. 17.

Tertull. cap. 3. pag. 121. lin. 4.

Tertull. ... cap. 2. pag. 214. lin. 1.

Gregor. ... lib. 4. cap. 31. *ibid.* lin. 9.

Homil. 36. in 1. Cor. 1. pag. 215. lin. 3.

Gregor. ... lib. 4. cap. 31. *ibid.* lin. 9.

Idem lib. 7. cap. 22. pag. 216. lin. 16.

Idem lib. 7. cap. 32. pag. 122. lin. 17.

Paul. Rom. 16. 1. Cor. 13. 1. Thes. 5.

Paul. Rom. 16. 16. Cor. 1. 16. 20. Cor. 2.

pag. 218. lin. 28.

13. 12. Petr. 1. 5. 14. pag. 123. lin. 30.

Augustin. ... cap. 173. pag. 219. lin. 2.

Augustin. ... cap. 177. n. 9. *ibid.* lin. 39.

supr. lib. 4. cap. 51. pag. 220. lin. 22.

supr. lib. 4. cap. 46. pag. 124. lin. 18.

Hieronym. ... cap. 26. pag. 222. lin. ult.

Hieronym. ... cap. 127. vers. 15. & 16. pag. 125. lin. 36.

Idem ad Lertam, pag. 223. lin. 5.

Idem ad Demetriadem, n. 7. *ibid.* lin. 40.Gregorius ... cap. 4. *ibid.* lin. 25.

Gregor. ... cap. 5. pag. 126. lin. 4.

Aimoin. lib. 3. cap. 38. pag. 224. lin. 16.

Aimoin. lib. 3. cap. 39. *ibid.* lin. 26.

Na-

Edit. Tolosan.

Nazianz. orat. 27. *ibid.* lin. 31.
Theodorit. ... 34. 24. *ibid.* lin. 32.
supr. lib. 2. cap. 36. pag. 227. lin. 10.
Nicen. 2. can. 13. 14. *ibid.* lin. 17.
Cassian. Collat. 14. cap. 14. pag. 228. lin. 11.
l. capitalium §. ult. *ibid.* lin. 20.
Gregor. ... lib. 3. cap. 18. pag. 229. lin. 8.
infr. lib. 8. cap. 45. pag. 230. lin. 1.
Aimoin. lib. 5. cap. 45. pag. 233. lin. 20.
Plin. lib. 3. cap. 5. pag. 234. lin. ult.
4. Feudor. 32. pag. 235. lin. 16.
supr. lib. 3. cap. 19. *ibid.* lin. 31.
Leo ... lib. 1. cap. 14. pag. 239. lin. 28.
infr. lib. 10. cap. 24. pag. 240. lin. 15.
Brachar. 3. can. 25. pag. 241. lin. 2.
l. unic. C. ne nupt. pag. 243. lin. 7.
ut subiungit Gregorius, *ibid.* lin. 20.
Syn. Ancy. can. 8. pag. 244. lin. 2.
supr. lib. 2. cap. 40. *ibid.* lin. 26.
Capitulare ... lib. 1. cap. 72. *ib.* lin. antep.
can. de quibusdam 38. diit. pag. 245. lin. 4.
plura supr. lib. 1. cap. 44. *ibid.* lin. 28.
Saresber. epist. 195. & 203. & Vit. & pro-
cess. ejusd. lib. 2. cap. 9. pag. 246. lin. 4.

infr. lib. 10. cap. 28. *ibid.* lin. 15.
Gregor. ... lib. 1. cap. 79. pag. 247. lin. 22.
Augustin. ... lib. 6. cap. 9. pag. 248. lin. 25.
Philost. ... lib. 2. cap. 2. *ibid.* lin. 32.
Aimoin. lib. 3. cap. 53. pag. 249. lin. 16.
l. 1. §. praterea. pag. 250. lin. 26.
Hieronym. ... lib. 18. cap. 68. *ibid.* lin. 31.

Et Simon Comes Legrix de Monteforti
apud Matth. Paris in Henrico III. ad
ann. 1255. *Erupt in hac verba insana in*
Regem: mala hora ipsum tale verbum
à faucibus ejus emisisse. pag. 251. lin. 3.
Augustin. ... lib. 14. cap. 17. *ibid.* lin. ult.
infr. lib. 9. cap. 31. pag. 252. lin. 19.
Georgic. 1. *ibid.* lin. 28.
Gregor. de vit. Patr. pag. 254. lin. 11.
Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. *ibid.* lin. 18.
Tolet. 4. can. 3. pag. 255. lin. antep.
sermon. 9. pag. 257. lin. 6.
Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. 22.
supr. lib. 2. cap. 1. pag. 259. lin. 22.
Aimoin. lib. 3. cap. 60. *ibid.* lin. ult.
Idem lib. 5. cap. 38. pag. 261. lin. ult.
eod. lib. 3. cap. 38. pag. 261. lin. ult.
eod. lib. cap. 48. *ibid.* lin. 3.
l. 19. C. Th. pag. 263. lin. 15.
epist. Ivonis Carnot. 5. pag. 264. lin. 8.

Edit. mea.

Nazianz. orat. † 12. *ibid.* lin. 39.
Theodorit. ... 3. † 6. 24. *ibid.* lin. 40.
supr. lib. 2. cap. † 37. pag. 128. lin. 2.
Nicen. II. can. † 14. *ibid.* lin. 6.
Cassian. ... collat. 14. cap. † 4. *ibid.* lin. 28.
l. capitalium §. † penult. *ibid.* lin. 36.
Gregor. ... lib. † 1. cap. 28. pag. 129. lin. 1.
infr. lib. 8. cap. † 43. *ibid.* lin. 24.
Aimoin. lib. † 3. cap. 46. pag. 131. lin. 23.
Plin. lib. 3. cap. † 3. pag. 132. lin. 1.
† 2. Feudor. 29. *ibid.* lin. 13.
supr. lib. † 5. cap. 19. *ibid.* lin. 25.
Leo ... lib. 1. cap. † 12. pag. 134. lin. 28.
infr. lib. 10. cap. † 25. *ibid.* lin. 46.
Brachar. III. can. † 6. pag. 135. lin. 10.
l. † 1. C. si nupt. pag. 136. lin. 16.
ut † præmittit Gregorius: *ibid.* lin. 25.
Syn. Ancy. can. † 19. *ibid.* lin. 40.
supr. lib. 2. cap. † 41. pag. 137. lin. 4.
capitulare ... lib. 1. cap. † 68. *ibid.* lin. 12.
can. de quibusdam, † 37. dist. *ibid.* lin. 16.
plura supr. lib. 1. cap. † 24. *ibid.* lin. 35.
Saresber. epist. † 3. al. 159. 4. al. 195. & 6.
al. 234. & vit. & process. ejusd. lib. 2.
cap. † 10. *ibid.* lin. 44.
infr. lib. 10. cap. † 29. *ibid.* lin. pen.
Gregor. ... lib. 1. cap. † 76. pag. 138. lin. 32.
August. ... lib. 6. cap. † 21. pag. 139. lin. 8.
Philost. ... lib. 2. cap. † 4. *ibid.* lin. 13.
Aimoin. lib. 3. cap. † 56. *ibid.* lin. 30.
l. 1. §. † sed si munus, pag. 140. lin. 11.
Hieronym. ... lib. 18. cap. † 66. vers. 20.
in fin. *ibid.* lin. 14.
Et Simon Comes Legrix de Monteforti
apud Matth. Paris in Henrico III. ad
ann. † 1252. *erupit in hac verba insana*
in Regem: mala hora ipsum tale ver-
bum à faucibus ejus emisisse. *ibid.* lin. 22.
Augustin. ... lib. 14. cap. † 18. *ibid.* lin. 48.
infr. lib. 9. cap. † 30. pag. 141. lin. 8.
georg. † 2. 30. 31. *ibid.* lin. 14.
Gregor. de glor. confessor. pag. 142. lin. 10.
Gregor. infr. lib. 10. cap. 116. *ibid.* lin. 16.
Tolet. IV. can. † 4. pag. 143. lin. 13.
serm. † 19. al. 178. cap. 7. n. 8. *ibid.* lin. 48.
Aimoin. lib. 3. cap. † 61. pag. 144. lin. 6.
supr. lib. 2. cap. † 2. pag. 145. lin. 8.
Aimoin. lib. 3. cap. † 61. *ibid.* lin. 20.
Idem lib. 5. cap. † 39. pag. 146. lin. 23.
eod. lib. cap. † 40. *ibid.* lin. 24.
eod. lib. cap. † 49. *ibid.* lin. 25.
l. † 20. C. Th. pag. 147. lin. 10.
epist. Ivonis Carnot. † 10. *ibid.* lin. 32.

Edit. Tolosan.

in Trull. can. 91. pag. 266. lin. 14.
Idem ... libr. 2. cap. 111. pag. 267. lin. 32.
Idem ... cap. 16. pag. 268. lin. 4.
Aimoin. lib. 3. cap. 67. *ibid.* lin. 19.
Justin. lib. 23. pag. 269. lin. 12.
intr. libr. 8. cap. 38. *ibid.* lin. 25.
Idem ... libr. 2. cap. 32. pag. 270. lin. pen.
Flodoard. lib. 1. cap. 32. pag. 271. lin. 1.
Gregor. lib. 5. cap. 48. *ibid.* lin. 6.
Vespertienf. ... ad ann. 748. *ibid.* lin. 26.
Augustin. lib. 2. c. 8. pag. 273. lin. 25.
Rer. Aquit. lib. 1. cap. 16. pag. 274. lin. 20.
Aimoin. lib. 3. cap. 67. pag. 275. lin. 16.
Gregor. lib. 9. cap. 39. *ibid.* lin. 29.
Aimoin. lib. 3. cap. 69. pag. 276. lin. 29.
Fortunat. lib. 1. c. 1. pag. 277. in fin.
infr. lib. 8. cap. 33. pag. 278. lin. 5.
Idem lib. 4. cap. 49. *ibid.* lin. 30.
infr. lib. 8. c. 28. pag. 279. lin. 15.
Prudent. Hymn. 6. *ibid.* lin. 25.
Gregor. ... & lib. 10. cap. 11. p. 280. lin. pen.
Augustin. ... lib. 9. cap. 18. pag. 281. lin. 13.
Idem ... cap. 20. *ibid.* lin. 20.
Gregor. ... libr. 2. cap. 37. *ibid.* lin. 24.
Gregor. lib. 1. cap. 47. pag. 282. lin. 10.
Joann. cap. 50. *ibid.* lin. 21.
12. *Aeneid.* pag. 283. lin. 26.
supr. lib. 5. cap. 26. pag. 284. lin. 19.
Idem ... cap. 23. pag. 285. lin. 18.
ferm. 130. pag. 288. lin. 8.

Sidon. lib. 7. epist. 13. *ibid.* lin. 14.
Sidon. lib. 2. epist. 9. *ibid.* lin. 18.
supr. lib. 5. cap. 20. pag. 289. lin. 7.
Frodoard. ... ad ann. 821. ... Idem ad ann.
944. *ibid.* lin. 14. ad 16.
supr. lib. 4. cap. 2. pag. 291. lin. 20.
Petron. in Satyric. pag. 292. lin. 9.
apud Nonium. cap. 15. *ibid.* lin. 24.
Gregor. ... lib. 2. cap. 18. pag. 294. lin. 8.
Idem lib. 10. cap. 9. *ibid.* lin. 13.
Synodus ... congregata ann. Chr. 795. pag.
295. lin. onep.
Gregor. ... lib. 1. cap. 26. pag. 298. lin. 12.
I. quæstium §. Julianus. *ibid.* lin. 34.
Gregor. ... lib. 1. cap. 4. pag. 299. lin. 7.
Adrevald. ... lib. 1. cap. 35. *ibid.* in fin.
Anno Christi 775. Synodus. p. 301. ad 302.
can. presbyter. 81. dist. pag. 303. lin. 4.
Paris ad ann. 1100. pag. 304. lin. 5.
infr. h. lib. cap. 41. *ibid.* lin. 12.
Godefrid. ... ad ann. 1111. *ibid.* lin. 16.

Edit. mea.

in Trull. can. 90. pag. 148. lin. 38.
Idem ... lib. 2. cap. 111. pag. 149. lin. 21.
Idem ... cap. 106. *ibid.* lin. 33.
Aimoin. lib. 3. cap. 168. *ibid.* lin. 45.
Justin. lib. 24. cap. 3. pag. 150. lin. 14.
infr. lib. 8. cap. 139. *ibid.* lin. 25.
Idem ... lib. 2. cap. 137. pag. 151. lin. 7.
Flodoard. lib. 1. cap. 18. *ibid.* lin. 8.
Gregor. lib. 5. cap. 149. *ibid.* lin. 12.
Vespertienf. ... ad ann. 743. *ibid.* lin. 27.
Augustin. ... lib. 2. cap. 20. pag. 152. lin. 29.
rer. Aquit. lib. 1. cap. 17. *ibid.* lin. pen.
Aimoin. lib. 3. cap. 168. pag. 153. lin. 23.
Gregor. lib. 9. cap. 136. *ibid.* lin. 33.
Aimoin. lib. 3. cap. 171. pag. 154. lin. 8.
Fortunat. lib. 1. cap. 19. *ibid.* lin. 43.
infr. lib. 8. cap. 134. *ibid.* lin. 47.
Idem lib. 4. cap. 139. pag. 155. lin. 13.
infr. lib. 8. cap. 129. *ibid.* lin. 29.
Prudent. hymn. 10. *ibid.* lin. 37.
Gregor. ... & lib. 10. cap. 12. p. 156. lin. 22.
Augustin. ... lib. 9. cap. 18. n. 18. *ibid.* lin. 34.
Idem ... cap. 121. in fin. *ibid.* lin. 39.
Gregor. ... lib. 2. cap. 135. *ibid.* lin. 42.
Gregor. lib. 1. cap. 142. pag. 157. lin. 6.
Joann. cap. 111. & 12. tract. 50. *ibid.* lin. 15.
11. *Aeneid.* 9. & 10. *ibid.* lin. 50.
supr. lib. 5. cap. 127. pag. 158. lin. 20.
Idem ... cap. 125. *ibid.* lin. 47.
ferm. 120. num. 154. in append. num. 2.
pag. 160. lin. 17.
Sidon. lib. 7. epist. 13. *ibid.* lin. 18.
Sidon. lib. 2. epist. 9. *ibid.* lin. 22.
supr. lib. 5. cap. 21. pag. 161. lin. 7.
Frodoard. ... ad ann. 921. ... Idem ad
ann. 945. *ibid.* lin. 12. ad 15.
supr. lib. 4. cap. 13. pag. 162. lin. 29.
Petron. in fragment. *ibid.* lin. 46.
apud Nonium. cap. 116. pag. 163. lin. 3.
Gregor. ... lib. 2. cap. 13. *ibid.* lin. 50.
Idem lib. 10. cap. 8. *ibid.* lin. pen.
Synodus ... congregata ann. Chr. 788.
pag. 164. lin. 45.
Gregor. ... lib. 1. cap. 176. pag. 166. lin. 2.
I. quæstium §. Papinianus. *ibid.* lin. 17.
Gregor. ... lib. 1. cap. 11. *ibid.* lin. 27.
Adrevald. ... lib. 1. cap. 137. al. libr. 1.
part. 2. cap. 5. num. 20. *ibid.* lin. 48.
Anno Christi 788. Synodus. p. 168. lin. 1.
can. presbyter. 82. dist. *ibid.* lin. 32.
Paris. ad ann. 1100. pag. 169. lin. 5.
infr. h. lib. cap. 142. *ibid.* lin. 11.
Godefrid. ... ad ann. 1203. *ibid.* lin. 14.
infr.

Edit. Tolosan.

infr. cap. prox. *ibid.* lin. 24.
idem lib. 10. cap. 26. *ibid.* lin. 25.
Gregor. de glor. Confess. cap. 52. pag. 305.
lin. 20.
Vallesern. ... cap. 17. pag. 308. lin. 10.
Gregor. ... cap. 62. pag. 312. in fin. ad
313.
Gregor. libr. 1. epist. 34. pag. 313. lin. 10.
Socrat. lib. 6. cap. 15. pag. 316. lin. 3.
Homil. 66. ad Antioch. *ibid.* lin. 8.
Evagr. lib. 4. cap. 30. *ibid.* lin. 12.
Ostiens. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 16.
Idem lib. 1. cap. 7. pag. 320. lin. 24.
Euseb. libr. 2. cap. 24. *ibid.* lin. 29.
de quo & Matth. cap. 14. Fugit adole-
scens, relicta Syndone qui erat amictus.
ibid. lin. 30.
lib. 1. de mirac. Martyr. pag. 321. lin. 13.
Fredegar. cap. 22. pag. 323. lin. 19.
infr. h. lib. cap. 12. pag. 324. lin. 34.
eod. libr. cap. 35. *ibid.* lin. pen.
infr. libr. 4. cap. 31. pag. 325. lin. 24.
can. annis singulis 8. dist. pag. 326. lin. 7.
Ambrosi. ... lib. 3. cap. 3. pag. 327. lin. 34.
Gregor. P. ... lib. 5. c. 2. pag. 328. lin. 11.
Gregor. lib. 10. cap. 15. *ibid.* lin. 14.
Gregor. libr. 1. epist. 4. libr. 7. epist. 126.
ibid. lin. 20.
infr. lib. 10. c. 26. pag. 329. lin. 26.
Gregor. lib. 3. cap. 47. pag. 332. lin. 4.
in Trull. can. 17. pag. 333. lin. antepen.
sermo 1. pag. 334. lin. 28.
Annal. Franc. ad ann. 781. *ibid.* lin. an-
tepen.
Gregor. ... lib. 2. cap. 23. pag. 335. lin. 11.
Idem cap. 85. ejusd. lib. *ibid.* lin. 21.
Ruffin. ... lib. 1. cap. 1. *ibid.* lin. 24.
Isidor. ... lib. 8. cap. 10. *ibid.* lin. 34.
infr. hoc lib. cap. 34. pag. 336. lin. 2.
Idemque carmin. libr. 1. Od. 16. *ibid.* lin.
22.
epistolæ Gregorii libr. 4. epist. 117. *ibid.*
lin. 34.
Gregor. ... cap. 61. pag. 338. lin. 5.

Edit. mea.

infr. † h. cap. *ibid.* lin. 19.
idem lib. 10. cap. † 27. *ibid.* lin. 20.
Gregor. de † mirac. marty. lib. 1. cap. 52.
ibid. lin. 45.
Vallis Sernens. ... cap. † 18. pag. 171.
lin. 14.
Gregor. ... cap. † 61. pag. 173. lin. 43.
Gregor. libr. † 2. epist. 34. *ibid.* lin. 50.
Socrates lib. 6. cap. † 17. pag. 175. lin. 23.
homil. † 26. num. 5. in epist. 2. ad Corinth.
ibid. lin. 27.
Evagr. lib. 4. cap. † 31. *ibid.* lin. 31.
Ostiens. lib. † 2. cap. 9. *ibid.* lin. 33.
Idem lib. † 2. cap. 7. pag. 177. lin. ult.
Euseb. lib. 2. cap. † 23. pag. 178. lin. 4.
de quo & † Marc. cap. 14. 51. 52. Adole-
scens autem quidam sequebatur eum
amictus syndone super nudum : & se-
nuerunt eum. At ille reiecta syndone,
nudus profugit ab eis. *ibid.* lin. 5.
lib. 1. de mirac. † B. Martin. *ibid.* lin. 21.
Fredegar. cap. † 21. pag. 179. lin. 26.
infr. h. libr. cap. † 10. pag. 180. lin. 13.
eod. libr. cap. † 34. *ibid.* lin. 15.
infr. libr. † 10. cap. 31. *ibid.* lin. 34.
can. annis singulis, † 18. dist. *ibid.* lin. 49.
Ambrosi. ... libr. 3. cap. † 24. pag. 181.
lin. 43.
Gregor. P. ... libr. 5. cap. † 3. pag. 182.
lin. 2.
Gregor. libr. 10. cap. † 16. *ibid.* lin. 5.
Gregor. libr. 1. epist. † 41. lib. 7. epist. †
127. *ibid.* lin. 10.
infr. libr. 10. cap. † 27. *ibid.* lin. 43.
Gregor. libr. 3. cap. † 37. pag. 184. lin. 3.
in Trull. can. † 8. apud Balsamon. pag.
185. lin. 2.
serm. † 4. de prudentia : *ibid.* lin. 25.
annal. Franc. ad ann. † 791. *ibid.* lin. 30.
Gregor. libr. 2. cap. † 22. *ibid.* lin. 41.
Idem cap. † 85. ejusd. libr. *ibid.* lin. 49.
Ruffin. ... lib. † 2. cap. 1. *ibid.* lin. 51.
Isidor. ... lib. 8. cap. † 11. in fin. pag. 186.
lin. 4.
supr. † libr. 8. cap. 34. *ibid.* lin. 9.
Idemque carmin. Od. † 17. 7. *ibid.* lin. 29.
epist. Gregorii libr. 4. epist. † 50. libr. 5.
epist. 53. ind. 14. lib. 7. epist. 117. & lib.
9. epist. 49. & 63. *ibid.* lin. 35.
Gregor. ... cap. † 71. pag. 187. lin. 19.

Edit. Tolosan.

Optat. ... lib. 3. *ibid.* lin. 17.
 Fredegar. cap. 39. *ibid.* in fin. ad 339.
 lib. 9. ep. 88. pag. 339. lin. 6.
 Sidon. lib. 9. epist. 33. *ibid.* lin. antep.
 Gregor. ... lib. 4. cap. 1. pag. 340. lin. 30.
 Terrull. ... cap. 12. pag. 341. lin. 13.
 infr. lib. 10. cap. 2. pag. 342. lin. 11.
 Arelateusf. 2. can. 2. *ibid.* lin. penult.
 supr. lib. 6. cap. 5. pag. 343. lin. 20.
 2. offic. 27. pag. 344. lin. 8.
 infr. lib. 10. cap. 18. pag. 345. lin. 7.
 Leo ... lib. 2. cap. 60. pag. 346. lin. 6.
 Augustin. ... cap. 39. *ibid.* lin. 19.
 Aurelianenf. 1. can. 11. pag. 347. lin. 28.
 Idem lib. 1. ... cap. 33. pag. 350. lin. 10.
 Idem lib. 3. ... cap. 3. *ibid.* lin. 13.
 Aufrer. ... num. 2. pag. 353. in fin.
 Diacono libr. 1. cap. 4. pag. 354. lin. 18.
 Diacono libr. 1. cap. 23. 26. pag. 355. lin. 1.
 Luitprand. Hist. libr. 2. cap. 3. *ibid.* lin. 21.
 Aurelianenf. 1. can. 7. pag. 356. lin. 10.
 Ruffin. ... lib. 1. cap. 29. pag. 357. lin. 12.
 ferm. 245. *ibid.* lin. 23.
 Antifiodor. can. 41. *ibid.* lin. 28.
 Idem cap. 16. ejusd. libr. pag. 358. lin. 30.
 supr. lib. 6. cap. 48. *ibid.* lin. 32.
 Gregor. d. c. 5. pag. 359. lin. 12.
 supr. lib. 4. cap. 44. *ibid.* lin. 28.
 Fredegar. c. 36. pag. 360. lin. 22.
 vit. Caroli M. pag. 361. lin. 5.
 Augustin. ... lib. 14. cap. 16. *ibid.* lin. 33.
 Augustin. libr. 1. ... cap. 7. pag. 362. lin. 2.
 in psalm. in proem. pag. 364. lin. 23.
 in fragment. Petronii. pag. 367. in fin.
 Ekkeard. ... cap. 2. pag. 368. lin. 5.
 Milevit. libr. 1. cap. 9. *ibid.* lin. 29.
 Augustin. ... cap. 74. pag. 370. lin. 2.
 supr. lib. 5. cap. 36. pag. 371. lin. 32.
 Cabillonenf. 2. can. 11. pag. 372. lin. 3.
 Hieronym. ... libr. 7. cap. 27. pag. 373.
 lin. 8.
 Capitul. libr. 1. cap. 86. pag. 374. lin. 31.
 Bernard. ... epist. 228. pag. 375. lin. 13.

Edit. mea.

Optat. ... libr. 1. cap. 18. *ibid.* lin. 29.
 Fredegar. cap. 40. *ibid.* lin. 44.
 libr. 9. epigr. 89. *ibid.* lin. 48.
 Sidon. libr. 9. epist. 13. pag. 188. lin. 17.
 Gregor. ... libr. 4. cap. 6. *ibid.* lin. 41.
 Terrull. ... cap. 7. pag. 189. lin. 3.
 infr. libr. 10. cap. 12. *ibid.* lin. 30.
 Arelateusf. II. can. 22. *ibid.* lin. 48.
 supr. libr. 6. cap. 6. pag. 190. lin. 11.
 2. offic. cap. 29. num. 150. *ibid.* lin. 32.
 infr. libr. 10. cap. 19. pag. 191. lin. 4.
 Leo ... lib. 2. cap. 19. *ibid.* lin. 32.
 Augustin. ... cap. 29. *ibid.* lin. 42.
 Aurelianenf. I. can. 19. pag. 192. lin. 25.
 Idem lib. 1. ... cap. 35. pag. 173. lin. 43.
 Idem libr. 3. ... cap. 4. *ibid.* lin. 46.
 Aufrer. ... num. 34. pag. 195. in fin.
 Diacono libr. 1. cap. 5. & 6. pag. 196.
 lin. 15.
 Diacono libr. 1. cap. 25. & 26. *ibid.*
 lin. 21.
 Luitprand. hist. libr. 2. cap. 9. pag. 197.
 lin. 2.
 Aurelianenf. I. can. 5. *ibid.* lin. 21.
 Ruffin. ... lib. 2. cap. 29. *ibid.* lin. antep.
 ferm. 244. nunc. 392. in append. num.
 6. pag. 198. lin. 7.
 Antifiodor. can. 42. *ibid.* lin. 11.
 Idem cap. 20. ejusd. libr. *ibid.* lin. 41.
 supr. lib. 6. cap. 40. *ibid.* lin. 42.
 Gregor. d. cap. 9. pag. 199. lin. 1.
 supr. lib. 4. cap. 38. *ibid.* lin. 14.
 Fredegar. cap. 87. *ibid.* lin. 36.
 vit. Ludov. Pii ad ann. 821. *ibid.* lin.
 penult.
 Augustin. ... lib. 14. cap. 17. pag. 200.
 lin. 19.
 Augustin. libr. 1. ... cap. 8. *ibid.* lin. 24.
 † in præfat. psalm. 1. num. 2. pag. 201.
 lin. 44.
 in † satyr. Petronii cap. 73. pag. 203. lin.
 34.
 Ekkeard. ... cap. 1. *ibid.* lin. 38.
 Milevit. libr. 1. cap. 19. pag. 204. lin. 2.
 Augustin. ... cap. 34. *ibid.* lin. 39.
 supr. lib. 5. cap. 37. pag. 205. lin. 33.
 Cabillonenf. II. can. 14. *ibid.* lin. 40.
 Hieronym. ... libr. 8. cap. 27. in princ.
 pag. 206. lin. 17.
 capitul. libr. 1. cap. 74. pag. 207. lin. 10.
 Bernard. ... epist. 126. cap. 10. *ibid.*
 lin. 26.

Edit. Tolosan.

de mirac. D. Martin. pag. 376. lin. 17.
 supr. libr. 4. cap. 35. *ibid.* lin. 26.
 Cæsar. ... libr. 1. cap. 2. pag. 379. lin. 21.
 supr. lib. 2. c. 2. pag. 380. lin. 17.
 infr. cap. 47. *ibid.* lin. 19.
 libr. 3. cap. 14. *ibid.* lin. 32.
 Varro ... libr. 2. cap. 9. pag. 381. lin. 4.
 Lateranense ... cap. 5. *ibid.* lin. 10.
 Aimoin. libr. 3. cap. 193. *ibid.* lin. 25.
 Aimoin. libr. 3. cap. 94. pag. 382. lin. 6.
 Leo ... libr. 1. cap. 14. pag. 383. in fin.
 Regino 2. Chronic. pag. 385. lin. 10.

Aimoin. lib. 2. cap. 20. 25. *ibid.* lin. 16.
 Gregor. ... cap. 65. pag. 386. lin. 8.
 Gregor. libr. 7. epist. 129. *ibid.* lin. 10.
 Marculf. libr. 3. cap. 21. pag. 389. lin. 34.
 Marculf. 1. form. cap. 17. pag. 390. lin. 27.
 Sigebert. ... ad ann. 670. pag. 392. in marg.
 Regin. 2. Chronic. *ibid.* lin. 21.

Sigebert. ... ad ann. 683. *ibid.* lin. 26.
 Idem supr. cap. 170. pag. 393. lin. 17.

Edit. mea.

de mirac. † martyr. pag. 208. lin. 5.
 supr. libr. 4. cap. † 27. *ibid.* lin. 11.
 Cæsar. ... libr. 1. cap. † 3. pag. 210. lin. 4.
 supra lib. 2. cap. † 12. *ibid.* lin. 29.
 infr. cap. † 48. *ibid.* lin. 30.
 libr. † 2. cap. 14. num. 6. *ibid.* lin. 41.
 Varro ... lib. 2. cap. † 10. *ibid.* lin. 48.
 Lateranense ... can. † 27. *ibid.* lin. ult.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 95. pag. 211. lin. 10.
 Aimoin. lib. 3. cap. † 95. *ibid.* lin. 25.
 Leo ... libr. 1. cap. † 12. pag. 212. lin. 28.
 Regino † 1. chronic. ad ann. 576. pag. 213. lin. 10.

Aimoin. lib. † 4. cap. 20. 23. *ibid.* lin. 14.
 Gregor. ... cap. † 63. *ibid.* lin. 38.
 Gregor. libr. 7. epist. † 128. *ibid.* lin. 39.
 Marculf. libr. † 1. cap. 21. pag. 215. lin. 36.
 Marculf. † 2. form. cap. 17. pag. 216. lin. 4.
 Sigebert. ... ad ann. † 630. *ibid.* in marg.
 Regin. † 1. chronic. ad ann. 546. pag. 217. lin. 3.

Sigebert. ... ad ann. † 685. *ibid.* lin. 7.
 Idem supr. cap. † 90. *ibid.* lin. 25.

Error ex Tolosana editione in meam oscitanter illapsus.

Pag. 187. *Ceciliano**Ceciliano.*

Errata propria editionis meæ.

Pag. 23. *fano*
 Pag. 73. *Job.*
 Pag. 139. *airo*
 Pag. 140. lib. 4. cap. † 18.
 Pag. 214. tandem

fane
Job,
airo
 lib. 14. cap. † 18.
 tandem

Similia, si quæ sunt, ex te corrige. Vale. Dabant
 Neapoli die XXII. mensis aprilis M. DCC. LXXX.

ILLUSTRISSIMO VIRO
DOMINO DOMINO
JOANNI BAPTISTÆ
COLBERTO,
MARCHIONI
DE SEIGNELAY,
COMITI CONSISTORIANO,
PRÆFECTO GENERALI
SACRI ERARII.

IR ILLUSTRISIME.

*Monuisti, ut, si quæ essent in penu studiorum quæ prodesse ad-
ornandæ historiæ Galliarum, cujus cura tibi demandata esset a Chri-
stianissimo Rege, ea præberem. Lubens gaudensque parui, & statim
litteris te certiorẽ feci, me, præter tertium volumen Rerum Aqu-
itanicarum, in manu habere tres varios libellos observationum, unum
in decem libros historiæ Francorum B. Gregorii Turonensis Episcopi,
& supplementum Fredegarii, alterum in Anastasium de viris Roma-
norum Pontificum, tertium in epistolas Clementis IV. nondum edi-
tas: quæ omnia maxime conducere ad emendandam & illustrandam
historiam Francorum. Laudandum consilium Christianissimi Regis,
qui inter bellicos tumultus, & conspirationes gentium adversus
ipsum,*

ipsum, ea qua præstat fortitudine, & amplitudine animi, etiam pacis consilia, litterarum ornatum, & gentilitiæ historiæ studia animo concipit. Laudandus Princeps, qui te hujus operæ promotorem elegit, satis expertus tuam rerum omnium, publicarum, & privatarum peritiam, diligentiam & affectum, quo æstuas in omnibus, quæ pertinent ad dignitatem & gloriam regni. Ne deceßem regio consilio, statim operam dedi, ut typis cuderentur observationes meæ in Gregorium Turonensem. Has tuis auspiciis in publicum prodire volui, sperans non ingratum tibi fore votum, quod commendatur meritis & sanctitate auctoris, ad quem hæ observationes pertinent, notitia originis Gentis Francorum, administrationis regni, rerum gestarum Chlodovei & Liberatorum, qui regnum & ecclesiam pari studio curarunt, veterum Francorum vitæ & morum. Hæc omnia satis diligenti observatione persecutus sum, & multa ab aliis omissa aut neglecta restitui. Demum operam dedi, VIR ILLUSTRISIME, ut consuleretur memoria Maximi Antistitis, ut exploderetur error & calumnia malignorum, quibus peritissimus rerum nostrarum scriptor, & ex parte testis, habetur pro inepto fabellarum & somniorum auctore. Non inanis erit mea opera, si a me vindicetur fama Episcopi cathedræ & meritorum D. Margini successoris. Dulce mihi erit studiorum præmium, si opus, magis rerum quæ continentur pretio, quam mole spectandum, tibi non displiceat, neque ab insensorum livore vindicem experiat. Suscipe, VIR ILLUSTRISIME, oblatum munus, & auctorem inter devotos & observantes vestræ potestatis cultores dignare admittere.

ANT. DADINUS ALTESERRA

U. J. Professor & Decanus
Universitatis Tolosanæ.

Tolosa 4. Octobris 1678.

Explicuit hæc prima Neapolitana editio die XXIX. mensis
aprilis M DCC LXXX.

LAUS DEO HONOR ET GLORIA .

ANTONII DADINI
A L T E S E R R Æ
ANTECESSORIS TOLOSANI.

NOTÆ ET OBSERVATIONES AD LIBROS

X. *historiarum Francorum* BEATI GREGORII

TURONENSIS EPISCOPI, & *librum*

XI. FREDEGARII.

AD PROŒMIUM.

ECEDENTE, atque immo potius pereunte ab urbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum. Inclinate imperio Romano, barbaris irruentibus in Gallias litterarum studia ita defecere in Gallia, ut desideraretur qui scriberet res gestas Regum & ecclesiarum: & hoc est quod ait auctor noster paulo infra: *Nec reperiri posse quisquam peritus dialectica in arte grammaticæ, qui hæc aut stilo profuso, aut metrico dipingeret versu, &c.* Ante, litterarum studia, maxime eloquentiæ, laude claruere in Gallia;

Hieronym. ad Rusticum (monachum cap. 6.) *Ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima sunt.* Et paulo post: *ubertas:em Gallicæ nitoremque sermonis.* Idem ad Paulin. (epist. 58. al. 13. num. 10.) *S. Hilarius Gallicano cothurno attollitur.* Idem libr. 2. in epist. ad Galat. (in proœm.) *quum & Hilarius latine eloquentia Rhodanus.* Idem advers. Vigilantium (in princ.); *Sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortibus, & eloquentissimis abundavit.* Idem ad Marcellan. **). *Est quidem sermo compositus, & Galliano colubino fluens.* Symmach. lib. 8. epist. 68. *Nisi forte Gallia tua dedux Heliconis.* Idemque lib. 9. epist. 83. *Gallicana sacundia haustus requiro.* Et paulo post: *Quicquid in me est, quod scio quam sit exiguum, celo tuo debeo.* Julium Florum rhetorem Gallum eloquentiæ laude commendat Quintil. instit. lib. 10. cap. 3. *Is fuit Julius Florus in eloquentia Galliarum (quoniam ibi*

Tom. XI.

A

NOTÆ ET OBSERVATIONES

demum exstitit tam) Princeps, aliqui inter paucos disertus, & dignus illa propinquitate. Eadem laude commendatur Palladius apud Rutilium Numatianum itinerarii libr. 1. (209. e seq.).

Facundus juvenis Gallorum nuper ab arvis,

Missus Romani discere jura fori.

Quo laus studiorum æterna esset, eo nomine celebres scholæ in Gallia institutæ sunt, ut Clivienf; Eumenius pro schol. instaurand. *** Meretur & Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augusto Clivienfium oppido eruditur, &c. Arvernæ, quarum cum laude meminit Sidon. lib. 4. epist. 21. ad Asprum ex materno stemmate Arvernum : *Hic te imbuendum liberalibus disciplinis, Grammaticis vbetorisque florentia studia moniti certante fovimus : unde tu non tam mediocriter institutus existi, ut tibi liceat Arvernos vel propter litteras non amare.* Inter scholas Galliarum tum primas tenuere Augustodunenfes ; Tacit. 3. annal. (cap. 37.) Augustodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrovir occupaverat, & nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operantem, ut eo pignore potentes propinquosque eorum adjungeret. Massilienses etiam a Transalpinis frequentatæ ; idem 4. annal. (cap. 44.) hunc admodum adulescentulum, sororis nepotem, seposuit Augustus in civitatem Massiliensem ; ubi species studiorum nomen exilis tegetetur. Idem in Agricola (cap. 4.) statim parvulus sedem ac magistrum studiorum Massiliam habuerat. Etiam veteres Galli, ne per Romanos victi profecisse videantur, eodem studio rem militarem & sermonis elegantiam colere ; testis M. Cato apud Charisium lib. 2. (de adverb. ex Cæminian.) *M. Cato originum 2. pleraque Gallia duas res induftriosissime persequitur, rem militarem, & argute loqui.*

Eti inculto affatu. Gregorius dolens de infelicitate sæculi, quod careret scriptore idoneo, ad posteris tradendas res gestas eorum temporum, hoc opus aggressus est inculto & simplici sermone : opus dignum Episcopo propter fidem & scientiam rerum, quæ desideratur in historico. Apud Romanos veteres Pontificum munus fuit annales scribere ; M. Tull. de orator. 2. (12.) *Erat enim historia nihil aliud, nisi annalium confectio : cujus rei, memoriarque publica retinenda causa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium Pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandatas litteris Pontifex maximus, afferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi, ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Quintil. inst. lib. 10. cap. 2. *Nihil in poetis supra Livium Andronicum, nihil in historiis supra Pontificum annales habebimus.* Vopiscus in Tacito : *Quod post excessum Romuli novello adhuc Romæ urbis imperio sacrum, Pontifices, penes quos scribenda historia potestas, in litteras retulerunt.* Alienum tamen ab Episcopo officium, scriptionem historiarum propter invidiam & periculum rei duxit Sidonius Episcopus Arvernorum, & hortante Leone Eurici Regis Gothorum cancellario, ut historiarum scribendæ daret operam, non audivit ; testem ipsum habemus libr. 4. epist. 22. *Est enim hujusmodi thema, vel opus, in quo bonorum si facias mentionem, modica gratia paratur : si notabilium, maxima offensa.* Gregorius usus est sermone inculto & simplici, tum vitio sæculi, quia eætatæ usus latinæ linguæ cultioris exolverat ; Augustin. de vit. beat. disput. 2. (num. 20.) *Ne conclusas beatum esse academicum, qui hesterni sermonis vulgari quidem & male latino, sed apertissimo sane, ut mihi videtur, verbo caducarius nominatus est.* Sidonius ipse libr. 2. epist. 10. *luget interitum linguæ latinæ : Sic omnes nobilium sermonum purpure per incuriam vulgi decolorabuntur.* Ob id hominibus patrum translatæ in rusticam Romanam linguam, ut intelligerentur ; conc. Turon. III. cap. 17. *Et ut easdem hominibus quisque aperte transferre & studas in rusticam Romanam linguam.* Cum etiam religione & humilitate professionis Episcopi abstinere culto & eleganti sermone, ne

secu-

seculares viderentur; idem Sidonius lib. 4. epist. 10. *Reliquas denique litteras usuali (licet accuratus mihi melior non sit) sermone contexo.* Orando ad plebem, pedestri id est vulgari sermone usus est Augustin. testatur ipse de tempor. serm. 78. (al. 10. in append.) *Et ideo rogo humiliter, ut contenta sint et erudita aures rustica aequanimiter suslinere, dummodo totus gratia Domini simplici, et, ut ita dixerim, pedestri sermone pabulum spirituale possit accipere.* Et Gregorius ipse de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 19. *Sed nobis in ecclesiastico dogmate versantibus videtur, ut historia, quae ad adificationem ecclesiae pertinet, et postposita verbositate, brevis atque simplici sermone texatur, ut et virtutem beati Antistiti prodar, et sapientibus fastidium non imponat.* De re veterinaria quatuor libros scripsit Veget. pedestri id est simplici sermone, ut rusticorum captui sese adcommodaret; testatur ipse in prolog. libr. 3. (artis veterinariae) *Cadens itaque familiarium honestissima voluntati, ex diversis auctoribus enucleata collegi, pedestrique sermone in libellum consuli.*

AD LIBRUM I.

SCRIPTURUS bella Regum cum gentibus adversis, martyrum cum paganis. Gregorius scripturus historiam, quae maxime pertineret ad res ecclesiae, praefatur se scripturum bella martyrum cum paganis, id est passiones martyrum, quas non improprie vocat bella martyrum, quia per eas pagani debellati sunt, & Christus triumphavit de paganis; Augustin. in psalm. 40. (num. 1.) *Ad multiplicandam ecclesiam valuit sanctus sanguis effusus, seminationi accessit et mors martyrum.* Hieronym. ad Hedibiam, (cap. 11.)

Triumphus Dei est passio martyrum, et pro Christi nomine et cruoris effusio, et inter tormenta latitatio.

Propter eos, qui appropinquante mundi fine desperant. Gregorius historiam repetit ab exordio mundi propter eos, qui vulgari opinione praeviti, credentes finem mundi imminere, nec superesse congruum tempus poenitendi, desperabant de salute, conscientia scelerum, metu imminentiis iudicii. De se desperare dicuntur peccatores, qui in extremis positi desperant de salute, conscientia scelerum, metu imminentiis iudicii, & a desperatione rerum dicuntur desperati, uti damnati ad ludum gladiatorum; Augustin. in psalm. 70. (serm. 1. in princ.) *Unusquisque peccator et iniquus jam de se desperant, jam habens quasi gladiatorum animum, ut ideo faciat quicquid vult, quia necessario damnandus est, respiciat tamen ad Apostolum Paulum.* Idem in psalm. 129. (num. 1.) *Quomodo solent desperati latrones dicere, sic me occisurus est iudex pro decem homicidiis, quomodo pro quinque, quomodo pro uno; quare et non jam quicquid mihi occurrerit facio?* Idem in Joannem cap. 7. tract. 33. 11. 8. *Jam damnandi sumus, quare non quod volumus et facimus? animo gladiatorum ferro destinatum.* Ideo molesti sumi desperati: jam enim quod timeant non habent, et vehementer timendi sunt. Eadem analogia desperantes dicti servi vincli in ergastulo, quasi desperantes de libertate; Plin. lib. 18. cap. 6. *Coli rura ab ergastulis pessimum est, et quicquid agitur a desperantibus.* Ea etate vulgaris opinio infundeat animis hominum, mundi exitum imminere, propter tot calamitates, & clades, quibus universus orbis terrarum pessumdabatur, et Gregorium ipsum Pontificem huius opinionis non fuisse expertem, confidentem auctorem habemus lib. 6. epist. 26. lib. 9. epist. 60. et homil. 1. in evangel. Igitur Gregorius noster, ut desperantibus consulat, quia quorum-

† V. de hac re Augustin. epist. 97. 98. & 99. al. 78. 79. 80. & 208. al. 209.

dam opinio erat Christum venisse medio sæculo, & post eum mundum duraturum tanto tempore, quantum elapsum erat ante ejus adventum, annales ducit ab initio mundi, ut liqueat apertius de summa annorum, qui lapsi sunt, ab initio rerum conditarum, & hoc pacto sublevetur desperatio & metus credentium mundi finem instare.

Credo in Deum Patrem omnipotentem. Gregorius, priusquam opus susceptum aggrediatur, fidei professionem edidit, ne de ejus fide dubitaretur, ut ante dixit: *Prius fidem meam proferre capio: ut qui legent, me non dubitent esse Catholicum.* Hoc pacto recens baptizati solemnem fidei professionem certis & conceptis verbis faciebant in conspectu totius ecclesiæ; Augustin. lib. 8. conf. cap. 2. (num. 5.) de Victorino rhetore: *Denique ut verum est ad eam proficienda fidei, qua verbis certis conceptis, reverentisque memoriter, de loco eminentiori in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab eis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam.*

Ei omnia, qua a trecentis decem & octo Episcopis Nicæa constituta sunt, credo fideliter. Nicænam fidem professi sunt Imperatores & patres & omnes fideles; Ambros. epist. 32. (al. 21. num. 14.) ad Valentinian. Juniorem: *Hoc scriptum est in Ariminensi synodo: meritoque concilium illud exhorreo, sequens tractatum concilii Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare. Quam fidem etiam parens clementia tua Theodosius beatissimus Imperator & sequitur, & probavit. Hanc fidem Gallia tenent, hanc Hispania, & cum pia divini Spiritus confessione custodiunt.* Idem de fide lib. 1. (in prolog. num. 5.) *De conciliis id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tanquam Abraham electi iudicio, consona fidei virtute victores, velut trophæam, toto orbe subactis perfidis extulerunt: ut mihi videatur hoc esse divinum, quod eodem numero in conciliis fidei habemus oraculum, quo in historia pietatis exemplum.*

Chronica Eusebii Casariensis Episcopi, ac Hieronymi presbyteri. Chronicon Hieronymi, non est aliud a chronico Eusebii, est enim tantum versio Latina e Græco Eusebii: sic sæpius diversa opera Origenis tribuuntur Hieronymo, qui ea Latine vertit, ut in *can. si quis vult*, 36. dist.

Hoc etiam & Victorius, cum ordinem paschalis solemnitatis inquireret, fecit. Victorinus Aquitanus, qui Gregorio dicitur Victorius, iussu Hilarii Papæ cyclum paschalem composuit; teste Gennadio de script. ecclesiast. (cap. 48. & Isidor. Hispalens. de iisd. scriptorib. cap. 87.)

A primi hominis conditione. Condicio hominis sumitur hic pro creatione, ut & apud Hieronym. in Marcum. **) *Neque enim montes, & terra, navitatem, parturitionemque recipiunt, sed conditionem.* Eadem analogia conditionem testamenti pro factione usurpavit auctor noster infr. lib. 8. cap. 22. *Omnesque conditiones tam testamenti, quam bene meritorum suorum ipsi committit.* Alias conditio est status servorum, qui certis conditionibus, puta agri colendi, manumissi sunt; *can. nulli*, 54. dist. *can. quam sit necessarium*, 18. qu. 1. inde conditionales servili conditioni obnoxii; l. *defensionis*, C. de jur. fisci. Terrull. libr. de idolatria, cap. 12. † *Nemo aratro nanum imponens, & retro spectans, apius est operi: sed conditionalis eram.* Augustin. contr. Faust. libr. 22. (cap. 54.) *Suscipit & Lia de ancilla sua filios... ut etiam per hanc conditionalem libera illa uxor Jacob laborans filios heredes regni suscipiat.* Conditionarii; Ivo Carnotens. epist. 147. (al. 172.) ubi vetat, ne conditionarii admittantur in clerum.

Cap. * 1.

Glebam assumens fragillimam. Gleba proprie est cæpes terræ; l. *certo generi*, §. 1. ff. de servit. rustic. translatiæ pro toto fundo, pars pro toto, vel pro vestigiis fundi: & hoc est quod dicitur in l. 10. C. Th. lib. 6. tit. 2. glebam possessionum, non personarum esse. Et servi glebæ adscripti, sunt servi

† Corrige,
qu. 2. & v.
si facit.

AD GREGORII TURONENSIS LIBRUM I.

servi additi pradio culturæ grãtia : & gleba hic sumitur pro corpore humano, quod & terra conditum sit. Hac analogia reliquias sanctorum glebam sanctorum corporum vocat passim Gregorius, ut infra h. libr. cap. ult. *Adprehenfam sanctissimi corporis glebam* (loquitur de Martino Turonensi Episcopo) *alii per senectutem ejiciunt, alii a foris suscipiunt*. Idem de vit. patr. cap. 8. apud Surium april. 2. in vit. Nicetii Lugdunens. Episcopi : *Et nescit quia quicquid preciosius habui ibidem reliqui, id est glebam corporis mei*. Idem eod. libr. cap. 13. apud Surium jun. 24. in vita Lupicini Reclusi (cap. 5.) *& cum eum ad vicum Transalicensem inferre vellet, reclusi ei populus pagi Lipidiceus, dicens : nestrum hoc solum fovit, nobis corporis ejus gleba debetur*. Floard. hist. Rem. libr. 2. cap. 8. *Denique ut perlata est ad prasatum Alunum-villanense monasterium sacratissima gleba, quibusdam dubitantibus, an ipsa foret Helena Constantini Augusti generis*.

* *Primegenius vero Cham, Chus. Hic fuit totius artis magica imbuente diabolo, & primus idololatria adinventor*. Chus primogenitus Cham magiz & idololatriæ auctor : hunc Persæ Zoroastrem, ut paulo post subjungitur : *hic ad Persas transiit. Hunc Persæ vocitavere Zoroastrem, id est virentem stellam*. Idem Plin. libr. 30. cap. 1. de magia : *Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente Regum Regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores convenit*. Magia dicitur in Oriente Regum Regibus imperare, quia hæc erat infanum & primarium studium Regum Persarum ; Apuleius apolog. 1. *quippe inter prima regalia docetur, nec ulli temere iuxer Persas concessum est magum esse, haud magis quam regnare*.

* *Hic primus statunculam adorandam diaboli instigatione constituit*. Chus auctor idololatriæ statunculam id est parvulam statuam posuit. Priores cultores idolorum parvas statuas coluerunt, quales fuisse statuas Laban, argumento est, quod Rachel cum migraret domum mariti a patre eas furto sustulit, & abscondit sub stramentis carneli, & sedit super illis ; *genes. 31. Eadem origine statunculum dicitur in † Saryrie. Petron. nuper edito (cap. 50.) Ita ex hac massa fabri sustulerunt, & fecerunt catilla, parapsides, & statuncula*.

Ab hoc etiam ignem adorare consueti. Persæ ignem adorant : inde legati Regis Persarum ad Antiochenos apud Gregorium infr. libr. 4. cap. † 33. *In hoc apparebit vos ejus amicitias custodire, si ignem, ut ille veneratur, & vos venerimini*. Persæ solem unum Deum colunt ; Justin. libr. 1. (cap. 10.) *Nam & solem Persæ unum Deum esse credunt : & equos eidem Deo sacros ferunt*. Tertull. apologetic. cap. 16. *Ad Persas, si forte deputabimur, licet solem non in linteis depictum adoremus, habentes ipsum utique in suo clypeo*.

In circuitu stadia quadringenta septuaginta. Babiloniæ ambitum describit Gregorius ex Orofio stadiorum CCCCLXX. Orofius tamen libr. 2. cap. 6. Babiloniæ ambitum ponit † CCCCLXXX. stadiorum. Minorem Quintus Curt. libr. 5. cap. 1. nempe † CCCCLVIII. stadiorum. Urbem magnitudine ita notabilem fuisse tradit Arist. politic. libr. 3. cap. 2. ut provinciæ potius, quam urbis nomine censeretur, & ea jam tertium diem capta, partem quamdam non sensisse proditum sit. Unum stadium habet aripennes quinque ; Plin. libr. † 2. cap. 23. *Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est pedes sexcentos viginti quinque*.

Severus narrat in chronica. Hic est Sulpitius Severus Aquitanus, cui patria Aginnum Nitiobrigum, testatur ipse dialogo 1. cap. 20. ubi se Aquitanum indicat : & *hist. sacra lib. † 2. ubi Phœbadium Episcopum Aggimensem suum vocat Episcopum* : Severum simpliciter vocant Hieronym. in Ezechiel. lib. 11. cap. 36. (prope print.) *& nuper Severus noster in dialogo, cui Gallo nomen*

Cap. 5.

Cap. 6.

† In libr. meo CCCCLXX.

†† In libr. meo CCC LXXIII.

Cap. 7.

† Sunt ver. *impofuit*. Et Auguftin. epift. 205. † *precibus compulfus noſtri Severi, quendam* ba epift. 18. *venerabilis Martini Turonenſis Epifcopi difcipuli*. Severum Sulpitium vocat in append. Turonenſis de mirac. S. Martini lib. 1. cap. 1. *de quibus primus ille Severus* falſo titulo *Sulpitius, cui tantus fervor amoris fuit in ſanctum Dei, ut eo adhuc degente* Auguftin. ad *in ſeculo, unum librum de mirabilibus vita ejus ſcriberet*. Hic inter alia ſcripſit hiftoriam ſacram duobus libris, quos duxit ab initio mundi uſque ad conſulatum Stiliconis & Aureliani, & hos laudat auctor noſter his nomine chronica.

Cap. † 9. *Poſt multas fatigationes*. Idem poſt multas ærumnas & moleſtias; Severus Sulpit. dialog. 1. cap. 2. *Tum illa, ſicut eſt verecundiſſimus, aliquantulum* arubeſcens, dum fatigationem meam accepit: facis, inquit, Sulpici, tuo more, qui nullam occaſionem, ſi qua tibi purreſcra fuerit, omittis, † *quā nos edacitatis* fatiges. Valerian. homil. 6. *Otiſa verba ſunt figurata convitiis, ſulta fatiga-* tione compoſita. Gregorius ipſe de mirac. S. Martin. lib. 3. cap. 1. *Et priuſquam* limina ſancta agrederet, nullam fatigationem ſenſi. Fatigatio Gallis pine ſecherie; inde fatigare; Greg. de glor. conſell. cap. 61. *Sed a quibusdam civitatibus* maioribus opprimebatur atque fatigabatur.

Cap. * 10. *Cujus nunc littora, multi locorum perſuſtratores, reſerta ſacris monaſteriis di-* cent eſſe. Multa in Ægypto erant monaſteria in eremo adiacente Nilo; Sulpit. Sever. dialog. 1. cap. 5. *Haud longe ab eremo contigua Nilo † multa* ſunt monaſteria. Idem cap. † 11. ejusd. dialog. Ego autem a Sina monte di- greſſus, ad Nilum flumen regreſſus ſum, *cujus ripas frequentibus monaſteriis* conſertas utraque ex parte luſtravi.

Super ripam vero ejus non Babylonia, de qua ſupra memoravimus, ſed Ba- bylonia civitas collocatur. Babylonia Ægypti urbs ampliſſima, forte ſic dicta, quod magnitudine eſſet altera Babylonia Syriæ: ſic Arelas Gallia Narbonenſis altera Roma dicta; Aufon. in claris urbibus, (ep. 8.) *Gallula Roma,* Arelas. Babylonia Ægyptia ea eſt, quam veteres Memphim recentiores Cai- rum vocitant: Otto Friſigenſ. 7. chronic. 3. Porro ea, quæ nunc vulgo, ut dixi, Babylonia vocatur, non ſuper Euphratem, ut illi putant, ſed ſuper Ni- lum circiter ſex dietas ab Alexandria poſita eſt, ipſaque eſt Memphis, a Cambyſe filio Cyri olim Babylonia vocata.

In qua Joſeph horrea miro opere de lapidibus quadris & cemento adificavit: ita ut ad ſundum capaciora, ad ſummum vero conſtriſta ſint, ut per parvulum ſo- ramen ibidem triticum ſaceretur. Joſeph immiuentis famis levande cauſa, apud Babylonem, quæ erat primaria urbs Ægypti, horrea condidit lapide quadro, quorum ſtructura ab imo capacior erat, ad ſummum anguſtior, ita ut deſuper triticum demitteretur: hæc erat forma horreorum, quibus utebantur Ægypti & alii tranſmarini, quæ ſiros vocitabant; Columella de re ruſtic. lib. 1. cap. 6. *Poſſunt etiam deſoſſa ſramenta ſervari, ſicut tranſmarinis quibusdam provin-* ciis, ubi puteum in modum, quos appellant ſiros, exauſta dumus, editos a ſe ſtruſtus recipit. Varro de re ruſtic. lib. 1. cap. 57. *Quidam granaria ha-* bent ſub terris, uti ſpeluncas, quas vocant *cuſpæ*, ut in Cappadocia, ac Thra- cia; Q. Curt. lib. 7. cap. 4. *Tritici nihil aut admodum exiguum reperiebatur* ſiros vocabant barbari: quos ita ſolenter abſcondunt, ut niſi qui deſcenderunt, invenire non poſſint. In ſis condita fruges erant. Horrea Ægyptia quadrato lapi- de & cemento ſtructa fuiſſe obſervatur: adificia publica a veteribus ſtruebantur lapide quadrato; Senec. epift. 80. **) *Quadratis lapidibus Capitolium &* Palatina aed. conſtructa erant. Auctor vitæ S. Audoeni apud Sur. 24. augu- ſti, (cap. 30.) *Ille vero baſilica, in qua ſancta ejus membra quieſcunt, mi-* ro opere quadris lapidibus Gothica manu a primo Chloſthario Francorum Rege, olim nobiliter conſtructa fuit. Lapidibus quadratis adjunguntur cimenta, ſtru- cturæ cauſa, ut ædificium cohæreat: cimenta ſunt lapides minores, rudes non

caſi,

est, qui adhibetur structurae componendae causa; Vitruv. libr. 1. cap. 5. (in fin.) *Sed ubi sunt saxa quadrata sive iules, sive camentum.* Inde camentarius, qui lapides caedit; Hieronym. ad Paulin. (epist. 53. al. 103. num. 6.) *Agricola, camentarii, fabri metallorum, lignorumque caesores.* Aimon. Floriaceni. de miracul. S. Benedicti. libr. 4. cap. 5. num. 26. *Unus ex fratribus, cognomento Gillebertus, qui camentarius fuerat praefectus.* Ivo Carnotensi. epist. 166. (al. 267.) *Aspiravit quosdam monachos camentarios, quorum monasterio promissit se daturum praedictam et ecclesiam, si mura manerent praetaxatum municipium.*

Post mortem autem Salomonis divisum est, per duritiam Roboam, regnum in duas partes. Resisterunt duae tribus ad Roboam, quod Iuda appellabatur: ad Hieroboam autem decem tribus, quod Israel vocabatur. Hæc referuntur 3. Reg. 12. Post mortem Salomonis regnum scissum est in duas partes. Duæ tribus et duodecim, hoc est Iuda & Benjamin penes Roboam resederunt, & ejus Regnum appellatum Judæ, unde nomen Judæis. Aliæ vero decem tribus Hieroboam paruerunt, ejusque ditio appellata est de antiquo populi nomine Israel. Inde primæ decem tribus captivæ ab Assyriis Babilonem ductæ, inde tribus Juda, & post 70. annos tribus Juda suo solo reddita; decem autem quæ vocabantur Israel, sua ætate in montibus urbibusque Medorum redire, testatur Hieronym. in Ezechiel. lib. 11. cap. 37. (verf. 14. 15. & seqq.)

Apud Ægyptios autem sextadecima erat potestas, quam sua lingua dynastiam vocabant. Regnum Ægyptiorum divisum in varias dynastias, id est provincias, quæ dicebantur dynastiae e Græco *Δυναστεία*, potestas Principum. Sic regnum Parthorum divisum erat in regna 42 duodeviginti. Sic enim vocabant singulas provincias; Plin. libr. 4. cap. 25. *Regna Parthorum duodeviginti sunt omnia: ita enim dividunt provincias: sed aliter Gregorius hic dynastias accipit pro successione Regum.*

Cujus nonodecimo imperii anno, Lugdunum Galliarum urbem conditam manesissimè reperimus; quæ postea illustrata martyrum sanguine, nobilissima nuncupatur. Lugdunum colonia condita a Munatio Planco, ad confluentes Araris & Rhodani tempore Augusti: idem Dio 46. & Euseb. 4. in chron. 4. Lugdunum Senec. epist. 91. ibi ara Augusto dicata eo superline, & Iudi insituri ad condidisse eandem aram; Tranquill. in Claudio cap. 2. & in Caligula cap. 20. Dio junct Dio 4. libr. 54. de quibus Juvenal. satyr. 1. (44.) *Aus Lugdunensem rethor distulit.* Euseb. hic ad rus ad aram. Hæc urbs centesimum post annum, a quo condita erat, tota ann. ab Abraham incendio consumpta; teste eodem Seneca loco max laudato. Gregorius ait, post hanc 1990. stes illustratam sanguine martyrum. Sub Severo enim Fortinus, & post eum Coloniam aureneus Episcopi, & quam multi alii apud Lugdunum martyrium passi sunt, tem ibi deducunt loco, cui nomen *Athanaco*, unde martyres Athanacenses dicti sunt; Euseb. probatur feb. libr. 5. cap. 4. 7. 8. &c. Et Gregorius præter hunc locum, de mirac. in inscriptione martyrum. lib. 1. cap. 49. Martyrol. Roman. junii 2. inde nobilissime nomen Gruteri.

men meliori titulo, quam jure coloniarum. Coloniam agnoscit & Plin. lib. 4. cap. 18. *Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Hoc jure Lugdunenses fuisse liberos a vestigalibus intra tertium milliare, priusquam beneficio Leonis Imperatoris, ut scribit Gregorius Tur. de gloria confect. cap. 63. credere par est. Ecclesiam Lugdunensem laudibus celebrat Bernard. Clarevall. epist. 174. *Inter ecclesias Gallie constat profecto Lugdunensem hæcenus præminuisse, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis.* Ubi etenim aquæ viguit disciplina censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in officiis ecclesiasticis haud facile umquam repentinis visis est novitatibus acquiescere; nec se aliquando juvenili posita est decolorari levitate ecclesia plena judicii.

Gesta Pilati ad Tyberium Imperatorem missa referunt. Quod Gregorius nar. Cap. 20.

†† Adde rat de liberatione Joseph Arimathienſis e cuſtodia, qua tenebatur, non alio
 ebron. compend. apud Pi- auctore ſcriptum eſt, quam ex geſtis Pilati ad Tiberium tranſmiſſis. Horum
 flor. ad ann. dubia fides videtur Baronio: Pilatum tamen de morte Chriſti retuliſſe ad Ca-
 708. Anno Do- ſarem, teſtes ſunt Euſeb. in chron. (ad ann. Chr. 38.) & Oroſ. lib. 7. cap. 4.
 mini xxxvii. & Cedrenus. Gregorius ipſe inſtr. cap. 23. h. lib. *Pilatus autem Geſta ad Tiberium*
Cafarem miſit, & ei tam de virtutibus Chriſti, quam de paſſione vel reſurrectione
Pilatus ad Ti- ejus inſinuat. Qua geſta apud nos hodie retinentur ſcripta, &c. †† Non eſt quod
 berium *Ceſa-* de ea re dubitemus, cum officii præſidium & rectorum provinciarum eſſet de
 rebus novis, quæ contingebant ſuis in provinciis, maxime de his, quæ perti-
 nent ad novas religiones referre ad Principem, & Pilatus eo maxime habuit
 cauſam de ea re certiorum faciendi Principem, ut a ſe invidiam ſceleris amo-
 veret, eamque rejiceret in Judæos, qui erant auctores mali. Conjecturam in pri-
 mis juvat, quod Plinius junior, cum eſſet præconſul Bythinia, commotus mul-
 titudine Chriſtianorum, quam ibi naſtus eſt, & honeſta eorum vivendi ratio-
 ne, quid in eos decernendum eſſet dubius, hac de re retulit ad Trajanum
 per epilt. quæ eſt 101. lib. 10. *Solemne mihi eſt Domine, omnia de quibus*
dubito, ad te referre. Quis enim poteſt melius vel cuſtodianem meam regere,
vel ignorantiam inſinuere? Et quod geſtis Pilati fidem adituit eſt, quod Ti-
 berius au- dienti de Chri- ſti paſſione &
 ſiſſione & reſurrectione, & de virtu-
 tibus, quæ per iſum & diſ-
 ſcipulos ejus fiebant, cum magni ſervoris ſu-
 ſtragio retu-
 lit ad ſenatum, ut Chriſtus Deus habere-
 tur, &c.

Cap. 24.

Habebat enim ſecum Simonem Magum, virum totius malitia & omnis magica artis argumento magiſtrum. Argumento pro argutia, vel quolibet calido invento; Gregor. Papa lib. 5. epilt. † 31. ind. 14. *ſub quolibet ingenio, vel argumento.* Inde argutia eodem ſenſu; Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. (in fin.) *quia apud Dei majeſtatem magis ſimplicitas pura, quam philoſophorum valet argutia.* Idem de mirac. ejusd. † lib. 3. cap. 60. *o purgatorium, ut ita dicam, caſteſce! quod medicorum turis argutias.*

Se depoſuit in ſepulcro. Joannes Apoſtolus & evangelista vivus ſertur in ſepulcro ſe depoſuiſſe, nec e vivis ſublatus, quaſi reſervetur in finem ſæculi, certaturus cum antichriſto propter illa verba Domini, quæ legantur in evangelio ipſius Joannis cap. † 21. verſ. 22. *Sic enim volo manere donec veniam.* Hac de re Auguſtin. in Joann. traſt. 124. *Sed tamen, ut dicere cæperam, ſi quidam Moyſem mortuum negant, quem ſcriptura ipſa, ubi ſepulcrum nuſquam inveniri legimus, mortuum tamen eſſe ſine ulla ambiguitate teſtatur: quanto magis Joannes ex iſtorum occaſione verborum ubi Dominus ait, ſic enim volo manere donec venio, creditur vivus dormire ſub terra? Quem tradunt etiam (quod in quibusdam ſcripturis quamvis apocryphis reperitur) quando ſibi fieri juſſit ſepulcrum, incolumem fuiſſe præſentem; eoque eſſoſſo & diligentiſſime preparato, ibi ſe tamquam in lectulo collocare, ſtatimque eum eſſe deſunſtum: ut autem iſti putant, qui hæc verba Domini ſic intelligunt, non deſunſtum, ſed deſunſto ſimilem cubuiſſe; & cum mortuus putaretur, ſepulcrum fuiſſe dormientem; & donec Chriſtus venias ſic manere, ſuamque vitam ſcaturnie pulveris indicare: qui pulvis creditur, ut ab imo ad ſuperficiem tumuli aſcendat, ſtatu quiescentis impelli. Huic opinioni ſupervacaneum exiſtimo reſtari. Gregorius de mirac. martyr, lib. 1. cap. 30. *Vivus deſcendens in tumulo operiri ſe**

si humo precepit. Cujus nunc sepulcrum manna in modum farina hodieque er-
at, ex qua beata reliquia per universum delata mundum salutem morbidis
praestant, &c. eadem de re Baron. in martyrol. Rom. 27. decembris.

Post hunc *Elisus* *Adrianus* Imperator creatus est, unde & Hierosolyma *Elia* Cap. † 26.
ab *Elia* *Adriano* vocatur, † successore Domitiani, eo quod eam reparaverit. Hiero-
solymana inflaurata ab *Elia* *Adriano*, unde *Eliz* nomen. Idem Euseb. in †† In August.
chron. (ad ann. Chr. 138.) *Elia* ab *Elia* *Adriano* condita, & in fronte ejus meo loco cit.
porta, qua Bethlehem egridimur, sus sculptus in marmore, significans Romana verba hae-
potestati subiacere Judaeos, Idemque lib. 4. cap. 6. *Elia* ab *Adriano* inflaura- non exhiben-
ta, & patrio solo pulvis Judaei; Tertul. apologetic. cap. 21. Judaei... dispersi- tur. Aliquan-
palabundi, & celi & soli sui extortes vagantur per orbem sine Deo Rege, tisper im-
quibus nec advenarum jure terram patriam saltem vestigio salutare conceditur. mutata col-
Augustin. in psalm. 40. †† Occiderunt enim Christum Judaei, ne perderent locum, ligi possunt
medicari a regno dispersi sunt, civitas enim illa eradicatis inde Judaeis Chri- in enarrat.
stianos habet, a Judaeo nullo habitatur. Idem Otto Frisingen. chron. lib. 3. psalm. 56.
cap. 22. num. 9. 62.

Post hunc & quadraginta octo martyres passi sunt, ex quibus primum legi- num. 18. 13 L
mus fuisse *Vetium* *Epagatum*. Sub Antonino apud Lugdunum civitatem Gal- num. 17.
liae cum Photino primo Episcopo quadraginta & octo martyres passi sunt, Cap. 27-
quos inter primum fuisse *Vetium* *Epagatum* ait *Gregorius hic*, quasi unus
esset nomine *Vetius*, cognomine *Epagatus*. Idem tamen auctor non satis
compos sui de mirac. marty. † lib. 1. cap. 40. inter quadraginta & octo
martyres, qui apud Lugdunum passi sunt numerat *Vetium* *Epagatum*, quasi
diversos, & in fin. capit. tradit hos dici martyres *Athanacenses* a loco marty-
rii, cui nomen erat *Athanaco*; cui congruit martyrol. R. junii 2.

Hujus tempore septem viri Episcopi ordinati ad praedicandum in Gallias missi Cap. 28.
sunt, sicut historia passionis sancti martyris Saturnini denarrat. At enim: sub
Decio & Grato consulibus, sicut fidei recordatione retinetur, primum ac sum-
mum Tholosana civitas sanctum Saturninum habere ceperat sacerdotem. Hi er-
go missi sunt Turonicis *Gratianus* Episcopus: *Arelatensis* *Trophimus* *Epi-*
scopus: *Narbona* *Paulus* Episcopus: *Tholosa* *Saturninus* Episcopus: *Parisiaci*
Dionysius Episcopus: *Arvernis* *Stremonius* Episcopus: *Lemovicinis* *Martialis*
est destinatus Episcopus. Valde durum videtur credere, Saturninum, Martia-
lem, Dionysium, & alios priores Episcopos non ante Decium, qui imperare
cepit anno cct. missos in Galliam ad praedicandum evangelium; antiquiora
enim dyptica ecclesiarum ferunt, Martialem unum e lxxii. discipulis Christi
a Petro missum in Gallias, & Galliam, quae erat Italiae continens, & pul-
cherrima provincia orbis Rom. tot annis jacuisse a Petro & successoribus ejus
praeteritam incredibile est: nec ipse sibi constat *Gregorius*, cum alio loco, id est
de mirac. marty. † lib. 1. cap. 48. scribat, Saturninum ab Apostolorum discipulis
ordinatum Episcopum Tholosam missum: quod convenienter non potest aliter
intelligi, quam de proximis successoribus Apostolorum: tamen *Gregorii* au-
thoritas nititur fide actorum martyrii Saturnini, & fidei recordatione, id est
memoria & traditione veterum, quae in antiquis spectanda est, & *Turonensi*
congruit auctoritas *Sulpitii Severi*, qui origines religionis christianae in Gallia
non altius ducit, quam a temporibus *Aurelii Antonini*; locus est insignis lib.
2. hist. sacr. (cap. 46.) Sub *Aurelio* deinde, *Antonini* filio, persecutio quin-
ta egesta. Ac tum primum intra Gallias martyria visa, serius trans Alpes
Dei religio suscepta. An vero *Dionysius* primus *Parisiensis* Episcopus fue-
rit *Areopagita* necne, satis disputatum est a *Jacobo Sirmondo* & aliis viris
eruditioribus, quorum sententia est, *Dionysium* *Parisiensem*, alium esse ab
Areopagita, quae probabilior est, tum propter fidem martyrolog. *Uluardi*, in
quo *Dionysius* *Parisiensis* Episcopus, & *Areopagita* locantur suo quisque die
Tom. XI.

eodem mense, cum propter artem Hilduin auctoris hujus opinionis, qui primus hoc scripsit in epist. ad Ludovicum P. quod ante eum nemo : & serius Africam suscepisse evangelium, orientales & ceteras gentes a temporibus Apostolorum, testis est Augustin. lib. contr. † Donatist. epist. vulg. de unit. eccles. cap. 15. Ad Africam enim evangelium postmodum venit : & ideo nusquam literarum apostolicarum scriptum est Africam credidisse. De orientalibus autem & ceteris gentibus, quæ in sanctis libris commemorantur, fidem recepisse Christianum dictum est, erant novissimi qui erant primi, quia recessuri erant a fide. Saturninus vero jam securus de martyrio. Securus de martyrio dicitur qui de eo certus erat, quia martyres in carcere securi & hilares martyrium expectabant; martyrol. R. 20. octobr. de Caprasio martyte Aginensi: Securus ad arcem certaminis properavit. Securus dicitur qui vacat cura, vel animo quieto & tranquillo futurum casum expectat; Q. Curtius lib. 9. cap. 9. & ad comitatus petendos discurrent, securi casus ejus, qui supervenit ignaris. Et Gregor. infr. libr. 7. cap. 48. de nullo securus, quia omnibus erat aduersus.

Cumque comprehensus ad Capitolium, relictus ab his solus attrahitur. Saturninus, a gentilibus captus & doctus ad Capitolium, quod erat templum Jovis Tolosæ, a duobus diaconis, quos rogaverat, ne in extremis eum dereliquerent destitutus, eis imprecatus est, ne unquam ecclesia de patrio solo Pontificem acciperet, quod ad sua usque tempora evenisse tradit Gregorius hoc loco. Non dissimiles imprecationes sanctorum alias & audivit Deus: pueri iridentibus dicendo, ascende calve, maledixit Eliseus propheta, & statim Deus immisit duos urfos pueris; 4. Reg. † 2. Simili imprecatione usus Quintianus ex Rutenensi Arvernensis Episcopus in Hortensium Comitem, ne quisquam ex ejus genere ad episcopatus apicem proveheretur, qui episcopum non exaudiret; de quo Gregor. de vit. patr. cap. 4. & Ablebertus seu Emebertus Cameracensis Episcopus latroni, qui Godilæ sororis sepulcrum violarat, imprecatus est, ne liberis relinqueret, & si vir, claudus vel debilis fieret, si mulier, vitio, quod vocant guttam, la goitre, in posteros usque non careret, & exaudirem refert Baldricus Noviomensis ***) chron. Cameracens. libr. 1. cap. 16.

Hic vero tauri furentis vestigiis alligatus, ac de Capitolio precipitatus, vitam finivit. Saturninus tauri indomiti calcibus, fume ligatus per gradus Capitolii præceps actus martyrio vitam finivit. De ejusdem martyrio Gregor. etiam

†† In lib. meo de mirac. marty. † libr. 1. cap. 48. Fortunat. libr. 2. cap. 8. martyrolog. R. nov. 29. & ante Sidon. libr. 9. in calce epist. 16.

Nonne quando ad Capitolium sponte ventum est, E quibus primam mihi psallat hymnus : Qui Tolosatum tenuis cathedram, De gradu summo Capitoliorum præcipitatum.

Apud Tolosam fuit templum Jovis, unde in sequentibus Sidonius Saturninum diri facinoris vocat negatorem Jovis ac Minervæ, quod templum amulatione Romæ urbis accessum est, dictum est Capitolium. Carthagine fuit etiam Capitolium; de lapsis: †† Salavitis gressus. Nunc quando ad Capitolium sponte ventum est, quando ultro ad obsequium di- risi facinoris cessum est, labant gressus, potest ejusmodi excusatio esse miserabilis, vis aspectus, & infra: Unus ex his, qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquam Cæ. Et post Christum negavit, obmutuit. Aliis locis Capitolium pro arce sumpsum occur- ret; Hieronym. in Esaïam lib. 5. cap. 14. (vers. 22. & 23.) Arx autem, test ejusmodi est Capitolium illius urbis, est turris, qua edificata post diluvium. Augu- stin. de altit. eccles. & synag. Scio quia urbis tue & ambitiosa fora & semiserabilis. Capitolia celsa vidisti.

Clerici ordinati vitum psallendi suscipiunt. Clerici cum ordinantur officium psallendi in ecclesia suscipiunt, ex conc. Carthag. IV. can. 10. can. psalmista, 63. dist. munus clericorum est psallere in ecclesia, unde Sidonius lib. † 1. epist.

Cap. 29.

epist. 8. ridens, ut significet Ravennæ cuncta fieri perturbato rerum ordine: *senatores clerici*, inquit, *Syri psallunt*.

Senatores † vero, vel reliqui meliores loci, *sanatici erant tunc cultibus obligati*. Religio Christiana crepit a plebecula, serius majores eam susceperunt, vix audientes Deum hominem & crucifixum: & hoc est quod ait Gregorius *hoc loco*, *senatores* vel ceteros optimates Biturigæ urbis adhuc idolorum culta & superstitione fuisse obligatos. Meliores dicebantur primores; Gregor. *infr. libr. 6. cap. 45.* Multi vero meliores natu, qui vi compellebantur abire, *testamenta condiderunt*. Et infra, *convocatis melioribus Francis*. Idem *libr. 7. cap. 19.* *secusque sunt eum omnes meliores natu regni Chilperici Regis*. Etiam latinis scriptoribus, ut melior pars diei est prior seu matutina; Virgil. 9. (156.) *Æneid. Melior quoniam pars alta diei*, ubi Servius, id est *major & prima*. Radevic. de geit. Frideric. *libr. 2. cap. 30.* *Dominus Imperator in magna est gloria... quosdam de melioribus ex Mediolano & Brinia in vinculis retinens*. Et idem *cap. 34.* ejusd. *libr. quosdam occisos, sexdecim captos de suis melioribus ibidem perdiderunt*. Ea etate jam clausis fanis, id est templis idolorum, fanatici dicebantur per contemptum, qui exoleto sanorum cultu tenebantur; Gregor. *infr. libr. 2. cap. 10.* *Sed hac generatio sanatici semper cultibus visa est obsequium præbisse*. Idem *cod. libr. cap. 27.* *quia erat ille adhuc sanatici erroribus involutus*: vel potius sacrificuli idolorum; Hieronym. in *Esaïam libr. 3. cap. 7.* (vers. 12.) *Et pro levitis habent sanaticos*. Augustin. in *psalm. 40.* (num. 1.) *Sedent pagani, & computant sibi annos, audiunt sanaticos suos dicentes, aliquando Christiani non erunt*.

Leocadium quemdam primum Galliarum senatorem, qui de stirpe Vetii Epagati fuit.... repererunt. Leocadia mater Galli Arvernensis Episcopi fuit quoque de stirpe Vetii Epagati unius e martyribus Lugdunensibus; Gregor. de vit. patr. cap. 6. Ubi provinciales omnes civitate donati; multi ex his in senatibus allecti, maxime e Gallia, unde per jocum multos senatores esse in provinciis, qui Romam non attigerant, ait Augustin. de civit. Dei libr. † 5. cap. 17. Numquid non multi senatores sunt in aliis terris, qui Romam ne de facie quidem norunt? Hoc genus senatorum frequentius fuit in Gallia, senatoris dicebantur, qui erant generis senatorii; Gregor. *infr. libr. 2. cap. 21.* *Quo migrante, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundum sæculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum senatoribus: ita ut filiam sibi Aviti Imperatoris in matrimonio sociaret*. Idem *infr. libr. 5. cap. 46.* *Agræculus autem Cabilonensis Episcopus hoc obitu tempore: fuitque homo valde elegans ac prudens, genere senatorio*. Idem *libr. 6. cap. 39.* *de Sulpitio Bituricensi Episcopo: Est enim vir valde nobilis, & de primis senatoribus Galliarum*. Idem de mirac. marty. † libr. 1. cap. 87. *Sed cum esset ex genere senatorio, & nullus in vico illo Ricomagenfi superius memorato juxta sæculi dignitatem haberetur nobilior*. Idem de glor. confess. cap. 5. *Audientes autem senatores urbis, Arvernæ, qui tunc in loco illo nobilitatis Romane stemmate resurgebant*. Leocadius iste fuit unus ex hoc genere senatorum, qui domum, quam apud Biturigas habebat, Christianis concessit, ex qua dicata est prima ecclesia hujusce urbis in honorem sancti protomartyris Stephani.

Acceptis de his tribus aureis pro benedictione. Leocadius oblati sibi a Christianis trecentis aureis pro pretio domus suæ, acceptis tribus aureis eulogiæ seu benedictionis nomine, reliquum lubens remisit, ut e domo privata in ecclesiam commutaretur. Donationes in ecclesiam fiebant per modum venditionis nummo uno, duobus, vel tribus, vel accepta veste, vel equo, vel alio munusculo, caritatis nomine; Robert. Monteni. in suppl. Sigebert. ad annum 1201. *Vvilhelmus de Vado miles vendidit, vel potius accepta charitate xlii. librarum, & unius equi albi, in perpetuum elemosinam dedit Deo & Alexandro abbati, &*

eodem mense, cum propter aetatem Hilduini auctoris hujus opinionis, qui primus hoc scripsit in epist. ad Ludovicum P. quod ante eum nemo: & serius Africam suscepisse evangelium, orientales & ceteras gentes a temporibus Apostolorum, testis est Augustinus. lib. contr. † Donatist. epist. vulg. de unit. eccles. cap. 15. *Ad Africam enim evangelium postmodum venit: & ideo nusquam literarum apostolicarum scriptum est Africam credidisse. De orientalibus autem & ceteris gentibus, quae in sanctis libris commemorantur, fidem recepit Christianam dictum est, erant novissimi qui erant primi, quia recessuri erant a fide.* Saturninus vero jam securus de martyrio. Securus de martyrio dicitur qui de eo certus erat, quia martyres in carcere securi & hilares martyrium expectabant; martyrol. R. 20. octobr. de Caprasio martyte Aginensis: *Securus ad arcam certaminis properavit. Securus dicitur qui vacat cura, vel animo quieto & tranquillo futurum casum expectat; Q. Curtius lib. 9. cap. 9. & ad comitatus petendos discurrunt, securi casus ejus, qui supervenit ignavis.* Et Gregor. infr. lib. 7. cap. 48. *de nullo securus, quia omnibus erat adversus.*

* *Cumque comprehensus ad Capitolium, relatus ab his solus attrahitur.* Saturninus, a gentilibus captus & ductus ad Capitolium, quod erat templum Jovis Tolosae, a duobus diaconis, quos rogaverat, ne in extremis eum dereliquerent destitutus, eis imprecatus est, ne unquam ecclesia de patrio solo Pontificem acciperet, quod ad sua usque tempora evenisse tradit Gregorius hoc loco. Non dissimiles imprecationes sanctorum alias & audivit Deos: pueris iridentibus dicendo, ascende calve, maledixit Eliseus propheta, & statim Deus immisit duos urlos pueris; 4. Reg. † 2. Simili imprecatione usus Quintianus ex Rutunensi Arvetensis Episcopus in Hortensium Comitem, ne quisquam ex ejus genere ad episcopatus apicem proveheretur, qui episcopum non exaudiret; de quo Gregor. de vit. patr. cap. 4. & Ablebertus seu Emebertus Cameracensis Episcopus latroni, qui Godilae sororis sepulcrum violarat, imprecatus est, ne liberis relinqueret, & si vir, claudus vel debilis fieret, si mulier, vitio, quod vocant gutteriam, la goitre, in posteris usque non careret, & exaudiri refert Baldricus Noviomensis *** chronica. Cameracens. lib. 1. cap. 16.

Hic vero tauri furentis vestigiis alligatus, ac de Capitolio precipitatus, vitam finivit. Saturninus tauri indomiti calcibus, fune ligatus per gradus Capitolii praecipitatus vitam martyrio finivit. De ejusdem martyrio Gregor. etiam

†† In lib. meo: *de mirac. marty. † lib. 1. cap. 48. Fortunat. lib. 2. cap. 8. martyrolog.* R. nov. 29. & ante Sidon. lib. 9. in calce epist. 16.

*E quibus primum mihi psallat hymnus:
Qui Tolosatam tenuit castrametum
De gradu summo Capitoliorum
Precipitatum.*

Apud Tolosam fuit templum Jovis, unde in sequentibus Sidonius Saturninum diri facinoris vocat negatorem Jovis ac Minervae, quod templum amulatione Romae urbis accessum est, dictum est Capitolium. Carthagine fuit etiam Capitolium; Cyprian. de lapsis: †† labavit gressus. Nunc quando ad Capitolium sponte ventum est, quando ultro ad obsequium discussus, caligari facinoris cessum est, labant gressus, potest ejusmodi excusatio esse miserabilis, vitiosus, & infra: Unus ex his, qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquam &c. Et post Christum negavit, obmutui. Aliis locis Capitolium pro arce sumptum occurrit: potest; Hieronym. in Esaiam lib. 5. cap. 14. (vers. 22. & 23.) Arx autem, test ejusmodi id est Capitolium illius urbis, est turris, quae edificata post diluvium. Augustinus. de altercat. eccles. & synagog. Srio quia urbis tuae & ambitiosa fora & semiserabilis. Capitolia celsa vidisti.

Cap. 29. *Clerici ordinati ritum psallendi suscipiant. Clerici cum ordinantur officium psallendi in ecclesia suscipiunt, ex conc. Carthae. IV. can. 10. can. psalmista, 83. dist. munus clericorum est psallere in ecclesia, unde Sidonius lib. † 1. epist.*

epist. 8. ridens, ut significet Ravennæ cuncta fieri perturbato rerum ordine: *sanerantur clerici, inquit, Syri psallunt.*

Senatores t̄ vero, vel reliqui meliores loci, sanatici erant tunc cultibus obligati. Religio Christiana crepit a plebecula, serius majores eam susceperunt, viz audientes Deum hominem & crucifixum: & hoc est quod ait Gregorius *hoc loco*, senatores vel ceteros optimates Biturige urbis adhuc idolorum cultu & superstitione fuisse obligatos. Meliores dicebantur primores; Gregor. infr. libr. 6. cap. 45. *Multis vero meliores natu, qui vi compellabantur abire, testamenta condiderunt.* Et infra, *convocatis melioribus Francis.* Idem libr. 7. cap. 19. *secutique sunt eum omnes meliores natu regni Chilperici Regis.* Etiam latinis scriptoribus, ut melior pars diei est prior seu matutina; Virgil. 9. (156.) *Æneid. Melior quoniam pars alta diei*, ubi Servius, *id est major & prima.* Radevic. de geit. Frideric. libr. 2. cap. 30. *Dominus Imperator in magna est gloria... quosdam de melioribus ex Mediolano & Brixia in vinculis retinens.* Et idem cap. 34. *ejusd. libr. quosdam occisos, sexdecim captos de suis melioribus ibidem perdiderunt.* Ea ætate jam clausis fanis, id est templis idolorum, sanatici dicebantur per contemptum, qui exoleto sanorum cultu tenebantur; Gregor. infr. libr. 2. cap. 10. *Sed hæc generatio sanatici semper cultibus visa est obsequium præbuisse.* Idem eod. libr. cap. 27. *quia erat ille adhuc sanatici erroribus involutus: vel potius sacrificuli idolorum;* Hieronym. in Eisaia libr. 3. cap. 7. (vers. 12.) *Et pro levitis habent sanaticos.* Augustin. in psalm. 40. (num. 1.) *Sedens pagani, & computant sibi annos, audiunt sanaticos suos dicentes, aliquando Christiani non erunt.*

Leocadium quemdam primum Galliarum senatorem, qui de stirpe Vetii Epagati fuit.... repererunt. Leocadia mater Galli Arvernenis Episcopi fuit quoque de stirpe Vetii Epagati unius et martyribus Lugdunensibus; Gregor. de vit. patr. cap. 6. Ubi provinciales omnes civitate donati; multi ex his in senatum allecti, maxime e Gallia, unde per jocum multos senatores esse in provinciis, qui Romam non attigerant, ait Augustin. de civit. Dei libr. 1. cap. 17. *Namquid non multi senatores sunt in aliis terris, qui Romam ne de facie quidem norunt?* Hoc genus senatorum frequentius fuit in Gallia, senatoris dicebantur, qui erant generis senatorii; Gregor. infr. libr. 2. cap. 21. *Quo migrante, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundum sæculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum senatoribus: ita ut filiam sibi Aviti Imperatoris in matrimonio sociaret.* Idem infr. libr. 5. cap. 46. *Agræculi autem Cabilonensis Episcopus hoc obitu tempore: fuitque homo valde elegans ac prudens, genere senatorio.* Idem libr. 6. cap. 39. *de Sulpitio Bituricensi Episcopo: Est enim vir valde nobilis, & de primis senatoribus Galliarum.* Idem de mirac. marty. 1. libr. 1. cap. 87. *Sed cum esset ex genere senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi superius memorato juxta sæculi dignitatem haberetur nobilior.* Idem de glor. confess. cap. 5. *Audientes autem senatores urbis, Arvernarum, qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate resurgebant.* Leocadius ille fuit unus ex hoc genere senatorum, qui domum, quam apud Biturigas habebat, Christianis concessit, ex qua dicata est prima ecclesia hujusce urbis in honorem sancti protomartyris Stephani.

Acceptis de his sribus aureis pro benedictione. Leocadius oblati sibi a Christianis trecentis aureis pro pretio domus suæ, acceptis tribus aureis eulogiæ seu benedictionis nomine, reliquum lubens remisit, ut e domo privata in ecclesiam commutaretur. Donationes in ecclesiam fiebant per modum venditionis nummo uno, duobus, vel tribus, vel accepta veste, vel equo, vel alio munusculo, caritatis nomine; Robert. Monteni. in suppl. Sigebert. ad annum 1201. *Vvilhelmus de Vado miles vendidit, vel potius accepta charitate XIII. librarum, & unius equi albi, in perpetuam elemosinam dedit Deo & Alexandro abbati, &*

monachis Gemet, tertiam partem terra, quam habebat apud Duclaram. Et infra: Eodem quoque anno Rogerius Torel miles illustris VVlcatienſis † monaſterio dedit eccleſie Gemet in perpetuam elemoſinam apud † Giſſennenſes xvi. & dimidium acras terra arabilis, & ſeptem acras nemoris in manu † VVlcatienſis Archiepiſcopi (Rothomagenſis) reddidit. Pro hac autem donatione Rogerius Torel accepit ab abbate Alexandro nomine charitatis xxx. libras Andegavorum, & equum unum album: a VVilhelmo vero de Lunda, tunc cellario, duorum militum veſtigia de eſtanoſſe, ſui videlicet, & alterius militis.

† Giſſennenſis.

† VVlcatieri.

Cap. 30.

Valerianus & Gallienus Romanum imperium ſunt adepti, qui gravem contra Chriſtianos perſecutionem ſuo tempore commoverunt. Ediſto Valeriani octava perſecutio mota in Chriſtianos, maxime in Epicoſcopos & clericos. Huius ediſti meminit Cyprian. epiſt. 82. (al. 80.) Reſcripſiſſe Valerianum ad ſenatum, ut Epicoſcopi, & preſbyteri, & diacones in continenti animaduertantur: in hac perſecutione martyrium paſſi ſunt Romæ Cornelius Pontifex, & Carthagine Cyprianus Epicoſcopus, ut ſubjungit Gregorius hic: de hac perſecutione Oroſius libr. 7. cap. 22.

Horum tempore & Chrocus ille Alamannorum Rex, commoto exercitu Gallias peragravit. Imperantibus Valeriano & Gallieno, Alemanni Germaniæ populi Gallias vailarunt Duce Chroco, quem Regem vocat Gregorius hic: de hac irruptione Alamannorum in Gallias meminit Oroſ. libr. 7. cap. 22. ſed de Chroco proſus non meminit.

Veniens vero Arvernos, delubrum illud, quod Gallica lingua VVaſſo Galata vocant, incendi, diruit, atque ſubverſit. In illa clade Galliarum etiam templa idolorum ab Alemannis & ipſis paganis non ſine ſingulari Numinis providentia everſa, in his incenſum & ſolo dirutum templum in finibus Arvernorum, quod Galli Vaſſo nuncupabam. Huiusmodi templum Mercurio ſacrum fuiſſe, non levis conjectura eſt, quod ſua ætate ſignum ingens Mercurii factum apud Arvernos manu Zenodori, tradit Plin. libr. 34. cap. 7. Verum omnem amplitudinem ſtatuarum ejus generis, vixit ætate noſtra Zenodorus, Mercurio ſacſo in civitate Gallia Arvernis, per annos decem, HES. cccc. manus pretio.

Intrinſecus vero marmore ac muſivo variatum erat. Deſcribitur hic templum illud, quod apud Arvernos erat, ſatis curioſe & diligenter, prout Gregorius patria Arvernos rerum patriarum ſcribendarum ſtudioſus erat: duplici pariete ſtructum reſertur, interior paries conſtabat minuto lapide, id eſt cemento ſeu cæmentillio opere, exterior quadrato lapide: interius vero parietes marmore, id eſt cruſtis marmoreis, & muſivo, id eſt opere teſſellato, variati ſeu diſtincti erant. Muſivum eſt opus teſſellatum, teſſellis contextum, quod genus operis in antiquis ædificiis valde laudatum fuit; Spartian. in Peſcennio Nigro: Hunc in Commodiani hortis, in partem curvam, pictum de muſivo, inter Commodi amiſſiſſimos videmus ſacra Iſidis ſerentem. Auguſtin. de civit. Dei libr. 16. cap. 8. & cetera hominum, vel quaſi hominum genera, que in mariſſima platea Carthagini muſivo picta ſunt. Paulin. epiſt. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum: Abſidem ſolo & parietibus marmoratam camera muſivo illuſa clarificat. Symmach. libr. 8. epiſt. 41. novum quippe muſivi genus & intentatum ſuperioribus reperiſſi. Et Gregor. ipſe inſtr. libr. 5. cap. 46. multa in civitate illa ædificia † fecit, domos compoſuit, eccleſiam fabricavit, quam columnis ſulcivit, variavit marmore, muſivo depinxit. Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. † 62. de baſilica Agrippinenſi: Et quia admirabili opere ex muſivo quodam modo decorata reſplendet, ſanctos auroſ ipsam baſilicam incolæ vocitare voluerunt; noſtris curaque a la moſaïque, unde artiſces operis muſivarii dicti; l. 1. t. 2. C. Th. de excuſat. artiſci. Jul. Firmic. libr. 3. **) cap. ult. & libr. 14. **) cap. 15. Caſſiodor. † 7. var. 5. Id genus artiſcium Conſtantinopoli petivum reſert

fert Leo Oſienſis in *chronic. Caſſienſi. lib. 3. cap. † 29.* Cetera ædificia conſtabant quadrato lapide; Gregor. *infr. libr. 8. cap. 34. in cuius angulo erat cellula parva, de quadratis lapidibus clauſa.*

Ac baptiſmo conſecratus. Victorinus e ſervulo templi baptizatus : per baptiſmum conſecratus dicitur, quia baptiſmus nos ſacros facit. Baptiſmus eſt ſacerdotium laicorum; Hieronym. *adverſ. Luciferian. (paul. poſt princ.) Depoſuit ſacerdotium laici, id eſt baptiſma.* Cap. * 31.

Inruentibus autem Alemannis in Gallias, ſanctus Privatus Gaballitana urbis Epicoſus, in crypta Memmatenſis montis, ubi jejuniis orationibusque vacabat, reperitur, populi Credonenſis caſtri munitione concluſus. Privatus Gabalorum Epicoſus, inruentibus Alemannis in Gallias Duce Chroco, orationis cauſa ſeceſſit in cryptam Memmatenſis montis. Tempore perſecutionis Epicoſi & fideles latebant in cryptis, id eſt latibulis ſubterraneis opere manu ſacto cavatis; Anaſtaſ. in Caio : *Hic fugiens perſecutionem Dioſeletiani in cryptis habitavit, martyrio coronatur.* Gregor. *iple infr. libr. 10. cap. † 31. de Gratiano primo Turonenſi Epicoſo, quem cum aliis Epicoſis miſſum in Gallias tempore Decii, ſupra a nobis obſervatum eſt: ſed interdum occultabat ſe ob impugnationem potentum, eo quod ſæpius cum injuriis & contumeliis, cum repere-rant, adſcripſiſſus: ac per cryptas & latibula cum paucis Chriſtianis per eandem converſus myſterium ſolemnitatis diei Domini clanculo celebrabant.* Memoratur Anatoliuſ Burdegalenſis percluſus in cellula, quæ erat in crypta antiqua; Gregor. *infr. libr. 8. cap. 34. Erat autem ibi crypta ab antiquis tranſvolvo ele-gantique opere expoſita, in cuius angulo erat cellula parva de quadratis lapidi-bus clauſa, in quam vix unus ſtans homo recipi poſſet. In hanc cellulam puer ingreditur, &c.* In huiusmodi cryptis ſepulta inveniuntur corpora martyrum; Hieronym. in Ezechiel. *lib. 12. cap. 40. (verſ. 5. & 6.) Dum eſſem Roma puer, & liberalibus ſtudiis erudirer, ſolebam cum ceteris ejusdem ætatis & propoſiti, diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & martyrum circuire: crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda deſoſſæ ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora ſepulcrorum.* In eandem cryptis condita corpora Epicoſorum & clariorum ſæcularium virorum; Gregorius noſter *infr. h. libr. cap. 39. Ipſe quoque ſacerdos cum conjuge & filia in crypta Cantoben-nenſi juxta aggerem publicum eſt ſepultus.* Et idem *infr. libr. 4. cap. 12. Erat enim ad baſilicam ſancti Caſſii martyris crypta antiquiſſima abdiſſimæque, ubi erat ſepulcrum magnum ex marmore pario, in quo grandævus cujuſdam hominis corpus poſitum videbatur: de his plura in regiſtrum Gregorii Papæ libr. 9. epiſt. 38. Privatus igitur ob metum barbarorum dereliſta civitate Gaballitana ſeceſſerat in cryptam Memmatenſis montis, in qua deprehenſus a barbaris, & vici Credonenſis caſtri munitione, id eſt arce, cuſtodis cauſa ab his incluſus, (ſic enim intelligenda exiſtimo hæc verba, quæ ſatis obſcura ſunt, populi Cre-donenſis caſtri munitione concluſus) & cum idolis ſacrificare fortiter detrectaret ſuſtibus caſus, paucos poſt dies expiravit. Gabalorum civitati olim nomen Anderetum vel Gabalum, ſed ea everſa a barbaris, forte ab Alemannis in iſta clade Galliarum, ſedes epicoſpalis tranſlata Mimate: vicus fuit temporibus Privati gabalorum Epicoſi, ut legitur in ejus vita, cui nomen a proximo monte Mimattenſi vel Menamatenſi. Eo tranſlata ſedes epicoſpalis in gratiam ſepulcræ Privati, qui conditus eſt in loco martirii: exinde Mimate, velut ſedes Privati martyris, memoria celebratur; Gregorius *infr. libr. 10. cap. † 29. Ecce adeſt Julianus a Brivate, Privatus ex Mimate, Martinus & Turonis, Martialisque ab urbe propria.* Iude Mimate & Gabali promiſcue accipiuntur; idem Gregor. de mirac. marty. *lib. 2. cap. 30. Adeſt Privatus ex Gabalis.* Et Fortunat. *lib. 8. cap. 4.* Cap. * 32.*

*Privatum Gabalus, Julianum Arvernis abundans;
Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.*

Sed ex ipsa quassatione, interpositis paucis diebus, spiritum exhalavit. Privatus religionis causa subitus cæsus, ex ipsa quassatione, id est sultum percussione, paucis post diebus expiravit. Quassare Latinis ferire, runderere baculo, vel alio instrumento; Opat. Milevit. libr. 1. cap. † 19. de penitentibus: & quassetur illi caput de penitentia: inde quassatio pro percussione vel tonsione; Opat. libr. 2. (cap. 18.) in Mauritanis civitatibus, † vobis intrantibus, quassatio populi facta est: conquassari minus est, quam conterere; Augustin. in psalm. 45. (num. 12.) Aliud est conquassari, aliud conterere; conquassari, minus est, quam conterere.

- Cap. * 33. *Et tempore Quirinus Sifstensis ecclesia sacerdos gloriosus pro Christi nomine martyrium tulit. In pago Vulcastino Quirinus presbyter cum Nicaso primo Episcopo Rothomagensi martyrium passus memoratur; martyrol. Rom. octobr. 11. Vulcastinus pagus est juris B. Dionysii martyris, quem a Sugerio abbate Ludovicus Crassus suscepit in beneficium seu feudum; Innocent. III. lib. 2. epist. **) 188. Ad hac comitatus Vulcastini, qui juris beati Dionysii est, quem illustri memoria Ludovicus quondam Rex Francorum per Sugerium quondam abbatem sancti Dionysii, in beneficium & feudum suscepisse cognoscitur. Idem W. Nangius de gest. B. Ludovici ad ann. † 1268. in fin. & Joannes Tillius.*

- Cap. † 34. *Prodente Juda Hebreo, qui post baptismum Quiriacus est vocatus. Judæi & Gentiles in baptismo murabant nomen, & suscipiebant nomen sanctorum, ut Petri, Pauli; conc. Nicæn. can. **) 30. Euseb. libr. 2. cap. † 20. ut Athenais filia Leontii philosophi in baptismo Eudociæ nomen suscepit; Socrat. libr. 7. cap. 21.*

- Cap. † 36. *Quæ ita se in cuncta bonitate ac sanctitate omnibus præbuit, ut Tecla vocaretur ab incolis. Melania nobilis matrona Romana, dimissis rebus, Hierosolymam migravit, ubi tanta sanctitatis laude claruisse dicitur, ut ab incolis Tecla vocaretur. Sic eam Tecla nomine adornavit Hieronymus in chron. Tecla ejusd. libr. virgo & martyr, quæ a Paulo Apostolo ad fidem conversa sub Nerone feris expolita victrix apud Seleuciam in pace quievit, quam antiqui summo cultu celebrarunt: de ejus vita & miraculis duos libros scripsit Basilus Episcopus Seleuciensis.*

- de nominum mutatione. Monachus ad militiam cogi jubet: nolentes sultibus præcipit verberari. Anno Christi 379. monachi ad militiam coacti Valentis edicto. Idem Euseb. in chron. (ad ann. Chr. 379.) Teodorit. libr. * † 3. cap. 6. Basil. epist. 70. 200. 303. Oros. libr. 7. cap. 33. de quo in Asceticis.*

- Cap. 37. *Uxorem habens, quæ juxta consuetudinem ecclesiasticam, remota a consorcio sacerdotis religiose vivebat. Urbicus, ex senatore factus Episcopus Arvernensis, secessit ab uxore, uti moris erat: sed cum ea aliquando virum de nocte adiisset, eumque ad coitum provocasset, Episcopus penitens facti, penitentia causa fecessit in monasterium, quæ emensa rediit ad episcopatum. Cum uxoratus in episcopum, presbyterum, vel diaconum ordinabatur, secedebat in perpetuum ab uxore, quæ mutata veste castitatem colebat & vocabatur Episcopa, presbyter, vel diacona; conc. Tur. II. can. † 19. & 20. Altifod. can. † 21. conc. Rom. (I. sub Gregor. II.) can. presbyter, 32. dist. Laudibus celebratur Ursinus presbyter, qui a tempore accepti ordinis presbyteram suam, ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se accedere non sinebat; de quo Gregor. Papa dialog. libr. 4. cap. † 11. De quodam Nannetensi Episcopo idem Gregorius noiter de glor. consess. cap. 78. aiebat enim fuisse antichristum in civitate sua, cum conjuge: sed cum ad honorem sacerdotis accessisset, lectulum juxta ordinem institutionis catholica sequestravit. Episcopa & presbyteræ nigra veste utebantur; Gregor. infr. libr. 2. cap. 17. de uxore Nannati Episcopi*

*† In Theodorit. meo cit. loc. nihil. Baron. ad ann. 375. laudat tantum Oros. & Hieron. in chron. qui est Euseb. Persecutiones vero, de quibus in laudatis epist.

scopi Arvernensis: *Et aspiciens eam in veste nigra, senio jam proceram, putavit esse unam de agentibus.*

Ipsa quoque sacerdos cum conjugē & filia in crypta Cantobennensi, juxta aggerem publicum est sepulta. Urbicus Episcopus Arvernensis sepultus in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum: id nomen vico a proximo monte Cantobennensi, ubi Eparchium Episcopum quoque Arvernensem postea monasterium condidisse narrat Gregor. infra libr. 2. cap. 21. *Ferunt etiam ipsum in arce Cantobennici montis monasterium collocasse, ubi nunc oratorium est, vulgo Chamoin.* Plerumque veteres conditi in cryptis, quæ erant juxta viam publicam; Gregorius noster infr. h. libr. cap. prox. *sepultusque in crypta, suburbano civitatis illius.* Gregor. Papa libr. 9. epist. 38. *retrusus cryptas juxta Flaminiam portam invenientes, in eis se occultaverunt, ubi dixi.* Hujusmodi cryptæ etiam fuere juxta ecclesias, quia erant destinata in sepulchrum mortuorum; Gregor. infr. libr. 2. cap. 20. *unde & crypta illa usque hodie versant, ad basilicam sancti Juliani.* Unde censentur cum arenariis id est cœmeteriis, quasi appendices ecclesiarum; Innocent. III. libr. 2. epist. 140. *Ecclesia sancti Juliani cum domibus, cellis, cryptis, hortis, vineis, & arenariis suis, &c.*

Habuit autem & archidiaconum nomine & merito Justum, qui & cursum vite bonis consummans operibus, magistri tumulo sociatur. Illudius Episcopus Arvernensis archidiaconum habuit nomine & vite meritis Justum, qui in ejus tumulo conditus, ut qui in vita fuerat individuis comes officii, post mortem ab eo non divideretur. Sic Laurentius Xilli diaconus desiderabat ei socius esse martyris, qui comes fuerat pontificalis officii, sic eum assatus cum duceretur ad martyrium, ut legitur apud Ambros. 1. offic. 41. *Quo Sacerdos sancte sine diacono properas tuo? Numquam sacrificium sine ministro offerre consueveras...* Cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic sanguinis tui consortium negas?

A sancto autem Nepotiano visitatus, atque oleo sancto perunctus, tribuente Domino redditur sanitati. Artemius unus e legatis Maximi Tyranni, qui Treviris sedebat, cum proficiscens in Hispaniam morbo correptus fuisset apud Arvernos, a Nepotiano Episcopo sancto oleo, id est oleo seu chrismate infirmorum, unctus curatur. Hac ætate etiam Episcopi quandoque infirmis unctionem extremam ministrabant; Innocent. I. ad Decent. epist. 1. can. ult. *Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere;* can. illud. 95. dist. Oleo sanctificato unguntur infirmi, juxta Jacobi præceptum, (5. 14. & 15.) *Infirmus quis in vobis? inducat presbyteros & ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.* Augustin. de tempor. sermon. 215. (al. 265. in append.) *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui aegrotat accipiat: & inde corpusculum suum ungas, ut illud quod scriptum est impleatur in eo, infirmatur aliquis, &c.* Unde hoc genus chrismatis dicitur oleum infirmorum; cap. unic. de sac. unct. & hoc sub sigillo custodiendum est, nec cuiquam ex causa medicinæ id est medicamenti, vel malefici, detur; conc. Mogantin. I. (ann. 813.) can. 27. *Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ, vel malefici donare inde præsumant.*

Datoque arrabone, diem constituit nuptiarum. Sponsalia contrahuntur dato arrabone, id est a sponse datis arris; l. si quis officium, ff. de rit. nupt. l. arrhis, l. t. penult. C. de spons. Annulo foharantur puella: Philippi Ducis Suevia: natam Ottoni IV. imperatori desponsam, per osculum & traditionem annuli arræ nomine, refertur in appendice. Otton. Frisingens. cap. 51. *Ab a Duce Leopoldo cognato suo, per manus Cardinalium lege Francorum Ric. Ottoni desponsatur, a quo amantissime amplexata, publici signo osculi,*

Basil. con-
queritur, an
referantur ad
edictum Va-
lentis, ignoro.

Cap. 40.

Cap. 41.

Cap. 42.

mutuationeque annulorum subarratur. Sponsalitiz arræ annulus, osculum, calciamenta, haustus poculi; ejusdem Gregor. de vit. patr. cap. 20. *Denique datus sponsæ annulo porrigit osculum, præbet calciamentum, celebrat sponsalium diem festum*. Et idem de vit. patr. cap. 16. *Cumque, ut atati huic convenit, amori se puellari præstaret affabilem, & cum poculis frequentibus etiam calciamenta deferret*. Sponsa arras accipiebat sponsalium nomine: pro nepte sua fe eas accepisse in monasterio confessa est Leubovera abbatissa Pictaviensis apud Gregor. infra lib. 10. cap. 16. *De sponsalibus quoque ait coram Pontifice, clero, vel senioribus, pro nepte sua orphanula arras accepisse*. B. Genovelam virginem a Germano Episcopo Altiliodorensi nummum æreum signo crucis insignem in signum sponsalitiz cum Christo arras accepisse ait auctor ejus vit. apud Sur. *januar. 3. (cap. 2.) & auctor vit. Germani apud eund. jul. 3. (lib. 1. cap. 20. 21.)* Stephan. Tornacens. epist. 178. & in ipsis sponsalibus nuptiis dies dicitur; Terent. in Andria, (1. 1. 75.) *Placuit: despondi: hic nuptiis dictum est dies*. Arrabo recentioribus pro arra, quæ est symbolum emptionis; Hieronym. in epist. ad Ephes. (lib. 1. cap. 1. vers. 14.) *Pignus Latinus emerpes pro arrabone posuit. Non id ipsum autem arrabo, quod pignus sonat. Arrabo enim futura emptioni quasi quoddam testimonium & obligamentum datur, &c.* Luitprand. hist. libr. 1. cap. 7. *Cui Berengarius ut promissioni sua daret fidem credulitatis arrabonem clypeum portat*.

Horreat tua solaria, cum dominiū residentem suspicio super astra. Solaria sunt macinaria seu projecta ædificiorum e quibus veteres prospicere solebant; 1. pen. §. item illud, C. de ædific. privar. Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 7. 41. vers. 13. 14. & seqq. in fin. *videmus autem Roma appellans solaria, de cancellorum parietibus eminentia, sive maniana, ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum τῆς οὐρῆς vocant*. Hujusmodi solaria cancellis ferreis vel æreis munita erant, ita ut sine periculo ibi deambulare liceret; Anastas. in Adrian. *Ubi & deambulatorium scilicet, solarium suum cum cancellis æreis vimis pulcherrime construi fecit*.

Hos usque hodie duos amantes vocitare loci incole voluerunt. Narrat historiam duorum conjugum, qui apud Arvernos in eodem thalamo cœlibem vitam duxerunt, & in eadem basilica ex diverso sepulti sunt, sed non sine miraculo eorum tumuli in unum coierunt; unde duos amantes pagenses vocitarunt: eadem de re auctor noster de glor. confess. cap. 32.

Cap. * 43.

Apud Condantensem diæcesim sua vicum, excedens a seculo feliciter migravit ad Christum. Martinus Turonensis Episcopus, cum diæcesim iustaret, morbo tentatus, e vivis excessit apud Condantensem vicum. Condantensis vicus est in confinio Turonum & Pictonum, vulgo Condé, de quo & Gregor. inf. lib. 10. cap. 7. 31. *Consummato ergo præsentis vite cursu obiit apud Condantensem vicum urbis suæ*. Et Sever. Sulpit. epist. ad Bassulam socrum: *Interrea causa exstiter, qua Condantensem diæcesim visuaret*. Eo loci condita basilica in honorem sancti Martini; de qua & Gregorius libr. 8. cap. 40. *Deposuerat enim sibi sepulcrum in basilica sancti Martini vici Condantensis*. Hic summa religione vivebatur lætulus B. Martini: sic vocabant nudam humum cinere stratam, in qua cubabat reclinato capite super lapide; Gregor. de mirac. D. Martini. lib. 2. cap. 45. *veniensque ad cellulam Condantensem, in qua lætulum beati viri habetur*. Idem lib. 3. cap. 22. *Mulier indigena urbis Turonica visus claritate mutata, cellulam Condantensem, in qua lætulum beati Antistitii habetur, expetivit, & putans sibi præsidium fore, si cancellos ipsius lætuli reingisset*. Lætulum autem non aliud dicunt, nisi in pavimento illo substratus cinis; & appositus capiti lapis, in quo nocturno tempore flexa cervice recumberet.

Major est virtus ante episcopatum fuit, quam post episcopatum. Martino ægrotante apud Condantensem vicum, qui in finibus Turonum & Pictonum situs

tus est, utrique ad ejus funus quasi proximum convenere, eoque defuncto gravis exorta est aliteratio inter utrosque super vindictis sancti corporis. Pictones suum abbatem & monachum vindicabant; Turones suum Episcopum: & Pictonibus excipientibus, quod Turonibus fulscere deberet, se Martini ope & virtute usos esse quoad vixit; Turones contra sese tuebantur hac exceptione, non esse locum invitiæ, quod Martino major virtus, id est gratia miraculorum, fuit ante episcopatum, quam post episcopatum, quia apud Pictones suscitavit duos mortuos, apud Turones unum. Tandem vicere Turones, & Martini corpus deportatum vel potius rapitum est Turones. Quod dicitur de Martino, eum virtutis gratia minorem fuisse in episcopatu, quam ante episcopatum, testatur Sever. dialog. 2. cap. 5. *Illud autem animadverti sepe, Sulpicii, Martinum tibi dicere solitum, nequaquam sese in episcopatu eam virtutum gratiam superasse, quam prius se habuisse meminisset.* Idem Gregorius ipse, infr. & Peir. Bles. *epist.* **) 112.

Verum si mos antiquitus institutus servatur, in urbe, qua ordinatus est, habebit Deo jubente sepulcrum. Turones corpus Martini sui Episcopi vindicabant hac maxime ratione, quod moris esset, Episcopum sepeliri in sua ecclesia. De sepultura Norberti Magdeburgensis Episcopi olim abbatis Præmonstratensis non dispar exorta est controversia inter monachos Præmonstratenses, & clericos Magdeburgenses: sed hi vicere sententia Lotharii Imperat. Robert. Montensis in supplem. Sigeberti ad ann. 1134. *Cumque de sepultura inter clericos majoris ecclesie, & fratres sancte Mariæ contentio fieret, res ad Imperatorem delata: & ejus præcepto in ecclesia sancte Mariæ, cum filiis & fratribus, quos in Christo genuerat, & Christo edificaverat, sepultus est.* Episcopus tamen non prohibetur sepeliri in monasterio ubi elegerit sepulturam, ex conc. Tolet. IX. *can. 5. can. bone rei*, § 12. *quæ* 2. Inde anno Christi 1077. cum de sepultura Hugonis Lexoviensis Episcopi certamen ortum esset inter monachos Lexovienses, & monachos quasdam comobii sancte Mariæ; re delata ad curiam Guillelmi II. Regis Anglorum, ejus iudicio secundum moniales pronuntiatum est, quia Episcopus in monasterio, cujus erat fundator, sepulturam sibi elegerat; ut refert. Orderic. Vital. *lib. 5. (ad ann. 1077.)*

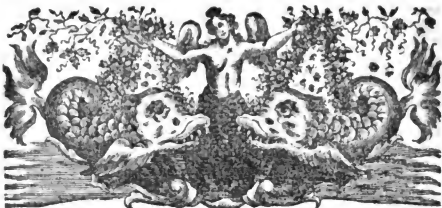
Per Vignannam fluxum descendunt. Ingressique Ligeris altum. Corpus B. Martini nave perlatum per Vignannam amnem, qui defluit in Ligerim, & est là Vienne, de quo Gregor. *infr. lib. 2. cap. 37.* Porro ille cum ad fluxum Vignannam cum exercitu advenisset. Et in vit. S. Leodegarii cap. 28. *Post hæc eum ad Vignannam fluxum in vice Savonne venissent.*

Ad urbem Turonicam cum magnis laudibus psallentique dirigitur copioso. Corpus B. Martini Turones delatum cum laude & psallentio, id est cum hymnis & cantu psalmodum. Psallentio est concentus psalmodum vel chori psallentium; Gregor. *infr. lib. 2. cap. 21.* Die autem canæ Dominica, cum magno psallentio comitantibus clericis civibusque, ad ecclesiam suam revertebatur. Idem *infr. lib. 10. cap. 9.* Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio. Idem de mirac. martyris. *lib. 1. cap. 51.* Sanctus Gregorius inluminatis cereis cum grandi psallentio. Anastas. in Adriano: *cum psallentio a diaconia usque ad balneum.*

A passione ergo Domini, usque ad transitum sancti Martini. Franci, ea fuit eorum religio & cultus erga nomen B. Martini, annos numerare ceperunt a transitu B. Martini, ut ante a Nativitate Christi. Transitus dicitur mors sanctorum, quia est transitus ad meliorem vitam: sic Joannes Evang. *cap. 13. (1.)* Christi mortem *παράστασις* appellat, id est transitum. Rationem reddit Chrysostom. in eund. homil. 72. al. 71. *ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ, παράστασις ἡμῶν ἐστίν, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, quia mors ejus est translatio ad meliorem: & in can. si transitus, 79. dist. Transitus Papæ pro morte; Anastas. in Eugenio (1.) die transitus sui pauperibus, seu clero seu familia, presbyteria in integrum erogari præcipiunt.*

Tom. XI.

C

A D L I B R U M II.

Cap. ° 1.

U R faciles res sequeretur arguebatur. Martinus Turonensis Episcopus Briccium diaconum, qui ei successit in episcopatu, infensum habebat quod eum argueret de levium rerum studio: facilis pro levi & mobili; Virgil. 2. *Æneid.* (636.) *Facilis iactura sapulcri.* Idem 8. *Æneid.* (310.) *facilesque oculos feri omnia circum,* ubi Servius, id est *mobiles vino.* Idem 3. *georg.* (165.) *Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas:* facilis pro stulto; Gregor. ipse de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. *Visum est* & hoc inferere lectioni, qualiter me Deus arguerit, ne ante me permitterem stultos & faciles, beatis solemnibus obsecrare.

Sed & presbyterii honore praeditus, saepe beatorum virum convitiis laceffitus. Briccius e diacono promotus est in presbyterum: Archidiaconi munus non erat perpetuum; Sidon. libr. 4. *epist.* 25. *temporumque processu, archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum valens propter industriam, &c.*

Nam mulier, ad quam cubicularii ejus vestimenta deferre solebant ad ablucendum, qua sub specie religionis erat veste mutata, concepit & peperit. Briccius Turonensis Episcopus & Martini successor suspitione stupri valde laboravit, quia mulier, qua ejus cubicularii utebantur ad ablucendas ejus vestes, quæ religionis obtentu vestem mutaverat, pragnans deprehensa est. Vidua: vel devotæ, quæ castitatem domi colere propositum habebant, vestem mutabant, & velum capiti imponebant; *can. vidua*, 20. qu. 1. *can. sicut bonum, can. de viduis, can. ° vidua* 1. & 2. *can. vidua, can. viduitatis*, & passim, 27. qu. 1. Mulieres devotas, seu conversas, velatas fuisse, testatur Gregor. *infr. h. libr. cap. 13. Residentibus tamen Episcopis, die Dominico mulier quadam velata, atque devota Deo, audenter ad eos ingreditur.* Idem libr. 4. cap. 26. *Habebat tunc temporis Ingeberga in servitium suum duas puellas... quarum prima vocabatur Marcovesa, religiosam vestem habens.*

Nec Deus nos diutius sinis manus tuas indignas osculando pollui. Christiani solebant reverentia causa osculari manus Episcoporum; Ambros. *de dignitate sacerdot.* cap. 2. *Quippe cum videas Regum colla & Principum summis genibus sacerdotum, & exosculata eorum desista, orationibus eorum credant se communi.* Et Sidon. libr. 2. *epist.* 11.

Pæ-

*Perge ad limina mon Episcoporum
Senili & Gallicini manu osculata,
Tecti postea brevis vacationem.*

Inde benedictio & osculum sunt gratie episcopales; Gregor. infra h. libr. cap. 5. *accepta benedictione cum osculis redierunt.* Laici vero admittuntur ad osculum pedum Romani Pontificis; Anastas. in Valentino: *Cujus cunctis ab omni Romanorum fenatu pedibus osculatis... magna in totius sexus & aetatis populo letitia mansit.* Idem in Leone IV. † *Ex procedentes vestigia ipsius osculari ceperunt.* Episcopi quoque solebant clericos recipere ad osculum in si-
laudata ver-
gnum communione ecclesiastica; Hieronym. advers. Rufin. libr. † 3. cap. 33. *ba non exhi-*
Antequam sanctus Epiphanius venisset Hierosolimam, & ore quidem & osculo
probi pacem daret. Ex infr. *us hereticum scriberet, quem osculis orthodoxorum com-*
probavit. Christiani etiam osculabantur catenas martyrum; Tertull. 2. ad ro dicitur:
uxor. (cap. 5.) *Quis in carcerem ad osculanda vincula martyris repare qui morem*
patietur? *conservantes*

Cumque oblatus fuisset infans, triginta dies ab ortu habens, *ais ad eum antiquum om-*
Episcopus: *adjuro te per Jesum Christum, &c.* Briccius de stupro infimulatus *nes osculati*
cum praedicta muliercula, infantem coram plebe oblatus, jam trigessimum *sunt pedes.*
diem natum, per Deum adjuravit, ut palam ediceret si ejus pater esset: infans
patrem negavit. Sapius variis miraculis clericorum & monachorum de stupro
accusatorum innocentia purgata est. Eustathio lectore Caesariensi per calumniam
accusato de stupro cum filia presbyteri, & ab officio lectoris deposito, puel-
la, quae clericum calumniata erat, non prius parere valuit, quam calumniam
falsa esset, post nonum diem natus puerperii; Pallad. *Lausiac. hist. cap. 141.*
Similiter & mulier quidam, quae falso Simeonem monachum de stupro ini-
mulavit, non prius peperit, quam fateretur ex quo concepisset, quo facto,
inquit Evagr. libr. 4. cap. † 34. *αὐτὴ τὸ βίβιον ἐξήλατο, ὡς δ' ἀναδύνας μαν-*
δὲν, ex templo infans ex utero exiit, velus veritate obstericante.

Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in byrrum suum
posuit. Briccius, ne qua suspicio de se plebis animis haberet, se se purgare
non dubitavit per prunas ardentes in birrum, id est in sinum vestis positas.
Birrus erat velis genus commune; Augustin. in psalm. 130. (num. 10.)
Et quando quereris vel amicis, vel in judicio, hoc dicis judici, confidit me.
Non dicis, confidit birrum meum: sed confidit me. Glaber hist. libr. 1.
cap. 4. *egrediens latenter Crescentius, de turri scilicet, birro indutus, & ope-*
ro capite, veniensque improvisus cognovit ad Imperatoris pedes. Pontius diaco-
nus in vita Cypriani apud Surium sept. 14. (id est in passion. ejusd. cap. 4.)
Ex ira idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibi se lacerno birro ex-
poliavit, & genu in terram flexit. Joan. Monach. in vita S. Odon. abbat.
Cluniac. libr. 2. *& birrum, quo tegebatur more cappa, per extremitatem fimbria*
apprehendentes osculabantur. Martian. Capell. libr. 4. (sub rubr. quid sit uni-
votum) *Nam & birrus & tunica nomen vestis habent.*

Et tunc ad se stringens, usque ad sepulcrum beati Marini, una cum populo-
rum turba accedit. Proiectisque ante sepulcrum prunis, vestimentum ejus inustum
adparuit. Purgatio tamen per prunas ardentes, vel ferrum candens, fuit pur-
gationis genus vetitum, utpote in quo Deus tentatur; can. Memm. 2. qu.
5. cap. ult. de purgat. vulgar.

Denique Briccius Romanae urbis Papam expulsum fens & ejulans, Briccius
a plebe episcopatu depositus, suscepto sibi Justiniano, confugit ad sedem apo-
stolicam, a qua restitutus, septimum post annum Turonos rediit: quo perti-
nent illa verba, quae sequuntur, *septimo igitur regressus anno a Roma, cum*
autoritate Papa illius Turonos redire disponit, & Justinianum successorem jam
mortuum lactis cathedram recepit: sic Petrus Episcopus Alexandrinus ejecto

Lucio Alexandriam rediit cum litteris Damasi Papæ; Socrat. lib. 4. cap. † 37. Ex quo satis intelligimus, hac ætate agnitam fuisse auctoritatem Romani Pontificis in deponendis & restituendis Episcopis, de quo suse a nobis scriptum lib. 10. de juris. ecclæs. tuend. cap. 3. & 4.

Qui ad sedem apostolicam revidens, plurimque missarum solemnium celebrans. Episcopi & presbyteri quoridie missas celebrare solebant; Cyprian. de orat. Dominic. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstanti & non communicantes a celesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur: quem locum exscripsit Augustin. lib. de † don. perseverant. cap. 4. Ambros. in epist. ad †† Hebræos, cap. 10. Quid ergo meo, cura nos nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem faciemus mortis ejus, & una hæc hostia, non multa, &c. Missæ veteribus in plurali pro missæ sacrificio; Cornel. P. in epist. ad Lupicinum E. Viennensem: editis Imperatorum Christianos ubique tormentis variis affici: † nam in urbe Roma Imperator ad hoc consuetum est, unde publice neque in cryptis notioribus missas agere Christianis licet. Beda hist. lib. 4. cap. 22. A servia enim hora quando missæ fieri solebant, sepiissime vincula solvebantur. Victor Vitens. de persecut. Vandal. lib. 2. liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris missas agere vel tractare.

†† In lib. don. perseverant. cap. 4. Ambros. in epist. ad †† Hebræos, cap. 10. Quid ergo meo, cura nos nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem faciemus mortis ejus, & una hæc hostia, non multa, &c. Missæ veteribus in plurali pro missæ sacrificio; Cornel. P. in epist. ad Lupicinum E. Viennensem: editis Imperatorum Christianos ubique tormentis variis affici: † nam in urbe Roma Imperator ad hoc consuetum est, unde publice neque in cryptis notioribus missas agere Christianis licet. Beda hist. lib. 4. cap. 22. A servia enim hora quando missæ fieri solebant, sepiissime vincula solvebantur. Victor Vitens. de persecut. Vandal. lib. 2. liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris missas agere vel tractare.

Gap. * 2. Sed præcedant duo de nostris in campam cum armis bellicis. Inter Vandalos & Suevos, quæ erat questio de Hispaniæ imperio, singulari pugna singulorum ex quoque parte dirimitur, ut parceretur utrique populo. Gothi pariter lites inter se armis id est singulari pugna definiabant; Cassiodor. 9. var. 14. *Ves armis jura defendite, Romanos finita legum pace ligare.* Ait in campum, id est locum dictum certamini. Campus est locus pugne vel exercitationis, unde campetria sunt perizomata, quibus succinguntur juvenes in campo exercitationis, & campestrati sunt qui his succincti sunt, ut exerceantur; Augustin. de civit. Dei lib. 14. cap. 17. Porro autem campetria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi emergebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat: inde campiones id est pugiles vel pugnatore, a campo; Roger. Hoveden. in Richard. I. ex ejus diplomate (de statutis illorum, qui per mare ituri erant): *Latro autem de furto convictus condatur ad modum campionis.*

Tunc ille, cujus puer vicerit, regionem sine certamine obtinebit. Puer passim accipitur pro famulo vel servo; Gregor. infor. lib. 3. cap. 5. cui dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, traientibus ad se invicem duobus pueris suffocatus est. Idem lib. 5. cap. 3. Nam si ante eum (ut assoler) convivio utenti puer cererem tenuisset. Nimirum pueri dicebantur servi, non ab ætate, sed a conditione; Ambros. lib. † 1. de Abraham cap. 9. num. 82. in illa verba, & vocavit puerum seniore domus fux: *Disce hinc, quod etiam senioris ætatis servuli pueri dicantur a dominis, vel a quibusque posterioribus; & infra: Inde & pueros dicimus, quando servulos significamus, non ætatem exprimentes, sed conditionem.* Inde pueri medicorum; idem epist. 66. (al. 60. in princ.) *Miseri mulieri quibusdam voluptas est, medicorum etiam pueri corporibus utile servant: Idem in orat. psalm. † 36. num. 3. Plurimi tamen remedia † ejus aliqua scire se dicant: vel quod medicorum pueri faciunt: eodem sensu interpretatur prædictus Chrysostom. Homil. 4. **)* ad Antiochenos: *οὗ γὰρ ἰατρῆς τοῖς ἰσχυρίσιν διατίθεται, ὡς ἰατρῶν καὶ οὐκ ἰατρῶν.* contraria enim contrariis curare & medicorum pueri jubent: male interpret vertit medicorum filii. Eadem significatione pueri rulicorum pro servulis; Ambros. hexaemer. lib. 3. cap. 13. (num. 55.) *ei arbori, quam marem palmam appellant pueri rulicorum.* Hoc loco puer honestiore significatu videtur accipi pro

pro milite lecto ex toto exercitu ad certamen, quem Gregorius puerum vocat, a iuvenili aetate, ut Matthai † 14. de Jacobo Apostolo dicitur: Erat † Cit. loco
 puer amictus sindone, nihil. Marc. 14. 51. dici-

Cumque Regis fuisset oblata conspectibus capis eam primum ad rebaptizandum blandis sermonibus incitare. Vandali erant Arianii, qui rebaptizabantur: Adole-
 Catholicos transeuntes ad se, volentes, vel coactos, quod damnatum miraculo secus autem
 refert Gregorius hoc loco: post multas questiones... cum ad hoc frangi non quidam seque-
 possent, ut lastam scinderet Trinitatem, ad rebaptizandum invita deducitur. batuz eum a-
 Donatistae etiam rebaptizabant deficientes ad se, quod detestatur Augustin. missus sin-
 epist. 103. (al. 23. num. 2.) Rebaptizare igitur haereticum hominem, qui hac done.
 sanctitatis signa percepit qua christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est:
 rebaptizare autem Catholicum, inmanissimum scelus est. Hinc Eugenius Car-
 thaginensis Episcopus captus a Vandalis, scripsit epist. ad Catholicos, quae
 subiicitur infr. h. libr. cap. 3. Servate itaque unici baptismatis gratiam, custo-
 dientes christianae unitatem. Nemo post aquam reveratur ad aquam, renatus
 ex aqua, &c.

Digno aquas unguine cunctas infecit; id est fluxu ventris aspersit: unguen
 pro unguento vel unctione; Gregor. de mirac. martyris. libr. 1. cap. 51. Nam
 cum mihi nimia lippitudine oculi gravarentur, ex hoc sacramento unguine tactus,
 dolore protinus carui. Seren. Samonic. de medicin. (de rigore cervicis, cap. 16.)

Mira loquar gemians mulebitur unguine popes.

Idem alio loco, (de hydropis cura, cap. 27. vers. ult.)

Unguine quo frangit vires languoris aequos.

Idem alio loco, (de frunculo medendo, cap. 38. vers. ult.)

Unguine quo solis dabitur medicina papillis.

Pest hac prosequens Alamanis usque ad Traductam, transito mari Van-
 dali per totam Africam ac Mauritaniam sunt dispersi. Vandali praeda directis
 Gallis, transiere in Hispaniam, inde Mauritaniam & Africam occurrerunt:
 prior locus, quem attingere in Mauritania, fuit Traducta, Tingi oppidum Mau-
 ritaniae, a Claudio Caesare deducta colonia, appellatur Traducta Julia; Plinio
 libr. 5. cap. 1. Hodie Tanger. Vandalicam cladem Galliarum deplorat Hie-
 ronym. epist. ad Ageruchiam; (num. 16.) de quo dixi rer. Aquit. libr. 5.
 cap. 8.

Dico tamen vobis, valete, orate pro nobis, & jejunate. Eugenius captus a
 Vandalis, imminente martyrio se commendat precibus plebis suae. Ecclesia ora-
 bat pro martyribus & pro Episcopis; Augustin. libr. † 2. contra litteras Peti-
 liani, cap. 105. Ecce oratur pro Paulo Apostolo, quod fieri non vis pro Epi-
 scopo, &c.

Quod cum scissent, & manus suas super caput ejus tenerent, sanctus Eu-
 genius crucem super oculos caci faciens. Eugenius per impositionem manuum &
 signum crucis curat caecum, qui cum pecunia corruptus a Cirola Pseudo Epi-
 scopo caecum se finxisset, quasi oculorum lucem recepturus a Cirola, iusto Dei
 iudicio caecus factus est. Signo crucis curantur aegri, fugantur daemones, pra-
 sente signo crucis obmutuerunt idola, & exta non litant; auctor quæst.
 utriusq. testam. cap. 114. Sed presente signo crucis obmutescit paganitas. Et
 si adest, quam vocant stultitiam, prudentia illa, sacra illorum respondere non
 audent. Reprimuntur enim exta illorum, & occultantur ob reverentiam Chri-
 stianae maiestatis.

Beatum vero Eugenium decollari iussit, sub ea specie, ut si in ea hora, qua
 ejus servum cervicem ejus incumbere, non reverteretur ad haereticorum sectam,
 non occideretur, ne eum pro martyre excolerent Christiani, sed exilio damna-
 rent. Eugenius propter fidem Catholicam ab Honorico seu Hunerico Rege
 Vandalorum decollari id est capite cædi iussus: decollare est caput cadere,

Lucio Alexandriam rediit cum litteris Damasi Papæ; Socrat. lib. 4. cap. † 37. Ex quo satis intelligimus, hac ætate agnitam fuisse auctoritatem Romani Pontificis in deponendis & restituendis Episcopis, de quo sulte a nobis scriptum libr. 10. de juris. ecclæs. tuend. cap. 3. & 4.

Qui ad sedem apostolicam revidens, plerumque missarum solemnia celebrans. Episcopi & presbyteri quotidie missas celebrare solebant; Cyprian. de orat. Dominic. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum absenti & non communicantes a celsi pane prohibemur, a Christi corpore separemur: quem locum exscripsit Augustin. libr. de †
†† In libr. don. perseverant. cap. 4. Ambros. in epist. ad †† Hebræos, cap. 10. Quid ergo meo, cura nos nomine per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem faciemus mortis ejus, & una hæc hostia, non multe, &c. Missæ veteribus in plurali edito, opus pro missæ sacrificio; Cornel. P. in epist. ad Lupicinum E. Viennensem: editis Imperatorum Christianos ubique tormentis variis affici: † nam in urbe Roma Imperator ad hoc constitutum est, unde publice neque in cryptis notioribus missas agere Christianis licet. Beda hist. libr. 4. cap. 22. A tercia enim hora quando missæ fieri solebant, sapissime vincula solvebantur. Victor Vitenf. de persecut. Vandal. libr. 2. liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris missas agere vel tractare.

Gap. * 2.

Sed præcedant duo de nostris in campum cum armis bellicis. Inter Vandalos & Suevos, quæ erat quæstio de Hispaniæ imperio, singulari pugna singulorum ex quoque parte dirimuntur, ut parceretur utrique populo. Gothi pariter lites inter se armis id est singulari pugna definiebant; Cassiodor. 9. var. 14. Vos armis jura defendite, Romanos finis legum pace ligare. Ait in campum, id est locum dictum certamini. Campus est locus pugne vel exercitationis, unde campestria sunt perizonata, quibus succinguntur juvenes in campo exercitationis, & campestrati sunt qui his succincti sunt, ut exerceantur; Augustin. de civit. Dei libr. 14. cap. 17. Porro autem campestria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod juvenes qui nudi exercebantur in campo, pudentia operiebant: unde qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat: inde campiones id est pugiles vel pugnatores, a campo; Roger. Hoveden in Richard. I. ex ejus diplomate (de statutis illorum, qui per mare ituri erant): Latro autem de furto convictus tondetur ad modum campionis.

Tunc ille, cujus puer vicerit, regionem sive certamina obtinebit. Puer passim accipitur pro famulo vel servo; Gregor. infr. libr. 3. cap. 5. cui dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahebantibus ad se invicem duobus pueris suffocatus est. Idem lib. 5. cap. 3. Nam si ante eum (ut assollet) convivio utenti puer ceterum tenuisset. Nimirum pueri dicebantur servi, non ab ætate, sed a conditione; Ambros. libr. † 1. de Abraham cap. 9. num. 82. in illa verba, & vocavit puerum seniore domus suæ: Diste hunc, quod etiam senioris ætatis servuli pueri dicantur a dominis, vel a quibusque potioribus; & infra: Inde & pueros dicimus, quando servulos significamus, non ætatem exprimentes, sed conditionem. Inde pueri medicorum; idem epist. 66. (al. 60. in princ.) Misericorditer mulieri quibusdam voluptas est, medicorum etiam pueri corporibus utile sunt: Idem in prælat. psalm. † 36. num. 3. Plurimum tamen remedia † ejus aliqua scire se dicant: vel quod medicorum pueri faciant: eodem sensu interpretatur Chrysostom. Homil. 4. **) ad Antiochenos: μή γὰρ ἰατρὴν τοὺς ἰατροὺς διακρίνει, ἀλλ' ἰατρὸν παῖδας καλέσμεν: contraria enim contrariis curare & medicorum pueri jubent: male interpres vertit medicorum filii. Eadem significatione pueri rusticorum pro servulis; Ambros. hexamer. libr. 3. cap. 13. (num. 55.) ei arbori, quam marem palmam appellant pueri rusticorum. Hoc loco puer honestiore significatur videtur accipi pro

pro milite lecto ex toto exercitu ad certamen, quem Gregorius puerum vocat, a juvenili aetate, ut Matthaei † 14. de Jacobo Apostolo dicitur: Erat † Cit. loco puer amictus sindone.

Cumque Regis fuisset oblata conspectibus caput eam primum ad rebaptizandum blandis sermonibus incitare. Vandali erant Arriani, qui rebaptizabantur: Adole- 14. 51. dicitur Catholicos transeuntes ad se, volentes, vel coactos, quod damnatum miraculo secus autem refert Gregorius hoc loco: post multas quaestiones... cum ad hoc frangi non quidam sequeretur, ut leatam scinderet civitatem, ad rebaptizandum invita deducitur. batur eum a- Donatistae etiam rebaptizabant deficientes ad se, quod detestatur Augustinus. multus sin- epist. 203. (al. 23. num. 2.) Rebaptizare igitur haereticum hominem, qui hac done. sanctitatis signa percepit quae christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immensissimum scelus est. Hinc Eugenius Carthaginiensis Episcopus captus a Vandalis, scripsit epist. ad Catholicos, quae subjicitur infr. h. libr. cap. 3. Servate itaque uniti baptismatis gratiam, custodientes chrismatis unitatem. Nemo post aquam revertatur ad aquam, renatus ex aqua, &c.

Digno aquas unguine cunctas infecit; id est fluxu ventris aspersit: unguen pro unguento vel unctione; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 51. Nam cum mihi nimia lippitudine oculi gravarentur, ex hoc sacramento unguine iactis, dolore protinus carui. Seren. Samonic. de medicin. (de rigore cervicis, cap. 16.)

Mira loquar geminas mulcebitur unguine popes.

Idem alio loco, (de hydropis cura, cap. 27. vers. ult.)

Unguine quo frangit vires languoris aquos.

Idem alio loco, (de frunculo medendo, cap. 38. vers. ult.)

Unguine quo solis dabitur medicina papillis.

Post hac persequentibus Alamannis usque ad Traductam, transitio mari Vandalis per totam Africam ac Mauritaniam sunt dispersi. Vandali praeda directis Gallis, transire in Hispaniam, inde Mauritaniam & Africam occurrunt: prior locus, quem attingere in Mauritania, fuit Traducta, Tingi oppidum Mauritaniae, a Claudio Caesare deducta colonia, appellatum Traducta Julia; Plinio libr. 5. cap. 1. Hodie Tanger. Vandalicam cladem Galliarum deplorat Hieronymus. epist. ad Ageruchiam; (num. 16.) de quo dixi rer. Aquit. libr. 5. cap. 8.

Dico tamen vobis, valete, orate pro nobis, & jejunate. Eugenius captus a Vandalis, imminente martyrio se commendat precibus plebis suae. Ecclesia orabat pro martyribus & pro Episcopis; Augustinus. libr. † 2. contra litteras Petilianas, cap. 105. Ecce oratur pro Paulo Apostolo, quod fieri non vis pro Episcopo, &c.

Quod cum facissent; & manus suas super caput ejus tenerent, sanctus Eugenius crucem super oculos caci faciens. Eugenius per impositionem manuum & signum crucis curat caecum, qui cum pecunia corruptus a Cirola Pseudo Episcopo caecum se finxisset, quasi oculorum lucem recepturus a Cirola, iusto Dei iudicio caecus factus est. Signo crucis curantur aegri, fugantur daemones, praesente signo crucis obmutuerunt idola, & exta non litant; auctor quæst. utriusq. testam. cap. 114. Sed praesente signo crucis obmutescit paganitas. Et si adeft, quam vocant stultitiam, prudentia illa, sacra illorum respondere non audent. Reprimuntur enim exta illorum, & occultantur ob reverentiam Christianae majestatis.

Beatum vero Eugenium decollari iussit, sub ea specie, ut si in ea hora, qua ensis super cervicem ejus incumbere, non reverteretur ad haereticorum sectam, non occideretur, ne cum pro martyre excolerent Christiani, sed exilio damnetur. Eugenius propter fidem Catholicam ab Honorico seu Hunerico Rege Vandalorum decollari id est capite cæci iussus: decollare est caput cadere,

inde decollatio poena capitis; Paul. 5. sentent. tit. 17. §. 1. *Summa supplicia sunt, crux, crematio, decollatio*: poena capitis sub ea specie, id est lege indicta, ut si in proposito perseveraret, gladius a cervicibus revocaretur, & ultima poena exilio commutaretur, ne a Catholicis coletur pro martyre. Non alio consilio ex edicto Diocletiani & Maximiani martyrum corpora e terra effossa, & in mare missa, ne coletur pro martyribus; Euseb. libr. 8. cap. 1. Et Julianus quoque non faviit usque ad necem in Catholicos, quia ut ait Gregor. Nazianz. orat. 3. *οὐκ ἔστιν ἡμῶν τὸ μαρτυρῆσαι τοῖς ἰσθμίοις τοῖς ἀλλοδατοῖς*: martiri honorem invadebat athletis.

† Corrig. esp. 6. Et add. Ammian. lib. 22. cap. 11. in fin. referentem, Alexandrinos cineres martyrum in mare projecisse, ne coletur.

Tunc suspensio gladio, apud Albigensem Galliarum urbem exilio deputatus est: ubi & finem vite presentis facit. Gladio a cervice suspensio, id est jam librato revocato, mandato Hunerici Regis Vandalorum, Eugenius exulavit in Gallia apud Albigan civitatem Narbonensis provincie. Eugenium ibi vitam finisse testatur, & ibidem in crypta Amaranthi martyris sepultum refert idem auctor de mirac. marty. libr. 1. cap. 1. § 8. & in hunc diem ibi columbar reliquie sanctissimi Episcopi & martyris. Eundem tamen ab exilio revocatum in mare videtur Sigebertus, quatenus tradit anno 492. omnes Episcopos Africe petente Eugenio Carthaginiensi Episcopo ab exilio revocatos. Non nego hic lapsum Gregorii, cum ait, Hunericum successisse Trajansmundo; constans enim est, eum successisse Genserico patri, ex Procopio, Marcellino, & Sigeberto.

Nil hac supplicia erant confessoribus sanctis, qui in paucis vexati, in multis bene se moverant disponendos. Hoc distat confessores a martyribus, quod confessores erant qui aliquid, puta vincula, vel cruciatum, ut verbera, passi erant pro Christo; martyres qui extrema passi erant; Optat. Milevit. libr. 1. (cap. 13.) *Nam ferme ante annos LX. & quod excurrit, per totam Africam persecutionis est devagata tempestas, que alios faceret martyres, alios confessores.*

Cap. 5.

Accedens ergo ad beati Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis ejus. Servatius Tungrensis Episcopus sentiens, Deo revelante, Gallis Hunnos imminere, Romam petiit ad limina Apostolorum, ut horum intercessione iam Dei averteret. Hac tempestate frequens ac pene popularis erat peregrinatio ad limina Apostolorum; Beda hist. libr. 5. cap. 7. *Absente autem Romam Cauduella successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta & septem annis imperium tenuisset: gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum Gregorio Pontificatum tenente profectus est...* Quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles ignobilesque, laici, & clerici, viri ac femine certatim facere consueverunt. Conc. Cabilonensis. II. can. 1. 45. *Sunt quidam potentum, qui acquirendi census gratia, sub pretextu Romani sive Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, &c.* Inde Romæ Romam peregrinationis causa petentes; Odo Cluniac. vit. S. Gerald. Aureliacens. Comit. libr. 1. cap. 1. 27. *Cum vero dehinc quosdam Romeos sibi notos obvium reperisset: & intr. (cap. 29.) Cum dehinc ad portum Placentinum venisset, quidam clericus, qui portui praeerat, supervenit. Nam sicut illic mos est, lucrosam nimis nautum a Romeis expectabat.*

Hic vero ad Trajectensem urbem accedens, modica pulsatus febre, recessit a corpore. Servatius Tungrensis Episcopus Roma redux, dimissa Tungrorum urbe, quæ erat episcopalis civitas, ad Trajectum urbem recessit, quæ erat diocesis: inde Agricola proximus ejus successor, Tungris urbe ab Hunnis solo eversa, apud Trajectum sedem collocavit; Harigero in vit. Tungrens. Pontif. cap. 30. Tempore Pipini Regis Trajectum proprium habuit Episcopum: primus fuit Vivilbrodus Apostolus gentis Frisorum; de quo Beda hist. libr. 5. cap. 12. Sigebert. ad ann. 697. martyrol. Rom. 7. nov. & ibi Baron.

Abh.

Nili, excelsos aggeres construere ad ripas Nili, &c. Agger proprie est media pars viæ, quæ lapide strata est; Servius in illum veri. 5. *Æneid.* (273.) *Qualis sepe via depressus in aggere serpens.* Agger est media viæ eminentia coaggregatis lapidibus strata, unde viæ agger dixit. Unde viæ publicæ simpliciter strata dicitur in l. ult. C. To. cod. § tit. de itiner. muniend. Monumenta fiebant juxta vias publicas: ne vero fierent in viâ publica vetitum l. 2. ff. de loc. & itiner. public.

Cap. 6.

Quia locus in ea est, in quo parvitas mea pignora continentur. Reliquiæ Stephanii martyris, quæ erant in oratorio Metensis urbis, vocantur pignora: passim reliquiæ sanctorum dicuntur pignora, quia sunt nobis quasi pignora intercessionis & suffragii sanctorum apud Deum: pignora vocat Gregorius & aliis locis, ut libr. de mir. marty. cap. 33. (libr. 1.) *De hoc enim sudario multi infirmi sanitatem experti sunt, ac plerumque & ipse Pontifex de eodem decipiens pignora, ubi ecclesias consecrabat, fideliter collocavit.* Aimoin. Floriacenti. de mirac. S. Benedict. libr. 2. cap. 1. 4. num. 19. *cum senieribus habito consilio deliberavit, ut sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus & searibus fructus vinearum collecturus properaret.* Alii pignera; idem Gregor. infr. libr. 10. cap. 1. 31. circ. fin. *Nacti etiam sacras & alios lapides, ita ut hic erat, concavos, in quibus sanctorum Apostolorum, cum reliquorum martyrum, pignora continebantur.* Et infr. & in illo priore baptisterio sancti Basilii martyris pignora collocavi. Flodoard. lib. 2. (cap. 3.) *dum clerici jam cum patris sui 1. pignoribus ad civitatem confugerent.* Alii liplana a Græco λειπλάνα, id est reliquæ; Sigbert. ad ann. 766. *Constantinus insuper ægre ferens gloriam sanctorum miraculis consensantium, etiam liplana eorum ubique jubet ejotâ, & scitari in profundum.*

† In lib. meo, pignoribus.

Cap. 7.

Potius suspectus futuri, id est suspicatus de futuro: eadem locutione usus est Gregorius infr. libr. 4. cap. 13. Cautius autem Episcopus cum suspectus esset, quod & ipse injuriaretur, id est suspicionem haberet, ne injuria afficeretur. Idem de glor. confess. cap. 105. *Insistente vero fide suspecti sunt habitus homines, quod aliquid cum divina maiestate virgo potuerit obtinere.* Idem infr. libr. 6. cap. 11. *sed cum Episcopus de his suspectus esset.* Idem lib. 9. cap. 3. & suspectus, ne percutiatur, omnino se a suis vallari precipit.

Itaque liberata obtentu beati Anisilii civitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, se præcingit ad bellum. Aurelianis urbe ab obsidione liberata, Attilia Rex Hunorum victus & fusus ab Ætio conjunctis copiis cum Theodorico Rege Gothorum, & Metroveo Rege Francorum apud Mauriacum id est campis Catalaunicis in Campania: de quo præter Gregorium, Idocius, Sidon. lib. 7. epist. 12. Roderic. lib. 2. cap. 8.

Convenientibus ad matutinos hymnos populis. Populus conveniebat ad matutinum officium; Gregor. infr. libr. 6. cap. 25. *Cum die Dominico ad urbem Turonicam ad matutinas signum commotum fuisset, & populus surgens ad ecclesiam conveniret.* Plin. libr. 10. ep. 101. de Christianis: *quod essent solitis stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere.* Sidon. libr. 1. epist. 2. de Eorico 1. Rege Gothorum: *Antelucanos sacerdotum suorum cæcus minimo comitatu expetit.* De Friderico I. Imperat. idem tellatur Radevicus de gest. ejus libr. 2. cap. 76. *antelucanos basilicarum & sacerdotum suorum cæcus, aut solus, aut minimo comitatu expetit.* Ad alias horas canonicas, tertiam, sextam, & nonam conveniebat & populus; Augullin. de tempore serm. 78. (nunc 10. in append. num. 5.) *Attentius tamen rogo & admones, fratres, ut ad vigilias maturius surgere studeatis, ad tertiam, ad sextam, ad nonam fideliter veniatis.*

† Theodorico.

Ætius spoliato campo, victor in patriam cum grandi est reversus spolio. Vitiatio Attilæ, & campo, id est loco pugne, expoliato: campus est locus pugne;

guz; Baldric. Camerac. ***) chronic. libr. 3. cap. 57. *Campum contra eum accepit, & legaliter feudum suum adjudicatus perdidit, domum reversus cum ingenti prada.* Spolium pro rebus captis a latronibus, vel ab hostibus; Tryphonius. in l. bona fides, §. 1. ff. depositi. Exempli loco, *latro spolia, quæ mihi abstulit, posuit apud Seim.* Tertull. de resur. cap. 7. *hodie spolium efficitur, si detrahatur, hoc fuit indumentum cum superstruebatur.* Idem cap. 12. ejusdem libr. *Quippe etiam terra de calo disciplina est, arbores vestire post spolia.*

Nec multo post *Aquileja a Chunis capta, invensa, atque diruta.* Aquileja post triemii obsidionem, ab Attila Rege Hunnorum capta, & solo everfa; Paul. Diacon. libr. 15. (*historiar.*)

Quid de Ætio supra memorato Renati Frigeridi narras historia tacere nefas putavi. Narrat historiam Ætii ex Renato Frigerido scriptore historię illorum temporum, cujus opera non exstant, nec aliud fragmentum, præter istud, quod hoc loco excerptum Gregorius, qui eundem Renatum Profuturum Frigeridum vocat infra hoc § libr. cap. 9.

Gaudentius pater... a domesticatus exorsus militiam. Domesticatus est domesticorum officium; nov. Theod. & Valentin. de scholarib. Domestici erant qui excubabant in palatio Principis, seu qui familiaris Principi militabant; l. 8. C. Th. de domestic. Cassiodor. 1. var. 10. *Domestici patres equitum & pedum, qui nostra aula videntur jugiter excubare.* His præpositus vocabatur Comes domesticorum, ut infra hoc cap. Ætius... ex Comite domesticorum. Ex infra hoc lib. cap. 9. Eodem tempore Castinus domesticorum Comes.

Ipse postmodum Augustus, dum in campo Martio pro tribunali residens convionaretur ad populum, Ocylla buccellarius Ætii ex adverso veniens eum gladio perfodit. Valentinianus junior, dum pro tribunali oraret ad populum, ferro occisus ab Ocylla buccellario Ætii in ultionem necis domini sui. Buccellarius est minister, qui in epulis domino miscet poculum, vel ministrat panem & alia edulia, sic dictus a buccella, quæ significat frustulum panis; Tertull. de monogam. (cap. 11.) *Et illi plane sic dabunt viros & uxores, quomodo buccellas.* Augustin. de tempore sermon. 216. (al. 266. in append.) *Ille bonus Christianus est, qui quando ad ecclesiam venit, & oblationes quæ in altariis mittantur exhibet, & pauperibus secundum quod vires habet argentum porrigit, aut buccellam.* Arnob. in psalm. 147. in illa verba: *Mittit crystallum suum sicut buccellas. Crystallum hoc grandinis memorat Dei lapidationem: quem panibus fractis & buccellis assimilat.* Alias buccellarii sunt custodes corporis, quos privatis cum armis habere non licet; l. ult. C. ad leg. Jul. de vi public. ubi Cujac. Ait in campo Martio, id est in campo, ubi celebratur exercitus; Gregor. infr. h. libr. cap. 27. *Transacto vero anno, iussit omnem cum armorum apparatu advenire phalangam, ostensuram in campo Martio suorum armorum virtutem.*

Nam cum multa de eis Sulpitii Alexandri narret historia. Sulpitius Alex. Cap. 9. xander scripsit hist. Francorum, de quo unicus meminit Gregorius noster.

Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone Ducibus, Franci in Germaniam prorupere. Franci primum Duces habuere, ut refert Gregorius ex Sulpitio Alexandro, penes quos tamen regiam auctoritatem fuisse colligitur a Gregorio, ex eo, quod qui primum Duces dicti sunt, alio loco vocantur Regales ab eodem auctore. Sunnonis Ducis meminit Ordericus Vitalis lib. 4. (ad anni. 1070.) *Franci Gallis tempore Sunnonis Ducis associati sunt, & Romanorum iugo de cervice sua viriliter excusso super eos regnare cœperunt.*

Franci enim simulato metu, se in remotiones salinis receperant, concidibus per extrema silvarum procuratis. Concedes sunt sepes silvarum vel viarum & præcis arboribus munitionis causa contextæ, ut infr. hoc cap. qui conjunctis ar-

† In libr. meo *borum truncis, vel conidibus superflanter, velut e fastigiis turrium, sagittarum tormentorum ritu effudere*. Eadem voce usus est Gregorius infr. libr. 3. cap. 28. Et *conides magnas fecit in villis illis*. Alii *concedas*; Veget. libr. 3. cap. 22. *præcis arboribus vias claudunt, quas † concedas vocant*. Tacit. 1. annal. (cap. 50.) *Castra in limite locat, frontem ac tergum vallo; latera, concedibus munitur*. Ammian. libr. 16. *difficiles vias, & suapte natura † clivosas, meo: clivosas concedibus clausero solerter, arboribus immensi roboris castris*. Et idem eod. libr. *& incommea- sed concede arborum densa undique semitis clausis*. Ambrosi. de excess. Satyr. biles, claudere, &c.

‡ In libr. meo: *clivosas concedibus clausero solerter, arboribus immensi roboris castris*. Et idem eod. libr. *& incommea- sed concede arborum densa undique semitis clausis*. Ambrosi. de excess. Satyr. biles, claudere, &c.

Clanso apud Viennam palatii edibus Principe Valentimiano & pene infra privati modum redactis, militaris rei cura Francis satellitibus tradita. Ea tempestate Franci summam tenebant in comitatu Imperatoris: inter eos Arbogastes magister militum fuit; Ammian. libr. † 15. (cap. 4.) *Adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat*. Eadem ætate erat & in palatio schola Gallicanæ militiæ; Symmach. lib. 9. epist. † 52. *Nam dudum eum ad scholam Gallicam palatii translatum esse meministi*.

Cum autem Alerius codicillis imperialibus patriatum sortitus fuisset. Per codicillos honores deferabantur a Principe. Præter hunc locum Gregor. infr. h. libr. cap. 38. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit*. Et hoc est quod dignitatum formulas vocat Aufon. in proel. Burdigalens. 5. *Vagus per omnes dignitatum formulas*.

Tradunt enim multi eisdem de Pannonia fuisse digressos. Et primum quidem littora Rheni annis incoluisse: de hinc transacto Rheno, Thoringiam transgressi, ibi juxta pagos vel civitates Reges crinitos super se creavisse, de prima, & (ut ita dicam) nobiliori suorum familia. Franci e Pannonia digressi primum ultra Rheni littus confedere, unde regio illa, quæ prima eorum sedes fuit ultra Rhenum, dicta est Francia: ejus situm observat Hieronym. in vit. Hilarionis, (num. 22.) *inter Saxones quippe & Alemannos, gens ejus non tam lata quam valida; apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur*. Et hæc est quæ posterioribus dicta est Francia orientalis, ad quam pertinet conc. Triburienis can. 39. quem Pontifices retulere in cap. 1. de sponsalib. Postea Franci, studio propagandi fines, superato Rheno, Thoringiam occuparunt & pagos vel civitates viciores, & Reges crinitos super se crearunt. Reges Francorum erant criniti, id est comam alebant, & barbam promittebant. Nec hoc peculiare fuisse Regum Francorum certum est; nam & Franci omnes erant criniti: & quod ait Gregorius, Francos Reges crinitos super se creasse, eo tantum pertinet, ut intelligamus Francos sibi Reges elegerisse de gente sua: quod satis probatur sequentibus, cum ait, Francos Reges sibi creasse de prima & nobiliori suorum familia. Idem fuit habitus orientalium; Ammian. libr. 31. (prope fin.) *Sed orientalis turba neco neque ante viso superavit eventu*. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia præter pubem, subraucum & lugubre strepens, educto pugione agmini se medio Gotorum iniecit, &c. Hieronym. in vit. Malchi, (num. 4.) *ecce subito eorum camelorumque sessores Ismaelitis irruunt, crinitis virisque capitis*, &c.

Nam & in consularibus legitimus Theodorem Regem Francorum, filium Rihimeris quondam, & Asilam matrem ejus, gladio interfector. Gregorius historiam priorum Regum Francorum petit, tum ex Renato Frigerido, & Sulpio Alexandro, quorum ne nomen quidem alibi superest; cum ex consularibus.

bus. Consularia sunt fasti consulares, quorum fide & auctoritate sæpius usi sunt veteres scriptores; Augustin. libr. contr. Donatistas post collat. (cap. 33.) Sicut autem ordo consulum ostendit, quem tunc considerare temporis angustia non sinebat: (neque enim præsto erant libelli, qui consulares vocantur.) Fastis consularibus adscribebantur nomina benemeritorum de republica, & clariorum virorum; M. Tull. ad Brutum epist. 15. Ego enim, D. Bruto liberato, cum latissimus illi civitati dies illuxisset, idemque casu Bruti natalis esset; decrevi ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur: in eoque sum majorum exempla secutus, qui hunc honorem mulieri Laurentia tribuerunt, cui vos Pontifices ad aram in velabro facere soleitis.

Ferunt etiam tunc, Chlogionem utilem ac nobilissimum in gente sua Regem Francorum fuisse, qui apud Dispargum castrum habitabat, quod est in termino Thoringorum. Is est Clodio, cui cognomen Comatus Rex Francorum, qui ferris successisse Faramundo, de quo prorsus silet Gregorius. Clodionem Faramundi filium & successorem memorat Siebert. ad ann. 430. Clodius filius Pharamundi, Rex crinitus, regnat super Francos annis decem & octo. Ex hoc Franci crinitus Reges habere caperunt. Clodionis regia fuit apud Dispargum castrum, quod locatur in finibus Thoringorum, quibus tunc continebatur ditio cis Rhenana Francorum.

In his autem partibus, id est ad meridiionalem plagam, habitabant Romani usque Ligerim fluvium. Ultra Ligerim vero Gothi dominabatur. Talis erat status Galliarum ea tempestate, Gothi cum Gallia Narbonensi obtinebant Aquitaniam, quæ pertinebat usque ad Ligerim, ex divisione Galliarum facta ab Augusto, quam secuti sunt Orosius libr. 1. cap. 2. & Aimoin. libr. 1. (de situ Germania & Gallie, cap. 3. & 4. ultra Ligerim habitabant Romani, id est provinciales, qui adhuc parebant imperio Romano, sic dicti omnes provinciales, qui erant in orbe Romano; auctor quæst. utriusque testament. cap. 107. Nam quia Romani regnum habent, Hispani & Galli & Asii, & ceteri subiecti eis, sub eorum nomine Romani vocantur. Conc. Narbonens. sub Recaredo (can. 14.) in cuiuscumque domo Gothi, Romani... fuerint inventi. Et idem Augustin. homil. 50. (al. serm. 351. num. 8.) Omnes enim Romani Romanum regnum possident; quamvis in eo non omnes regnent, sed ceteris regnantibus pareant. Belgicæ partem, quæ declinabat ad Rhenum, Franci recens partem occupabant.

Burgundiones quoque Arriavorum scellam sequentes habitabant trans Rhodanum, qui adjacet civitati Lugdunensi. Burgundiones erant Arriani, & tenebant quartam Galliarum partem, qua Rhodanus fluit, cujus erat Lugdunum; Sidon. libr. 5. epist. 7. qua notat Chilpericum Burgundionum Regem: quandiu præfens potestas Lugdunensem Germaniam regis. Regni Burgundionum finibus etiam Massiliensis provincia continebatur; Gregor. infr. h. libr. cap. 32. Tunc Gaudobaldus & Godegisilus fratres regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Massylitensi provincia retinebant. Huius regni caput erat Vienna, ut indicat Gregorius eod. cap. Godegisilus vero obienta victoria, promissa Chlodoveo aliqua parte Regni sui, cum pace discessit, Viennamque triumphans, tamquam si jam totum possideret regnum, ingreditur.

Sed hæc generatio fanaticis semper cultibus visa est obsequium præbuisse, nec Cap. 10.

profus agnoscere Deum: sibi que silvarum, atque aquarum, avium, bestiarumque, & aliorum quoque elementorum fixere formas. Franci ante Chlodoveum ethnicæ superstitionis erroribus tenebantur, arbores & fontes quasi res sacras colebant & pro diis habebant: huius superstitionis reliquias sustulit conc. Alaridorens. can. 3. Non licet t compensas in domibus propriis, nec privilegias in sefirmitatibus sanctorum facere; nec inter fontes aut ad arbores sacros, vel ad fontes vocatos, com- In conc. mel. ad litter. libr. 12. cap. 22. Alaris enim erat ante prandium præstis sacrifici- penfos.

Cap. 11.

ciis agiatisque senatoriis, si qui adolescentes post prandium vellent eo more ludere, nullus prohiberetur: de quo plura dixi in Gregor. lib. † 9. epist. 71.

Avitus enim unus ex senatoribus &, ut valde manifestum est, civis Arvernus. Avitus unus ex senatoribus Arvernus, ex præfecto prætorio Galliarum a senatu electus Imperator. Avito consuli anno quo suscepit imperium panegyricus dictus a Sidonio, qui existat inter ejus opera carm. 7. E senatoribus Gallicanis sapius lecti consules; Cassiod. 2. var. 3. Legit Roma frequenter sescus de moribus Gallicanis.

Basilicam S. Juliani Arverni martyris cum multis muneribus expetivit. Avitus a senatu imperio dejectus & Placentinus Episcopus ordinatus, cum ibi se tutum non crederet, confugit in Arvernos ad basilicam sancti Juliani martyris, quæ est apud Brivatensem vicum in finibus Arvernorum: sed in itinere diem obiit. Flagrante Diocletiani persecutione Julianus martyrium passus est Brivate apud Arvernos, ubi reliquæ ejus summa veneratione coluntur; de quo martyrolog. Rom. 28. augusti. Gregor. nollet de mirat. marty. lib. 2. cap. 2. & idem infr. lib. 10. cap. 29. Ecce adest Julianus a Brivate. Et Fortunat. libr. † 8. carm. 4.

Privatum Gabalus, Julianum Arvernos abundans.

Et Sidon. in propempt. carm. ult. (16. & seq.)

Hinc te suscipit benigna Brivas

Sancti quæ solet ossa Juliani.

Ejus caput translatum Viennam, & conditum in tumultu Ferreoli martyris; de quo Sidon. ipse libr. 7. epist. 1.

Delatusque ad Brivatensem vicum, ad pedes ante dissi martyris est sepultus. Avitus Brivate sepultus ad pedes Juliani martyris: votum fidelium erat sepeliri juxta sepulcra martyrum, ut præsentem patronos haberent; Augustin. de cura pro mortuis agenda, (cap. 4.) profecto etiam provius sepeliendis corporibus apud memoriam sanctorum locus . . . non video quæ sunt adjumenta mortuorum, nisi ad hoc ut dum reculant ubi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illas tamquam patronis susceptos apud Dominum adjuvandos orando commendent. Constantinus in basilica Apostolorum, quam Constantino-poli posuerat, inter duodecim Apostolorum thecas sepeliri voluit; Euseb. de vit. Constantin. libr. 4. cap. 60. pari consilio Celsum filiolum Paulinus condidit juxta tumulum martyrum; talem ipsum habemus carm. 15. ad Pneumonium, (605. & seqq.)

Quem Complutensi mandavimus urbe, propinquis

Conjunctum tumuli sadere martyribus;

Ut de vicino sancto: non sanguine ducat,

Quo nostras illo purget in igne animas.

Brivate vel Brivatenfis vicus est locus in finibus Arvernorum celebris ecclesia S. Juliani Martyris, quæ est exempta, & immediate subiecta sedi apostolica; & quæ Petr. Cluniacens. lib. 6. epist. 28. Brivatenfis ecclesia juri apostolico, nullo alio Episcopo mediante, subiecta, juxta propriæ institutionis morem, magna & nobilis diu permansit, &c. Brivatenfes canonici Comites dicuntur, propter Brivatensem comitatum, qui ex donatione unitus est ecclesie. Brivate vulgo Brivade.

Cap. 12.

Capit filias eorum stupro detrahere. Childericus regno pulsus, quod filias primorum stupro detraheret, id est infamaret. Puella stupro detrahitur & quasi minuitur, quia confunditur; Statius Thebaid. libr. 2. (232. & seqq.)

. tacita subit ille supremus

Virginittis amor: primæque modestia culpa

Confundit vultus Eademque locutione usus est Gregorius infr. libr. 4. cap. 13. de Chramno; ita ut filias senatorum dans prædonibus, eisdem

vi durabit juberet. Idem eod. lib. cap. 38. *Albinus de sede exiliens, adprehensum archidiaconum detrahit, pugnis calcibusque cedit, & custodia carcerali coarctat.* Idem lib. 9. cap. 27. *Et facta nocte, crapulatus a vino misit pueros, ut detraherent puellulam, eam toro ejus adficerent.*

Testatur presbyter Paulinus dicens: *si enim hos videas dignos demum sacerdotes, vel Exuperium Tolosa, vel Simplicium Vienna, vel Amandum Burdegala, vel Diogenianum Albige, vel Dynamium Ecolisma, vel Venerandum Arvernus, vel Alethium Cadurcis, vel nunc Pegajum Petrocoris, ut omnes se habent seculi mala, videbis profecto dignissimos totius fidei religionisque custodes.* Paulinus adhuc presbyter, postea Nolanus Episcopus, scripsit epistolam, cujus fragmentum extat tantum apud Gregorium *hec loco*, in quo meminit clariorum Episcoporum Galliarum hujus ætatis, quos inter fuit Exuperius Tolosanus Episcopus. Hunc sanctitatis laude & studio in pauperes commendat Hieronym. *epist. ad Rusticum (monachum in fin.) ad Euliam (num. 11.) & Agernichum (num. 16.)* eidem dicavit commentarium in Zacariam. Ad Simplicium Viennensem, & Amandum Burdegalem Episcopum extant epistolæ Sidonii, & ipsius Paulini.

Cap. 13.

Mane autem facta, processio solemnitatis funeris ejus obsequium fuit. Venerandum Arvernensis Episcopus diem obiit, Dominici natalis vigilia, postera die solemni funere elatus: & hoc est quod voluit dicere Gregorius, processionem solemnitatis, id est solemnem processionem, quæ de more indicta erat in honorem nativitatis Christi, fuisse conversam in obsequium funeris episcopalis. Dies processionis dicitur dies solemnis, quia in eo solemnis litania seu processio solet celebrari; auctor quæst. utriusque testat. cap. 127. (prope fin.) *Et Christiano cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter diem enim processionis aliquando non licet convenire.* Natalem Domini præcedit vigilia, vigilia non sine jejuniis; cap. quæst. 1, §. festum, de V. S. auctor sermon. ad frat. in erem. de nativ. B. Joann. term. 5. *Hæc autem festivitas non solum apud fideles, sed apud infideles vigiliam habet... quia dum jejunamus, vigiliam nuncupamus: & non sine processione; Sidon. lib. 5. epist. 17. Conveneramus ad sancti Iusti sepulcrum... processio fuerat antelucana, solemnitatis anniversaria... Cultu peracto vigiliarum.* Gregor. Tur. de mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 25. *nam cum in venerabili Dominica nativitatis nocte sacrosanctis deducta excubiis, procedentes de ecclesia ad basilicam sancti ire dispo-*

neremus, &c. Omnis populus cuncta intentione postposita clamavit, dignum ac justum esse. In electione & ordinatione Episcoporum populus calculi causa acclamare solebat, dignus & justus est, ut in ordinatione t. Eraclii, quem Augustinus sibi successorem designavit, acclamatum est a plebe; *dignus & justus est, Deo gratias, Christo laudes, exaudi Christe, Augustino omnia*, ut patet ex ipsis gestis ordinationis, quæ extant apud Augustin. *epist. 110. (al. 213.)* quem morem notat Ambrosius de dignit. sacerdotal. cap. 5. *Et necii homines & indocti, in ordinationibus eorum clamant & dicunt: dignus es, & justus es, &c.*

Fenestras in altario triginta duas. Perpetuus Turonensis Episcopus edificavit basilicam S. Martini extra muros civitatis, cujus formam depingit Gregorius. Capsum est pars ecclesiæ distincta ab altari, quæ capit seu continet plebem, quæ erat divisa ab ordine clericorum cancellis altaris: eodem sensu intra *hec cap.* subiungitur: *Offia octo, tria in altario, quinque in capso.* Altarium est pars ecclesiæ, in qua stabant clerici, juxta altare intra cancellos. Capsum est pars illa, quæ cancellis ab altari dividitur; conc. Turon. II. can. 4. quem Raimundus retulit ex conc. Moguntino in cap. 1. de vit. & bonest. cleric. & ita altarium ab altari distinguit Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 5. *Factum est autem, ut illa Dominica, prophetica lectione jam lecta, an-*

Cap. 14.

te altarium stante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatissimus Anistes Ambrosius super sanctum Altare obdormiret. Ita Gregorius infr. h. libr. cap. 21. atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium ecclesie confurgebat. Idem infr. libr. 6. cap. 11. Dum diversa inter se super altarium confervunt, recedentes ab altario saluatorum ingrediuntur. Ne dubitemus capsum esse partem illam ecclesie, in qua stabat plebs, confirmat idem Gregorius infr. h. libr. cap. 16. in descriptione forme ecclesie, quæ condita est a Nannatio Episcopo apud Arvernos: Hic ecclesiam, quæ nunc constat & veterima intra muros civitatis habetur, suo studio fabricatus, habentem in longum pedes centum quinquaginta, in latum pedes sexaginta, in altum infra capsum usque cameram pedes quinquaginta. Recte Gallicus interpret vertit *l'antef de l'église*. Eadem analogia pars media corporis humani, sive umbilicus, capsum dicitur; Arnob. in psalm. 134. Simulacra enim, in quibus spem habuit, habentia membra omnia sine sensu, & capsum sine spiritu. Camera vero est fornix seu testudo templi, ut & supr. 1. h. cap. in altum usque ad cameram. Gregorius de mirac. martyr. cap. 47. (libr. 1.) Dum in honorem ipsorum martyrum missarum solennia celebrarentur, cecidisse e camera tabulam unam.

† In libr. meo,
Episcopus.

Solennitas enim ipsius basilicæ triplici virtute pollet: id est dedicatione templi, translatione corporis sancti, vel ordinatione ejus † Episcopi. Horum verborum sententia est, in basilica S. Martini Turonensis tres dies sollemnes celebrari, diem dedicationis ecclesie, quia dies dedicationis ecclesie solemniter constituitur ex more antiquo; Felix epist. 1. cap. 1. & 2. Solemnitatis dedicationum ecclesiarum, Episcoporum, & sacerdotum per singulos annos sollemniter sunt celebranda; can. sollemnitates, 16. & 17. de consecr. dist. 1. Gregor. P. lib. 1. cap. 71. ut die dedicationis vel natalis sanctiorum martyrum, quorum illic reliquia ponuntur... religiosi convivis sollemnitatem celebrent. Dies translationis corporis sancti Martini; quia dies translationis corporis sanctorum sollemniter celebrantur; Ambros. epist. 85. (al. 22.) de translatione corporum sancti Gervasii & Prothasii martyrum: † Quid multa? Condivimus integra ad ordinem: transulimus vespere jam incumbente ad basilicam Faustæ: ibi vigilia tota nocte, manus impositio. Celebratur etiam sollemnis dies elevationis seu revelationis martyrum; idem in psalm. 118. serm. 6. (num. 16.) Celebramus enim diem sanctorum quo revelata sunt populis corpora sanctorum martyrum. Dies ordinationis B. Martini Episcopi: dies anniversarius ordinationis Episcopi sollemniter celebrari solebat; Augustin. de verb. Domini serm. 32. (al. 111.) Dies anniversarius ordinationis domini senis Aurelii crastinus illucescit, rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Faustæ devotissime convenire dignemini. Idem homil. 24. (al. serm. 383.) Verumtamen cum dies anniversarius nostre ordinationis exoritur, tunc maxime 1. onus hujus officii tamquam tunc primum imponatur, adduntur. Ambros. in Luc. lib. 1. cap. 73. Honora patrem tuum & matrem. Pulcre mihi hodie legitur legis exordium, quando mei natalis est sacerdotii; quotannis enim quasi de integro videtur incipere sacerdotium, quando temporum renovatur ætas.

Cap. 16.

In autem absidem rotundam habens, ab utroque latere ascellas eleganter constructas opere. Describitur ecclesia, quam Nannatius posuit in civitate Arvernorum: in ante, id est in anteriori parte, habebat absidem in orbem constructam. Absis est locus editor in anteriori parte ecclesie curvato opere assurgens, sub quo erat sedes Episcopi, unde sedes absidis appellatione continetur, quia sub abside est; Augustin. epist. 225. (al. 126. num. 1.) Dicebam eo quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratioribus & graviores ascenderant. Evodius de mirac. B. Stephani (apud Sur. aug. 3.) lib. 1. cap. 3. Cum... in loco abside super cathedram velatum essent reliquiæ constituta: quia locus erat eminentior per gradus ascendebar in absidem, inde ab ides gradate; Augustin. epist. 203. (al. 23. num. 3.) Traver-

in honor hujus seculi, transis ambitio. In furore Christi judicio, nec absida gradata, nec cathedra velata, nec sanctimonialium occurrentium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem. Evodius lib. 2. cap. 1. ipseque etiam per se gradus absida conscendens, universis eminus conspicienda adstabat. Ante abidem Episcopus reconciliabat publicos penitentes; conc. Carthag. III. can. 32. Cujuscunque autem penitentis publicum & vulgatissimum crimen, quod universam commoveret ecclesiam, ante abidem manus ei imponatur; can. presbyter, 26. qu. 6. & conc. Carthag. can. 46. apud Balsamon. Plerumque abis ecclesie propter dignitatem cathedre episcopalis, quæ in ea eminebat, eleganti opere constructa erat, nempe tabulis marmoreis, & opere musivo adornata; Paulin. epist. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum de basilica B. Felicis: *Abidem solo, & parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat.* Leo Oltiens. chron. Cassinens. lib. 3. cap. † 29. *alii abidam, & arcum, atque vestibulum majoris basilice musivo componerent.* Ideo ante abidem erat atrium; Gregor. de mirac. divi Martini lib. 3. cap. 57. *Igitur ante diem tertium festivitate hoc in atrio, quasi abidam corporis ambis.* Abis erat opus camerarum, id est fornicatum; Plin. lib. † 2. epist. 17. *Cubiculum in absida curvatum.* Cassian. collat. 24. cap. 6. *velut si quis abidam cameram volens in sublime concludere subtilissime & illius centri lineam jugiter circumducatur.* Gre-† In libr. meo, gor. de vit. patr. cap. 7. *ante altare basilica fundamenta jecit, erectaque absida subtilissimum.* mirro opere construxit, & transvolvit. Idem libr. 10. cap. † 31. *Hic subnata basilica, quam prius Briccius Episcopus adificaverat super S. Martinum, adificavit aliam ampliore mirro opere, in cujus absida beatum corpus venerabilis sancti transvoluti.* Ascella sunt alæ seu latera ecclesie, quæ dicuntur ascella a comparatione partium corporis humani: ascella est alæ seu axilla cava pars brachii; Gregor. infr. libr. 4. cap. 31. *nascente in inguine, aut in ascella vulnere.* Idem libr. 7. cap. 29. *Cumque Claudius elevata dextera cultrum ejus pectori inieceret, & ille non segniter sub ascella illius pugionem defixisset.* Idem de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 14. *Hic... deorsum proclivis, nequaquam sursum poterat erigi, sed duobus in ascillis sustibus additis incurvus agebat gressum:* ascellæ seu latera ecclesie eleganti opere constructa erant, id est musivo opere adornata.

Totumque adificium in modum crucis habetur expositum. Ecclesia, quam ex-tuxit Nannatus apud Arvernos, erat structa in modum crucis. Eadem fuit forma ardis sacre Symeonis Stilite apud Antiochiam; Evagr. libr. 1. cap. † 14. *ὡς δὲ τὸ πρὸ οὐρανοῦ, οὐρανὸς μὲν σωρὸς δὲ κρῖν, ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦς κορυφαίαν.*

Parietes ad altarium opere farsurio, ex multo marmorum genere exornatos habet. Persequitur descriptionem ecclesie, quæ condita est a Nannatio: parietes ad altarium (id est quatenus regnat pars illa, in qua est statio clericorum circa altare) opere farsurio, id est opere tectorio, vario marmore exornati erant. Opus farsurium est opus tectorium, quod varium est & multiplex: sic dictum non inepte a Latino farscio, reficio, quod est opus tectorum; apposite Tertul-lian. de idolatr. (cap. 8.) *Scit albarius tector & tella farscio, & tectoria inducere, & cisternam liare, & cymaria distendere.* Parietes basilicarum & publicorum ædificiorum solebant ornatus causa vario marmore incrustari, unde abis marmorata; Paulino epist. 12. (al. 32. num. 10.) ad Severum: *Abidem solo & parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat:* memorie marmorata, id est monumenta marmorata; Augullin. in psalm. 33. (enarr. 2. num. 25.) *marmoratas, auratasque memorias:* eidem in psalm. 48. (enarr. 1. num. 13.) *Deinde memoriam qualem habet! quam marmoratam! Vivit in ipsa memoria. Ille ubi mortuus est.*

Quam cum suis colorum adornare vellet, tenebat librum in sinu suo, legens Cap. 17.

historias actionis antiquas, pictoribus indicans qua in parietibus pingere deberent. Uxor Nammatii Episcopi Arvernensis suo sumptu condidit basilicam sancti Srephani, in suburbano civitatis, quam cum picturis adornari vellet, & ei propositum esset depingi historiam passionis martyris, ad hoc in manibus habebat historias actionis antiquas, id est acta passionis martyris, pictoribus indicans quidnam vellet depingi. Gesta martyrum, historias passionum martyrum vocabant veteres; Beda histor. libr. 5. cap. 21. Sed & historias passionum eorum, una cum ceteris ecclesiasticis voluminibus summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit. Acta martyrum summa diligentia custodiebantur in archivo ecclesie; Augustin. in breviculo collat. (terti diei, cap. 17.) Gesta martyrum, quibus ostendebatur tempus persecutionis, consulis satis sunt Diocletiano vetes, & Maximiano ceteris, pridie idus februarias: & infr. Quod Catholici quoniam tunc inquirere & ad bonam veteres chartas in archivis ecclesiasticis discutere non paterant, respondebant: & rursus infr. quantis persecutione fervente, sicut in ipsis gestis martyrum monstrabatur, qui confitebantur in passionibus suis se collectam & Dominicum esse: & infr. nam & domum privatam Christianis congregandi prastitam constituit tempore persecutionis, sicut in quibusdam gestis martyrum legebatur. Gesta martyrum lectitari solebant in ecclesia in die natali, id est anniversario passionis eorum; conc. t. Afric. VIII. sub Calettin. l. can. 13. Liceat etiam legi passiones martyrum cum anniversarii dies eorum celebrantur. Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 86. Gesta passionis erat Polycarpi martyris magni, & in Ricomagenji vico civitatis Arvernae ejus solemniter celebrabantur. Lecta igitur passione cum reliquis lectionibus, quas antea sacerdotalis invenit, tempus ad sacrificium offerendum advenit. Legebatur & vita confessorum in eorum die festo; Gregor. de mirac. D. Martin. libr. 2. cap. 49. Denique sacerdotibus, qui adveniant, ad agenda solennia procedentibus, cum lector, cui legendi erat officium, advenisset, & accepto libro vitam sancti capisset legere confessoris. Vel si malis mulier legebat librum continentem historias actionis, id est effigiem depictam passionis martyris; veteres enim historias sanctorum seu martyrum vocabant effigies penicillo vel stylo vel acu depictas in tabulis, libris, vel vestibus; Anastas. in Leone IV. Fecit autem isdem egregius Pontifex in monasterio S. Martini... mira pulchritudinis vestem, habentem historiam sancti jacentis in lectulo, cum effigie Salvatoris Domini nostri Jesu Christi: & infra: Fecit idem in basilica sanctorum quatuor Fratrum vestem de fundato unam, habentem historiam ipsorum sanctorum martyrum: & infra: Obtulit etiam in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum coronam ex argento, cum historiis a foris circumdatam. Idem in Nicolao I. Simili modo & in ecclesia beati Petri Principis Apostoli nutritori suo obtulit vela in arcus presbyterii tunc cum chrysolazo, habentem (l. habentia) historiam leonum figuram, numero quadraginta. Moris antiqui fuit, ecclesias variis sanctorum imaginibus depingi; Gregor. Turon. de mirac. marty. libr. 1. cap. 65. de ecclesia S. Anthoniani martyris apud Arvernos, quam fundavit Alchima, & Placidina; Ereclis tamen parietibus super altare adis illius turrem a columnis, pharis, heraldisque transvolutis arcibus crexerunt, miram camera suorum diversitatis imaginatam adhibentes picturam. Et ante Augustin. de conf. evangelist. libr. 1. cap. 10. Sic tamen omnino errare meruerunt, qui Christum & Apostolos ejus non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quaesierunt. Variis picturis ornari solebant etiam sepulcra sanctorum; Gregor. de glor. confess. cap. 35. quia ipsa historia sepulcrum de virtutibus Domini & Apostolorum ejus exposita sunt. de quo plura in Anastas. in Gregor. t. III.

Et benedictionem ex ea singulis diebus sumens, donec expensa est. Uxor Nammatii Episcopi Arvernensis cum sederet in basilica Stephani martyris a se condita, veste nigra amicta & jam vetula; pauper quidam, qui orationis causa

basi-

basilicam ingressus erat, credens eam unam de egentibus, quadram panis dedit, qua accepta sanctissima mulier, benedictionem ex ea per singulos dies sumpsit, donec consumpta esset. Benedictio est relectio, vel panis, qui benedictionis nomine datur; in vit. Ludovic. P. (ad ann. 795.) *Quum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus est ab eo, cur Rex quum esset, tanta tenuitatis esset in re familiari, ut nec benedictionem quidem, nisi ex postulo sibi offerre posset* & infra (ad ann. 816.) *Et benedictione panis ac vini simul participata, Imperator ad civitatem rediit, dominus Apostolicus ibidem remansit.* Odo Clunienf. vit. S. Gerald. libr. 2. cap. 19. *Et omnibus qui aderant particulas pro benedictione dedit.* Græci *εὐχάριον* vocabant, unde Latini eulogiam; Paulin. epist. 1. (al. 5.) ad Severum: *Panem campanum de cellula nostra tibi pro eulogia misimus.* Idem epist. 45. (al. 3.) ad Alypium: *Panem unum sanctitati tuae unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur.* Hunc panem eulogiam esse tu facies dignitate sumendi. De quo plura dicemus infra lib. 5. cap. 14. & lib. 7. cap. 1.

Britanni de Biturica a Gothis expulsi sunt, multis apud Dolensem vicum Cap. 18.
peremptis. Biturica est in prima Aquitania, matrix totius Aquitanie, quæ erat juris Gothorum ex traditione Honorii, a quo Aquitania concessa est Gothis; Siebert. ad ann. † 418. *Honorius, pacto sadere cum Gothis, Aquitaniam tradidit eis.* Inde postquam Aquitania provecta est in regni apicem, Biturica fuit caput regni Aquitanie; Adrevald. de mirac. S. Benedicti. libr. 1. cap. † 34. al. libr. 1. part. 2. cap. 4. num. 17. *Testatur hoc Pictavis secundissima quondam urbs Aquitania... ipsamque Avaricum caput regni Aquitanici.* Gothi igitur jure suo uli sunt cum Bituricam recipere a Britannis, qui eam occupaverant; de quo Jornandes de reb. Goth. cap. 45. Siebert. ad ann. Chr. **) 470. *Britanni hoc loco sunt populi, qui a Saxonibus Britannia pulsi confederare in ea Gallie parte, quæ olim Armorica, Britanni, vel Britones promiscue dicti; Aulon. epigr. † 109. Vicus Dolensis est nobile & antiquum castrum in finibus Biturigum, cujus meminit & Turonens. de glor. confess. cap. 92. In Dolensi autem Biturigi termini vico, &c. de quo plura rer. Aquitanic. lib. 1. cap. † 4. vulgo Bourg Drolz, sive Bourg Dieu en Berry.*

Inter Saxones & Romanos bellum gestum est. Bellum gestum a Romanis Cap. 19.
cum Saxonibus, qui Britanniam insulam nuper occupaverant pulsus indigenis, quod infinuant verba, quæ sequuntur: *Insula eorum a Francis capta, atque subversa sunt.* Inde Saxones litus Aquitanicum myoparonibus, id est navibus piraticis, valde infestum habebant; Sidon. lib. 8. epist. 6. ad Nannarium: *Subitus a Santonis nuntius... constanter asseveravit, nuper vos classicum in classe cecinisse, atque inter officia nunc nauta, modo militis, littoribus Oceani curvis errare contra Saxonum pandos myoparones.* Idem in panegyric. Aviti (369. & seqq.)

Quin & Atremoricus piratam Saxona crastus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus.

Eoriceus autem Gothorum Rex Viſlorium Ducem super septem civitates præ- Cap. 20.
posuit. Eoriceus Rex Gothorum, Arvernus in ditionem redactis, Viſtorium Ducem septem civitatibus imposuit, quorum primariam fuisse civitatem Arvernorum, & ejus sedem, ex eo colligitur, quod primum Arvernos venit, & civitatis ornandæ & ampliandæ studiosus, civitatis ambitum augere voluit: sic enim interpretor illa verba, quæ mox sequuntur: *qui protinus Arvernos adveniens, civitatem addere voluit*: & quod magis patrociniatur interpretationi est, quod adjicit Gregorius, adhuc perstare cryptas ad basilicam S. Juliani, quali incepti operis vestigia: unde, inquit, & crypte illæ usque hodie perstant ad basilicam S. Juliani. Viſtorius Dux est idem quem Comitem, patronum,

Tom.XI.

E

& filium jure diverso vocat Sidon. libr. 7. epist. 17. *amplissimi viri Victorii* Comitris devotione preventus, quem, jura saculari patronum, jura ecclesiastico filium, excole ut cliens, ut pater diligo. Victorius Dux septem civitatibus impositus memoratur, quia Duces preerant singulis provinciis, quæ constant pluribus ex civitatibus; Gregor. instr. lib. 8. cap. 18. *Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus, ducatum a Rege expetis, datis pro eo immensis muneribus.* Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Uccia Dux ordinatus est. Et idem cap. 26. ejusd. libr. Turonicis vero atque Pictavis Evmodius Dux datus est. Et idem lib. 9. cap. 7. Evmodius cum ducatum urbium Turonica atque Pictava ministraret, adhuc *et Vici Juliensis atque Bonarna urbium principatum accepit.* Inde eodem lib. 6. cap. 4. memoratur Lupus Dux Campaniz; de quo dixi de Ducibus, & Comitibus provinciæ. lib. 1. cap. 4. de Victorio Duce meminit & Gregor. de vit. patr. cap. 3. *Erat enim eo tempore sanctus Sidonius Episcopus, et Victorius Dux, qui super septem civitates principatum Eorico Gothorum Rege indulgente susceperat.*

Cap. † 21.

Ipsi sacerdoti in ipso, quod modo saluatorium dicitur, mansio erat. Hospitium seu rectum Nammatii Episcopi Arvernensis, quod erat juxta ecclesiam, saluatorium dicitur, propter officium hospitalitatis, & honestatis publicæ, quod ibi colebatur in peregrinos & hospites: eodem sensu Gregor. instr. lib. 6. cap. 11. *Quo non intelligente, dum diversa inter se super altarium conferunt, recedentes ab altario saluatorium ingrediuntur.* Idem lib. 7. cap. 22. *Habebas enim pro timore Regis in ipso saluatorio basilica mansione.* Græcis ἀσπασίον ut apud Theodorit. lib. 5. cap. † 17. Theodosius aditu templi prohibitus ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo, abstinuisset memoratur, & absolutionis petendæ gratia Episcopum convenisse *ad dñm qđ ἀσπασίον οἶον ἡ παρακλήσιον* Cædreno in Leone Philosopho; de quo plura de Ducib. & Comit. lib. 1. cap. 16.

† In libr. meo, cap. 18.

Atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium ecclesiæ surgebat. Nammatus Episcopus de nocte surgebat orandi causa ad altarium ecclesiæ. Altarium est aliud ab altari, nimirum est pars interior ecclesiæ, continens altare, quæ cancellis dividitur ab exteriori parte ecclesiæ, ut jam observatum est.

Sed signo sancta crucis munus, nihil ei inimicus nocere potuit. Signo crucis fugatur demon a Nammatio Episcopo: hoc signo fugantur demones; Gregor. de vit. patr. cap. 7. in Gregor. Lingonensi Episcopo: *adduci eos ad se jubens, sine ullo tactu, facto tantum signo crucis, e contra verbo demonia discedere imperabat: quod illa protinus audientia, corpora, quæ sua negotia dicebant, absoluebant.* Augustin. seu alius auctor quærit utriusque testamenti cap. 114. *sed præfente signo crucis † obmutescit paganismus;* & instr. unde omnia demonia seu dii gentium, nominata cruce Christi terrore concutuntur.

Ferunt etiam ipsum in arce Cantobennici montis monasterium collocasse, ubi nunc oratorium est, & ibi se diebus quadragesimæ sanctæ recludere. Nammatus Episcopus per tempus quadragesimæ secedebat orationis causa in monasterium, quod extruxerat in arce, id est in fastigio Cantobennici montis, c'est Chanroin. Episcopi tempore quadragesimæ jejunii & orationis causa secedebant in eremum vel in insulam: de Palladio Santonenſi Episcopo testatur & Gregor. lib. 8. cap. 43. *Erant autem eo tempore dies quadragesimæ sanctæ, et Episcopus in insulam maris orationis causa secesserat.* De Eadberto Lindisfarnensi Episcopo in Anglia Beda hist. lib. 4. cap. 30. *qui tum forte in remotiori ab ecclesiæ loco, refluus undique pelagi fluctibus circum, solitarius manebat.* In hoc ætatem semper quadragesimæ tempus agere, in hoc quadragesima ante Dominicam natale dies in magna continentia orationis & lachrymarum devotione transigere solebat.

Dies autem cana Dominica, cum magno psallentis comitantibus clericis, civibus-

vibusque, ad ecclesiam suam revertebatur. Nammatius emenda quadragesima in secessu, die eorum Dominica revertebatur ad ecclesiam prosequente clero, & plebe: idem de Palladio Gregor. loco modo laudato: *Secundum consuetudinem autem dum ad Dominica cana festa ad ecclesiam suam populo expectante rediret.*

Sidonius ex praefecto substituitur. Sidonius Apollinaris vir senatorii ordinis, ex praefecto urbis ab Anthemio Imp. factus est Episcopus Arvernensis: Sidonium fuisse praefectum urbi, testis est ipse de se lib. 1. epist. 9. *egit cum consule meo, ut me praefectum faceret senatorii suo.* Praefectus urbi sc. erat caput senatus; l. 3. C. de offic. pref. urb. Symmach. lib. 10. ep. 62.

Fuit in monasterio B. Cyriaci, urbis ipsius abbas, Abraham nomine. Abraham abbas condidit monasterium S. Cyriaci in Arvernensis; de quo Greg. de vit. patr. cap. 3. ejus epitaphium metro scripsit Sidon. lib. 7. epist. 17.

Ut ab omnibus miraretur. Miror passive, pro cum admiratione conspicior; Gregor. infr. lib. 3. cap. 24. *tantis enim muneribus ditavit, ut ab omnibus miraretur.* Cap. * 22.

In praefatione libri, quem de missis ab eo compositis conjunximus. Sidonium in episcopatu librum de missis id est officii Dominicis & solemnibus missarum scripsit, cui praefationem suo stilo se adiecit ait Gregorius.

Signum ad matutinas audire fuisse commotum. Officium ecclesiasticum per horas distinctum, primum est matutinum, quod incipit illucescente die, unde matutinae. Ad matutinas & alias singulas horas mos antiquissimus ecclesiae est, ut conveniatur signo dato seu pulsato; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 1. cap. 33. *mane autem facto, signo ad matutinas commoto, reversi fumus dormitum.* Et idem lib. 2. de mirac. ejusdem. cap. 11. *Mane autem facto, motu matutinis signo, super pedem debilem constitit.* Idem cap. 45. ejusd. lib. *visum est eis, quasi signum, quod matutinis commoveri solet, audissent.* Idem infr. lib. 3. cap. 15. *Qui dum per plateam praeteriret, signum ad matutinas motum est.* Idem lib. 6. cap. 25. *Cum die Dominico ad urbem Turonicam ad matutinas signum commotum fuisset, & populus surgens ad ecclesiam conveniret.*

Ingressus autem in secessum suum, dum veniret purgare nititur, spiritum exhalavit. Secessus pro latrina, ut infr. hoc cap. elevato puer velo ostii reperit dominum super cellulam secessus desumtum: & paulo post: non minoris criminis hunc esse reum, quam Arrium illum, cui similiter in secessu suere interna deposita. Latrina Graecis ἀποδύον, recentioribus Latinis secessus; Matth. 15. *si ἀποδύον ἐνβάδοντες, & vadis in secessum.* Narrat Gregorius infelicem exitum presbyteri contumacis in Sidonium Episcopum, quem ait expirasse in secessu, ut Arrium: eadem voce pro latrina usus est Gregor. infr. libr. 9. cap. 6. *De quo tantus pavor egrediebatur, ut omnium clonarum atque secessuum factores factor ille devicerit.* Romae & Constantinopoli erant latrinae publicae seu fornice, quarum conductores fornicarios appellabant; l. cum quidam, §. fiscus, ff. de usur. Tales erant latrinae, in quibus Arrium ejecis visceribus defecisse refert Socrat. libr. 1. cap. 138. *ἰσχυροὶ τε καὶ ἀποδύον τε ἀνακρίν,* interrogans utrum latrinae essent in proximo.

Expellabatur enim puer a foris cum cereo, dominum egressum. Vetores cereis utebantur pro facibus; Gregorius infr. libr. 5. cap. 3. *Nam si ante cum (ut assoler) convivio utentem puer cereum tenuisset, nudari ejus tibiae faciebat, atque tamdiu in his cereum comprimi, donec lumine privaretur.* Idem libr. 1. cap. 44. *Mane autem facto procedente Rege ad matutinas, ac praeviente cereo.*

Elevato puer velo ostii, reperit dominum super cellulam secessus desumtum. Vela apponebantur ad fores etiam privatarum adium; Sidon. libr. 4. epist. 24. *velum vela foribus appensa.* Etiam ad fores scholarum vela apponebantur, & procholus stabat ad velum, id est ad limen scholae; Augustin. de verb.

Apostol. *serm.* † 19. al. 178. num. 8. *Dicam quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum constitutis, tam pauper, ut proscubus esset grammatici: sed plane Christianus, quamvis ille esset paganus grammaticus, melior ad velum, quam in cathedra.* Vela ad fores regiarum vel senatoriarum adium in primis apponebantur; Lamprid. in Alexandro Severo: *saluabatur vero quasi unus de senatoribus, patente velo, admisionalibus remotis, id est remotis oliariis, qui a velo dicebantur velarii, vel allevantes, quia velum levabant.* Ad fores augustarum adium erant vela; Anastas. in Silverio: *Et ad primum, & secundum velum retinuit omnem clero.* Idem in Gregorio IV. *Vela Alexandrina tria ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos.* Ad limera curiæ erat velum; inde audire causas velo levato; l. pen. C. de naufrag. *est à huis auvert:* & pro foribus erant cancelli ad submovendam turbam; Sidon. libr. 1. ep. 2. *Pellitorum turba Satellitum... pro foribus immurmurat exclusa velis, inclusa cancellis.*

*Factum est autem post hæc, ut accedente febre egrotare capisset, cum rogatus fuos, ut eum in ecclesiam ferrent. Egrotantes desperati quandoque deferebantur ad ecclesiam, ut commendarentur suffragiis sanctorum: Augustin. homil. 47. (al. *serm.* 393.) Equidem, † carissimi, egrotant homines, mittunt ad ecclesiam, vel portantur ad ecclesiam, & baptizantur & renovantur, & felices hinc erunt.* Gregorius ipse de mirac. S. Martini. libr. 2. cap. 3. *Quæ jam valde exanimis rogavit, ut eam ad pedes sancti Martini deferrent.*

Adveniente die Dominico, qui imminabat post transitum sancti viri. Mors sanctorum dicitur transitus, quia per eam transitur ad meliorem vitam; Jo. Chrysofom. in Joann. homil. 72. al. 71. in illa verba, quia venit hora ut transeat, observat Christi mortem appellari transitum, & transitum, & transitum, & transitum, quia mors ejus est translatio ad meliora.

Preparato epulo iussu cunctos civis in domo ecclesie invitari. Presbyter quidam, qui Sidonio Episcopo dum viveret nimis intensum se præbuerat, eo morte sublato, quasi jam esset Episcopus, civibus epulum exhibuit in domo episcopali. Mos antiquus fuit, ut initio ordinationis Episcoporum epulum præberetur civibus in ædibus episcopalibus. Badoegisium Cenomannensem Episcopum quinquennale epulum civibus administrasse, refert Gregorius infr. libr. 8. cap. 39. *Quinto autem anno episcopatus sui expleto, cum jam sextum ingrediens epulum civibus cum immensa latitia præparasset, a febre correptus.* Apud gentiles aditiales crenæ præstabantur pro aditu seu auspicio sacerdotii; Varro de re rustic. libr. 3. cap. † 6. de pavonibus: *Primus hos Q. Hortensius augurali aditiali cana posuisse dicitur: quod repetit Plin. libr. † 10. cap. 20. Pavonem tibi gratia Roma primus occidit Orator Hortensius, aditiali cana sacerdotii.* Idem libr. 29. cap. 4. *Et in canis † decem etiam num ponitur catulina.* Aditilibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabula indicio sunt. Hoc genus epularum quo sumptu confisterit observavit Senec. epist. 95. *tricies tamen HS. aditiales cana frugalissimis viris confisterunt.*

Cui adflesbant multi Sacerdotum in albis vestibus. Veltis sacerdotum est alba, nimirum linea; Hieronym. advers. Pelag. libr. 1. (cap. 29.) Quæ sunt, rogo, inimicitia contra Deum, si tunicam habuero mundiorum, si Episcopus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificationum candida veste processerint?

Interea cum jam terror Francorum resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare, sanctus Aprunculus Lingonicæ civitatis Episcopus, apud Burgundiones capiti haberi suspectus. Ea tempestate treddio Burgundici & Gothici dominatus studia Gallorum & spes convertebantur ad Francos, quasi futuros liberatores Galliarum. Indigenis minus suspectum erat impe-

nium

rium Francorum de labefactione fidei, licet essent pagani & fanatici, ut supra dictum, quam Burgundionum & Gothorum, qui erant Arriani, quia jam paganorum nomen erat vile & contemptum, eorum errores ridebantur, & ipse erat, ut facilius pagani converterentur, quam Arriani: Augustin. de verb. Domini. ferm. † 6. nunc 62. num. 11. *Si quavis unde vincuntur pagani, unde illuminentur, unde ad salutem vocentur: deserite solemnitates eorum, deserite nugae istorum: & si non consentiunt veritati nostrae, erubescant paucitati suae.* Idem contra Faustum libr. 20. cap. 9. proinde eos pagani istis, qui vulgo noti sunt, & antiquius fuerunt, & in reliquiis suis jam nunc erubescunt, prorsus deteriores essis. Aprunculus Lingonensis Episcopus, cum de studio in Francos Burgundionibus suspectus esset, & de ejus nece consilium initum esset, eo cognito fuga evasit in Arvernos, ubi lectus in Episcopum, & Sidonii successorem. Eadem causa Quintianus Rutenensis Episcopus suspectus Gothis, quod studeret Francis, urbe pulsus secessit in Arvernos; de quo Gregorius infr. hoc libr. cap. 36. *Multi jam tunc ex Galliis habere Francos dominos summo desiderio cupiebant. Unde factum est, ut Quintianus Ruthenorum Episcopus per hoc odium ab urbe depelleretur. Dicebant enim ei: quia desiderium tuum est, ut Francorum dominatio possideat terram hanc.* Idem de vit. patr. cap. 4. *Non post multum vero tempus orto inter cives & Episcopum scandalo, Goshor, qui tunc in antedicta urbe morabatur, suspicio attingit, quod se vellet Episcopus Francorum ditionibus subdere, consilioque accepto cogitaverunt eum perdere gladio.* Parem ob suspicionem Volusianus Episcopus Turonensis a Gothis pulsus sede sua; Gregorius infr. h. libr. cap. 26. *In ejus loco Volusianus unus ex senatoribus subrogatus est. Sed a Gothis suspectus habitus, episcopatus sui anno septimo, in Hispanias est quasi captivus abductus, sed protinus vitam finivit.* Nec vana fuit spes Gallorum; Chlodoveus enim brevi a Remigio Remensi Episcopo cum suis baptismum suscepit, & Burgundiones Gothosque e Galliis sustulit.

Nocte a castro Divionensi per murum demissus, Arvernos advenit. Divione castrum in Burgundia; Gregor. infr. h. libr. cap. 32. *Ad castrum, cui Divione nomen est, pervenerunt.* Hoc castrum ab Aureliano Imperatore constructum memoratur; Gregor. infr. libr. 3. cap. 19. quo describit situm hujus castri: *Nam veteres serunt ab Aureliano hoc Imperatore fuisse adificatum, quod & repetit Aimoin. libr. 2. cap. 24. ejusdem meminit Guill. Brito Philippi. libr. 1.*

Belligerisque viris, quas Divio nobile castrum,

Edna quos mittit urbs antiquissima...

Ecdicius quidam ex senatoribus hujus propinquus. Ecdicius † unus ex senatoribus Arvernens, Aviti Imperatoris propinquus, pauperes pavit in dira fame, cujus meriti in gratiam audivit vocem de caelo dicentem, Ecdici Panis tibi & † In libr. meo: *femini tuo non deerit in aeternum; de quo Sigebert. ad ann. 481. vir bello clarus cum parva manu Gothos fedit in Arvernens; de quo eum laudat Sidonius lib. 3. epist. 3. quod gratiae Beati Martini tribuit Gregor. de mirac. B. Helvitius. Martini libr. † 1. cap. 2. ubi pro Egidius legendum Ecdicius. Decium stulte vocat Jornandes de reb. Gothic. cap. 45.*

Sacerdotes vero alios dabas exilio, alios gladio trucidabat. Forcius Rex Gothorum saevam persecutionem exercuit in Gallia, maxime in Episcopos & clericos, quorum alios exilio, alios morte damnabat. Hinc secuta vacatio diutina & clades clariorum ecclesiarum Aquitaniae, quam deplorat Sidon. epist. 6. ad Basilium libr. 7. *Burdegala, Petrogerii, Rutheni, Lemovices, Gabalitanii, Elusani, Vafates, Convenae, Auscenses, multoque jam major numerus civitatum (summis sacerdotibus istorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia successis, † per quos utique minus ordinum offi-*

Cap. 24.

† In libr. meo:

Ecdicius: in

nota vero:

Helvitius.

Cap. 25.

Cap. 25.

ia subrogabantur) latum spiritualis ruina limitem transiit. Gothicæ persecutionis furor eo excessit, quod ædes sacræ claustræ & spinis obleratæ, ut subiungit Gregorius: *Nam & ipsos sacrorum templorum aditus, spinis iusserat obserari, scilicet, ut raritas ingrediendi, oblivionem faceret fidei.*

Maxime tunc Novempopulana, geminaque Germaniæ urbes, ab hac tempestate depopulatae sunt. Hunc locum esse depravatum, & ita seclituentium jam alim credidi geminaque Aquitania. Hoc enim loco refertur persecutio ab Eorico Rege Gothorum exercita in Galliis, quæ maxime afflixit urbes primæ & secundæ Aquitaniæ, & Novempopulaniæ, quæ est tertia Aquitania, ut modo observatum est ex epist. Sidonii ad Basiliū. Verum & vulgata lectio retineri potest, Germaniæ utriusque appellatione intellecta prima & secunda Aquitania, nam & Gregorius Pontifex Germaniæ appellatione, pro Gallie abusus est lib. 7. epist. 30. (ind. 1.) cum ait, Augustinum Anglorum Episcopum a Germaniarum Episcopis ordinatum. Et Sidonius ipse lib. 1. epist. 7. Galliam Lugdunensem Germaniam vocat: *Quandiu præsens potestas Lugdunensem Germaniam regit.* Et post eum Gregorius de glor. confess. cap. 79. primam Lugdunensem vocat primam Germaniam: *Cum lues inguinaria populum prima Germania devastaret... concutitis Remensium populus ad sancti sapulcrum:* inde Lugdunensi provincie Germaniæ nomen, quia scilicet tenebatur a Burgundionibus, qui erant origine Germani. Unde Aquitania tertia Novempopulania dicta sit, observavi ver. *Aquitan. lib. 1. cap. 16.* quæ hic retexere nimis otiosum esset.

Cap. 26.

In cujus loco Volusianus unus ex senatoribus subrogatus est. Sed a Gothis suspectus habitus, episcopatus sui anno septimo in Hispania est quasi captivus abductus, sed protinus vitam finivit. Volusianus Turonensis Episcopus, Gothis suspectus quod studeat partibus Francorum, sede sua pulsus in exilio vitam finivit. De loco exilii secum non convenit Gregor. nam hoc loco refert relegatum in Hispaniam; idem vero infr. lib. 10. cap. 31. ait relegatum Tolosam, ibique diem obiisse. Probabilius est, quod hoc loco Gregorius dicit, Volusianum relegatum in Hispaniam, si intelligas de limite Hispanico, & hoc antiquitatis fidei convenientius est, quæ prodidit, cum martyri lauream accepisse in pago Fuxenii, truncato capite. Hujus memorie sacrum Fuxenle monasterium canonicorum regularium D. Augustini Carcassonensium Conitum beneficio fundatum.

Cap. 27.

Super quem Clodoveus cum Ragnacario parente suo, qui & ipse regnum tenebat, veniens, campum ut pugnaret præparari sibi deposcit. Ragnacharium confortem regni, & parentem Chlodovei vocat. Scriptores ejus avi appellatione parentum abusi sunt pro liberis, fratribus, agnatis vel cognatis; Gregor. infr. hoc lib. cap. 40. nec enim possunt sanguinem parentum meorum effundere: & eod. lib. cap. 42. *Va mihi! qui tanquam peregrinus inter extraneos remansit, & non habeo de parentibus, qui me, si venerit adversitas, possit aliquid adjuvare:* & idem lib. 1. cap. 33. Dicens: *quia parens mea hac est:* idem lib. 3. cap. 13. *Theodoricus autem ab Arverno discedens, Sigivaldum parentum suum in ea quasi pro custodia dereliquit.* Gregor. P. lib. 2. epist. 15. (ind. 10.) quod cum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat: & jam ante meliori seculo Hieronym. advers. Rufin. lib. 2. (cap. 2.) nisi forte parentes militari vulgarique sermone cognatus & affines nominat.

Ut Gothorum parere mos est. Gothos norat de pusillanimitate, ut infr. h. lib. cap. 37. *Cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent.*

Igitur de quadam ecclesia urceum mira magnitudinis ac pulchritudinis hostes abstulerant, cum reliquis ecclesiastici ministerii ornamentis. Urceus est vas fictile, minus amphora; Horat. de arte poetic. (21. & seq.)

Am.

..... *Ampiora capis*

Institui: currense vota cur urceus erit?

Urceus inter vasa ecclesiarum reponitur, quia est vas aptum continendis vino vel aqua, quæ duo necessaria sunt ad sacrificium missæ, unde ecclesia uti est urceus argenteis. Præter hunc locum, Greg. Tur. de mirac. marty. lib. 1. cap. 38. *Ferunt etiam, quod eo tempore, quo ad sancta solemnia accedentes inclusi sunt, urceos argenteos & metallo formatos, cum vino, quod ad oblationem sacrificii divini essentur, secum homines detulissent.*

Cumque mihi res illud fors dederit, quæ Papa poscit adimpleam. Episcopo per missos repente urceum ecclesiarum, qui præda ablatus fuerat de ecclesia lux a quodam milite, Rex promisit se redditurum, si vas illud in divisione prædæ, quæ forte fiebat, ei obtingeret. Res mobiles captæ ab hostibus, apud Francos sorte dividebantur inter Regem & milites, ut observatur ex hoc loco, qui est singularis in hanc rem, quem illustant verba quæ sequuntur: *Elevatam bipennim urceo impulsit dicens, nihil hinc accipies, nisi quæ tibi fors vera largitur.* Apud Romanos res mobiles præda captæ ab hostibus cedebant militi occupanti: agri vero capti ab hostibus publicabantur, id est in fiscum redigebantur; l. si captivus, §. pen. ff. de captiv. & possim. revers. Hinc Africa recepta a Vandalis, Romanis militibus iussu uxorum captivarum agros ab hostibus captos sibi vindicantibus, Salomon præfectus prætorio Africæ intercessit dicens, captivos quidem & cetera mobilia militibus in prædam cedere: at agros captos ab hostibus redigi in publicum, ex quo milites annonas & stipendia ferrent; Procop. de bello Vandalie. lib. 1. cap. 14. Cujac. 19. obs. 7. Ait, quæ Papa poscit: ea ætate Papæ nomen erat commune Episcopis; Hieronym. in Jonam in proem. ad Chromatium Aquilejensem Episcopum: *Ceterum non ignoramus, Chromati Papa venerabilis.* Patientem Lugdunensem Episcopum Papæ nomine cohonestat Sidon. lib. 2. epist. 10. *Ecclesia nuper Lugduni extructa est, quæ studio Papa Patientis summum capiti operis accepit.* Pragmaticum Augustodunensem Episcopum eodem nomine honoris causa nuncupat idem lib. 6. epist. (2.) *Memor nostri esse dignare domine Papa.* Et Gregor. infr. lib. 4. cap. 26. Numquid, ait, Turonicam adisti urbem, ut Papa illius nobis salutem deferat? intelligit Eufronium Turonensem Episcopum.

Unus Francus levis, invidus, ac cerebrosus, cum voce magna, elevatam bipennim urceo impulsit. Bipennis est securis bellicæ genus, bipenni ferro, quos Franci utebantur. Triplex eis erat armorum genus, hasta, gladius, bipennis, ut paulo infr. ostenditur, nam neque tibi hasta, neque gladius, neque bipennis est utilis. Etiam bipenni utebantur in bello; de Chlodoveo testatur Gregorius infra hoc loco: *Rex elevatis manibus bipennim suam capiti ejus defixit: & nobiles; idem hoc lib. infr. cap. (40.) unus elevata manu bipennem cerebro ejus iniecit.* Etiam recentiores Franci bipenni usi sunt. Hac est quam vocant hache d'armes; Jo. Frossard. ***) vol. 3. cap. 226. *Et portoit chacun homme d'armes son elarve droit, avant luy resailié à la mesure de cinq piés, Et une hache forte Et dure Et bien acerée, à petit manche à costé ou sur le col.* Monstrelet. ***) vol. 7. cap. 94. *Et avoit le Duc de Berry nonobstant qu'il fust âgé de plus de soixante Et dix ans épée, dague Et hache d'armes, &c.* Id genus securis Hispani franciscas vocabant, propter usum Francorum; Iidor. origin. lib. 18. cap. 6. *Secures... quas & Hispani ab usu Francorum per derivationem franciscas vocant.*

Quarum senior, mutata veste Muturra, junior Chroisildis vocabatur. De Cap. † 28.
vota seu religiosæ vestis mutata, nomen quoque mutabant instar monachorum: etiam presbyteri cum ordinabantur nomen mutabant. Joannes presbyter ordinatus Petri nomen assumpsit, Procopius de bello † Persic. lib. 1. cap. 25. *ὁ δὲ ἱερεὺς περὶ τὸν αὐτοῦ ἱερέως Πέτρου τὰς αὐτῆς περικλυτάς, οὐδὲ presbyter ὀνόματι,*

volens Petrum se ipsum nuncupavit: ut & baptizati nomen mutabant; Gregor. supr. libr. 1. cap. † 34. *Procedente Juda Hebræo, qui post baptismum Quiriacus est vocatus.*

Cap. * 29. *Incestator virorum.* Incestator est reus incesti; Augustin. contra Secundin. cap. 26. *Pauciores sunt homicidæ, quam fures, pauciores sunt incestatores, quam adulteri.*

Intrera Regina fidelis filium ad baptismum exhibet: adornari ecclesiam velis præcipit, atque cortinis. In baptismo Ingomeris natu majoris filii Chlodovei Regis, curante Clotilde Regina, ecclesia velis & cortinis adornata. Moris antiquissimi est in diebus solemnibus velis adornari ecclesias. Cortinæ sunt vela, ut cortinæ regie sunt vela regia, quæ prædiis imponuntur in pignoris signum; Ambros. epist. 33. (al. 20. num. 20.) *Dam hæc tracto suggestum est mihi cortinas regias esse collectas, refertam autem populo basilicam, presentiam mei poscere: & infra (num. 22.) tradere basilicam non possum, sed pugnare non debeo.* Postea vero quam cognoverim cortinas regias inde esse sublatis, cum me populus eo ire deposceret, direxisse presbyteros. Eadem voce usus est Gregorius infr. cap. 31. h. libr. *Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesiæ, cortinis albenibus adornantur, &c.* Idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 23. *Vrsus... apertis parumper oculis intuetur cortinam & fericam de cancello prendere.* Et Anastas. in Gregorio IV. *cortinam Alexandrinam unam, vela alia habentia mucrones de fundato quatuor.* Cortinæ vulgare latinum pro velis vel aulais; Augustin. libr. 2. quæst. in exod. cap. † 177. al. 174. *Aulais, quas Græci appellant, Latini aulae perhibent, quas cortinas vulgo vocant.*

Baptizatus autem puer, quem Ingomerem vocaverunt, in ipsis sicut regeneratus fuerit albis obit. Ait in albis, in alba veste, quæ baptizatis dabatur. Recens baptizati albam vestem gestabant, unde candidatos Christi eos appellat Augustin. de verbis Domin. serm. 62. (al. 146.) *congruenter vivere, maxime vos candidati Christi, recens baptizati, modo regenerati, sicut vos ante admonui, & modo dico, &c.* Gregorius infr. lib. 5. cap. 11. de Judæis conversis per Avitum Arvernensem Episcopum: *quidem ex his ad sanctum pascha, ut baptizarentur, expetiit: renatusque Deo per baptismi sacramentum, cum albatis reliquis in albis & ipse procedit.* Et baptizati in paschatis sabbato vestem albam non deponebant ante octavam diem; idem Augustin. de tempore serm. 157. (al. 172. in append.) de Dominica in octavis paschæ: *Paschalis solemnitas hodierna festivitate concluditur: & ideo hodie neophytorum habitus commutatur; ita tamen, ut caudor, qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.* Unde in albis e vita migrare dicuntur, qui e vivis excedunt intra octavam diem a baptismo: ita de Lusore Leocadii filiole Gregorius de glor. confess. cap. 92. *In Dolensi autem Biturigi termini vicin B. Lusor Leocadii quondam senatoris filius requiescit, qui fertur in albis ab hoc mundo vocatum.* Et Clotildis hoc loco inquit Chlodoveo: *quia scio in albis ab hoc mundo vocatum, Dei obtutibus nutriendum.* Idem infr. lib. 5. hist. cap. 11. *renatusque Deo per baptismi sacramentum, cum albatis reliquis in albis & ipse procedit.*

Cap. 31.

Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesiæ, cortinis albenibus adornantur, baptisterium componitur, balsama diffunduntur, micant flagrant odor cerei. In baptismo Chlodovei Regis solemnitate causa atrium ecclesiæ velis albis seu cortinis adornatur, quod conveniens erat baptismo, in quo baptizandis alba vestis induebatur: baptisterium componitur, id est pariter velis albis ornatur ac atrium ecclesiæ. Baptisterium erat in atrio seu vestibulo ecclesiæ, ut insinuat Gregorius hoc loco, & aperte idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 6. *Alius autem paraliticus, ex Aurelianensi territorio carruca devehens, venit ad sanctam basilicam, qui diebus multis jacens ad ostium illud, quod secus baptisterium ad medium diem pandis egressum, beati Antistitis implorabat auxilium.*

Et

Et ita baptisterium ab ecclesia, & parte seminarum separat Augustin. de civit. Dei lib. 22. cap. 8. (num. 3.) *Admonetur in fornix appropinquante pascha, ut in parte seminarum observanti ad baptisterium, quacumque illi baptizata primitus occurrisset, signaret ei locum signo crucis Christi.* Baptisterium ab Episcopo consecrabatur eadem solemnitate, qua ecclesia; Sidon. lib. 4. epist. 15. *Nam baptisterium, quod olim fabricabimini, scribitis posse jam consecrari.* In baptisterio fiebant preces & vigilie ante baptismum; auctor vit. B. Genovesæ apud Surium 3. januar. (cap. 5.) *His auditis, matrone S. Genovesæ sese consiliis accomodantes, & dies aliquot vigiliis insistentes, incumbunt precibus, unde lucern accipit locus Augustini de tempor. sermon. 71. (al. 6. in append.) Timeo enim ne aliqua mulieres ideo tardius infantulos suos offerant, quia cum ipsis ad vigilias venire dissimulant:* notat matres, quæ tardius infantes offerebant ad baptismum, ne venirent ad vigilias, quæ in baptisterio fiebant ante baptismum. In regio baptismo balsama funduntur, id est thura & odores adolentur; idem refert Hincmar. in vit. Remigii 13. † januar. cap. 38. apud Surium: *Interea eundi via ad baptisterium a domo regia preparatur, velis ac cortinis depictis ex utraque parte proenditur, & desuper adumbratur, platea sternuntur, ecclesia componitur baptisterium, balsamo & ceteris odoramentis conspergitur.* Idem Flodoard. hist. Rem. libr. 1. cap. 13. iisdem fere verbis. Cerei adhibentur in baptismo, quod fuit antiquissimi moris ecclesiæ; Fortunat. libr. 5. carm. † 5. de baptismo Judæorum per Avitum Arvernens. Episcopum:

Undique rapta manu lux cerea provocat astra,

Credas ut stellar ire trahendo comas.

Lactens hinc vestri color est, hinc lampade fulgor

Ducitur, & vario lumine picta dies.

Idem Gregor. infr. libr. 5. cap. 11. *At ille præ gaudio lacrymans, cunctos aqua abluens, chrismate liniens, in sinu matris ecclesia congregavit. Flagrabant cerei, lampades resulebant, albicabat rota civitas de grege candido.*

* *Cui ingresso ad baptismum sanctus Dei sic inhi ore sacundo: Mitis depone colla Sicamber, adora quod incendisti, incende quod adorasti.* Chlodoveus baptizatus a Remigio Remensi Episcopo, cui accedenti ad sacrum lavacrum, Episcopus eleganter inhi: *Mitis depone colla Sicamber.* Franci enim e Sicambriis Germaniæ populis orti, unde Charibertum Regem Francorum, de gente Sicambrorum prognatum agnoscit Fortunat. libr. 6. carm. 4.

Cum sis progenitus clara de gente Sicamber,

Floret in eloquio lingua latina tuo.

De Chlodoveo idem Hincmar. in vit. Remigii apud Surium 13. † jan. cap. 29. Francia regio Germaniæ; Hieronym. in vit. Hilarionis (num. 22.) *inter Saxones quippe & Alemanos, gens ejus non tam lata, quam valida; apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Erat enim sanctus Remigius Episcopus egregia scientia, & rhetoricis adprimè imbutus studiis. Eadem laude Remigium commendat Hincmarus loco modo laudato, (cap. 2. 30. 43. 57.) & Flodoardus hist. Remens. libr. 1. cap. 12. *Declamationes Remigii multis commentat Sidon. libr. † 9. epist. 7. ad eum scripta: Quidam ab Arvernus Belgicam petens... postquam Remos advenerat, scribam tuum, seu bibliopolam, pretio fors fuit officio demeritum copiosissima, velis & nolis declamationum tuarum schedio emunxit, &c.*

Delibaturque sacro chrismate cum signaculo crucis Christi. In baptismo adhibetur unctio chrismatis, cum signo crucis; de quo Vicecomes de baptism. libr. 2. cap. 37.

Erat enim jocundus in sabulis, strenuus in consiliis, iustus in judiciis, & in commisso fidelis. Commendat Aredum, qui erat a consiliis Gundebadi Regis Burgundionum, maxime de fide in commissis, id est in mandatis exequen-

Tom. XI.

F

Cap. * 32.

dis. Commisum est mandatum, inde vulgare *commisum*: eadem voce usus est Gregorius de mirac. B. Martini libr. 1. cap. 33. *Eo tempore unus ex clericis meis Armenarius nomine... in servitio valde strenuus, & in commisso fidelis.* Eadem laude commendatur Decadius major domus Theodorici Regis; Fiedegar. cap. † 28. Anno xi. Theodorici Regis subrogatus major domus † Decadius genere Romanus, homo prudens, jucundus in fabulis, strenuus in eun-
 † In libr. meo Decadius.

quo consilio Rex accepto, hostem patria redire jubet ad propria. Hostem hie accipe pro exercitu, qui pace facta patriæ redit ad propria, Galli *Offi*, quod in hostem paratur. Eodem sensu hac voce usus est Gregor. infr. h. libr. cap. 37. *sed quoniam pars hostium territorium Turonicum transibat.* Idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 28. *Illo tempore alveus fluvii nutu Dei, vel virtute beati viri, absque pluviarum inundationibus repletus, hostem, ne civitatem laederet, transire prohibuit.* Idem de vit. patr. cap. 11. *In hujus ergo lapidis scissuram, quod prisca temporibus quondam propter transitum hostium receptaculum fuit.* Idemque infr. lib. 10. cap. 3. *cum ad Metensem urbem, qua ei in itinere sita erat, accepisset, tantas pradas, tantaque homicidia ac cades perperavit, ut hostem propria regioni putaretur inferre.* Synod. Sessifouens. (sub Zachar. III. can. 3.) *abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantum homines eorum transmittant.* Aimoin. (al. incertus auctor) libr. † 5. cap. 22. *idem Saraceni de Baira egredientes, & hostem Ludovici post tergum sequentes, plusquam duo millia caballorum ipsius hostis pradati sunt.* Idem cap. 28. ejusd. libr. (5.) *Unde hostem quam maximam potuit cum Carlomanno direxit.* Vvilelm. Tyrus de bell. sacr. libr. 9. cap. 3. *Comes vero eam, (Turrim David sc.) tamquam sibi ob hostibus traditam, usque in pascha, quo transire & domum redire proposuerat, eam sibi velle habere, ut interim cum suis & honestis in regno moram facere posset, allegabat.* Ait ad patriæ propria, id est in regni sui fines: patria pro regione vel provincia; Arnob. in psalm. 104. *diversa sunt patria, Brutiorum, Lucanorum, &c.*

Cap. * 33-

Illo quoque, Duce exercitu per aqueductum directo, multis cum ferreis v-
 tibus precedentibus (erat autem spiculum illius lapide magno conelatum.)
 Vienna urbs capta immisso hoste per aqueductum, ferreis v-
 tibus amoto spiculo aqueductus. Spiculum aqueductus, vel spiraculum, ut legit Quercetanus, est meatus, quo aquarum ductus purgantur sordibus; l. 1. c. de aqueduct. libr. 11.

Dato autem de medio civitatis sono buccina, obsidentes portas capiunt. In expeditione buccina signum datur; Quint. Curtius libr. 3. (cap. 3.) *Die jam illustri, signum & tabernaculo Regis buccina dabatur.* Idem libr. 5. (cap. 2.) *Tuba cum castra movere vellet signum dabat.* Idem infr. cod. libr. (cap. 4.) *Silentis agmina ac ne tuba quidem dato signo.* Idem libr. 7. (cap. 1.) *Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit.* Ammian. libr. 24. (in princ.) *Julianus... extraxit quiete nocturna itinerarium sonare litus jubet.*

Adprehensos eos Tolosa in exilium ad Alaricum Regem transmisit. Tolosa erat regia Gothorum; Idac. in chron. Gothi... per Constantium ad Gallias revocati, sedes in Aquitania a Tolosa usque ad Oceanum acceperunt; unde Alaricus Rex Tolosæ dictus est in commentario Aniani brevioris codicis Theodosiani: anno xxii. Alarici Regis Tolosa. Et Thorismundus mortuo patre Tolosam velut regni Gothici sedem solemnî pompa ingressus memoratur; Jornand. de reb. Gothic. cap. † 41. Thorismund ergo patre mortuo, in campis statim Catalaunicis, ubi & pugnauerat, regia maiestate subiectus, Tolosam ingreditur. Et Theodoricus ejus successor Tolosæ sedem habuit; de quo Sodon. libr. 4. epist. 8. *Cum tabellarius mihi litteras tuas reddidit, qui te To-*
 losam

Iosam Rege mandante mox profecturum certis amicis confitebatur. Ibidem se. † In libr. mco
dit Theodorici successores Eorici; Ennod. in vit. Epiphani: *ad regnum verpos*
accessit. Tunc inter eum & Tolosa alumnos † *Getas, quos serres Eorici Rex*
dominatione gubernabat, orta dissensio est: & in fin. † *Alaricus Eorici filius*
apud Tolosatem urbem Gothorum Rex efficitur.

Ipsa vero regionem omnem, qua nunc Burgundia dicitur, in suo dominio re-
stauravit. Burgundiones olim accolæ Rheni, in cuius ripa habitabant, castris
per limitem dispositi, quos burgos vocabant, unde nomen Burgundionum,
transito Rheno partem Lugdunensis Gallie occuparunt, quæ ab his Burgun-
dia dicta est; Oros. lib. 7. cap. 32. Burgundionum quoque novorum hostium
novum nomen, qui plusquam octoginta millia (ut scriunt) armorum, ripa
Rheni fluminis infederunt. Hos quondam subactæ interiori Germania a Druso
& Tiberio adoptivis filiis Caesaris per castra dispositos, apert in magnam co-
luisse gentem: atque ita etiam nomen ex opere præsumpsisse, quia crebra per li-
mitem habitacula constituta, burgos vulgo vocant: eorumque esse prævalidam &
perniciam manum, Gallie bodieque testes sunt, in quibus præsumpta pos-
sessione consistunt. Burgundiones orti e Romanis per castra seu burgos disposi-
tos in ripa Rheni fluminis limitis tuendi gratia; Ammian. libr. 28. (cap. 5.)
Graviter ratione gemina Principis accepta sunt littera, prima quod jam inde
temporibus prisca, sobolem se esse Romanam Burgundii sciunt. Idem Gregor.
supr. h. lib. cap. 9. Ado Viemensis. Hincmar. in vit. Remigii, & Aimoin.
lib. 1. cap. † 8. Pars tamen Lugdunensis Gallie, quam Burgundiones occupa-
verunt, Burgundie nomen retinuit. Burgundia situm indicat Sidon. lib. 3. existant in cap.
epist. 3. cum ait, Arvernos in medio politos inter Burgundiones & Gothos: 4. præfat. in
Sic amulorum sibi in medio positi populorum lacrymabilis præda, suspecti Bur-
gundionibus, proximi Gothis.
† Verba hæc

Burgundionibus leges mitiores instituit, ne Romanos opprimerent. Gundeba-
rus Rex Burgundionum leges condidit de suo nomine dictas. C'est la loi hiltor. in cap.
Gombette, unde Gundehodigui dicti capitul. lib. 1. cap. 63. quod refertur in 5. ejusd. præ-
fat. parvuli, 22. qu. 5. Gundebadi lege utentes: Gundebadum mitiores le-
ges Burgundionibus instituisse ait Gregorius, ne Romanos opprimerent, id est
veteres Gallos, qui Romani dicebantur, quia Romana lege vivebant, quia
Romanis legis suæ usum servavit, & lites inter Burgundiones & Romanos
sua lege quidem decipere voluit: verum lites inter Romanos lege Romana
iudicari tulit, ut legitur in præfat. legum Gundebadi: Inter Romanos vero,
sicut a parentibus nostris institutum est, Romanis legibus precipimus iudicari.

Cum autem cognovisset assertiones hereticorum nihil esse, a sancto Avito Epi-
scoपो Viemensi, Christum Filium Dei, & Spiritum Sanctum æqualem Patri
confessus, clam ut christianaretur expetiit. Gundebadus Rex Burgundionum Avi-
ti Episcopi Viemensis sermone adductus, ut crederet Filii & Spiritus Sancti
æqualitatem cum Patre, clam ut christianaretur expetiit, metu populi deterretus,
ne fidem publice profiteretur: nihil profuit monitio Antihiriz, fidem, quantum-
cunque rectam, publicam desiderare confessionem, & professionem; ille enim
in infamia usque ad vitæ exitum perduravit: exiit Aviti epistola 1. ad Gun-
debadum Regem, in cuius calce hæc verba notanda sunt: ne... suspendamini a
professione, cum jamdudum in confessione teneamini: nihil prodest fides ad salu-
tem, nisi publicetur ubi quis de fide interrogatur apud iudicem; Tertull. ad-
versus Valentinian. cap. † 30. Sed nobis quidem va, si excesserimus in aliquo
disciplina jugum: † si oborperimus in operibus sanctitatis atque iustitiæ: si
confitemur alibi, nescio ubi, & non sub potestatibus istius sæculi, apud iri-
humalia præsidum optaverimus. Augustin. de vl. & symbol. cap. 1. eaque fides
efficiunt a nobis exigui & cordis & lingue; ait enim Apostolus: Corde credi-
tur ad iudicium, ore autem confessio fit ad salutem... Salvi fieri non possumus,

nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde gestamus. Burgundiones tamen sub id tempus ad Catholicam fidem conversos testatur Orosius libr. 7. cap. 32. **) *Arriani revertentes ad fidem Catholicam reconciliabantur unctione chrismatis.* Gregor. infr. libr. 4. cap. 27. de Brunichilde uxore Sigiberti Regis: *Et quia Arriana legi subiecta erat, per pradiationem sacerdotum, atque ipsius Regis communionem conversa, beatam in unitate confessa Trinitatem credidit, atque chrismata est.* Idem infr. eod. libr. cap. 28. de Galsuintha uxore Chilperici Regis: *Jam enim in lege Catholica conversa fuerat, & chrismata.*

Magna enim sacundia erat cum temporis beatus Avitus. Facundie laudem commendant etiam Ennod. in vit. Epiphani, Agobard. in epist. advers. legem Gundebadi, (cap. 13.) & Ado Viennens. in chron. (ad ann. 492.) Varias ejus ingenii dotes testantur ejus epistolæ, homilix, & carmina, quæ omnia edidit & notis illustravit vir clarissimus Jacob. Simondus presbyter societatis Jesu.

Has ipsas rogationes, quas ante ascensionis Dominicæ triumphum celebramus a Mamercio ipsius Viennensis urbis Episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse. Rogationes institutæ a Mamercio Viennensi Episcopo, felici exemplo, quia ceteræ ecclesiæ Gallix hoc institutum statim secutæ sunt, ut refert Gregorius ex homilia Aviti de rogationibus. Idem Sidon. libr. 5. epist. 14. in urbem tamen (ni fallimur) rogationum contemplatione revocare: *quorum nobis solemnitatem primus Mamercus pater & Pontifex reverendissimo exemplo, utilissimo experimento invenit, instituit, inveniit.* Idem libr. 7. epist. 1. ad Mamercum: *solo tamen invitaram te auctore rogationum palpamur auxilio,* &c. Gregor. infr. libr. 9. cap. 6. *Hic enim diebus rogationes publicæ celebrantur, quæ ante sanctam Dominicæ ascensionis diem agi solent.* Factum est autem ut procedente Reginodo Pontifice cum populo suo, & loca sancta circumveniente, &c. de eisdem Casarius Arelatens. homil. † 37. & Ado Viennens. in chron. (ad ann. 396.)

Sanctus sacerdos prostratus ante altare, † cum gemitu & lacrymis, Domini misericordiam impetratur. Christiani orabant vel flexis genibus, unde præca geniculariones dictæ, id est genuum flexiones; Tertullian. ad Scapul. (cap. 4.)

Quando non genicularionibus & jejunationibus nostris etiam scitantes sunt depressæ? Hieronym. libr. 2. in epist. ad Ephes. (cap. 3. vers. 14.) *Legimus cit. epist. quæ enim & Paulum in litore sic orasse, & geniculariones in oratione præceptas: nunc est 55. vel prostrato corpore;* Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. *introentes in oratorium, cap. 35. quæ. repererant jacentem super humum ante archam sanctæ crucis.* Idem de mir. B. lebrantur post Martin. libr. 2. cap. 28. *Tunc enim fetu magno solo prostrata nomen beati in Domini resur. vocat confessoris.* Idem libr. 2. de mirac. ejusd. cap. 54. *Paella vero ex lætationem, jam fueris jam adulta lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne in figura non tempus seditatis orabat humo prostrata. Maxime monachi prostrati orabant, laboris, sed Ruffin. de vit. patr. libr. † 2. cap. 29. Ubi vero post psalmum ad orandum se quietis & lætationis fratres, percurrerant nihilominus singulos, & ante alium jacentem vicia. Propter in oratione, quasi mulierum specie ferebantur. Stantes orabant die Dominica, hoc & jejunia relaxant. (cap. 3.) Die Dominica jejunium nefas ducimus, vel de genicularibus, & stant adorare. Eadem immunitate a die pascha in pentecostem usque gaudemus. Augustin. epist. † 119. a pascha ad pentecostem jejunia relaxantur, in signum lætationis, quod est si-ritia & quietis, & stantes oramus in signum Dominicæ resurrectionis: & plenum genuum resurrectionis. homil. 40. (al. ferm. 111. in fin.) Scio quotidie venire homines genas figere, frontem terra concutere, aliquando vultum suum lacrymis rigare.*

Cap. 35. *Legas ad eum dirigis dicens: si frater meus vellet, infunderet animo, ut nos Deo*

Deo propitio pariter videremus. Alaricus Rex Gothorum Chlodoveum Regem de amicitia per legatos sollicitat fratrem nuncupans: Reges inter se solent se fratres vocitare; Ammian. libr. 17. (cap. 5.) Rex Regum Sapor, particeps siderum, frater solis & luna, Constantio Cesari fratri meo salutem plurimam dico. Et apud Calliodorum 3. var. † 2. & 3. Theodoricus Rex Gundebadum Regem Burgundionum fratrem appellat.

Coniunctique in insula Ligeris, qua erat iuxta vicum Ambaciensem territorii urbis Turonica. Ambaciensis vicus est in pago Turonensi; de quo Sever. epit. dialog. 3. (cap. 9.) In viro autem Ambatiensi, id est castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur a fratribus. Et Gregor. ipse de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 17. Quodam die dum Guntranus Boso contra vicum Ambaciensem Ligerim fluvium transmearet. Recentioribus Ambasia castrum; Robert. Montan. in suppl. Sigebert. ad ann. 1161. Caput autem sui honoris, scilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico: vulgo Amboise.

Ibi que a sancto Eufasio Episcopo, † qui quondam Aprunculo Divionensi successerat, benigne susceptus est. Quintianus Rutenensis Episcopus a Gothis sua sede pulsus, Arvernos se recepit, ubi ab Eufasio Arvernensi Episcopo benigne susceptus est, concessis praediis, e quibus viveret. Episcopus sede sua pulsus vi barbarica, praestabantur alimenta ab aliis Episcopis, immo & eis assignabantur praebendae seu portiones, quae Graecis adinque, in locupletioribus monasteriis, ex nov. Alexii Comneni, quum intexuit Basiliano in can. 37. synod. VI. in Trull. & libr. 7. respons. de privileg. Patriarcharum.

Sed quoniam pars hostium per territorium Turonicum transibat, pro reverentia beati Martini dedit editum, ut nullus de regione illa aliud, quam herbarum alimenta aquamque praeferret. Ubi Chlodoveus movit in Alaricum Regem Gothorum, quia pars hostium, id est exercitus, iter habebat per Turonicum agrum, pro reverentia B. Martini edixit, ne milites quid a pagensibus exactitarent, praeter herbarum & aquae copiam. Possessores praestabant annonam & pabulum, ob transitum exercitus; l. si pendentes, §. si quid cloacarii, ff. de usufruct. Sicul. Flaccus de condit. agror. in fin. Nam & quoties militi praeterenti alivis, cui comitatu annona publica praestanda est, si ligna, atque stramenta deportanda, quaendum qua civitates, quibus pagis, huiusmodi munera praebere solita sunt. Edicto Chlodovei Turonibus in gratiam B. Martini remissum onus praestandi alimoniam militi. Exemplo Chlodovei Chlotarivs & eum secuti Reges omne tributum Turonibus remissere in gratiam B. Martini; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 30. unde Leo Pictaviensis unus e satellitibus Chramni dicebat, beatum Martinum nihil † fisci viribus utile reliquisse; teste ipso Gregorio infr. lib. 4. cap. 16.

Satisque suis exercitui, nihil alterius ab hac regione praesumere. Praesumere est per vim sumere; Gregor. infr. libr. 5. cap. † 19. cum non haberem de praesenti quod darem, hinc praesumpti.

Illisque de muro † sagittantibus. Sagittare pro sagitta petere; Iustinus libr. 41. (cap. 2.) Has pari cura ac liberos suos habent: & equitare ac sagittare magna industria docent.

Ipsae vero Rex direxit nuncios ad beatam basilicam, dicens, ite, & forsitan aliquod victoriae auspiciis ab ade sancta suscipietis. Chlodoveus, cum per Turones iter faceret ad expeditionem Gothicam, per nuncios auspicia cepit e basilica beati Martini, quae prospera visa sunt ex versiculo psalm. 17. Et praesinxisti me virtute ad bellum, quem primicerius seu praetor ecclesiae occinebat, dum hi ecclesiam ingrederentur. Veteres etiam religione, an superstitione, sortibus biblicis usi sunt apertione sacrorum codicum; Gregor. lib. 4. cap. 16. Postis clerici tribus libris super altarium, id est prophetia, Apostoli, atque evangeliorum, crucebant ad Dominum, ut Chramno quid eveniret

Cap. 36.

Cap. 37.

† Verba haec desiderantur in libro meo in b. cap. Exhibentur vero supr. cap. 33. h. libr.

ostenderet. Idem lib. 5. cap. 14. *Morvus vero non erudens pytonisse, res li-
bros super sancti sepulcrum posuit, id est psalterii, Regum, evangeliorum, &
vigilans tota nocte petiit, ut sibi beatus confessor quid eveniret ostenderet, &
currum possit regnum capere, an non, ut Domino indicante cognosceret.* Idem
lib. 8. cap. 4. *Nam in die sancto pasche stante fratre meo Sigiberto in ecclesia,
procedente diacono cum sancto evangeliorum libro, incensius Regi advenit, unaque
vox suis pronuntiatis lectionem evangelicam, ac nuntii dicentis, filius natus
est tibi, &c. & harum sortium usus quoad res sæculares displicuit Augustino;
testatur ille epist. 119. (nunc 55. num. 20. in fin.) Hi vero, qui de paginis evan-
gelicis sortes legunt, etsi optandum est, ut hoc potius faciant, quam ad demonia
consultenda concurrant: tamen etiam ista mihi displiceat consuetudo, ad negotia sæcu-
laria, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula divina
velle convertere. Has, quas sanctorum sortes vocabant, damnavit conc. Agathense
can. 42. can. aliquanti, 29. qu. 5. Altitiodor. can. 4. Et ante gentiles infans futuri
præcendi studio Virgilianas sortes quasi fatidicas consulere; Spartian. in Adria-
no: quum sollicitus de Imperatoris erga se judicio, Virgilianas sortes consulere.
Aliud sortis genus fuit per breves scriptos positos super altare; Gregor. de
vit. patr. cap. 9. tunc pro hospitio quodam brevibus conscriptis posuit super al-
tare vigilans & orans tribus noctibus, ut quid Dominus juberet, dignaretur
manifestissime declarare.*

Dum sanctam ingrederentur basilicam, hanc antiphonam ex improvise primi-
cerius qui erat impositus. Primicerius est prætor seu primus cantorum chori:
ejus munus est antiphonam imponere, id est cantandam iuvonare seu modu-
lari; Gregor. de mirac. B. Martini libr. 1. cap. 6. *Tunc jollans psallam, quo
utebatur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis sacerdotibus, crucibus pa-
ratis ac cereis, impesitque antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excel-
so.* Idem de vit. patr. cap. 1. 4. in Quintiano Rutenensi Episcopo: die ter-
tia, cum jam porta civitatis appropinquarent, suggerunt ei, ut ipse antipho-
nam dignaretur imponere, dicentes: si tu beate Pontifex devote antiphonam im-
posueris, confidimus de sanctitate tua, quod protinus t nobis Dominus pluviam
dignabitur benigna pietate largiri. Ad officium primicerii pertinet ordo & mo-
dus psallendi in choro, pro solemnitate temporum, ex Hsidoro in epist. ad
Ludifredum Cordubensem Episcopum can. perlectis, 25. dist. Antiphona est
ritus canendi alternis choris, a Græco ἀντιφώνη, quem ritum a Græcis
in ecclesiam latinam invenit Ambrosius; Sigebert. ann. 387. *Ambrosius Episcopus
ritum canendi antiphonas in ecclesia primus apud Latinos transtulit a Græcis.*
Primicerius imponit antiphonam, & choras psallentium dicitur suscipere anti-
phonam; Gregor. de glor. martyr. lib. 1. cap. 76. *Verum ubi cantato responso,
antiphonam caterva suscepit monachorum.*

Dum eminus in tentorii commoraretur, pharus ignea de basilica sancti Hi-
larii egressa, visa est ei, tamquam super se advenire. Farus hic accipitur pro
luce, quæ de celo apparuit; Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. *cir-
ca horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen parvulum in modum scintil-
le: deinde ampliatum... effecitque pharus magna.* Idem ibid. libr. 2. cap.
34. *Reverbat autem mihi vir fidelis... vidisse se pharum immensi luminis e
celo delapsam, super beatam basilicam descendisse.* Idem lib. 6. cap. 13.
sæcpeque pharo magna evanuerunt. Alias farus vel pharus est lychnus pluribus
lucernis ardentibus insignitus; Anastas. in Silvestro: *Farum ex auro purissimo,
quod pendet sub fastigio cum delphinis quinquaginta: & infra: Farum cantha-
rum ex auro purissimo ante altare, in quo ardet oleum nardicum piscium.* Wa-
latridius Strabo vitæ sancti Galli libr. 2. cap. 34. apud Surium tom. 5. *farum,
quæ ante altare sancti Galli pendebat, pro incendiis luminaribus.*

Erat in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in
mona-

monasterio suo ob Dei timorem, intra terminum Pictavensem. Temporibus Chlodovei in pago Pictavensi vitæ sanctitate claruit Maxentius abbas, hinc nomen a conditore cella sancti Maxentii: ejusdem meminit Siegebert. ad ann. Chr. 506. martyrol. R. 26. jun.

Cujus monasterii nomen lectum non indidimus, quia locus ille usque hodie cellula sancti Maxentii vocatur. Cellula vel cella S. Maxentii accipitur pro monasterio, ut cella S. Judoci apud Lupum Ferrar. epist. 11. Cellam S. Judoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad elemosinam exhibendam peregrinis commiserat.

Hujus vero brachium beatus confessor cum oleo benedicto contritans, imposito signo crucis restituit sanum. Patres eremi oleo signo crucis benedicto agros curabant, quod variis exemplis probant Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 32. & 44.) Pallad. hist. Lausiac. cap. † 13. sect. 12. in vit. Benjamin abbatis, & cap. 19. & 20. sect. 17. in vit. Macarii abbatis, Cassian. collat. 15. **) cap. 7. de quo diximus in ascetic. lib. 7. cap. † 7. Nec omittendus hoc loco Gregorius de vit. patr. cap. 9. de Patroclo: sed & puella dua de Lemovicino videntes, oleo quod ipse sanctus benedixit permixta a nequitia qua obsidebantur mundata sunt. Idem de vit. patr. cap. 14. in Martio abbate: quartanis tertianisque febribus infuso benedicti olei liquore medebatur. Idem eod. libr. cap. 15. de † Senoch abbate: Tunc ille oleo benedictione sanctificato manum manu pergens, abstracto raro sanitati restituit: de quo plura infr. libr. 6. cap. 6.

Inter ea Chlodoveus Rex cum Alarico Rege Gothorum in campo Vogladense decimo ab urbe Pictava milliario convenit. Chlodoveus cum Alarico pugnavit in campis Vogladensibus decimo a Pictavo milliari, c'est Voglay ouould en Poitou, Alaricus in prælio cecidit propria manu Chlodovei. Percussus in geniculo. Geniculum pro genu, inde geniculatio pro gentium flexione; Tenuit ad Scapul. (cap. 4.) quando non geniculatibus, & jecturionibus nostris etiam succitates sunt depulsa.

Cum contis utraque ei latera feriunt. Contum est hasta; Aimoin. libr. 4. cap. 32. Tunc unus e Longobardis, vocabulo Amalongus, qui regnum coram solitus erat ferre, quemdam Graculum eodem conto percussus, e sella equitatoria super caput suum elevans, reliquos pericerefactos fugere compulsi. Idem Gregor. infr. lib. 3. cap. 6. Cujus amputatum caput, & conto defixum, elevans in sublime. Idem infr. libr. 5. cap. 48. praeinctus pharetra, & contum manu gerens. Idem libr. 10. cap. † 3. a littore illo unus Longobardorum stans, lorica protectus & gales, contum manu gestans. Alias contum pro unco navis; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 16. Dum autem hac orarem, vocem in altera ripa audio me vocantem, ut navim homini, qui iter agebat, abducerem. Verum ubi acceptis contis, eo versus impetum fluminis fulcare capi. Q. Curtius lib. 9. cap. 9. Hi contis navigia adpellebant; hi, dum remos aptari prohibebant, consederant.

Maximus ibi tunc Arvernorum populus, qui cum Apollinari venerat, & primi qui erant ex senatoribus corruerunt. Apollinaris Dux, is erat Sidonii filius, cum Arvernus multus cecidit in prælio Vogladensi e partibus Alarici.

Chlodoveus vero apud Burdegalem urbem hyemem agens, cunctos thesauros Alarici a Tolosa auferens, Ecolisiam venit: locus est corruptus, lege Ecolismam, quæ est recentioribus Engolisma; Gregor. supr. h. libr. cap. † 13. Dynamium Ecolisma vel Venerandum Arvernus.

Parata post hac victoria Turones regressus est, multa sancta basilica beati Martini munera offerens. Chlodoveus, pugnaturus cum Alarico, Deo & B. Martino vovit equum, quo utebatur in prælio: parva victoria voti reus Turones perit, oblatum equum pretio nummorum centum redimere voluit: sed cum equus hæreret, duplum obtulit, quo facto equus ultro recessit. Tunc

Chlodoveus: *Marinus, infir, bonus in auxilio, carus in negotio*; Siegbert. *ad ann. 509.* Idem Otto Frising. 4. *chronic. cap. 32.* & Abbas Urspurg. *† ad ann. 743.* Sic pater Odonis, qui fuit abbas cluniacensis, cum filium adhuc in cunis vagientem vovisset B. Martino, & puer jam adultus votum implere differens, morbo correptus fuisset, qui nullo remedio vinci poterat, pater agnoscentes poenam moræ: *Ecce, inquit, beate Martine, quod græte oboli, exacte requiris, vere, ut decet, exaudibilis es in voto: sed carus in negotio, ut refert Joannes Monach. ejus xii. lib. 1.*

Cap. * 38.

*Igitur ab Anastasio Imperatore codicillis de consulari accepit, & in basilica beati Martini tunica blatea indutus est & chlamide, imponens vertici diadema. Consularis & patricius per imperiales codicillos illustribus viris conferebantur; l. ult. C. de consulis. Ornamenta consularia erant trabea sive palmata, quæ erat vestis purpurea, scipio, calcei aurati, sella curulis; Cassiodor. 6. var. 1. *Pinge vastos cameros vario colore palmate: validam manum viri-
boriali scipione nobilita: lares proprios etiam calcis auratis egredere: sellam
curulem pro sua magnitudine multis gradibus enis ascende.* Vopisc. in Aureliano: *Nam se consulem hodie designo, scripserunt ad senatum, ut tibi deputet
scipionem, deputet etiam fascem.* Chlodoveus ab Anastasio Imperatore consul & patricius togam purpuream & coronam suscepit, quod caute intelligendum; nec enim coronam ut regiam suscepit, sed coronam, quæ patricii honoris causa dari solebat; de qua diximus lib. 3. de Ducib. & Comitib. cap. 2. Nos respicit coronam Chlodoveus, qui erat tantum insigne patricius, nudum insigne honoris, non obsequii. Ne vero videretur regium nomen accipere ab Imperatore, coronam hanc Romanam transmisit, & dicavit B. Petro, & quod ait Siegbertus, qui hæc refert *ad ann. Chr. 510.* eam regnum appellari solem, sic accipiendum est, eam ita appellari a Romanis, non a Francis. Re vera enim Rex Francorum neminem unquam agnovit superiorem; Albertus Argentinensis in *chronic.* (ad ann. 1346.) *cum Francia a nullo haberi dicatur in feudum.* Consularis & patricius dignitatem ab Imperatore simul accepit Chlodoveus, quia patricius non solebat conferri cuiquam, qui prius consularum vel præfecturam non gessisset; l. 3. C. de consulis & patric. *Tunica blatea est purpurea; Vopiscus in Aureliano: Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blateo seico uteretur.**

Tunc ascenso equo aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii, & ecclesiam civitatis est, presentibus populis manu propria spargens voluntate benignissima. Chlodoveus acceptis ab Imperatore codicillis consularibus largitione ulus est in plebem ex more solemnem; consules enim initio magistratus largitionem facere solebant, quod vetitum fuit constitutione Valentiniæ.

† In Frederico & Marciani; l. 2. C. de consulis. cujus meminit Justinian. nov. 105. Atrium ecclesiæ est spatium extra ecclesiam, in majoribus ecclesiis 40. passuum, nihil. V. Aimo. lib. 1. 7. & 20. 17. quæ. 4. Et ab hac die tamquam consul & Augustus est civitatis. Idem Fredegarius epitom. cap. 17.

Egressus autem a Turonis, Parisius venit, ibique cathedram regni constituit. Idem Fredegarius in suppl. † cap. 17. Parisius sedes regni Francorum electa † Similiter a Chlodoveo; Gregor. infr. lib. 4. cap. 22. Et mox Parisius ingreditur, sedemque Childberti Regis occupat: & infra: *Deditque fors Chariberto regnum Gunthramni cap. 16. & Rex apud Parisius omnes Episcopos regni sui congregat, ut inter utroque quid gess. Franc. veritas haberet edicerent.* Idem infr. lib. 10. cap. 28. *Proficiscatur dominus meus Rex usque Parisius.* Parisius indeclinabile, pro Parisi, seu Lutetia Parisiorum, Santonum pro Mediolanum Santonum; Aufon. ad Paulin. epist. 24. Sen-

24. *Santonus ut sibi Burdigalam, mox jungit Aginnum.* Lutetia Parisiorum in insula Sequanae fluminis; Jul. Caesar de bell. Gallic. lib. 7. cap. † 22. *Lutetiam proficiscitur, (id est oppidum Parisiorum, positum in insula fluminis Sequanae.)* Ammian. lib. 15. (cap. 10.) *post circumclusum ambitu insulari Parisiorum castellum Lutetiam nomine.*

Meridie in sentorio suo obdormiens. Veteres solebant meridiari, id est somnum meridianum capere; l. medicus, ff. de oper. libert. Varro de re rustic. lib. 1. cap. 2. Ego hic, ubi nox & dies modice redit & abit, tamen assidue dico, si non diffunderem meo insitito somno meridie, vivere non possem. Gregor. ipse infr. lib. 3. cap. 5. *Nam sopitum vino dormire post meridiem filium jubet.* Paul. Warnefrid. de gest. Longobard. libr. 2. cap. 28. *Tunc Rosemundam dum se Alboin meridie sopori dedisset.*

Cap. 42.

Immitte, inquit illi, manum tuam usque ad fundum, ut cuncta reperias: Fundus arcae pro profundo, ut fundus fluminis pro profundo aquae; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 70. *Sed Domini pietas... providit stilum sub aquis... qui suscipiens funem sustinuit mulierem, ne ad fundum fluminis perveniret.*

Quod cum fecisset & esset valde cilius, id est inclinato corpore: Latini acclinis; Justin. lib. 28. cap. 4. sed acclinis parietis. Beda lib. 3. cap. 17. *Unde factum est ut † acclinis destitit, qua extrinsecus ecclesiae pro maxime*

erat apposita, spiritum vitae exhalaret ultimum. At illi ista audientes, plaudentes tam palmis, quam vocibus, eum clypeo elevatum super se Regem constituunt. Ex more antiquo Imperatores & Reges clypeo impositi, & circum castra subvecti, coronationis vice; Tacit. 4. hist. & in edit. (cap. 15.) de † Brinione Duce Canisefatum: *Impositaque scuto, more gentis, & sustinentium humeris vibratus, Dux deligitur.* Sic Justinus senior super clypeum elevatus, Imperator salutus; Coripp. de laudibus ejus, libr. † 2.

† In libr. meo: *adclivis; pro-*
ut infra pag.
76..lin.21..
4. hist. & in edit.
Tolosan. pag.
131. lin. 1.
ubi denuo lo-
cus iste tran-
scribitur.

Quatuor ingentem, clypeis sublimis orbem
Adtollunt lecti juvenes, manibusque levatus.
Ioseph ministrorum supra stetit, ut sua relictus.

Littera, qua signo stabili non flectitur umquam,

Nominibus sacra tribus: . . . idem Zonar. in ejus vit. Sic Hyp-

patius per seditionem clypeo impositus Imperator salutus; Zonar. in Justinia-

no (de Hypatio) & isti aetividos auctores μεταρρευσ ἀρετης, αναρρηγνους Βασιλια,

& clypeo in sublime elatum Imperatorem consulant. Julianus eodem ritu Im-

perator creatus ab exercitu; Ammian. libr. 20. (cap. 4.) Impositusque scuto

pedestri, & sublatius eminens, † nullo silente Augustus renunciatus. Idem

Liban. orat. 4. rom. 2. Eodem solemniter ritu Reges Francorum elevati in cly-

peum; Gregorius infr. de Sieberto Rege libr. 4. cap. 46. Veniente autem illo

ad villam, cui nomen est Victoriacum, collectus est ad eum omnis exercitus,

impositumque super clypeo, sibi Regem statuunt. De Gundobaldo, qui se prae-

sumebat natum Chlotarii, idem Gregorius infr. libr. 7. cap. 10. Qui conjun-

ctus cum supradictis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivam Curriam vi-

cum...advenit. Ibiq; parva superpositus, Rex est elevatus. Sed cum tertio

eum eodem girarent, cecidisse fertur: ita ut vix manibus circumstantium su-

stentari potuisset. Et hoc de more Francorum facilitatem refert Aimoin. libr.

3. cap. † 61. evocatum Gundobaldum, † more antiquorum Francorum, Regem †

proclamatum esse suum, elevatum super clypeum, &c. Sic Theodoricus Rex *Gundoaldum.*

Gothorum se lecto impositum electum gloriatur apud Cassiodor. 10. var. 31.

judicamus parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum scu-

to supposito, regalem nobis contulisse praesente Deo dignitatem...tubis concre-

pantiibus. Inde Pipinus a Francis Rex creatus, elevatus dictus est; Regino 2.

chronic. (ad ann. 750.) Pipinus, secundum morem Francorum, electus in

Regem, & unctus per manum sancta memoria Bonifacii Mogunsiacensis urbis

Tom.XI.

G

*Archiepiscopi, & elevatus est a Francis in regno. De Childeberto Rege Gregor. infr. libr. 8. cap. 4. Et Rex nihilominus in die sancto † Dominica nati-
vitas est elevatus.*

Cap. * 41.

*Vindictosque totondis, & Chararicum quidem presbyterum, filium vero ejus
diaconum ordinari jubet. Chararicus & filius ejus capti a Chlodoveo inviti tonsi,
& ordinati, pater in presbyterum, filius in diaconum. Hac ætate memorantur
quampures in viti toni & ordinati, vel in monasterium quasi in insulam depor-
tati: de Salonio & Sahittario Gregor. infr. libr. 5. cap. 21. Ipsique in monasteriis
a se longiori accessu dimotis, in quibus penitentiam agerent, includi præcepit.*

*Cumque Chararicus de humilitate sua conquereretur. Chlodoveus audivit,
Chararicum conqueri de humilitate sua, id est de humiliatione, quam passus
erat succis capillis, quo spes regni recuperandi sublata videbatur: inde clerici
dicuntur ordinari humiliatis id est succis capillis; Gregor. de mirac. B. Mar-
tin. libr. 2. cap. † 53. Deinde ad monasterium sibi proximum humilitatis capil-
lis, ut presbyter ordinatus, capiti Deo strenue servire. Idem libr. 3. de mirac.
ejusd. cap. 15. Tandem inspectis propria conscientia noxis, converti decrevit,
scilicet ut humiliatis capillis, ipsi sancto deserviret Antistiti. Idem de glor.
confess. cap. 22. Ad nos vero cum horum notitia devenisset, puerum humili-
tis capillis huic monasterio cessimus.*

*Quod verbum sonuit in aures Chlodovei, quod scilicet minarentur sibi caesarem
ad crescendo laxare. Chlodoveus Charancum cum filio capite plecti jussit,
quod filius patri de succis capillo conquerenti dixisset, in viridi ligno fron-
des succis resurgere, intelligens eos cogitare de coma laxanda, id est demit-
tenda, spe regni non amissa. Comam laxare, est capillum submittere, ut in
cap. 4. de vit. & honest. cleric. can. si quis ex clericis, 23. dist. laxare est
dimittere; Gregor. infr. libr. 4. cap. 16. Omne quod circumvici, laxare non po-
terat: sed sub mea hoc potestate cum gratia patris mei cupio ratiorem.*

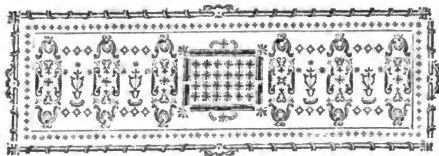
Cap. * 42.

*Hæc dedit leudibus epus, ut super eum inimicarentur. Leudes vel leodes
sunt vassi vel fideles regii; Gregor. infr. libr. 3. cap. 23. Sed ille, (is erat
Theodebertus Rex) numeribus placatis, a leodibus suis defensatus est, & in
regno stabilitus. Idem libr. 8. cap. 9. Sed (ut credo) alicujus ex leudibus
nostris sit filius. Idem libr. 9. cap. 20. Similiter convenit, ut secundum pactio-
nes inter domnum Gunthramnum, & bona memoria domnum Sigebertum initas,
leudes illi, qui domno Gunthramno post transitum domni Chlotarii sacramenta
præbuerunt, & si postea convincuntur se in parte alia tradidisse, de
locis ubi commanere videntur, convenit ut debeant removeri: & infra: Similiter
convenit, ut nullus alterius leudes, nec sollicitus, nec venientes excipiat. Frede-
gar. cap. 1. & cum leudis esset apistonus. Idem cap. 27. Hortabatur a leudis
suis, ut cum Theodoberto pacem inires... & Theodoricum leudes tenebant, ne
illuc adgrederetur. Idem cap. 56. Dagobertus... universis leudibus, quos re-
gebat in Austria, jubet cum exercitu promovere. Idem cap. 87. Jussu Sigiberti
omnes leudes Austrasiorum in exercitum gradientum banniti sunt. Aimoin. libr.
3. cap. 81. Fuit autem Gunthramnus... leudis suis benevolus, gentibus externis
pacatus. Sic a Latina voce laus laudare, quia vassi laudant dominum; Dittmar-
us libr. 5. Ibi tunc Rex a præfato Comite, & a primis illius regionis collauda-
tur in dominum. Unde laus pro laudatione domini seu professione fidei; idem
lib. 6. (in princ.) Henrico (is erat Dux Bavarix) 12. kal. aprilis, cum
omnium laude presentium, cumque basta signifera ducatum dedit.*

Cap. 43.

*Sepultusque in basilica sanctorum Apostolorum, quam cum Chrotilda Regi-
na ipse construxerat, Chlodoveus cum Clotilde Regina construxit basilicam fan-
ctorum Apostolorum Petri & Pauli apud Parisios, in qua conditus est. Hæc
post mortem fundatoris dicta est basilica S. Genovefæ a reliquis B. Genovefæ,
quæ ibi quiescunt; Gregor. infr. libr. 4. cap. 1.*

AD

A D L I B R U M III.

E. I. qualiter eam (Trinitatem) Aaron portat in logio. In proem.

Logium est rationale Pontificis, sic dictum, quod in eo λόγος, id est nomen Dei legatur; Gregor. libr. 5. cap. 44. *Quam Aaron portavit in logio.* Rationale est fascia, quæ tegit pectus Pontificis; Hieronym. in Esaia libr. 2. cap. 3. (vers. 24.) *Fascia pectus tegit, & eum possides locum in seminis, quem rationale in Pontificibus.* Eadem notatione analogium est pluteum sive pulpitu, in quo evangelium seu verbum Dei legitur; Ekkeard. Junior de ca-

lib. monast. S. Galli cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem testificantibus & analogio descendentibus, aureos in ora ad se elevatis misit.* Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 94. de Cypriano E. Carthag. & martyre: *in cuius basilica analogus, in quo libro supraposito cantatur aut legitur, mirabiliter compositus esse refertur.* Idem de glor. confess. cap. 37. *Est ibi & sepulcrum ipsius sancti Venerandi Episcopi, a quo hac aedes nomen accepit, sub analogio compositum.*

Defuncto igitur Chlodoveo Rege, quatuor filii ejus, id est Theodoricus, Cap. 1.
Chlodomeris, Childobertus, atque Chlotarius regnum ejus accipiunt, & inter se aqua lance dividunt. Chlodoveo in regno successere ex rebus partibus quatuor ejus liberi. Reges Francorum succedunt ex stemmate seu genere; Gregorius P. homil. 10. in evang. *In Persarum quoque, Francorumque terra, Reges ex genere prodeunt.* Idem testatur Agath. libr. 1 (prope princ.) *παῖδες ἐκ πατρὸν τῶν βασιλείων διαδύχουνοι:* & infra: *ἀλλ' ἐκάλει αὐτοὺς οἱς τῶν ὑσμίων ὁ πατριος ῥίμος.* Filii patribus in regnum succedunt . . . patria tamen lex ad regnum eum vocabat.

Ille autem hæc audientes, Apollinarem ad Regem dirigunt. Post excessum Cap. 2.
Eufasii Quintiano Episcopo Rutenensi, & jam a tempore Gothorum apud Arvernos refuga, a populo electo, Apollinaris a Theodorico Rege, cui patebant Arverni, Episcopatum obtinuit, sed eo morte sublato intra quatuor menses, Quintianus præcepto Regis Episcopus ordinatus, ut liquet ex his verbis quæ sequuntur: *Cum autem hæc Theodorico nuntiata fuissent, iussit inibi sanctum Quintianum Episcopum constitui, & omnem ei potestatem tradi ecclesie.* Ab initio regni Franci ordinatio Episcoporum fuit juris regii, quod probatur variis exemplis; Gregor. lib. 4. cap. 18. *Denique cum Pientius Episcopus ab hac luce migrasset apud Parisios civitatem, Pascentius, qui tunc abbas erat basilica sancti Hilarii, ei succedit ex jussu Regis Chariberii, clamante Austrasio sibi hunc reddideri locum.* Idem lib. 6. cap. 7. *Jovinus iterum, qui quondam provincia rector fuerat, regium de episcopatu præceptum accipit.* Idem

libr. 7. cap. 31. Nuper enim in Aquis urbe Episcopus obierat, & Nicetius Comes loci illius, germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi, praeceptionem ab Chilperico elicerat, ut transfusus civitati illi sacerdos daretur. Sic Sulpitius beneficio Guntrani Regis, Bituricensis Episcopus ordinatus, reiectis muneribus aliorum, qui episcopatum ambiebant; idem lib. 6. cap. 39. Post hac Sulpitius in ipsa Urbe ad sacerdotium, Gunthramno Rege favente, praeligitur. Nam cum multi munera offerrent, hac Rex episcopatum quaerentibus respondisse scribit: non est principatus nostri consuetudo, sacerdotium venditare sub pretio, sed nec vestrum cum premiis comparare; ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos mago Simoni comparemini. Sic Ommatius Turonensis Episcopus ordinatus jussu Chlodomeris Regis; Gregor. infr. hoc libr. cap. 17. Igitur Diviso Episcopo apud Turonos decedente, Ommatius tribus annis praesuit. Hic enim ex jussu Chlodomeris Regis . . . ordinatus est. Euphronius Turonensis Episcopus ordinatus praecepto Chlotarii; idem lib. 4. cap. 15. Et data praeceptione, xviii. post beatum Martinum sanctus Enfronius ordinatur Episcopus. Etiam canonis Gallicani in electione Episcoporum consensum Regis desiderant, ne electus regno suspectus esset; Synod. Aurelianens. V. can. 10. Ut nulli episcopatum premiis aut comparatione liceat adipisci, sed cum voluntate Regis, juxta electionem cleri, ac plebis, &c. Et Synod. Valentia. † III. can. 7. si quando alicujus civitatis Episcopus vocatione Domini decesserit, a gloriosissimo Principe supplicando postuletur, ut canonicam electionem clero & populo ipsius civitatis permittere dignetur, &c. Electionem quidem restitui voluere patres, sed non sine voluntate & beneplacito Principis: & sub Regibus tertiz stirpis, restituta electione, huic modus adhibitus, ne electio fieret, priusquam a Rege petita esset libera electio, ex testamento Philippi Augusti apud Rigordum (ad ann. 1190.) Si forte contigerit sedem episcopalem, vel aliquam abbatiam regalem vacare, volumus ut canonici ecclesia, vel monachi monasterii vacantis, veniant ad Reginam & Archiepiscopum, sicut ante nos venirent, & liberam electionem ab eis petant; & nos volumus quod sine contradictione eis concedant.

Et statim directi nuntii, convocatis Pontificibus, & populo, eum in cathedram Arverna ecclesia locaverunt. Quintianus installatus solemmniter in sede episcopali: ordinatio & installatio Episcoporum fiebat solemmniter: solemnia installationis Geraldii Lemovicensis Episcopi refert Ademar: †: Post benedictionem comitati sunt eum usque Lemovicum Arnaldus, & Grimoardus Episcopi primum ad sanctum Mariale venerunt, simul & recepti sunt a monachis; inde monachi eos duxerunt, cum antiphonis usque ad ecclesiam Carocensem, ibi in cathedra sedit, & humeris populi vestus, canonicis antiphonas concinens, ibi in textum evangeliorum a Grimoaldo Episcopo legendum sumpsit, & ita benedicens dextera assidue, ad ostium basilicae S. Stephani, cum gloria deductus est, Grimoardus tradidit ei portas ecclesiae, Arnaldus cordas signorum, & ambo in sedem sancti Marialis inthronizaverunt eum, & clara voce Te Deum laudamus Arnaldus Episcopus intonuit. Episcopum sedentem osculati sunt omnes, deinde missam celebraverunt, &c. De installatione Vuibodi Cameracensis Episcopi Baldricus Noviomensis *** chronica. Camerac. lib. 2. cap. 90. Nam cum dignitatis tanto munere suscepto rediret, adeo quippe aestu torrente fatigatus, ut eum ad ecclesiam usque pervenerit, vix campanam, cujus tintinnabulo Episcopi dignitatem vindicandam sibi indicare deberet, vix inquam praemolita aegritudinis movere poterit. Abbatum quoque installatio fiebat solemmniter, sed hoc verum in abbatibus cisterciensibus; Honorius III. ad abbates hujus ordinis in cap. ne Dei ecclesiam, de simon. Installationis solemnitates in electis abbatibus ordinis vestri fieri prohibentes.

Cap. 5.

Igitur mortuo Gundebado, regnum ejus Sigimundus filius ejus obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum domibus basilicisque edificavit. Circa ann.

ann. Ch. 600. Sigismundus Rex Burgundiorum Agaunense monasterium apud Allobroges ad radicem montis S. Bernardi edificavit in honorem S. Mauricii tribuni legionis Thebæ & sociorum martyrum; Aimoin. libr. 2. cap. 4. *Tunc temporis Sigismundus basilicam sanctorum Mauricii sociorumque ejus magnis ætuebat impensis, in loco nuncupato Agauno, &c. est S. Maurice cu Chablais sur le Rhone.* Et hi sunt, quos Gregorius vocat sanctos Agaunenses infr. hoc cap. Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & jejuniis durans, veniam precabatur. Et idem de mirac. martyri. cap. 76. (libr. 1.) accidit ut missa presbytero munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deferunt, ex voto transmitteres. Horum martyrum reliquias in ecclesia Turonensi inventas tradit idem infr. libr. 10. cap. 31. (sect. 19.) *† ecclesiam urbis Tironica . . . In qua, sicut a longævis presbyteris comperi, beatorum ibidem reliquia Agaunensium ab antiquis fuerunt collocata.* Mauricius & socii martyrium passi apud Agaunum, quod oppidum est super Rhodanum; Otto Frising. 3. chron. cap. 45. *Mauricius ergo cum sociis, qui sex M. DCLXVI. fuisse dicuntur, apud Agaunum super Rhodanum situm oppidum, martyrio coronantur.*

Cui dormienti orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris suffocatus est. Sigismundi Regis filius dormiens intercepit, & a duobus pueris, id est servalis, orario collo circumjuncto strangulatus. Orarium varie accipitur apud veteres: hoc loco pro fascia, quæ ori seu collo apponitur. Eodem sensu hac voce usus est Gregorius infr. libr. 4. cap. † 20. *Chrannus super scamnum extensus orario fagillatus est.* Et Ambros. de excels. Satyr. (libr. 1. num. 43.) *quas initiatos esse cognoverat, † ab his divinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos oculos inferret arcanis, sed ut fidei sue consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare.* Et Augustin. de civit. Dei libr. † 22. cap. 8. num. 7. *Tunc, sicut potuit, oculum lapsum atque pendentem, loco suo revocatum ligavit orario.* Et Gregor. Pap. libr. 6. epist. 27. *Duas autem camisas & quatuor oraria vobis transmissi, qua prædixis viris ex benedictione sancti Petri peto humiliter offerri.* Alias orarium accipitur pro veste seu tunica, quæ circum os habet capitium seu capicium, hoc sensu id videtur accipere Gregorius infr. libr. 6. cap. † 16. *Cumque die sabbati Priscus præcinctus orario, nullum in manu ferens ferramentum, Mosaicæ leges quasi impleturus secretiora competere.* Priscus Judæus notatur die sabbati præcinctus orario locum secretum accessisse, quasi legis Mosaicæ implendæ causa, quia Judæi die sabbati orario præcincti, ne corpus nudum videretur, locum secretum petebant, ventris expurgandi causa, priusquam accederent ad orationem, ut docet Jo. Buxtorfius *synagog. Judaic. cap. † 4.* Judæi captabant se-
cretum ad necessaria: speluncam intravit Saul ventris levandi causa: idem de Basilicæ 1680. Persis Ammian. libr. 23. (prope fin.) *Super his nec stando mingers, nec ad cit. loc. nihil requisita natura sedens facile visus Persa: ita observantius hæc aliæque pu-*
denda declinas. De Ægyptiis Mela libr. 1. de sit. orb. cap. 9. *Cibos palam & 7. & 13. A*
extra sua tectis capiunt: obscena intimis adiungunt reddunt. Secretiora sunt, quæ vertice ad ta-
secretata loca vocavit Gregor. de mirac. B. Martini libr. 3. cap. 59. *Nec mora, los librum*
secretata digestionum loca puer expetit, deducitur in angulo ventris purgandi gratia. perlegere o-
Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fletu & jejuniis durans, veniam precabatur, psallentium ibi assiduam instituens. Si-
gismundus Rex dolens de morte filii, quem consilio novercæ occidi jussit, pro
ejus salute anniversarium instituit in monasterio Agaunensi a se fundato. Mos
antiquissimus ecclesiæ est, ut anniversarium officium celebraretur pro mortuis;
Tertull. de monogam. (cap. 10.) *Enim vero & pro anima ejus orat, &*
refrigerium interim adposuit ei, & in prima resurrectione consortium, & offert

† In lib. meo
de Basilicæ 1680.
Quædam cap.
7. & 13. A
perlegere o-
tum non fuit.

annuis diebus dormitionis ejus. Nam hac nisi fecerit, vere repudiavimus quantum in ipsa est. Ideo dies depositiois seu sepulture defunctorum referebatur in necrologium seu librum defunctorum, ut eorum memoria conservaretur, & pro his anniversarium officium celebraretur: unde anniversarium cepit celebrari pro Osualdo Rege Northumbriorum, ex quo dies ejus depositionis inventus est in codice defunctorum, quem annale vocat Bedæ lib. 4. histor. cap. 14. *Quærant in suis codicibus, in quibus defunctorum est adnotata depositio, & inveniant illum hac (ut diximus) die raptum esse de sæculo. Celebrent ergo missas per cuncta monasteria oratoria hujus, sive pro gratiarum actione exaudita sua deprecationis, sive etiam in memoriam præfati Regis Osvaldi, qui quondam ipsorum genti præerat. Et intra: Creditis ergo verbis pueri presbyter, ac statim egressus requirunt in annali suo, & invenit eadem ipsa die Osvaldum Regem fuisse peremptum. (Et infra.) Et ex eo tempore non solum in eodem monasterio, sed & in plerisque locis aliis capis annuatim ejusdem Regis ac militis Christi natalitius dies missarum celebratione venerari.*

Cap. 6.

Cui a beato Avito abbate Nutiacensi, magno tunc temporis sacerdote, dictum est. Avitus abbas Nutiacensis consilium dedit Clodomiri Regi Aurelianensi, ut abstineret a nece Sigismundi Regis Burgundionum, quem in vinculis captum tenebat: ubinam situm esset monasterium Nutiacense vix est dicere: Nutiæ civitatis meminit idem auctor infr. libr. 4. cap. 16. Saxones... exeuntesque de regione sua in Franciam venerunt, & usque in Nutiam civitatem prædas egerunt. Nocetum Aimoïn. lib. 3. cap. † 43. Trans Matronam in villam Nocetum nomine. Noyly.

Cap. 7.

*Aliis vero super orbis viarum extensis. Orbita est sulcus vix, quem orbis rotæ curvus efficit, Gallis, *Ornière des chemins*. Isidor. orig. lib. 15. cap. † 16. in fin. Orbita vestigium carri, ab orbe rota dicta. Continuat. Bedæ lib. 2. cap. 26. Sæuri peregrini insuetas viarum terebant orbis. Seren. Samonic. de medicina, (de ictu scorpii, cap. 47.)*

Qua sola signavit volvendis orbita plaustris.

Ecce verbum directum habemus. Verbum directum est verbum imperativum, quasi verbum rectum Regis, imperantis procedi contra hostem. Eadem locutione utitur Gregorius infr. lib. 4. cap. 14. Desistite quæso, desistite ab hac intentione. Verbum enim directum non habemus.

Ille quoque ad Deum conversa, mutata veste monasterium sibi intra Pictavensem urbem construxit. Radegundis Regina uxor Chlotarii Regis veste mutata, fundavit monasterium virginum in honorem sanctæ crucis. Hocce monasterium institutum est sub regula Casarii Arelatensis Episcopi; de qua exstat ejus epistola ad Episcopos scripta apud Gregorium infr. libr. 9. cap. 43. Et quoniam... instituente atque remunerante præcellentissimo domno Rege Chlothario, monasterium puellarum Pictavæ urbe constitui: conditumque quantum mihi munificentia regalis est largita, sancta donatione dotavi. Insuper congregationi, per me Christo præstante collecta regulam, sub qua sancta Casaria degit, quam sollicitudo beati Casarii antistitis Arelatensis ex institutione sanctorum patrum convenienter collegit, adscripsi. Eodem pertinet epistola Episcoporum ad Radegundem, quæ præmissa est cap. 39. ejusd. libr. Tamen specialiter definimus, si qua (sicut dictum est) de locis sacerdotaliter, nostra gubernationi Domino providente commissis, in Pictavina civitate vestro monasterio meruerit sociari, secundum beata memoria domini Casarii Arelatensis Episcopi constituta, nulla sit ulterius discutiendi licentia. Et Fortunatus Pictaviensis Episcopus, & Radegundis cultor devotissimus, lib. 8. carm. (1.)

Regula Casarii linea nata sibi est:

Idemque carm. 4. ejusd. libr.

*Concipiente fide Christi Radegundis amore
Casarii lambis regula quicquid habes.*

Ejus

Ejus vitam diversis libris scribere idem Fortunatus, & Bandomina una e virginibus ejusdem monasterii: utraque exstat apud Surium tom. 4. (13. augst.) ejus meminit & Gregorius *libr. de glor. confess. cap. 106.*

Expanoque in parte domus illius tentorio. Tentorium, σκηνή, nunc tapisserie.

Theodoricus vero intelligens hunc hac cognovisse, fabulam fingit, & alia ex aliis loquitur. Fabula pro sermone nugatorio, vel jocundo; Senec. *epist. 77. In fabellam excessi non ingratus tibi.* Hieronym. ad Castrutium (num. 2.) *Et ne veteres replicando historias longum faciam, & exceedam mensuram epistola, brevem tibi fabulam referam, qua infantia mea temporibus accidit.* Et Sidon. *libr. 7. epist. 2. Habetis historiam juvenis eximii, fabulam Miletia vel Astica parem.* Greg. *infr. lib. 4. cap. 9. Hunc Theodovaldum ferunt mali fuisse ingenii, ita ut iratus cuidam, quem suspectum de rebus suis habebat, fabulam fingeret, dicens. Idem lib. 5. cap. 49. Ad civitatem vero Turonicam Bevilus Dux cum Eunomio Comite fabulam fingit, quod Gunthramnus Rex capere vellet Turonicam civitatem. Plerumque etiam fabula accipitur pro sermone maledico, & famoso; Horatii sermon. libr. 1. (1. 69. 70.)*

Alutato nomine, de te

Fabula narratur.

Propert. *libr. 2. eleg. 1. 32.*

Semper formosis fabula parva fuit.

Chlotarius vero vale dicens, & pro munere gratias agens, ad metatum regressus est. Metatum est hospitium, quod militibus vel hospitibus præbatur; *l. 1. & tot. tit. C. de metat.* Inde metatores, qui hospitium præstant; *Oprat. libr. 3. (cap. 4.) Nam cum, ante venturos milites, metatores (ut fieri solent) mitterentur: & metatoria epistola, est epistola adventoria, qua amicus amico adventum significat hospitii causa; Sidon. libr. 8. epist. 11. Hinc quodam tempore Burdegalam invadens metatorium paginam quasi cum mæsa prævia misit.* Recentioribus metatum pro hospitio quolibet; Gregor. *infr. libr. 5. cap. 19. Ipse vero ad metatum discessit.* Idem *libr. 10. cap. 2. Unus puerorum, Evantii scilicet, qui cum eodem abierat, directam speciem de manu cujusdam negotiatoris ad metatum detulit.* Idem *infr. h. libr. cap. 15. In metatu ejus ait ad eum homo.* Idem *infr. libr. 5. cap. 19. Recedente vero Rege ad metatum suum.*

Dicere enim erat solitus Rex: *velim unquam Arvernum Lemane, qua tanta jocunditatis gratia resurgere dicitur, oculis cernere.* Perlato falso nuntio de morte Theodoricæ Regis, cujus forti obtinuerant Arverni, ab Arcadio uno ex senatoribus Arvernens, Childebertus properavit, ut regionem occuparet, cujus pars inferior vocatur Lemane; Gregor. *infr. libr. 5. cap. 34. Tantæque inundatione Limane est infusus, &c.* Sic dicta a limo propter solli fecunditatem, quam laudat idem *libr. de mirac. martyris, cap. 84. (libr. 1.) Sicus Limanne vestitus segetibus, nudum habetur a siccis.* Et hic est angulus invidiosus, cui tantopere Gothos inihiasse scribit Sidon. *libr. 3. epist. 1. Quod cujus meriti esse possit... vel Gathis credite, qui sapenúmero etiam Septimaniensi suam, lassidiant vel refundunt, modo invidiosi hujus anguli etiam desolata proprietate possidentur.* Inde regionis incolæ Limanici dicti; Gregor. *de glor. confess. cap. 31. illud apud Arvernos gestum in adolescentia mea in veritate cognovi. Quidam presbyter solitarius iter carpens, ad hospitium ejusdam pauperis Limanici mansuæ expetiit: vulgo la Limagne d'Arvergne.*

Et unde ingrederetur pervium patulum non haberet. Patulum portæ urbis est ostium patens: improprie dictum; patulus enim dicitur, quod potest naturaliter, ut arbor. Patens vero est, quod aperitur & clauditur, ut ostium; Serv. in *eclog. 1. in illa verba: Tityre tu patula. Patulas manus dixit Sidon. libr. 1. epist. 2. Patula spectacula idem Gregor. libr. 5. cap. 14. cum canibus*

Cap. * 9.

exerceamur venatione, spectaculisque patulis jocundemur. Pervium est qua via pater; Gregor. infr. h. libr. cap. 37. *Gravis eo anno & solito asperior hyems fuit, itans torrentes concatenati t̄ gelu, pervium populis iter tanquam reliqua bumus praberent.*

- Cap. * 10. *Sexaginta calices, quinddecim paternas, viginti evangeliorum capsas: pro paternas lege patenas, uti legit Aimoin. libr. 2. cap. 8. Patena est patella, quæ superponitur calici, in quo deponitur sacrosanctus sanguis Christi. Alias patena pro loculo, in quo sanctum chrisma custoditur; Anastas. in Silvestro: Patenam argentam chrismalem auro clusam pensantem libras quinque. Chrismarium vocat Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 32. Elevato chrismario contra ignem, exortus subito ventus, vento illi contrarius, flammam a tecto ecclesiastico avergens, aliam pepulit in t̄ portem. Patenæ aliæ erant aureæ vel argentæ, aliæ crystallinæ; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 10. Est apud nos patena colore saphyrino, quam dicitur sanctus de Maximi Imperatoris thesauro detulisse, de qua super frigorecticos virtus sæpe procedit. . . Est & apud Condatesensem vicum alia quoque patena a sancto exhibita holocrystallina, simile infirmis beneficium præbens. Capsa evangeliorum est cista, in qua codex evangeliorum custodiæ causa deponitur; Gregorius de glor. confess. cap. 63. Tunc capsam ad sancta evangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro pretiosissime lapidibus præcepit fabricari.*

- Cap. 12. *Theodoricus vero cum exercitu Arverno veniens, totam regionem devastat ac proterit. Theodoricus iratus, quod Arverni auctore Arcadio Childebertum admisisset, accepto falso nuntio de ejus nece, Arvernium id est Arverniam totam armis vallavit. Arverniam cladem refert idem Gregor. de vii. patr. cap. 4. Interea Archadius sceleris illius auctor, cujus ignavia regio devastata est, Bituriges urbem petiit. Erat autem tunc temporis urbs illa in regno Childeberti Regis. Arcadius, ut vitæ suæ consulere, cum tutus non esset apud Arvernos, Theodoricum offensum habens, ob studium in Childebertum, Bituriga cecessit, quæ urbs erat in ditione Childeberti.*

- Cap. † 13. *Tunc ante ora parentum, vincitis post tergum manibus oblatis. Captivi vinciti ligatis post tergum manibus: idem de reis in gravionibus criminibus; Gregor. infr. h. libr. cap. 36. Tunc cadentes cum pugnis, spiritibus perurgentes, vincitis post tergum manibus ad columnam lapidibus obruunt. Q. Curtius libr. 6. cap. 9. Tum Philotam religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum jussit induci. Et Gregor. ipse de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 16. Ducebatur ergo non solum cathenis collo revinctus, verum etiam post tergum manibus colligatus. Apud Assyrios supplicis signum, manus post tergum nexæ; Ammian. libr. 18. (cap. 8.) Salutavit patronem appellans & dominum, manus post tergum connectens, quod apud Assyrios supplicis indicat formam.*

Erat autem ibi tunc temporis quidam Litigius ex minoribus, qui magnas sancto Quintiano parabat insidias. Minores sunt qui sunt de plebe; Tacit. 16. annal. (cap. 8.) qui appellato Principe instantem damnationem frustrati, mox Neronem circa summa scælera dissentum, quasi minores evasere. Idem juniores, hoc enim nomen non ætatis est, sed conditionis; capitul. lib. 3. cap. † 63. De vulgari populo, ut unus quisque suos juniores distringat. Aliis locis juniores sunt minilri vel officiales; Beda libr. 5. cap. 7. Absente autem Romam Ceaduella successit in regnum Hun, de stirpe regia, qui cum triginta septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum, Gregorio Pontificum tenente profectus est. Minores etiam pro junioribus, seu recentioribus accipi invenies; Virgil. 1. Æneid. (536. 537.)

*..... nunc fama minores
Italiam dixisse.*

Vel

Vel etiam pro posteris, & opponuntur majoribus, ut illo loco 8. Æneid. (268.)

† *læque minores.*

Itaut & quadam vice uxori, qua sanctius securat pro ridiculo indicaret. Ridiculum pro derisione, confusione, contemptu; Augustin. de fide Manich. cap. 34. Magna ridicula, magna cecitas. Willelm. Malmesbur. de gest. Pontific. Anglor. lib. 2. Et ne daretur ab imperitis ridiculo, vel superbis jactantia notaretur elogio, visibus hominum abditus, notarius viator totum iter conficibat; de quo plura infra lib. 10. cap. 16.

Victoriaci castri muros expetens, cum rebus omnibus in eo se studiis communit. Cap. 14. *nire. Victoriacum castrum antiquum & munitum (Gallis, Vitry), ejusdem meminit Gregor. infra lib. 4. cap. 46. Veniente autem illo ad villam, cui nomen est Victoriacum, collectus est ad eum omnis exercitus. Idem Aimoin. lib. 3. cap. 12. & Gregor. infr. lib. 6. cap. 41. His diebus ei filius natus est, quem in villa Victoriacense nutrire precepit. Flodoard. in chron. ad ann. 952. Nec non Pontigonem fiscum, quem Heribertus inraferat, uliamque munitiouem Rex contra Victoriacum instruit.*

Tunc Aregisilus positus super altare sanctum manibus, juravit ei, ut securus egredereur. Jusurandum solemne fiebat vel posita manu super altare, ut hic, vel tacta palla altaris; Gregor. infr. lib. 5. cap. 14. Qui ambionter jurant, pallam altaris fidejussorem dedit, nunquam se exinde sine iustione Regis egressurum: vel tacta palla sepulcri sancti Martini; idem lib. 5. cap. 48. Sed post illata damna, iterat iterum sacramenta, pallamque sepulcri beati Martini fidejussorem donat, se nobis nunquam aduersaturum: vel etiam manu levata contra xdem sacram; idem Gregor. lib. 8. cap. 16. Ecce templum sanctum, & contra jura ut libet. Nam calcare linca sacrum non permitteris. Adrevaldis de mirac. sancti Benedicti. lib. 1. cap. 1. 37. al. lib. 1. part. 2. cap. 5. num. 20. Cuiusque litem dirimere vellet, atque ille, qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra basilicam extendere, cum furore juramentum protulit.

Quo interfecto, res ejus fisco conlata sunt. Munderico reo affectati regni aduersus Theodoricum Regem dedito, occiso præter fidem datam, res ejus in fisco redactæ. Legibus regni, bona damnatorum perduellionis fisco addicuntur; Gregorius infr. lib. 5. cap. 26. Sed & duo filii ejus Burgolenus & Dodo, ob crimen majestatis læsa judicio mortis suscepto, unus ab exercitu vi oppressus est: alius in fuga adprehensus, truncatis manibus & pedibus interit. Resque omnes tam eorum, quam patris, fisco conlata sunt.

Multis tunc filii senatorum in hac obsidione dati sunt. Sed oro iterum inter Reges scandalo, ad servitium publicum sunt additi. Cap. 15. *Apud Romanos obides, si fides falleretur, capite damnati; T. Liv. libr. 9. (paulo post princ.) Propter necessariam fuderis dilationem, obides etiam sexcenti equites imperati, qui capite lacerati, si pacto non flaretur. Eadem ob fugam de saxo Tarpeio dejecti; idem lib. 1. 25. paulo post princ. † obides Tarentinos Hos crebris colloquiis sollicitatos, corruptis adituus duobus, cum primis tenebris custodia eduxisset, ipse (Phileas) comes occulti itineris saltus profugit dedisti in comitio, virgisque, apprehente populo, cæsi, de saxo desiciuntur. Jure civili obides interim pro captivis habentur, ideo testari non possunt de bonis, quæ apud nos reliquerunt, nisi beneficio Principis; l. obides, ff. qui test. fac. puta si beneficio Principis acceperint usum togæ Romanæ; l. sed si acceperit, de jur. fide. & obsidum bona, quæ apud nos sunt, sicut captivorum, omnimodo in fisco rediguntur; l. divus Commodus, cod. tit. Nobiles pueri in obsidione dati, id est obides ex pacto inter Theodoricum & Childebertum Reges, fide læta, hinc inde in servitutem redacti.*

Tom. XL

H

Erāt enim intra Treviricū termini territorium, cuidam barbaro servient. Artalus nepos Gregorii Lingonensis Episcopi, unus ex obsidibus datis pacto inito inter Theodoricum & Childebertum Reges, in servum venit cuidam barbaro id est pagano. Hac ætate pagani erant viles & contempti, & ob contemptum pro barbaris habebantur, & barbari vocabantur; Catholici vero orthodoxi, honoris causa, quod fidem Romanam sequerentur, vocabantur Romani. Hoc sensu barbari a Romanis distincti;
Fortunat. libr. 2. carm. 9. de Launebode:

*Quod nullus veniens Romana gente fabricit,
 Hoc vii barbarica prole peregit opus.*

Idem lib. 4. carm. 26.

*Sanguine nobilium generata, Parisius urbe,
 Romana studio, barbara prole fuit.*

Idem lib. 7. cap. 8.

Romanusque Ilya, plaudent tibi barbarus harpa.

Idem libr. 9. (cap. 16.)

Gentibus adstrictus, Romanis charus habetur.

Non semel barbarum pro pagano accepit Gregorius, ut libr. de vit. patr. cap. 5. de Portiano abbate: *Sic enim servus fertur fuisse cujusdam barbari. Idem lib. 2. de mirac. B. Martin. cap. 59. Simile est & illud, quod mulier post emeritam libertatem rursus a patroni filii barbaris vendatur: inde barbaries pro pagania, vel paganismo, ut infr. hoc ipso cap. Ecce enim dies solis adest (sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consuevit est.) Romanum pro orthodoxo passim invenies; Gregorius de mirac. marty. cap. 25. (lib. 1.) cogitavit intra se dicens, quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocitant homines nostre religionis.)*

Tunc locato secum homine quodam, ait: veni mecum & vendenda me in domo barbari illius. Hac ætate non desierat esse servi: in Gallia servitus extincta regnante Ludovico Hutino circa annum Christi 1315. teste Joanne Tilio, & paulo ante in Flandria sub Margareta Comitissa circa annum 1252. auctore Mejero, annal. libr. 9.

Fercula regia componere possum. Coquorum est ferculum componere, id est condire, ordinare, struere; Servius in illum vers. 1. Æneid. (706. 707.)
quibus ordine longo

Cura penum struere.

struere, inquit, ordinare, componere, unde & struatores dicuntur ferculorum compositores: vestem componere pro sarcire dixit idem de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 58. Puer Parisiacus, cuius artis erat vestimenta componere: sepe enim componere idem de mirac. ejusd. libr. 3. cap. 29. Ex Turonico vero territorio servus cujusdam dum die Dominico sepe componeret: inde compositio pro structura, vel cura, ut compositio lychnorum; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 104. de lychno ardente ante corpus B. Felicis Nolani Episcopi: Ille autem, cui hoc erat officium contueri, ad ejus compositionem accedens, laxato fune discessit, quasi alium petiturus. Sæpius componere est quod debetur solvere, ut bannum componere, idem quod multam solvere; Amal. in can. statum. 16. qu. 1. Bannum nostrum componat, & communionem privetur. Domos vel muros componere pro struere ædificare; Greg. infr. lib. 5. cap. 48. Multa in civitate illa ædificia fecit, domos composuit, ecclesiam fabricavit. Idem lib. 6. cap. 41. Misitque ad Duces & Comites civitatum nuncios, ut muros componerent urbium.

Ecce enim dies solis adest (sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consuevit est.) Dies solis dies Dominicus nobis dicitur; Tertull. apologetic. cap.

† 16.

† 16. *æque si diem solis latitie indulgemus*. Impp. in l. 13. C. *Th. de exat. Solis die*, quem Dominicum rite dixere majores.

Et omnibus, qui cum eo erant, ipse dispensabat cibaria, & pulmenta. Leo servus ejusdam barbari dispensabat cibaria & pulmenta. Cibarium est panis, qui in cibo datur, quia panis est diurnus & vulgaris cibus; Columella de re rustica lib. 2. cap. 9. *inter frumenta etiam panicum & milium ponenda sunt...* nam multis regionibus cibariis eorum coloni sustinentur. Pulmentum est edulium vel obsonium, quod pani additur, inde pulmentum, & pulmentarium a pane distinguit Plin. lib. 18. cap. 8. *Pulvis autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur*. Et Gregorius ipse infra hoc cap. eadem distinctione usus: *quarta enim inluciscit dies, quod nihil panis pulmentique gustavimus*. Idemque lib. 5. cap. 10. de † Patroclo recluso: *sed nec pulmento aliquo utebatur, cujus victus erat panis in aquam infusus, atque sale respersus*. Pultes pro pulmentis; Gregor. de vit. patr. cap. 1. *posuit in eo cunctos simul, quos paraverant cibos, tam pisces, quam olera, sive legumina, vel quicquid ad comendendum monachis destinatum fuerat, dixitque de his pulvis nunc reficiantur fratres*.

Dic tu, o creditor sacri mei. Servum dispensatorem creditorem vocat, quia ei credita est dispensatio edulium, vulgo credencier: eadem analogia fideles seu consiliorum participes creditos vocat idem infr. lib. 9. cap. 10. *transmitte abbas & creditos tuos, ut hac que loquor exponant*. Idem de miracul. marty. lib. 1. cap. 72. *Cumque puer ejus, quem tunc creditum habebat, suspensus ad collum diceretur aureis, urvem cum eodem ascendisset*. Idem de glor. confess. cap. † 63. *Quod miro perfectum opere, per hominem creditum dirigit ecclesie*. Creditarios auctor vit. Ludovic. P. & Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 5. cap. 10. *Fideles ac creditarios a latere suo misit*.

At ille ingressus mansionem domini sui, apprehendit scutum ejus ac frameam. Scutum & framea, quod est halix genus, erant arma equitum Germanorum; Tacit. de morib. German. (cap. 6.) *Et eques quidem scuto, frameaque contentus est*. Ulpian. in l. 3. §. *ar. vis*, ff. de vi, & vi armat. *arma sunt omnium tela, hoc est, & sustes & lapides: non solum gladii, hasta, framea, id est romphææ*. Isidor. 18. orig. 6. interpretatur spatam & gladium ex utraque parte acutum.

Discesserunt: unum etiam volucrum, cum vestimentis tollentes. Volucrum est involucrium seu capsula, in qua viatores vestes reponunt itineris causa; Gregorius infr. lib. 4. cap. 26. *Cumque hac collectis rebus, scellisque volucris, a canobus pararet egredi: inde volucrium; idem de mirac. marty. lib. 2. cap. 20. Collectisque velutis ac palliis de circuitu parietum pendentibus, unum volucrium facit, imposuitque humeris*. Volucris voce & utitur idem infr. lib. 5. cap. 19. *Ostenderat enim nobis ante diem tertium Rex duo volucria, speciebus & diversis ornamenti referta*. Lateralia viatoria vocantur in l. † penult. ff. de legat. 3. Charif. lib. 1. † *Lateralis laterarium*.

Et parumper sustentati inressi sunt iter Campania. Campania est provincia Gallie in Belgica II. sic dicta a latissimis campis, seu latifundis. Campania pro lata planitie; Gregorius de vit. patr. cap. 7. *deserentes ad castrum Divionense, ubi se jussert cumulari, in campania illa, que a parte Aquilonis habetur, hauri proci a castro*.

Quibus pergentibus audiunt pedibulum equitum currentium. Pedibulum est strepitus calcium equorum per iter pergentium, le trac des chevaux. Eadem analogia pedules sunt calcei id est indumenta pedum; reg. Benedict. cap. 55. *indumenta pedum pedules & caligas*. Pedules esse genus calcei lanei indicat Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Vere, inquit, dico tibi, quia & hac capsula tergo utor, & de capsula ejus parte prolucio dactis, servamen pedum apudabo: &*

Id i;

infra:

† In lib. meos:
Lateralis; an
laterare.

infra: Verum ubi deciso cucullo aptatis pedulis pedes aperuit: vulgo *chauffours*.

Leontem autem a iugo servitutis absolvens, cum omni generatione sua, dedit ei terram propriam, in qua cum uxore ac liberis liber vixit omnibus diebus vite sue. Gregorius Lingonenis mamumillo Leone servo, ob meritum, dedit ei pradium proprium, id est iure domini sui in alode, & liberum possidendum. Propria dicuntur, quæ in alode seu libera possidentur; Gregor. infr. lib. 9. cap. 38. Quibus nihil aliud est relatum, nisi quod habere proprium videbamus. Res mancipi vocabant veteres, & recentioribus etiam Siebertus ad ann. Chr. † 965. Quicquid in se mancipi habuit, per testamentum ecclesie sanctorum delegato, mortuus est.

Cap. 16.

Tunc mulier admonita per sacerdotem, elevatum in balnearium, ut in aliam villam transferret, sanum recepit. Mulier id est uxor Sigivaldi, maritum amenitiam percussam, monitu Tetradii Episcopi Arvernensis, balnearia translatum in aliam villam sanum recepit. Balnearia est genus vehiculi seu leſticæ muliebri; Ammian. libr. 14. (cap. 6.) † quos imitata matrona complures operis capitibus & balneariis per latera civitatis cuncta discurrunt. Lamprid. in Heliogabalo. Eunuchos pro apophoretis dedit: dedit quadrigas, equas stratos, mulos, balnearias, & rhedas: dedit, &c. Et Gregor. ipse infr. h. lib. cap. 26. † Deuteria vero cernens filiam suam adultam valde esse, timens ne eam concupiscens Rex sibi adsumeret, in balnearia postam indomitis lobus conjunctis eam de ponte precipitavit. Inter apophoreta data ab Heliogabalo, quod notandum, eunuchi, conjunguntur balneariæ, quia balnearias, quod erat genus vehiculi proprium matronarum, præibat turba eunuchorum; Hieronym. ad Eustochium, (de custodia virginis, epist. 22. num. 16.): præcedit catervas balneariarum ordo semivirorum. Balnearias testas intellige ex hoc uno, quod umbracula balnearias interpretatur Hieronym. in Esaiam (libr. 18. cap. 66. vers. 20.) cum umbraculis, quæ nos dormituri interpretari possumus, vel balnearias. Inde balneariarii sunt vehicularii, seu ductores balneariarum; Symmach. libr. 6. epist. † 16. Itaque fratrem vestrum continuo ad vos opto dimittere, cui balneararios mori præbere dignemini. Unde nomen a Greco βασιλῆα † porto. Mulier hic pro uxore, ut vir pro marito; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 2. Justinus vir † fororis mea in valetudinem irruit.

Quod ille audiens, vota beato martyri vovens, ea, quæ vi abstulerat, duplicata restituit. Sigivaldus fauve menti redditus, vota vovens, Juliano martyri ablata in duplum restituit. Ait vota vovens: vota sunt res seu dona, quæ deo sanctivæ ex voto offerantur; synod. Altriliodor. can. 3. Non licet tibi compensas in domibus propriis, nec pervigilas in festivitatibus sanctorum facere; nec inter sentes, aut ad arbores sacros, vel ad fontes vota exolvere: sed quicumque votum habueris, in ecclesia vigilet, & matricula ipsum votum, aut pauperibus reddat. Et Greg. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 17. Quæ ad beati Martini pedes deposita, nocte vota cereum manum pro voto detinuit.

Cap. 18.

Virum incisa caesare, ut reliqua plebs habeatur. Chlodomeres tres filios reliquit, Theodovaldum, Guntarium & Clodoaldum, quia Clotilde avia in spem regni cum educarentur, Childebertus & Chlotarius invidia commoti, comuni consilio duos ex ipsis ferro necarunt: Clodoaldus, qui erat tertius, ope suorum salvus evasit, priusquam in eos fieveretur ad necem: Clotildis propositum est, utrum ei gravior esset, eos tonderi, & tonsos spem regni amittere, an necari. Reges Francorum comam alebant & capillos demittebant ad humeros usque, quod erat argumentum regie dignitatis: crines sic compositos, id est submissos ad humeros usque, flagella criminum vocabant. Inde Gundobaldus, qui se Chlotarii Regis filium jactitabat, natalis sui asserendi causa, crinium flagellis in humeros demissis, a matre oblatum est Childeberto Regi, quo viso Chlotarius eum rejectit, & comam ei tonderi iussit; Gregorius infr. libr.

libr. 6. cap. 24. Gundobaldus, qui se filium Chlotarii Regis dicebat, de Constantinopoli veniens, Massiliam est advenit. . . Hic cum esset natus in Gallis, & diligenti cura nutritus, (ut Regum istorum mos est) crinium flagellis per terga dimissis, litteris eruditus, Childeberto Regi a matre representatur: & ultra: quo viso Chlotarius iussit tondari comam capitis ejus, dicens: hunc ego non generavi. Et Chlodoveus, unus e liberis Chilperici, dolo Fredegundis interfectus, & in alveum Matronæ fluminis projectus, a piscatore agnitus est ex crinium flagellis; Gregor. infr. libr. 8. cap. † 10. Sed cum ignorarem quisnam esset, a casarie proluxa cognovi Chlodoveum esse. . . Una tantum pars capillorum, quæ subter fuerat, defluerat: alia vero cum ipsis crinium flagellis intacta durabat. Et idem de vit. patr. cap. 20. de Leobardo: verum etiam nec ille, ut quidam, dimissis capillorum flagellis aut barbarum dimissione plandeat, sed certo tempore capillum tondere & barbam. Capillorum flagella dixere, quod capilli demissi humeros flagellarent seu quaterent. Flagellare est quaterere, verberare; Tertullian. in scorpiace, (cap. 1.): Itaque primo trahentes adhuc eandem, de affectibus applicans, aut quasi in vacuum flagellans. Augustin. de bono viduit. (in princ.) Et cum tibi hoc non potuisses negare, sepe promissum meum litteris flagellasti. Vel flagella crinium dicta, quod crines divisi & distincti essent in cincinnos flagellis vitium adsimiles, unde flagella dicuntur summitates vitium, quod ventorum flatu agitentur; Virgil. 2. georgic. (299. 300.)

Neve flagella

Summa pete.

Figurate pariter umbones capillorum dicti, eminentes super caput compositiones capillorum muliebrum; de quibus Augustinus de sancta virginitate cap. 34. sive † pratimidis umbonibus capillorum, a Latino umbo, quæ est media pars scuti, quæ prominet in modum modi, seu tuberculi ad propulsandum hostem. Nec hoc proprium fuit Francorum Regum flagellis crinium distingui; hoc enim fuit commune Regibus Gothorum; de Theodorico testatur Sidon. libr. 1. epist. 2. Aurium legula (sicut mos gentis est) crinium superjacentium flagellis operiuntur. Eodem genere capillamenti usi Imperatores Orientis, μάλλας vocitabantur Græci; Helychius: μάλλας ἐστὶν τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς κηλῆς: unde deductum est Latinum mallones; Anatal. in Benedict. II. Hic una cum clero & exercitu suscepit mallones capillorum domni Justiniani & Heraclii filiorum clementissimi Principis, simul & iustionem, per quam significat eosdem capillos direxisse. Latini veteres cincinnos; M. Tullius in Pison. (cap. 11.) Erant illi compsi capilli, & madentes cincinnorum fimbria. Dixit cincinnorum fimbrias, quia cincinni in capillis assimulantur fimbriis vestium; Hieronym. in Ezech. lib. 3. cap. 8. (vers. 3.) Pro cinnimo, septuaginta transtulerunt ὑπόσπονδορ, id est fimbriam: quorum alterum in capillis, alterum in vestibus accipi solet. Eadem comparatione cirros vestium pro fimbriis dixit Augustin. libr. 2. qu. in exod. cap. 114. Tunicam vero cum † corymbis honestius putaverunt Latini interpretes dici, quam si dicerent cum cirris, qui bene dispositi ornamento esse vestibus solent.

Tu, inquit, es incestator hujus causa, id est auctor nefarii consilii. Incestator proprie est incesti reus; Augustin. contra Secundin. cap. 26. Pauciores sunt homicida quam † fures, pauciores sunt incestatores quam adulteri. Incestare pro stuprare; Plaut. in Pœnul. (5. 2. 136.)

Is postposito regno terreno, ad Dominum transit, & sibi propria manu capillos incidens, clericus factus est. Clodaldus, unus e liberis Clodomiris Regis, necessitate in consilium versa, ultro incisis capillis clericus factus est, id est ordinatus ab Episcopo: clerici cum ordinarentur ab Episcopo tondebantur, ex decreto Aniceti, & conc. Agathi. can. 20. can. prohibet, can. clerici,

23. *distinſi.* Gregorius de vit. patr. cap. 9. in Patroclo abbate : abiit ad Arcadium Biturigis urbis Episcopum, petiitque comam capitis tonderi, adſciſitque ſe in ordinem clericorum. Hinc quod Ammian. ſcribit libr. 22. (cap. 11.) Diodorum ſupplicio affectum, quod dum ardiſcande præſeſſet eccleſiæ cirros puerorum licentius detondebat, vix aliter poteſt intelligi, quam quod complures pueros per tonſuram in clericos ordinaret : & hoc confirmant verba, quæ proxime ſequuntur, id quoque ad deorum cultum exiſtimans pertinere. Et Sidorius libr. 4. epiſt. 24. cum quereretur, quodnam vitæ genus ſuſcepiſſet Maximus, viſa coma brevi, & barba proluxa, monachum ageret, clericum, an poenitentem, ſibi dictum refert : nuper impacto ſacerdotio fungi : inde habitus clericalis eſt tonſura, & lata corona ; Matth. Pariſ. ad ann. 1274. inter quos Petrus de Rivalis, primus in cauſam vocatus, apparuit coram Rege, in habitu clericali, cum tonſura & lata corona. Gregor. de vit. patr. cap. 9. in Patroclo Abbate : abiit ad Arcadium Biturigis urbis Episcopum, petiitque comam capitis tonderi, adſciſitque ſe in ordinem clericorum.

Cap. 19.

Aſcalon vulgo Scalona, vel Eſcalona, Jo. Broonton in Richardo de vit. patr. cap. 18. Dum autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes triticum ad viſtus neceſſaria comminuerent, pro labore fratrum viſum eſt ei molendinum in ipſo Ligeris fluvii alveo ſtabilire.

*Ante portam autem molina mira velocitate decurrit. Molina pro aquæ mola; leg. Salic. cap. 35. **) Aqua molina: mola alia eſt, quæ vertitur manu; alia aquæ impulſu; idem Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 3. accepta anona, ad molam vadit, impoſitoque tritico, molam manu vertere capit. Idem de vit. patr. cap. 18. Dum autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes triticum ad viſtus neceſſaria comminuerent, pro labore fratrum viſum eſt ei molendinum in ipſo Ligeris fluvii alveo ſtabilire.*

A parte autem occidentis montes ſunt uberissimi, vineisque repleri, qui tam

noſte incultis ſalernum porrigunt, ut reſpiciant Scalonum. Divionenſe vinum ea

I. ad ann. laude commendat, ut dicat præſerri vino Scalono. Interpres Gallicus temere

1189. Hoc an. vertit vin de chalosse; ſcire enim debuit, vinum Scalonum non eſſe vinum Gal-

licanum, immo vinum tranſmarinum. Ea ætate Principes & alii viri nobiles

vinum Hiernſ. delectabantur vinis tranſmarinis, inter quæ laudatiſſima fuere, Aſcalonitanum,

dedit Saladi. & Gazenſe. Aſcalon vulgo Scalona, & Gaza Paleſtinæ urbes vini feraces,

no Eſcalonam quod regius epulis ea ætate adhiberi ſolebat; Corippus de laudibus Juſtini tri-

noſte redemptio-

re Guidonis Interea latus ſacra cum conjuge Princeps

de Leximon Caperat Auguſta ſelicia carpere menſa

Regis Hieruſalem mariti Gaudia, regales epulas, & dulcia Bacchi.

fui. Idem ad Munera, quæ Sarcæpta ſerax, quæ Gaza creatar,

ann. † 1191. Aſcalon, & latis dederat quæ Græca colonis.

sub die vice. Gazenſis meminit Sidor. 20. origin. cap. 3. ubi de vario vinorum genere; Gæ-

ſima auguſti. ſiod. var. 12. epiſt. 12. de vino Brutio: Ibi enim reperitur & Gazeno par,

At Rex An- & Sabino ſimile. Gazenſis vini meminit & Sidor. carmin. 17. Vina mihi non

glia noluit in- ſunt Gazenſia, Chia, Falerna. Inter vina exotica etiam Tyrio vino Roma-

terficere Me- ſunt delectatos indicat Ambroſ. libr. de Tobia cap. 14. Si quis inſtantiaudum

ſtek, qui erat conviviæ putat, ad negotiatorem mittit, ut abyſynthiaci eupellam ſibi gratis

de Reais, & ſiderat: ad cauſonem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat: ad

Regis conſta- præcipua vina commendat idem Gregorius, Latincum, & Gazitimum inſtr. libr.

bularius de 7. cap. 29. Miſitque pueros unum poſt alium, ad requirenda potentiora vina,

Scalona. Laticena videlicet, atque Gazitima. Et idem de glor. conſeſſ. cap. 65. Semper

ſextarium Gazeti vini præbuit in ſacrificium baſilica ſancta. Sed ſubſtantiæ nequam reſervans gula Gazetum, ætenuſt vehementiſſimum offerbat in calice.

Quale eſſet Gazetum vinum ſatis feliciter obſervatum, reſtat ſcire quale eſſet

Latincum: id non aliud eſſe credo, quam vinum album generoſum: latex eſt

proprie aqua ſoutis; Virgil. 4. Æneid. (512)

Spar-

Spargerat & latices simulatos fontis Averni.

Unde latices a vino recte distinguit idem Gregorius de mirac. B. Martia. lib. 2. cap. 16. *De de alvei fundo, vinum elicuit pauperi, qui quondam latices in vina mutaverit.* Idem cap. 26. ejusd. libr. in ea nocte, in qua Dominus noster Iesus Christus fluentia laticum hauriens salerni porrexit. Non incongrue igitur laticum dictum est vinum album, a latice, quia est aquae simile; & simili schemate laticem liarum pro vino dixit Virgil. 1. Aeneid. (689.)

Regales inter mensas laticemque liarum.

Nec est quod miremur, visum Afcalonitarum & Gazense in deliciis usu notum fuisse in Gallia; ea enim aetate Syri negotiatores commercium omne fere penes se habebant in Gallia & universo Occidente: immo & negotiatores Galli, maxime provinciales, Syriam negotiationis causa frequentabant. Notabile est in hanc rem quod narrat Willelmus Malmesbur. de reb. gest. Reg. Anglorum libr. 4. (de Willielmo II. circa fin.) Afcalonenses a nostris obfessos se dedidisse Raymundo Comiti S. Egidii, eumque in patronum elegisse: *Quod multi eo antea a Monte Pessulano navigio venientes negotiarum, fidem ejus & virtutem in calum tulerant.*

Civemum t super frammum extensus orario suggillatus est. Suggillatus id est † Verba hæc suffocatus. Eodem sensu Gregor. infr. libr. 10. cap. 8. in cilio quo orabat debentur libr. suggillata reperitur. Idem supr. h. libr. cap. † 5. cui dormienti, orarium sub 4. cap. 20. collo posuit, ac sub mēto ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suggillatus; alii legunt suffocatus: alias suggillare pro onerare, ut in l. apud Celiū, §. adversus, ff. de dol. & met. except. doli exceptio, neque alia quidem, quæ patroni parentisve opinionem apud bonos mores sugillet; & in l. † 10. §. prator, de in jus vocand. si famosa actio non sit, vel pudorem non sugillet.

Theodobertus vero usque ad Biterrensem civitatem abiens, Deas castrum obivnit. Deas Vocontiorum oppidum; itiner. Antonii (a Mediolano per Alpes Cottias Viennam) Montem Seleucum, Lucum, Deam Vocontiorum. Colonia Dea Augula Vocontiorum in veteri inscriptione Arelatensi: *Die en Dauphin.* Marcelli Deensis Episcopi meminit Gregor. de glor. confess. cap. 70.

Sed quia eum de sacro fonte exceperat, perdere voluit. Theodobertus accepto jussu Theodorici patrī, ut filium Sigivaldi de medio tolleret, ab ejus nece abstinent, quia eum de sacro baptismi fonte fuisseperat, ob reverentiam scilicet affinitatis, quæ contracta erat inter susceptorem & susceptum ex susceptione de fonte baptismatis, quæ affectum & jus paternitatis inducit, & prohibitionem nuptiarum ob affinitatem; l. si quis alumnus, C. de nupt. Vicecomes de baptismo libr. 1. cap. 34.

Omne tributum, quod in fisco suo ab ecclesiis in Arverno suis reddebatur, Cap. 25. elementar indulsit. Theodobertus Rex omne tributum Arvernis ecclesiis remisit: eadem indulgentia usum Childebertum Regem refert Gregorius infr. libr. 10. cap. 7. In supradicta vero urbe (Arverna) Childebertus omne tributum, tam ecclesiis, quam monasteriis, vel reliquis clericis, qui ad ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque ecclesiis officium excolebant, larga pietate concessit. Ecclesie Galliarum tributum fisco præstabant pro rebus soli, quas possidebant. Tertiam partem fructuum, tributi vice, omnibus ecclesiis regni indixit Chlotarius; de quo Gregorius infr. libr. 4. cap. 1. Denique Chlotarius Rex indixerat, ut omnes ecclesie regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolvent. Idem Aimoi. libr. 2. cap. 27. de quo apud Theodoricum & Theodobertum Francorum Reges conquestus est Gregorius I. libr. 7. epist. † 116. Audacius autem quia ecclesiarum prædia tributa nunc præbent, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita querantur accipi, quibus etiam licite relaxantur. Apud Romanos prædia ecclesiarum non fuisse libera a vectigalibus & tributis; l. placet, C. de SS. ecclef. de quo Ambros. epist. 32.

Cap. 29.

ad Valentinian. Junior. (al. 21. in ferm. contr. Auxentium num. 33.) Si tributum petis, non negamus. *Agri ecclesia solvunt tributum.*

Cum tunica B. Vincentii martyris muros civitatis pfallendo circumirent. Cæsaraugustani obsessi a Childeberto Rege, Dei exorandi causa, ciliis tecti, & solemni junio attriti, tunicam seu stolam beati Vincentii diaconi & martyris circa motus processionis gratia circumtulere: nec sefellit spes, Childebertus enim motus pietate oblesorum, accepta tunica martyris oblationem solvit, & Parisiis basilicam B. Vincentii, quæ nunc S. Germani de Pratis dicitur, magno sumptu edificavit & dotavit; de qua Aimoin. lib. 2. cap. 1. 20. Ado Viennens. ad ann. 527. Sigebert ad ann. 542. Ex antiquissimo more reliquie sanctorum portari solitæ in solemmnibus litanis & processionibus & vindictis rerum vi occupatarum; Adrevaldi. de mirac. S. B-nedict. libr. 1. cap. 20. (al. libr. 1. par. 2. cap. 1. num. 3.) Quod monachi canobii sancti Benedicti cernentes, consilio invito, misericordie domini solius se committentes, maximam partem suorum fratrum ad prædictum dirigitur Comitem, nimia insipientem tyrannide, cum pignoribus sanctorum; omniæ supplicantes prece, ut tantum incurrit piculum, &c. Et Aimoin. Floriac. de mirac. ejusd. libr. 2. cap. 1. 4. num. 19. de vineis S. Benedicti pervasis per Arnulfum Aurelianensem Episcopum: propter quarum recuperationem, cum prædictus abbas ad eum legatos misisset, nec impetravisset; cum senioribus habito consilio deliberavit, ut sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus e fratribus fructus earum collecturus properaret. Et conc. Brachar. III. can. 1. 6. restituta est antiqua consuetudo, ut diebus solemnibus, cum Episcopus procederet ad ecclesiam, diaconi super humeros gestarent reliquias sanctorum, explosa prava consuetudine, quæ inoleverat, ut Episcopi in solemmnibus martyrum procedentes ad ecclesiam, appensis collo reliquiis ab albatis diaconis gestarentur. Non omittendum, quod Capuani a Lothario Imper. obsessi, ad extrema redacti, cum Episcopo reliquias B. Germani portante ad pedes Imperatoris provoluti sunt; Otto Frising. 6. chronic. cap. 4. Capuani desperatis omnibus, apertis urbis portis, cum Episcopo, corpus beati Germani portante, lacrymabiliter ad pedes Imperatoris veniunt. Idem Regino 2. chronic. (ad ann. 871.)

Mulieres quoque amicta nigris palliis, dissoluta casarie, superposito cinere, ut eas putares virorum suorum deservire, plangendo sequebantur. Mulieres Cæsaraugustanæ in solemni litania seu processione, quæ facta est circa muros obsessæ urbis, adfuisse dicuntur amicta nigra veste, soluto capillo & cinere sordido, qualis in Hispania est habitus lugentium maritos. In hoc fallitur Gregorius, quod solum casariam ait in Hispania esse signum feminarum lugentium maritum; ex antiquo enim more Hispaniæ signa lugentium maritos sunt nigra vestis, & decurtatus id est succisus capillus; testis oculus Petrus Cluniacens. libr. 4. epil. 1. 17. Vidi nuper ipse in Hispaniis constitutus, & admiratus sum antiquum hunc morem ab Hispaniis adhuc omnibus observari. Mortua quippe uxore maritus, mortuo marito conjux, mortuis filiis patres, mortuis patribus filii, defunctis quibuslibet cognatis cognati, extinctis quolibet casu amicis amici: statim arma deponunt, sericas vestes peregrinarum pellium tegmina abijciunt, totumque penitus multicolorem ac pretiosum habitum abdicantes, nigris tantum vilibusque indumentis se contegunt. Sic cinibus propriis, sic junctorum suorum caudis decurtatis, sequæ & ipsa atro proprus colore denigrant. Talibus luctus dolorisve insignibus, subactos carissimos desunt, & integri ad minus spatium anni, in tali marore publica lege consummant.

Cap. 30.

Sumptuosus enim Gothi hanc detestabilem consuetudinem, ut si quis eis de Regibus non placuisset, gladio eum appetere, & qui libuisset animo, hunc sibi statuerent Regem. Gothi Regidæ. Idem Aimoin. lib. 2. cap. 20. Gothi vero jam olim vitium hoc in consuetudinem vertere, ut dum eis Rex propriæ displic-

displicerit, a suis interimatur. Ideo, ut vitæ Regum consuleretur, variis canonibus conciliorum Hispanicorum cautum, ne mortuo Rege quis regnum assumeret, nisi qui eligeretur, *consensu majorum & Antistitis*, & ut successores defuncti necem vindicaret; conc. Tolet. IV. *can. 75.* Tolet. V. *can. 3.* Tolet. VI. *can. 17.* 18. Tolet. VIII. *can. 10.* Neve Regis vidua transiret ad secundas nuptias, sed in cœnobio virginum collocaretur; Tolet. XIII. *can. 5.* Casaraugust. III. *can. 5.* ne interfectori Regis in sceleris præmium uxorem defuncti & regnum sibi dederet: sed cum vita Regum non satis in tuto esset per canones, Leuviheldus Rex Gothorum sustulit omnes illos, qui Reges interimere consueverunt; teste ipso Gregorio *infr. lib. 4. cap. 32.* eodem consilio usus Chmtasindus; de quo Fredegar. *cap. 82. Cognito morbo Gothorum, quem de Regibus degradandis habebant.*

Et quia consuetudo eorum est, ut ad altarium venientes, de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor, venenum in calice illo posuit, de quo mater communicatura erat. Veteres communicabant sub utraque specie panis & vini; Cyprian. *epist. 63.* (in princ.) *Quoniam quidam vel ignoranter, vel simpliciter in calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod Jesus Christus, &c.* Et idem de lapsis: *Ubi vero solemnibus adimpletis calicem diaconus offerre presentibus capit, & accipientibus ceteris locus ejus advenit.* Et paulo post: *Perstitit tamen diaconus, & reluctans licet, de sacramento calicis insudit.* Hieronym. in Sophoniam *cap. 3.* (paulo post princ.) *Sacerdotes quoque, qui eucharistia serviant, & sanguinem Domini populus ejus diducunt, impie egunt in legem Christi, putantes wyapriciorum interpretari facere verba, non vitam, & necessariam esse tantummodo solemnem orationem. & non sacerdotum merita.* Sæpius tamen eucharistia plebi ministrabatur sub sola specie panis; Gregor. de *vir. patr. cap. 6.* in Gallo Arvernenſi Episcopo: *Sciens autem se, revelante Domino, post triduum migraturum, convocat populum, & omnis confrecto pane communionem sancta ac pia voluntate largitur.* Morientibus quoque eucharistia dabatur sub una specie puta vini, si sacrum panem præ inhirmirate non possent assumere, quod innuat conc. Carth. IV. *can. 76.* his verbis: *moriturus reconcilietur per manus impositionem, & insundatur ori ejus eucharistia; can. 15, qui, 26. qu. 6.* Vergente decimo sæculo non desierat consuetudo communionis sub utraque specie apud laicos; conc. Claramontan. (sub Urban.) *can. 28. Ne quis communicet de altari, nisi corpus separatim & sanguinem similiter sumat, nisi per necessitatem, & per cautelam.* Ivo Carnotens. *epist. 28.* (al. 105.) *A cujus commixtione si amodo non cessatis, separas vos eadem auctoritas a participatione corporis Domini & sanguinis.* In hunc usum in singulis ecclesiis erant calices cum fistulis aureis vel argenteis sacre communionis suscipiendæ causa; Conrad. in *chronic. Moguntin.* Erant fistula quinque ad communicandum, argenteæ deauratæ. Ditmar. *lib. 6.* (in fin.) *Cruces duas & capulas ex argento factas, & magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul & fistula dedit.* Reges Gothorum ex more sub utraque specie communicabant: sed quod erat vitium Arrianæ labis, qua sedati erant, hoc proprium eis erat, quod de alio a plebe calice communicabant, quasi aliam a plebe religionem colerent, alium Deum.

Dicitur tamen tunc temporis usque Ticinum accessisse civitatem, in qua Buccellinus rursus direxit. Qui minore illa Italia capta, atque in ditionem Regis antedicti reducta, majorem petiit. Refertur expeditio Theodoberti Regis in Italia, Duce Buccellino, cujus meminit Gregorius P. *dialog. 1. cap. 2.* Eodem vero tempore in Campania partibus Buccellinus cum Francis venit, &c. Minor Italia est Liguria, quæ olim Gallia Cisalpina, postea Longobardia seu Lombardia dicta est a Longobardis, qui eam armis occuparunt; Otto Frisingens. de *gest. Frideric. lib. 2. cap. 13.*

Tom. XI.

I

ad Valentinian. Junior. (al. 21. in fern. contr. Auxentium num. 33.) *Sic utribus petit, non negamus. Agri ecclesie solvunt tributum.*

Cap. 29.

Cum tunica B. Vincentii martyris muros civitatis pascendo circumirent. Cæsaraugustani obfessi a Childeberto Rege, Dei exorandi causa, cilicis recti, & solemni jejunio attriti, tunicam seu stolam beati Vincentii diaconi & martyris circa muros processionalis gratia circumtulere: nec sefellit spes, Childebertus enim motus pietate obfessorum, accepta tunica martyris obfidionem solvit, & Parisiis basilicam B. Vincentii, quæ nunc S. Germani de Pratis dicitur, magno sumptu ædificavit & dotavit; de qua Aimoin. *libr. 2. cap. 1. 20.* Ad Viennens. *ad ann. 527.* Sigebert *ad ann. 542.* Ex antiquissimo more reliquæ sanctorum portari solitæ in solemnibus litaniis & processionibus & vindiciis rerum vi occupatarum; Adrevald. de mirac. S. Benedicti. *libr. 1. cap. 20.* (al. *libr. 1. par. 2. cap. 1. num. 3.*) Quod monachi canonii sancti Benedicti cernentes, consilio inito, misericordie domini solius se committentes, maximam partem suorum fratrum ad prædictum dirigunt Comitem, nimia insaniemte tyrannide, cum pignoribus sanctorum; omnigena supplicantes prece, ne tantam incurrat piculum, &c. Et Aimoin. Floriac. de mirac. ejusd. *libr. 2. cap. 1. 4. num. 19.* de vineis S. Benedicti pervasis per Arnulfum Aurelianensem Episcopum: propter quarum recuperationem, cum prædictus abbas ad eum legatos misisset, nec imperavisset; cum senioribus habito consilio deliberavit, ut sumptis sanctorum pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus & fratribus fructus earum collecturus properaret. Et conc. Brachar. III. can. 1. 6. relictita est antiqua consuetudo, ut diebus solemnibus, cum Episcopus procederet ad ecclesiam, diaconi super humeros gestarent reliquias sanctorum, explosa prava consuetudine, quæ inoleverat, ut Episcopi in solemnibus martyrum procedentes ad ecclesiam, appensis collo reliquiis ab albatis diaconis gestarentur. Non omittendum, quod Capuani a Lothario Imper. obfessi, ad extrema redacti, cum Episcopo reliquias B. Germani portante ad pedes Imperatoris provoluti sunt; Otto Frising. 6. chronic. cap. 4. Capuani desperatis omnibus, apertis portis, cum Episcopo, corpus beati Germani portante, lacrymabiliter ad pedes Imperatoris veniunt. Idein Regino 2. chronic. (ad ann. 871.)

Mulieres quoque amicta nigris palliis, dissoluta casarie, superposito cinere, ut eas putares virorum funeribus deservire, plangendo sequebantur. Mulieres Cæsaraugustanæ in solemni litania seu processione, quæ facta est circa muros obfesse urbis, adfuisse dicuntur amicta nigra veite, soluto capillo & cinere fordido, qualis in Hispania est habitus lugentium maritos. In hoc fallitur Gregorius, quod solutam casariam ait in Hispania esse signum feminarum lugentium maritum; ex antiquo enim more Hispaniæ signa lugentium maritos sunt nigra vestis, & decurtatus id est suffusus capillus; tellis oculus Petrus Cluniacensis. *libr. 4. epist. 1. 17.* Vidi nuper ipse in Hispaniis constitutus, & admiratus sum antiquum hunc morem ab Hispaniis adhuc omnibus observari. Mortua quippe uxore maritus, mortuo marito conjux, mortuis filiis patres, mortuis patribus filii, defunctis quibuslibet cognatis cognati, extinctis quolibet casu amicis amici: statim arma deponunt, sericas vestes peregrinarum pellium tegmina abijciunt, totumque penitus multicolore ac pretiosum habitum abdicantes, nigris tantum vilibusque indumentis se contegunt. Sic crinibus propriis, sic juvenentorum suorum candidis decurtatis, sequæ & ipsa atro proprus colore demigrant. Talibus luctus doloris insignibus, suberatos carissimos descent, & integri ad minus spatium anni, in tali marore publica lege consummanti.

Cap. 30.

Sumptuerant enim Gothi hanc deestabilem consuetudinem, ut si quis eis de Regibus non placuisset, gladio eum appeterent, & qui libuisset animo, hunc sibi statuerunt Regem. Gothi Regicidæ. Idem Aimoin. *lib. 2. cap. 20.* Gothi vero jam olim vitium hoc in consuetudinem vertere, ut dum eis Rex proprii

displi-

despliceris, a suis interimatur. Ideo, ut vitæ Regum consuleretur, variis canonibus conciliorum Hispanicorum cautum, ne mortuo Rege quis regnum assumeret, nisi qui eligeretur, *consensu majorum & Antistitum*, & ut successores defuncti necem vindicaret; conc. Tolet. IV. *can. 75.* Tolet. V. *can. 3.* Tolet. VI. *can. 17. 18.* Tolet. VIII. *can. 10.* Neve Regis vidua transiret ad secundas nuptias, sed in comobio virginum collocaretur; Tolet. XIII. *can. 5.* Casaragust. III. *can. 5.* ne interfecto Regis in scelere præmium uxorem defuncti & regnum sibi desponderet: sed cum vita Regum non satis in tuto esset per canones, Leuviheldus Rex Gothorum sustulit omnes illos, qui Reges interimere consueverunt; tunc ipso Gregorio *infr. lib. 4. cap. 32.* eodem consilio usus Chintafindus; de quo Fredegar. *cap. 82.* *Cognito morbo Gothorum, quem de Regibus degradandis habebant.*

Es quia consuetudo eorum est, ut ad altarium venientes, de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor, venenum in calice illo posuit, de quo mater communicatura erat. Veteres communicabant sub utraque specie panis & vini; Cyprian. *epist. 63.* (in princ.) *Quoniam quidam vel ignoranter, vel simpliciter in calice Dominico sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod Jesus Christus, &c.* Et idem de lapsis: *Ubi vero solemnum adimpletis calicem diaconus offerre presentibus capit, & accipientibus ceteris locus ejus advenit.* Et paulo post: *Perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet, de sacramenti calicis infudit.* Hieronym. in Sophoniam *cap. 3.* (paulo post princ.) *Sacerdotes quoque, qui eucharistia serviunt, & sanguinem Domini populus ejus dividunt, impie egunt in legem Christi, putantes wyapicias imprecantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantummodo solemnem orationem, & non sacramentum merita.* Sæpius tamen eucharistia plebi ministrabatur sub sola specie panis; Gregor. *de vit. patr. cap. 6.* in Gallo Arvernensi Episcopo: *Scitis autem se, revelante Domino, post triduum migraturum, convocat populum, & omnitibus confracto pane communionem sancta ac pia voluntate largitur.* Morientibus quoque eucharistia dabatur sub una specie puta vini, si sacrum panem præ infirmitate non possent assumere, quod innuat conc. Carth. IV. *can. 76.* his verbis: *moriturus reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia; can. 12, qui, 26. qu. 6.* Vergente decimo sæculo non desierat consuetudo communionis sub utraque specie apud laicos; conc. Claramontan. (sub Urban.) *can. 28.* *Ne quis communicet de altari, nisi corpus separatim & sanguinem similiter sumat, nisi per necessitatem, & per cautelam.* Ivo Carnotens. *epist. 28.* (al. 105.) *A cujus commixtione si amodo non cessatis, separas vos eadem auctoritas a participatione corporis Domini & sanguinis.* In hunc usum in singulis ecclesiis erant calices cum fistulis aureis vel argenteis facere communionis fuscipienda causa; Conrad. in chronico. Moguntin. *Erant fistula quinque ad communicandum, argenteæ deauratæ.* Ditmar. *lib. 6.* (in fin.) *Cruces duas & capulas ex argento factas, & magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul & fistula dedit.* Reges Gothorum ex more sub utraque specie communicabant: sed quod erat vitium Arrianæ labis, quæ sedati erant, hoc proprium eis erat, quod de alio a plebe calice communicabant, quasi aliam a plebe religionem colerent, alium Deum.

Dicitur tamen tunc temporis usque Ticinum accessisse civitatem, in qua Buccellinus rursus direxit. Qui minore illa Italia capta, atque in ditionem Regis antedicti redacta, majorem petiit. Refertur expeditio Theodoberti Regis in Italia, Duce Buccellino, cujus meminit Gregorius P. *dialog. 1. cap. 2.* Eodem vero tempore in Campania partibus Buccellinus cum Francis venit, &c. Minor Italia est Liguria, quæ olim Gallia Cisalpina, postea Longobardia seu Lombardia dicta est a Longobardis, qui eam armis occuparunt; Otto Frisingens. *de gest. Frideric. lib. 2. cap. 13.*

Tom. XI.

I

Cap. 32.

Bellissimum vero comitem stabuli, quasi pro humilitate quod prius fuerat, posuit. Comes stabuli fuit præfectus equorum Principis, de quo Bulenger. de Imperat. lib. 4. cap. 28.

Magna enim ei felicitas in his conditionibus fuit. Buccellino omnia prospera fuere in bello gerendo adversus Græcos, quod conditionis appellatione intelligitur, quia ei impositum erat munus belli adversus Græcos.

Cap. 34.

Rogo si pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis commodes. Desideratus Viridunensis Episcopus a Theodeberto Rege mutuam pecuniam accepit, & promisit eam solvere cum usuris. Improprie commodare, pro mutuum dare: eadem voce abusus est Plautus in alinar. (3. 3. 135.)

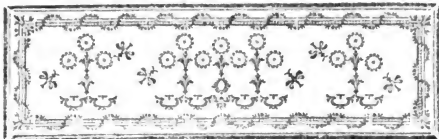
Viginti argenti commodas minas.

Et Gregorius ipse de mirac. martyri. lib. 1. cap. 103. quæso ut nobis manum porrigas, atque aliquid pecunie commodes, ut scilicet cum tributorum publicorum fuerit summa delata, illico tibi quæ commodaveris reformentur. Pari simplicitate sermonis præstitum pro mutuo sumptum; Optat. Milevit. lib. 3. (cap. 4.) creditores periculis vallabantur: ut qui pro præstitis suis rogari debuerant, metu mortis humiles impellerentur in preces. Conc. Hispal. I. can. 1. nam si (ut dictum est) præstitum de suis rebus non fecit ecclesia.

At illi negotia exercentes, divites per hoc effecti sunt, & usque hodie magni habentur. Negotiatores Viridunenses proficere de pecunia gratuita, quæ eis data est a Theodeberto Rege, intercedente Desiderato Viridunensi Episcopo. Negotiatores Viridunenses peculiari commercio eunuchorum id est castratorum puerorum ditati; Luitprandus lib. 6. cap. 1. 3. Carfamasium autem Græci vocant amputatis virilibus & virga puerum eunuchum, quod Viridunenses mercatores ob immensum lucrum facere solent, & in Hispaniam ducere.

Cap. 36.

Quo celerius ad manducandum commoveretur, sumpto aloë velociter digerebas. Notat Parthenium de voracitate, qui post cibum sumebat aloës, quo celerius eo concocto rediret ad crapulam. Aloë juvat cibi concoctionem, & alvum solvit; Plin. lib. 1. 22. cap. 4.

AD LIBRUM IV.

RECOR ut forori mea serva vestra utilem atque habentem Cap. 3.
 virum ordinare dignemini. Utilis & habens, id est stre-
 nuus & locuples: inde suum habere, vulgo *haveir*. Ha-
 bentia; Claud. apud Nonium Marcell. *Animos eorum ha-*
bentia inflarat: habere dicitur, qui rem habet jure domi-
 nii; l. habere, de V. S.

Chanao quoque Britannorum Comes tres fratres suos in- Cap. 4.
 terfecit. Britannis patria pulsas a Saxonibus, pars Gallia-
 rum, quæ Armorica dicebatur, eis tradita a Maximo Ty-

ranno sub ann. Chr. 386. quæ inde dicta est minor Britannia, ex Sigeberto,
 & iidem dicti sunt Britones. Ab initio ii Reges habuere, tum Comites, qui
 a temporibus Chlodovei parvere Regibus Francorum, ut subiunxit Gregorius:
Nam semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovei
fuere, & Comites non Reges appellati sunt. Idem Aimoin. *lib. 1. cap. 1.* In libr. meo
 78. Conobri Britannia Comitis meminit idem *infr. h. libr. cap. 20.* Rursus hic nihil. In
 iidem Reges habuere. Judicael Rex Britonum se & regnum ditioni Dagobert. *lib. 5.* vero
 ti & Regum Francorum subiecit; teste Fredegario *in chron. cap. 78.* Salo-
 mon fuit tertius & ultimus Rex Britonum, cujus meminit Regino 2. *chro. cap. 49.* di-
 nic. (ad ann. 874.) & Joannes VIII. *in epist. ad eum scripta*, quæ refer-
 tur in *can. hac quippe, 3. qu. 6.* Aimoin. (al. incertus auctor) *lib. 5. cap. Comes Bri-*
23. & 31. Postea iidem Comites habuere; de quibus Gregor. VII. *lib. 5. sannia.*
epist. 23. Hildebert. Cenomanens. *epist. 65.* & Innocent. III. *in cap. ex tene-*
re, de foro competent. & in cap. accedens 2. ut lit. non contestat. Postea iidem
 habuere Duces: primus Dux appellatus fertur Joannes II. exlat tamen *epist.*
 Leonis IV. inscripta Vernoni Duci Britannia *in can. non surem 17. qu. 1.*
 Anno Christi 1234. Petrus cognomine Mauclerc soluta societate cum Anglis
 inita, se & Britanniam tradidit Ludovico IX. Regi Francorum; de quo Mat-
 the. **) Paris. in Henrico III. & Jo. **) Tillius.

Quod illi audientes atque gaudentes, & super tumulum illum bibentes re-
 muneraverunt fratri eum mortuum. Veterum mos fuit super tumulos mortuo-
 rum religionis causa epulari, quod damnat Augustin. de moribus ecclæ. Ca-
 tholic. cap. 34. *Novi multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant, &*
epulas cadaveribus exhibentes, super sepultos seipsos sepeliant, & voracitates
ebrietatesque suas deputent religioni. Idem in plalm. 48. (serm. 1. num. 15.)
invocabunt nomina eorum in terris ipsorum. † Quid est hoc? Tollent panem &
merum ad sepulchra, & invocabunt ibi nomina mortuorum. Et capitul. Caroli
 Magni lib. 6. cap. † 197. *Et super eorum tumulos nec manducare nec bibere*
presumant. Pejus exemplum legitur hic de quibusdam, qui inimicitia causa su-
 pra tumulum Macliani biberunt.

I i j

Cap. 5.

Rogationes illas instituit, ut media quadragesima psallendo, ad basilicam B. Juliani martyris itura pedestri venirent. Inguinarie luis, quæ per varias provincias Gallia: defæviebat, avertendæ causâ, Gallus Arvernensis Episcopus pro salute suæ plebis sollicitus, exemplo Mamerci Viennensis Episcopi, solemnes rogationes instituit ad basilicam B. Juliani martyris apud Brivatensem vicum: ejusdem meminit idem Gregor. de vit. patr. cap. 6. Idem infr. hoc lib. cap. 13. Erant autem quadragesima dies, & Cautinus Episcopus Brivatensem diocesim psallendo adire disposuerat, juxta institutionem sancti Galli.

Parietes vel domorum vel ecclesiarum signari videbantur. Unde a rusticis hæc scriptio Thau vocabatur. Exauditis Galli Episcopi precibus suis pro peste avertenda, in parietibus ædium & ecclesiarum visa est inscripta littera Tau, quasi amuletum & munimentum adversus pestem: Tau littera est signum crucis, quia exprimit typum & figuram crucis; Tertull. advers. Marcion. lib. 3. (cap. 22.) in illud Ezechiel. 9. & da signum Tau in frontibus virorum. Ipsa est enim littera Græcorum Tau, nostra autem T, species crucis. Hieronym. in Ezechiel. lib. 3. cap. 19. ver. 4. antiquis Hebræorum litteris, quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema Thau littera crucis habet similitudinem, quia in Christianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inscriptione signatur. Augustin. de tempor. serm. 108. (al. 36. in append. num. 3.) Trecenti enim in græca T, tau, similitudinem crucis ostendunt. Tempore Alexandri Pseudo-mantis grassante peste, carmen quoddam pro foribus ædium singularum scriptum fuit: οὗ τῷ λαῖκῳ ἐδείξαρχατος, tradit Lucianus in Alexandro.

† In lib. meo
Amstel. 1687.
Φοβὸς ἀκρί-
στων λυμῶ-
ν ἐξήλω ἀπα-
ρῶν. Inton-
sis depellit
Apollo.

Cato presbyter continuo a clericis de episcopatu laudes accepit. Mortuo Gallo Arvernensi Episcopo, Cato presbyter a clero electus in Episcopum per adclamationem. Laudes sunt adclamationes, quæ fiebant Imperatoribus & Episcopis cum creabantur, quia fiebant cum laude; Gregorius infr. libr. 5. cap. 31. de Tiberio: Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno Imperiali impositus, cum immensis laudibus imperium confirmavit. Idem lib. 6. cap. 30. Igitur celebrato iustitio, Mauricius indutus diademate & purpura ad circum processit: adclamatique sibi laudibus, largitus populo munera, imperio confirmatur. Ditmarus lib. 6. (in princ.) ad ann. 1005. Henricus (is erat Dux Bavarix) 12. kal. aprilis, cum omnium laude presentium, cumque hasta signifera ducatum dedit.

Cap. 6.

Nam & ipsos clericus gradus, canonica sum semper institutione sortitus. Lector decem annis sui, subdiaconatus officium quicunque annis ministravit, diaconatus vero quindecim annis mancipatus fuit, presbyterii autem jam honore viginti annis potior. Quid enim mihi nunc restat, nisi ut episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam? Cato presbyter sibi jam securus de episcopatu gloriatur, se omnes ordines ecclesiasticos emenitum, & in singulis diu immoratum, meritoque proximum sibi gradum esse culmen episcopatus. Olim ordines ecclesiastici longo interstitio & mora in singulis conferebantur; can. in singulis, can. quicumque, can. monachus ut 77. dist. can. monachus, 16. qu. 1. His gradibus Joannes pervenit ad Cabillonensem episcopatum; de quo Sidoron. libr. 4. epist. 25. lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infanzia: post laborum temporumque processu archidiaconus, in quo sen gradu sen ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi: atamen tunc jam secundi ordinis sacerdotem collegam sibi consecraverit.

Cap. 7.

Ordinatusque qui cum eo pergerent Episcopis, & camerariis, Arvernensium duxerunt. Cautino a Theodovaldo Rege designato Episcopo Arvernensi dati sunt Episcopi & camerarii, nimirum Episcopi, ut per eos solemnitè installaretur, quia installatio Episcoporum fiebat solemnitè, vocati Episcopi com-provincialibus; Gregorius de vit. patr. cap. 6. in Gallo Episcopo: Post hæc

Rex

Rex datis ad subsidium ejus duobus Episcopis, Arvernes eum direxit. Camerarii, ut essent in obsequio Episcopi. Episcopus debet habere idoneos & probos moribus clericos in obsequio, ut sint testes conversationis. Synodus Romæ habita in causa Symmachi specialiter cavit, Episcopos secum semper contubernales habere, quos concellanos seu cellulanos appellat. Idem statuit synodus Romana apud Gregorium lib. 4. epist. 44. Ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubi- culi pontificalis obsequantur, ut is, qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, & ex visione sedula exemplum profectus sumant; can cum pastoris, 2. qu. 7.

Ipsæ vero valde infirmatus, a cinctura deorsum se volutare non poterat. Cinctura est cingulum; veteres enim cincti, Aimoïn. Floriacens. de mirac. B. Benedicti lib. 3. cap. 1. 3. num. 6. Tunc unus e turba alligari se possit cingulis ex coriis cervorum dissectis, quibus Aquitani utuntur latissimis atque fortissimis. Inde cinctura pro umbilico, seu media parte corporis, cui cingulum apponitur.

Per emissionem (ut ferunt) Cautini Episcopi, Cato presbyter ad gubernandam Turonicæ urbis ecclesiam peribat. r. Vacante ecclesia Turonensi Cato presbyter proponebatur in Episcopum per emissionem, id est suggellionem Cautini Episcopi Arvernensis, qui eum, ut a se removeret, quia valde gravem & molestum habebat, episcopatum ei curare satagebat: emissio est suggellionis impressio; Gregor. infr. lib. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus. Idem lib. 4. cap. 23. Post quod factum, repudiantes ejus fratres, quod sua emissionem antedicta Regina fuerit interfecta, eum a regno dejiciunt. Idem de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 18. Post autem vacans & inanes emissiones cum videret inimicus cum sibi vindicare non posse, dolis eum tentavit illudere. Eodem sensu immisionem dixit idem Gregor. de mirac. ejusd. lib. 3. cap. 16. Commota per immisionem diabolicam vi venti. Idem cap. 27. ejusd. lib. Per immisionem artis diabolicæ. Idem de vit. patr. cap. 11. non ambigitur diaboli hanc fuisse immisionis insidiam.

Unde factum est ut conjuncti clerici cum Leuabste martyrio & abbate, cum magno apparatu Arvernorum properarent. Martyrium est oratorium dicatum martyri; conc. Chalcedonens. can. 8. ο κληρικοὶ τῶν πτωχῶν, καὶ μοναχῶν τ, καὶ μαρτυρίων, clerici prochorum, monasteriorum, & martyriorum, can. quidam, 18. qu. 2. Pallad. hist. Lausiac. cap. 103. in Innocentio Abbate: ἡσάδου εἰς τὴν μαρτυρίαν ἡμεῶν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ: id est concessit non dedit, ἡμεῶν τὴν βαπτισμῶν. Ingressus est martyrium ejus, quod ille edificavit, & in quo collocavit reliquias S. Joannis Baptiste. Valafridus Strabo de reb. ecclesiastic. cap. 6. Martyria vocabantur ecclesie, quæ in honorem aliquorum martyrum fiebant. Inde martyriatus est æditiuus seu minister adis sacræ seu oratorii martyris, ut hoc loco, & Gregorius de mirac. martyri. lib. 2. cap. 46. Eo tempore, cum post obitum Proferii martyris, Urbanus diaconus hujus basilicæ ordinatur æditiuus, Et conc. Aurelianens. II. cap. 13. Abbates, martyriarii, velclusi, vel presbyteri, apostolia dare non presumant, id est dimissorias litteras.

Quibus & a quibus (ut noster Sollus ait) nec dabat precia contemnens, nec accipiebat instrumenta desperans. Notat Cautinum Episcopum Arvernensem, qui falso nomine emptionis rapiebat res minorum sine pretio, & sine instrumento, id est sine contractu venditionis, desperans id est haud sperans se posse tueri & retinere res ita quæsitæ. Hac sunt verba Sidonii lib. 2. epist. 1. de Seronato: quasi comparat, nec dat pretia contemnens, nec accipit instrumenta desperans.

Erat enim tunc temporis Anastasius presbyter, ingenuus & genere, qui per chartas gloriose memoria Chrotildis Regine proprietatem aliquam possidebat. Anastasius presbyter ingenuus genere, proprietatem, id est allodium, quod ab ingenuis id est liberis natis tantum possideri potest, ex donatione per chartas vel chartulas facta possidebat. Ingenuus est liber natus, & de liberis honestisque parentibus natus; Gregor. de mir. B. Mart. lib. 2. cap. 58. Erat enim ingenuus genere. Idem de vit. patr. cap. 9. Erant enim, non quidem nobilitate sublimes, ingenui tamen. Idem infr. lib. 6. cap. 36.

Cap. 9.

Cap. * 11.

† In edit. Pa-
rif. ann. 1644.
quæ sequuntur
verba de-
siderantur.

Cap. * 12.

Erat enim mulier ingenua genere, & de bonis orta parentibus. Ingenui tertium genus hominum inter nobiles & servos; Nithard. lib. 4. de Saxonibus: Sunt enim inter illos qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Latzi illorum lingua dicuntur. Latina vero lingua hoc sunt, nobiles, ingenuiles, atque serviles. Quandoque etiam ingenuus pro nobili; idem Greg. infr. libr. 7. cap. 15. Ipse enim cum Mummulo prefecto multos de Francis, qui tempore Childberti Regis senioris ingenui fuerant, publico tributo subegit. Donationes Principum fiebant per chartam, memorie causa, quam nostri chartre, seu per chartulam, id est brevem libellum, ut indicat Gregorius infr. h. loco: Tunc ex jussu Episcopi traditur custodibus, & nisi has chartulas proderet fame neceretur. Judeis valde carus ac subditus erat, non pro salute, ut postoris cura debet esse sollicita, sed pro comparandis speciebus. Notat Cautinum Episcopum, quod gratus esset Judæis propter negligentiam, & adulationem: negligentes Episcopi gratiores Judæis & hæreticis; conc. Milevit. II. can. 24. magis illius eloqui negligentiam ab hæreticis, impune ut ibi sunt; can. placuit 15. 16. qu. 3. adulationis episcopalis in Judæos causa exponitur, quod Judæis species carius vendideret: species sunt res, quæ in pondere, numero, & mensura consistunt; l. 2. ff. de reb. cred. puta triticum, vinum, oleum, vestes; l. ult. C. de militar. vest. Ammian. libr. 14. (cap. 9.) An Tyrii texturini præpositum celerari speciem perurgebat. Sidon. libr. 7. epit. 16. Quamquam non opportuna species villosa mittatur hieme finita. Gregor. infr. libr. 6. cap. 5. Judæus quidam Priscus nomine, qui ei ad species commendas familiaris erat. Idem de glor. martyr. lib. 1. cap. 158. Puella vero una ex habitatoribus loci, stationem adit, quasi aliquid coemptura, speciemque sibi apiam aspiciens, a negotiatore suscepit.

Cap. 13.

Firminus a comitatu urbis graviter injuriatum abegit, & Sallustium Evodii filium subrogavit. Firminus fuit Comes civitatis Arvernæ. Comites singulis civitatibus præerant. Hoc jure civitas Arverna habuit suum Comitem; Gregor. de vit. patr. cap. 4. Post peractam igitur stragem cladis Arverna, Hortensius, unus ex senatoribus, comitatum urbis illius agens, quandam de parentibus sancti, id est Honoratum nomine, in urbis platea nequiter retineri jussit. Idem infr. libr. 8. cap. 18. Nicetius per emissum Eulalii a comitatu Arverno submotus. Firminus Comes fuit cognatus Palladii Comitis Gabalitani; Gregorio infr. h. libr. cap. 34.

Intendebat enim & ipsa Rex Chrammus minas. Qui dum iter ageret, misit Rex Imnacharium & Scaptarium primos de latere suo. Chrammum filium Chlotarii patre superflue vocitat Regem. Ea ætate filii Regum etiam vivo patre Reges vocabantur propter spem regni, quæ erat æqualis inter liberos, cum ex æquis partibus succederent. Etiam filie Regum velatæ Reginas se dictitare præsumebant, ut legitur de Chrodielidis & Basina, quæ erant professe monasterii S. Radegundis Pictaviensis, una Sigiberti, altera Chlotarii Regis filia, & conquerebantur secum durius agi ab abbatiſſa, quia Reginæ essent; Gregor. libr. 9. cap. 40. dicentes: quia Regine sumus, nos prius in monasterium nostrum ingredimur, nisi abbatiſſa ejiciatur foras. Et idem infr. libr. 10. cap. 15. Quod cum Chrodielidis cerneret, accepta cruce Dominica, cuius prius virtutem desperaverat, in obviam egreditur dicens: nolite super me, quæſo, vim inferre, quæ sum Regina, filia Regis, Regisque alterius consobrina. Neque hoc novum de singulare fuit in liberis Regum Francorum: eodem jure usæ sunt filie priscorum Regum: de Andromache filia Priami testatur Virgil. 1. Æneid. (656. 657.)

Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim

Maxima natarum Priami.

De Ilia filia Numitoris Regis Latinorum sacrorum Antistita, idem eod. lib. (277. 278.)

. Donec Regina sacerdos

Marte gravis, geminam partu dabit Ilia prolem.

Legati Chrammi dicuntur missi a latere, id est a comitatu Principis: de missis Chilperici Regis idem Gregor. infr. libr. 5. cap. 29. unde multum molestus Rex, dirigiens de latere suo personas. De missis dominicis idem Adrevaldus de mirac. B. Benedic. libr. 1. cap. 25. (al. libr. 1. par. 2. cap. 2. num. 8.) Præterea aderant in eodem placito,

missi

missi a latere Regis, Jonas Episcopus Aurelianensis, & Donatus Comes Milidunensium. Sic & legati pontificii electi e cetero Cardinalium dicuntur legati a latere seu ex apostolorum, a facie. Bassam. in syn. VI. in Trull. in procem. Laterales vocat Ivo Carnotens. epist. 109. (al. 53.) inde est, quod multi prapostorum sacro gladio lingua ferire cupientes, dicunt sedem apostolicam non subditorum quarere sanitatem, sed suam aut lateraliu suorum quarere commoditatem. Laterenses sunt comites, sili-patores; Tertull. advers. Marcion. libr. 4. cap. 43. Tot sere laterensibus nisi solebat.

Ad regias adis sacre, que tunc resecrata fuerant, adpropinquant. Regias basilicæ. Regiæ sunt primariæ & majores portæ ecclesiæ; Paulin. epist. t. 37. al. 13. ad Pam-machium, num. 11. Videre enim mihi videtur tota illa religiosa miseranda plebs exa-mina, illos pietatis divina alumnos tantis influere penitus agminibus in amplissimam gloriosæ Petri basilicam per illam venerabilem regiam cerula eminus fronte ridemem. Anastas. in Leone III. in ingressu basilicæ, t. ubi supra regias majores fecit imagines ex argento. Joannes monachus vit. S. Odonis abbat. cluniac. libr. 2. Ille autem (lo-quitur de sue fero, quem vocat singularem) omisissæ feritate, ut ingrediendi aditus a quovis concederetur predictas regias diutius pulsavit, atque oris sui spuma, quo ad-herere potuiss, linxit. Portam basilicarem Remensis ecclesiæ memorat Frodoard. hist. Remens. libr. 2. cap. 12. Supra portam si quidem, que dicitur basilicaris, vel quod basilicis in gyro sui dispositis abundaverit, vel quod omnibus ad basilicas in vico S. Remigii sitas pervia fuerit. Idem libr. 4. cap. 46. ad portam, que olim collatiæ, scilicet a conferendis mercibus, nunc basilicaris vocatur, &c. Frodoard. in chronica, ad ann. t. 920. Remis in monasterio sancti Petri ad portam basilicarem, ceteris, quem ibi posuerant hi cives, qui Romam ad vistanda Apostolorum limina profecti fuerant, ac-censum est etiam ter igne calefacti.

*Audvis a suis in iterata infamia effervescere Saxones, sibi que esse rebelles, & quod Cap. * 14. tributa, quæ annis singulis consueverant ministrare, contemnerent reddere. Saxones domiti a Chlotario seniore, & annuum vestigal eis impositum quingentæ vaccæ, in-ferendæ mensæ regiæ, unde dictæ inferendales, quod tributi nomine inferrentur; Fredegarius cap. 74. Saxones... quingentas vaccas inferendas annis singulis a Clotha-rio seniore censui reddebant, quod a Dagoberto cassatum est. Aimoin. libr. 4. cap. 26. Quingentas namque vaccas inferendales a Clothario seniore, Chlodovei filio, Chilperi-ci patre, regia mensa (Saxones) inferre iussi fuerant. Quæ ideo inferendales diceban-tur, eo quod singulis inferrentur annis. Idem gesta Dagoberti cap. 31. Saxones sæpius rebellant & tributum detrectarunt, quod tandem a Dagoberto remissum est.*

Tunc Chramnus, jam accepta Vvilicharii filia. Chramnus infans patre uxorem Cap. 17. duxit Calte filiam Vvilicarii Ducis Aquitanie, unde gravis offensæ patris in filium, quæ filio infelicitis exitus causa fuit, quod apertius Aimoin. libr. 2. cap. 30. Cui mobi-lietas conjugis odiorum suppeditabat materiam, quod præminores propapia claritudine. Et nomen Calte, Vvilicario genita Aquitania Duce.

In Campaniam Remensem accedit, & usque Remos civitatem properans. Campa-nia Remensis est pars Campaniæ quæ Remos spectat; Gregor. infr. libr. 5. cap. 19. Meroveus vero dum in Remensi Campania latitaret. Frodoard. in chronica, ad ann. t. 940. Ludovicus Rex post sex vel septem hebdomadas a Burgundia rediens... in Remensem venit Campaniam. Et Gregorius de mirac. martyri. libr. 2. cap. 32. dum via-tim psallendo regreditur, Remensem est ingressus Campaniam.

Tunc & Autrapius Dux Chramnum metuens, in basilicam S. Martini confugit. Cap. 18. Idem Fredegar. (in epitom.) cap. 52. Autrapius fuisse Ducem Turonum & Pictor-um colligo ex eo, quod is metu Chramni confugit in basilicam S. Martini, & Tu-rones ac Pictones plerumque erant sub eodem Duce; Gregorius infr. lib. 8. cap. 26. Turonici vero atque Pictoris Ennodius Dux datus est. Et idem lib. 9. cap. 7. Enno-dius cum ducatum urbium Turonica atque Pictava ministraret, adduc & Vici Julien-sis atque Beaurais urbium principatum accepit.

Tempore quo ejus, ad clericatum accedens apud Sallense castrum, quod in Pictava

*habetur diaceſi, Episcopuſ ordinatur, futurum ut decedente Pientio Anſiſite, qui tunc Piſtaviam regebat eccleſiam, ipſe ſuccederet. Auſtrapius e Duce clericuſ ordinatur Episcopuſ apud Sellenſe caſtrum Piſtavienſis diaceſis, cum futura ſucceſſione, decedente Pientio Piſtavienſi Episcopuſ. Eodem ſere modo Tetrico Lingonenſi Episcopuſ morbo ſontico laboranti, Mundericuſ coadjutor datus, ita ut inter ſe dum ille viveret, Ternodorenſe caſtrum archiepiſbyteri nomine teneret; Gregoriuſ inſr. lib. 5. cap. 5. *Interea B. Tetricuſ a ſanguine ſanciatur, cui cum nulla medicorum ſomenta valerent, conturbati clerici, & a paſtore ut pote deſtituti, Mundericuſ expatiunt. Qui a Rege indultuſ ac conſecratus, Episcopuſ ordinatur, ſub ea ſpecie, ut dum beatus Tetricuſ viveret, hic Ternodorenſe caſtrum ut archiepiſbyter regeret, atque in eo commoraretur; migrante vero deceſſore ille ſuccederet.**

*Ipſe quoque reſſuſ ad caſtrum ſuum, moſa ſuper ſe Theiſalorum ſeditione, quos ſape greſſaverat, lancea ſanciatus crudeliter vitam ſinivit. Auſtrapiuſ e Duce ordinatus Episcopuſ apud caſtrum Sellenſe, quod eſt Piſtavienſis diaceſis, commota in ſe Theiſalorum ſeditione, lancea tranſfixuſ vitam ſinivit: Theiſali cenſentur inter Piſtones, unde S. Senoch abbaſ, qui erat Piſtavienſiſ, dicitur genere Theiſaluſ; idem libr. 5. cap. 7. *Fuit autem genere Theiſaluſ, & in Turonico clericuſ ſacile: inde Theiſalia regio ſeu pars Piſtavienſiſ pagi; idem de vit. patr. cap. 15. Senoch abbaſ genere, Theiſaluſ, Piſtaviſ pagi, quem Theiſaliam vocant. Inde nomen a Theiſaliſ militibuſ Transilrianſiſ, qui præſidiuſ cauſa locati ſunt Piſtaviſ in Gallia; notitia imp. Occid. ſub diſpoſitione magiſtri militum præſentalium in provincia Gallia Ripenſi: Præſelluſ Sarmatarum & Theiſalorum Gentiliuſ, Piſtaviſ: ex quo probabilis conjectura eſt, eos conſiſſe ibi, & regioni vel parti ejus nomen dediſſe, ut prædum obſervavi rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 14.**

*Diaceſes vero ſuas eccleſie Piſtaviæ recepit. Mortuo Pientio Piſtavienſi Episcopuſ, Paſcentiuſ abbaſ S. Hilarii ei ſucceſſit iuſſu Chariberti Regiſ, fruſtra reclamante Auſtrapiuſ, nec injuria, quia Auſtrapiuſ contra canoneſ viventi Episcopuſ ſucceſſor datus erat, & episcopatuſ ſine cauſa ſcindi non poteſt: immo nec ſedes episcopaliſ conſtitui poteſt in vico vel caſtro, ſed in majori civitate; conc. Sardic. can. 6. *Laodiceuſ. can. 4. 57. Anacleti epiſt. 3. Leonis epiſt. 87. can. Episcopuſ, & ad. ſeqq. 80. diſt. cap. 1. de privileg. Piſtavienſiſ eccleſia pulſo Auſtrapiuſ diaceſeſ ſuas recepit, id eſt parochiaſ, quæ a Piſtavienſi episcopatuſ aulſe fuerant Sellenſiſ episcopatuſ. ad tempuſ ſtabiliendi cauſa. Sæpe diaceſiſ ſumitur pro parochia ſeu eccleſia privata; Gregor. inſr. lib. 5. cap. 5. de Munderico: apud Ariſtinenſem vicuſ Episcopuſ inſtituitur, habens ſub ſe pluſ minus diaceſeſ quindecim, quæ primum Gothi quidam tenerant. Et idem eodem loco de Pappolo Lingonenſi Episcopuſ: Anno octavo episcopatuſ ſui dum diaceſeſ ac villaſ eccleſie circumiret, quadam nocte dormienti apparuit ille B. Tetricuſ. Idem libr. 6. cap. 38. de Innocentio Rutenenſi Episcopuſ: Sed adſumpto episcopatuſ conſeſſim Urſicinuſ Cadurcina urbiſ Episcopuſ laceſſere cepit, dicens quia diaceſeſ Rutena eccleſia debitaſ retineret: & ita accipiendū eſt can. 5. conc. Carth. & can. 20. conc. Africani, diaceſeſ, quæ nunquam Episcopuſ habuerunt, non habeant; can. Felix, can. multiſ, 16. qu. 1.**

Cap. * 19. *Ad cujuſ beatuſ ſepulchruſ vidimuſ vinctoruſ compedeſ atque catenaſ diſruptaſ contractaſque jacere: quæ uſque hodie in teſtimoniū virtutiſ ejus ad ipſuſ beati ſepulchruſ reſervantur. Vincti ſoluti gratia B. Medardi Noviomenſiſ Episcopuſ. Idem Gregor. de gloriæ conſeſſi, cap. 95. Medarduſ vero glorioſuſ conſeſſor, iuxta urbem Suelſionem quietuſ. Ad cujuſ ſepulchruſ ſape compedeſ miſerorum conſtrictiſ aſpectuſ. Pari miraculo vincti ſoluti in funere Gregorii Lingonenſiſ Episcopuſ; teſte eod. Gregor. de vit. patr. cap. 7. B. Leonardi Lemovicenſiſ meritiſ ſolvuntur etiam captivi & carcerati: ejus opẽ e manu barbarorum liberatuſ Boamunduſ Siculuſ voti luendi cauſa venit in Galliam, ut a nobiſ prædum obſervatuſ eſt rer. Aquitanic. lib. 5. cap. 18.*

Cap. 20. *Ultragotham vero & filiaſ ejus duaſ in exiliū poſuit. Ultragotha, uxor Childiberti Regiſ, cum viro xenodochiuſ Lugdunenſe fundavit & dotavit; de quo conc.*

Aure-

Aurelianens. V. can. 15. ejus pietatem commendat Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 12.

Proximus B. Martini basilica, ordinante Chlotario Rege, stanno cooperta est, & in illa, qua prius fuerat, elegantia restituta. Basilica S. Martini Turonensis restituta a Chlotario & stamio cooperta. Idem Gregor. infr. libr. 10. cap. 31. (lect. 18.)

Tunc duae acies locustarum appaeruerunt, quae per Arvernium atque Lemovicinum transientes (ut ferunt) Romanicium campum venerunt, in quo praelio magno inter se atto maxime sunt collisa. Simile suo tempore in Judaea contigisse narrat Hieronymus in Joelem cap. 1. 2. vers. 18. & seqq. Etiam nostris temporibus vidimus agmina locustarum terram texisse Judaeam, quae postea misericordia Domini inter vestibulum & altare, hoc est inter crucis & resurrectionis locum, sacerdotibus & populus Dominum deprecantibus, atque dicentibus: parce populo tuo; vento surgente, in mare primum & novissimum precipitatae sunt.

Cum graviter vexaretur a febre ajebat: vasa: quid putatis qualis est ille Rex caelestis, qui sic tam magnos Reges interficit? Vah apud Haebræos est verbum exultationis; Gregor. P. moral. libr. 31. cap. 25. in illud Job. cap. 16. Ubi audierit bucinam dicit vah. Vah quippe sermo exultationis est: vel potius vah est verbum insultantis; Hieronim. ad Damasum, (epist. 20. al. 145. num. 5.) Ad summam, sicuti nos in lingua latina habemus interjectiones quasdam, ut insultando dicamus vah, & in admirando pape, & in dolendo heu, &c. Matth. 27. (39. 40.) Præterientes autem blasphemabant eum moventes capita sua, & dicentes: vah qui destruis templum Dei, Abbo de obsid. Parisiac. libr. 1.

Vah! multosque secutus Denos, plures quoque pelias.

Chilpericus vero post patris funera, thesauros, qui in villa Brennaco erant congregati, accepit: lege Brennacum: ita Fredegarius in epitom. hist. Franc. cap. 1. 55. Chilpericus occupatis thesauris Chlotarii in villa Brennaco, sedem Childeberti Parisius occupat: & Gregorius ipse infr. h. libr. cap. 41. Cumque venisset apud villam Brennacum. Brennacum est villa fiscalis in Campania, apud quam Chlotarius thesaurum custodiæ causa depositum habebat: ejusdem meminit Aimoin, libr. 3. cap. 1. 43. 1. instigante ipsa Regina apud Brennacum villam a patre manere jussus est: vulgo Brenne: & Gregorius infr. libr. 5. cap. 26. Quem vinctum ad Chilpericum Regem Brennacum deduxit: & idem cap. 35. ejusd. libr. a villa Brennaco Parisius.

Deditque fors Charibero regnum Childeberti, sedemque habere Parisius. Inter Reges Francorum prioris stemmatis regnum forte divilum ex æquis partibus. Sorte etiam usi sunt Romani in hereditate dividenda inter coheredes; l. 2. C. quand. & quib. quart. pars debet. libr. 10. l. 5. ff. famil. ercisc. l. ult. C. commun. de legat. & ibi Cujac. inde partes, quæ cuique Regum obtinebant, fortes dicebantur: de quo infr. h. libr. cap. 44.

Theodobertum vero filium illius apud Ponticonem villam custodiri jussit per annum integrum. Pontigo villa regia: ejusdem meminit Gregor. infr. libr. 6. cap. 37. de Lupentio abbate: & ad Ponticonem villam deductus, multis suppliciis est adfectus. Eadem videtur quæ Pontigo, ubi habita est synodus Galliarum a Carolo Calvo; de qua Aimoin. (al. incertus auctor) libr. 5. cap. 32. medio futuro mense julio generalem synodum, auctoritate apostolica & sanctione sua apud Pontigonem indixit: quo per Remos & Catalaunos civitates pervenit. Pontigonem fuisse in pago Catalaunensi, quæ Lingones spectat, colligitur tum ex hoc loco, tum ex alio ejusdem auctoris cap. 35. ejusd. libr. Dominus autem Imperator Carolus de Carisisco Compendium, indeque per Suesionas ad Remensem civitatem: & sic iter suum per Catalaunos & Pontigonem atque Lingonas peragens . . . de Francia Italiam petiit. Anastasius in Stephano III. quem Pipinus in Gallias venientem eo loco excepit, Ponticonem Palatium appellat. Male 1. Pauticon legitur in analib. Pithœi ad ann. 848. vulgo Pontione. Pontigonem fiscum, sic vocat villas regis Frodoard. in chronico. ad

Tom. XI.

K

† In lib. meo, Panticona.

ann. 952. *Nec non Pontigonem ffrum, quem Heribertus invaserat, aliquando munitionem Rex contra Viſturiacum inſtruit.*

- Cap. 24. *Amoto Agracula patricio, † Celfum patriciatuſ honore donavit. Patriciatuſ honor non ſine præfectura cujuſpiam provinciæ conferebatur, maxime Arelatenſis ſeu Maſſilienſis. Provincia hac atate præſeſtos habere ſolebat, dignitate patricioſ. Ideo Gregorius ait hoc loco, Guntranum Regem, Amoto Agracula, ſeu Agricola patricio, Celfum patriciatuſ honore donaviſſe. Idem Fredegar. cap. † 5. chron. anno xxvii. ejusdem regni Leudegiſtus a Gunthrammo patriciuſ paribuſ provinciæ ordinatur. Idem cap. 24. (ejuſd. libr.) Deſuncto Vandalmaro Duce in pago Ultrajurano & Scoringorum Protadiuſ patriciuſ ordinatur. Idem cap. 55. (hiſt. epitom.) Gunthrammuſ in Burgundiâ regnâns in locum Agricolaniſ patriciuſ Celfum inſtituit. Celfum a Guntrano Rege, iam Burgundiâ potito, præfecturam Arelatenſis provinciæ, quæ pertinebat ad regnum Burgundiæ, cum honore patriciatuſ accepiſſe colligitur ex eo, quod poſtea Arelate urbe occupata a Sigeberto Rege, Gregorius inſr. b. lib. cap. 30. tradit, Celfum patricium cum exercitu in haſ partes miſſum a Guntrano Rege, Arelatem recepiſſe dolo Sabaudi Episcopuſ Arelatenſis. Celſo ſucceſſit Amatruſ patriciuſ. Amato a Longobardiſ irruentibuſ in Galliaſ victo & occiſo ſucceſſit Mummoluſ patriciuſ cum præfectura ejusdem provinciæ, ut opponeretur Longobardiſ; Gregor. inſr. hoc libr. cap. 36. Enniuſ quoque cognomento Mummoluſ a Rege Gunthrammo patriciatuſ promeruit, &c.*

Juriſ leſione peritum. Celfum patricium laudat de juriſ peritiâ. Eadem laude Andarchum commendat idem inſr. h. libr. cap. 41. Nam de operibuſ Virgili, legiſ Theodoſianaſ libriſ, artemque calculi adplem erudituſ eſt. Ait legiſ Theodoſianuſ, quia ea atate ſtudiuſ pandectarum juriſ civilis fere obſoletuſ erat, & ſoluſ codex Theodoſiaſ ſtudiis celebriſ erat: unde Seronatuſ juriſ Romani contemporem, de legiſ Theodoſianæ conſultatione notat Sidon. lib. 2. epiſt. 1. Leges Theodoſianaſ valeant, Theodoricianuſque proponenſ. Senatoreſ & alii nobileſ, qui cogitabant de republica, juriſ Romani ſtudio operam dabant, ſatiſ intelligentiſ, rempublicam attingi non poſſe ab imperitiſ juriſ Romani, ex quo hauſta eſt maxime republicæ gubernandæ ſcientia: de Palladio teſtiſ Rutiliuſ Numat. itiner. lib. 1. (209. & ſeq.)

Facunduſ juveniſ Gallorum nuper ab arviſ

miſſuſ Romaniſ diſcere jura ſori.

Ariſtonem ſenatoreſ de peritiâ juriſ privati & publici laudat Plin. lib. 8. epiſt. † 14. cum ſiſ peritiſſimuſ & privati juriſ & publici, cujuſ pars ſenatoriuſ eſt. Quintuſ Muciuſ in l. 2. de orig. jur. (§. 43.) turpe eſſe patricio, & nobili, & cauſaſ orantiſ, juſ, in quo verſaretur, ignorare.

- Cap. * 25. *Poſtquam Rex Auſtrigildem cognomento Bobilaſ accepit, Guntranuſ ſecundam uxorem duxit Auſtrigildem nomine, cui cognomen erat Bobila. Hac ætate unicuſ cuique nomen erat, nec patris nomen tranſibat ad liberoſ, unde incerta eſt hujus temporis familiarum origo & ſeries. Nonnulli tamen nobiliores proprio nomini cognomen addebant, & hoc in utroque ſexu ſervabatur, ut hoc loco Auſtrigildiſ Regine cognomen fuit Bobila, quod nomen propriuſ fuit feminaſ ſenatoriſ generiſ; de qua in vita Deſiderii Cadurenſiſ Episcopuſ, Bobila ſenatrix femina. Per hæc tempora, Ennio Patricio cognomen fuit Mummoluſ; Gregor. inſr. hoc libr. cap. 36. Enniuſ quoque cognomento Mummoluſ a Rege Gunthrammo patriciatuſ promeruit. Et Gunthrammo Duci cognomen fuit Boſo; idem inſr. libr. 5. cap. 14. Hæc audiens Gunthrammuſ Boſo, qui tunc in baſilica S. Marini (ut diximuſ) reſidebat. Mummolo abbati cognomen fuit Bonuſ; Gregor. inſr. libr. 5. cap. 5. In cujuſ locum Mummoluſ abbaſ, quem Bonuſ cognomento vocant, Episcopuſ ſubſtituitur. Dracoleni Duci cognomen Indultriuſ; Gregor. inſr. libr. 5. cap. 26. a Dracoleni Duce, qui dicebatur Indultriuſ.*

- Cap. 26. *Ille autem ſperans aliquid novi videre, aſpicit hunc eminuſ laſciaſ regis compo-*

nentem. In obsequio Ingobergæ Reginæ erant duæ puellæ filiæ artificis lanarii, quas Charibertus Rex deperibat. Ingoberga, ut Regem ab infano amore avocaret, cognita vilitate generis puellarum, Regem vocavit, qui vidit hominem fascias regias componentem: lege lanas pro fascias; Gregor. lib. 7. cap. 14. *pater ejus pectinibus infestis, lanasque composuit*. Eadem analogia vestem componere dixit Gregor. de vit. B. Martini lib. 2. cap. 58. *Puer Parisiacus, cuius artis erat vestimenta componere*. Ecclesias vel ecclesiæ domus componere, id est insilurare; idem libr. 5. cap. 37. *vel ecclesiæ vel ecclesiæ domos & erigens, & componens*. Penum componere; Servius in illum locum † 1. Æneid. 706. 707.

Quibus ordine longo

Cura penum struere,

Struere, inquit, *ordinare, componere, unda & struiores dicuntur ferculorum compositores*. Alii legunt fascias †, fascia est vitta, quæ tegit pectus in feminis; Hieronym. in Esaiam, libr. 2. cap. 3. (verf. 24.) *Fascia pectus sepi, & eum possidet locum in feminis, quem rationale in Pontificibus*. Alias fasciæ sunt insitæ, quibus mortuorum corpora obligantur; idem in Ezechiel. (lib. 11.) cap. 37. (circa medium) *insitas Lazarî peccatorum suorum fasciis colligati*. Non temere legi potest & liciæ: hicium est velum laneum vel lineum; Ovid. 3. fallor. (267.) *Liciæ dependent longas velantia sepes*. Inquisitio furti fiebat per lancem & licium; Gell. libr. 11. cap. 18. id est opposita lance & licio, ne ingredientiæ ædes alienas furti inquirendi causa, curiosius circumspicerent.

Salve Rex gloriose: sedes enim apostolica eminentia tue salutem mittis uberrimam. Heraclius salutavit Regem Charibertum nomine sedis apostolicæ, id est nomine Leontii Episcopi Burdegalensis & ecclesiæ metropolitanæ. Sedes apostolicæ dicebantur ecclesiæ fundatæ ab Apostolis vel a discipulis seu proximis successoribus Apostolorum; Tertullian. de præscript. adverf. hæretic. (cap. 32.) *Hoc enim modo ecclesiæ apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnaeorum ecclesiæ habens Polycarpum ab Joanne collocatum refert: sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum & iidem*. Chlodoveus in epist. ad synod. Aurelianens. I. *Orate pro me domini sancti, & apostolica sede Papæ dignissimi*: apud Gregorium extant duæ epistolæ infr. libr. 9. cap. 41. & 42. *Domnis sanctis, & apostolica sede dignissimis*. Leontium de nobilitate generis & virtutis dotibus valde commendat Fortunat. libr. 1. carm. 15.

Pater (inquit presbyter) tuus Leontius cum provincialibus suis salutem tibi mittit. Patres dicti Episcopi propter reverentiam ordinis; Augustin. in psalm. 44. (num. 32.) *Ita illa verba: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Patres missi sunt Apostoli pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt pertinet mundum, unde nati & sunt? Ipsa ecclesiæ patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum*. Idem in psalm. 109. (num. 7.) *Admirabilis est quod potest contingere, ut non solum Rex factus & privati filius, dominus sit pater sui: sed Episcopus factus laici filius, sit pater patris sui*. Hieronym. epist. ad Augustin. quæ est 14. (al. 72. in fin.) inter epistolas Augustini: *Valde mi amice charissimo acate fili, dignitate parens*. Sidon. libr. 4. epist. 17. *Incluyi Galliarum patres, & protomyse*. Etiam a Principibus patres dicti Episcopi; extat apud Gregorium infr. libr. 9. cap. 42. epist. Radegundis Reginæ ad Episcopos Galliarum: *Domnis sanctis & apostolica sede dignissimis in Christo patribus, omnibus Episcopis, Radegundis precatrix*.

Et planstro spinis suppleto imponi desuper, & in exilium prostrandi præcepit. Heraclius planstro spinis oppleto impositus ignominie causa, & in exilium relegatus. Sic † Georgius E. Alexandrinus Arrianus ignominie causa a plebe camelo traductus; Epiphani. hæref. 76. (art. 1.) Eodem consilio Gomacharius Comes Leoni Agathensi Episcopo interminatus legitur, ut circa urbem super alium traduceretur; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 79. *qui ait ad Episcopum, file decrepiti: jam infrenatum te loris circuire urbem super asinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus qui te aspexerint*.

K ij

† Du Cange in gloss. in hunc locum ait: *Credo fascias fuisse funiculos ad vestium ornatum*. Rustici hujus regni, signanter Lucaii, fascias vocant funiculos, quibus colligatur vituli atque canes.

Tunc ablatis multis, paucis relictis, † Arelatenſi eam monaſterio deſtinavit. Apud Arelatem fuit monaſterium virginum fundatum a Caſario Arelatenſi Epifcopo, cui præfuit Caſaria ejus ſoror, inde regulam petiit Radegundis pro inſtitutione monaſterii virginum a ſe fundati apud Pictavum urbem, ex epiſt. ejusd. Radegundis, quæ extat apud Gregorium inſr. libr. 9. cap. 43. Inſuper congregationi per me Chriſto præſtante collecta regulam, ſub qua ſancta Caſaria degit, quam ſolicitude beati Caſarii Auſiſtis Arelatenſis ex inſtitutione ſanctorum patrum convenienter collegit, adſervi. Theodegildis vidua Chariberti Regis a Guntranno Rege in hoc monaſterium deſtinata, id eſt miſſa. Deſtinare eſt mittere; Gregor. inſr. h. libr. cap. 28. Pater vero ejus has promiſſiones accipiens, filiam ſuam, ſicut anteriorem, ſimiliter ipſi cum magnis opibus deſtinavit. Idem de vit. patr. cap. 17. vere, inquit, dico vobis, quia deſtinavit Rex, ut me avuſſum a monaſterio huic oneri conſecrari juberet. Deſtinatus idem eſt quod miſſus; Sidon. libr. 1. epiſt. 7. de Arvando: capius deſtinatusque pervenit Romam: aliis deſtinatus pro vinclo ſeu compedito; Apulejus de aſino aureo lib. 1. At bona Panthia: quin igitur, inquit, ſoror, hunc primum bacchatim diſcerpimus, vel membris ejus deſtinatis virilia deſecamus. Idem libr. 4. arreptum me loco quam valido ad anſulam quamdam deſtinatum ruſum cadendo conſeciſſe profeſſo. Vitruvius libr. 5. cap. 12. Arce ſtipitiibus robuſtis, & catenis incluſis, in aquam demittenda, deſtinandaque firmiter: ait deſtinandæ, id eſt colligendæ, a verbo deſtina, quod ſonat vinculum ſeptum. Deſtinæ ſunt ſepta & munimenta, quæ adſtruntur ædificiis: aperte Beda hiſt. Anglic. lib. 3. cap. 17. Unde factum eſt ut adſtruis deſtina, quæ extrinſecus eccleſia pro munimine erat poſita, ſpiritus viæ exhalaret ultimum: & inſta: Sed mirum in modum ſola illa deſtina, cui incumbens obſiit, ab ignibus circumcincta vorantibus, abſumi non potuit.

Per occultos nuntios Gothum quendam adivit. Theodegildis vidua Chariberti Regis cuſtodie cauſa detrufa in Arelatenſe monaſterium puellarum, per nuntios clam quendam Gothum adivit, ſpe nuptiarum ei propoſita, ſi eam in Hiſpaniam deduceret. Hac ætate Gothia dicebatur Septimania, quia in Gothorum ditione remanſit; Gregor. inſr. h. libr. cap. † 46. Ibi & Sigila, qui quondam ex Gothia venerat, multum laceratus eſt. Et Joannes Italus vite Odonis abbatis Cluniacenſ. libr. 1. Quæ de cauſa omnibus carus erat, præcipuaſque apud Vſillelmum Comitem robuſtiſſimum, qui eo tempore Aquitaniam Gothiamque ſuo jure tenebat. Et Frodoard. in ann. 924. Hungari per abrupta tranſeuntes Alpinum jugum, veniunt in Galliam, † & inopinato loco per devia montis evadentes, Gothiam impetunt. Et Robert. Monteſi. in ſupplem. Siebert. ad ann. 1118. Et Gothiam, quæ provincia ſancti Egidii dicitur. Inde Gothi Septimani; Gregor. præter hunc locum inſr. libr. 5. cap. 5. & apud Ariſtulem vicum Epifcopus inſtituitur, habens ſub ſe plus minus diaceſes quindecim, quas primum Gothi quidam tenebant, nunc vero Dalmatius Ruſtunenſis Epifcopus vendicabat. Et Stephan. Tornac. epiſt. † 92. ad Joannem Pictavienſem Epifcopum ad Narbonenſem ſedem electum: Abſti pater a manſuetudine veſtra, ut Gothorum barbariem ad levitatem Voſaconum, ad crudeles & efferos mores Septimania declinetis. Ea ætate Septimaniam adhuc fuiſſe in poteſtate Gothorum indicat & Gregor. libr. 9. cap. 1. ut ad civitates Septimania nullum de regno ejus tranſire permitteret.

Cap. 28.

Quod ille per ingenia diſſimulans, verbis eam lenibus demulſit. Ingenium, dolum, calliditas, artiſcium; Gregor. inſr. libr. 6. cap. 22. Proclamante vero Epifcopo, & dicente, quid ſepius hic ingenia quæret, qualiter cum ab epifcopatu deſiceret. Idem cap. 46. ejusd. lib. Novaque ſemper ad lacerandum populum ingenia perquirebat. Idem de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 1. Omne ingenium artiſcii cui impendiſti, pigmentorum omnium vim probaſti, ſed niſil proficit. Idem de mirac. martyr. lib. 1. cap. 25. ſi forte aliquem deprehendere poſſet fraudis alicujus conſcium, per cujus ingenium in ſonitibus aqua ſuccederet. Anaſtaſ. in Benediſt. III. videntes itaque, quia in Anaſtaſium Chriſti unitas almæque concordiæ, nullo ſciebatur ingenio. Idem Gregor. inſr. libr.

† In lib. meo, quæ ſequuntur verba, non exhibetur lococitat.

libr. 7. cap. 20. *Veniens igitur clericus cum diversis ingenis se eidem commendavit.* Idem. libr. 1. §. cap. 2. *Rex vero adveniens, cum multis ingenis eos exinde auferre miseretur.*

Ad extremum eam suggillari iussit a puero, mortuamque reperit in strato. Sugillare est suffocare, strangulare; Gregor. hoc libr. cap. 1. 20. *Chramnus super scamnum extensus oratio suggillatus est.* Idem libr. 7. cap. 7. *Redde homicidam, quæ amissam meam suggillavit.* Idem libr. 10. cap. 8. *in cilicio quo orabat suggillata reperitur.* Idem libr. 9. cap. 34. *Exclamavit una puellarum, quæ erat intrinsecus, voce magna dicens: currite quæso, currite: ecce domina mea, a genitrice sua graviter suggillatur.* Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 78. *At illa conversa ad populum crimen fateatur dicens: septem jam a me editos parvulos interfeci, quos de incesto concipiens metui publicare: octavum adhuc die præterita suggillavi.*

Lychnus enim ille, qui fune suspensus coram sepulcro ejus ardebat, nullo tangente, fune disrupto in pavementum corruit. Idem Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. 2. *Lychni & cerei ad sepulcra sanctorum ardent de more antiquo; Fortunat. in vita Hilarii Pictaviensis Episcopi apud Surium 13. jan. (cap. 9.) Item cum juxta consuetudinem, quadam nocte cereus illuminatus fuisset, casu super sepulcrum ejus, qui interitu suum mortuus vivificat, ardens corruit: ita ut super majorem, quo cecidit, sine læsione aliqua perardere.* Et Hincmar. in vit. Remigii Remensis Episcopi apud eund. 13. jan. (cap. 68.) de quodam colono villæ Remensis ecclesiæ: *sicque junctis bobus, candelam in manu habens, ad basilicam sancti Remigii properavit. Quo perveniens, de pane & carne ac cervisia matricularios pavit, candelam ad sepulcrum sancti posuit, & ejus auxilium contra opprimentes se fiscalitas expetiit. Ad lectulum B. Nicetii Lugdunensis Episcopi lychnos jugiter ardentes memorat Gregor. de vit. patr. cap. 8. palli enim speciosa tegitur, lychni in ea jugiter accenduntur.* Ad crucem Domini semper lychnus ardens, quod magis mireris, oleo omnibus agris salutari fluere memoratur Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 5. *Ego autem audiebam sapius, quod etiam lychni, qui accendebantur ante hac pignora, ebullientes virtute divina, in tantum exundarent oleum, ut vas suppositum plerumque replerent.* Idem cap. 15. ejusd. libr. *Ferunt autem in hoc oratorio a lychno oleum ebullire: habentur enim & ibi reliquia sanctæ crucis.* Idem de glor. confess. cap. 69. de B. Marcellino Episcopo Ebredunensi: *Ad hujus ergo sancti sepulcrum lychnus assidue lumen præbet.*

Tamquam in aliquod molle elementum descendit. Lychnus, qui fune suspensus ardebat ante sepulcrum Galluinthæ Reginæ, disrupto fune corruit in pavementum intus, quali in molle elementum cecidisset. Molle elementum hic accipitur pro aqua, ut in cap. pen. de baptis. cum dicitur, in baptismo duo requiri, verbum, & elementum. Hac analogia aquas, flumina, fontes elementa vocat Prudentius libr. 1. contr. Symmach.

Id duxere Deos: colles, fresa, flumina, flammæ.

Hæc sibi per varios formata elementa figuræ;

Constituere patres.

Cumque configere deberent, isti magicis artibus instructi, diversas eis phantasias ostendunt, & eos valde superans. Hunni magicis artibus vincunt Siebertum Regem Francorum, incusso pavore variis terribilamentis demonum, quæ Gregorius vocat phantasias, imagines. Cap. * 29.

Sed & Rex Chynorum multa munera Regi Sigiberto dedit. Vocabatur autem Caganus: omnes enim Reges gentis illius hoc appellantur nomine. Caganus proprium nomen Regum Hunnorum; Siebert. ad ann. 520. *Abiit regnum Hunnorum annorum cessabo, quia omnes gentis illius Reges Kagamos vocatos lego.*

Siebertus vero Rex Arlatensem urbem capere cupiens, Arvernos commoveri præcepit. Erat enim tunc Firmicus Comes urbis illius, qui cum ipsis in capite abiit. Franci per pagos divisi militabant, & Duces habebant Comites cujusque pagi, qui parebant Duci sub se habenti plures pagos, & totidem Comites; Gregor. intr. lib. 5. Cap. † 30.

cap. 27. Dehinc Turonici, Piclavi, Bajocassini, Cenomanici, Andegavi, cum aliis multis in Britanniam ex jussu Chilperici Regis abierunt. Idem libr. 6. cap. 31. Berulphus vero Dux cum Turonicis, Piclavibus, Andegavisque, atque Nanneicis, ad terminum Bituricum venit. Idem. lib. 8. cap. 30. Tunc commoto omni exercitu regi sui illuc dirigit. Gentes vero, quæ ultra Ararim, Rhodanumque & Sequanam commanebant, cum Burgundionibus junctæ, Atarica Rhodanicaque littora, tam de fructibus, quam de pecoribus valde depopulata sunt. Et infra: similiter & Biturici, Sanctonici, cum Petragoricis, Egolesimensibus, & reliquarum urbium populo, qui tunc ad antedicti Regis imperium pertinebant, usque ad Carcassonam urbem devenerunt. Idem libr. 9. cap. 31. de Antellio Duce: Ipse cum Santonicis, Petragoricis, Burdigalensibusque, Agennensibus etiam, ac Tolosanis illuc direxit. Ducum quoque & Comitum erat munire civitates positas intra fines suos; idem libr. 6. cap. 41. Missique ad Duces & Comites civitatum nuncios, ut muros componerent urbium. Ait in capite, vulgo *en chef*: eadem analogia Gregorius infr. h. libr. cap. 45. Quod illi dissimulantes, Rex Godegisilum & Gunthebrannum Duces in capite dirigit.

Qui abiens Avennicam urbem abstulit. Avennica urbs a Celfio patricio Guntrani Regis armis occupata adversus Sigebertum Regem, tum eidem restituta, ut subjicit Gregorius infr. h. cap. Ac sic Gunthebrannus Rex recepta urbe illa, juxta consuetudinem bonitatis suæ, Avennicam ditionibus fratri sui restituit. Avennica est Avenio civitas sita super Rhodanum, quæ olim dicta est Avenio Cavarum; Plin. lib. 3. cap. 4.

Cap. 31.

Igitur in Gallia magnum prodigium de Taureduno castris apparuit, quod super Rhodanum fluvium in monte collocatum erat. Tauredunum castrum super Rhodanum, hodie Turionum.

Inter quorum angustias torrens defluit. Rhodanus inter fauces montium torrens defluit, id est quasi torrens: de Hidaspe flumine Indorum idem Q. Curtius libr. 8. cap. 13. sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens & elisus ferebatur, ut subjicit Gregorius infr. h. cap. 2. Nam flumen, quo latius fusus est, hoc placidius stagnat; quippe angustis ripis coercita, & in angustiore alveum elisa torrentes aquas irvehunt.

Usque ad Janobam civitatem. Male Quercetanus legit Genuam. Janoba civitas sita supra Lacum Lemanum, alius Gebenna; Otto Frisingens. de gest. Frederic. libr. 2. cap. 29. Bertolfus predicti Conradi filius, in negotii transactionem, tres civitates inter Juram & montem Jovis Lofannam, Gebennam, & N. accepit. Olim Geneva extremum Allobrogum oppidum; Jul. Cæsar de bell. Gallic. lib. 1. cap. 13. Extremum oppidum Allobrogum est, proximumque Helvetiorum finibus Geneva.

Nem plerumque tres aut quatuor splendores magni circa solem apparuerunt, quos rustici soles vocabant, dicentes: ecce tres vel quatuor soles in celo. Plures soles in celo sæpius visos refert Plin. libr. 2. cap. 31. Idem ostensum visum scribit Gregor. lib. 5. cap. 24. Sed & splendor illi circa solem... quos rustici soles vocant, apparuerunt.

Aviis corydalus (quam alaundam vocamus). Alauda avicula, vox Gallica. Marcellus patria Aquitanus & linguæ Celticæ peritissimus, de medicament. cap. 29. Corydalus aviis, id est quæ alaunda vocatur: inde legioni Gallicæ, nomine Gallico a Julio Cæsare alaundæ nomen datum tradidere Tranquill. in Julio cap. 1. 24. & Plin. libr. 11. cap. 1. 37.

In sacrarium autem sub velo transiens cicindelem extinguere voluit. Alauda avis sacrarium ecclesiæ Arvernæ ingressa cicindelem extinguere voluit. Cicindela est genus vermiculi, cui nomen noctiluca vulgo, quod noctu lucet, unde nomen translatum ad lampadem, seu candelabrum; Serv. in illum vers. 1. t. Æneid. 731. noctem flammis funalia vincunt. Alii funalia appellant, quod in cicindela lucet. Hac voce familiariter eo sensu usus est Gregorius de mirac. marty. libr. 1. cap. 5. Tunc conversus ad abbatissam ajo: tantæ te retinet mentis ignavia, ut integrum cicindele laborare non possis, in quo oleum accendatur? Idem cap. 15. ejusd. libr. regressusque velociter ad cicindelem, ceream non attingebat inluminare. Idem de vit. patr. cap. 8. Gratum est illud addi miraculis, quod acensæ ad lectum ejus feceris cicindilis. Et Ildor.

Isidor. origin. libr. 20. cap. 10. *Lucerna a + lychnus dicta est, lychnus autem quasi + lucinus, est enim cincinnata lucerna.*

Palladius autem Britanni quondam Comitum ac Casaria filius Comitatum in urbe Gaballitana Sigiberto Rege imperiente promeruit. Palladius beneficio Sigiberti Regis factus est Comes Gabalorum: hunc fuisse patria Arvernum observare est ex eo, quod anno proximo e comitatu depositum in Arvernum recessisse indicat Gregorius. Palladorum stirps fuit nobilissima, & genere Romana; Sidon. libr. 7. in concione post epist. 9. (cir. fin.) Uxor illi de Palladorum stirpe descendit, qui aut litterarum, aut altarium cathedras cum sui ordinis laude tenuerunt. Et Rutil. itiner. libr. 1. (207. & seqq.).

*Tum discessurus studiis, ubique remitto
Palladium, generis spemque decasque mei.
Facundus juvenis Gallorum nuper ab arvis
Missus Romani discere jura fori.*

Nam anno sequenti remotus a comitatu Palladius Arvernum regressus est. Romanus vero comitatum ambivit. Palladius post annum e Gaballitano comitatu depositus, successorem habuit Romanum. Ea ætate Comites erant ad tempus, comitatus erant simplices præfecturæ; Gregorius infr. libr. 6. cap. 45. Major domus autem Waddo, qui olim Santonicum rexerat comitatum. Idem infr. hoc lib. cap. 36. Pœonius vero hujus municipii comitatum regebat. Cumque ad + renovandam actionem munera Regi per filium transmississet, ille datis rebus paternis comitatum patris ambivit, &c.

Exaginato gladio, cornuque ensis pedibus calcans, acumen ad pectus erexit. Capulus gladii habet cornua, & quasi brachia dextra: munientæ causa: sic cornua Antennarum dixit Virgil. 5. Æneid. (831. 832.)

Una ardua torquens

Cornua, ubi Servius: Antennarum extremitates. Et Tertull. advers. Marcion. libr. 3. (cap. 18.) Nam & in antenna navis, quæ crucis pars est, extremitates cornua vocantur. Sic & cornu mensæ pro extremo, quia extrema mensæ, quæ erat in modum sigmatis, videntur cornua efficere; Sidon. libr. 1. epist. 11. Postridie jussit Augustus, ut epulo suo circensibus ludis interessemus. Primus jacebat cornu sinistro consul ordinarius Severinus. Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 80. Discumbentibus autem ad convivium, vir ille cum presbytero dextra partis cornu occupat, Catholicum ad sinistram statuens. Sic & cornu altaris; can. presbyter, + 82. dist.

Impressusque desuper gladius, ab una ingressus mamilla, in spatula dorsus egressus. Spatula, vulgo spalla, épau. Turpin. de gest. Carol. M. cap. 20. auferem, aut spatulam porcinam. Inde Isidor. origin. libr. 18. cap. 6. Alii spatulam latine autumatam dictam, eo quod spaciola sit, id est lata & ampla: unde & spatula in pecoribus. Recentiores spallam, ut in cap. cum venerabilis, de censib.

Verumtamen ad monasterium Chrenensium delatus sepultura mandatur, sed non juxta Christianorum cadavera positus, sed nec missarum solemnia meruit. Palladius, quia metu indignationis Sigiberti Regis mortem sibi conscivit, caruit christiana sepultura. His qui manus sibi inferunt denegatur sepultura piorum, neque pro his oblationes fiunt, ex Conc. Brachar. I. can. 34. can. placuit, 23. qu. + 5. & conc. Altiliodor. can. + 16.

Et usque Muscias Calmes. Locus juxta Ebredunum, in quo Longobardi fusi a Mummolo: Paul. Diaconus de gest. Long. libr. 3. legit + Multiacalmos.

Fueruntque in hoc prælio Salonius & Sagittarius fratres atque Episcopi, qui non erant caelestis muniti, sed galea aut lorica seculari armati, multis manibus propriis (quod pejus est) interficere referuntur. Salonius & Sagittarius Episcopi & fratres, prior Ebredunensis, alter Vapincensis, notantur, quod interfuerint prælio contra Saxones, & in eo multos hostium propria manu confoderint, quod est contra canones, si in morte, 23. qu. 8. de his Gregor. infr. libr. 5. cap. 21. Vetus est querela de Episcopis Galliarum, quod rebus militaribus se immiscerent: eo nomine Episcopis Galliarum succenset Nicolaus I. epist. 27. quod Romanam vocati ad synodum defuissent, ob

† In lib. meo
licinio, & +
licinius.
Cap. * 34.

† In lib. meo
3. cap. 4. Mu-
stiacalmes.
Cap. * 37.

hanc causam, quod cum aliis fidelibus regis bello impliciti essent adversus pyratas maritimos, id est adversus Normannos, qui jam Gallie infesti esse cœperant; *can. reprehensibile, ead. caus. & qu.* Et Petrus Damiani, cum audisset quosdam Episcopos Gallos & Germanos loricos ad bellum procedere, rem detestatus scripsit *epist. ad Firminum E.* quæ est 9. *libr.* 4. Philippo Episcopo Belvacensi capto in prælio Bovinensi, Ro. Pontifex pro ejus liberatione apud Richardum Regem Anglorum invenire desit, ex quo oblata est lorica, in qua captus fuit, & ut liberaretur pretium redemptionis solutum est; de quo Guillel. Brito *Philippid. libr.* 11. & Math. Westminster. *ad ann. ** 1196.

Infra territorium Regiensem, id est apud Staplonem villam, castra ponunt. Staplone villa Regiensis agri, c'est Riez en Provence. Idem Paul. Diac. de gest. Longobard. libr. 1. cap. 5. Ait territorium Regiensem. Gregorius vizio sæculi parum accurate servavit regulas grammaticæ, quod non negavit ipse in pref. libr. de glor. confess. Sed timeo ne cum scribere capere, quia sum jure literis rhetoricis & arte grammatica, dicat mihi aliquis, &c.

† *Corrige lib. 3. cap. 5. ubi in lib. meo dicitur, territorium Rhenense.*

Dantes multa numismatis auri millia pro redemptione sua. Numisma pro nummo aureo, vel argenteo, vel aereo; *Isidor. orig. libr. 1. cap. 17. Numisma est solitudo aureus vel argenteus sive aereus, qui ideo numisma dicitur, quia nominibus Principum effregibusque signabatur.* Luitprand. Ticiensi. *hist. libr. 6. cap. 5. In ea, quæ est ante Basopopos, quod nos palmarum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus, quam in diversis constitutis officiis numismatum aureorum erogationem, prout cuiusque meretur officium, Imperator facit.* Inde paracharaximum numisma, id est numus adulterinus; *Cassian. collat. 1. cap. 1. 21. paracharaximo scilicet illusum numismata;*

† *Paracharaximata.* & *infr. 1. cap. 22. Tamquam adulterina numismata, & 1. paracharaxima reprobenus.* Et Gregor. ipse *infr. libr. 5. cap. 19. sed & sæculum cum numismatis auri pondere tenentem quasi millia duo.* Et *idem libr. 2. cap. 40. qui dum diversa respicerent, ait: in hanc cellulam solius erat pater meus numismata auri congerere.*

Cap. 1. 38. *Igitur advenientibus ad cataplum Massiliensium navibus transmarinis. Cataplus est adventus sive appulsus navium ad portum, a Græco κατέπλος; 1. 4. 6. ingressum, ff. de offic. procurs. quas Græcia in id quies, id est accessus ad urbem appellat, sive κατέπλος, id est adnavigationem: inde cataplus Alexandrinus seu Niliacus; de quo Martial. libr. 12. epigr. 75.*

Cum tibi Niliacus portet crystallæ cataplus. de quo intelligendus Senec. *epist. 1. 77. Hodie nobis Alexandrina naves apparuerunt, quæ præmitti solent & nuntiare secutura classis adventum: tabellarias vocant: sic cataplus Narbonensis memoratur Aufonio in Narbona, (iun. 13.)*

Et quicquid ratio per flumina, per freta cursu

Advenit, toto tibi navigat orbe κατέπλος.

Et cataplus est adventus classis mercatorie; *M. Tull. pro Rabir. Posth. (cap. 14) Cataplus ille Puteolanus. Sidon. libr. 6. epist. 8. Catapli recentes nudinas agunt. Idem libr. 7. epist. 7. Si tamen aut cataplus arriiserit.*

Vigiliis Archidiaconi homines septuaginta vasa, quæ vulgo orcas vocant, olei, liquaminisque furati sunt.orca est amphora olei, vini, vel liquaminis, id est liquoris falsi; Varro de re rustic. libr. 1. cap. 13. sepe, ubi conditum novum vinum, orca in Hispania fervore musti rupta, nec non & dolia in Italia. Gregorius Papa libr. 1. epist. 1. 54. Vini amphoras triginta, annona modios ducentos, olei orcas duas, ubi dixi plura, quibus addatur Plinius libr. 1. cap. 19. ad ubi copia abundat, impletur orca in Asia, cædi autem in Rusina Africa urbe.

Negotiator ad Albinum pergit, causam exserit, & archidiaconum in crimine fraudis hujus mixtum accusat. Albinus erat rector provincie: negotiator Massiliensis apud Albinum accusat archidiaconum de furto 7. orcarum olei. Rectores provinciarum præerat judicii, ut Comites civitatum; Gregor. *infr. libr. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatus Meldensem super Vverpinum competiis. Ingressusque urbem*

ausuram actionem agere cepit. Idem de miraculis martyri. lib. 2. cap. 16. Quid etiam ad Berconis Comitibus confutandam superbiam beatus Martyr sit operatus evolvam. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus gaudia multos contra iustitiam adgraveret, casu conigit, ut dimissum accipirem diu per diversa vagantem perderet. Idem de vit. patr. cap. 8. Nam vidi ego quodam tempore Basilium presbyterum missum ab eo ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbem in his diebus potestate judicaria gubernabat, &c. de quo plura de Ducib. & Comit. libr. 1. cap. 4.

Die autem sancto natalis Dominici, Episcopo in ecclesia adveniente, archidiaconus indutus alba adest, Episcopum, ut mos est, invitans ad altare debere procedere. Officium archidiaconi est obsequi Episcopo sacra obeunti, & eum invitare ad altare processurum. Ejusdem officium Episcopo denuntiare dies solemnitatum & jejuniorum; can. peractis, vers. ab archidiacono, 25. dist. Aut iudatus alba; inter sacra enim candida veste utuntur Episcopi, presbyteri, & diaconi, & ceteri minores clerici; Hieronym. advers. Pelag. libr. 4. (cap. 29.) Quae sunt, rogo, mimicitiae contra Deum, si tunicam habuero mundiorum, si Episcopus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerint? Gregor. de glor. confess. cap. 20. Erat autem sacerdos & levitarum in albis vestibus non minimus chorus. Idem supr. libr. 2. cap. 23. cui adstabant multi sacerdotum in albis vestibus.

Pro quo nunquam obtinere poterunt, non Episcopus, non civis, non ultimus major natus, non ipsa vox totius populi adclamantis, ut datis fideiussoribus, diem festum archidiacono liceat cum reliquis celebrare. Archidiacono Massiliensi furti reo facto apud Albinum rectorem provinciae & capto, in die natali Christi impetrari non potuit, ut per diem festum solveretur datis fideiussoribus. Fideiussor judicio sili adhibetur, etiam in criminalibus causis; l. si adulterium, in fin. ff. ad l. Jul. de adulter.

Quadrupla satisfactione, insequente Jovino, composuit. Albinus instante Jovino conventus, quod archidiaconum Massiliensem quatuor millibus solidorum damnaasset, decreto Sigiberti Regis damnatus est in quadruplum. Judex, qui per injuriam sententiam dedit, litem suam facit, ita ut estimationem litis praestare cogatur; l. filius. §. 1. ff. de judic.

Usque Machovillam Avennici territorii, quam Mummulus munere meruerat regio, accessit. Machovilla Avenionensis territorii. Paul. Diacon. lib. 3. (cap. 3.) de gest. Longobard. idem referens legit Machovillam. Hae villa a Sigeberto Rege Mummolo data memoratur, in alodem sc. seu proprietatem, vel etiam jure beneficii; feudorum enim jus prius notum fuit, quam nomen, & a Chlodoveo jam ante Melidunum castrum cum territorio jure beneficii Aureliano datum refert Aymoin. libr. 1. cap. 14. Unde cum Clodoveus regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluxius ampliasset, Melidunum castrum eidem Aureliano, cum totius ducentarum regionis, jure beneficii concessit. Godino villas e fisco in agro Sueffionensi a Chilperico datas, & postea ademptas, refert Gregorius infr. libr. 5. cap. 3. Villas vero, quas ei Rex a fisco in territorio Sueffionico indulserat, abstulit, & basilica contulit beati Medardi.

Rhodanus autem Gratianopolitam urbem aggressus est, ibique papilionem extendit. Papiliones sunt tentoria militum; Regino 2. chronic. ad ann. 798. Venit ad Regem legatus Aldefonsi, Regis Galliciae & Asturia, nomine Frolo, papilionem mira magnitudinis praefertens. Eginard. de gest. Caroli M. ad ann. 807. Ad Im. Idem Adeperatore pervenerunt mura deferentes. . . id est papilionem & tentoria atrii mira mar. Monach. magnitudinis & pulchritudinis. Bernard. in cantic. term. 39. (num. 7.) sed pro his ad ann. 807. utuntur parvulo papilione conopeo, ad faciendam umbram, & flabello ad citandum ventum.

Et usque ipsum Lapidum campum, qui adjacet urbi Massiliensi. Campi lapidei in provincia, Hercules praelii memoria nobiles; Plin. lib. 3. cap. 4. vulgo la Crau.

Cumque usque Sigonium urbem perlati fuissent. Sigonium vel Segusium, civitas episcopalis in Alpibus Graiis. Patria Henrici Cardinalis Hostiensis, ut fatetur ipse

in cap. nonnulli, §. cum autem, de rescriptis. Et in cap. ad nostram, de reb. ecclési. alien. vel non: vulgo Sion.

Cap. • 41.

Et se patre suo Lupi Ducis . . . commendavit. Andarchus Lupo Duci se commendasse memoratur. Hac ætate minores se maioribus in vassos & fideles commendabant, id est se & sua tradebant, tutelæ nanciscundæ causâ; Aimoïn. libr. 4. cap. 64. † Illuc & Tassilo, Dux Bavariorum, cum primoribus gentis sue venit: Et mox re Francorum in manus Regis in vastaticum, manibus suis sanctissimum commendadelino, seu A-vie. Nithard. libr. 3. ad ann. 842. Bernardus Dux Septimania, quemquam a loco demaro Monacho, ad ann. 757. prædicti prædii (Fontanetici) plus minus leucas tres deservit, neutri in hoc negotio supplementum fuit. Victoriam autem ut Caroli esse didici, filium suum Willelmum ad illum direxit. Et si honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret præcepit: & intra: Bernardus quidem ad illum venit, sed ut illi se commendaret, se minime acceperit.

Loricam (ut ferunt) in libellari, quo chara abdi solita sunt, recondidit: & mox: amplius quam sexdecim millia, in hoc libellari recondita tibi commendo. Libellare est theca vel scrinium, in quo libelli seu chartæ custodiæ causâ deponuntur. Libellarium M. Tull. pro Milone, (cap. 12.) Exhibe libellarium illud legum vestrarum.

At ille regressus ad Regem, præceptionem ad iudicem loci exhibuit, ut puellam hæc suo matrimonio sociaret. Hac ætate solebant peti nuptiæ rescripto Principis, quod vetitum erat de iure; l. 1. Et 2. C. si nupt. ex rescripto. petant. & rursus veniunt conc. Aurelian. IV. can. 22. Ut nullus per imperium potestatis suam competere audeat alienam, ne conjugium, quod contra parentum voluntatem piâ copulatur, velut captivitas iudicetur.

Quia dedi arcam in desponsatione. Sponsalia contrahuntur aris datis, puta annulo; Gregor. infr. libr. 10. cap. 16. De sponsalibus quoque ait, coram Pontifice, clerico vel senioribus, pro nepes sua orphanella aras accepisse.

Requiris domum altum Ursum nomine, quem ad altarium clam adductum iuravit fecit ac dicere; per hunc locum sanctum & reliquias martyrum beatorum. Jusjurandum præstari solebat ante altare, vel tacta palla seu pallio altaris; Gregorius infr. libr. 5. cap. 14. Qui ambiens iurans, pallam altaris fidei iussorem dedit, numquam se exinde sine iussu regia egressurum: vel posita manu super altare; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. tandem conversus ad sacerdotem, posuit manus suas super altare cum iuramento, dicens, &c. Jusjurandum majoris religionis causâ fiebat super reliquiis sanctorum; Gregor. libr. 5. cap. 48. Multum se nobis humilem subditumque reddebat, iurans sapius super sepulcrum sancti Antistiti, numquam se contra rationis ordinem esse venturum. Quandoque etiam jusjurandum solebat iterari per diversas sacras rdes seu loca sancta; Gregor. infr. libr. 7. cap. 36. At ego datus ei multis numeribus, per duodecim loca sancta ab eo suscipio sacramenta, ut securus in hoc regnum accederem. Interdum etiam jusjurandum fiebat, contra ecclesiam, id est ante limen ecclesiæ; Gregorius libr. 8. cap. 16. ecce templum sanctum, & contra iura ut liber: nam calcare limen sacrum non permitteris.

Factioque ex hoc iuramento, breve sacramentorum Regi illi promissis. Breve sacramenti est formula sacramenti, secundum quam iuratur, quia jusjurandum solet capi certis verbis solemnibus. Jurare oportet ut delatum est jusjurandum; l. 3. §. ult. l. 4. Et 5. ff. de iurjur.

Ursus autem se in Velacum territorium consulit. Velavum territorium, est idem quod Velavum, cuius caput est Anicium; Gregor. infr. libr. 10. cap. 24. Ingressus autem t Vellauna urbis terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit: idem oppidum vocatur Podum in Velaunis, le Puy en Velay.

† In libr. mteo, Vellava. Ingressusque unam Ursi domum, carnem sibi præparari, atque aquas, quibus ablueretur, calefieri iubet. Franci autem crenam balneo calidæ aquæ utebantur; Gregor. infr. libr. 5. cap. 21. Emergentes igitur abluati balneis, ad convivium discubebant. Balnearum usu sacris tantum virginibus fuit interdictum; Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. Etiam Episcopi & clerici usi balneo; idem de vit. patr. cap. 6. in Gal.

Callo Episcopo. *Ingressisque utrisque in balneum dolore lateris, quem ab impud. su superbia ejus clerici incurerat, clementer improbat.*

Sed cum feru domus, minime rudi domino parerent. Apud Latinos rudis accipitur pro imperito & experte rerum agendarum; M. Tull. 3. de orator. Cum plurimum in faciendo interfuit, inter doctum & rudem. Barbaris vero pro aspero & modibus sero, ut hic: vel pro rustico; Gregor. libr. 3. cap. 15. *Sciscitatus est autem emptor & rudi famulo, quid operis sciret.*

Acceptis clavibus, metas annona, qua aderat, elidit, ac circa domum adgregat acervos annona, qua tunc in manipulis erat. Meta est acervus, seu cumulus annonæ seu segetis, quæ est in manipulis, vulgo *plongeon*; Hincmarus in vita S. Remigii apud Surium 13. januar. (cap. 58.) *de annona, quæ in villis episcopi nata fuerat, vel quam ab aliis comparaverat, acervos, quos metas dicimus, fecit.* Flodoard. lib. 1. cap. 17. *ceperunt inter se dicere: quid illa jubeat... facere vellet, ex his quas aggregaverat metis?* Aimoin. Floriacens. de mirac. S. Benedict. lib. 2. cap. 1. 3. num. 9. *Acervus quoque frugum, quem metas vulgo dicimus, qui tantum ponte, novem viris passibus in longum dilatato, ab ipso distabat oratorio, voraces evasis ignem flammam.* Guibert. hist. Hierosolym. lib. 2. cap. 8. *Cum enim plurimorum annorum segetes triticas, ut in ea terra moris est, in modum turrium per agros stabilitas cernerent, quas nos metas vulgariter vocare solemus.* Acervus forni meta etiam dicitur; Plin. libr. 18. cap. 28. *† Scilum verti ad solem, nec nisi sicum conserui oportet.* Nisi fuerit hoc observatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasque mox sole accendi, & conflagrare certum est. Unde acervo frugum metæ nomen? nimirum ex eo, ut facile conjicio, quod in metæ, id est lapidis finalis, modum affurgat; Q. Curtius libr. 8. cap. 11. *Petra non ut pleræque modicis ac mollibus clivis in sublimem fastigium crevisit; sed in metæ maxime modum erecta est: ejus ima spatiosiora sunt, altiora in æstus coeunt, summa in acutum cacumen exsurgunt.* Ait metas elidit, id est dissolvit, disjecit; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. *abscessit ad domum suam, & statim jussit elidere arborem.* Idem eodem libr. cap. 1. 37. *domos illas, quas male pervaserat, spoliavit, elidit.* Metæ erant sub dio forte sepositæ seu maceris clave conclusæ: ob id Gregorius ait: *acceptis clavibus metas elidit.* Domus etiam tutelæ & securitatis causa septis conclusæ; Serenus Samonic. de medicina, (de quotidianæ typo medicando cap. 51.) *Nec non † ossa jurant septis inventa domorum.*

Quem fugientem cum tubis & buccinis, quasi labentem cervum fugans, insequetur. Cap. 42. Sigulfus Chlodoveum Chilperici filium fugientem, tubis & buccinis quasi labentem cervum persequitur: ait tubis & buccinis. Tubæ & buccinæ par est usus in bello, nimirum signi dandi causa: alia est tamen tuba & buccina; tuba scilicet est recta; buccina est in femore flexa & incurvata; Ovid. metamorph. libr. 1. (98.)

Non tuba directi, non aris cornua flexi.

Ait labentem cervum, id est fuga elabentem: fuga lapsum dixit Gregor. infr. libr. 5. cap. 5. *nocte per fugam lapsus, ad Sigiberti regnum transiit:* sic lapsus est sinus amnis, in quem pisces coire solent quasi lapsi; Gregor. de vit. patr. cap. 17. *dixeruntque ei: lapsus noster, in quem pisces decidere solent, prorsus desertus habetur:* & infra: *commoti tandem abierunt ad lapsum, & aspicientes invenerunt eum ita referentem piscibus.* Idem de glor. confess. cap. 5. *Surrexitque & lectulo, invenitque immanem piscem in lapsum suum, quem ubi jussus fuit exhibuit: nili malis legere capis, un reservo.*

Cum autem contentio inter Gunthramnum & Sigibertum Reges verteretur, Gunthramnus apud Parisios omnes Episcopos regni sui congregat, ut inter utroque quid veritas haberet ediceret. Concilium Episcoporum Galliarum congregatur, ut iudicio Episcoporum lis inter Reges componeretur.

Commoto autem exercitu Lemovicinum, Cadurcinum, vel reliquas illorum provincias pervadit, vastat, everit, ecclesias incendit, ministeria detrahit. Ministeria

sunt vasa ecclesiastica; Gregor. infr. lib. 6. cap. 11. *domus ecclesie apprehendunt; ministeria describunt, regestoria referant*: ministerium quotidianum, puta calix, patena; Gregor. de glor. confel. cap. 22. *ministerium quotidianum, id est patenam parvam cum calice*.

- Cap. * 43. *Quid de Lata monasterio referam, in quo beati Martini habentur reliquia?* Monasterium S. Martini de Lata fuisse in Aquitania, non levis conjectura est ex eo, quod refertur, monasterium illud eversum una cum aliis ecclesiis Lemovicum, Cadurcorum, & aliorum vicorum Aquitanie.

- Cap. * 44. *Ubi Segonam fluvium transiret.* Segona, vel Sagona fluvius, est Arar, qui Rhodano miscetur apud Lugdunum; Ammian. libr. 15. cap. 11. *Et emensius spatio flexuoso Ararim* (quem *Sauconnam* appellant.) Sagona dictus quasi Sangona, quod sanguine martyrum Lugdunensium rubuisse feratur; Fredegas. cap. 90. *Ex hoc navali per Ararim fluvium* (qui cognominatur *Sagonna*.) Idem cap. 142. *Clo-*

†† In libr. *varius paulatim, ut post tergum cum exercitu sequens, usque Ararim id est Sau-*
meo, ut *cunnam fluvium pervenit*.

venerat, post, *Nisi me permiseris per tuam sortem hunc fluvium transire. Ea tempestate regnum dividebatur inter liberos Regis, unde partes, quæ cuique obtingebant, dicebantur fortes; Gregor. infr. libr. 5. cap. 3. Godinus autem qui de sorte Sigiberti se ad Chilpericum transtulerat. Idem eod. libr. cap. 48. Post obitum vero Chariberti, cum in Sigiberti sortem civitas illa venisset.*

- † In libr. meo, *Et usque ad † Analocium Carnotensem vicum obiit. Analocium vicus Carnotensis, Tunc ab Arnulfo quodam collectus, ablatusque, ac dignis vestibus est indutus, & ad Ecolismensem civitatem sepultus. Reges & Principes veiliti sepulti. Idem Gregor. infr. hoc lib. cap. 46. Tunc egraffus a Tornaco cum uxore & filiis, eum vestitum apud Lambros vicum sepelivit. Idem de vit. patr. cap. 14. de Martino abbate: Dehinc cum summo honore ablatus, dignisque vestimentis indutus, intra oratorum monasterii est sepultus. Idem cap. 6. ejusd. libr. de Gallo Episcopo Arvernensi: Exin ablatus atque vestitus in ecclesiam deferretur. Idem eod. libr. cap. 20. sique concurrentibus reliquis fratribus ablatus, ac vestimentis dignis indutus, in sepulcro reconditus est.*

- Cap. * 45. *Tunc duo pueri cum cultris validis, quos vulgus scramasaxos vocat. Cultri scramasaxi, sunt breves gladioli, a Saxonico sax vel sachs; de quo Voss. de vit. Latini. sermon. lib. 2. cap. 17. Falcet de milit. Gallic. lib. 2. cap. 5.*

- Cap. * 46. *Competitor rerum alienarum, testamentorumque effractor. Competitor rerum alienarum est prado seu invalor rerum alienarum. Competere est rem alienam occupare; Gregor. infr. lib. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatum Meldensium super Werpinum competiit, ingressusque urbem causarum actionem agere cepit. Idem de glor. confel. cap. 71. Tempore igitur quodam cum Franco Episcopus hujus municipii ecclesiam gubernaret, Childericus, qui tunc primus apud Sigebertum Regem habebatur, villam ejus competiit, dicens, quia injuste ab Aqueensi ecclesia retinebatur.*

A D L I B R U M V.

N promptuarii vinum, triticum, oleumque redundat. Promptuari- † In proem.
um est cella, unde necessaria victui promuntur: penum
vocat Latini. Hoc distat promptuarium a cellario, quod cel-
larium est paucorum dierum, promptuarium vero longi tem-
poris; Servius in illum 1. *Æneid.* (706. 707.)

Quibus ordine longo

Cura penum struere.

Inter penum & cellarium hoc interest, quod cellarium est pau-

rium etiam pro cella proma vel cellario accipitur; Gregorius *infr. lib. 6. cap. 11.*
Ministeria describunt, regestoria referant, promptuaria expoliant. Idem *lib. 7. cap.*
37. Cujus apothecis ac promptuarii urbs valde referta erat. Idem de *glor. confell.*
cap. 20. Concepti enim . . . animus, ut cellulam valde elegantem, quam sanctus Eu-
fronius ad usum promptuarii habuerat, ad opus orationis fideliter dedicarem. Et idem
de *mirac.* *lib. 2. cap. 35. Nam ingressus promptuarium clericus reperit cu-*
pellam, quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare. Promptua-
rium vocat quod paulo ante vocavit cellarium basilicæ. Idem de *mirac. B. Martin.*
lib. 2. cap. 16. Denique dies era: epiphaniarum, & ingressus in promptuario nihil in-
veni, quod haurire potuerim. Promptuarium pro cellario vinario sumpt Gregorius
infr. hoc lib. (cap. 35.) Numquid non exundabant promptuaria vino.

Hæc audiens Chilpericus, scilicet quod contra fas legemque canonicam uxorem pa- Cap. 2.
trui accepisset, valde amarus, dicto citius ad supra memoratum oppidum dirigit.
Meroveus Chilperici filius infans patre uxorem duxit Brunichildem Sigeberti patris
viduam, de quo offensus patre, Meroveus in virum tonsus in clericum, & Prætex-
tus Rotomagensis Episcopus nuntiarum myiles in concilio Episcoporum apud Pa-
risos coactis depositus; de quo Gregorius *infr. h. lib. cap. 19. Aimoin. lib. 3. cap.*
21. Ad necem usque in Chramnum filium sæviit Chlotarius, quod se inconsulto u-
xorem duxisset Caltem Willecarii Aquitanorum Ducis filiam; de quo Gregor. supr.
lib. 4. cap. 20. & Aimoin. lib. 1. cap. 30.

** Ad Basilicam sancti Martini, quæ super muros civitatis igneis tabulis fabricata*
est, confugium faciunt. Basilica S. Martini fuit apud Rothomagum ligneis tabulis
constructa, pro simplicitate sæculi: etiam majorum ades ligneis tabulis structas me-
morat Gregorius *supr. lib. 4. cap. 41. Ostia domus, quæ erat ex ligneis fabricata*
tabulis, claudis. Confugium pro fuga; Gregorius *supr. lib. 3. cap. 36. Ille vero*

in periculo positum se cernens, confugium ab urbe facit. Fredegar. cap. 83. *Ermensfridus* . . . *Austria Remis ad basilicam sancti Remedii secessit*.

* *Rex propter conjugationem Brunichildis suspectum habere capiti Meroveum filium suum*. Conjugatio pro conjugio, seu matrimonio, ut vitium conjugatio M. Tullio in Catone.

* *Nam si ante eum (ut adsolet) convivio utentem, puer cereum tenuisset*. Pueri id est servi aditare soliti dominis convivantibus; Senec. epist. 47. *Superbissima consuetudo caventem dominum stantium fervorum turba circumdedit*. *Amnia*. lib. 23. (prop. fin.) *nec ministranti apud eos famulo mensaque adstanti hincera vel loqui licet, vel sperere*. Coniuncti pariter ecclesiam petierunt, id est servus & ancilla Rauchiugi, ut utriusque conjungerentur, simul ecclesiam petierunt.

Accedit ad sacerdotem loci: rogat sibi reddi proinus suos famulos excusatos. Episcopus apud Rauchingum intercedit pro duobus famulis, qui ad ecclesiam confugerunt propter nuptias inter se contractas in scio domino, non retinuit servos, sed eos excusatos restituit domino: & hoc est quod ait Gregorius in fr. h. cap. *Credidit sacerdos ille simpliciter promissioni hominis callidi, reddiditque homines excusatos*: ita Paulus intercessit pro Onesimo servo fugitivo apud Philemonem; de quo Hieronym. in epist. ad eund. (vers. 18.) *iussit Apostolus pro Onesimo se opponi, & spondet quia ille debebat*.

Siggo quoque referendarius, qui annulum Regis Sigeberti tenebat. Ejusdem meminuit Gregor. de unitac. B. Martin. lib. 3. cap. 17. *Igitur Sigo referendarius quondam Sigeberti ad occursum nostrum accedit, osculatumque juxta me sedere deposulo*. Referendarius erat cultus annuli seu sigilli regii, ejus officium erat chartas regias annulo regio obfirmare, eisque subscribere. Hinc cum Epidius Remensis Episcopus proferret chartas regias donationis factae quorundam prediorum, Childebertus negavit se subscripsisse; Gregor. in fr. lib. 10. cap. 19. *Villas vero, quas memoras, per filius Regis chartas emerui*. Tunc proferente easdem in publico, negat Rex se largitum fuisse. *Registis*que Ordo, qui tunc referendarius fuerat, cuius ibi subscriptio meditata tenebatur, adfuit, negat se subscripsisse. Et Aimoin. lib. 4. cap. 41. *E quibus beatus Audouus . . . referendarius idem est dictus, quod ad eum*

Charimeris fuit referendarius Childerici junioris; Greg. de glor. confess. 9. cap. 23. *Charimerem enim referendarium cum consensu civium regalis decrevit anteposito*. Ursicinus e referendario Ultrogothae Reginae factus est Episcopus Cadurcenensis, qui patrum ejus multi exspectarent, ipse Ursicinus, qui quondam referendarius Ultrogothae Reginae fuerat, elegit. Etiam Reginae suos referendarios habuere, ut loco proxime laudato Ursicinus fuit referendarius Ultrogothae Reginae, & Boboleus referendarius Fredegundis memoratur; Gregorius in fr. lib. (8.) cap. 32. *Nam Domula relicta quondam Burgoleni . . . intentionem de vineis cum Boboleo referendario Fredegundis habebat*. Referendarius inde dictus est, quod ad eum rescripta regia referentur annulo seu sigillo regio obfirmanda, ex loco Aimoini proxime laudato, quem excipit Sigebert. ad ann. 637. *Referendarius autem dicebatur, ad quem publicae conscriptiones referebantur, ut per eum annulo seu sigillo Regis confirmarentur*. Referendarii etiam fuit cura vestigalium. Hinc Marcus referendarius collectis thesauris de iniquis descriptionibus, morte sublatum refert Gregorius lib. 6. cap. 28. *Marcus quoque referendarius . . . post congregatos de iniquis descriptionibus thesauros, subito lateris dolore detratu caput totondit, atque paenitentiam accipiens spiritum exhalavit, resque ejus sisco constat*. Referendario successit cancellarius, cuius idem officium est, major dignitas.

Ipse

Ipsos quoque cleros Cenomannici, qui tunc eodem adveniant, impletis foliibus portant. Follis est sacculus scorteus, seu e corio factus, pecuniarum deponendarum causa, ut in l. cum servus, ff. de condit. & demonstrat. Si ille in folle reliqua obtuleris, id eicit in sacculo. Juvenal. satyr. 13. (61.)

Si reddat veterem cum tota arugine solem.

Annonas evolvunt, & cuncta devastant. Annona pro frumento, tritico; l. annona, ff. de extraordin. criminib. l. 1. c. de frument. urb. Constantinopol. Augustin. de quaest. utriusque testam. cap. 127. (in princ.) Domus enim facta est homini cum annona. Gregor. ipse supr. libr. 4. cap. 41. Metas annonae, quae aderant, elidit. Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 48. capsam cum reliquiis in cellam penariam ponit, ac super annonam, quae erat in vase condita, locat. Abbas Urpergens. anno Dom. 828. in regione Vasconia trans Garonnam in pago Agivmensi, annonam de callo quasi plurimam descendisse serunt, similem frumento.

Denique cum psallentes de ecclesia egressi ad sanctam basilicam properarent. Processio fiebat de ecclesia ad basilicam S. Martini Turonensis. Basilica est major & primaria ecclesia: processiones diebus solemnitibus fieri solebant de minoribus ecclesiis ad basilicam suam majorem ecclesiam in signum obsequii; Gregor. infr. h. libr. cap. 11. Die autem beato, quo dominus ad calos post redemptionem hominum ascendit gloriosus, cum sacerdos de ecclesia ad basilicam psallendo procederet. Et idem de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. 25. Nam cum in venerabili Dominica nativitatis nocte sacrosanctis deducta eucubis, procedentes de ecclesia ad basilicam sancti ire disponentemus. Alias basilica est ecclesia nondum consecrata: ante consecrationem non dicitur ecclesia, sed basilica; Gelas. in epist. ad Episcopos Lucaniz, cap. 6. Basilicas noviter institutas, non petitis ex more praeceptionibus, dedicare non audeant; nec ambiant subimes Episcopi; can. basilicas, de consecr. dist. 1. Paulin. epist. 11. (al. 31. in princ.) ad Severum: Testis est autem Dominus, quod si vel scrypulum sacri cineris habuissimus, supra quam nobis ad basilicam, quae proxime in nomine Domini consummabitur, dedicandum necessarium erat, misissimus unanimi tui. Et basilicam semper ab ecclesia distinguit Gregorius infr. h. libr. cap. 27. Post haec Chilpericus de pauperibus & junioribus ecclesia vel basilica annos iussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.

Hic post crucem praecedentibus signis, equo superpositus ferebatur. Processiones & litaniz solemnes fiebant cum crucibus & signis, quae sunt vexilla seu baneria; Gregorius infr. libr. 10. cap. 9. Ebracharius vero usque Venetias urbem accessit. Miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt. Ekkeard. junior de casib. monast. S. Galli cap. 6. Leonia major Dominicam incidit: fratribus cruces alias sequentibus. Guillelm. Brito Philippid. libr. 11.

*Ast Regi satis est tenuis crispare per auras
Vexillum simplex cendato simplice textum
Splendoris rubei, Lethania qualiter uti
Ecclesiastica solet certis ex mora diebus*

Processionum solemnem usum cum crucibus & cereis ardentibus laudat Gregorius de glor. confess. cap. 20. Regressique ad basilicam, sanctas ejus reliquias cum Saturnini, Julianique martyrum, vel etiam beati Illidii exinde solemnititer radiantibus cereis & utriusque advocimus. Idem cod. libr. cap. 179. Adsumpta igitur palla de beati sepulchro componunt in modum feretri. Accessisque super cruces cereis atque censeratibus, dant voces in canticis, circumvent urbem cum vicis. Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 44. Mane autem facto, sacerdos admonitis civibus, cum crucibus & cereis ad eccusum sacrarum reliquiarum devotissimus properat. Idem infr. libr. 9. cap. 40. Qui cum clericis suis Pictavum accedens, cum grandi psallentio, & cereorum micantium ac thymiamatis adparatu, sancta pignera absente loci Episcopo in monasterium detulit; de quo plura differat. libr. 5. cap. 3.

Cap. * 4.

Dispositis vero actionibus, quibus in calendis martii civis Pictavus vel affigeret, vel damnavet, prae animam reddidit. Roccoleus dispositis actionibus, id est indicto juridico conventu apud Pictavos calendis martii, prae die et vivis excessit. Conventus juridici, quos vocant *affises*, certo die & loco indicebantur a Comitibus, qui praeerat juri dicendo, & edit de causarum actionibus, id est de litibus, cognoscebant; Gregorius infr. libr. 8. cap. 18. *Gundobaldus autem comitatum Melsensem super Verpinum competuit. Ingressusque urbem causarum actionem agere cepit.* Placitum a Comitibus indicebatur certo die, ut partes adessent judicio; conc. Triu-
 rienti. (sub Formoso) can. 19. *Si Episcopus ecclesiasticum, & Comes seculare placitum eadem die condixerint, placitum Comitum postponatur.* Reges etiam solebant denuntiare diem adventus apud quamque urbem; auctor vita Ludovici Pii (ad ann. 822.): *Constituto tempore, id est kalendis 11 novembr. ad Compendium venit.* Juridici conventus indici soliti calendis martii, quia annus incipiebat a mense martio; glossa in can. ordinationes, ult. 175. dist. Eandem ob causam indictiones veltigalium fiebant mense martio, unde occasio tumultus popularis eodem tempore; Gregor. in hoc libr. cap. 120. *Lemovicinus quoque populus, cum se cereretur tali fasce gravari, congregatus in kalendis martii, Marcum referendarium, qui hoc agere jussus fuerat, interficere voluit: unde mensis martius dictus est mensis primus; Tertull. advers. Psychicos (libr. de jejunii) cap. 14. Cur pascha celebramus annuo circulo in mense primo?*

† Substantia
 canonicis, non
 verba, auctor
 inierunt.

Cap. * 5.

O si te habuisset Massilia sacerdotem, numquam naves oleum aut reliquas species detulissent, nisi tantum chartam, quo majorem opportunitatem scribendi ad bonos infamandos haberes. Hæc sunt verba Epistolæ Gregorii, qua respondit epistolæ Felicis Nannetensis Episcopi calumniantis fratrem ejus. Is erat Petrus diaconus Lingonensis, quod cupidine Episcopatus, Episcopum necasset. Inter alias merces ex Ægypto charta seu papyrus advehi solebat; Hieronym. ad Chromat. *Chartam deusisse non puto, Ægypto ministrante commercia.* Et ante M. Tull. pro Rabirio Posthum. (cap. 13.) *Ductæ naves Posthumi Putolis sunt auditæ visque merces, fallaces quidem & sucosa chartis, & linteis, & vitro delata.* Unde olim magnum Romæ veltigal constitutum; Vopiscus in Aureliano: *Veltigal ex Ægypto urbi Romæ Aurelianus vitri, chartæ, lini, stupæ, atque anabolics species æternas constituit.* Inde quasi ludendo Gregorius ait, si Felix fuisset Massiliensis Episcopus, futurum ut naves Massilienses non alias species adveherent, quam chartam, qua majorem adversus bonos scribendi copiam haberet. Felicis Nannetensis Episcopi cum laude meminit Fortunat. libr. 1. 3. *carm. 4.* ejusdem quasi amici meminit Gregorius de glor. confess. cap. 78.

Interea beatus Tetricus a sanguine fauciat. Tetricus Lingonensis Episcopus fauciat a sanguine, id est percussus apoplexi, quæ contrahitur ex effusione sanguinis; Orosius libr. 7. cap. 32. *Valentinianus cum Sarmata sese per Pannonias diffudissent, easque vastarent, bellum in eos parans, apud Brigitionem oppidum, subita effusione sanguinis, quod Græce ἀνιώραξι vocatur, suffocatus & mortuus est.* Eadem locutione usus est Gregorius infr. libr. 6. cap. 22. *Post duos vero menses Nonnichius Comes, qui hoc scandalum seminaverat, sanguine percussus interiit.* Idem eod. libr. cap. 35. de Mummolo: *In via vero illius sanguine, vix accedere quo jussus est valuit, &c.* Idem de glor. confess. cap. 79. *Nam fauciat a sanguine diruit in terram; obligatur lingua, qua locuta fuerat campum tolli: clauduntur oculi, qui concupiebant: manus contrahuntur, quæ adprehenderant.* Quæ omnia sunt signa apoplexiæ, & argumenta probandæ interpretationis nostræ. Hinc turbulentus faucius dicitur, quasi vino faucius; Justin. libr. 1. cap. 8. *Cyrus reversus per noctem, faucius opprimit.* Apulejus libr. 7. *faucius illis, & crapula violentique madidis.* Martial. libr. 3. epigr. 68. *Quid dicat nescit faucia Terpsichore.*

Cui cum nulla medicorum fomenta valerent, conturbati clerici, & a pastore utpote destituti, Mondericum expetunt. Qui a Rege indultus, ac conspuratus Episcopus ordinatus.

dinatur, sub ea specie, ut dum beatus Tetricus viveret, hic Terno-dorense castrum ut archipresbyter regeret, atque in eo commoraretur: migrante vero decessere iste succederet. Tetrico Lingoneusi Episcopo valetudine affecto, Mundericus petente clerico successor designatur, ita ut dum Tetricus viveret, Terno-dorense castrum ut archipresbyter regeret, & ibi sedem haberet, ne in una & eadem ecclesia duo viderentur Episcopi. Pari de causa Maurilius Cadurcensis Episcopus adiutorem & successorem libi designavit Ursicium, & Domnolus Cenomaniensis Theodulfum, quem habuit luccesorem; Gregor. intr. h. libr. cap. 7. 43. & libr. 6. cap. 9. de quo plura dis-
 seit. jur. canonic. libr. 1. cap. 3. Terno-dorense castrum in Burgundia comitatus no-
 mine insigne, Tonerre; de quo Adrevaldus de mirac. B. Benedict. libr. 1. cap. 32.
 (al. libr. 1. part. 2. cap. 3. num. 15.) Castrum quoddam in Burgundia partibus, in
 latere montis, supra fluvium Hermentisouem vocabulo situm, adjacenti regioni nomen
 indidit: namque a Tornado, vicina regio, Tornado-reus dicitur. Eiusdem castri
 meminit Gregor. de glor. confess. cap. 11. Intra terminum autem Tornado-reus ca-
 stri, Lingonice civitatis erat presbyter. Idem eod. libr. cap. 87. Fui in Tornado-reus
 pago in parochia Lingonienfi vir sanctitate principis Joannes abbas. Fomenta sunt
 medicamenta, vel alia folatia, quae aegris adhibentur; Q. Curt. libr. 3. cap. 6. Ille
 fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc tibi, nunc vini odore excitavit. Tacit.
 1. annal. (cap. 47.) Militaribus animis adhibenda fomenta, ut ferre pacem ve-
 liat. Aulon. in gratiar. act. pro consul. Egrotantes amicos Trajanus visere so-
 luit. . . Tu & visere solitus, & mederi, praebeis ministros, instruis cibos, fomenta dis-
 pensas. Et Gregor. ipse de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 56. Ex hoc nullius medici
 se credens fomento posse sanari. Et Beda lib. 4. cap. 32. curabam medici hunc appo-
 sitis pigmentorum fomentis emollire, nec valebam. Augustin. de civit. Dei libr. 22.
 cap. 8. Aut ut aliquando homo quietius vivat, si fomentis est pellis mitiganda frequen-
 ter. Idem de mirabil. sacr. scriptur. libr. 2. cap. 31. Etenim si in oleo vel in quocum-
 que fomento incenditur: fomenta sunt aqua, vinum, oleum; idem de genesi libr. 1.
 cap. 18. Nec jussu foventur tumores aut vulnera in corpore aquis vel frigidis vel calo-
 re congruo temperatis. Oleum lucerae lychni fomenta dixit Gregor. de mirac. mar-
 tyr. libr. 1. cap. 15. In hoc oratorium, una puellarum, cui officium erat lychni fomen-
 ta componere. Idem lib. 4. cap. 33. quae est in igne deitas. . . qui fomentis accenditur.
 Et apud Aristensem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus di-
 cesses quindecim, quas primum Gothi quidam, nunc vero Dalmatius Ruthenensis Epi-
 scopus vendicabat. Aristenfis episcopatus ante haec tempora delibatus est e Ruthen-
 enfi episcopatu, non plures quam decem & quinque dioeceses, id est parochias, com-
 plectens, quas Gothi quidam Episcoporum nomine tenebant, id est Septimani,
 qui ea tempore Gothorum nomine consuebant. Mundericus amissa spe obtinendi
 Lingoneusi episcopatus ob contractam offensam Chilperici Regis, transit in regnum
 Sigeberti Regis, & Aristenfis Episcopus institutus, reclamante Dalmatio Ruthen-
 enfi Episcopo, & parochias e sua sede decimas vindicante. Nec post Mundericum
 defiere Episcopi Aristenfes; anno enim Dom. DCXXX. conc. Remensi interfuit
 Emo Aristenfis Episcopus, & fabricipit una cum Sulpitio Bituricensi & Vero Ru-
 thenensi; auctore Flodoardo hist. Rem. libr. 2. cap. 5.

Interea transiit beato Tetrico, hic tonsa capite presbyter ordinatur, accepta omni
 potestate de rebus ecclesiae: qui vero, ut benedictionem episcopalem Lugduni accipiat,
 ner parat. Demortuo Tetrico Lingoneusi Episcopo, relicto Munderico, qui jam
 superliti successor designatus erat, Silvester lectus Episcopus, & presbyter ordinatus,
 jam potius rebus temporalibus ecclesiae, dum iter intraret, ut a Nicetio Lugdunensi
 Episcopo benedictionem, id est consecrationis seu ordinationis munus acciperet,
 (Lingonum enim civitas subest metropoli Lugdunensi) epilepsi correptus interit.

Anno octavo episcopatus sui, dum diaecses ac villas ecclesiae circumiret. Lustratio
 seu visitatio dioecesis proprium officium Episcopi; Gregor. de glor. confess. cap. 59.
 de Trojano Santonensi Episcopo: Hic fertur dum esset in corpore, si novum, ut ad-

Tom. XL.

M

† Quae se-
 quantur ver-
 ba invenies
 tantum in e-
 re congruo
 temperatis. Vind.
 Am. & Er. In
 ceteris expu-
 sta fuere, le-
 giturque: aut
 ut aliquanto
 homo diutius
 vivat, tamen
 inde morte
 qualibet tar-
 dius adfusu-
 ra, &c. Ad-
 des ejusd. e-
 pist. 93. num.
 4.

solet, amphimalum induisset, cum quo processurus diocesim circumiret. Idem eod. libr. cap. 106. Ecce frater noster Marceus hujus urbis Episcopus non est coram, eo quod illum causa visendarum parochiarum elongaverit. Sulpit. Sever. epist. 1. ad Euseb. de Martino Turonensi E. Cum ad diocesim quandam pro solemnibus consuetudinibus (sic ut Episcopi visitare ecclesias suas moris est) media fere hyeme Martinus venisset.

Et hoc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. Tetricus Lingonensis Episcopus Pappulo successori apparuit, & quasi indignum sede episcopali iustum cedere, virgam quam habebat in manu percussit. Virga pastoralis insignis Episcoporum; Gregorius de vit. patr. cap. 7. Nam illo absente multi de virga, quam in manu ferre solitus erat (Gregorius Lingonensis Episcopus) suspensos atque signatos energumones expellebant. Idem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 79. de Leone Agathensi Episcopo: Mane autem factio accedit ad lychnos, qui de camera ecclesie dependebant, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos, dicens, &c. Hinc investitura Episcoporum a Rege vel Imp. fieri solita per virgam & anulum; Ivo Carnotens. ep. 8. Sed cum clericorum primo ingenio, postea violentia Regi fuisset presertatus, & inde cum virga pastoralis a Rege mihi intrusa, ad ecclesiam Carnotensem adductus.

In quo ille evigilans, dum cogitans quid hoc esset, fissus in loco illo defixit, ac dolore maximo cruciatur. Fissus est dolor lubitaneus, quasi clavus infixus esset; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 10. de matre: Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolorem in uno tibia musculo incurrit. Erat autem subitaneus tamquam clavus affixus, atque ita fissam gravissimam dabat, ut plerumque eclipsum generaret. Eadem analogia dolor lateris, quem Græci *καυρίτις*, telum vocatur, quia est morbus valde acutus, qui latus ferit velut telum; Seren. Samonic. de medicina, (de jecoris & lateris vicibus medendis, cap. 22.)

Est & vis morbi, quod telum commemoratur.

Quum subito dolor insans † furis incitus ictu:

Isidor. orig. libr. 4. cap. 6. Telum lateris dolor est, dictum autem ita est a medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius.

Cap. 6.

Leonastes Biturigus archidiaconus decidentibus cataractis, lumine carnis oculorum. Cataracta est suffusio oculorum, a Græco *καταρῆξις*, defusio; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. 19. Theodomeris diaconus cum pra humore capitis, decidentibus cataractis, oculorum aditus haberet per quatuor annos graviter obsecratus. Idem de vit. patr. cap. 19. Tunc commota Dei famula luminibus sepulcis manus imposuit, statimque repositis cataractis mundum late potentem quæ fuerat caca prospexit.

Regressus quoque domum, vocato quodam Judo, ventosas, quarum beneficio oculis lumen augeret, humeris superponit. Veteres in Gallia Judæis medicis usi sunt, uti Romani Græcis; Gregor. infr. hoc ipso cap. Nam persisteret hic in sanitate, si Judæum non induxisset super divinam virtutem. Veneno periit Carolus Calvus, a Sedechia Judæo medico suo sibi propinato; Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 5. cap. 35. † Carolus autem Imperator febre correptus pulverem bibit, quem sibi nimium dilectus ac creditus medicus suus Judæus, nomine Sedechias, transmisit, ut ea portione a febre liberaretur, &c. Ventosæ sunt cucurbitule vitæ ad hauiendum sanguinem et scapulis; Gregor. infr. h. lib. cap. 35. quia missa in scapulis sive crucibus ventosæ, procedentibus emergentibusque vesicis, decursa sanio multi liberabantur.

† Idem ipse
fere verbis
anual. Fran-
cisci Bertini-
en. cap. 35.

Nam benedictus Senoch presbyter, qui apud Turones morabatur, sic migravit a seculo: ejus vitam scripsit Gregor. de vit. patr. cap. 15.

Cap. 7.

Nam carcerariis adclamentibus, corpus in platea adgravatum est. Solvisque eisdem, vires sine labore levatur. Vincit miraculo soluti in funere Germani Parisiensis Episcopi: idem evenit in funere Gregorii Lingonensis Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 7. & in transitu reliquiarum B. Martini; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 47.

Cap. 8.

Ipsi quoque, qui soluti fuerant, in obsequium funeris usque ad basilicam, in qua

se-

sepultus est, liberi pervenerunt. Miraculo soluti e vinculis in funere Germani, in gratiam acceptæ libertatis, proferunt sunt sanus defuncti. Exemplo libertorum, qui domini funus pileanti precedebant; *l. univ. 9. sed & qui domini, C. de Latin. libertat. tollend.* Obsequium funeris est officium seu solemnitas funeris; Gregor. *supr. libr. 2. cap. 13. Nave sacro processio solemnitate, funeris ejus obsequium fuit.* Idem de miracul. martyrl. *libr. 1. cap. 76. Cuccurrit mater orbatæ ad obsequium funeris plan- gens, sepelivitque filium.*

Eodem quoque anno & Caluppa reclusus obiit: ejus vitam scripsit Gregor. *de vit. patr. cap. 11.* ubi reclusum vocat. Reclusi singulare genus monachorum, qui se includunt cellula, quasi ergastulo: hujus generis fuit Caluppa, de quo *hic.* Maxentius abbas, de quo Gregor. *supr. libr. 2. cap. 37. Erat in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pictavensem.* Patroclus, de quo Gregor. proximo cap. *Fuit autem in Biturico termino reclusus nomine Patroclus.* Holspitius, de quo Gregor. *infr. libr. 6. cap. 6. Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Holspitius reclusus, cujus meminere Aimonia. lib. 3. cap. 1. & Paul. Diaconus. de gest. Longobard. (lib. 3.) cap. 1.* Paternus apud Paderbrunam in Germania; Sigebert. ad ann. 1058. *In monasterio autem monachorum, Scatus quidam monachus, Paternus nomine, multo tempore reclusus, qui etiam hoc incendium sæpe prædixerat, propter propositum reclusionis exire nolens, se comburi passus est.* Apud Græcos notum fuit etiam id genus monachorum, quos vocabant *κατοχίται*. Memoratur Maris *κατοχίται*, cui roganti in cellula sacra myrtilis obtulisse Theodorum Cyrensem Episcopum, diaconorum manibus usum pro altari; testis est ipse *de vit. patr. cap. 20.* Alii *ἐκκλησιάρχαι* Cedren. in Constantino Copronymo de Stephano juniore martyte, (num. 224.) *ἐκκλησιάρχης ὡς ἡ πόλις ἐκκλησία ἐστὶν ἡ πόλις ὡς ἐκκλησία ἐκκλησιάρχης*; Sexaginta enim annos ægavit in colle sancti Auxentii inclusus. Nec modo viros, sed & virgines reclusas audio & miror; Gregorius *infr. libr. 6. cap. 29.* Hæc cum puella vidisset, compuncta est corde, & post dies paucos rogavit abbatis, ut sibi in qua includeretur cellulam prepararet. At illa velociter perfecta ait, ecce, inquit, cellulam, quid nunc desideras? Puella vero petiit ut recludi permitteretur. Quod cum ei præstitum fuisset, congregatis virginibus cum magno psalterio, accensis lampadibus, timentes subverti Radegeunde manum, ad locum usque perducitur. Et sic valelaciens omnibus, & osculans singulas quasque, reclusa est. Ejusdem meminit Gregor. *infr. libr. 9. cap. 40.* Erat ibi tunc reclusa quædam, quæ ante paucos annos per murum se dejiciens, ad basilicum sancti Hilarii confugit: & infra: sed postquam in monasterium per eum locum, unde se præcipiiverat, subitus est adstrata, petiit ut se in cellulam secretam recluderetur, dicens, &c. Exstat epistola Goffridi Vindocinensis, quæ est 48. lib. 4. servo & ancilla Dei Hervæo & Evæ inclusis. Et ante Stephanus II. episc. 4. ad Pipinum: Sanctimoniales feminas atque reclusas, quæ ab infantia & pubertatis tempore pro Dei amore sese clausura tradiderunt. Sed quia hujusmodi clausura, nimis audax propositum videbatur, dicitur, valedictæ ne quis includeretur sine judicio Episcopi & abbatis, vetitum est conc. Francoford. habitum ann. Chr. 794. can. 12. Ut reclusi non fiant, nisi quos ante Episcopus probatus, sibi que nuncia atque abbas comprobaverint, & secundum eorum dispositionem in reclusionis loco ingrediantur.

Et apud monasterium Melitense terminus Arverni conversus. Melitense monasterium fuit apud Arvernos, ubi monachum professus Caluppa reclusus; idem Gregor. *de vit. patr. cap. 11.* Et apud monasterium Melitense territorii Arverni conversus in magna humilitate se fratribus præbuit.

Frigoriciis, pusillis laborantibus, vel relictis morbis, sæpe per orationem remedia conferebat. Frigoriciis frequens vox apud Gregorium, pro febre laborantibus, ut de mirac. B. Martini. *lib. 1. cap. 1. 34. De qua vera quam multe virtutes factæ sunt super frigoriciis & aliis infirmis, longum est enarrare.* Idem *de vit. patr. cap. 19.* Frigoriciis quoque accedens ad hoc monumentum, ut pallam regentem attigit, re-

M i j

Cap. 9.

De sancto Salvo abbate, postea Albigeni Episcopo, Gregor. *libr. 7. cap. 1.* Quid plura? Inclutur, valedictus.

Cap. 10.

solet, amphimalum induisset, cum quo processurus diocesim circumiret. Idem eod. libr. cap. 106. Ecce frater noster Maroveus hujus urbis Episcopus non est erant, eo quod illum causa visitandarum parochiarum elongaverit. Sulpit. Sever. *epist.* t. ad Euseb. de Martino Turonensi E. Cum ad diocesim quandam pro solemnibus consuetudinibus (sicut Episcopi visitare ecclesias suas moris est) media fere hyeme Martinus venisset.

Et hinc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. Tetricus Lingonensis Episcopus Pappulo successori apparuit, & quasi indignum sede episcopali iurum credere, virga quam habebat in manu percussit. Virga pastoralis inquit Episcoporum; Gregorius de vit. patr. cap. 7. Nam illo absente multi de virga, quam in manu ferre solitus erat (Gregorius Lingonensis Episcopus) suspensos atque signatos emergunos expellebant. Idem de mirac. martyris. libr. 1. cap. 79. de Leone Agathensi Episcopo: Mane autem factio accedit ad lychmos, qui de camera ecclesie dependebant, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cuculas, dicens, &c. Hinc investitura Episcoporum a Rege vel Imp. fieri solita per virgam & anulum; Ivo Carnotensi. ep. 8. Sed cum clericorum primo ingenio, postea violentia Regi fuisse presentatus, & inde cum virga pastoralis a Rege mihi intrusa, ad ecclesiam Carnotensem adductus.

In quo ille evigilans, dum cogitans quid hoc esset, fixa in loco illa defigitur, ac dolore maximo cruciatur. Ficta est dolor subitaneus, quasi clavus infixus esset; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 10. de matre: Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolorem in uno tibia musculo incurrit. Erat autem subitaneus tanquam clavus affigens, atque ita fixam gravissimam dabat, ut plerumque eclipsum generaret. Eadem analogia dolor lateris, quem Graeci *παυρίτιν*, telum vocatur, quia est morbus valde acutus, qui latus ferit velut telum; Seren. Samonic. de medicina, (de jecoris & lateris vicibus medendis, cap. 22.)

Est & vis morbi, quod telum commemoratur.

Quum subito dolor insanus ↑ surit incitus ictu:

Isidor. orig. libr. 4. cap. 6. Telum lateris dolor est, dictum autem ita est a medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius.

Cap. 6.

Leonastes Biturigus archidiaconus decidentibus cataractis, lumine caruit oculorum. Cataracta est suffusio oculorum, a Graeco *καταρρακτιν*, defusio; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. 19. Theodomeris diaconus enim pra humore capitis, decidentibus cataractis, oculorum aditus habebat per quatuor annos graviter obsecratos. Idem de vit. patr. cap. 19. Tunc commota Dei famula luminibus sepulcis manus imposuit, statimque repositis cataractis mundum late potentem quae fuerat caeca prospexit.

Regressus quoque domum, vocato quodam Iudaeo, ventosas, quarum beneficio oculis lumen auget, humeris superponit. Veteres in Gallia Iudaeis medicis usi sunt, uti Romani Graecis; Gregor. infr. hoc ipso cap. Nam pestitisset hic in sanitate, si Iudaeum non induxisset super divinam virtutem. Veneno petiit Carolus Salutaris, a Sedechia Iudaeo medico suo sibi propinato; Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 5. cap. 35. ↑ Carolus autem Imperator febre correptus pulverem bibit, quem sibi nimium dilectus ac creditus medicus suus Iudaeus, nomine Sadechias, transmisit, ut ea portione a febre liberaretur, &c. Ventosae sunt cucurbitulae vitreae ad hauriendum sanguinem e scapulis; Gregor. infr. h. lib. cap. 35. quia missa in scapulis sive cruribus ventosae, procedentibus emergentibusque vesicis, decursa sanio multis liberabatur.

† Idem ipsi
fere verbis
amal. Fran-
rici Bertini-
an. cap. 35.

Nam benedictus Senoch presbyter, qui apud Turones morabatur, sic migravit a saeculo: ejus vitam scripsit Gregor. de vit. patr. cap. 15.

Cap. 7.

Nam carcerariis adclamentibus, corpus in platea adgratatum est. Solusque eisdem, rursus sine labore levatur. Vincit miraculo soluti in funere Germani Parisiensis Episcopi: idem evenit in funere Gregorii Lingonensis Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 7. & in transitu reliquiarum B. Martini; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 47.

Cap. 8.

Ipsi quoque, qui soluti fuerant, in obsequium funeris usque ad basilicam, in qua se-

sepultus est, liberi pervenerunt. Miraculo soluti e vinculis in funere Germani, in gratiam acceptæ libertatis, profecti sunt funus defuncti. Exemplo libertorum, qui domini funus pileati præcedebant; l. unic. §. sed & qui domini, C. de Latin-libertat. tollend. Obsequium funeris est officium seu solemnitas funeris; Gregor. super. libr. 2. cap. 13. Mane scilicet processio solemnitatis, funeris ejus obsequium fuit. Idem de miracul. martyri. libr. 1. cap. 76. Cuccurrit mater orbatæ ad obsequium funeris plan- gens, sepelivitque filium.

Eodem quoque anno & Caluppa reclusus obiit: ejus vitam scripsit Gregor. de vit. patr. cap. 11. ubi reclusum vocat. Reclusi singulare genus monachorum, qui se includebant cellula, quasi ergastulo: hujus generis fuisse Caluppa, de quo hîc. Maxentius abbas, de quo Gregor. super. libr. 2. cap. 37. Erat in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pictavensem. Patroclus, de quo Gregor. proximo cap. Fuit autem in Biturico termino reclusus nomine Patroclus. Holspitius, de quo Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Holspitius reclusus, cujus meminere Aimoin. libr. 3. cap. † 39. & Paul. Diac. de gest. Longobard. (lib. 3.) cap. 1. Paternus apud Paderbrunam in Germania; Sigebert. ad ann. 1053. In monasterio autem monachorum, & Scotus quidam monachus, Paternus nomine, multo tempore reclusus, qui etiam hoc incendium sepe prædixerat, propter propositum reclusionis exire nolens, se comburi passus est. Apud Græcos notum fuit etiam id genus monachorum, quos vocabant *αὐτομόνους*. Memoratur Maris *αὐτομόνους*, cui roganti in cellula sacra myrrhina obtulisse Theodoritum Cyrensem Episcopum, diaconorum manibus usum pro altari; testis est ipse de vit. patr. cap. 20. Alii *εὐχέλαιος* Cedren. in Constantino Copronyno de Stephano juniore martyre, (num. 224.) *εὐχέλαιος γὰρ ὁ πόριος ἐνδοξὸν ἐστὶν οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἁγίου Ἀνδρέου ἐκδοκῆς*: Sexaginta enim annos accepit in colle sancti Auxentii inclusus. Nec modo viros, sed & virgines reclusas audio & miror; Gregorius infr. libr. 6. cap. 29. Hac cum puella vidisset, compuncta est corde, & post dies paucos rogavit abbatissam, ut sibi in qua includeretur cellulam præpararet. At illa velociter perfecta ait, ecce, inquit, cellulam, quid nunc desideras? Puella vero petiit ut recludi permitteretur. Quod cum ei præstitum fuisset, congregatis virginibus cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegwode manum, ad locum usque perducitur. Et sic valescens omnibus, & scrutans singulas quasque, reclusa est. Ejusdem meminit Gregor. infr. libr. 9. cap. 40. Erat ibi tunc reclusa quædam, quæ ante paucos annos per murum se dejiciens, ad basilicam sancti Hilarii confugit: & intra: sed postquam in monasterium per eum locum, unde se præcipitaverat, subitus est attrita, petiit ut se in cellulam secretam recluderetur, dicens, &c. Exstat epistola Goffridi Vindociensis, quæ est 48. lib. 4. sermo & ancilla Dei Hervæ & Eræ inclusus. Et ante Stephanus II. episc. 4. ad Pipinum: Sanctimoniales feminas atque reclusas, quæ ab infantia & pueritatis tempore pro Dei amore sese clausura tradiderunt. Sed quia hujusmodi clausura, nimis audeat propositum videbatur, ne quis includeretur sine judicio Episcopi & abbatis, veritum est conc. Francoford. habitum ann. Chr. 794. can. 12. Ut reclusi non fiant, nisi quos aut Episcopus provincie atque abbas comprobaverint, & secundum eorum dispositionem in reclusionis loco ingrediantur.

Et apud monasterium Melitense termini Arverni conversus. Melitense monasterium fuit apud Arvernos, ubi monachum professus Caluppa reclusus; idem Gregor. de vit. patr. cap. 11. Et apud monasterium Melitense territorii Arverni conversatus in magna humilitate se fratribus præbuit.

Frigoriticis, pusillis laborantibus, vel reliquis morbis, sæpe per orationem remedia conferebat. Frigoritici frequens vox apud Gregorium, pro febre laborantibus, ut de mirac. B. Martini. lib. 1. cap. † 34. De qua vera quam multa virtutes factæ sunt super frigoriticis & aliis infirmis, longum est enarrare. Idem de vit. patr. cap. 19. Frigoritici quoque accedens ad hoc monumentum, ut pallam regentem attingit, te-

Cap. 9.

De sancto
Salvio abba-
te, postea Al-
bigensi Epi-
scopo, Gre-
gor. libr. 7.
cap. 1. Quid
plura? Inclu-
ditur, valedi-
cens fratri-
bus, sibi-
que

Cap. 10.

stricta contagionis febre convulsit. Idem de mirac. martyr. libr. 2. cap. 49. *Frigoristici etiam in illo loco nonnulli sanati sunt*. Et Baldricus Noviomensis *** chronica. Cameracensi. libr. 1. cap. 55. *Frigoristici atque diversis agitudinibus occupati venientes optata merentur sanitate donari*. Febricitantes frigoristici dicti, quia accessio febris incipit a frigore & tremore; Gregorius (quo sui ipsius interprete familiariter utitur) de mirac. S. Martin. libr. 4. cap. 37. *puerorum unus alicorum graviter a typo tertiano, accedentibus, discedentibusque febribus, tremore superveniente quassabatur*. Inde frigoritio pro accessione febris; idem de glor. confess. cap. 21. *Dato igitur mane rediit ad propria, nec ultra ab hoc morbo frigoritionis vel contractionis ulterius periculis gravitatem*. Frigoritio est accessio febris. Contractio ejusdem intermissio: frangi videtur febris cum intermittitur; idem de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 37. de typo tertiano: *In sequenti vero nocte, cum dies ille, quo frangi consueverat, advenisset*. Pustulæ sunt tumores seu vesicæ in cute, quæ semper sunt cum febre & veneno. Rusticiore vero corales seu pustulas vocabant; Gregor. infr. hoc libr. cap. 35. *Rusticiore vero corales, hoc est pustulas nominabant*. Columella libr. 7. cap. 5. *Est etiam infanabilis sacer ignis, quem pustulam vocant pastores*. Corales a colore purpureo quasi corallo similes, pustulæ malæ, ob febrem & venenum, quæ tempore coherant; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 13. *Quidam in Italia dum veneno pustula pervasus in discrimine sic ageretur, ut vivere desperaret*. Idem cap. 33. ejusd. libr. *Hic vero insciente veneno a pustulis malis omnem sensum perdidit*. Idem de glor. confess. cap. 10. *Non post multum vero tempus, venit ad eum homo, cuius os a pustula mala tumefactum, caputque & oculi inflati, ob nimium venenum præcludebantur*. Idem libr. 6. cap. 8. de Eparchio recluso: *Pustularum malarum venenum crucis signo saepe compressu*. Idem cap. 14. ejusd. libr. *Valitudines varia maligna cum pustulis & vesicis*.

Cilicium semper puro adhibebat corpori. Patroclus reclusus utebatur cilicio ad purum id est nudum corpus induto. Cilicium est vestis intima monachorum & pilis caprarum contexta, quæ ad cutem apponitur; Augustin. epist. 205. de B. Hieronymo. † *Cilicio sacco carnem veluti Æthiopis macerans, desuper panno vilissimo se segebat*. Paulin. de vit. S. Martin. libr. † 2. 364. & seqq.

† Verba hæc sunt epist. 18. in append. falso nomine Augustin. ad Cyrillum.

*Quin ex contexto setis coopertus amictu
Exase assiduo compunctis acumine membra,
Ut tereret tenuem vestis nimis aspera pellem,
Et cutis extensis stimulis attacta paveret.*

Hinc Nicephorus Phocas post mortem Romani dicti Pueri Imp. ut Bringam Iuderet, cui suspectus erat affectui imperii, ei dixit se jam dudum cogitare de vita monastica, & ut hoc suaderet, ostendit ei vestem cilicinam ad cutem positam; de quo Zonar. in Romano Puero: *Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῷ πάλιν αὐτὸν ἐπαίρει, ὅτι ἐκείνην τὴν ἐσθῆτα ἀποτίθει, ἣν οὐκ ἔστιν ἡμετέραν*. Ostendens vestem e pilis contextam, quam nudo corpore veste exteriori sectam gestabat. Hoc pacto Hospitius reclusus catenis vinctus ad imam cutem desuper cilicium gestabat; Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. *Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus magne abstinentia, qui constitutus cum cinctum catenis, indutumque cilicio, dicunt, &c.*

Cap. 12.

Irruit super synagogam Judæorum multitudo sequentium. Apud Arvernos erat synagoga Judæorum, ut & Massiliæ & in aliis urbibus Galliæ. Judæi apud Arvernos ad fidem conversi & baptizati ab Aviro Arvernorum Episcopo, non sine curatione fœtoris eis nativi; de quo Fortunat. lib. 5. carm. 4.

Gravissus autem nuncio Pontifex, nocte sancta pentecostes vigiliis celebratis, ad baptisterium foras muranum egressus est: ibique omnis multitudo eorum eo prostrata baptismum flagitavit. Baptismus solebat ministrari statim diebus, in pascha, & pentecoste: de pentecoste locus est hic insignis: de pascha supr. hoc ipso cap. *Quidam ex his ad sanctum pascha ut baptizarentur expetiit*. Quamplures Judæi ad fidem conversi, & ba-

& baptizati ab Avito Episcopo: renuentes pulsi Massiliam secessere. In baptizatis hæc singularis gratia emicuit, quod a baptizatis exemptus teter odor, de quo male audiunt Judæi; unde Fortunat. lib. 5. *carm.* 15.

Abnuat Judæis odor baptismate droo.

Ait baptisterium foras muraneum: antiquiora baptisteria erant extra urbem tempore persecutionis. Baptisteria solebant poni extra urbes in occultis locis; de quo Viteccomes de baptismo lib. 1. cap. 6.

Transiit post hæc Et Brachio abbas cellula Menatenfis. Brachio abbas monasterii Menatenis in Arvernens, de quo Gregorius de vit. patr. cap. 12. *Cum ad priorem cellulam resideret, in monasterium Menatense, quod per incuriam abbatis intepuerat, ordinatur, Et. Monet en Autvergne.*

Cap. 19.

Post hæc Meroveus cum in custodia a patre retineretur, tonsuratus est, mutataque veste, qua clericis uti mos est, presbyter ordinatur, Et ad monasterium Cenomannicum, quod vocatur Anisula, dirigitur, ut ibi sacerdotali erudiretur regula. Meroveus ob nuptias cum Brunichilde vidua Sigiberti Regis patris, jussu Chilperici patris invitatus tonsus in clericum, quo spes regni ei adimeretur. Sæpius invitati ordinabantur in clericos ob suspensionem, vel in poenam delicti, ut Gallus & Julianus Apotata fratres, jubente Constantio clerici ordinati, quo ipsis imperii spes adimeretur; Gregor. Nazianz. orat. 1. in Julian. & Chararicus unus e primoribus Francorum, quod Clodoveo contra Siagrium pugnanti in prælio deluisset, jussu Regis presbyter ordinatus, & filius ejus diaconus; teste Gregorio sup. lib. 2. cap. 41. Aimoin. lib. 1. cap. 23. Ait, mutata veste, quia alia erat vestis clericorum, alia presbyterorum: communis vestis clericorum est alba; presbyterorum proprium insigne orarium seu itola; conc. Moguntinum I. (ann. 813.) can. 28. *Presbyteri sine intermissione utantur orariis propter differentiam sacerdotii dignitatis: & conc. Triburiensis apud Gratian. in can. ut presbyteri, 17. qu. 4. Ut presbyteri non vadant, nisi stola aut orario induti.* Inde in restitutione presbyterorum dantur eis orarium & planeta, quæ eisdem dantur in ordinatione, ex conc. Tolet. IV. can. 27. can. Episcopus, 11. qu. 3. Notandum est quod additur, Meroveum presbyterum ordinatum directum ad monasterium Anisula, alii codices legunt Anisola, in diocesi Cenomannensi, ut ibi ecclesiæ disciplina instrueretur, vel verius, ut in monasterio sub tuta custodia esset; idem Aimoin. lib. 3. cap. 15. *Exinde Chilpericus filium Meroveum suspectum doli, quod partes Brunichildis fulciret, insiliente nocturna Fredegunde coma attonsum, ac in monasterio Anisola detrusum jussit ordinari presbyterum.* Juniores clerici tradebantur monasterio instituendi in clericali disciplina, quia disciplina ecclesiastica maxime colebatur hac ætate in monasteriis Galliarum: unde pueri Angli jussu Gregorii positi in monasteriis Galliarum, ut christiana fide imbuerentur; teste ipso Gregorio lib. 5. *epist.* 10. *indist.* 14. Hoc monasterium a Childeberto I. fundatum. Hodie sancti Carilephi, vulgo *saint Gales*, dictum a nomine primi abbatis, cujus vitam habes apud Surium 1. jul.

Cap. 14.

Cumque parvum solatium qui eum ducebant haberent, ab ipso Gaileno in itinere excussus est, apertoque capite, indutusque veste seculari, beati Martini templum expetiit. Meroveus invitatus tonsus in clericum, & mox presbyter ordinatus, & detrusus in monasterium Anisolense; consilio Guntrammi Bolonis, per Riculfum subdiaconum suggesto, iter inivit ut confugeret in basilicam B. Martini, duce dicto Riculfo: sed cum parum solatii id esset opis & auxilii haberet a ducibus, a Gaileno uno e suis pueris id esset servus in itinere excussus, id est vi exemptus e manibus eorum qui eum ducebant. Excussi sunt qui ab aliis excutiantur seu commoventur, ut psalm. 126. *Sicut sagitta in manu potentis, sic filii excussorum, quem locum varie interpretati sunt Hilarius, Augustinus, & Hieronymus. ad Marcellam in hunc psalm. (epist. 34. al. 141.)* Eadem voce usus est Gregorius de glor. confess. cap. 26. *quia virtute quiescente cum sonitu magno excussus longe projectus est.* Et quia Meroveus erat tonso capite, ne ex tonsura agnosceretur, aperto capite, & veste seculari indutus B. Martini adem expetiit. Clericis non licuit in foro apparere aperto capite, ne tonsura &

corona lateat, & eorum ordo ignoretur. Hinc Willelmus de Bussi Anglus cum objectis respondere non valeret, voluit solvere vinculum coisæ, quod est indumentum capitis, ut probaret se esse clericum, ostensa tonsura clericali; Matth. Paris. in Henrico III. ad ann. 1255. *Et cum non posset objectis respondere, quia multis erat irreverentis sceleribus, voluit ligamenta sua coisæ solvere, ut palam monstraret, tonsuram se habere clericalem, non esse permissus, &c.*

Post missas autem petit, ut ei eulogias dare deberemus. Eulogia varie accipiuntur: quandoque pro pane benedicto, vel pro pane, qui pro benedictione dari vel militari solebat; Paulin. epist. 1. (al. 5.) ad Severum: *Panem Campanum de cellula nostra tibi pro eulogia misimus*. Idem epist. 45. (al. 3.) ad Alypium: *Panem unum sanctitatis tue unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignitate sumendi*. Augustin. contra lit. Petilian. lib. 3. (cap. 16.) *Eulogias panis simpliciter & hilariter datas ridiculo nomine venosa surpeditur ac furoris insarmet*. Gregor. ipse in fr. l. lib. 7. cap. 1. de Salvio tum abbate, postea Albigeni Episcopo: *Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret*. Idem de glor. confess. cap. 31. *Acceptum vero homo ille panem, non prius comedit, quam a sacerdote benediceretur, aut ab eo eulogias acciperet: quibus acceptis sumpsit & abiit*. Flodoard. hist. Remen. lib. 2. cap. 11. *Hic venerabilis Praeful Pipinum majorem domus regia traditur amicissimum habuisse: cui eulogias pro benedictione crebro solebat mittere*. Alias eulogia iunimur pro epulo, quod fidelibus præberi solebat, benedictionis gratia in die festo sanctorum; Gregor. in fr. lib. 8. cap. 2. *Surrexi gavisus, scire, ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione mea eulogias B. Merini dignaretur accipere*. Idemque lib. 10. cap. 16. *Abbatissa monasterii Pictaviensis . . . de convivio ait, se nullam scripsisse consuetudinem, nisi sicut actum est sub domna Radegonde, se christianis fidelibus eulogias obtulisse, nec sibi comprobari cum illis sullatenus convivisse*. Nec non eulogia accipiuntur pro oblatione, quæ in specie aliqua vel pummis fit Episcopo ob causam synodi vel dedicationis ecclesiæ, vel aliam causam; Pelagius in can. Eleutherius, 18. qu. 2. *quid Episcopo ipsi nomine eulogia offerri debeat, inter ipsos monachos & presbyterum volumus definiri*. Et Leo IV. epist. ad Episcopos Britannia, cap. 3. *De eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil invenimus a maioribus terminatum, sed sicut unicuique presbytero placuerit*. Hoc loco vero eulogia accipiuntur pro sacra communione, ut colligitur ex hoc ipso, quod Meroveus post missas petiit eulogias ab Episcopo. Post missas enim communio solebat præberi laicis, uti moris est in hunc diem; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 2. cap. 47. *Cumque expletis missis, populus capisset sacrosanctum corpus Redemptionis accipere*. Idem de glor. confess. cap. 65. *Quibus expletis, celebratissime missis accedit ad poculum salutare*. Rufinus de vit. patr. lib. 1. cap. 11. *cap. 1166. Cum ergo post oblationem consecratam unusquisque ad communionem accederet, per singulorum facies intelligebat & animas*. Bedæ lib. 4. cap. 14. *Vocatisque fratribus parare prandium, missas fieri, atque omnes communicare more solito precepit*. Interpretationem juvant quæ sequuntur in 1. h. cap. *Quod cum resurarem, ipso clamore capiti, & dicere, quod non recte eum a communione sine fratrum conventiva suspenderemus. Illo autem hac dicente, cum consensu fratris, qui presens erat, contestata causa canonica, eulogias a nobis accepit*. Quæ verba etiam sua interpretatione indigent. Meroveus excipiebat, se ab Episcopo excludi non posse a communione, sine conventiva, id est consensu fratrum. Episcopus solus non potest quem excommunicare sive laicum sive clericum; can. debent, & *) seq. 11. qu. 3. Et hoc iure Meroveus contestata causa canonica, id est contestata secundum canones, eulogiam accepit a Gregorio nostro, adhibito consilio Ragnermodi Parisiensis Episcopi, qui aderat. Conventiva passim pro consensu; conc. Carth. IV. can. 22. *Episcopus iure consilio clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut civium conventivam & testimonium quaerat*. Gregorius de glor. confess. cap. 63. *Si, inquit, meo consilio conventivam præbueris*. Eulogias etiam pro sacra communione accepit Gregorius de vit. patr. cap.

20. de Leobardo recluso : *Quadam autem die, dum nimium sessus haberem, nos ad se vocari precepit, ad quem accedentes, postquam funeris sui necessitatem deservit, eulogias a nobis peccatoribus flagitavit, quibus acceptis hausto mero ait: tempus meum jam impletur jubente domino.* Quo ex loco probatur etiam usus sacre communionis sub utraque specie. Pari analogia eulogias accipe pro sacra communione infr. lib. 6. cap. 32. *Nunc autem rogo, ut pacem tuam non mereatur, neque eulogias de manu tua suscipiat.* Eulogias non aliter, quam pro sacra communione accipi, indicant verba quæ præcedunt : *sed & nobis epistolam manu sacerdotum subscriptam datus, ut in communionem reciperetur.*

Erat autem tunc nobiscum Ragnemodus Parisiaca sedis Episcopus, qui sancto Germano successerat. Ragnemodus proxime successit Germano Parisiensi Episcopo. Idem testatur Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 12. *Quadam autem tempore cum beatus Germanus Parisiæ urbis Pontifex ad seſſivitatē glorioſi Antiſtiſtis acced- vet, Ragnemundus tunc diaconus, nunc Episcopus, in ſervitiū ejus acceſſit.* Ejusdem meminit Gregor. de glor. confess. cap. 89. de Marcello Parisiensi Episcopo : *Ad cujus tumulum cum Ragnimundus presbyter, qui nunc ejus municipii habetur sacerdos, quartano typo veniens decubasset.*

His diebus Niceius vir nepis mea. Virum accipe pro marito ; Gregor. de mirac. † martyri. lib. 1. cap. † 71. *Factum est autem quodam tempore, ut vir fororis mee invalescente febre graviter agrotaret.* Idem libr. 2. cap. 2. *Justinus vir fororis mee in valetudinem irritus.*

Reducente Mareſſo archiatro. Archiater est medicus Principis ; l. 6. C. de profess. & medic. Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. *Invenit cum hac nomen pueri enuclei protu- lisset, adjuſit Revallis archiater dicens : puer iſte parvulus cum eſſet, & infirma- retur in ſemore, desperatus caput haberi.* Idem de mirac. B. Martini. lib. 2. cap. 1. *Vocavi Armentarium archiatrum, & dico ei, omne ingenium artificii tui impendiſſi, pigmentorum omnium vim probaſſi, ſed nihil proficit.* Archiatri primum gradum inter medicos tenent, & inter amicos Principis cenſentur ; Gregorius Nazianz. in o- rat. funeb. Caſſorii fratris archiatri Juliani Imp. *ἀντίστοιχόν μιν γὰρ, τῷ πρῶτῳ ἐν ἱατροῖς τάξιν, ὅδ' ἰ πολλὰ πῶν προσηύδα, ἀλλ' ἐνδείκται μόνον τῷ παιδὶ δαίτην, μά- λλον δὲ βραχὺν πῖνα πῶς παύδ' ὄσωνι πρόλογον, καὶ τοῖς Φίλοις αὐτοῖς βασιλεῦς ὁδὸν ἀντιμύ- νων, οἱ μάλιστα παρῶντες αἰμαί.* Nam cum non magno negotio ac labore opus habuiſſes, verum doctrinam dumtaxat ſuam, vel potius brevem quandam doctrina prologum oſtendiſſet, primum ſtatim inter medicos dignitatis gradum obtinuit, atque in amicorum numero apud Imperatorem habitus, ampliffimis honoribus affectus eſt.

Quadam enim die ad convivium ejus adſitus, dum pariter ſederemus, ſupplici- ter petiit aliqua ad inſtructionem animæ legi. Meroveus adhibito Gregorio ad epu- las, petiit aliquid legi de ſacris libris in ſolatium animæ. Lectio ſacrorum librorum uſu recepta etiam inter epulas Principum, nec non apud veteres ; Cornel. Nepos in vit. Pompon. Attici, (cap. 14. in princ.) : *Nemo in convivio ejus aliud anapa- ſta audivit, quam anagnoſten, quod nos quidem juveniſſimum arbitramur.* Neque utquam ſine aliqua lectione apud eum canatum eſt : ut non minus animo, quam ven- tre convivæ delectarentur. Gell. noſt. Attici. lib. 3. cap. 19. *Apud canam Phavorini philoſophi quum diſcubituſ fuerat, captusque erat apponi cibis ; ſervus aſſiſtens menſæ ejus legere inceperat, aut Græcorum quid litterarum aut noſtrarum.*

Tunc direxit Guntchannum puerum ad nuliſſimam ſibi jam cognitam a tempore Chariberis Regis, habentem ſpiritum Pythoniſtæ ei qua erant eventura nar- raret. Meroveus reprobatuſ a Deo, quod anxius futuri an regnum apiceretur, con- ſuluit Pythoniſſam. Pythoniſſa erat quædam mulier, quæ habebat Pythonis ſpi- ritum, id eſt Pythonis ſpiritu correpta futura divinabat : Pythoniſſam uſuo verbo vo- cat Gregor. proximis verbis : *Meroveus vero non credens Pythoniſſa, tres libros ju- per ſancti ſepulcrum poſuit.* Eadem ætate fuit mulier in Gallia, quæ Pythonis ſpi- ritum habebat, & ex æte divinandi magnum quaſſum faciebat ; Gregor. iuſt. lib.

7. cap. † 44. Fuit tunc temporis mulier quæ spiritum Pythonis habens, multum præstabat dominis divinendo quæstum. Inde Pythonici dicuntur, qui correpti sunt Pythonis spiritui; Tertullianus de anima, (cap. 28.) Scimus etiam magos † elidere explorandis oculis per catolicos, & paredros, & pythonicos spiritus. Sic & Saul a Deo damnatus, quia consuluit Pythouissam Dendor; 1. Reg. 28.

Veniant enim equi nostri, & acceptis accipitribus, cum canibus exercetamus venatione, spectaculique patulis jocundemur. Venatio gentilium studium Francorum; Eginhard. in vit. Carol. M. Exercebatur assidue equitando ac venando, quod illi gentilium erat. Quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis posset æquare. Maxime Francis in deliciis fuit venatio accipitraria. Hinc Becco comes Arvenorum, accipitrem quasi vagum captum ab uno e famulis basilicæ S. Juliani martyris Brivatenfis, ut suum vindicaret; Gregor. de mirac. marty. lib. 2. cap. 16. Similiter ut unus de servientibus basilicæ S. Juliani, accipitrem alium dum per viam ambularet, quasi vagum invenit. . . . Quod cum ad beconem pervenisset, quod se puer reperiret teneret accipitrem, calumniari capis, ac dicere: meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Et Parisiorum urbe a Normannis obfessa, obfessi accipitres miserunt, ne perirent; Abbo de obsidione Paris. libr. 1.

Quisque regi proprios status, ne clade perirent

Accipitres loris permisit abire solatis.

Odo vit. S. Gerald. lib. 1. cap. 4. Scilicet ut molossos ageret, arcissa feret, cappos & accipitres competenti jactu emittere consueveret.

Post hac continuato triduo, in jejuniis, vigiliis, atque orationibus, ad beatum tumulum iterum accedens, revolvit librum, qui erat Regum. Meroveus sacras sortes consulturus, per sacros codices, triduo jejunat. Triduanum jejunium usu solemne fuit divini numinis exorandi causa; Gregor. de glor. confest. cap. 63. Audiens autem de infirmitate puella, se ad basilicam beati Petri Apostoli confer: ibique continuat cum vigiliis & orationibus triduo jejunio, &c. Annales Franc. ad ann. 791. Carolus propter multa mala & predationes ac caedes quas Hunni exercuerant in populo Dei, provocatus, congregato exercitu in Bajoria juxta Anisam fluvium, cum omni populo suo jejunis & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit. Bedæ libr. 4. cap. 14. Visum est fratribus triduanum jejunium agere, & divinam suppliciter obsecrare clementiam, ut misericordiam sibi dignaretur impendere. Sortes consulendi per sacros libros mos fuit, quem non probat Augustin. epist. 119. (al. 55. cap. 20. in fin.)

Cap. * 15.

Dicentes simul vivere sine collisione possumus. Collisio est congressus seu confictus hostium inter se; Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 7. Sigobertus gloriosissimus Rex Seguanam transiens, sine collisione exercitus pacem cum fratribus fecit.

Illi quoque, qui in Saxonibus remanserant, detestati sunt, nullum se eorum barbarum, neque capillos incisurum, nisi prius se de adversariis ultum irent. Idem Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 7. Id genus voti proprium Germanorum fuit; Tacit. de morib. eor. (cap. 31.) Germanorum † populis usurpatum, rara & privata cuiusque audentia, apud Catos in consensum vertit, ut primum adoleverint, crinem barbarumque submittere, nec nisi hoste caso exuere votivum obligatumque virtutis, oris habitum. Saxones victi a Suevis sacramento se damnarunt, ne barbarum, capitulumve tonderent, priusquam, de hostibus sese ultii essent. Non dispari ingenio juniores Angli voto sese obligasse traduntur, se uno lumine panno obvoluto processuros, donec aliquod singulare facinus ab his patratum esset in Gallia; Jo. Froissard. vol. 1. cap. 29. Et si avoir entr'eux plusieurs jeunes Bacheliers, qui avoient chéu en un cil couvrir de drap, afin qu'ils n'en peussent voir, que jamais ne verraient de l'un ail, jusques à ce qu'ils auroient fait aucunes prouesses de leur corps au Royaume de France.

Cap. 17.

Et anno dubietas pascha fuit. In Gallis vero nos cum multis civitatibus xiv. calendis maias sanctum pascha celebravimus. Alii vero cum Hispanis † xii. calendis aprilis solemnitate hanc tenuerunt. Tempore Victoris Papæ gravior controversia fuit

fuit de die paschatis, ecclesiis Asia diem pasche celebrantibus die 14. lunæ exemplo Judæorum; ceteris ecclesiis, etiam si non incideret in diem Dominicum, diem pasche semper rejicientibus in diem Dominicum, cujus dissidii causa Victor ecclesias Asiaticas a communione removit: qua de re Ireneus Lugdunensis Episcopus scriptis ad Pontificem, ut sibi temperaret; auctore Eusebio *libr. 5. cap. 123. 24. 25.* Eandem controveriam rursus contigisse narrat Gregor. *infr. libr. 10. cap. 123.*

Tamen, ut servit, fontes illi, qui in Hispaniis metu Dei complentur, in nostro pascha repleti sunt. Fontes Hispaniæ die sabbati pasche divinitus complentur, in baptisum, qui eo die ministrari solet; Gregor. *infr. libr. 6. cap. 43. castrum Oser, in cuius ecclesia fontes divinitus complentur.* Idem *lib. 10. cap. 123. Sed fontes Hispaniæ, qui divinitus implentur, in nostrum pascha repleti sunt.* Hi fontes sunt in Lusitania apud castrum Oserm; Gregor. de mirac. martyr. *lib. 1. cap. 24. Est illud illustre miraculum de fontibus Hispaniæ, quos Lusitania provincia profert. Piscina namque est apud Oserm campum antiquitus sculpta, & ex marmore vario in modum crucis miro composita opere: de iisdem fontibus meminit idem de glor. confess. cap. 69.* Multa sunt fontium miracula; Plin. *libr. 30. cap. 2. Es in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur.*

Cainone xero Turonico vico. Cainone olim vicus Pagi Turonici, hodie non ignobilis oppidum; Gregor. de glor. confess. *cap. 22.* de maximo abbate: *Deinde ad castrum Cainonense urbis Turonice veniens, monasterium collocavit.* Gregor. *infr. libr. 6. cap. 15. Dehinc ad Cainonense castrum, ubi hospitium habebant, pariter advenerunt.* Idem *infr. libr. 10. cap. 31. (sect. 4.)* vocat Cainonem, vulgo Clanon.

Guntchramnus Rex ait, eventus impulsu peccatorum meorum, ut absque liberis remanerem: & ideo peto, ut hic nepos meus mihi sit filius. Et imponens eum super cathedram suam, cunctum ei regnum tradidit; dicens: una nos parva protegat, unaque hasta defendat. Guntchramnus orbis liberis, Childebertum nepotem ex fratre Sigeberto adoptavit in filium per impositionem cathedrae, & parmæ hæque traditionem. Ut res tutior esset, idem eum rursus postea adoptavit per hæque traditionem, repetitis solemnibus adoptionis; Gregor. *libr. 7. cap. 33. Post hæc Rex Guntchramnus data in manu Regis Childeberti hasta ait: hoc est indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi.* Et idem *Aimoin. lib. 3. cap. 169.* Ita Theodoricus Rex Gothorum Regem Herulorum adoptavit per arma, id est gladii & scuti traditionem; Cassiod. *4. var. 2. Per arma fieri posse filium, grande inter gentes constat esse præconium. . . Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te presenti munere procreamus: ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Dantur quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quæ sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia.* Et Justinianus quoque Athalaricum per arma adoptavit; Cassiod. *8. var. 1. Desiderio quoque concordia factus est per arma filius.* Alaricus Chlodoveum adoptavit per barbæ tactum; Aimoin. *lib. 1. cap. 20. Et Alaricus, juxta morem antiquorum, barbam Chlodovei tangens, adoptivus ei fieri pater.* Pipinum filium Caroli M. per barbæ præcisionem adoptavit Luitprandus Rex Longobardorum; Paul. Diacon. de gest. Longobard. *lib. 6. cap. 53. Circa hæc tempora Carolus. Princeps Francorum, Pipinum suum filium ad Luitprandum direxit, ut ei ejus juxta morem capillum susciperet, qui ejus casarium incidens, ei pater effectus est.* Idem Aimoin. *1. libr. 4. cap. 57.* Et Gregorius patricius Tassonem dolo interfecit quasi vellet eum adoptare per barbæ præcisionem; Aimoin. *libr. 4. cap. 31. Nam promittens Tassoni, quod barbam ejus præcideret (juxta morem antiquorum) eum sibi adoptaret in filium, cum fratre ac paucis fidelium ad se venire suavis, & Apud Orientales adoptio fiebat per camisæ indumentum, & osculum. Hoc pacto Balduinus a Comite Edessano, & ejus conjugis adoptatus in filium; Guibert. abbas histor. Hierosolymit. *lib. 3. cap. 13. ab utroque est adoptatus in filium. Adoptionis autem talis progenitis consuetudine dicitur fuisse modus. Lutra lineam interulam, quam nos vocamus ca-**

† Verba in-
ter cruce me-
dia, in lib.
meo non ex-
stant. †† Et
in Aimoin,
de hoc nihil.

missam, nudum intrare eum sariens sibi adstrinxit, & hoc omnia osculo libato firmavit: idem & mulier postmodum fecit.

Quod ille despiciens, apud Suesionas atque Parisius circos adificare precepit, eos populis spectaculum præbens. Ludi equestris, quos circenses vocabant, non modo Romæ, sed etiam in aliis civitatibus imperii Romani celebrari soliti, propter populi voluptatem; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 20.) Sed & Italica ejusdem oppidi municipis christiani, adversus Garamensem duumvirum, Marna idolo deditum circenses equos nutrebat. Hoc squidem in Romanis urbibus jam inde servatur a Romulo, ut propter felicem Sabinorum raptum, Conso quasi consiliorum Deo, quadriga septeno currant circumitu; & equos partis adverse fregisse, victoria sua. Trevis in Gallia nobiles post varias urbes suæ clades, circenses ab Imperatore postularunt; Salvian. de t. gubernat. Dei, libr. 6. Excisa ter continuatis everisionibus summa urbs Gallorum... Pauci nobiles, qui excidio superfuérant quasi pro summo delata urbis remedio circenses ab Imperatoribus postulabant. Chilpericus, ut populi gratiam sibi conciliaret, circenses ludos instituit, & circos apud Parisios & Suesiones extruxit.

Cap. 19.

Reperit cum eodem res Brunichildis Regina commendatas. Prætextatus Rothomagensis Episcopus Chilperico Regi suspectus visus, quia res Brunichildis ei commendatæ erant, id est apud eum depositæ. Commendare est deponere; l. & si quis, §. t. impensa, ff. de religiof. & sumpt. suar. Gregor. infr. hoc cap. Dixique vobis quia res ejus, id est quinque sarcinas commendatas habere.

Conjunctio autem concilio exhibitus est. Erant autem Episcopi, qui adveniant, apud Parisius in basilica sancti Petri Apostoli. Prætextatus Rothomagensis Episcopus, inligant Chilperico Rege damnatus in concilio Episcoporum Galliarum apud Parisios inito in basilica S. Petri Apostoli, quæ nunc dicitur S. Genovefæ; de quo & Aimoin. lib. 3. cap. 26.

Nos collecti in unum sedebamus in secretario basilica beati Petri. Episcopi sedebant in secretario basilica concilii causa: sapius concilia habita leguntur in secretario ecclesiæ, ut Honoratus archidiaconus a Natali Episcopo Salonitano archidiaconatu depositus in synodo habita in secretario ecclesiæ, ex Greg. lib. 1. epist. 19. ubi dixi.

Subito advenit Aetius archidiaconus Parisiæ ecclesiæ: salutatioque nobis ait: audite me, o sacerdotes Domini, qui in unum collecti estis. Aut enim hoc tempore exaltabit nomen vestrum, & bona fama gratia resurget: aut certe nullus vos amodo pro Dei sacerdotibus est habiturus, si personas vestras sagaciter non erigitis, aut fratrem perire permittitis. Memoria digna est oratio Aetii archidiaconi Parisiensis ad Episcopos congregatos in basilica S. Petri in causa Prætextati, ut tueantur libertatem ecclesiæ, nec timeant Episcopum injuria damari; per calumniam enim accusatos credebatur dolo Fredegundis Regine.

Et impletur in se proverbium illud, quod cornus oculum corvi non eruet. Gregorius Chilperico Regi suspectus erat in causa Prætextati, quam ob causam dixit ei in ipso impleri proverbium, cornix cornici oculum; M. Tull. pro Flacco (cap. 20.) Hic hercule cornici oculum, ut dicitur. Idem pro Muren. (cap. 11.) Invenit est scriba quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixerit.

Ad hæc ego, si quis de nobis, o Rex, justitia tramitem transcendere voluerit, a te corrigi potest: si vero tu excesseris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, sed si volueris audis: si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse Justitiam? Hæc sunt verba Gregorii ad Chilpericum Regem. Regis est subditos delinquentes coercere: sed si ipse deliquerit non alium habet Judicem quam Deum; Xiphilin. in Antonino: ἐπι τῶν τοῦ αὐτοῦ ἀνταρχίας ὁ Θεὸς μόνος κρίνεις δυνάτας, Principis enim solus Deus iudex esse posse.

Habes legem & canones: hæc te diligenter rimari oportet: & tunc qua præceperim, si non observaveris, moveris tibi Dei iudicium imminere. Gregorius Chilperico Regi, habes, inquit, legem & canones, ex quibus Prætextatus iudicandus est: fed si hæc contempleris, scito iudicium Dei tuo capiti imminere.

Corr.

Conversus ad jussellum, quod coram eo erat positum, ait: propter te hac jussella paravi, in quibus nihil aliud prater volatilia, & parumper ciceris continetur. Jussellum est vas escarium, in quo jus, jussulum vel jussellum continetur: jussellum derivatur a jure, quod nostris dicitur Brouet: jus est liquor coctilium, jus herbarum; Gregor. infr. libr. 6. cap. 6. Et primum quidem jus, in quo coxerant, hauriens, ipsas sumebat in posterum. Jus nigrum Lacedemoniis laudatum; M. Tull. Tulcul. 5. (cap. 34.) Quid? vitulum Lacedemoniorum in Phiditiis nonne videmus? ubi cum tyrannus convulsisset Dionysius, negavit se jure illo nigro, quod cune caput erat, delectatum. Chilpericus Rex Gregorio exhibuit jussellum, quasi ejus gratia paratum esset: Gregorius pane & vino contentus, jussello abstinuit, ut ipse indicat sequentibus: Post hac accepto pane, hausto etiam vino, discessi.

Ille vero porrecta dextera, juravit per Omnipotentem Deum, quod ea, qualis & canones educebant, nullo pratermitteret pacto. Chilpericus Rex porrecta dextera, jurat de observandis canonibus in caula Prætextati: juramentum solebat fieri solemniter elevata manu; Gregor. de vit. patr. cap. 8. si es innocens accede propius, & jura tangens scripturam, quam ipse depinxit: & infra: At ille nihil moratus accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extantam tenebat, elevansque manus suas ut sacramentum daret, cecidit retrosum supinus, &c. Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 33. Ingressique in hujus memorata edis atriata, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor cause perjurasse eos clara voce testatur. Idem eod. libr. cap. 53. Ingressique basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen sancti voluisset ore paulo nominare, haust vox in faucibus.

Decantatis nocturnalibus hymnis. Nocturnum officium ab Episcopis & clericis decantari solitum; Victor Vitenf. de persecut. Vand. libr. 2. Jam enim ob celebritatem festivitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concelebant. Gregor. de glor. confess. cap. 31. Quidam presbyter solitarius ster carpens, ad hospitium ejusdam pauperis Limanici mansionem expevit. Qua accepta, juxta morem sacerdotum, nocte ab stratu suo confurgens orationi adstipit. Idem infr. lib. 9. (cap. 7.) Nos vero ignari sacri media surgentes nocte ad reddendas Domino gratias, invenimus eum dormientem.

Mane Rex adjuvit, dixitque: Episcopus enim in furtis deprehensus, ab episcopali officio ut avellatur, canonum auctoritas sanxit. Chilpericus Rex instabat apud Episcopos congregatos Parisiis in basilica S. Petri, ut deponeretur ab episcopatu, propter furtum de rebus suis factum, allegans Episcopum in furto deprehensum esse deponendum secundum canones: ac ne dubitaretur de fide canonum misit ad patres codicem, in quo continebantur canones quasi apostolici, quos inter legebatur ille, Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus a sacerdotio divellatur, uti subiungit Gregorius: Ipse vero ad metatum discessit, transmittens librum canonum, in quo erat quaternio novus adnexus, habens canones quasi apostolicos continentes hæc: Episcopus in homicidio, adulterio, & perjurio deprehensus, a sacerdotio divellatur. Canones quasi apostolici dicuntur a Gregorio qui proferebantur sub falso nomine canonum apostolicorum: verbum quasi in jure denotat fictionem & veri imaginem; Gregor. infr. h. libr. cap. † 33. Apud Parisios autem mulier quidam ruit in crimen, asserentibus multis, quasi quod relicto viro cum alio misceretur. Idem lib. † 6. cap. † 22. litteras, quæ multa impropria loquebantur in Regem. In quibus inter reliqua erat insertum, quasi quæretur sacerdos se a paradiso ad inferos descendisse. Idem supr. † h. cap. Voluitque officia basilicæ rumpere, quasi ut extractum sacerdotem lapidibus urgeret.

Et sacculum cum numismatis auri pondere tenentem quasi millia duo. Sacculus dicitur continere quasi millia duo nummorum auri, continens fere duo millia nummorum: quasi in idiomate vernaculo scriptorum hujus ætatis, quandoque idem est ac fere; Gregor. infr. libr. 6. cap. 46. ad villam Calensem, quæ distat ab urbe Parisiaca quasi centum stadiis: & infra: consecitque duos libros, quasi Sedulium imitatus. Idem

de mirac. martyr. libr. 2. cap. 25. *Dislat autem basilica a Brivatensi vico quasi stadiis decem.* Idem libr. 1. de mirac. eorumd. cap. 76. de lacu Lemano; *Extenditur autem lacus ille in longitudine quasi stadiis quadringentis.* Idem de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 30. de Locociageni monasterio: *Dislat autem ab urbe Pictava quasi stadiis quadraginta.* Et ante Sidon. libr. 2. epil. t. 1. de Seronato: *totum quod concupiscit, quasi comparat, id est aliena rapit, quasi emat.* Aliquando particula quasi denotat veritatem & proprietatem, ut in evangelio Joannis: *quasi unigeniti a patre.*

Et limbum aureis contextum filis in partes dissecasti. Limbus vulgo accipitur pro fimbria seu ora vestis, sed & accipitur pro veste limbo adornata; Trebellius Pollio in Zenobia: *Ad conitiones galata processit, cum limbo purpureo.* Et Hieronym. in Matth. libr. 4. cap. 27. (vers. 27.) *chlamydem coccineam pro rufa limbo, quo Reges veteres utebantur.* Et hoc loco limbus accipi videtur pro veste pretiosa aureis filis contexta; Chilpericus enim exprobat Prætextato, quod inter ceteras vestes, quæ apud eum commendatæ erant custodiæ causa a Brunichilde Regina, limbum aureis filis contextum in partes secuerit, & dederit quibusdam, ut eos duceret in partes Merovei adversus ipsum: vix enim credibile est, immo ineptum esset, fimbriam vestis scindi, ut in plures distribueretur, ad immane scelus eos sollicitandi causa.

Proprium mihi esse videbatur, quod filio meo Meroveo erat, quem de lavacro regenerationis excepi. Prætextatus apud Chilpericum Regem se excusat, quod antidi gratia quibusdam dedisset vestes Merovei, quæ custodiæ causa apud eum depositæ erant, quia pro propriis habebat quod pertinerent ad Meroveum, qui ei filius spiritualis erat, quod ab eo ex baptismo susceptus esset. Suscepti ex baptismo sunt filii spirituales: & hoc est quod repetit paulo post Prætextatus: *Filius enim mihi erat (ut sæpe dixi) spiritualis ex lavacro.* Suscepti ex baptismo sunt filii spirituales, unde filiolos vocant; & susceptorem patrem spirituales vel patrinos; can. in catechismo, can. in baptismo, de consecrat. dist. 4. Gregor. libr. 6. cap. t. 17. *Interea oritur intentio inter illum, & Phatrem ex Judæo conversum, qui jam filius Regis erat ex lavacro: de quo Vicecomes fuisse de baptism. libr. 1. cap. 30.*

Hæc eo dicente, prosternitur Rex coram pedibus sacerdotum dicens: *audite o piissimi sacerdotes.* Ea fuit reverentia Principum in Episcopos, ut ad eorum genua devolverentur, & eorum manus oscularentur; Ambros. de dignitate sacerdotali cap. 2. *Quippe cum videas Regum colla & Principum summitti genibus sacerdotum, & exosculata eorum dextra, orationibus eorum credant se committi.* Hilarius Pictaviensis. E. contra Constantium, (cap. 10) *Osculo sacerdotes excipis, quo & Christus est prodiis: caput benedictioni submittis, ut fidem cæces.*

His ita gestis petiit Rex, ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus psalmus, qui maledictiones Ischariothicas continet, super caput ejus recitaretur: aut certe judicium contra eum scriberetur, ut in perpetuum communicaret. Postquam Prætextatus, aulicorum artibus deceptus, falsum crimen confessus est, Chilpericus Rex petiit ab Episcopis, ut in pœnam aut ejus tunica scinderetur, aut 108. psalmus, qui maledictiones Ischariothicas continet, id est propheticis spiritibus diras in Judam Ischariothem, super eum recitaretur, aut communione in perpetuum interdiceretur. His pœnis intercessit Gregorius, quasi non canonicis, nixus promissione Regis, ut nihil extra canones gereretur. Scilicet vestis pœna non canonica visa est, quia ignota est canonibus ecclesiasticis: non ignota tamen fuit veteribus; Quintil. declamat. t. 7. num. 5. 7. & 11. *Mirum certe si scindo vestes, nudo corpus, ignes flagella deproso? ... Et homini non est nova res dolor corporis appliciti, quod scissa laceratque veste primum ferre non potest pudorem, quod nescit ad flagellorum vices membra componere ... quem vix a genibus tortor abducit, cui jam scissas quoque difficile possis eripere vestes ... Diceris mercede te velle torqueri; ego scindo vestes, tu intremis. Idem declam. 18. num. 13. Pater in tormentis filii non aversos tenuit oculos, ipse vestes scidit, relementa laceravit.* Benedictum tamen sedis apostolicæ invalorem a Leone VIII. solemniter depositum abscisso pallio pontificali, & fracta ferula pascuali re-

tert

sert Regino 2. chronic. (ad ann. 964.) Martyres in agone veste nudati: martyrium passus est Cyprianus depositio byrrho & dalmatica, in linea, id est camisia linea; Pontius Diaconus in vita Cypriani apud Surium 14. septemb. (id est in passion. ejusd. cap. 4.) Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibi se lacerare birro expoliavit, & genu in terram flexit, & in orationem se Domino prestravit. Et cum se dalmatica expoliasset, & diaconibus tradidisset, in linea stetit, & capis spiculatorum sustinere, &c. Novum poenae genus fuit, ut Episcopus poenae causa maledictis Ilicitoriis incessetur, recitatio super eum psalmo 108. quo de Juda prophetatum scribit Augustin. in hunc locum: & ideo a patribus rejectum, quia poenae canonicae certae sunt, id est a canone definitae, nec ecclesia alias admittit; can. distum est, 81. dist. cap. cum non ab homine, de iudiciis. Praeter canones fuit id poenae genus quod depolcebatur, ut in perpetuum communione interdiceretur, quia etiam excommunicatis non negatur sacra communio in extremis poenitentibus; conc. Nicen. can. 12. & epist. Leonis 89. (al. 91.) can. de his, qui, 26. qu. 6. can. si qua femina, can. hi, qui 52. 50. dist. Thietgaudus Treverensis & Guntherius Colonien- sis Archiepiscopi a Nicolao I. depositi propter divorcium Lotharii & Thietbergae, salva communione laica; can. Teugualdum, 11. qu. 3. Joannes Diacon. libr. 4. cap. 94. Acrisius intercessit Gregorius, ne Episcopus praeter canones damniaretur: longe curialius rem tractavit Bertrammus Burdegalen- sis Episcopus his verbis, quae paulo ante referuntur a Gregorio Prætextatum affatus: Audi, o frater & Corpisco- pe, quia Regis gratiam non habes: ideoque nec nostra charitate uti poteris, priusquam Regis indulgentiam merearis: quasi diceret perduellionis damnatum proprio iudicio propria confessione, a communione fratrum & Coepiscoporum arceris, donec Regis beneficio reituitaris. Excommunicati in gratiam Principis recepti, vel ejus men- sae adhibiti, pro absolutis & restitutis habentur; capitular. libr. 5. ***) cap. 383. quod desumptum est ex conc. Tolet. XII. can. 3. Ita Prætextatus post decesum Chilpe- rici Regis, a Guntrano Rege susceptus, & epulis ejus adhibitus, episcopatum rece- pit; de quo Gregorius libr. 7. cap. 16. Et sic a Rege susceptus, atque convivio ejus adscitus, ad urbem suam regressus est: laudatur hoc capitulare ab Ivone Camoten- si epist. t. 62. al. 123. & 171. al. 195.

Meroveus vero dum in Remensi Campania laricaret, nec palam se Austrasius cre- deret, a Tarabannensibus circumventus est. Idem Fredegar. cap. 78. (hist. epitom.) Austrasii sunt Lotharingi. Austrasia tetrarchia regni Francorum, cujus caput fuit Metis. Taravannenses seu Tarvannenses. Tarvanna civitas Morinorum in Belgi- ca, vulgo Teroenne, quae solo everfa est a Carolo V. Imp. ejus sedes episcopalis Bononiam translata.

Gailenum vero adprehensum, abscissis manibus & pedibus, auribus, & narium summis, & aliis multis cruciatibus adfectum, infelicitur necaverunt. Gailenus ob necem Merovei nati Chilperici Regis manibus pedibus auribus & naribus trun- catus. In reis laesae majestatis mutilatio membrorum corporis, fuit poena frequens hac aetate; Gregor. infr. h. libr. cap. 26. Sed & duo filii ejus Burgolenus & Dodo ob crimen majestatis laesae iudicio mortis suscepto, unus ab exercitu vi oppressus est: alius in fuga adprehensus, truncatis manibus & pedibus interit. Idem libr. 7. cap. 20. de clerico submisso a Fredegunde, ut Brunichildem necaret: Referansque quae acta fuerant... manuum ac pedum abscissione multatur. Idem libr. 10. cap. 18. Qui- bus per loca singula inquisitis, alios carceribus mancipant, alios manibus incisus relin- guunt, nonnullos auribus naribusque amputatis ad ridiculum laxaverunt.

Grindinem quoque intextum rota in sublime sustulerunt. Poena rotæ antiquior in Gallia: decipiuntur qui credunt esse inventum Germanorum; Gregor. infr. libr. 6. cap. t. 35. Tunc regina tormentis gravioribus mulieribus adfectis, alias enecat, alias rotis offibus confractis innectit. Rota etiam Graecis notum poenae seu questuosis ge- nus; Apulejus met. libr. 3. Nec mora, cum ritu Graecensi ignis & rota, tum omne flagrorum genus inferuntur.

Morini hodie
Flandri; chro-
ni. Nortmann.
adann. t. 1152.
Comes Mori-
norum, quos
moderni Fla-
dros nomi-
nant.

Gucilonem, qui quondam comes palatii Sigiberti Regis fuerat, abscisso capite intersecerunt. Comes palatii erat præpositus regiæ, qui præerat juri dicundo, & in majoribus rem referebat ad Principem; Eghinard. in vit. Carol. M. Cum calciaretur & amiceretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam si Comes palatii sitim aliquam esse disceret, quæ sine ejus jussu defuiri non posset, statim liegentes introducebat jubebat, & velut pro tribunali sederet, licet cognita sententiam dicebat. Hincmar. Remenlepsi. (3.) ad Episcopos Franciæ cap. 19. & Comes palatii de omnibus judicialibus causis, vel judiciis suscipiendi curam insulenter habebat: & cap. 1. ejusd. epist. Comitibus autem palatii, inter cetera pene innumerabilia, in hoc maxime sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi erant, propter aequitatis judicium palatium aggrediebantur, iuste ac rationabiliter determinaret.

Cap. 20.

Nam deambulans per palatium vidit in pavimento domus tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat sculpta, & ait: cruce tua, Domine, frontem nostram mucimus & pectora: & ecce crucem sub pedibus conculcamus. Et dicto citius iussu eam auferri. Tiberius Cæsar videns tabulam marmoream in pavimento domus insculptam signo crucis Dominicæ, motus religione, statim iussit eam tolli, non sine præfenti divini numinis gratia; eruta enim tabula prima, secunda, & tertia, quæ pariter erant insculptæ signo crucis, inventus est ingens thesaurus, de quo large, ut solebat, erogavit in pauperes. Ante Tiberium constitit. Theodosii & Valentiniani vetitum, signum crucis Dominicæ insculperetur in solo vel lapide vel marmore humi posito; l. unic. C. nemin. lic. sign. Salvat. Christ. Idem vetitum fuit. V. l. in Trull. can. 73. præter Gregorium, de Tiberio idem narrat Paul. Diaconus lib. 17. historiar.

Quæ ablata invenit magnam thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Centenarium est quantitas centum nummorum aureorum: præter hunc locum Gregorius infr. h. cap. de Narsete Duce: ibique in domo sua occulte cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argentiq. reposuit. Idem infr. hoc lib. cap. 31. Transactis igitur paucis diebus, adveniens Justinianus, pedibus se projecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Idem de glor. confest. cap. 63. Quæ sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert. Et Gregorius I. lib. 7. epist. 128. de sex vero centenariis, qui in cimeliarcho Ravennatis ecclesiæ fuerant commendati, ab excellentissimo exarcho in quotidiana militum præfectura sunt mutuati: ubi plura dixi.

Cap. 21.

Celebrante Victore Tricastinorum Episcopo solemnitatem natalitii sui. Dies anniversarius ordinationis Episcoporum solemniter celebrari solebat: de die ordinationis Aurelii Carthaginensis Episcopi testatur Augustin. de verb. Domin. ferm. 32. (al. 111.) Dies anniversarius ordinationis domni senis Aurelii crastinus illucescit, rogat & admonet per humilitatem meam caritatem vestram, ut ad basilicam Fausti devotissima venire dignemini: de die suæ ordinationis idem homil. 24. (al. ferm. 383.) Verisimile est cum dies anniversarius nostræ ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii, tamquam primo imponatur, attenditur. Dies ordinationis Episcoporum honoris causa natalis Episcoporum vocabatur, quasi nati essent Deo & ecclesiæ: in die ordinationis suæ, præter hunc locum Gregor. ipse de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 6. Dicit eis unus ex clericis, sciatis quia post hoc triduum natalis episcopatus ejus esse consueverat: & forsitan in hac die se transferri debere vos admonet. Memoratur Victor Tricastinensis Episcopus. Augusta Tricastinorum, civitas episcopalis in secunda Narbonensi, S. Pol de Tricastin. Tric astrum est etiam oppidum Burgundiæ juxta Divionem; Cæsarius de mirac. libr. 5. cap. 42. villam, quæ Tric astrum vocatur, juxta Divionem sitam.

Quod cum Rex Gunthramnus comperisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem iussit. Conventique Episcopi cum Patriarcha Nicetio beato, discussis causis, invenerunt eos de his sceleribus, quibus accusabantur, valde convictos: præcep-
runt, ut qui talia commiserant, episcopatus honore privarentur. Salonius Ebredunensis, & Sagittarius Vapincensis Episcopi ob varia scelera dammati & deposti episcopus

patu

patu in concilio Lugdunensi præsides Nicetio Lugdunensi Episcopo, quem Gregorius hic vocat Patriarcham, quia Episcopus Lugdunensis est Primas Galliarum. Primates quandoque Patriarcharum nomine cohonestantur, ut Priscus Lugdunensis Episcopus Patriarchæ nomen assumpsit in præf. conc. Matisconensis II. *Priscus Episcopus Patriarcha dixit, &c.*

At illi, cum adhuc propitium sibi Regem esse nosset, ad eum accedunt; implorantes se iniussu remotos: sibique tribui licentiam, ut ad Papam urbis Romanæ accedera debeant. Rex vero annuens petitionibus eorum, datis epistolis eos abire permisit. Salonius & Sagittarius Episcopi, in concilio Lugdunensi depositi, a sententia depositionis appellarunt ad Joannem Papam. Is fuit hujus nominis III. & permisso Guntrani Regis Romam petierunt. Ait datis epistolis, quia Episcopi a regni finibus pedem efferre vetantur absque consensu Regis. Eadem ratione Briccius Turonensis Episcopus sede sua pulsus, restitutionis petendæ causa accessit ad sedem apostolicam; Gregor. supr. lib. 2. cap. 1.

Qui accedentes coram Papa Joanne, exponunt se nullius rationis existentibus causis dimittor. Ille vero epistolas ad Regem dirigit, in quibus locis suis eorundem restitui jubet. Salonius & Sagittarius Episcopi, in concilio Lugdunensi depositi, a Joanne III. Pontifice restituti, litteris eo nomine missis ad Guntranum Regem, ut reciperentur, quibus Regem parvulus subjungit Gregorius: Quod Rex sine mora, castigatis prius illis verbis multis, implevit.

Unde in posterum a communione suspensus est, pro eo quod publice accusans, clam inimici pepercisset absque consilio, quibus accusaverat, fratrum. Victor Tricaitrensis Episcopus a Coepiscoporum & fratrum communione suspensus, quia discessit ab accusatione Salonii & Sagittarii Episcoporum sine consilio fratrum, quo adhibito fuerant accusati. Qui ab accusatione destitit, poena Turpiliani tenetur; l. 1. §. ult. C. l. 1. §. 2. ff. ad Turpill. l. 2. C. §. ult. C. eod.

Quibus advenientibus voluit suis obtutibus presentari, scilicet ut prius habita audientia, si idonei invenirentur, sic Regis presentiam mererentur. Salonius & Sagittarius Episcopi post restitutionem recidiva in crimina lapsi, & delati apud Guntranum Regem, non prius admissi a Guntrano Rege, quam causa cognita idonei, id est expertes criminis, invenirentur. Idonei sunt qui vacant crimine, vel suspicione criminis; Gregor. infr. h. lib. cap. 32. Novi, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam. Idem lib. 9. cap. 13. Si eum cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetratur immunitas fecerit, abscedas liber: & infra: Sed veniens Parisius nullus de parte memorata mulieris adsuit, qui eum idoneum reddere possit. Idemque cap. 16. ejusd. lib. de quo, sacramento, si vultis, aut qualibet alia conditione idoneus reddi potest. Et hoc est quod ait can. 3. conc. Nicæni. Episcopis & clericis non licere habere subintroductam, nisi forte matrem aut fratrem, aut amitam, aut etiam idoneas personas, quæ effugiant omnem suspensionem; can. quoniam, 32. dist. Similiter capitular. lib. 3. cap. 1. §. 1. Sicut ei secundum legis ordinem cum sacramento quod possumus manu propria singula se idoneum facere: iude idoneare, est innocentiam purgare; capitul. eod. lib. cap. 64. Et si negaverit, cum xii. suis juratoribus se idoneare faciat.

Sed Sagittarius felle commotus. . . declamare plurima de Rege capit, ac dicere, quod filii ejus regnum capere non possent, eo quod mater eorum, ex familia Magnacharii quondam adscita, Regis torum adisset: ignorans quod prætermisiss nunc generibus feminarum, Regis vocantur liberi, qui de Regibus fuerint procreati. Guntranus duxit uxorem Marchitrudem filiam Magnacharii, qua dimissa, Austregildem ejusdem ancillam cognomento Bobilam superduxit, de qua duos suscepit filios Chlotharium & Chlodomerem; teste Fredegario (hist. epitom.) cap. 56. & hoc est quod Salonius Episcopus iactavit, ejus liberos regni compotes non esse, quod nati essent e matre, quæ erat ex familia Magnacharii, id est una ex ancillis Magnacharii, quæ traditæ erant Marchitruði filix Magnacharii nubenti Regi Guntrano. Servi enim & ancillæ dicuntur esse de familia patroni; l. cum pater, §. fidei, de legat. 2. l. ult.

† V. Si faciunt, & adde l. 3. C. qui accusat. non poss. l. 6. §. 3. ff. de decurionib.

C. de V. S. Notatur error Salonii, quia liberi sequuntur patrem non matrem, nec inspecto genere matris, regii sunt liberi qui de Rege sunt procreati. Ait declamare pro detrahente, de quo dicam infr. libr. 7. cap. 1. § 35.

Clericis matutinis in ecclesia celebrantibus. Officium divinum statim horis diurnis & nocturnis distinctum est: matutinum est quod albescente die celebratur. Etiam laici utriusque sexus matutinis non desuere; Gregor. de glor. confess. cap. 65. *Expergesta autem admirans visionem, eandemque oblivioni non tradens, ad matutinum secundum consuetudinem surrexit.* Idem de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 23. *Intra beati signum movetur horis matutinis, aggregatur & populus, vigiliisque celebravit virtus sancti clarificata perpatuit.* Quod memorabile est, etiam Reges ipsi solebant procedere ad matutinas; Gregorius iust. libr. 8. cap. 44. *Mane facto, procedente Rege ad matutinos, ac praesente cetero.*

Nulla profus de Deo erat mentio, nullus omnino cursus memoria habebatur. Cursus est universum divinum officium statim horis diurnis & nocturnis distinctum, sic dictum, quia est quasi stadium, quo per singulas horas decurritur, canendis Dei laudibus; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 11. *Exurgente autem mane abbas cum monachis ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare.* Idem de glor. confess. cap. 38. *Nam post impletum in oratorio cursum, elevabatur clam a presentia fratrum.* Fortunat. in vit. S. Germani Parisien. Episcopi apud Sur. t. 28. mai: *donec clarescente jam die, decantatus solemniter cursus universus, consummaretur ex canone.* Abbo de oblatione Parisiense urbl. libr. 2. *Unde sacerdotes statuerat locum veneratus, qui missas cursusque sacros illic celebrassent.* Nec modo cursus dicebatur universum officium divinum nocturnum & diurnum, verum etiam officium singularum horarum, in quas dividebatur officium; Gregor. de glor. confess. cap. 66. *Cum signum ad cursum hora tertia audieris insonare.* Et Fortunat. loco modo lauto: *Decantato cursu tertia.*

Usque ad horam diei tertiam dormiebant. Notat Salonium & Sagittarium Episcopos, qui tota nocte epulantes, dormiebant ad horam diei tertiam, quæ est hora missæ publicæ, id est hora nona; conc. Aurelian. III. can. 14. Hora sexta est hora prandii, quæ est meridiana; Hieronym. 2. advers. Jovinian. (num. 5.) *Petrus Apostolus non expectat stellam more Judaico, sed hora sexta in solarium pransurus ascendit.* Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 1. *In quo tam praesens fuit beneficium, ut cum datum fuerit hora tertia, incolumis procederem ad convivium ipso die hora sexta.*

Cap. * 22.

Ingenrudis autem religiosa consuetudinem habebat, aquam de sepulcro S. Martini colligere. Colligi solebat aqua, qua aspersum erat sepulcrum sancti Martini, e qua multæ curationes fiebant; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 51. *Plerique de oleo, quod inibi habetur, delibuti liberabantur, suisque nonnullis remedium aqua illa, unde sepulcrum ablutum est.* Idem ibid. libr. 3. cap. 34. *de uxore Eborini Comitissæ.* Cumque jam in discrimine mortis haberetur, sancti sepulcri benedictionem expetiit. Tunc transmissum est ei de aqua, qua beati tumulus est in pascha Domini ablutus. Cineres martyrum solebant vino perfundi, e quo sequebantur multæ curationes. Prudent. Peristeph. (hymn. 6.)

Tum de corporibus sacris sevilla,

Et perfusa vero leguntur ossa,

Qua raptim sibi quisque vindicabat.

Ingenrudis religiosa monasterium puellarum in atrio basilicæ sancti Martini instituit; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 33. & libr. 10. cap. 12.

Cap. 25.

Ennodium ex comitatu ad Regis praesentiam perduserunt. Chilpericus Pictavis civitatem, quæ erat Childeberti Regis, invasit, Ennodium ex comitatu in Regis conspectum deductus. Ait Ennodium ex comitatu, nimirum Ennodius erat Comes Pictavensis, qui occupata civitate a Chilperico comitatu pulsus, unde dicitur ex comitatu vel ex Comitæ. Chilpericus inanis civitatibus fratris sui, seu nepotis, novos Comites instituit singulis in civitatibus; Gregor. infr. lib. 6. cap. 22. *Rex igitur Chilper-*

ricus percussus civitatibus fratris sui, novos Comites ordinas, & cuncta jubet sibi urbium tributa deferri: postea Ennodius restitutus; Gregor. lib. 8. cap. 26. *Turonis vero atque Pictavis Ennodius Dux datus est.* Et hoc est quod de Ennodio subiungit Gregorius hic: *sed post annum & patriæ & facultatibus redditus est.*

Ille quoque cum cunctis detineretur, & cerneret se penitus non evasurum, a presbytero Rege nesciente penitentiam petit, qua accepta interfecit. Daco in vinculis detentus, quod relicto Chilperico Rege ad Childebertum transiisset, petit penitentiam, id est abolitionem peccatorum, quæ datur poenitenti, & sacram communione a presbytero, qua accepta morte pœnas dedit. Damnatis ultimo supplicio non denegatur poenitentia, & sacra communio, ex conc. Moguntin. II. can. 27. can. questum, 12. qu. 2. Hac ætate morte damnati solebant admitti ad sacram communionem, sed hoc desit esse in usu.

Cap. * 26.

Et casso eum verberans ictu, hastili diviso ensis ad terram ruit. Cassus ictus est idem quod irritus & inanis: idem Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 18. nam visibiliter cum magno armorum strepitu venientes conabantur eum cassis telorum acuminibus perfodere. Sic cassa fructuum sunt priores fructus, qui immaturi decidunt; Ambros. in Lucam lib. 7. cap. 13. (num. 162.) *In hac poma decidunt, ut poma succedant.* Ergo priora illa cassa fructuum, vice floris emergunt. Cassare pro cassum & inane reddere; Gregorius in Isr. libr. 10. cap. 24. *Verumtamen nec illa cassata sunt, quæ viro hinc ab ipso (ut ita dicam) Angelo Domini sunt effata.* Cassa nux pro inani; Plaut. in Pseudol. (1. 3. 137.) *Te amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nuxem.* Virgo dote cassa, pro indotata; idem in Aulular. (2. 2. 14.) *Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocaibilem.*

Cap. 27.

Et contra Varrochum filium quondam Macliani, ad Vicinoniam fluxum resident. Vicinonia est amnis, qui in finibus Cenomannensium oritur, Redones præterlabitur, & Britanniam minorem rigat. Ejusdem meminit Gregorius lib. 10. cap. 9. *Intrares veneris Vicinoniam amnem: & infra: Cumque in litus illud Vicinonia amnis restitisset.* Hodie la villaine.

Sed ille dolose per noctem super Saxones Bajocassinos invens, maximam exinde partem interfecit. Bajocassini Saxones duo fuerunt diversi populi, qui in unum coierunt. Saxones & Britannia, quam declinante imperio occuparunt, transiere in Galliam: ne dubites, Bajocassinos Saxones cultu vestium & tonsi capitis Britannis pares depingit Gregorius lib. 10. cap. 9. *Fredegundis enim cum audisset, quod in hoc prociatru Bieppelemus abiret, quia ei jam ex anteriore tempore invisus erat, Bajocassinos Saxones, juxta ritum Britannorum tonsos, atque calsu vestimenti compositos, in solatium Waroci abire præcepit.*

Post hoc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesiæ vel basilicæ bannos jussu exigi, pro eo quod in exercitu non ambulescent. Non enim erat consuetudo, ut ibi ullam existerent publicam functionem. Bannus est edictum, vel citatio ad placitum vel ad militiam, & poena non respondentis ad placitum vel ad delectum: & hoc sensu Gregorius bannum accipit hoc loco, cum ait, Chilpericum Regem bannos exegisse a pauperibus & junioribus ecclesiæ, præter consuetudinem, ob id quod vocati ad militiam desuissent, quæ pœna erat pecuniaria, nimirum 60. solidorum; capitulare Caroli Magni lib. 6. cap. 1. 97. *& insuper bannum nostrum, id est sexaginta solidos nobis persolvat*, quod repetitum est capitul. Caroli Calvi in. 1. 34. cap. 4. *Alia & gravior apud Romanos erat poena non respondentis ad delectum, nempe reductio in servitutem; l. 4. §. gravius, ff. de re militi. vel dirutio villæ, & arborum succisio; l. si is, cum quo, ff. commun. dividund.* Bannus præter consuetudinem exactus a pauperibus & junioribus ecclesiæ, quia utrique erant immunes ab onere militiæ: militia erat munus leodum, id est militum, qui beneficia tenerent a Principe; Fredegar cap. 87. *Jussu Sigeberti omnes Leodes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt.* Pauperes hoc loco intelliguntur matricularii ecclesiæ, id est pauperes, qui erant in matricula ecclesiæ, qui erant inscripti in matricula seu tabula pauperum, qui alebantur sumptu ecclesiæ; Gregor. de mirac. B. Martini lib. 1. cap.

Tom. XI.

O

†† Locus iste 31. Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devotorum elemosinis pauperum differi. jur. fuit, quædam a fidelibus necessaria tribuantur, consuetudinem basilicæ pauperum canonice lib. bent, ut cum mulier ex his per loca discesserint, eisdem inibi detrahantur, qui quod 3. cap. 3. iis fuerit oblatum accipiat: & infra: Interrogatus autem a circumstantibus quid sibi esset, respondit, tricentum illum, quem pauperes requirebant, perjurari, & ideo me per his laudatur sensu vinctis flagellat, sed rogo ut cum accipientes reddatis matricule. Idem lib. 2. ex Fortunato de mirac. ejusd. cap. 22. Quæ vigilis & orationibus insistens, cum matriculam, quæ ibidem congregata est, posceret. Idem de mirac. martyrii lib. 2. cap. 37. celebratisque vigilis, mane pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum potumque prout lib. 1. Flooard. hist. Rem. lib. 1. cap. 18. Pauperibus duodecim in matricula positis, ante fores ecclesiæ exportantibus stipendium solidi unde se refectum inferrentur. Synod. Aluifcan. 13. sed quicumque votum habuerit, in ecclesiâ vigilat, & matricula ipsam vocum, aut pauperibus reddat. Unde matricularii dicti pauperes, qui erant in matricula & elemosina ecclesiæ; Gregor. infr. lib. 7. cap. 29. Nonnulli etiam matricula-biculo, quæ riorum, & reliquorum pauperum, pro scelere commisso relictum cellula conatur ever- vulgo bena tere. Hincmar. in vit. Remigii apud Sar. 13. jan. & ex eo Flooard. lib. 1. cap. 1. 10. Quæ omnia in vase, quod vulgo bena dicitur, collocavit & carro superpositis, posuit, & posteaque junctis bubus, candelam in manu habens, ad basilicam sancti Remigii propet- itis, quæ perveniens de pane & carne, & cervicia matricularios parvi, &c. Et hi basilicam S. sunt pauperes, e quorum numero Riculsum archidiaconum Turonensem ordinatum esse refert Gregorius infr. h. lib. cap. 49. Nam hic sub Eufronio Episcopo de paup- eribus provocatus, archidiaconus ordinatus est. Juniores ecclesiæ sunt minores cleri- ci; capitul. lib. 5. cap. 1. 192. & lib. 6. cap. 1. 156. lib. 7. cap. 139. & ad su. 4. cap. 85. conc. Matiscon. 1. can. 8. Paris. (V. sub Deusdedit) can. 1. 4. & 7. Minores ele- mosinarios vocat Gregorius infr. h. lib. cap. 49. Majores clericos numeribus ditat, largitur bariis quæ de- culis matricule adscribit: vel etiam sunt servientes & famuli ecclesiæ: & hoc est nomen officii seu ob- latio parvi, &c.

Cap. 28.

Apud Cabillonem civitatem synodus acta est ex jussu Principis Gunthramni. In causa Salonii & Sagittarii Episcoporum secunda synodus celebrata est apud Cabillo- num jussu Guntrani Regis. Moris fuit in Gallia concilia Episcoporum cogi non sine jussu Regis, ut ante in causa eorundem acta est synodus apud Lugdunum jussu ejusdem Regis; Gregor. supr. h. lib. (cap. 21.) Quod cum Rex Gunthramnus com- perisset, congregari synodum apud urbem Lugdunensem jussit. Conjurati Episco- pi cum Patriarcha Nicetio beato, discussi casus, invenerunt eos de his secleribus, quibus accusabantur, valde convictos. Similiter synodus Matisconensis congregata est jussu Guntrani Regis in causa Episcoporum, qui Gundohaldum admiserant; Gregor. infr. lib. 8. cap. 20. Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Regis Gunthramni apud Maticensem urbem collecti sunt. Et ubi in singulis tetrarchiis seu foribus regni quid emendandum erat, quod ecclesiasticam vel publicam disciplinam, synodus provincialis jussu Principis convocari solebat: & hoc est quod dicebat Fo- lix Nannetensis Episcopus unus & legatis Childeberti Regis ad Gunthramnum Regem apud Gregorium infr. lib. 9. cap. 20. Sed juxta consuetudinem canonum, placebat glorio- sissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincialibus suis conjungeretur, & tunc quæ irrationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur.

Sed hæc per penitentiam purgari censentes Episcopi, illud est additum, quod essent rei majestatis, & patriæ proditores. Secunda synodus acta est apud Cabillonem in causa Salonii & Sagittarii Episcoporum: in ea repetita est accusatio iisdem de cri- mi-

minibus, id est de adulteriis & homicidiis, de quibus contra eos jam actum fuerat in synodo Lugdunensi: sed cum Episcopi iudicaret huiusmodi crimina non esse digna depositione, & ea purgari posse per poenitentiam, seu indicia poenitentia, additum est crimen maiestatis, quo discusso & probato depositi sunt, & in basilicam beati Marcelli sub custodia detrusi. Mitius puniuntur Episcopi propter reverentiam ordinis sacerdotalis etiam in crimine maiestatis in eos minime sevitum in necem, sed custodia eis pena fuit, ut Gregorius hoc loco ostendit in Salonio & Sagittario, qua de causa ab Episcopatu dejecti in basilicam beati Marcelli sub custodia detruduntur: & Uricino Cadurcensi Episcopo in synodo Matiscomensi, quod Gundobaldum intra urbem admisisset, non gravior pena imposita est, quam poenitentia, & suspensio ab officio per triennium; de quo Gregorius infr. lib. 8. cap. 20. Episcopi & clerici non mittuntur in carcerem publicum, sed in custodiam ecclesiarum. Hinc Seronatum, quod carceres clericis impleat, notat Sidon. lib. 2. epist. 1. implet... altaria reis carceres clericis.

Chilpericus vero Rex descriptiones novas & graves in omni regno suo fieri iussit. Cap. 29. Chilpericus notatur de exactione novorum vestigalium. Descriptiones sunt delegationes, quibus tributorum & vestigalium modus continetur; *l. omnes 4. C. de ann. & tribut. lib. 10. vulgo la mande du Roy.* Gregorius infr. hoc cap. *Arreptis quoque libris descriptionum, incendio multiudo conjuncta concremavit.* Et idem infr. h. lib. cap. 34. *Tunc Rex compunctus corde, tradidit omnes libros descriptionis igni, congregatisque illis misit, qui futuras prohiberent descriptiones.* Idem lib. 8. cap. 28. *Constat quoque referendarius... post congregatos de iniquis descriptionibus thesauros, subito lateris dolore detentus, caput totodit, atque poenitentiam accipiens, spiritum exhalavit: resque ejus fisco collatae sunt.* Inde descriprores sunt collectores vestigalium; Gregor. infr. lib. 9. cap. 70. *Childebertus vero Rex descriprores in Pictavia, invicem Maroveo Episcopo, iussit abire, id est Florentianum majorem domus Regine, & Romulphum palatii sui Comitem, quos paulo post scriprores vocat idem: Gaius vero Comes ejusdem temporis accepto capitulario, quod anteriores scriprores fecisse commemoravimus, tributa capis exigere.*

Qua de causa multi relinquentes civitates suas, & possessiones proprias, alia regna petierunt. Notatur durities Regni Childerici, propter quam multi importabili tributorum onere exhausti, migrabant in alias regiones. Eadem fuit calamitas provincialium inclinante Imperio Romano, quam deplorat Salvianus lib. 5. *Itaque possim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios ubique dominantes barbaros migrare, & commigrasse non poenitet.* Malunt enim sub specie captivitatibus vivere liberi, quam sub specie libertatis esse captivi. Et Sidonius lib. 2. epist. 1. de Seronato: *implet quotidie sylvas fugientibus, villas hostibus, altaria reis, carceres clericis.*

Statutum enim fuerat, ut possessor de propria terra, unam amphoram vini per aripenne redderet. Apud Romanos tributa praeabantur in specie, id est in fructibus; *l. pen. C. de ven. & tribut.* Hanc rationem inferendorum vestigalium Franci in Gallia statutam nacti, ea usi sunt. Hoc jure Chilpericus in Gallia de unoquoque aripenne vineae amphoram vini exigebat: & Ludovicus Pius Rex Aquitanix, jam Carolo patre superlitis, Albigenes tributo vini & annonae, quo praeter modum gravabantur, levavit; continuator Aimoin. (al. incertus auctor) lib. 5. cap. 3. *quo tempore Albigenes tributo, quo in dando vino & annona gravabantur, sua liberalitate relevavit.* Hoc genus tributi in specie vini regia inferebatur mensi; Aimoin. lib. 3. cap. 132. *Inter cetera namque, qua coagebantur solvere, liberiori etiam orti progenie, & terra proprio culta labore, amphoram vini regia inferebant mensi: quod intelligendum est de unoquoque aripenne, ut diligentius notat Gregorius. Idem Regino 1. chronici. (ad ann. 510.) Hilpericus Rex descriptiones novas per consilium Fredegundis in omni regno suo facit, ut unusquisque possessor de propria terra, de uno aripenne unam amphoram vini ad partem Regis daret, & de jugo 0 modium unum. Unde populus valde oppressus vociferabatur ad dominum. Aripennis est pars jugeri.*

Sed & aliae functiones infligebantur multa, tam de reliquis terris, quam de mancipiis. Functio est tributum, quod penditur pro modo agri, & mancipiorum, quae

adscripta erant fundo; l. placet, C. de SS. eccles. cam praterea, 51. dist. Gregor. libr. 9. cap. 30. Sed cum populis tributariam functionem insigere vellet. respondimus nos dicentes.

Lemovicinus quoque populus, cum se cerneret tali fasce gravari, congregatus in calendis martii, Marcum referendarium, qui hac agere iussus fuerat, interficere voluit. Idem narrat Aimoin. lib. 3. cap. 1. 32. Marcus referendarius huic muneri prapellitur, ut cunctas Aquitanie urbes, quae ad regnum Chilperici respicere videbantur, ad hoc solvenda verbis, vel minis invitaret, a Lemovicinis seditione orta jugulatur. In eo decipitur Aimoinus, quod scribit Marcum Referendarium a Lemovicinis seditione mota jugulatum; locupletem enim testem habemus Gregorium, eum e periculo mortis ereptum beneficio Ferreoli Episcopi Lemovicensis, qui ea aetate claruit, & interfuit conc. Matisconensi II. anno Christi 588.

Ferunt etiam tunc abbates atque presbyteros, ad stipites extensos, diversis subiacuisse tormentis. Damnati ad equuleum extenduntur ad stipitem; Hieronym. ad Innocent. de muliere septies percussa (num. 3.) At vero mulier sexu 1 infirmior, virtute fortior, quum eculeus corpus extenderet, & sordidas sature carceris manus post tergum vinula esbiderent. Gregor. ipse infr. libr. 9. cap. 38. Nec mora extensi inter stipites, cum vehementius caderentur, proficitur Septimina, se virum suum foris maleficus interfecisse ob amorem Drosulsi. Idem infr. hoc libr. cap. 37. Cui ad huc viventi retoris post tergum manibus, appenso ad stipitem, elicere querebant, si in hac causa fuisset admixtus. Noxialem stipitem appellat Prudentius, Peristephan. hymn. 10. (in Romano Martyre.)

Jubet amoveri noxialem stipitem,

Plebeja clarum poena, ne damnet viram.

Ad stipitem revincti martyres vel alii igni cremabantur; Tertullian. apologetic. cap. 50. Licet nunc Sarmenitius & Semaxius appelletis, quia ad stipitem dimidiis axis revincti fermentorum ambitu exuruntur. Gregor. infr. hoc libr. cap. 40. ligata ad stipitem, vivens exurit flammis: inde infelix stipes Minuc. in Octavio (paulo post medium.) Deus enim ligneus, rogi fortasse, vel infelix stipitis portio, suspenditur, cadiunt, dolatur, runcinatur.

Cap. 30.

Eunius vera Episcopus de exilio reductus, Andegavo ad pascendum delegatur, nee ad civitatem suam Veneticam redire permittitur. Eunius sive Eonius Episcopus Veneticae urbis a Varocho Britannorum seu Britonum Comite legatus missus ad Chilpericum Regem, exilio damnavi iussus, ex Gregorio sup. b. libr. cap. 27. Idem postea de exilio revocatus, sedi suae non est restitutus, sed Andegavum delegatus, id est relegatus ad pascendum, id est ubi ibi pascereetur seu aleretur, forte sumptu ecclesiae quasi in matricula ecclesiae positus: pasci dicebantur qui erant in matricula ecclesiae; Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 1. cap. 31. Cum ad matriculam illam, quam famulus suo beneficio devotorum elemosinis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur. Idem ibid. libr. 2. cap. 22. Cum matriculam, qua ibidem congregata est, pasceret: vel potius Eonius Andegavum reiectus, ut ibi sustentaretur sumptu fisci, ut refert Gregor. infr. hoc libr. cap. 1. 41. Eonius quoque Episcopus, quem legatum Britannorum supra meminimus, ad civitatem suam regredi non permixsus, ut Andegavis pascereetur de publico a Rege praeceptum est: alias pascere est episcopari seu pastoris officio fungi; Gregor. sup. libr. 2. cap. 23. quia nec istud sine haeresi potest accipi, ut in ecclesia non obediatur sacerdoti Dei, cui ad pascendum oves commissi sunt.

Cap. 31.

Sed cum eum secundum consuetudinem loci ad spectaculum circi praelatores populi processurum. Imperatores imperium inituri in circum procedebant, ut a populo adclamations & plausus acciperent, & in eum largitiones facerent; Gregor. infr. libr. 6. cap. 30. Igitur celebrato iustitio, Mauricius indutus diademate & purpura ad circum processit. Adclamatique fidei laudibus, largitis populo muneribus, in imperio confirmatur. In circo conventus populi fieri solebat, occasione spectandorum equestrium ludorum, qui ibi celebrabantur; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) eisque templum, & habitaculum, & concio, & 1 cupitorum spes omnis circus est maximus: ait spes omnis, quia largitiones populares fiebant in circo & theatro. Apud Graecos & orienta-

les

les etiam conciones in theatro fieri solebant: Tacit. 2. hist. (cap. 80.) Tum Antiochensium Theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est. Justin. lib. 22. cap. 2. populum in theatrum ad concionem vocari jubet. Cornel. Nepos in Timoleont. (4.2.) Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur. Apud Alexandrinos prefectus Egypti jus dicebat in theatro: de Oreste Socrat. lib. 7. cap. 13. ἡ δὲ πόλις ὅπου οὐκ οὐκ Ἀλεξανδρίαν ἐπαύχου, πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ διατρεφόμενος, ὅταν δὲ ἀποκαταστήσῃ, οὐκ ἀπορίαν διὰ τὸν χρόνον: Tiberius post mortem Iustiniani arrepto imperio sibi cavens ab insidiis populi, non processit in circum imperii auspicandi causa, uti moris erat, sed per aedes sacras orationis causa processit.

Ille per loca sancta processit. Completæque oratione vocato ad se urbis Papa, cum consulis ac prefectis, palatium est ingressus. Tiberius exorsurus imperium, non ante palatium inivit, quam per sacras aedes orationis causa processisset. Laudatur pietas Imperatorum, qui cum Romam venirent, non prius regiam petebant, quam ad basilicam Petri orationis causa processissent; Augustin. in psalm. 140. (cap. 21.) Ecce quod est nobile & præcipuum in mundo, Imperator venit Romam, quo festinat? ad templum Imperatoris, an ad memoriam piscatoris?

Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali impositus, cum immensis laudibus imperium confirmavit. Tiberius sumpsit purpuram & diadema, quæ sunt insignia imperii, & throno impositus cum immensis laudibus, id est acclamationibus & plausibus populi, imperium sibi firmavit: laudes sunt acclamationes & plausus, qui Imperatori honoris causa fieri solebant initio imperii. Eadem observatæ in solemnibus inauguratione Iustini Imp. Coripp. libr. 2. de laudib. ips.

Postquam cuncta vides ritum perfectæ priorum
Pontificum summus, plenæque ætate venustus
Adstantem benedixit cum: calique potentem
Exorans dominum sacro diademate iussit
Augustum sancire caput, summoque coronam
Imponens apici feliciter † hoc domino, inquit,
Insonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor:
Laudibus innumeris regnantium nomina tollunt;
† Iustino vitam trecentum vocibus optant:
Augustæ totidem Sophia plebs tota reclamat.

† Et paulo post:

Ipse coronatus solum conscendit avitum,
Atque crucis faciens signum venerabile sedet;

Factionarii quoque operientes ad circum. Factionarii factiosi seditiosi: factio est conspiratio adversus Principem vel rempublicam; l. si quis, filio, §. quid tamen, ff. de injust. rupt. l. quisquis, C. ad L. Jul. majest. ut factio Palmyrena; l. 4. C. de ingen. manumiss. Cornel. Nepos in vit. Attici, (8.4.) officia amicis præstanda sine factione. Inde factiosi factiones id est turbas cientes; Plaut. in Bacchid. (3. 6. 13.) Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide. Augustin. in psalm. 35. Si aliquam factionem vidisti, non debuisti ad factiosos procedere. Et Factionarii Romæ dicebantur aurigæ seu agitadores equorum circensium, ut in l. 1. C. Th. de equis curulib. quia divisi erant in quatuor factiones, erant Albati, Prasini, Russati, Veneti, qui multas sæpe in urbe seditiones commovebant; de quo Evagr. libr. 4. cap. †† 31. Pro-†† In biblioth. cop. de bell. Persic. libr. 1. cap. † 24. Zonar. in Justin. Calpistor. 1. var. 20. & 3. PP. Lugdun. var. 51. Coripp. de laud. Justin. libr. (**) 3. Plerumque in circo commovebantur senes. In Evag. ditiones, quia plebs ibi fere habitabat; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) eiusque templum grio vero meo & habitaculum, & conio, & † cupitorum spes omnis circus est maximus. Juvenal. Aug. Taurin. satyr. 11. (195.) Totam hodie Romam circus capit. Eadem analogia seditionarii 1748. edito, pro seditiosis infr. libr. 10. cap. 10

Precedente autem eo ad villam, ut juxta ritum imperialem xxx. diebus ad vindemiam jocundaretur. Imperatores quasi privati rus secedebant cum amicis, & vindemiam

cap. 32.

merum ferias joci & epalis celebrare solebant. Hunc morem secutus Tiberius, cum in villam secessisset vindemiarum causa, Sophia Augusta olim uxor Justinii Imperatoris ejus absentiam captans, Justinianum ei obtrudere tentavit. Férias vindemiales Antonino & Gallieno quasi privatis celebrare per familiarē fuit; Capitolin. in Antonino P. *Vindemias privati modo cum amicis agebat*. Lamprid. in Heliogabalo: *Quum ad vindemias vocasset amicos nobiles: & intra: Ferunt multi ab ipso primum reperiuntur, ut in vindemiarum festivo multa in domos jocularia & audientibus dominis dicerentur*. De privatis testis nobis sunt etiam severioris discipline auctores; Cyprian. epist. t. 2. alias ad Donat. liber de gratia: *Bene admones, Donate carissime. Nam & promississe me memini, & reddendi tempestivum prorsus hoc tempus est; quum indulgente vindemia, solutus animus in quietem, solemnes ac statas auri fatigantis inducias sortitur*. Minucius in Octavio (in princ.) *Sane & ad vindemiam seria judicariam curam relaxaverant*: de jure locutus est, quia per ferias vindemiarum judicia solvuntur; Augustin. confess. lib. 9. cap. 2. *Et opportune jam paucissimi dies supererant ad vindemiales ferias statui tolerare illos: ut solemniter abscederem*. Etiam domi Messalinam vindemix speciem celebrasse refert Tacit. i. 1. annal. (cap. 31.) *At Messalina non alias solutior luxu, adulto amano, simulacrum vindemiarum per domum celebrabat, &c.*

Cap. 33.

Igitur parentes illius accesserunt ad patrem dicentes. *Mut idoneam redde filiam tuam, aut certe moriatur, ne stuprum hoc generi nostro notam infligat*. Lege Julia pœna adulterii non erat capitalis, non erat major relegatione in insulam; ideo ne rei adulterii evaderent pœnam capitis, Augustus solebat addere crimen læsæ religionis vel majestatis, & suas leges excedere; Tacit. t. 3. annal. cap. 24. *Augustus... culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine læsæ religionis ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorum suasque ipsa leges egrediebatur*. Constitut. Alexandri Severi & Constantini pœna adulterii facta est capitalis; l. castitati, l. quamvis 30. C. ad leg. Jul. de adulter. Arnob. 4. advers. gentes (sect. 32.) *Ad libidinem homines proni, atque ad voluptatum blandicias nature infirmitate proclives, adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus afficiunt eos paucis, quos in aliena comprehendunt fœdera genialis se lectulæ expagnatione jecisse*. Ammian. lib. 28. (cap. 1.) *Tunc Cethegus senator adulterii reus delatus, cervicem perit abscessa*. Moribus quoque Francorum pœna adulterii fuit capitalis, nimirum demersio in aquam; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 69. *Ferunt etiam in hac urbe fuisse multerem, cui a viro crimine impatiens, nec omnino probatum, a iudice, ut aquas immergeretur, dijudicata est*. Idem cap. 70. ejusd. lib. *Nam simili forte alia mulier, a viro suo adulterii crimen accepit. Quod ceram iudice diutissime denegans cum propria confessione superari non posset, dijudicatur immergi*. Quandoque adulterii mitius puniti, & damnati ad molam, vel ad vineam, id est vineæ culturam; Gregor. lib. 9. cap. 38. *Septimana vero cum Drodulfo vehementer casa, ac cauteriis accensis in facie vulnerata, ablatis omnibus quæ habebat, in Marilegium villam deducitur: ut scitices trahens molam, his, quæ in gynæcio erant posite, per dies singulos farina ad victus necessaria prepararet*. Drodulsum autem incisus capillis & auribus, ad vineam excolendam delegaverunt. Mulier Parisiensis adulterii rea postulabatur, cognati viri querebant a patre, ut idoneam filiam redderet, id est eam purgaret a crimine adulterii, aut ea pœnam mortis subiret, quæ erat pœna moribus constituta: eandem rem narrat Aimoin. lib. 3. cap. t. 30. *Idoneus pro innocente, & experte criminis; Gregor. sup. h. lib. cap. t. 21. ut prius habita audientia si idonei nuptirentur, sic Regis presentiam mererentur*.

Novi, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam... Tamen ne crimen confingat ulterius, innocentem eam faciam sacramento. Pater affirmat filiam esse idoneam, id est expertem adulterii criminis, de quo incofabatur: verum ne qua suspicio hæreat, ait se paratum esse eam purgare sacramento. Deficientibus probationibus, ne qua suspicio objecti criminis remaneret, solebat iudici purgatio canonica per sacramentum super corpora sanctorum, ut hoc loco indicta est purgatio per sacramen-

tum

tum super tumulum S. Dionysii martiris: Et illi: si, inquit, est immonia, super tumulum hoc beati Dionysii martyris sacramentis affirmata. Factam, inquit pater. Tunc inito placito, ad basilicam martyris sancti conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit, filiam non esse culpabilem. Etiam in iudicio furti, si non liqueret, moris fuit eum iurejurando super reliquias sanctorum sese purgare; Augustin. epist. 137. (al. 78. num. 3.) Nam & nos novimus Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter demones confitentur, furem quemdam, qui ad eum locum venerat ut salum jurando deciperet, compulsus fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Idem moris fuit in aliis iudiciis; Gregor. de glor. confess. cap. 94. Cum autem videret Rex prosecutionem presbyteri esse callidam, conversus ad eum: si vera sunt, inquit, quae prosequeris, hoc super tumulum Maximini Anisistis sacramento confirma. Audeo, ait, hac presbyter quae praecipis adimplere: & statim ponens manns super sanctum sepulcrum, dixit, &c.

Sauciantur multi gladiis, respergitur sancta humano cruore basilica. . . . Quod dum rixae mitigatur, locus officium perdidit, donec ista omnia ad Regis notitiam pervenirent. Exorta rixa in basilica S. Dionysii martyris inter privatos quosdam, ob causam mulieris adulterii reae, basilica polluta effuso sanguine, sacris interdictum ecclesiae, donec res ad Regis notitiam pervenisset. Moris antiqui est ecclesiae cruentate sanguine, sacris interdicti donec solemni ritu expurgetur. Ex aliis causis etiam ecclesiae sacris interdictum, puta per vim & injuriam rebus ecclesiae invalis: cum Gomacharius Comes, ecclesiae Agathensis agrum invasisset, Leo Episcopus hujus ecclesiae precibus frustra tentato Comite, ut agrum restitueret, ecclesiae sacris interdixit, quoad ecclesia Deum ultorem nancisceretur; Gregorius de mirac. marty. libr. 1. cap. 79. Mane autem facto accedit ad lychnos, qui de camera ecclesiae dependebant, extendensque virgam, quam tenebas in manu, effregit cunctos dicens: non hic accendatur lumen, donec ulciscatur Deus de inimicis, & restituat res domus suae. Pariter cum Childericus villae Aqueusis ecclesiae, quasi esset fisci, manum inieciisset, Franco Episcopus ecclesiae sacris interdixit, donec ablata restituerentur; Gregor. de glor. confess. cap. 71. Denique condemnatus spoliatusque sacerdos, ad urbem rediit, atque prostratus in orationem coram sepulcro sancti, dicto psalmi capitulo ait: non hic accendatur lumen, neque psalmodum modulatio canitur, gloriosissime sancte, nisi prius ulciscaris servos de inimicis suis, resque tibi violenter ablatas ecclesia sancta restituas.

Hi vero properantes ad praesentiam Principis, non recipiuntur in gratiam, sed ad Episcopum loci illius remitti eos iussu est. Ecclesia S. Dionysii martyris polluta sanguine & cadibus, rixae auctores adire Chilpericum Regem, ut de facto sese purgarent, sed a Rege ipso remissi sunt ad Episcopum, ut si culpa vacarent, communioni redderentur. Oppressi extra ordinem solent recurrere ad Regem; conc. Tolet. IX. can. 1. Si autem Metropolitani talia gerat, Regis hoc ausibus invimare non differant; can. filiis, 16. qu. 7. Moniti per visum S. Nicetii Lugdunensis Episcopi, quemdam a majoribus civitatis oppressum ad Guntranum Regem recurrisse narrat Gregor. de glor. confess. cap. 61. Cumque saepius hoc ad beatam impleretur sepulcrum, adparuit ei sanctus per visum dicens: vade ad Gunthramnum Regem, & ei quid patieris diligenter enarra. Ipse enim tibi praebebit vestitum & alimentum, & eripietque te de manu inimicorum. Hoc loco Chilpericus Rex convectus, in causa eumunitatis ecclesiae violatae, partes remisit ad Episcopum. Ea fuit reverentia Regum in ecclesiam, ut ecclesiasticam jurisdictionem pene damno suae tuerentur.

Tunc ab Episcopo Ragnemodo, qui Parisiaca ecclesiae praerat, componentis quae male gesserat, in communionem ecclesiasticam sunt recepti. Excommunicati ob violentam fuso sanguine ecclesiam a Ragnemodo, id temporis Parisiensi Episcopo, restituerunt communioni, componentes male gesta, id est solventes bannum episcopalem. Bannum componere est multam solvere; Anastasius in can. statumus, 16. qu. 1. Bannum nostrum componat, & communionem privetur. Joannes VIII. in can. quisquis, 17. qu. 1. 4. Quisquis inventus fuerit reus sacrilegii, Episcopis, vel abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii iuste pertinet: it, triginta libras exami-

nati argenti purissimi componat. Syn. Meldent. can. 68. multam componat. Inde compofitio pro multa feu onere fiscali; Gregorius infr. libr. 6. cap. 23. *Compoſitioneſque negligenter ſiſco debitas præcepit omnino non exigi.*

Cap. * 34-

Flumina quoque Liger Flavarique, quem Elavrem vocitant, vel reliqui torrentes decurrentes in eum. Alii Codices legunt, Liger Elaverque, quem Melacrem vocitant. Elaver eſt amois, qui per Arvernos inſluit in Ligerim, vulgo Lallier. Torrentes dicuntur etiam amnes, qui anguſtiori alveo coercentur, unde ſiunt rapidi, quaſi torrentes; Q. Curtius libr. 8. cap. 13. de Hydaſpe flumine Indico: Nec pro ſpatio aquarum late ſtagnantium impetum coercebat; ſed quaſi in arctum coactis ripis, torrentes, & elifus ferebatur. Idem libr. 9. cap. 2. de eodem flumine: Nam flumen, quo latius fuſum eſt, hoc placidius ſtagnat; quippe anguſtis ripis coercita, & in anguſtiores alveum elifa, torrentes aquas invehunt. Liger cenſetur inter nobiliora flumina Galliar; Tibull. lib. 1. t. eleg. 7. Carnuti, & t. flavi carula lymphæ Liger.

*De culturis de rimentum. Cultura eſt ager cultus; Baldric. chron. ***) Camerac. libr. 1. cap. 25. Manſos in. culturas xi. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 36. Conjuſ Seronati hominis noſtri, cum de cultura viro præmiſſo rediret. Idem infr. libr. 6. cap. 20. Ponens vineas, adificans domos, culturas erigens: & infra: cum cultoribus, & culturis. Idem libr. 9. cap. 24. t. vindemianes vineas, culturas decoraſtantes. Hinc nomen abbati S. Petri de Cultura, de quo in cap. venerabili, de cenſib. vulgo la Couture in diocæſi Cenomannenſi.*

Cap. * 35-

Hæc effata Regina, pugnis verberans pectus, juſſu libros exhiberi, qui de civitatibus ſuis per Marcum venerant: proſectisque in ignem, iterum ad Regem converſa, quid tu inquit, moraris? Fredegundis Regina liberorum graviore ægritudine commota, ut Deum ſibi conciliaret in ſalutem liberorum, reliqua veſtigialium remiſit civitatibus, quæ ejus ditionis erant, & libros cenſuales, qui per Marcum (is erat referendarius Reginx) miſſi erant, in ignem mitti juſſit. Idem fecit. Chilpericus monitu, & exemplo Reginx provocatus, ut tradit t. Gregorius proximis verbis: Tunc Rex compunctus corde tradidit omnes libros deſcriptionum igni, conflagratisque illis, miſi que ſuturas prohiberent deſcriptiones. Pariter Conſtantineſis reliqua tributorum remiſit, & ſiſci actiones, id eſt tabulas, ex quibus ſiſco competeſcit actio, cremari juſſit; l. 6. C. de jur. ſiſc. Eadem indulgentia uſus eſt Gratianus, quod ſalubre incendium vocat Auſon. in gratiar. act. pro conſulatu: Neque vero unum ali-quod bonum uno die præſtas: ſed indulgentias ſeculares, per ſingula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum cujuſmodi eſt de condonatis reſiſſis tributorum? quod tu quam cumulata bonitate ſeciſti! ... Tu argumenta omnia ſtagitandi publicitatis ardere juſſiſti. Videre in ſuis quaſque ſoris omnes civitates conflagrationem ſalubris incendit. Ait pugnis verberans pectus. Mo: antiquus fidelium in ſignum poenitentia pugnis tundere pectus; Auguſtin. homil. 50. (al. ſerm. 35. cap. 3. num. 6.) Quod ſi ſaluſum eſt, unde quotidie tundimus pectora? Quod nos quoque Antiſtiſtes ad altare aſſiſtentes cum omnibus ſacimus. Idem de t. verb. Dom. ſerm. 8. al. 67. in pr. mon hoc verbum ſonuit in ore leſtoris, ſecutus eſt etiam ſonus uſſionis pectoris veſtri. Idem in pſalm. 49. (ſerm. 2. num. 4.) Horremus Judeos, quia dixerunt Domino Jeſu Chriſto demonum habes: & quando audimus evangelium recitari, tundimus pectora noſtra. Idem in pſalm. 128. (num. 9.) Si enim ſibi ſine cauſa tundunt homines pectora, mentiuntur, quia tundunt pectora, ſi juſſi ſunt: & in eo quod mentiuntur Deo, ſunt peccatores.

Quem cum maximo marore deducentes a villa Breunaco, Pariſius ad baſilicam ſancti Dionyſii ſepelire mandaverunt. Unus e liberis Chilperici Regis mortuus & ſepultus in baſilica S. Dionyſii martyris apud Pariſios. Hæc eſt eccleſia S. Dionyſii de Caltris ſeu de carcere Pariſiſ, S. Denys de la Chaſtre, quæ martyri cultioſa fuit.

Chlodobertum vero componentes in ſeretro, Suenſonas ad baſilicam S. Medardi duxerunt: proſicteſque eum ad ſanctum ſepulcrum, venerunt vota pro eo. Egri a medicis deſperati, valerdinis cauſa deportari ſolebant ad tumulum ſanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 40. de ſervo nomine Securo: Quem cum vi-

derent domini sui jam per septem annos nihil omnino proficere, manibus deportandis posuerunt ante sepulcrum, ut vel a prateruentibus pasceretur, qui labore proprio ali non poterat. Idem ibid. libr. 2. cap. 3. *Que jam valde exanimis rogavit, ut eam ad pedes sancti Martini deferrent. Ad quem locum cum manibus fidelium fuisset illata, dolore cogente, vociferans beati viri auxilium, ut sibi miseretur, orabat.* Chlodobertus Chilperici Regis natus a medicis desperatus, compositus in feretro, quasi exanimis, delatus ad sepulcrum S. Medardi Suelionensis, & pro eo vota emissa.

Nam viri lugentes, mulieresque lugubribus vestimentis indute, ut solet in conjugum exequiis fieri, ita hoc funus sunt profecuta. Fuus Chlodoberti viri & mulieres profecuta sunt pulla veste induti, ut solet in funere viri vel uxoris; Aimoin. libr. 3. cap. t. 32. Idem luctus visus est in funere Galli Arvernenfis Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 6. *Sam vero in exequiis ejus, quantus planctus, quanti populi affuere, enarrari vix potest: mulieres cum lugubribus indumentis, tamquam si viros perdidissent: similiter & viri oblecto capite, ut in exequiis uxorum mos est: ipsi quoque Judai accensis lampadibus plangendo prosequantur.* Simile de luctu Hispanorum in funere conjugum, parentum, vel amicorum narrat Petrus Cluniacensis. libr. 4. epist. 17.

Nam duos medicos, qui ei studium adhibuerant, gladio feriri precepit. Duo medici, qui Austrigildi uxori Guntrani Regis operam prestitierant, ad ejus querelam, quasi eorum culpa perisset, post ejus mortem jussu Guntrani capitis penas dederunt. Idem refert Aimoin. libr. 3. cap. t. 33. His nomen fuit Nicolaus & Donatus, teste Mario Episcopo in chronico. (in fia.) Studium adhibere dicuntur medici, qui operam dant egro curando; Gregor. supr. lib. 3. cap. 36. *His denique gestis, Theodobertus Rex aegrotare cepit, ad quem medici multa studia impenderunt.* Beda hist. lib. 5. cap. 3. *indicavit nobis abbatissa, quod quedam de numero virginum typus erat filia ipsius carnalis, gravissimolanguore teneretur, quia phlebotomata est nuper in brachio, & cum adhuc esset in studio, tacta est infirmitate repentinis doloris.* Eadem analogia iudicare pro curate; Gregor. infr. libr. 6. cap. 32. *Iussitque Rex ut studeretur a medicis, quoadusque ab his icilibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur.*

Nantinus vero ob requirendam avunculi sui mortem, comitatum in ipsa urbe expetiit. Comitatus erant ad tempus, nec comitatus transibant ad heredem vel successorum. Nantinus ambivit comitatum Engolismensem, ut vindicaret necem Maracharii avunculi sui, qui diu fuerat Comes Engolismensis, & ex comite ordinatus erat Episcopus, & veneno sublatu erat infidiis Frontonii ejus successoris.

Convenientibus autem apud civitatem Santonens sacerdotibus, deprecabatur Nantinus, ut pacem Episcopi mereretur. Nantinus Comes Engolismensis, ut Magnacharii avunculi sui, quondam Comitatus postea Engolismensis Episcopi, veneno extincti necem ulcisceretur, multas Heraclio Episcopo Engolismensi injurias, & molestias irrogavit, & presbytero, ut ab eo eliceret confessionem sceleris, tormentis vitam ademitt, quam ob causam ab Heraclio Episcopo a limine ecclesie prohibitus, id est excommunicatus, in synodo Santonensi redditus est communioni, promittens fe res omnes, quas ecclesie abstulerat, restitutam, nempe villas, quae a Magnachario testamento relictae erant ecclesie, asserens non debere ecclesiam ejus res adipisci, a cujus clericis testator fuerat interfectus. Idem narrat Aimoin. libr. 3. cap. 30. *Nantinus Comes res a Magnachario avunculo datas ecclesie vindicabat, quasi indigna esset ecclesia ab eadem testatoris interfecti a clericis ipsius ecclesie.* Occidentis Episcopum privantur feudis & beneficiis, quae obtinent ab ecclesia, cap. ad aures de pen. cap. Felicis, eod. tit. in 6. Si Episcopus occisus sit, ne alter eligatur, nisi prius reis detectis & punitis; vetuit Nicolaus I. epist. ad Joannem Archiepiscopum Ravennatem; Ivo decret. pari. to. can. 19. Scyllacinorum seu Scyllitanorum civitas, quae est in Calabriae finibus, sede episcopali multata, ob eadem duorum Episcoporum; can. ita nos, 25. qu. 2.

Hoc tempore & beatus Martinus Gallienensis Episcopus obiit. Martinus Gallicie Episcopus & Apostolus, quia Suevos, qui ibi fedes posuerant, convertit ad fidem: ei carmen charitativum inculpsit Fortunat. libr. 5. carm. t. 2.

Tom. XI.

P

Cap. t. 36.

Cap. * 37.

† In lib. meo hoc idem refertur, verbis tamen diversis.

Cap. 38.

*Martino servata novo Galicia, plaude,
Sortis apostolica vir tuus iste fuit.*

Ejusdem meminit Aimoin. lib. 3. cap. † 39.

Versiculos, qui super ostium sunt a parte meridiana in basilica S. Martini, ipse composuit. Martinus Gallicensis Episcopus composuit versus, qui inscripti sunt basilicæ sancti Martini Turonensis Episcopi. Reliquiæ S. Martini transmissæ in Galliciam: Chararicus Rex Gallicie basilicam in honorem sancti ædificavit; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 1. cap. 11. & ibid. lib. 4. cap. 7. Foribus ecclesiarum solebant superscribi versiculi pii. Iconicis seu imaginibus sanctorum apponi solitæ & inscriptiones; Gregor. de vit. patr. cap. 12. *Videns autem sapius in oratorio litteras super iconicas Apostolorum reliquorumque sanctorum esse conscriptas, exemplavit eas in codice.* Sepulcra etiam sanctorum suas habebant inscriptiones; Gregor. de glor. confess. cap. 36. *Habetur enim tumulus... in hujus fronte superiore habetur scriptum, sancta memorie Galla.* Idem cap. † 62. ejusd. lib. *Cumque oratione sacra sancti tumulum admiraret... aspicio in ostio esse scriptum, qualiter sepulcri violator cadaver spoliarit exanime.* Idemque cap. 105. ejusd. lib. *Tumulus erat in vico Parisiorum, haud procul a loco, in quo senior, ut ajunt, ecclesia nuncupatur, tumulo operis regimine.* Ibi que in lapide habebatur scriptum: hic requiescit Crescensia sacra a Deo puella.

Cap. 39.

Conversus est ad legem Catholicam: ac dum chrismatur Joannes est vocatus. Hermenigildus filius Leuvigildi Regis Wisigothorum studio Ingundis uxoris conversus ad fidem Catholicam; erat enim Arrianus, in baptismo Joannis nomen suscepit. Adulti in baptismo plerumque nomen mutabant, & nomen sanctorum eis imponebatur, & familiarius erat nomen Joannis, Petri, & Pauli; Eusebius ex Dionysio Alexandrino lib. 7. cap. † 20. Chrysostr. homil. 12. (cap. 7.) fuisse Vicecomes de baptismo. lib. 2. cap. 15. Hermenigildus odio religionis catholice a patre necatus, ex quo inter martyres habetur; de quo Gregor. infr. lib. 8. cap. 28. & Gregor. Pap. dialog. 3. cap. 31. quod laudatur in can. superveniente, 1. qu. 1. & Sigebert. ad ann. † 580. *Ille vero hoc intelligens, ad partem se Imperatoris junxit, ligans cum præsenti ejus amicitia, qui tunc Hispaniam impugnabat.* Hermenigildus, sentiens Leuvigildum patrem iratum ob conversionem, conjunxit se Imperatori, qui tunc per præfectum armis Hispaniam vindicabat: & hoc est quod tradit infr. † h. cap. Hermenigildus vero vocatus Gracis, contra patrem egressus.

† In Eusebio meo citato loco nihil. V. notam supr. lib. 1. cap. 34. pag. 14.

Cap. 40.

Igitur post mortem filiorum Chilperici, Rex mense octobri in Cotia silva plenus lusu cum conjuge residebat. Cotia silva regia, venatione Regum nobilitata: eam suam prope Compendium indicat Gregor. supr. lib. 4. cap. 21. de Chlotario Rege: *dum in Cotia silva venationem exercebat, a febre corrumpitur, & exinde Compendium villam rediit.* Idem Fortunat. in vita S. Medardi. † *Cum enim in Cotia silva venatu exercebatur, valida, pro dolor! correptus febre, cum ad Compendii palatium repedasset, &c.*

† Verba sunt Rabdodi Episcopi in vit. S. Medard. cap. 5. num. 30. in jun. Boland.

Ipse enim Rex Calam Parisiaca civitatis villam advenit. Cala villa fiscalis prope Parisios, in qua frequens erat mora Regum ob studium venationis; Gregor. infr. lib. 6. cap. 46. *Chilpericus... ad villam Calensem, quæ distat ab urbe Parisiaca quasi centum stadiis, accedit, ibique venationes exercebat.* Hic custodiæ causâ depositi fuerat thesauri Chilperici Regis; Gregor. lib. 10. cap. 19. *Quando interempto Chilperio, thesauri ejus de Calensi Parisiaca urbis villa † ablatus ad eundem delatus fuit.* Ibi surrexit Monasterium puellarum disciplinæ laude celeberrimum, in quo puellæ Anglicæ institui solebant; Bede lib. 3. cap. 8. *Nam eo tempore nec dum multis in regione Anglorum monasteriis contritis, multi de Britannia monastica conversationis gratia Francorum vel Gallicorum monasteria adire solebant, & filias suas easdem erudiendas, ac sponso caelesti copulandas mittebant. Maxima in Brige, & in Cale, & in Andilegum monasterio.* Ejusdem monasterii meminit Frodoard. in chronic. ad ann. † 922. propter prædictum Haganoem, cui Rex abbatiam Rothildis amica sua, socrus autem Hugonis, dederat, nomine Calam.

Tunc Regina... adprehensa puella, in quam or ulor injecerat Chlodoveus, & graviter verberata, incidit comam capitis ejus jussit: absissam sudi impostam defigam

tu melatum precipis Chlodovei. Puellæ, quam deperibat Chlodoveus, Fredegundia Regina comam abscindi, & sudi impostam ante ades Chlodovei suspendi iussit. Abscissio vestis & comæ est pœna adulteri; Pelagius in can. de Benedicto, 32. qu. 1. Iubemus experientia tua, ut eum cum ipsa quoque adultera districte non differas maculare, & calvatos, ab invicem separare: & ibi gloss. in verb. calvatos: pammis abscisso, id est dehonestatos & confusuratos, sicut moris est in quibusdam locis, quia vestes & capilli inciduntur eis in ignominiam ante & retræ. Calvatio seu decalvatio. Apud Saxones pœna adulterii & stupri fuit capitalis, & mortem præcedebat flagellatio & abscissio vestis cingulo tenus; Bonifacius epist. ad Ethelbaldum Regem Anglorum, quæ integra exiit apud Bedæ continuator. libr. 1. cap. 11. Nam in antiqua Saxonia, ubi nulla Christi cognitio, si virgo in paterna domo, vel maritata sub conjugæ fuerit adulterata, manu propria strangulatam cremant, & supra fossam sepulta corruptionem suspendunt: aut cingulo tenus vestibus abscissis flagellant eam castæ matronæ, & custellis pungunt, & de villa in villam missæ occurrunt novæ flagellantes, donec interiant. Atrox injuria est vestium abscissio; l. 1. §. 6. ff. de t. his, qui effuder. vel de ject. l. 9. in princ. de injur. & si quis crines aut barbam alterius expilaverit decem libris mulitur; 2. feud. 27. §. si quis aliquem. Dagobertus Chlotarii patris offensam contraxit, quod Sadregesilum Ducem & educatorem flagellis cadi, barbæque amputatione dehonestari iussit; Aimoin. libr. 4. cap. 17. auctor vit. Dagoberti cap. 6. 7. & 35.

Matre quoque puella religata, & tormentis diu cruciata, elicitis ab ea professionem, quæ hos sermones veros esse firmaret. Improprie vocat professionem, confessionem tormentis elicitam: professio est confessio spontanea, profiteri est ultro fateri; Cyprian. epist. 83. (al. 81.) Siquidem in nobis Dominus posuit illa hora loquatur: qui nos confiteri magis voluit, quam profiteri. M. Tull. † in fragm. orat. pro C. Manilio: Hic ego non solum confiteor, verum etiam profiteor. Idem pro Cæcin. (cap. 9.) ut non solum fateri, sed etiam profiteri videatur.

Servientes quoque illius per diversa dispersi sunt. Serviens pro famulo, ministros Gregor. de mirac. † manyr. libr. 2. cap. 36. Serviens hujus monasterii diu contrahitis infelicitate trahabatur. Idem de glor. confess. cap. 3. donec experssecta materfamilias, vocatis servientibus, aqua superposita restinxit incendium. Alias servientes sunt scutiferi, qui minora feuda tenent, & eo nomine scuti servitium præstant: & hoc distat a militibus, qui propter majus feudum præstant munus militiæ, & equestris militiæ ornamentis donati sunt; Robert. Montens. in chron. ad ann. 1160. Rex vero Henricus obsedit prædictum castrum, & illico cepit, in quo erant xxv. † milites, & † In lib. meo dicitur 35. quater viginti servientes. Idem ad ann. 1177. Habentes paucos milites, & servientes. Matth. Paris. ad ann. 1213. (in princ.) Tunc Rex Francorum rem diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam; atque omnes sua ditionis homines, Duces videlicet, Comites, & Barones, milites, & servientes, cum equis & armis iussit in octavas pasche sub nomine Culvertagii apud Rothomagum † ita potenter convenire. Idem ad ann. 1242. erat numerus militum, eleganter ad unguem armatorum, quatuor millia... Armigerorum autem & servientium ac balistariorum numerus ad viginti millia estimabatur. Gallis sergens, inde serganteria est minus feudum, vel beneficiolum, quod a servientibus teneretur sub onere militiæ. Matth. Paris. ad ann. 1215. ex charta Joannis Regis: Nos non tenebimus custodiam heredis vel terra alicujus, quam tenet de alio per servitium militare, occasione alicujus parvæ serganterii, quam tenet de nobis per servitium reddendi cutellor, vel sagittas, vel hujusmodi.

Thesaurarius Chlodovei a Cuppane stabuli comite de Biturico retractus. Comes stabuli erat præfectus sacri seu regii stabuli, cum dignitate comititæ, quæ attributa erat omnibus palatinis officiis, sed postea idem factus est princeps militiæ; annales Francorum ad ann. 807. de Carolo Magno: Eodemque anno Burchardum comitem stabuli sui cum classe misit in Corsicam. Tum eliso nomine idem dictus est constabularius vel conitabulus; Regino 2. chron. (ad ann. 807.) Eodem anno Burchardum comitem stabuli sui, quem corrupte constabulum appellamus, cum classe misit

- in *Conseam*. Gallis *conestable*. Cuppa fuit comes stabuli Chilperici Regis; Gregor. infr. lib. 10. cap. 1. 5. Cuppa, † qui quondam comes stabuli Chilperici Regis fuerat.
- Cap. 42. *Mirus Rex Gallienus legatos ad Gunthramnum Regem direxit*. Ea tempestate Miro fuit Rex Gallicie de gente Suevorum, qui Galliciam occuparunt pulis Vandalis: ejus meminit Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 4. cap. 7.
- Liger fluvius major ab anno superiore fuit, postquam ei Caris torrens se adjunxit*. Carus annis Ligeri influit, c'est le Cher, de quo & Gregor. de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. 56. *Urgente quoque in vespere die, prope annis Cari ripam accepit mansuonem*.
- Cap. 43. *Sed cum episcopatum ejus multi expeterent, ipse Ursicinum, qui quondam referendarius Ulrogotta Regina fuerat, elegit*. Quem dum adhuc viveret benedicti deprecans, migravit a saeculo. Maurilius Cadurcensis Episcopus superites, Ursicinum successorem elegit, eumque consecrari curavit: ejusdem meminit Aimoin. lib. 3. cap. 34. Episcopus non potest eligere vel designare successorem ex sententia conc. Nicani. can. 8. ne in una eademque civitate admittantur duo Episcopi, quod vetas synodus, & nominatim ex conc. Antioch. can. 27. & ex conc. Martini Papæ can. 8. can. Episcopo 3. & 4. 8. qu. 1. & quod Augustinus Eradium successorem designavit, & ante ipse a Valerio, excusatur, dicendo se ignorasse vetitum conc. Nicæno, ut resert ipse epist. 110. (al. 217. num. 4.) *Hic adhuc in corpore posito beata memoria patre & Episcopo meo fene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo: quod concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam; nec ipse sciebat: quod Mauritius hic successorem sibi designavit, non jure factum est, sed optimo consilio, ut tollerentur variae studia concertantium de episcopatu, ut testatur Gregor.*
- Cap. † 44. *Leuvigildus vero Rex Agilane legatum ad Chilpericum mittit*. Gregorius noster cum Agilane Arriano legato Leuvigildi Regis Wisigothorum misso ad Chilpericum concertationem vel collationem habuit de fide sanctæ Trinitatis, qui domum reverfus, valetudine correptus, Catholicam religionem amplexus est; præter Gregorium Aimoin. lib. 3. † cap. 33.
- † In Aimoin. meo libr. 3. cap. † 34. dicitur *Agilane*. *Ad hac ille respondit: legem quam non colis, blasphemare noli. Nos vero, quæ creditis, etsi non credimus, non tamen blasphemamus: quia non deputatur crimini, si & illa & illa colantur*. Agila Arrianus agere tulit suam religionem a Gregorio blasphemari, id est maledictis affici, dicent, Catholicam religionem non blasphemari ab Arrianis, nec vitio imputari si utraque colatur. Stultitiam Agila merito coercuit Gregorius, quia unus est Deus, unica vera fides; Tertulian. de baptis. cap. 15. *Unus omnino baptisimus est nobis... quoniam † unus Deus, & unum baptisimo, & una ecclesia in calis*.
- Quam Aaron portavit in logio*. Logium est rationale sacerdotis Hebræorum, quod gestabant in pectore, in quo nomen Dei legebatur; Gregor. libr. 3. † sup. in processu. & qualiter eam Aaron portat in Logio, ubi dixi.
- Cap. * 45. *Per idem tempus Chilpericus Rex scripsit indiculum, ut sancta Trinitas, non in personarum distinctione, sed tantum Deus nominaretur*. Indiculus est breve vel charta sine sigillo; Gregor. infr. libr. 8. cap. 2. *Pejorasti mittens indiculos dolositate plena*. Idem infr. eod. lib. † 8. cap. 28. *Dum autem hic exercitus moveretur, indiculum a neficia quibusdam hominibus est reperiunt*. Fredegar. cap. † 40. *Post tergum indiculum direxit*. Indiculus hoc dicitur a sigillo, quod indiculus est charta non obfirmata, sigillum est epistola obfirmata, ut recte observavit V. Cl. Bignon. in Marculf. formul. libr. 1. cap. 6. ex capitul. lib. 3. cap. 58. *Assione dominica, aut indiculo, aut sigillo ad palatium venire rogatur*. Alias indiculus est libellus, ut indiculus professionis Judæorum; conc. Tolet. XII. can. 81. *Item professio Judæorum quomodo unusquisque ad fidem veniens, indiculum professionis suæ conscribere debeat*.
- Adveniente Salvio Albigense Episcopo, hac ei præcepit rescindi, deprecans ut sibi consentaneus fieret*. Chilpericus Rex Salvium Albigensem Episcopum rogavit, ut indiculo seu præcepto a se scripto, ne sancta Trinitas nominaretur, sed tantum Deus, contentaneus esset. Consentaneus est idem quod consentiens, a consentiendo; Gregor.

gor. de mirac. martyr. lib. 2. cap. 12. *Qui vero de consensu latentes Regem in patria sunt regressi, correpti a demone, diversis exitibus hanc vitam crudeliter finireunt.* Idem de glor. confessi. cap. 63. *statim hujus consilii effectus est consensu.* Anastas. in Gregor. II. ita ut anathemati Paulum exarchum, vel qui eum direxerat, ejusque consensu submissum. Idem in Hadriano: reversi fecit iudices illos hujus Romane urbis, tam de clero, quam de militia, qui in exilium et ad transitum domini Stephani Papa missi fuerant a Paulo et cognomento Asarta, et aliis consensu impiis satellitibus. Salvius Episcopus Chilperici precibus tentanti, ut libello conscripto in assertionem Sabellianae haereticus subscriberet, acriter resistit, ut refert Gregor. hic, et Aimoin. lib. 3. cap. 141.

Scriptis alios libros idem Rex versibus, quasi Sedulium secutus. Idem Gregor. infr. lib. 6. cap. 46. *confecitque duos libros quasi Sedulium imitatus.* Sedulius poeta Christianus sub Theodosio Romae claruit: historiam utriusque testamenti scripsit carmine et prosa, quem armatus dicitur Chilpericus, forte aliquo opere metro et prosa scripto: de Aldelmo idem Beda lib. 5. cap. 19. *Scripsit et de virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere et versibus exametris, et prosa composuit.*

Agricola autem Cabilonensis Episcopus hoc obijt tempore. Idem vocatur Agricola Gregor. de glor. confessi. cap. 86.

Fuitque homo valde elegans ac prudens. Elegans pro disertio et prudente; Terent. in Eumuch. (3. 1. 18.) *Regem elegantem narras, ubi Donatus, id est prudentem.* Alias elegans pro culto, et lauto victu et vestitu; M. Tull. 2. de finib. (cap. 8.) *Nemo nostrum istius generis afotos jucunde putat vivere. Mundos, elegantes, et optimis cocis pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, et c.* Inde elegantia de cultu victus et vestitus apud antiquos dicebatur; Aulus Gell. lib. 11. cap. 2. *Elegantem dictum antiquitus, non ob ingenii elegantiam, sed qui nimis lecto, amanoque cultu victuque esset: et hoc sensu elegantiam accepit Gregorius de vit. patr. cap. 12. video se, fili dilectissime, in grandi elegantia compositum, et c.* Elegans etiam pro perito in arte sua; Gregor. infr. lib. 10. cap. 31. (lect. 13.) *In aliis etiam operibus elegans fuit.*

Nam numquam prandio usus est, nisi tantum cana: ad quam sic temporis restabat, ut sole stante consurgeret. Agricola Cabilonensis Episcopus fere imitatus est vitam veterum monachorum, qui unica refectioe utebantur, nec ante solis occasum; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 11.) *Sicque complens ordinem vite, numquam ante solis occasum... solvit jejunium.* Augustin. de morib. eccles. Catholic. cap. 31. *de monachis et usque ad noctem inquit jejunant: et idem cap. 33. et ad vesp-* *ram comedunt: inde apud Theodorit. de vit. patr. cap. 13. circ. med. Avitus Mar-* *ciano invitavit ad cibum fumendum: ex his, inquit, et ceteris iis: et ceteris* *Non memini cibum me umquam sumpsisse ante vesp-* *peram. Ait tem-* *poris, id est breviusculo tempore. Eadem analogia compendive pro compendio di-* *xit Augustin. de gestis cum Felice Manich. lib. 2. (cap. 2.) et ut compendive* *sicam, agnis dicit, et c.*

Transobadus vero presbyter, qui quondam archidiaconus ejus fuerat, maxime in hoc intendebat, fidus quod filium suum cum Hogone, qui tunc Regis erat nutritius, commendaverat. Transobadus ex archidiacono presbyter (archidiaconi sc. manus non erat perpetuum) ambibat Episcopatum Ruthenensem vacantem morte Dalmatii Episcopi, sibi confidens de episcopatu, quia filium suum Gogoni Childeberti Regis nutritio commendaverat. Commendare dicebantur, qui se in clientes et susceptores majoribus tradebant, vel qui se in vassos Regi tradebant. Nutritius Regis est quem recentiores bajulum vocarunt, a bajulando, quasi in ulnis gellando; Augustin. de genef. ad liter. lib. 8. cap. 16. *quis parvulum puerum adhaerere docuit bajulo suo, si cum fuerit ex alto jacere minatus* *Aimoin. lib. 4. cap. 15. Inter primores itaque Francie, qui conveniant, quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii Regis, simul-* *que bajulus a pueritia, Agniano et super se irruente, perimitur.* Idem cap. 38. ejusd. *lib. A vero Otto et quidam, Berone genitus patre, sperabat se comitem palatii fieri* *Agniano.*

Cap. 46.

Cap. 47.

† In lib. meo, Gogone.

† In lib. meo

posse, eo quod bajulus fuerat Regis Sigeberti in ejus tenera ætate. Anonymus auctor vit. Ludovic. P. de Carolo M. (ad ann. 781.) *Filiūque suū Ludovicū Regem regnaturū in Aquitaniam misit, præponens illi bajulū Arnoldū.* Et Lupus Ferrar. epist. 64. ad Carolū Calvū: *Non admittantur ergo a vobis monitores, quos bajulus vulgus appellat: vulgo baillifs.*

Condidit autem Episcopus testamentum, in quo Regi Sexenium, qui post ejus obitū acciperet, indicabat. Dalmatius Ruthenensis Episcopus, testamento successorem Regi indicavit quemdam nomine Sexenium, rogans & adjurans Regem, ne extraneus ordinaretur, id est ne Episcopus eligeretur de alia ecclesia, nec conjugatus: sed relictō, id est semel atque iterum lecto, testamento Episcopi, alius ordinatus est, nimirum Theodosius archidiaconus ejusdem ecclesiæ: & in hoc paritū est desiderio Episcopi, quod extraneus non est ordinatus: & hoc est quod dicitur verbis, quæ sequuntur: *post hæc relictio testamento Auspitiis, &c.* Extraneus non est eligendus Episcopus, id est de aliena ecclesia, si in ipsa ecclesia idoneus reperitur; *can. nullus, can. obitum, 61. dist. cap. cum nobis, de elect.*

Residentibus autem illis, unus presbyterorum capit Antistitem memoratum impudicus blasphemare sermonibus. Blasphemare proprie est maledicere in Deum vel sanctos; cap. 2. de maledic. tamen in communi usu loquendi, blasphemare est maledicere in Principem vel summum Pontificem, vel Episcopum; Bart. in l. item apud Laëconem, §. ait prætor, ff. de injuriis.

Cap. 48.

Cracina Pictavensis insula vocatur, in qua a fiscalis vinitoris servo Leodactio nomine nascitur. Locum esse corruptum jam olim monui i. rer. Aquit. cap. 23. & pro Cracina legendum Eracina: ea est Herus vel Herio insula, ore Pictonica obiacens, unde Gregorius dicitur insula Pictaviensis. Recentiores vocantur Reacum insulam, quod plerumque rei criminis in hanc insulam pœnæ causa deportarentur, vulgo *l'Isle de Ré*. Hæc fuit patria Leodacti Comitis Turonensis, quem Gregorius dicit natum e servo fiscalis vinitoris, id est præfecti vinearum fiscalium, qui præerat his coloniis, & fiscales vineas colebat opera servorum, qui erant addicti huic operi. Et hoc est quod ait Aimoinus lib. 3. cap. 43. *Leodactem de fiscalinis ortum esse servis: Nam de fiscalinis, inquit, ortus servus.* Hic est quem Leodactum Comitem vocat Gregor. de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 58. *Audiens autem Leodactus, qui tum Turonicum gerebat comitatum, &c.*

Amotus a pistillo, promovetur ad cophinum. Leodactes e servo fiscali natus, primum culinarie regie addictus: sed quia lippientibus oculis fumi acerbiter ferre non poterat, a pistillo translatus ad cophinum. Locus est obscurus, pistillum est instrumentum coquinarium, quo carnes contundi solebant: antiquis carnes confusa in deliciis erant; Hieronym. epist. ad Eulochium (de custodia virginitar. epist. 22. num. 9.) *Revera numquid non poterat ei Deus conditum merum mittere, & electos cibos, & carnes confusione mutatas?* Inde pistillum quasi inigne pro coqui officio, & cophinus signat pistoris officium; cophinus enim est vas e virgultis textum, in quo panis reponitur; de quo psalm. 80. *Manus ejus in cophino servierunt.* Et Matth. 14. 21. *Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Guillelm. Brito Philippi. lib. 10.

... cophinisque repleta feratis.

Copia numerorum vena fabricata nitenti.

Sed dum inter fermentatas massas se delectari consimulat. Leodactes et pristino ad cophinum translatus, fuga evalit, dum simulat se delectari inter fermentatas massas, sibi placere pistoris officium, cujus ars est panem conficere fermento adhibito; Tertull. adverb. Valentinian. cap. 31. *Ubi totam messem Acamoth seminis sui presseris, dein colligere in horreum caperis, vel cum ad molas delatum & defarinatum, in conspersioneis alvearia absconderis, donec totum confermentetur.* Massas fermentatas appellat, panes fermentarios, qui compositi sunt in modum massæ, & hæc sunt quas tortas panis vocant; Iuliodor. origin. lib. 20. cap. 2. *Cruftula* † diminutivum est a *crustula*: panis oleo confusus, in medio concavus, & tortus: hæc est torta panis, dimi-

nutivum tortula; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 7. Prodit & ex monumento, quo Dominicus jacuit corpus, mira virtus, quod sepius terra naturali candore radian- te repletur, & exinde iterum ablata aqua conspergitur, de qua tortula parvula for- mantur. Alii hujusmodi panes pastellos vel pastillos vocant: pastilli nomine hone- ste intelligebatur quod dabatur per simoniam pro collatione beneficii; can. nullus, 1. qu. 2. can. si quis præbendas, 1. qu. 3. inde pastillarius qui panes dulcianos melle subactos conficit; August. de morib. Manicheor. (cap. 16. num. 46.) *Pastillarius* mella diu subigit, ut ad illum candorem perveniant, & minus noxiam mistoremque dulcedinem. Servi transferri solebant de officio ad artificium, vel de uno artificio ad aliud, si expediret; l. vectoribus, l. 1. §. legatis, §. 1. de legat. 3.

Cumque bis aut tertio reductus a fuga lapsus teneri non posset, auris unius incisio- ne multatur. Leudastes servus fiscalis iterum & tertio e fuga revocatus, auricula mal- tatus: de eo idem Aimoin. libr. 3. cap. 7. 43. Servi fugitivi notis seu stigmatibus & pon- tis inscribi solebant, ut facilius agnosci & recipi possent; l. 1. §. ult. ff. de fugitivo. Augustini. ep. ad Galat. interpretans illa verba 7. ejusd. epist. cap. 6. 17. Ego enim stigmata Domini Jesu Christi in corpore meo porto. Stigmata enim dicuntur nota qua- dam pænarum servilium: ut si quis, verbi gratia, servus in compediis fuerit propter noxiam, id est propter culpam, vel hujusmodi aliquid passus fuerit, stigmata ha- bere dicatur: & ideo in jure manumissionis, inferrius est ordinis. Servus pæne cau- sa viactus, manumissione civitatem Ro. non consequitur, sed deditiorum numero ha- betur; Ulpian. in fragm. tit. 1. (§. 11.)

Quæ libenter eum colligens provocat, egnorumque meliorum deputat esse custodem. Marcoveisa Regina Leudastem servum fugitivum ad se confugientem provocavit, id est promovit ad officium custodis equorum: provocare est promovere; Gregor. in fr. h. lib. cap. 49. Nam hic sub Eufonio Episcopo de pauperibus provocatus, archi- diaconus ordinatus est. Idem sup. hoc lib. cap. 3. Siggo quoque referendarius, qui annulum Regis Sigeberti tenebat, & ab Chilperico Rege ita provocatus erat, ut ser- vitium, quod tempore fratris sui habuerat, obtineret.

Comitatum ambis stabulorum. Præfectus regii stabuli dicebatur comes stabuli, quia adjunctum habebat honorem comitivæ. Apud Romanos idem dictus est tri- butus stabuli, quia adjunctam habebat tribuni dignitatem; Ammian. libr. 26. (cap. 4.) Valentem fratrem stabulo suo rum tribunatus dignitate præfecit.

Multum se nobis humilem subditumque reddebat, jurans sepius super sepulcrum sancti Antistitii, numquam se contra rationis ordinem esse venturum. Leudastes Co- mes Turonensis Gregorio nostro insensus, ei reconciliatur, juratque super tumulum B. Martini, se ei numquam noxium. Idem Aimoin. libr. 3. cap. 7. 43. Juramentum præstari solebat super tumulum sanctorum, ut supra observatum est cap. 31. h. libr.

Jam si in judicio cum senioribus, vel laicis, vel clericis resedisset. Leudastes Co- mes Turonensis jure magistratus præerat juri dicundo, & in judicio sedebat cum se- nioribus, id est adsefforibus, qui ei adsidebant laicis vel clericis. Ea ætate clerici dicebantur qui erant periti litterarum; laici vero qui earum erant imperiti: clerici dicebantur studiosi litterarum; cap. quod 7. clericis, de for. compet. Orderic. Vital. lib. 3. (ad ann. 1050.) Radulfus autem quintus frater clericus cognominatus est, quia pe- ritia litterarum, aliarumque artium apprime imbutus est. Inde clerici dicti litterati, quod soli fere clerici, vel qui cogitarent de clericatu, darent operam litteris; Ste- phan. Tornacens. epist. 12. In Gallicanis etiam partibus, ad hoc tantum perique litteras addiscunt sive parvuli, sive adulti, ut in ecclesia Dei gradatim per ordines promoti, Deo serviant & ministrent. Illiterati vero dicebantur laici, quia plerum- que id genus hominum erat rusticum & expertum litterarum, ætatis vitio seu barba- rie; Otto Erling. de gest. Friderici. libr. 1. cap. 48. Martinus præterea licet laicus, Christianissimus tamen Imperator. Robert. Mouten. in suppl. Sigebert. (ad ann. 1128.) Laicis & illiteratis vix loqui dicebatur. Guill. Neubrigenf. rer. Anglic. lib. 4. cap. 3. Laici estis, si percipere non potuistis vira verbi.

Sed post inlata damna, iterat iterum sacramenta, pallamque sepulcri beati Mar-

zini fidejussorem donat, se nobis nunquam adversaturum. Leudaistes Comes fide sacramenti fracta, iterum juratus promissit, se ei deinceps non adversaturum, ac quo sacramentum solemnius esset, fidejussorem dedit, id est pro fidejussore dedit pallam sepulchri B. Martini super qua jurabat. Palla seu pallio tegebatur tumulus B. Martini multis claro miraculis; Gregor. de mirac. ipsi. libr. 2. cap. 10. *Fatum est autem, ut quadam die accedens ad sanctum sepulchrum orans & osculans, de palla, quæ super est posita, aures & oculos sibi tangeret.* Idem cap. 54. ejusd. libr. ibique iterum prostratus, de palla, quæ sanctum regit tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit. Idem cap. 60. ejusd. libr. *orationi prosternor. Quæ expleta doloris locum & velo, quod ante beatum dependebat sepulchrum attigi.* Palla pariter tectum sepulchrum B. Remigii Remensis Episcopi; Gregor. de glor. conf. cap. 79. *Assumpta igitur palla de beati sepulchro, componunt in modum feretri.* In lectulo Nicetii Lugdunensis Episcopi; idem Gregor. de vit. patr. cap. 8. *palla enim speciosa tegitur, licet in ea jugiter accenduntur.* De sepulchro B. Magnegundis idem Gregor. de vit. patr. cap. 19. *Cum plerisque hoc fuit beneficium remadii, cum pallam tumuli sunt fideliter osculati.* De sepulchro B. Edmundi Regis & martyris, idem W. Malmerbur. de geit. Reg. Angl. lib. 2. cap. 11. *Porro Canto Glaslonsensem ecclesiam, ut fratris sui Edmundi manes inviseret (sic enim eum vocare solitus fuerat) sessinavit: factaque oratione super sepulchrum, pallium misit versicoloribus figuris pavonum, ut videtur, intextum.* Imperatorum sepulchro impositum velamen purpureum, ut Diocletiani sepulchro; Amnian. libr. 16. (cap. 3.) *suasque consecrationis mendacis, laque majestatis accessere maritus infonem, & fugere, quod velamen purpureum a Diocletiani sepulchro furatus, quibusdam confectis oculabat.* Nec modo Imperatorum, sed & privatorum nobiliorum tumulo velum appositum; Hieronym. ad Paulam (nuper obitu Blasilæ epil. 108. al. 27. num. 15.) *ex more parantur exequia, & nobilium ordine prævænte, aureum feretro velamen ostenditur.* Palla sepulchri B. Martini a Leudaiste data pro fidejussore, id est pro nexu & vinculo sacramenti præstiti, prout religionem & reverentiam pallæ, quæ variis clara erat miraculis & curationibus ægrorum. Palla est pallium seu velamen, diminutivum pallula; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 47. *De quo infecta lineamina, vel pallula, sive vela ecclesiastica, beatus cruor collectus est.*

Cap. 49.

Catenatorque ac exutos veste jubet eos ad Regnum deduci. Leudaistes Comes Turonensis Platonem archidiaconum Turonensem & Gallienum captos & in vincula conjectos jubet veste exui. Spoliatio velis ignominie causa in reos majestatis soliti: Herminigildum a Leuvigildo Rege Gothorum patre suo captum veste exutum & vili amictum, refert Gregor. supr. h. libr. cap. 39. *& adprehensum spoliavit eum indumentis suis, induitque illum veste vili.*

Sed Rex recogitans, absolutos a vinculo, libera custodia reservat illos. Plato archidiaconus & Gallienus a Chilperico Rege vinculis soluti, & in libera custodia positi. Libera custodia dici solebat, cum reus magistratui vel senatori custodiendus committebatur; Tacit. l. 6. annal. cap. 3. *Gallio... quia inculpatus facile toleraturque exilium, & dilecta Lesbos insula nobili & amena, retrahitur in urbem, custoditurque domibus magistratuum.* Sallustius de conjurat. Catilin. (cap. 48.) *Senatus decrevit, ut abdicato magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodiis haberentur: quo pertinet locus M. Tullii 1. in Catilin. (cap. 8.) Quam longe videtur a carcere atque a vinculis abesse & debere, qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit.* Vel potius libera custodia dicitur laxior custodia, quæ erat tuta, sed mitior & tolerabilior, nempe non est in carcere, ubi tenentur multæ, lux nulla aut tenuior, sed in vestibulo carceris; l. 1. C. de custod. reor. quod custodiarium vocat Tertull. ad martyres, (cap. 2.) *quo vos, benedicti, de carcere in custodiarium si forte translati existinetis.* Libera custodia dicuntur teneri qui non in carcere, sed in vestibulo carceris tenentur, quod non sint in vinculis & carceris tenebris; Hieronym. in Hierem. libr. 6. cap. 32. (in verba illa) *& Hieremias Propheta clausus erat in aërio carceris, qui erat in domo Regis Juda.* Ex parte aliqua (inquit) illius clementia demonstra-

INT

rum, quod nequaquam eum in carcere, sed in vestibulo recludi iussit carceris: liberam videlicet custodiam, ne posset effugere.

Ad civitatem vero Turonicam Berulfus Dux cum Eunomia Comite fabulam fingit. Fabula hic pro commento seu signento; Tertull. advers. Valentinian. cap. 1. Jam si & in totam fabulam inisietur, nonne tale aliquid dabitur, te in infantia inter somni difficultates a nutricula audisse, lamia, jureret, & pectines solis? Fredegar. cap. 38. Rustica fabula dicitur cum lupus ascendisset in montem. Alias fabula accipitur pro sermone seu narratione rei veræ; Tertull. apologetic. cap. 21. Resipite interim hanc fabulam. Senec. 3. de benefic. cap. 23. Sic servata, nobilis fabula, & exemplum duarum urbium fuit. Inde fabulari est sermonem habere etiam de rebus seriis; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 4. cap. 1. Cumque in quodam convivio, de beati Martini virtutibus fabularemur. Idem supr. h. lib. cap. 19. Nos collecti in unum sedebamus in secretario basilicæ beati Patris. Confabulantibusque nobis subito advenit Aetius archidiaconus Parisiaca ecclesiæ. Fabulari etiam est loqui de jucundis; Plaut. in Cistellaria **. Atque istuc mihi cibis est quod fabulare: hac de re plura in libr. 3. cap. 7.

Cumque inter duos custodes catenis & cippo teneretur vinctus. Modestus faber lignarius vinctus inter duos custodes positus: vinctus addebatur custodia militaris; h. 3. ff. de custod. rer. eadem catena vinciebat custodem, id est eum, qui erat in custodia, & militem; Senec. epist. 5. Eadem catena & custodiam & militem copulat. Aët. Apollolor. cap. 12. (6.) In ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus.

Congregati igitur apud Brennacum villam Episcopi, in unam domum residere jussi sunt. Anno Christi 580. synodus apud Brennacum villam fiscalem congregata in causa Gregorii Episcopi Turonensis, qui a Leudaste Comite falso apud Chilpericum Regem accusatus erat, quasi Fredegundi Regina oblocutus esset de turpi consuetudine cum Bertramno Burdegalensi Episcopo. Ejusdem synod. meminit Fortunat. lib. 9. cap. 1. Brennacum vulgo Brenneen Champagne.

Deiunc adveniente Rege, data omnibus salutatione, ac benedictione accepta, residit. Chilpericus sedit in concilio Episcoporum, prius salutatis Episcopis, & benedictione ab his accepta. Episcopi priusquam sederent in concilio se invicem salutabant his verbis, Deo gratias; Optat. lib. 1. adv. Donatist. (cap. 14.) Si dixerunt ealem causam Domino debere reservari: & dixit Secundus, sedete omnes: tunc dixerunt ab omnibus, Deo gratias, & sederunt. Episcopi benedicebant Principi vel majoribus, qui concilio aderant, hac formula, pax vobis; Crysostr. homil. 36. in 1. Corinth. 1. 14. 20. Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 122. Gregor. infr. lib. 6. cap. 5. ad me conversos postulat, ut accepta benedictione discederet. Reges capita submittebant benedictioni Episcoporum; Hilar. Pict. lib. contr. Constantium, (cap. 10.) Osculo sacerdos est empit, & quo & Christus est proditus: caput benedictioni submittit, ut fidem calcet.

Tunc cunctis dicentibus: non potest persona inferior super sacerdotem credi. Riculfus subdiaconus non est admittus in teitem adversus Gregorium Episcopum, quasi minores clerici non sint audiendi adversus Episcopum: laici quoque non admittuntur ad accusandum Episcopum, quia oppido eis insensu existunt. can. laicos & can. laici, 2. qu. 7.

Restitit ad nos causa, ut dictis missis in tribus altaribus, me de his verbis exueverem sacramento. Et licet canonibus essent contraria, pro causa tamen Regis impleta sunt. Gregorius ex decreto synodi Episcoporum se purgavit de objectis sacramento post tres missas celebratas in tribus altaribus. Episcopo accusato, deficiente probatione, indicitur purgatio canonica per sacramentum super reliquiis sanctorum; can. Meniam, 2. qu. 5. quæ indicta est Gregorio per sacramentum dictis tribus missis in tribus altaribus, dicitur indicta contra canones, quod sacramento adjectum esset illud, quod sacramentum præstaretur post tres missas celebratas tribus in altaribus, quod erat novum & insolens: sed Gregorius paruit, ut sese Regi reconciliaret, quia agebatur causa Regis.

Jejunium cum omni domo sua celebravit. Riguatis Regina cum suis jejunat pro causa.

Tom. XI.

Q

sa Gregorii. Oratio cum jejunio adhiberi solita; Gregor. *libr. 2. cap. 3. ex epistola Eugenii* Episcopi ad Carthaginenses: *Dico tamen vobis valete, prate pro nobis, et jejunate.*

Tunc placuit omnibus sacerdotibus, ut fateri scandalum, inficiator Regine, accusator Episcopi, ab omnibus arceretur ecclesiis, eo quod se ab audientia subtraxisset. Leudastes Comes in synodo Brennacensi ab Episcopis excommunicatus ob contumaciam, quod fuga se subduxisset ab audientia id est iudicio Episcoporum. Excommunicatio est poena conumaciæ; cap. cum non ab homine, de iudiciis. Alii inficiator Regine, id est obreclator, qui detractioe inficit, fedat, decolorat famam alterius; Petr. de Vineis libr. 1. epist. 21. *fama proloquium, quæ frequenter in maximis virginitatibus aurium deflorat auditum.* Symmach. libr. 10. epist. 34. *qui summi loci iudices decolorant.*

Ab hora tertia diei, revinctis post tergum manibus, suspensus ad arborem depectebatur. Riculius subdiaconus, vinctis post tergum manibus, suspensus ad arborem, quæstionis causa: suspendium ad arborem tormenti genus.

Extensus ad trocleas cadebatur sublimis. Vario genere quæstionis tortus est Riculius clericus, & cæsus sublimis, virgis lorisque duplicibus, extensus ad trocleas. Trocleæ genus tormenti usu frequens in passione martyrum; de quo & Gregor. *in libr. 6. cap. 8. In terra extensitur, ad trocleas virgis ac sublimis caditur.* Idem libr. 7. cap. 7. 32. *Tunc Rex furore succensus iussit eos ad trocleas extendi, et fortissime cadi.* Troclea est rota, & qua funes suspenduntur, per quos rei in sublime elevantur, inde precipites in immum mittuntur: extensi inter stipites quæstionis causa sublimis cadebantur; Gregor. *infr. libr. 9. cap. 38. Nec mora extensi inter stipites cum vehementius caderentur: nostri trocleam vocant, unde Pontice, quia utimur etiam ad suspendendam lampadem;* Beda libr. 5. cap. 18. *pendente de super in trocleis magna lampade.*

Chlodoveus regnum acciperet, Leudastes ducatum. Riculius clericus, inter tormenta confessus est, Fredegundi Regine crimen adulterii obiectum, ut ex amota, sublatâ Chilperico Rege, & aliis liberis, Chlodoveus regnaret, Leudastes ducatum regni obtineret, id est summam rerum administrationem: sic vocatur potestas ejus, cui summâ rerum credita erat post Regem; Gregor. *supr. h. libr. cap. 14. Meroveus inclusis fratribus omne capiat regnum. Tu vero ducatum totius regni ejus annis quinque tenebis.*

Nam hic sub Eufronio Episcopo de pauperibus provocatus archidiaconus ordinatus est. Exinde ad presbyterium admotus recessit ad propria. Riculius de pauperibus, id est unus e pauperibus, qui erant in matricula ecclesiæ, ad ordines promotus, archidiaconus ordinatus est, inde ad presbyterium, quia munus archidiaconi non erat perpetuum; Sidon. libr. 4. ep. 25. *archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* Presbyter ordinatus ad propria recessit, id est in propriam ecclesiâ, in qua ordinatus est, quia ordinatio non fiebat sine certo titulo; can. nemiunum, canon. sanctorum, 70. dist.

Hic quasi iam esset Episcopus in domum ecclesiæ ingreditur impudenter, argentum describit ecclesiæ. Riculius presbyter, Gregorio accusato apud Chilpericum Regem, spe episcopatus domum ecclesiæ occupavit, argentum ecclesiæ descripsit, inventarium sic argenti & rerum ecclesiæ confecto. Inventarium rerum vacantis ecclesiæ itacum fieri solebat, ne res interitus amoverentur; can. hoc hujus, can. caritatem, 12. q. 2. Et Episcopus electus ab initio solebat etiam conficere inventarium rerum ecclesiæ: immo & si uxorem haberet & liberos, rerum propriarum inventarium conficere tenebatur, ut pateret quid in bonis haberet tempore adepti episcopatus; can. de Syracusanis, 28. dist. Balsam. in can. 22. conc. Calced.

Illud sæpe suis familiaribus dicere erat solitus, quod hominem prudentem non aliter nisi in perjuris quis decipere possit. Sapiens perjurio plerumque decipitur, propter fidem quam præstat jurjurando. Notat Riculium presbyterum, quod perjurio gauderet. Eadem de turpitudine gloriatur Ballio leno apud Plaut. in Pleudol. (4. 5. & seqq.)

Conceptis herule verbis satis certo scio.

Ego

Ego perjurare mavellem me millies,

Quam mihi illum verba per deridiculum dare.

Cum consilio comprovincialium, eum in monasterium removeri precipio. Riculfus presbyter ob falsam accusationem in Gregorium Episcopum, penitentiae causa deportatus in monasterium. Clerici poenae causa solebant deportari in monasterium, quod molestum erat abbatibus & monachis. Monasterio fuga elapsus Riculfus, intercedentibus Felicio Nannetensis Episcopi missis, circumvento perjuris abbate accessisse ad Felicem Episcopum, & ab eo acceptum queritur Gregorius.

Intercedentibus Felicio Episcopi missis. Missi dicuntur legati seu nuntii Principi; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. compellentibus missis imperialibus. Idem dicuntur passim missi dominici: missi dicti etiam nuntii seu vicarii Episcoporum; Burchard. lib.

18. *Ulla autem si prior ad Episcopum aut ejus missum provocaverit, cap. 1. de frigid. & maleficiat.* missi etiam dicti nuntii privatorum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 44. Et ad Episcopum missos dirigunt, ut eis quid agant jubeat ordinare.

Igitur cum vale post synodum memoratam Regi jam dicto, ad propria redire vellemus. Finita synodo Episcopi discedunt vale dicto Regi. Absentes vale dicebant hoc verbo simplici, vale; Gregor. infr. lib. 6. cap. 3. Igitur Chilpericus Rex. *Parvulus venire disponit. Ad quem, cum jam vale dicturus accederem: & infra: Haustoque mero, vale dicentes, discessimus.* Idem cap. 6. ejusd. libr. omnes stupefacti, & vale dicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi.

Cap. 59.

Non ante discedere placuit, nisi hunc vtrum libatis osculis inqueremus. Gregorius finita synodo Brennacensi, cui aderat Salvius Albienensis Episcopus, non ante domum recedere sustinuit, quam eum salutasset libato osculo. Christiani solebant in occursum se invicem salutare osculo pacis, id est in signum pacis & dilectionis, seu communionis ecclesiasticae; Optat. Milevit. libr. 4. advers. Donatist. (cap. 5.) *Nam & vos ipsi aliqui in persunctoria salutatione oscula denegatis solita: & docentur multi, ne ave dicant cuiquam nostrum.* Hieronym. 3. advers. Rufin. (cap. 33.) *Antequam sanctus Epiphanius venisset Hierosolymam, & ore quidem & osculo tibi pacem daret: & infr. ut haeticum scriberet, quem osculis orthodoxum comprobavit: quae salutandi formula ducta videtur ex ritu apostolico; Paul. Rom. 16. 16. Cor. 1. 16. 20. Cor. 2. 13. 12. Petr. 1. 5. 14. salutate invicem in osculo sancto.* Ait libatis osculis: oscula libare dixit, ut vini poculum libare pro haurire super. hoc libr. cap. 20. *Hi pocula poscerent & vina libarent.*

In atrio Brennacensis domus. Atrium regiae vel augustae domus vel castri est spatium liberum, quod est ante edificium domus; Gregor. de vit. patr. cap. 7. de castro Lingonensi; ingressi autem portam castri, cum ad atrium pervenissent. Idem infr. lib. 7. cap. 42. *Nam ingrediente me atrium domus, vidi vtrum senem exhibentem arborem in manu sua, quae mox extensus ramis omne atrium texit.* Atrium est area ante aedes iacens, quam Graeci αὐλή nostri aulam vocabant; Augustin. libr. 2. quart. in exod. cap. 1. 177. num. 9. *Sicut in lingua Latina invenimus aulas, quas Graeci μῦσαι vocant: ita quam illi appellant αὐλή, nostri aulam vocaverunt.* Sed jam non atrium isto nomine, sed domus regia significatur in Latina lingua, apud Gregor. autem atrium: inde atriarum vel atriensis servi, qui in atrio mediastinorum opera funguntur; l. 1. §. caupones, nauta caupou. Horum officium erat atrium scopis vertere, supellectilem mundare; Columell. de re rustica. libr. 12. cap. 3. *cum insistere atriensibus, ut supellectilem exponant, & ferramenta deterisa nitidentur, atque rubigine liberentur.* Cujac. observ. lib. 10. cap. 24. & ad l. 207. de V.S. Atrium ecclesiae est area circa ecclesiam, ap. passum in majoribus ecclesiis, 30. in capellis vel minoribus ecclesiis, intra quam confagientibus erat plena securitas; can. sicut, can. si quis in atrio, can. si quis contumax, can. quisquis, 17. qu. 4.

sa Gregorii. Oratio cum jejunio adhiberi solita; Gregor. libr. 2. cap. 3. ex epistola Eugenii Episcopi ad Carthaginenses: *Dico tamen vobis valete, grate pro nobis, & jejunate.*

Tunc placuit omnibus sacerdotibus, ut sator scandalis, inficiator Regina, arcusator Episcopi, ab omnibus arceretur ecclesiis, eo quod se ab audientia subtraxisset. Leudastes Comes in synodo Brennacensi ab Episcopis excommunicatus ob contumaciam, quod fuga se subduxisset ab audientia id est iudicio Episcoporum. Excommunicatio est poena contumacia; cap. cum non ab homine, de iudiciis. Aut inficiator Regina, id est obsecrator, qui detractioe inficit, ferdar, decolorat famam alterius; Petr. de Vineis libr. 1. epist. 21. *fama preloquium, quæ frequenter in maximis virginibus aurium desolat auditum.* Symmach. libr. 10. epist. 34. *qui summi loci iudices decolorat.*

Ab hora tertia diei, revinctis post tergum manibus, suspensus ad arborem dependebat. Riculius subdiaconus, vinctis post tergum manibus, suspensus ad arborem, quæstionis causa: suspendium ad arborem tormenti genus.

Extensus ad trocleas cadebatur sustibus. Vario genere quæstionis tortus est Riculius clericus, & cæsus sustibus, virginis lorisque duplicibus, extensus ad trocleas. Trocleæ genus tormenti usu frequens in passione martyrum; de quo & Gregor. infr. libr. 6. cap. 8. *In terra extensitur, ad trocleas virginis ac sustibus caditur.* Idem libr. 7. cap. 32. *Tunc Rex furore successus iussit eos ad trocleas extendi, & fortissime cædi.* Troclea est rota, e qua funes suspenduntur, per quos rei in sublime elevantur, inde precipites in imum mittuntur: extensi inter stipites quæstionis causa sustibus cædebantur; Gregor. infr. libr. 9. cap. 38. *Nec mora extensi inter stipites cum vehementius caderentur:* nostri trocleam vocant, *une Poulic*, quia utimur etiam ad suspendendam lampadem; Bedæ libr. 5. cap. 18. *pendente de super in trocleis magna lampade.*

Chlodoveus regnum accepit, Leudastes ducatum. Riculius clericus, inter tormenta confessus est, Fredegundi Reginae crimen adulterii obiectum, ut ea amota, subacto Chilperico Rege, & aliis liberis, Chlodoveus regnaret, Leudastes ducatum regni obtineret, id est summam rerum administrationem: sic vocatur potestas ejus, cui summæ rerum credita erat post Regem; Gregor. supr. libr. cap. 14. *Meroveus inclusis fratribus omne capiat regnum. Tu vero ducatum totius regni ejus annis quinque tenebis.*

Nam hic sub Eufronio Episcopo de pauperibus provocatus archidiaconus ordinatus est. Exinde ad presbyterium admotus recessu ad propria. Riculius de pauperibus, id est unus e pauperibus, qui erant in matricula ecclesiæ, ad ordines promotus, archidiaconus ordinatus est, inde ad presbyterium, quia munus archidiaconi non erat perpetuum; Sidon. libr. 4. ep. 25. *archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* Presbyter ordinatus ad propria recessit, id est in propriam ecclesiam, in qua ordinatus est, quia ordinatio non fiebat sine certo titulo; *can. neminem, can. sanctorum, 70. dist.*

Hic quasi iam esset Episcopus in domum ecclesiæ ingreditur impudenter, argentum describit ecclesiæ. Riculius presbyter, Gregorio accusato apud Chilpericum Regem, spe episcopatus domum ecclesiæ occupavit, argentum ecclesiæ descripsit, inventario scilicet argenti & rerum ecclesiæ confecto. Inventarium rerum vacantis ecclesiæ statim fieri solebat, ne res interim amoverentur; *can. hac hujus, can. caritatem, 12. qu. 2.* Et Episcopus electus ab initio solebat etiam conficere inventarium rerum ecclesiæ: immo & si uxorem haberet & liberos, rerum propriarum inventarium conficere tenebatur, ut pateret quid in bonis haberet tempore adepti episcopatus; *can. de Syracusanis, 28. dist. Balsam. in can. 22. conc. Calced.*

Illud sepe suis familiaribus dicere erat solitus, quod hominem prudentem non aliter nisi in perjurio quis decipere possit. Sapiens perjurio plerumque decipitur, propter fidem quam præstat iurjurando. Notat Riculium presbyterum, quod perjurio gauderet. Eadem de turpitudine gloriatur Ballio leno apud Plautum in Pleudolo. (4. 5. s. & seqq.)

Conceptis hercle verbis satis certo scio.

Ego

Ego perjurare matrem me millies,

Quam mihi illum verba per deridiculum dare.

Cum consilio comprovincialium, cum in monasterium removeri precipio. Riculfus presbyter ob falsam accusationem in Gregorium Episcopum, poenitentia causa deportatus in monasterium. Clerici poenae causa solebant deportari in monasterium, quod molestum erat abbatibus & monachis. Monasterio fuga elapsus Riculfus, intercedentibus Felici Nannetensis Episcopi missis, circumvento perjuris abbate accessisse ad Felicem Episcopum, & ab eo acceptum queritur Gregorius.

Intercedentibus Felici Episcopi missis. Missi dicuntur legati seu nuntii Principis; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. compellentibus missis imperialibus. Idem dicuntur passim missi dominici: missi dicti etiam nuntii seu vicarii Episcoporum; Burchard. lib. 18. *Ulla autem si prior ad Episcopum aut ejus missum provocaverit. cap. 1. de frigid. & maleficiat.* missi etiam dicti nuntii privatorum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 44. Et ad Episcopum missos dirigunt, ut eis quid agant jubeat ordinare.

Cap. 50.

Igitur cum vale post synodum memoratam Regi jam dicta, ad propria redire vellemus. Finita synodo Episcopi discedunt vale dicto Regi. Absentes vale dicebant non verbo simplici, vale; Gregor. infr. lib. 6. cap. 3. Igitur Chilpericus Rex. Parisius venire disponit. Ad quem, cum jam vale dicturus accederet: & infra: *Hausstaque vero, vale dicentes, discessimus.* Idem cap. 6. ejusd. libr. omnes stupefacti, & vale dicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi.

Non ante discedere placuit, nisi hunc virum libatis osculis inqueremus. Gregorius finita synodo Brennacensis, cui aderat Salvius Albiensis Episcopus, non ante domum recedere sustinuit, quam eum salutasset libato osculo. Christiani solebant in occursum se invicem salutare osculo pacis, id est in signum pacis & dilectionis, seu communionis ecclesiasticae; Opat. Milevit. libr. 4. adversi. Donatist. (cap. 5.) *Nam & vos ipsi aliqui in perfunctoria salutatione oscula denegatis solita: & docentur multi, ne ave dicant cuiquam nostrum.* Hieronym. 3. adversi. Rufin. (cap. 33.) *Antequam sanctus Epiphanius venisset Hierosolymam, & ore quidem & osculo tibi pacem daret: & infr. ut haeticum scriberet, quem osculis orthodoxum comprobavit: quia salutandi formula ducta videtur ex ritu apostolico; Paul. Rom. 16. 16. Cor. 1. 16. 20. Cor. 2. 13. 12. Petr. 1. 5. 14. salutate invicem in osculo sancto.* Ait libatis osculis: oscula libare dixit, ut vini poculum libare pro haurire sup. hoc libr. cap. 20. *Hi pocula poscerent & vina libarent.*

In atrio Brinnacensis domus. Atrium regiae vel augustae domus vel castri est spatium liberum, quod est ante edificium domus; Gregor. de vit. patr. cap. 7. de castro Lingonensi; ingressi autem portam castri, cum ad atrium pervenissent. Idem infr. lib. 7. cap. 42. *Nam ingrediente me atrium domus, vidi virum senem exhibentem ardorem in manu sua, quae mox extensis ramis omne atrium texit.* Atrium est area ante aedes jacens, quam Graeci αὐλή nostri aulam vocabant; Augustin. libr. 2. quaest. in exod. cap. 177. num. 9. *Sicut in lingua Latina invenimus aulæ, quas Graeci αὐλαί vocant: ita quam illi appellant αὐλή, nostri aulam vocaverunt.* Sed jam non atrium isto nomine, sed domus regia significatur in Latina lingua, apud Graecos autem atrium: inde atriarum vel attrienles servi, qui in atrio mediastinorum opera funguntur; l. i. §. *caupones, nauta caupov.* Horum officium erat atrium scopis vertere, fustellestem mundare; Columell. de re rustica. libr. 12. cap. 3. *tum insistere attrienibus, ut fustellestem exponant, & sramenta deterfa nitentur, atque rubigine liberentur.* Cujac. observ. lib. 10. cap. 24. & ad l. 203. de V.S. Atrium ecclesiae est area circa ecclesiam, 40. passum in majoribus ecclesiis, 30. in capellis vel minoribus ecclesiis, intra quam confugientibus erat plena securitas; can. sicut, can. si quis in atrio, can. si quis contumax, can. quisquis, 17. qu. 4.

AD LIBRUM VI.

Cap. 1.

Cap. 2.

PUD Lugdunum synodus Episcoporum conjungitur, diversarum causarum alterationes incidens, negligentioresque judicio dammans. Conc. Lugdunense III. celebratum sub Guntrano Rege anno Domini 583.

Agathe urbem, qua in Gothorum regno sita est, adveniens. Agathe est urbs Septimaniz, qua eo tempore erat adhuc ditionis Gothorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 28. Quidus de causis commotus Guntchrammus Rex exercitum in Hispaniam destinavit, scilicet ut prius Septimaniam, qua adhuc infra Galliarum terminum habetur, ejus dominationi subderet. Idem cap. 30. ejusd. libr. Prius Septimaniam provinciam ditioni nostra subdite, qua Gallis est propinqua. Indignum est, ut horrendorum Gothorum terminus usque in Gallia sit extensus. Idem libr. 9. cap. 7. Gothi vero propter superioris anni devastationem, quam in Septimania Regis Guntchrammi exercitus fecit, in Arelatensem provinciam proruperunt. Septimania jam olim tradita Gothis; Sidon. libr. 3. epist. 1. vel Gothis credite, qui sapienter etiam Septimaniam suam fastidium, vel refundunt, modo invidiosi hujus anguli, etiam desolata proprietate potantur: unde Septimania dicta est Gothia, quasi residua sedes Gothorum jam amissa Aquitania; Gregor. supr. libr. 4. cap. 46. Ibi que Sigila, qui quondam ex Gothia venerat, multum laceratus.

Tunc ego Novigentum villam ad occursum Regis abieram. Novigentum, vel Novingentum, vel Nongentum, aliud est oppidum in Pertico, seu Perticensi pago, vulgo Nongentum Rotroci, Nogent le Rotrou; Guill. Brito de gest. Philipp. A. ad ann. 1189. apud Nongentum oppidum in Perticensi pago: aliud est cognomine Novientum vel Nongentum suburbanum Parisiorum in vit. S. Remigii: Villam vero Novientum in pago Parisiaco: locus celebrior sepultura S. Clodoaldi; gesta Franc. cap. 24. Noviento villa Parisiaco suburbano depositus requiescit: c'est S. Clouf.

Ibi que nobis Rex missorium magnum, quod ex auro gemmisque fabricaverat in quinquaginta librarum pondere, ostendit. Missorium est majus vas aureum vel argenteum; pretiosis gemmis distinctum, quod inter Reges & Principes domi causa mitti solebat; de quo Gregor. infr. libr. 7. cap. 4. Reliquos vero thesauros, qui apud villam Calam remanserant, in quibus erat missorium illud aureum, quod nuper fecerat, thesaurarii levaverunt. Aimoin. lib. 4. cap. 25. missorium aureum ex thesauris Gothorum. Missorium etiam dictum, quod oblatum erat ecclesie a Principe vel optimatore; Flodoard. hist. Rem. libr. 1. cap. 4. missorium argenteum sex librarum.

Aureos etiam singularem librarum pondere, quos Imperator misit, ostendit, habentes ab una parte iconem Imperatoris pictam, & scriptum in circulo, Tiberii Constantini perpetui Augusti. Ab alia vero parte habentes quadrigam & ascensorem, continentemque scriptum, gloria Romanorum. A Tiberio Imp. Chilperico Regi dono missi sunt auri singuli pondo librarum auri, habentes ex una parte insculptam imaginem Imperatoris, ex altera quadrigam & vectorem: unde id genus nummi dicti quadrigati. Aurei Romani inscripti imagine Imperatoris; Cedren. in Niceph. Phoca. (num.

324.) *οὐκ ἐστὶν ἡ εἰς τοὺς ἄλλους πάλαι χρηματικὴ βασιλεὺς, ἀλλὰ τῶν καθ' ἑαυτὴν ἀποκρίσεων, ὡς καὶ ἰσχυρὸν, καὶ ἔχει ἰσχύον.* Cumque esset lege & consuetudine receptum, ut omnes nummi imagine alicuius Imperatoris notati, mole ponderi iusto nihil decederent, idem valerent. Soli Imperatores Romani aureis nummis suam imaginem apponebant, Rex Perlarum argenteis tantum. Primi omnium Francorum Reges, spreta imperii maiestate, nummos aureos sua imagine percusserunt; Procop. 3. de bell. Gothic. (cap. 33.)

Qui dato susceptioque de pace sacramento, passionibusque firmatis, munera regreffi sunt. Pactum pacis inter Chilpericum Regem, & Childbertum filium Sigeberti Regis iurejurando firmatum: ut infr. libr. 7. cap. 6. pactum inter Charibertum, Guntratum, & Chilpericum Reges iurejurando pariter sancitum, hoc addito, ut † Polieuctus martyr cum Hilario & Martino confessoribus esset perjuri vindex.

Cap. 3.

† In lib. meo, Polyeuctus.

Lupus vero Dux Campanensis. Comites præerant singulis civitatibus & pagis, Duces provinciarum, quæ est synthesis plurium civitatum & pagorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus deca-tum a Rege expectavit, datis pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Uctica Dux ordinatus est. Idem libr. 9. cap. 7. Evodius cum ducatum urbium Turonica atque Piclave administraret, adhuc & Vici Julensis, atque Bernaria urbium principatum accepit.

Cap. 4.

Tutata infra urbis Lugduni Clavati muros conjuge sua, ad Guntramnum Regem fugit. Rectius alii Codices Lauduni Clavati. Laudunum Clavatium urbs Campaniæ, in qua Lupus Dux Campaniæ conjugem in tuto posuit ab hostibus: e-jusdem meminit Fredegar. cap. 97. ad Laudunum clavatium nuncios dirigit. Aimoin. libr. 4. cap. 45. † Martinus per fugam clapsus, Laudunum Clavatium ingressus il-lie se reclusit. Flodoard. hist. Rem. libr. 1. cap. 14. Non modicam nec non eandem verbis in geit. verum partem, ecclesie sanctæ Mariae Lauduni Clavati, Remensis parochiæ castri, Franc. epi-ubi nuntiis fuerat, tradidit. Sic dictum a Clavis populis, quæ i urbe Claborum, tom. cap. 46. ut Viridunum dicta est urbs Claborum; Siebert, ad ann. 1043. *) Odofredus ad ur- & in chron. bem quoque Claborum, quæ Viridunus dicitur, cum majori sanctæ Mariae ecclesia incendit. Fredegar. cap.

† Iisd. sere

Judaus quidam Priscus nomine, qui ei ad species coemendas familiaris erat: Hac 97. in corpor. ætate Judæi maxime negotiationem exercebant in Gallia, & Syri etiam; de Syris Franc. hist. Gregor. infr. libr. 10. cap. 26. Eusebius quidam negotiator, genere Syrus, datis mul-tis muneribus, in locum ejus subrogatus est. Salvian. Gallus de gubern. Dei libr. 4. Confideremus solas negotiatorum & Syrorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum universarum partem occupaverunt. Adeoque Syri per totum orbem spar-si negotiationis causa; Hieronym. in Ezech. libr. 8. cap. † 27. vers. 15. & 16. usque autem permanet in Syris ingentis negotiationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate discurrunt, & tantam mercandi habent vesaniam, ut occupato nunc orbe Romano, inter gladios & miserorum necem, quarant divitias, & paupertatem peri-culis fugiant. Idem ad † Demetriadem, num. 7. negotiatoribus, & avidissimis mo-talium Syris. Hinc mulieres Syras, quod continenter ferant absentiam virorum, diu absentium negotiandi causa, laudat Augu'tin. de adulterin. conjugii libr. 2. cap. 20. Et plurima pudicissima transigunt, & maxime Syre, quarum mariti negociandi in quibus verba hæc desi-querant occupati, juvenes adolescentulas deferunt, & cum aliquando senes ad aqi-enas revertuntur. Et ut apud Ravennam omnia perversa intelligantur, clericos sce-nerant, Syros psallere, per ludum scribit Sidon. libr. 1. epist. 8. Fenerantur clerici, Syri psallunt. Judæi etiam ut plurimum erant conductores vestigalium in Gallia, Gregor. infr. libr. 7. cap. 23. Presenti quoque anno Armentarius Julæus, cum uno secæ sua satellite, & duobus christianis ad exigendas cautiones, quas ei propter tributa publica injuriosos ex vicario, ex comite vero Eunomius deposuerant, Turonis advenit.

41. cap. 45. attamé Aim. lib. 4. tam in eod. corpore Duchesne, 41. quam penes exhibet cap. 41. in quibus verba hæc desi-derantur.

Et hæc dicens, aquam manibus porrigi jubet. Veteres discumbebant lotis prias manibus: Plaut. in Amphitr. (2. 2. 170.)

Cap. 5.

Lavisti. Am. quid postquam lavi? Al. accubivisti.

Idem in Stich. (4. 1. 28.)

Quam mor, colla est cuna? impransus ego sum. EP. abi intro ad me, & leus. Petron. in satiric. (cap. 31.) Tandem ergo discubimus, pueris Alexandrinis aquam in manus nictatam infundentibus; Gregor. ipse de vit. patr. cap. 5. Sigiswaldus aquam ablutis aqua manibus, merum dignaretur accipere deprecatur. Immo & convivæ manus lavabant ad singula fercula; Lamprid. in Heliothal. quum t. tantum bibere per singula fercula, & manus, quasi comedissent, lavarent. Sidon. libr. 1. epist. 14. Retrosusque conversus, tamquam aquam manibus poscerem... cubitum toro reddidi.

Quibus ablutis, facta oratione, accepto pane, gratias Deo agentes, & ipsi accipimus, & Regi porreximus. Benedictio mensæ ante refectionem antiqui moris est; Hieronym. ad Eutrochium (de custodia virginat. epist. 22. num. 37.) Nec cibi sumantur, nisi oratione premissa, nec recedatur a mensa, nisi referatur Creatori gratia. Immo & veteres benedicebant singula fercula; Gregor. de mirac. martyris. libr. 1. cap. 80. Dixitque vir ad presbyterum hæreticum, si consenseris dilationibus meis, exerceamus hodie cachinnum, de hoc Romanorum presbytero, ut scilicet adposito ferculo, tu celerius signare festimes. Notatur virgo sanctimonialis, que lætucam ori injecti, & missa benedictione signo crucis, statim arrepta a dæmone; Gregorius Papa dialog. 1. cap. 4. Quadam vero die una Dei famula ex eodem monasterio virginum hortum ingressa est, qua lætucam conspiciens concupivit, eamque signo crucis benedixit obli- ta, eade moridit: sed arrepta a diabolo proxima cecidit.

Rex vero ascenso equo Parisius est regressus. Priores Reges Francorum equo ut plurimum vehabantur, etiam in solemnī pompa; Gregor. libr. 2. cap. 38. de Chlodoveo 1. Tunc ascenso equo, aurum argenteumque in itinere illo, quod inter portam atrii & ecclesiam civitatis est, presentibus populis, manu propria spargens.

Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospitius reclusus. Alii codic. legunt reclusus. Ejusdem meminit Aimoin. lib. 3. cap. 29. Paul Diac. de gest. Longobard. libr. 3. cap. 1. ex fide Gregorii.

Constrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto desuper cilicio. Hospitius reclusus ferreis catenis vinctus, quas ad inum corpus geitabat, superjecit cilicium, ne appareret, sciens patribus displicuisse in monachis manifestam catenarum gestationem; de quibus Hieronym. ad Eutrochium, (de custodia virginat. epist. 22. num. 28.) Viris quoque fuge, quos videris catenatos, quibus feminei contra Apostolum scribus, hircorum barba, & nigrum pallium. Idem ad Marcum presbyterum: Quid facis sub tunica penitentis regius animus? Catene, sordes, & coma non sunt diadematis signa, sed stetus: de iisdem Epiphanius in calce Panarii in expositione fidei Catholice. cap. 23. & peris dī, ōi ἰππῶν, ἡ δὲ ἄλγος ὑποῖται, ὡς αὐτὸν ἄδωκε. Neque plus decoris habet, ut diximus, quod nonnullis visum est, cum vinculis collo inditiis incedere. Plura de his Chrysostom. libr. 3. adv. vituper. vit. monastic. Gregor. Nazianz. orat. 12. Pallad. hist. Lausiæ. cap. 52. (scilicet 48. in Apollō abbate). Theodorit. de vit. Patr. cap. 3. 6. 24. Gregor. ipse de vit. patr. cap. 15. de Senochabbata.

†† Loc. cit. nihil. Plura de Nihil aliud quam putum panem cum paucis dactylis comeditur. Hospitius reclusus. lib. 1. cap. 3. quos alii palmulas vel caricas vocant. Monachi alii victitabant solo pane, & ole- ribus, & leguminibus; Hieronym. epist. ad Paulin. de instit. monach. (epist. 58. al. 13. num. 6.) Sit vili & vespertinus cibis, olera & legumina: interdumque pisci- culos pro summis ducas delitiis. Idem ad Eutroch. (de custodia virginat. epist. 22. num. 35.) Vivitur pane, leguminibus, & oleibus, qua sale solo conduntur. Idem Cassian. de instit. cænobitar. libr. 5. cap. 23. Evagr. libr. 1. cap. 21. alii vivebant pane & aqua cum paucis dactylis.

In diebus autem quadragesimæ, de radicibus herbarum Ægyptiarum, quibus er- munita utuntur, exhibentibus sibi negotiatoribus alebatur. Hospitius in quadragesima vivebat radicibus herbarum Ægyptiarum, quæ ei subministrabantur a negotiatori- bus Massiliensibus. Inter monachos Ægyptios, alii vivebant pane, oleibus, &

leguminibus, alii radicibus herbarum, unde *sternos* id est pabulatores nomen; Evagr. libr. 1. cap. 21.

Non decima dantur, non pauper alitur. Hospitium reclusus eladem Galliarum pete Longobardos praedixit, ejusque causam inter alias tribuit, decimarum detractioni. Hoc tempore vitio saeculi decimarum praestatio in desuetudinem abierat; ideo pro decimis instaurandis diligentius elaboratum conc. Matisc. II. can. 5. Moguntin. can. 38. de quo plura diss. jur. can. libr. 3. cap. 9.

Ipse vero imposito salutis signo, brachium sanitati restituit. Longobardi militis dextera, quae librando gladium in caput Hospitii diriguit, signo crucis a sancto restituitur. A sanctis curationes fiunt imposito signo crucis; Gregor. iust. libr. 10. cap. 29. *Inter eos ad sanctum Aredium ceperunt infirmi confluere, quos, manus singulis cum vexillo crucis imponens, sanitati reddebat.*

Ille autem in eodem loco conversus, tonsurato capite fidelissimus monachus nunc habetur. Monachi tonsurati; Dionys. de hier. eccl. cap. 6. Epiphani. haer. 80. (art. 6.) Hieronym. epist. ad Sabinian. (num. 5.) Augustin. de oper. monach. cap. ult. Pallad. hist. Lausiac. cap. 21. Beda hist. lib. 1. cap. 13. & 14. 20. libr. 5. cap. 22.

Igitur diaconus ex provincia illa Romam directus est, ut beatorum Apostolorum pignora, vel reliquiarum sanctorum, quae urbem illam muniant, exhiberet. Ea aetate frequens fuit peregrinatio religionis causa ad limina Apostolorum; Sidon. libr. 1. epist. 5. *Ubi priusquam vel pomeria contingerem, triumphalibus Apostolorum liminibus affusus, omnem protinus sensu membris male foribus expositum esse languorem.* Beda hist. lib. 5. cap. 7. *Athenae autem Romam Ceadualla successit in regnum Hun de stirpe regia, qui cum triginta septem annis imperium tenuisset gentis illius, & ipse relicto regno, ac iustioribus commendato, ad limina beatorum Apostolorum Gregorio pontificatum tenente profectus est. . . . Quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles ignobilesque, laici & clerici, viri ac feminae certatim facere confluxerunt.* Theodulf. Aurelian. epist. 11. ad Modoinum de exilio suo:

Oratum hac Turone, Romam peti inde reversa.

Inde Romae dicti qui voti causa Romam peterent; Odo Cluniacens. vii. S. Gerald. Comitis lib. 1. cap. 27. *Cum vero dehim quosdam Romeos sibi notos obviam reperisset; & cap. 29. ejusd. libr. Nam sicut illic mos est, lucrosum nimis nautium a Romeis expectabat.* Ob id variae constitutiones a Gregorio & aliis Pontificibus editae pro securitate & immunitate peregrinorum Romam euntium; can. si quis Romipetas, & dd. seqq. 24. qu. 3. Constitutionem Gregorii laudat continuator Beda lib. 2. cap. 26. praemissa oratione Pontificis super ea habita ad Cardinales: *Securi peregrini infusae viarum terrebant orbis, laique per urbem antiquis oculis pascebant miraculis, cantantes donis sacris repauebant, &c.* Et quia obtentu Turonica vel Romanæ peregrinationis potentiores novos census a colonis suis exactabant, id vetuit syn. Cabilonens. II. can. 45. & quia multis peregrinatio erat occasio vagandi, ideo statutum, ne quis Romam iret sine licentia sui Episcopi, vel ejus vicarii; conc. Salernitana. can. 16.

Quo salutato ac deosculato. Osculum salutationi conjungi solebat pro simplicitate saeculi; Augustin. quaest. in gen. cap. 87. *Consuetudinis quidem fuit, maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur, & hoc hodie fit in multis locis.* Opat. Milevit. lib. 4. (cap. 5.) *Nam & vos ipsi aliqui in perfunctoria salutatione oscula denegatis solita.*

Sequitur his qui sancto viro de nauleris amici essent commendari deposite. Diaconus Andegavensis, apud Nicæam urbem salutato Hospitio recluso, navigio inde Romam petiturus a sancto viro petiit se commendari nauleris, id est gubernatori-bus navium, qui ejus amici essent.

Adsumptum oleo benedictione sanctificato. Hospitius reclusus mutum & surdum natum curavit oleo signo crucis benedicto: eodem oleo cæcum curatum subiungit Gregor. Tunc cum oleo benedicto super oculos ejus, crucem sanctam faciens, ait: Et paulo post de muliere obfessa: atque ex oleo sancto crucem fronti ejus imposuisses.

Gratia curationum fulgere patres ascetici, ut Hospitius hic, Maxentius & alii, de quibus dictum est *supr. lib. 2. cap. 1. 37.* quibus addatur Beda libr. 3. cap. 15. *Qui benedicens illis, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificationis, &c.*

Vocavit ad se præpositum monasterii. Hospitius reclusus, sentiens se morti proximum, vocavit præpositum monasterii. Præpositus monasterii est idem qui prior, qui præest monasterio sub abbate, Græcis *ἡγούμενος*; synod. Nicæn. II. *can. 14.*

Et mitte nuncios ad Episcopum civitatis, ut venias ad me sepeliendum. Hospitius reclusus, sentiens se morti proximum, vocavit ad se præpositum monasterii, & per eum, seu ejus nuntium, commendavit sepulturam suam Episcopo civitatis. Hic fuit Eustasius Episcopus, qui audita morte venit, & sancti corpus sepulture mandavit, ut mox subiungit Gregor. *Adveniens autem Anastasius Episcopus, beatum corpus studiosissime sepultura mandavit.*

Cap. 7.

Eo tempore Ferreolus Ucteticus Episcopus, magna vir sanctitatis, obiit. Ferreolus Ucteticus Episcopus filius Ansberti senatoris & Blitildis, ea fuit filia Chlorazii I. Episcopus Ucteticus successit Firmino patruo suo.

Regium de episcopatu præceptum accipit. Mortuo Ferreolo Uctetico Episcopo, Albinus per Dinamium rectorem provincie, citra Regis consilium, seu consensum, suscepit episcopatum, quo intra tres menses morte sublato, Jovinus regium de episcopatu præceptum accepit; quia ea ætate Episcopi non adsumebantur sine præcepto Regis: sed præventus est a Marcello, qui a comprovincialibus consilio Dinamii Episcopus ordinatus est, & tandem muneribus vicit apud Regem.

Cap. 8.

Obiit & Eparchius reclusus Engolismensis. Eparchius reclusus apud Engolismam vite sanctitate claruit. Is fuit de genere Comitum Petrocorientium; ejus gesta apud Sur. 1. jul. vulgo *S. Cibar.*

Et iudicibus plerumque, ut culpabilibus ignoscere, dulcedine profusa, imperavit potius, quam rogavit. Eparchius reclusus pro reis damnatis sapiens intercedebat apud iudices. Passim numerantur intercessiones monachorum pro damnatis, vel oppressis; Chrysost. *homil. 17. ad Antiochen.* Cassian. *collat. 1. cap. 20. collat. 14. cap. 4.* de quo in asceticis.

Quodam vero tempore, dum pro furto quis ad pendendum deduceretur. Laqueus seu suspendium poena furti; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 21. *Quodam loco unus propter furti scelera comprehensus, & atque graviter verberibus altus, ductus est ad patibulum, ut condemnaretur suspendio.* Innocent. III. in cap. ex litteris, de excess. prælat. In quorum presentia prædictus fur est suspensus. Senec. *epist. 7. Latrocinium fecit aliquis: quid ergo meritis? Ut suspendatur.* Famoli latrones his locis, ubi grassati sunt, furca figendi; l. capitalium, h. t. *penult. ff. de poen.*

Cap. 9.

Dum se cerneret morbo regio, calculoque gravissime saeviri. Regius morbus, est morbus caducus seu comitialis; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 27. *Ipsæ vero Raccolenus ulteriorem ripam aggressus, morbo confestim regio sauciatur.*

Qui tonsuratus, gradus quos clerici fortissimè ascendens, post 40. dies migrante sacerdote successit. Badegisilus major domus regie, designatus Episcopus Cenomaniensis, vivo adhuc Domnolo tonsuratus, & intra paucos dies promotus ad omnes ordines, paulo post migranti Episcopo successit. Hoc factum contra canones, manu regia.

Cap. 10.

Qui ponentes ad fenestram absidæ cancellum, qui super tumulum ejusdam defuncti erat. Fures basilicam B. Martini ingressi sunt per fenestram vitream absidæ, nitescentes in altum per cancellum tumuli cuspisiam defuncti. Absis vel absida erat pars anterior basilicæ; Gregorius *supr. lib. 2. cap. 16. in ante absidem rotundam, habens ab utroque latere a scalas eleganti constructas opere.* Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 63. Denique in latere basilicæ, id est in pariete, qui a parte erat oratorii, in absida collegit, præstolans Domini misericordiam, quid juberet de martyre revelari. Anastas. in Benedic. III. *& impetu facto absidam, in qua Episcopi psallentes residebant cum clero, & leones veluti ferocissimi confecerunt.* Tumuli sanctorum vel majorum cancellis includebantur, ut sepulcrum S. Petri; Gregor. de mirac. marty. lib.

lib. 1. cap. 28. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valde rarum habetur. Sed qui orare desiderat, referatis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum. Idem de mirac. B. Martini. lib. 4. cap. 2. Accessi autem ad simulacrum sancti, ac per lignum cancelli linguam impeditam traxi. Cancellis inclutus videbatur lectulus B. Martini: sic vocant nudam humum, in qua cubabat apud Condantensem vicum; Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 1. cap. 35. Quidam ex nostris linguam venerabile de cancelli lectuli a monasterio sancti, me nesciente, detulerat. Idem lib. 2. (de mirac. ejusd.) cap. 10. Prostratusque ad ejus lectulum nocte tota lacrymis & orationibus deducta, immobilis madescebat terram fretibus, tepuitque suspensus ejus venerabile lignum cancelli.

Ac de hospitali eorum argentum communium, & pallia sunt extracta. Hospitalis hic pro hospitio, five caupona, in qua latebat argentum & alie res, quæ furto subrepta erant e basilica sancti Martini. Alias hospitalis pro xenodochio peregrinis excipiendo destinato; Gregor. de mirac. lib. 1. cap. 53. idemque apud basilicam sancti maris Marcelli hospitalis habebat, ab abbate loci victus stipendia capiens.

Apud Massiliensem vero urbem Dinamius rector Provincia. Dinamius fuit rector Arelatenfis provincie, quæ ab eo tempore simpliciter Provincia dicta est; Gregor. supr. lib. 4. cap. 7. Albinus ex præfeto per Dinamium rectorem Provincie extra Regis consilium suscepit episcopatum. Adhuc tamen eadem non desit vocari Arelateus provincia; Gregor. lib. 4. cap. 39. Et Anno quoque Arelatensem debellavit provinciam. Idem lib. 8. cap. 30. Hac audiens Rex Leudegisilus in locum Columniensis conventus Ægilanis Durem diligens, omnem ei provinciam Arelatensem commisit. Massiliensem vel Arelatensem provinciam promiscue accipere videtur Gregor. infr. lib. 8. cap. 43. Niceius Arvernus rector Massiliensis provincia.

Domos ecclesie adprehendunt, ministeria describunt, regeſtoria referant, promptuaria expoliant, omnesque res ecclesie, tamquam si jam mortuus esset Episcopus, perveniunt. Pulio Theodoro Episcopo Massiliensi, clerici ejus ecclesie, quasi jam mortuo Episcopo, res omnes ecclesie occupant, ministeria describunt, id est vasa ecclesiastica, regeſtoria referant, id est regeſta ecclesie. Regesta sunt tabularia, seu archiva, quibus continentur codices seu instrumenta vel acta Principis, reipublicæ, universitatis, vel ecclesie: his usus conscribendis vitis aliquot Principum Vopiscus; testis ipse de se in Probo: Usus etiam ex regeſtis scribarum porticus porphyretica. Alias regestum est locus, ubi gaza regia seu ætarium habetur; Gregor. infr. lib. 9. cap. 9. Pueri vero, qui missi a Rege fuerunt adquirendas res ejus, tanta in thesauris illius reperiunt, quanta nec in ipso ætarii publici regesto poterant inveniri. Idem cap. 10. ejusd. lib. Multitudo autem auri, argenteique, ac diversarum specierum, in ejus regestis reperia est. Idem cap. 34. ejusd. lib. Et ingressa in regestum, referant arcam monilibus ornamentisque præciosos referant. Promptuaria expoliant, id est cellaria; de quo dixi supr. lib. 5. cap. 1.

Gundulfum ex domesticis Duce factum. Gundulfus ex domesticis, id est comite domesticorum, a Childeberto Dux factus. Domesticus est comes domesticorum, qui in palatio adscripti sunt custodiæ Imperatoris; Suidas δῶμῆκεος οἱ τῶν βασιλέως ἐκείνου οἱ καὶ ποικίλοις ἐκκεῖνοι. Qui præerat illis comes domesticorum; Gregor. supr. lib. 2. cap. 9. Eodem tempore Cassinus domesticorum comes, expeditio- ne in Francos suscepta, ad Gallias mittitur. Dignitatis causa præfectus domesticorum, ut ait domesticus dictus; Nicet. in Joanne Comneni (cap. 3.) μέγας οὐκ ὁδὸς δῶμῆκεος: magnique domesticis honore ornatus. Et ibid. cap. 11. circa fin. ὁνομάζειται μέγας δῶμῆκεος ἑωυτοῦ: monitus Joannis magnus domesticus. Willelm. Tyr. de bell. sacr. lib. 2. cap. 5. Et megadomestici dignitate, quem nos majorem senescalcum appellamus. Inde domesticatus est dignitas ejus, qui præest domesticis seu cu totibus corporis; Gregor. supr. lib. 2. cap. 8. Gaudensque pater... a domesticatu exorsus militiam, usque ad magisterii equitum culmen provectus est. Præfectus domesticorum passim simpliciter domesticus; Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. Adjuit autem diebus illis Flavianus: nuper domesticus ordinatus.

Tom. XI.

R

Aimoin. lib.
*) 3. cap. 45.

Cap. 12.

Ac ille ira commotus, jubet contra fas religionis, ut Pontifex summi Dei arclatus zinculus sibi exhiberetur. Guntranus Rex Theodorum Massiliensem Episcopum contra fas jubet vinculum sibi exhiberi. Episcopi dicunt causam soluti, illi autem in criminalibus causis audiuntur sedentes; l. 3. in fin. pr. vers. eo, qui in crimen, C. ubi senator. vel clariss. Sidon. lib. 1. epist. 7. de Arvando: Arvando jam tunc infelix impudentia concito gressu mediis prope judicium sinibus ingeritur.

Advenit festivitas dedicationis oratorii ruris suburban. Dedicatio ecclesie vel oratorii fit solemni ritu per Episcopum; Sidon. lib. 4. epist. 15. Epulum multiplex, capaxissima lectissima para... ad se venit, quippe, postquam omnibus tempus future dedicationis inclaruit. Nam baptisterium, quod olim fabricamini, scribitis posse jam consecrari. Ad que festa vos viti, nos ministerii, officii multos, fidei totos causa sollicitat.

Ipsaque super miserabilem imponentes caballum. Caballus est vilior equus, vel equus sagmarius; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 36. Crederes eos subsibus agi, aut invitos contra possibilitatem caballorum suorum currere cogi. Idem lib. 4. de mirac. ejusd. cap. 35. Exiliensque de caballo, in quo sedebat, pedes nostros arripuit. Idem lib. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 33. In Burdigalensi autem regione, hoc anno gravis caballorum exstitit morbus: & infra: addiderunt, ut de clavis ferrea, qua osium oratorii recludat, caracteres caballis imponent. Inde secretum caballarium pro vehiculo, quod trahitur caballis; Beda lib. 4. cap. 6. Etenim usque hodie secretum ejus caballarium, quo infirmus vehi solebat, servatum a discipulis ejus.

Cumque per Aquisensem præterirent urbem, Pienus Episcopus loci. Pienus Aquisensis Episcopus: Pientium vocat Aimoin lib. 1. cap. 46.

Regnovaldo Duce fugato, Petrogoricum pervadit. Petrogoricum civitas Petrogoriorum, Perigæus. Olim Vesunna; itinerar. Antonini (De Aquitania in Gallias) Aginnum excisum, Trajectus, Vesunnam. Inde Petrogorii Vesunni; Sidon. lib. 8. epist. 11. Quid agunt Nitiobriges, quid Vesunni sui? Petrogorii Aquitanie secundæ populi; idem lib. 7. epist. 6. Burdegala, Petrogorii, Rutheni, Lemo-vices, Gabalitan, Helusani, Vafates, Convenæ, Auscenses. Regnovaldus fuit Dux Aquitanie sub Guntrano Rege; de quo memini rer. Aquitan. lib. 6. cap. 10.

*Exatloque sacramento, Aginnum pergit. Aginnum civitas secundæ Aquitanie amoenissima ad Garumnam flumen sita: veteribus Aginnum Nitiobrigum, quia est caput Nitiobrigum. Nitiobriges sunt Aginnenfes: male Antobriges Plinio lib. 4. cap. 19. Rursus Narbonensi provincia contemini Ruteni, Cadurci, Antobriges, Tarneque amne discreti a Tolosanis Petrogori. Recte Nitiobriges restituit Scaliger in *** Auton. libr. 2. cap. 10.*

Basilicam sancti martyris Caprasii expetiit. Uxor Regnovaldi Ducis audiens Petrogorium & Aginnum, quæ urbes erant ditionis Guntrani Regis, a Desiderio Duce redactas in potestatem Chilperici Regis, pulso Regnovaldo, presidii causa expetiit basilicam S. Caprasii martyris, quæ est apud Aginnum. Caprasius martyr, una cum B. Fide virgine Aginii martyrium passus sub Maximiano; martyr. 20. octobris, & hæc est basilica in ejus honorem illi posita a Dulcidio Episcopo Aginnenfi, ex gea. martyrii Capras. apud Surium 20. octobr.

Ibiq; iterum in basilica sancti Saturnini ingressa residebat. Regnovaldi uxor pulsa & basilica S. Caprasii per fugam basilicam S. Saturnini, quæ est apud Tolosam: eandem latuine in basilica S. Marie Tolosæ refert Gregor. libr. 7. cap. 10. Rignuthius vero in basilica S. Marie Tolosæ, in quam Regnovaldi uxor (cujus supra meminimus) Chilpericum metuens confugerat, residebat. Ecclesia sancti Saturnini est exemplra, insignis collegio canonicorum regularium, unde canonicam & sancti Saturnini vocat Gregorius VII. libr. 9. epist. 29.

Bladastes vero Dux in Vasconiam abiit, maximamque partem exercitus sui amisit. Bladastes Dux Vascones & jugis Pyrenæi crebris excursionibus Novempopuloniæ infestus, bello aggressus, maximam partem copiarum amisit. Vasconie nomine hic accipio veterem Valconiam seu Valconum sedem, quæ erat in Pyrenæi jugis;

R i j

Cap. 12.

† In lib. meo, canoniam.

Plin. lib. 3. cap. † 3. *Perque Pyrenaum Ceretam, dein Vascones*. Nondum ea pars Aquitaniz, quæ jacet ad imum Pyrenæi, quæ postea Vasconiz nomen accepit a Vasconibus, qui eam occuparunt, desierat vocari Novempopulania, eratque in ditione Regum Francorum; tellis ipsè Gregorius libr. 2. cap. 25. *Maxime tunc Novempopulana, gemineque Germania urbes, ab hac tempestate depopulate sunt*. Hic postea secutus est partes Gundobaldi, quo extincto, ope Gregorii nostri in gratiam rediit cum Guatrano; de quo Gregor. infr. libr. 7. cap. 34. *† libr. 8. cap. 6.*

Cap. * 13. *Et diem, in quo ad sponsalia donanda conjungerent, male suus frater indicit.* Dies a lupo indicitur ad sponsalia donanda, id est contrahenda, quia die sponsalium fiebant dona inter sponsum & sponsam. Et hoc est donum, quod Francis & aliis dicebatur morganegiba, donum matutinale, quia fiebat mane ante nuptias; Gregor. infr. lib. 9. cap. 20. *tam in dote quam in morganegiba (hoc est matutinali dono.)* Feuditis morganatica; † 2. feudor. 29. Albertus Argentinenf. in chronico. (ad ann. 1278.) *cui forori dominium de Kiburg, quod ipse Rex sibi retinuerat, morganatico jure donavit.*

Cap. 14. *In Parisiaco vero termino verus sanguis ex nube defluxit, & super vestimenta multorum hominum cecidit, & ita tæbe maculavit, ut ipsi propria indumenta horrentes abluerent.* In agro Parisiensi sanguis de cælo decidit, & ita vestes maculavit, ut qui gelabant horrore eas abjicerent. Maculæ sanguinis, quæ vestibus hærebant, vulgo dicebantur lepræ, id est maculæ vestium; Witichindus Saxon. hist. libr. ** 3. *Peracta cade barbarorum eo anno prodigijs res apparuerunt, nota scilicet cruoris in vestimentis plurimorum, fuerunt & qui lepras vestium interpretarentur, eo quod subsequens lepra multos mortales corrumpere.*

Cap. 15. *Burgundio quasi annorum viginti quinq;ue, id est proximus ætati 25. annorum: quasi idem sonat ac fere; de quo dictum est supr. libr. † 5. cap. 19. licet & Gregor. de vit. patr. cap. 8. cum primum litterarum elementa capissem agnoscere, & esse quasi octavi avi ævo.* Idem infr. libr. 9. cap. 24. *audivit Leutveldus quasi hinc Episcopus ei consilium dedisset.*

Quod ego abnuî, quia canonibus non convenire cognovi. Felice Nannetensi Episcopo gravius ægrotante, Burgundio ejus nepos, qui erat fere annorum viginti quinque, accessit ad Gregorium Episcopum Turonensem, qui est Metropolitæ Britanniæ, & petiit ab eo tonsuratum, in locum avunculi, qui adhuc superstes erat, Episcopum consecrari: quod abnuî Gregorius, quasi canonicus contrarium. Ex Nicæn. synod. can. 8. viventi Episcopo non potest aijungi alius Episcopus, ne ecclesiæ scindatur in diversos Episcopos, & unum corpus diversa capita habeat, monstro simile, & Episcopo non licet sibi successorem eligere; conc. Antioch. can. 23. can. Episcopo 3. 8. qu. 1.

Habemus scriptum in canonibus, fili, non posse quemquam ad episcopatum accedere, nisi prius ecclesiasticos gradus regulariter sortiatur. Burgundione postulante a Gregorio, ut tonsuratus mox in locum Felicis Nannetensis Episcopi avunculi in Episcopum ordinaretur, Gregorius ei dixit, non posse quemquam in Episcopum ordinari, nisi prius ad singulos sacros ordines regulariter promotus fuerit, id est servatis intervallis; Zosim. ad Hichium epist. 1. *Si officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos gradus examinatis, temporibus defervunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cælesti militia, quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, & prius vellet docere, quam discere? Assuescet in domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii; nec illi vile sit exortitum, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri; nec hoc saluti, sed statuti majorem ordinatione temporibus.* Jam vero ad presbyterii fastigium salis accedat, ut & nomen etas impleat, & meritum probitatis stipendia ante alia referentur. Jure inde summi Pontificis locum sperare debet; can. ii officia, 59. dist. Et hoc est quod repetit Gregorius: *Tu ergo, dilectissime, revertere illuc, & pete, ut ipse is qui elegit debeat tonsurari.* Cumque presbyterii bonorem acceperis, ad ecclesi-

clesiam assiduus esto. Et eum cum Deus migrare voluerit, tunc facile episcopalem gradum ascendas. Sicut honores civiles deferuntur gradatim & per ordinem; l. ut gradatim, ff. de mun. & honor. l. 1. C. de offic. magistr. offic. ita & sacerdotium per singulos gradus probatis deferri debet.

Cui Nonnichius consobrinus, Rege ordinante, successit. Nonnichius successit Felici Nannetensi Episcopo: ejusdem meminit Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 27. Adveniente autem festo beati Martini Nonnichius Nanneticorum Pontifex, ad basilicam sancti advenit. Ejusdem meminit & Gregor. lib. 8. cap. 43.

Ab oratorio puellam abstraxit. Bappoleius desponsatam habebat neptem Felicis Nannetensis Episcopi: sed eo de nuptiis dissimulante, id est nuptiis moras neſtente, hic puellam vi abduxit ab oratorio, id est a monasterio puellarum, ubi ab avunculo posita erat securitatis causa. Monasteria utriusque sexus dicuntur oratoria, quia monachi non habebant ecclesiam, sed oratorium tantum, in quo non erat conventus populi; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 16. Similiter in prædicta urbe (Ravenna) dum Placidus precurator desperatus a medicis, ad illud puellarum oratorium sibi vicinum confugeret, & in arrio decubaret.

Intraea oritur intentio inter illum & Phariren ex Judæa conversum, qui jam Regis filius erat ex lavacro. Intentio id est contentio orta est inter Priscum Judeum & Phariren ex Judæa conversum, qui erat filius seu filiulus Chilperici Regis, uti ab eo susceptus de baptismo. Chilpericus enim multos Judæos baptizari præcepit, e quibus plures suscepit de sacro fonte baptismi, ut præfatus est Gregor. hoc cap. Intentio pro contentione; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 81. Quid longis sermocinationum intentionibus fatigamur? Idem infr. h. libr. cap. 38. In qua ecclesia in tantum pro episcopatu intentiones & scandala orta convulnerunt. Idem infr. libr. 7. cap. ult. metinimus nunc, ne & aliis in hac intentione careamus. In libris juris intentio est actoris petitio, quæ fit in jure & judicio; l. si quis intentione, ff. de judic. §. si minus, inst. de act. l. generaliter, de exceptis.

Cumque die sabbati Priscus præcinctus oratorio, nullum in manu ferens serratum, Moisaicas leges quasi impleturus secretoria competere. Hic locus expositus est supra libr. 3. cap. 5.

Mittit nuncios Comitibus, Ducibusque, & reliquis agentibus. Agentes sunt actores seu officiales; Gregor. infr. libr. 7. cap. 42. Sed agens domus illius resistere fortiter capit.

Rex igitur Chilpericus pervasis civitatibus fratris sui, novos Comites ordinat, & civitatem sibi urbium tributis deferri. Chilpericus Rex Desiderii Ducis opera Petrogiorum, Aginnum, & alias civitates Aquitaniz, quæ parebant Guntrano fratri, invasit; de quo supr. hoc libr. cap. 12. his invasit novos Comites imposuit, & cuncta earundem civitatum vestigalia fisco suo iussit inferri.

Ex hoc jubet Rex omnes custodias relaxari, vinculos absolvi, compositionesque negligenter fisco debitas præcepit omnino non exigi. Ob nativitatem filii, a Chilperico Rege victi solvi, & reliqua vestigialium remissa. Idem Aimoin. lib. 3. cap. 54.

A Constantino ob Cripæ & Helenæ partum indulgentia criminum tributis omnibus, præterquam veneficis, homicidis, & adulteris; l. 1. C. Th. de indulgent. crim. l. 1. C. de pen. In natali liberorum Regis servi tres in unaquaque villa fiscali manumitti, & victi absolvi soliti; Marculfi form. libr. 1. form. 39. & libr. 2. form. ult. Compositiones vocat vestigalia vel tributa, quæ fisco penduntur, quia pro modo prædiorum componentur seu deferuntur: alias compositio est multa seu poena pecuniaria; conc. apud Theodon. villam, (sub Paschal. f. can. 1.): Et trecentos solidos cum sua compositione, & episcopalis bannis tibi Episcopo componat. Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 26. affirmavit Rex, quosdam ex his, qui absoluti fuerunt, ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi solummodo vocant, a se tuisse reis indulgam. Alias compositio pro cura seu curatione, ut compositio lychi seu lucernæ; eidem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 104. Ille autem, cui hoc erat officium contineri ad ejus compositionem.

Cap. 16.

Cap. 17.

Cap. 19.

Cap. 22.

Cap. 23.

† L. 1. quæ loquitur de maleficis, homicidis, & adulteris, exstat in C. Th. In C. vero Justin. eod. tit. est l. 16. V. si faciunt.

Plin. lib. 3. cap. † 3. *Perque Pyrenaum Carretam, dein Vascones.* Nondum ea pars Aquitanie, quæ jacet ad imum Pyrenæi, quæ postea Vasconie nomen accepit a Vasconibus, qui eam occuparunt, desierat vocari Novempopulania, eratque in ditione Regum Francorum; testis ipse Gregorius libr. 2. cap. 25. *Maxime tunc Novempopulana, geminaque Germania urbes, ab hac tempestate depopulatae sunt.* Hic postea secutus est partes Gundobaldi, quo extincto, ope Gregorii nostri in gratiam rediit cum Guntrano; de quo Gregor. infr. libr. 7. cap. 34. & libr. 8. cap. 6.

- Cap. 13. *Et diem, in quo ad sponsalia donanda conjungerent, male suasus frater indicit.* Dies a Lupo indicitur ad sponsalia donanda, id est contrahenda, quia die sponsalium fiebant dona inter sponsum & sponsam. Et hoc est donum, quod Francis & aliis dicebatur morganegiba, donum matutinale, quia fiebat mane ante nuptias; Gregor. infr. lib. 9. cap. 20. *tam in dote quam in morganegiba (hoc est matutinali dono.)* Feuditis morganatica; † 2. *feudor.* 29. Albertus Argentinal. in chron. (ad ann. 1278.) *qui sorori dominum de Kiburg, quod ipse Rex sibi retinuerat, morganatico jure donavit.*

- Cap. 14. *In Parisiaco vero termino verus sanguis ex nube defluxit, & super vestimenta multorum hominum cecidit, & ita tæbe maculavit, ut ipsi propria indumenta horrentes abluerent.* In agro Parisiensi sanguis de celo cecidit, & ita vestes maculavit, ut qui geabantur horrore eas abjicerent. Maculæ sanguinis, quæ vestibus hærebant, vulgo dicebantur lepræ, id est maculæ velium; Witichindus Saxon. hist. lib. ** 3. *Peracta cade barbarorum eo anno prodigiosa res apparuerunt, nota scilicet cruoris in vestimentis plurimorum, fuerunt & qui lepras velium interpretarentur, eo quod subsequens lepra multos mortales corrumpere.*

- Cap. 15. *Burgundio quasi annorum viginti quinque, id est proximus ætati 25. annorum: quasi idem sonat ac fere; de quo dictum est supr. libr. † 5. cap. 19. sic & Gregor. de vit. patr. cap. 8. cum primum litterarum elementa capissem agnosce, & essem quasi octavi anni ævo.* Idem infr. libr. 9. cap. 24. *audivit Leutveldus quasi hic Episcopus ei consilium dedisset.*

Quod ego abnuî, quia canonibus non convenire cognovi. Felice Nannetensi Episcopo gravius ægrotante, Burgundio ejus nepos, qui erat fere annorum viginti quinque, accessit ad Gregorium Episcopum Turonensem, qui est Metropolitanus Britannicæ, & petiit ab eo tonsuratum, in locum avunculi, qui adhuc superites erat, Episcopum consecrari: quod abnuî Gregorius, quasi canobus contrarium. Ex Nicæn. synod. can. 8. viventi Episcopo non potest aîungi alius Episcopus, ne ecclesia scindatur in diversos Episcopos, & unum corpus diversa capita habeat, monstro simile, & Episcopo non licet sibi successorem eligere; conc. Antioch. can. 23. can. Episcopo 3. 8. qn. 1.

Habemus scriptum in canonibus, fili, non posse quemquam ad episcopatum accedere, nisi prius ecclesiasticos gradus regulariter sortitur. Burgundione postulante a Gregorio, ut tonsuratus mox in locum Felicis Nannetensis Episcopi avunculi in Episcopum ordinaretur, Gregorius ei dixit, non posse quemquam in Episcopum ordinari, nisi prius ad singulos sacros ordines regulariter promotus fuerit, id est servatis intervallis; Zosim. ad Ilichium epist. 1. *Si officia secularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos gradus examinatis, temporibus deferunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in celesti militia, quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dum esse desideret, cum 170 ante non fuerit, & prius vellet docere, quam discere? Affluisset in domi castris, in leclorum primitus gradu divini rudimenta servitii; nec illi velle sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri; nec hoc salu, sed statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad presbyterii saltigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia ante alia referantur. Jure inde summi Pontificis locum sperare debet; can. ii officia, 59. dist. Et hoc est quod repetit Gregorius: Tu ergo, dilectissime, revertere illic, & pete, ut ipse tæ qui elegit debeat tonsurari. Cumque presbyterii honorem accepisset, ad eccle-*

clausam affidius esto. Et cum cum Deus migrare voluerit, tunc facile episcopalem gradum ascendes. Sicut honores civiles deferuntur gradatim & per ordinem; l. ut gradatim, ff. de mun. & honor. l. 1. C. de offic. magistr. offic. ita & sacerdotium per singulos gradus probatis deferri debet.

Cui Nonnichius consobrinus, Rege ordinante, successit. Nonnichius successit Felici Nannetensi Episcopo: ejusdem meminit Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 27. Adveniente autem sexto beati Martii Nonnichius Nanneticorum Pontifex, ad basilicam sancti advenit. Ejusdem meminit & Gregor. lib. 8. cap. 43.

Ab oratorio puellam abstraxit. Bapoleus desponsatam habebat neptem Felicis Nannetensis Episcopi: sed eo de nuptiis dissimulante, id est nuptiis moras nectente, hic puellam vi abduxit ab oratorio, id est a monasterio puellarum, ubi ab avunculo posita erat securitatis causa. Monasteria utriusque sexus dicuntur oratoria, quia monachi non habebant ecclesiam, sed oratorium tantum, in quo non erat conventus populi; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 16. Similiter in praedicta urbe (Ravenna) dum Placius procurator desperatus a medicis, ad illud puellarum oratorium sibi vicinum confugeret, & in atrio decubaret.

Interea oritur intentio inter illum & Phatiren ex Judeo conversum, qui jam Regis filius erat ex lavacro. Intentio id est contentio orta est inter Priscum Judaeum, & Phatiren ex Judaeo conversum, qui erat filius seu filiulus Chilperici Regis, uti ab eo susceptus de baptismo. Chilpericus enim multos Judaeos baptizari precepit, e quibus plures suscepit de sacro fonte baptismi, ut praefatus est Gregor. hoc cap. Intentio pro contentione; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 81. Quid longis sermocinationum intentionibus fatigamur? Idem infr. lib. cap. 38. In qua ecclesia in tantum pro episcopatu intentiones & scandala orta convalescerunt. Idem infr. libr. 7. cap. ult. metumimus nunc, ne & alii in hac intentione careamus. In libris juris intentio est actoris petitio, quae fit in jure & iudicio; l. si quis intentione, ff. de iudic. §. si minus, inst. de act. l. generaliter, de excepti.

Cumque die sabbati Priscus praecinctus oratio, nullum in manu ferens serramentum, Moisaicas leges quasi impleturus secretiora competere. Hic locus expositus est supra libr. 3. cap. 5.

Mittit nuncios Comitibus, Ducibusque, & reliquis agentibus. Agentes sunt actores seu officiales; Gregor. infr. libr. 7. cap. 42. Sed agens domus illius resistere fortiter cepit.

Rex igitur Chilpericus pervasis civitatibus fratris sui, novos Comites ordinat, & euntia jubet sibi urbium tributa deferri. Chilpericus Rex Desiderii Ducis opera Petrogiorum, Aginnum, & alias civitates Aquitaniae, quae parebant Guntrano fratri, invasis; de quo supr. hoc libr. cap. 12. his invasis novos Comites imposuit, & cuncta earundem civitatum vestigalia fisco suo iussit inferri.

Ex hoc jubet Rex omnes custodias relaxari, vinulos absolvi, compositionesque negligentem fisco debitas praecepit omnino non exigi. Ob nativitatem filii, a Chilperico Rege vincti solvi, & reliqua vestigialium remissa. Idem Aimoin. lib. 3. cap. 54. A Constantino ob Crispi & Helenae partum indulgentia criminum tributis omnibus, praeterquam veneficis, homicidis, & adulteris; l. 1. C. Th. de indulgent. crim. l. 1. C. de pae. In natali liberorum Regis servi tres in unaquaque villa fiscali manumitti, & vincti absolvi soliti; Marculfi form. libr. 1. form. 39. & libr. 2. form. ult. Compositiones vocat vestigalia vel tributa, quae fisco penduntur, quia pro modo praediorum componuntur seu describuntur: alias compositio est multa seu poena pecuniaria; conc. apud Theodon. villam, (sub Paschal. l. can. 1.): Et trecentos foliis cum sua compositione, & episcopali bus bannis † Episcopo componat. Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 26. affirmavit Rex, quosdam ex his, qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi fredum vocant, a se † fuisse reis indultam. Alias compositio pro cura seu curatione, ut compositio lychni seu lucernae; eidem de mirac. martyri. libr. 1. cap. 104. Ille autem, cui hoc erat officium contueri ad ejus compositionem.

Cap. 16.

Cap. 17.

Cap. * 19.

Cap. 22.

Cap. 23.

† L. 1. quae loquitur de maleficis, homicidis, & adulteris, exstat in C. Th. In C. vero Justin. eod. tit. est l. 16. V. si faciunt.

Cap. 24. *Ut Regum istorum mos est, crinium flagellis per terga demissis.* Gundobaldus, qui sese dicebat filium Chlotani Regis, nutritus est regio more, flagellis crinium per terga demissis. Flagella crinium vocat cincinnos capillorum in humeros demissos, quos ex more gestabant Reges nostri & eorum liberi. Sic Chlodoveus unus & liberis Childerici Regis dolo Fredegundis occisus, & in alveum Matrone armis projectus, a piscatore agnitus est ex flagellis capillorum; Gregor. infr. libr. 8. cap. 10. Sed cum ignorarem qui nam esset, a casare prolixa cognovi Chlodoveum esse: & infra: Una tantum pars capillorum, qua subter fuerat jam defluerat. Alia vero cum ipsi crinium flagellis intalla durabat. Idem de vit. patr. cap. 20. nec ille, ut quidem, dimissis capillorum flagellis aut barbarum dimissione blandebat.

Quo viso Chlotarius iussu videri comam capitis ejus. Gundobaldus a Chlotario invitatus tonsus, ut spes regni adimeretur.

Et misit eum in Agrippinensem civitatem, quæ nunc Colonia dicitur. Agrippina colonia Ubiarum, sic dicta ab Agrippina Julia ibi genita; Tacit. 12. annal. (cap. 17.) Sed Agrippina, quo vim suam sociis quoque nationibus tentaret, in oppidum Ubiarum, in quo genita erat, veteranos coloniarumque deduci imperat; cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.

Gunthramnus vero Dux adprehensum Theodorum Episcopum, in custodiam pro hoc causa detinuit, reputans cur hominem extraneum intromisisset in Gallias, velisissetque Francorum regnum imperialibus per hac subdere divisionibus. Theodorus Episcopus Massiliensis a Guntrano Duce missus in custodiam, quod ab eo susceptus esset Gundobaldus homo extraneus, id est qui pro extraneo habebatur, quia diu fuerat in aula Constantinopolitana, & si regno potiretur suspectus erat, ne regnum Francorum suojiceret imperiali ditioni, ut Imperatoris ope & armis uteretur.

At ille epistolam (ut ajunt) manu majorum Childeberti Regis subscriptam protulit. Majores subindebant epistolis & præceptis regis. Donationem factam a Pipino ecclesiæ S. Petri confirmavit Carolus M. adhibita subscriptione optimarum utriusque ordinis; Leo Otien. chron. Cal. libr. 1. cap. 12. *eamque propria manu Rex ipse corroborans, & universos Episcopos, & abbates, Duces etiam, & graphiones, ac plures, qui secum venerant honoratos, ibi subscribere faciens, super altare beati Petri manu propria posuit, &c.*

Custodiebatur igitur sacerdos in cellula. Cella vel cellula est custodia clericorum; conc. Tarrac. I. (sub Hormisd.) can. 1. si clericus est, loci sui dignitate privetur; si vero religiosus vel monachus, in cella monasterii inclusus, penitentie lamentis in-cumbat. Conc. Turonens. II. can. 20. Illi vero archipresbyteri, ab Episcopo suo in civitate retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducant. Alii cellarium, ut cellarium Lateranense; Anastas. in Stephan. IV. (in fin.) Sergius vero in monasterium Clivi Scauri deportatus, & postmodum in cellarium Lateranense deductus, illicque usque ad transitum prænominati Pontificis exsistit. Idem in Adrian. quomodo ipse Sergius ab eodem cellario abstractus fuisset.

Cum Epiphanius Episcopo, qui tunc Langobardos fugiens, Massilia morabatur. Hic fuit Epiphanius Patriarcha Gradenis, cujus meminit Paul. Diacon. de gest. Longobard. libr. 4. cap. 34.

Cap. 26. *At ille adsumptis secum Arvernus atque Vellavis, Avenionem abiit.* Comes Arvernorum præerat Arvernus, atque Vellavis. Vellavi sunt Vellauni, quorum caput est Ancium; Gregor. infr. libr. 10. cap. 125. Ingressus autem Vellauna urbis terminum, ad locum, quem Ancium vocant, accedit. Aliis Podium Vellaunorum, le Puy en Velay, unde Ancienensis Episcopus vocatur & Podienis Episcopus.

Hic enim brachium fluminis inter utramque erat positum. Brachium fluminis est rivus fluminis diviti in duos alveos; Abbo de obid. Paris. libr. 1.

Insula te gaudet, fluvius sua fert tibi giro

Brachia complexo muros.

Cap. 17. *Et ut maledictum quod in passionis sua & fratrum suorum conscriptum erat. Pactum inter Chilpericum & fratres Reges, ne quis eorum invitis aliis Parisiis urbem ingre-*

grederetur, maledicto id est diris in transgressorem sanctum.

Reliquiis sanctorum multorum precedentibus, urbem ingressus est. Chilpericus Rex, ut eluderet religionem & vim pacti initi cum fratribus, ne quis eorum Parisios urbem ingrederetur sine consensu alterius, urbem ingressus est prelatiis reliquiis sanctorum, quasi magis videretur religionis causa prosequi reliquias sanctorum, quam urbem ingredi. Diebus solemnitibus Episcopi solebant procedere ad ecclesiam, præconcessum reliquiis sanctorum, quæ per diaconos humeris vectarentur, quod eis concessum est, damnata præsumptione quorundam Episcoporum, qui in diebus festis martyrum ad ecclesiam procedentes, appensis collo reliquiis, per albatos diaconos subvehabantur; conc. Brachar. III. can. 1. 6. *Et ideo antiqua in hac parte. Et solemnis consuetudo servabitur, ut in festis quibusque arcam Dei cum reliquiis, non Episcopi, sed levites gestent in humeris, quibus & in veteri lege onus id & impostum novimus & præceptum.* Reges Francorum quocumque procederent, cappam sancti Martini religionis & tutelæ causâ circumferebant; Sangallensis de gest. Carol. M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus ergo supradictis quendam optimum dicatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit, quo nomine Reges Francorum propter cappam sancti Martini, quam secum ob sui institutionem & hostium oppressiorem propiter ad bella portabant, sancta sua appellare solebant.* SS. corpus Domini quocumque iret vehiculo circumferre solebat Robertus Rex piissimus; Helgald. in ejus vit. *Quæcumque illi erat eundum, præparabatur vehiculum, quod deportaret divini mysterii templum. Quo in terram fixo, deponebantur ibi sancta.* De quodam Rege Orientis, quod in expeditione portaret pollicem sancti Sergii martyris, narrat Gregor. infr. libr. 7. cap. 31. *narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis Rex, oblatus sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui servisset, id est inseruisset.*

Cap. 28.

Caput totondit, atque penitentiam accipiens spiritum exhalavit. Marcus referendarius pleuritiâ idus caput totondit penitentiz causâ, & accepta penitentia, id est absolutione delictorum, vita excessit. Penitentes vellem mutabant, comam deponebant, & cilicio caput operiebant; syn. Agath. can. 9. & 15. can. penitentes, can. in capite, 50. diff. Morientes pariter in signum penitentiz tonderi solebant: de Ludovico Duce Borbonio testatur auctor vernaculus ejus vit. cap. 96. *Alors requist le Duc que ses cheveux fussent ostez, si seurent tondus, & quand il les tint, il parla en cette maniere, Beau Sire Dieu Jesus-Christ, &c.*

Cap. 29.

Eccæ jam levior me sentio. Discipula virgo professa monasterii S. Radegundis apud Pictavum, nepis B. Salvii Albigenfis Episcopi, in extremis sorores ita affatur, quod se levior me id est dolore levatam sentiret: levior pro levato; Gregor. de mirac. marty. libr. 2. cap. 17. *† Inveniens enim dehinc manu, judicat se esse levior me: mox illis recedentibus, hic spiritum exhalavit.* Idem de vit. patr. cap. 2. *Illatusque manibus puero: um ad ejus tumulum, fusa oratione cum lacrymis, levior me sensit esse, quam cum venerat.* Eadem analogia levius habere dixit Beda lib. 4. cap. 19. *Quod dum facerem, videbatur illa per biduum aliquando levius habere, ita ut multi putarent, quod sanari posset a languore.*

Cap. 31.

Inter quos primus erat Egidius Remensis Episcopus. Ea ætate claruit Egidius Remensis Episcopus, cujus meminit & Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 17.

Atque ad Meledonense castrum abiit. Meledonense castrum Gregorio est Meldunum: Meldunum vocat Aimoin. lib. 1. cap. 14. *Unde cum Chlodoveus regnum suum usque Sequaniam, atque postmodum usque Ligerim fluvios ampliasset, Meldunum castrum Aureliano, cum totius ducatu regionis, jure beneficii concessit.* Meledonense castrum rursus Gregorius infr. hoc cap. *Biturici vero cum quindecim milibus, ad Meledonense castrum conflunt.* Meldunense castrum eidem libr. 10. cap. 18. *Unde scilicet est, ut commotus exercitus Biturigas urbem, pagum Stampensem, vel Meldunense castrum attereret.* Meledonense castrum infr. h. libr. cap. 32. *in pago Megledunensi.* Aliis Meldunum; W. Malmesbur. de gest. Pontif. Angl. lib. 2. (de Episc. Wintoniensi.) *Daniel ... Melduni (quantum visis) monachum exercens ... Ibidemque sepultus asseveratur: vulgo Melun.*

Mela

Mane autem concurrentibus legatis, pacem fecerunt, pollicentes aliter alterutrum, ut quicquid sacerdotes vel seniores populi iudicarent, pars parti componeret. Chilpericus, & Guntranus Reges pacem ineunt, collatis conditionibus in arbitrium sacerdotum, id est Episcoporum, & teniorum, id est optimatum utriusque tetrarchiæ: ii sunt quos seniores Francos; Gregor. infr. libr. 8. cap. 31. Magnus tunc omnes Rothomagenses civis, & præsertim seniores loci illius Francos, maior obedit.

Chilpericus vero Rex, cum exercitum a pradiis arce non posset, Rothomagensem Comitum gladio trucidavit. Comitibus civitatum militibus copiis præerat; idem Chilpericus sua manu Comitem Rothomagensis ferro necavit, quod milites a pradiis non coherceret.

- Cap. 32.** *Ante paucos autem menses Leudastes in Turonicum cum precepto Regis advenit, ut uxorem acciperet. In Gallia nuptiæ nobilium vel ditiorum puellarum solebant peti a Principe contra voluntatem parentum, quod vetuit conc. Aurelian. IV. can. 22. Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat, alienam, ne conjugium, quod contra parentum voluntatem piam copulatur, velut captivitas iudicetur, quod delumpsum est ex l. 1. C. si nupt. ex rescript. per.*

Nunc autem rogo, ut pacem tuam non mereatur, neque eulogias de manu tua suscipiat, donec a nobis quid agi debeat plenius pertractetur. Fredegundis uxor Chilperici Regis rogat Gregorium, ne Leudastes Comes Turonensis ab eo eulogias accipiat, priusquam ab ea deliberatum esset, quidnam agendum esset. Eulogias dantur fidelibus in signum communionis ecclesiasticæ; Gregor. infr. libr. 7. cap. 1, ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. Ideo Regina intercessit, ne Leudastes eulogias acciperet, ne admitteretur ad communionem ecclesiasticam, quia is prolebat epistolam Episcoporum, ut in communionem admitteretur, ut præmittit Gregorius: sed & nobis epistolam sacerdotum manu subscriptam deulit, ut in communionem reciperetur.

Postquam ad cervicem ejus veste immenso, ab alio ei gulam verberant. Leudasti Comiti gula fracta, posito ad cervicem vestis. Vestis est major baculus, quo rustici & fabri utuntur ad onera promovenda, ut levier: vel pessus seu ferrum, quo ostium clauditur, ut verrouil. Gregor. de glor. confess. cap. 60. ita ut coniunctis amplius trecentis viris, cum funibus trahere, & vestibus impellere conaretur. Idem infr. libr. 10. cap. 16. vestibus ac securibus confractis possicis. Idem supr. libr. 2. cap. 33. multis cum ferreis vestibus procedentibus.

- Cap. 34.** *Resistente precipue beata Radegunde, & dicente: non est enim dignum, ut puella Christo dicata iterum ad sæculi voluptates revertatur. Chilperico Rege volente filiam susceptam ex Audovera, quæ erat posita in monasterio Pistaviensi, nuptiis tradere filio Leuvigildi Regis Wigotorum, acriter intercessit B. Radegundis, dicens, ferendum non esse, ut puella semel Deo dicata nubat viro: inter bigamos habentur quæ admodum gravi iniquitate: Virginitatem pollicitam prævaricata sunt. Syn. Anecy. can. 19. can. quotquot; 27. qu. 1. Syn. Atracian. I. can. 28. In utroque sexu desertores professæ castitatis prævaricatores habendi.*

- Cap. 35.** *Adventes illud, quod nulla ratione credi potior. Filium, ajunt, tuum, o Regina, pro Mummoli præfæcti via donavimus. Maleficæ seu sage Parisienses tormentis traditæ fuisse sunt, se filium Chilperici ex Fredegunde susceptum, maleficiis sustulisse, eo tradito pro salute Mummoli. Sage transferunt morbos de uno corpore ad aliud, nec curant agrum nisi morte melioris: demonum sc. beneficia non sunt gratuita. Hoc mendendi genere præcordiorum dolore laborantibus, admodum catellis lactentibus, morbus transferretur in catellum, ita ut mox necatus humanus sit; Seren. Samonicus de medicina, de præcord. sanand. (cap. 24.)*

Tunc Regina tormentis gravioribus mulieribus affectis, alias enecat, alias incendio tradit, alias rotis ossibus confractis innectit. Sagaram pœne variz, crematio, rota, ut hic, vel submersio; Aimoin. (al. incertus auctor ad ann. 835.) lib. 5. cap. 15. Sæd & Herberga, † filia quondam Willelmi Comitis, tamquam venefica agnis præfata est. Idem in vit. Ludovici Pii.

Mummoli
meminit
& Greg. de mi-
rac. mart. lib.
1. cap. 31.

† In lib. meo
Geberga.

Ad ulciscendam humilitatem generis sui velocius properant. Cognati mulieris, Cap. 36.
 quæ adulterio abducta fuerat a clerico, properant ad ulciscendam humilitatem suam, id est humiliationem acceptam ex injuria clerici. Humilitas est humiliatio; Gregor. sup. lib. 2. cap. 1. 41. Cumque Chararicus de humilitate sua conquereretur. Idem lib. 3. cap. 32. Bellissimum vero comitem stabuli, quasi pro humilitate quod prius fuerat, posuit.

Gavissus auditu sacerdos, pueros civitatis colligit, ipsique delegat ad docendum. Etherius Lixensis sive Lexoviensis Episcopus, pueros docendi causa tradidit clerico Cenomannenti, qui se profitebatur litterarum doctorem seu magistrum. Idem Aimoin. lib. 3. cap. 53. Episcopi munus est docere, per se, vel per clericos ad hoc statutos; ideo ut scholæ instituantur ab Episcopis in ecclesiis suis iussit capitulare Caroli M. lib. 1. cap. 1. 68. unde libatus est can. 3. conc. Cabilonens. II. Oportet etiam, ut sicut dominus Imperator Carolus... præcepit, scholas constituant, in quibus & litteraria solertia discipline, & sacra scriptura documenta discantur, quod repetitum est conc. Paris. (VI. sub Gregor. IV.) can. 30. Valentin. (III.) can. 18. & conflit. Eugenii II. can. de quibusdam, 1. 37. dist. In Galliis ante conc. Lateranense scholas fuisse in singulis ecclesiis episcopalibus constat ex cap. 3. de magistr. in secunda collect. Quandoque docendi officio functus est ipse archidiaconus; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 78. interrogantesque de archidiacono, digito eis ostensus est. Erat enim hic Joannes nomine, valde religiosus, & in archidiaconatu suo studium docendi parvulus habens. Delegare est mandare, committere: inde delegatum pro delegatione seu mandato; Augustin. de tempor. term. 76. (al. 312. in append.) Ceterum dispendium magnum est, si t. Deum de Dei dono promereri volueris, aut cum tibi Dominus ad hæc dederit, ut dispenſes, ejus delegata non serves.

In strato suo quievit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum. Etherius Lexoviensis Episcopus non cubavit solus, sed habuit circa lectum plures lectulos clericorum dispositos, ut haberet i. c. testes conversationis. Synod. Romana habita sub Gregorio I. jubetur, ut clerici, vel monachi electi, sint cubicularii Pontificis, ne careat idoneis testibus privatæ conversationis; cau. cum pastoris, 2. qu. 7. qui desumptus est ex Gregorio lib. 4. epist. 44. Et Synodus Romana habita in causa Symmachii Papæ cavet, Episcopos & presbyteros secum semper contubernales habere, quos cancellarios seu cellulos appellat.

Nova argumenta machinantur. Argumenta sunt inventa, seu artes nocendi, vel agendi; Gregor. de glor. confess. in præf. qui nullum argumentum utile in litteris habet; de quo plura sup. lib. 1. cap. 1. 24.

Dans etiam epistolas per omnes Episcopos regni sui, ut peregrinum aliquo pro Dei intuitu consolarentur. Etherio Lexoviensi Episcopo sede sua p̄lso, & transeunte in Guntrani Regnum, Guntranus cum muneribus ornavit, datis etiam epistolis commendaticis, ut ab omnibus Episcopis regni sui hospitalitatis officiis foveretur. Episcopus sede sua pulsus alimonia prælabantur ab aliis Episcopis, ut Quintiano Rationenſi Episcopo a Gothis sede sua p̄lso, vitæ subsidia data sunt ab Euphrasio Arvernensi Episcopo; teste Gregorio sup. lib. 2. cap. 76. ubi dixi. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus exulans, a Ludovico juniore Rege Francorum comiter susceptus, & sumptu sibi exhibitus; Joann. Saresber. epist. 1. 3. al. 159. 4. al. 195. & 6. al. 234. & vit. & process. ejusd. lib. 2. cap. 1. 10. Epistolæ etiam commendaticie pauperibus dabantur ab Episcopis, ut a devotis elemosynæ eis tribuerentur; Gregor. de vit. patr. cap. 8. de Nicetio E. Lugdunensi: Quidam vero pauper vivente sancto litteras ab eo elici manu ejus subscriptas, qualiter sibi per decoratum domo elemosynam flagigaret: post ejus obitum adhuc cum ipsa circueiens epistola, non pauca ab elemosynariis pro sancti memoria capiebat.

Lapentius vero abbas basilica sancti Privati martyris urbis Gabalitanæ. Civitas Cap. 37.
 Gabalorum est Mimata, vulgo Mende in Gevaudan; ubi est basilica S. Privati martyris. Inde Gregorius infr. lib. 10. cap. 1. 29. Ecce adest Julianus a Brivatis, Privatus ex Mimata, Martinus a Turonis.

Cap. * 38.

Innocentius Gabalitanorum Comes eligitur ad episcopatum optulante Brunibith- de Regina. Episcopi designabantur præcepto Regum: quandoque Regina se in his interponebat, ut Innocentium electum Rutheniensem Episcopum, suffragio Brannichildis Regine, tectis est Gregorius. Sua ætate mulierum potestatem invaluisse in electione episcoporum doluit Chrysost. lib. 1. 3. de sacer. cap. 38. & ob id de tollenda electione Episcoporum ipsum Chrysostomum cogitasse refert. Niceph. lib. 1. 3. cap. 9.

Sed adsumpto episcopatu profeßum Ursicinum Cadurcina urbis Episcopum læsere cupit, dicens quia diocesis Ruthena ecclesie 7 debitas retinet. Innocentius Ruthenensis E. lusepto episcopatu, statim ab Urscino Cadurcensi Episcopo vindicare certas dioceses, id est parochias, quas intendebat esse Ruthenensis ecclesie. Diocesis hic pro parochia sumitur, ut mox exposuit ipse Gregorius: scilicet ut parochias, quas nunquam Ruthena ecclesia tenuisse recolebatur, reciperet. Sic Condatensis diocesis pro parochia vici Condatensis, que est Turonensis diocesis, eidem de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 22. Quid etiam in Condatensi diocesi actum sit non præterit. Idem sup. lib. 5. cap. 5. Et apud Aristenfem vicum Episcopus instituitur, habens sub se plus minus dioceses quindecim, quas primum Galia quidam temerant.

Unde factum est, ut diuturna intentione gliscente, post aliquot annos conjunctus Metropolitani cum suis Provincialibus apud urbem Arverniam residentes, iudicium emanaret: scilicet, ut parochias, quas nunquam Ruthena ecclesia tenuisse recolebatur, reciperet. Anno Christi 588. synodus Arvernensis habita pro parochiis Cadurcensis, præfide Sulpitio Bituricensi Episcopo & Metropolitano; de quo Gregor. infr. prox. cap. hic synodus illam, cujus supra meminimus, pro parochiis Cadurcensis fieri commonuit.

Cap. 39.

Nam cum multi munera offerrent, hæc Rex episcopatum querentibus respondisse fertur: non est principatus nostris consuetudo, sacerdotum venundare sub præcio. Mortuo Remigio Bituricensi Episcopo, Guntranus Rex successorum ei designavit Sulpitium, spretis numeribus multorum, qui episcopatum ambiebant, dicens, moris sui non esse sacerdotia pretio venundare. Ea ætate male audivit Gallia de labe simoniæ, quo pertinet plures epistolæ Gregorii M. lib. 4. epist. 1. 50. 53. & lib. 7. epist. 1. 14. de tollenda ea labe. Guntranus Rex a simoniæ vitio valde alienus fuit: ejus pietatem, & largitatem in ecclesiis & pauperes commendat Gregor. de mirac. martyrum lib. 1. cap. 1. 76. Cum autem Gunthramnus Rex ita se spiritualibus æonibus manipasset, ut reliquiis sæculi pompis, thesauros suos ecclesiis & pauperibus erogaret, aciebat ut misso presbytero munera sanctis, qui sanctis Agamenibus deserviant, ex voto transmitteret.

Cap. 40.

Ipse muliere cum Græcis reliqua. Leuvigildus Rex Wisigothorum Hermingildum filium, qui uxorem duxerat sororem Childeberti junioris Regis, misit in vinctula, ejus uxore deposita apud Græcos, id est apud Duces Tiberii Imperatoris, qui bellum gerebant in Hispania; de quo sup. h. lib. cap. 18.

Missarum sollemnia tenuit, sed neque pacem cum nostris fecit, neque de sacrificiis communicavit. Oppila legatus Leuvigildi Regis Hispaniæagens se esse Catholicum una cum Gregorio accessit ad ecclesiam, & missarum sollemnibus interfuit, sed neque pacem, id est osculum pacis, quod est symbolum communionis fidelium, neque sacram communionem suscepit. Pax dicitur osculum pacis, quod porrigitur fidelibus in signum pacis, id est fraternitatis, & communionis ecclesiasticæ; Tertulian. de virginibus veland. (cap. 2.) Non possumus respondere consuetudinem, quam damnare non possumus, neque non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus felices communicamus, jus pacis & nomen fraternitatis. Idem de præscript. advers. hæretic. cap. 20. communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & confederatio hospitalitatis. Osculum pacis vocat idem 2. ad uxorem. (cap. 4.) Jam vero alicui fratrem ad osculum convenire? quam sanctorum pedibus offerre. Idem de orat. cap. 14. Alia jam consuetudo invaluit, jejunantes habita oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis, quia sc. hujusmodi osculum erat quasi sigillum & signaculum orationis, & in fine orationis præbatur. Osculum in la-

cris

eris mysteriis unitatis symbolum esse notat Chrysoſt. in Joann. homil. 79. al. 78. in fin. *ὅτι ὁ θεὸς καὶ ὁ υἱὸς ἑνὸς θεοῦ ἐστὶν ὁ αὐτὸς θεὸς καὶ ὁ αὐτὸς υἱός*. Ideo in mysteriis invocem salutamus, ut multi unum efficiamur.

His diebus ei filius natus est, quem in valla Victorienſe nutrire præcepit, dicens: ne forte dum publice videtur, aliquid mali incurrat, & moriatur. Chilperici Rex filium ſibi natum, apud Victoriacum caſtrum nutriræ præcepit, ne ſi publice videretur, noxiis maleficorum expoſitus eſſet. Pueri obnoxii maleficiis larvarum; Auguſtin. contr. Julian. libr. 6. cap. † 21. *Huc accedunt etiam illa, quæ non quidem omnes parvulos, ſed tamen plurimos verminis perpeti multa & varia mala, uſque ad dæmonum incurſus.* Imperii ſignum Mauricio fuit, quod mater narrabat larvam, quam Græci *ῥαυρα* vocant, infantem de loco in locum tranſſiſſiſſe, tamquam illum vorataram, minime tamen ei nocere poſuiſſe; Evagr. libr. 5. cap. 21. Nicephor. libr. 18. cap. 9. *ῥαυρα*, ſpectrum, lamia; Philoſtr. de vit. Apollon. libr. 2. cap. 14. Veterum etiam medicorum opinio fuit, ſtriges ſeu lamias infeſtas eſſe infantibus; Seren. Samonicus de medicina, (de infantibus curandis, cap. 59.)

Præterea ſi forte premis ſtrix atra puellor.

Sed hic fidus a ſolatii. Mauritiuſ repetebat a Childeberto Rege quinquaginta millia ſolidorum ſeu aureorum, quæ acceperat, ut Longobardos Italiæ finibus pellereſ: ſed Childebertuſ, ne petenti quidem reſpondere dignatuſ eſt, conſiliuſ ſuiſ viribuſ & opibuſ, e quibuſ ſolatiuſ ſeu fiducia; Gregoriuſ inſtr. prox. cap. *Solatio ſerius Imperatoris.* Idem libr. 5. cap. 14. *Cumque parvum ſolatiuſ qui eum ducibus haberet, ab ipſo Gauleuſ.* Idem libr. 9. cap. 38. *Droctulſum, qui ad ſolatiuſ Septimine ad nutrienduſ Regiſ parvuluſ fuerat datus.*

Multi vero meliores natu, qui ru compellebantur abire, teſtamenta conſiderunt, & reſque ſuæ eccleſiis depicantes, atque petentes, ut cum in Hiſpaniis puella introiſſet, ſtatim teſtamenta illa, tamquam ſi jam eſſent ſepulti, reſtarentur. Rigunthiſ filia Chilperici Regiſ per legatuſ depoſita Leuvigildi Regiſ Wiſigothorum filio, ſiſcalini id eſt ſervi ſiſcales. inviti electi, ut eam proſequerentur in Hiſpaniam: & hoc eſt quod voluit ſupra Gregoriuſ hiſ verbis: *familiaſ multas de domibuſ ſiſcalibuſ auſerre præcipit.* Apertiuſ Aimoin. libr. 3. cap. † 56. *ſiſcalinorum multos a parentibuſ ſegregatoſ, cum filia Hiſpaniaſ petere ru compellebat.* Fiſcalini ſunt ſervi ſiſcales; Aimoin. libr. 3. cap. 43. *Leudaiſtiſ... de ſiſcaliniſ ortuſ ſervuſ.* Multi ex hiſ deſperatione vitam laqueo finierunt: alii teſtamento condno caverunt, ut quamprimum Hiſpaniaſ fineſ attingiſſent, teſtamenta eorum aperirentur, qualiſ jam mortui eſſent; idem Aimoin. d. libr. 3. cap. † 56. *Multi etiam violentia illuc ire coacti, teſtamentuſ a conſiderunt, quaſi in præmio vita carituri.* Noſtroſ ea ætate ſervalle ſolemnia legiſ Romane in apertione & recitatione teſtamentorum ſatis indicat Gregoriuſ: apertiuſ vero idem de vit. patr. cap. 8. *Post dies autem, quos lex Romana ſancivit, ut deſuncti cuſuſpiam voluſtuſ publice relegatur, huiuſ Anſiſtiſ teſtamentuſ in foro delatuſ turbuſ circumſtantibuſ a iudice reſertatuſ recitatuſque eſt.*

Interea legatuſ Regiſ Childeberti Pariſiuſ advenit, conſtanteſ Chilperico Regi, ut nihiſ de civitatibuſ, quæ de regno patriſ ſui tenebat, auſerret, aut de iſtæ ſauſis ejuſ in aliquo ſiliaſ muneraret. In Gallia reſ ſiſci diſtrahi non poſſunt, ne quidem in dotem ſiliarum. Et hac lex ſervatur in ceteriſ regniſ, ut in Hungaria; cap. *inſelleſto, de jurejurand.* Idcirco filia Chilperici Regiſ nubente, cum immenſa dote, Childebertuſ junior Rex per legatuſ obſtatuſ eſt Chilpericuſ, ne ſiliaſ dotaret de civitatibuſ quæ de regno patriſ ſui tenebat.

Omnia enim quæ cernitiſ de mea proprietate oblata ſunt... & de domibuſ mihi conceſſiſ. Fredegundiſ Regia, ut amoveret ſuſpicionem, quæ animoſ Francoruſ movere poterat, dotem ſiliuſ, quæ immenſa videbatur, in everſionem ſiſci de rebus corone & regni conceſſam eſſe, ad Francoſ converſa ait, ſe dotem deſiſſe ex propriiſ rebus, quæ ei ſc. conceſſe erant tam in dote, quam in morganeſgiba, id eſt dotiſ nuptiarum. Regiſ habebant propriuſ ſicuſ, & eiſ dabantur civitateſ, id eſt veſtigialia & redituſ certaruſ civitatuſ vel villaruſ ubi ſumptuſ domuſ ſuæ, ut

Gaileluinde, & Brunichildi Reginis datas certas civitates patet infr. ex Gregor. *lib. 9. cap. 11.* & 20. Reginis Perlarum lingule civitates tribute in singulas partes cultus muliebri; M. Tull. Verr. 3. (33.) *Solere ajunt barbaros Reges Perlarum, ac Syrorum, plures uxores habere: his autem uxoris, civitates attribueret, hoc modo: hæc civitas mulieri radimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crines. Ita populus habent universus non solum consocios libidinis suæ, verum etiam administras.*

Franci vero multa munera obtulerunt: alii aurum, alii argentum, nonnulli equos, plerique vestimenta: & unusquisque ut potuit donativum dedit. Regiæ puellæ nubentes accipiebant munera a Francis id est a majoribus. Apud Romanos nubentibus puellis nuptiale munus dabatur a cognatis & propinquis; l. tutor secundum; (S. ult.) ff. de administr. tutor. l. 1. §. 1. sed si munus, de tutel. & rat. distat.

Cum de porta egredieretur, uno carruca effracto axe, omnes mala hora dixerunt. Carruca est genus vehiculi rectum lætica simile, quo honorati vehantur; l. 1. unic. C. de honorat. vehicul. lib. 11. Hieronym. in Esaiam lib. 18. cap. 1. 66. vers. 20. in fin. Qui autem senatoris fuerint dignitatis, & locum Principum obtinerint, de Britannis, Hispanis, Gallisque extenuis hominum Moribus, & ubi bicornis fingitur Rhebus in carrucis veniant. Malum omen itineris erat fractio axis currus in ingressu itineris; ideo cum filia Chilperici iter iniret effracto uno axe carrucæ, quo vehabatur, ab omnibus dictum est mala hora. Cum male ominatur, mala hora solemus dicere; Anafst. in Leone III. Increpabat Campulus Paschelem, dicendo: mala hora faciem tuam vidi, eo quod tunc me misisti in istud periculum. Et Simon Comes Legiæ de Monteforti apud Matth. Paris. in Henrico III. ad ann. 1152. erupit in hæc verba insana in Regem: mala hora ipsum tale verbum a faucibus ejus emisisse. E diverso bene ominantibus familiare est illud bona hora, ut in Querolo: Bona hora hoc exaudiat.

Denique hæc de Parisius progressa, octavo ab urbe militari tentoria figi præcepit. Viri nobiles in itinere tentoriis utebantur (rariore tum hospitiorum usu) metati seu hospitii vice; Gregor. sup. h. lib. cap. 17. Dimissusque iterum ut rediret, cum super Axonam fluvium tentorium tetendisset, iterum irruit super eum inimicus ejus. Idem infr. h. lib. cap. ult. Madulfus autem Silvanectensis Episcopus, qui jam tertia die in tentorio residebat, & ipsum videre non poterat. Idem de vit. patr. cap. 17. Veruntamen cum propinqui ad urbem cadente sole fixis tentoriis mansionem pararent, illi confestim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Fredegar. cap. 90. Post tergum ejus Augustudunum accessit, ibique tentoria cum suis nec procul ab urbe posuit. Frodoard. in chron. ad ann. 931. Robertus Episcopus Turonensis ecclesia Romana remans, sub Alpibus noctu intra tentoria, cum comitantibus secum interimitur a latronibus. Beda lib. 5. cap. 6. Et quia moveri non poteram, tetenderunt ibi popilionem in quo jacerem.

In quo nihil de fisco suo Rex dari præcepit, nisi omnia de pauperum conjecturis. Sumptum itineris filix nubentis, non de fisco, sed de pauperum conjecturis parari jussit Chilpericus. Conjectura est collatio seu tributum, quod extra ordinem confertur ob publicam causam, puta ob nuptias filix Principis. Conjectum in capitul. Carol. Calvi tit. 5. cap. 4. Presbyteri tale conjectum faciant, ut & Episcopi solatium habeant, & ipsi non graventur.

Bobo Dux filius Mummoleni, cum uxore, quasi paranympus. Paranympus, a Græco παράμυθος, est qui sponso adhibetur, & sponsum deducit in cubiculum prima nocte nuptiarum; Augustin. de civit. Dei lib. 4. cap. 1. 18. Nomen omnes famulos, atque ipsos etiam paranympus, & quoscunque ingredi qualibet necessitate permiserat, ante mittit foras, quam vel blandiri conjux conjungi incipiat. Idem sponsum custodit, eamque offert benedicendam sacerdoti; can. 1. can. qualis, can. sponfus, 30. q. 1. Idem & pronubus dictus; Lamprid. in Heliogabal. Nupsit & coit ut & pronubum haberet, & clamaret, concide, magire.

Major domus Vradlo, qui olim Santonicum rexerat comitatum. Major domus erat præfectus seu curator domus regiæ, alius a comite palatii, ad quem pertinebat

RECIO

notio caufarum, quæ ad palatium deferebantur; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. 6. *Advenerat etiam in hac feſtivitate & Florentianus major, cum Temulpho palatii comite.* Majorem domus etiam comitem domus vocat Aimoin. libr. 3. cap. 4. *Cum in infantia Sigeberti omnes Franci de regno ejus Chrodinum majorem domus elegerint:* & infra: *Comitem me deſtinaverant fore domus regia.* Vvaddo fuit major domus Regina Rigunthis; Gregor. infr. libr. 7. cap. 27. *Vvaddo autem, qui erat major domus Regina Rigunthis.* Regina habebant majorem domus & alios majores officiales, ut Reges ipſi; Gregor. infr. libr. 9. cap. † 30. *Childebertus vero Rex deſcriptores in Piclavos, invitante Maroveo Epifcopo, juſſit abire, id eſt Florentianum majorem domus Regina, & Romuſum palatii ſui comitem.* Idem libr. 8. cap. 32. *intentionem de vineis cum Boboleno referendario Fredegundis habebat.* Idem libr. 5. cap. 43. *Urſicinum, qui quondam referendarius Ultrogotha Regina fuerat.*

Vineas deveſtabant, ita ut in ejus caudicibus cum uvis auferrent. Caudices ſeu co-

dices, ſunt furculi vitium vel arborum; Virgil. georg. † 2. 30. & 31.

Quin & caudicibus ſecilis, mirabile dictu,

Truditur & ſecco radix oleagina ligno.

Ubi Servius caudicibus poſuit pro codicibus. Et Gregorius ipſe de mirac. martyr. libr. 2. cap. 35. *ſed tamen hic novo magis exuberat fructu, cum ſine codicibus ſaler-na porrigit adhibenda.* Idem infr. libr. 7. cap. 11. *Tunc adparuerunt in caudicibus vinearum palmites novi cum uvis deformatis.*

Sacerdotes Domini aſſidue blaſphemabant. Blaſphemare eſt execrare, inde blaſphemium pro blaſphemia ſeu execratione; Gregor. infr. libr. 8. cap. 41. *Tu hoc blaſphemium ſuper me intuliſti. Papias***) Blaſphemia detractio.* Cap. † 46.

Teſtamenta, quæ in eccleſiis conſcripta erant, plerumque diſrupta. Chilpericus Rex notatur reſciſiſſe teſtamenta multorum, quæ erant ſcripta in gratiam eccleſiæ: Guntranus poſt ejus mortem ea reſtituit; Gregor. infr. libr. 7. cap. 7. *teſtamenta quoque deſunctorum, qui eccleſias heredes inſtituerant, & ab Chilperico compreſſa fuerant, reſtauravit.*

† In libr. meo:
Regia. Sic
etiam Gre-
gor. infr. libr.
9. cap. 30.

AD LIBRUM VII.

Cap. 1.

† In lib. mco
Griniaceu-
sium.

In quo monasterio diu sub regula a patribus instituta versatus est. Ea tempellate singula monasteria propriam habuere regulam: regulam Lirynensium, & Griniacensium commendat Sydon. epist. 17. libr. 7. ad Volusianum: fluctuantemque regulam fratrum delitucorum, secundum statuta Lirynensium patrum, vel † Griniacensium seſtimus informa. Regulam a patribus iulitratam, id est desumptam ex regulis patrum, habuit monasterium, in quo S. Salvius primus fuit monachus, inde abbas, ut refert Gregorius hic: propria etiam fuit regula

monasterii S. Ursini, postea Bituricensis Episcopi; Gregor. de † glor. confessor. cap. 80. Deinde confectis secum paucis monachis, sub regula monasterii degens, semper orationi vacabat.

Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. S. Salvius tum abbas, postea Albigenſis Episcopus, advenientes ad communionem precum admittebat, & eulogias eis ministrabat. Eulogia est panis seu reſectio, quæ benedictionis causa datur; Gregor. infr. libr. 10. cap. † 16. De convivio etiam ait, se nullam novam feciſſe conſuetudinem, niſi ſicut actum eſt ſub domna Radegunde, ſe chriſtianiſ fidelibus eulogias obtuliſſe. Auguſtin. contr. litt. Petilian. libr. 3. cap. 16. Eulogias panis ſimpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine venenoſæ turpitudinis ac ſuoris inſamet.

Cap. 3.

Conpoſuit tamen filiis Saxo ille mortem ejus. Apud Francos pœna homicidii erat fere pecuniaria; ideoque dixit pœnam mortis componere, quia luebatur pecuniæ: eadem analogia dicimus bannum componere, ut in can. ſtatimus, 16. qu. 1. Bannum noſtrum componat: & compoſitio eſt pœna pecuniaria; Gregor. infr. libr. 9. cap. 19. Magnas mihi debes referre grates, o dulciſſime frater, eo quod interfecerim parentes tuos, de quibus accepta compoſitione, aurum argentumque ſuperabundant in domo tua.

Cap. 6.

Eſſetque Polictus martyr cum Hilario atque Martino confeſſoribus. Inter Chariſbertum, Guntranum, & Chilpericum Reges Germanos pactum eſt, ut qui ex his ſine conſenſu fratrum Pariſos urbem ingrederetur, amitteret pariem ſuam, & pactum jurejurando ſancitum, ita ut perjuri iudex electus eſt inter ceteros Polyoctus ſeu Polyuctus, quia erat præſens ultor perjuri; teſtis ipſe Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 103. Apud Conſtantiнопolim vero magno cultu Polyoctus martyr colitur, pro eo præcipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjuriſ tam præſens ultor exiſtit. Pacta inter Reges jurejurando firmari mos fuit, ſupr. libr. 6. cap. 3. ubi dixi.

Ur-

Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populi, ac missa aufertarentur, indixit. Diaconi officium est indicare silentium plebi ad audiendas missas, ut probatur hic. Synes. ep. 67. κατὰ συμβεβηκός τὸν δὲ τῶν ἱερουργούντων, οἱ δὲ τῶν ἀκούοντων ἀπεκρίναντο αὐτῷ. Cum autem sacri pracones audientiam facerent, desit in silentium clamor. Eiusdem est indicare preces populo; Augustin. epist. 119. (al. 55. cap. 18. in fin.) Quando autem non est tempus, cum in ecclesia fratres congregantur, sancta cantandi, nisi cum legatur aut disputatur, aut antistes elata voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur. Eiusdem munus est, in sacris mysteriis sub tempore consecrationis Domini corporis, alta voce clamare, sursum corda; Chrysost. Homil. 29. **) ad Antiochen. αὐτὸν γὰρ οὐκ οἶτο παρακληθῆναι τὸν διάκονον πρῶτον, αὐτὸν δὲ καὶ ὁδοῦ καὶ καλῶς, καὶ ἀλλοῖς ὅτι ἐκείνῳ προσδοκῶνται. Haud enim illa diaconi exhortatio, sic amicus alloquens erecti stans, honeste frustra instituta est. Conc. Tolet. IV. can. 14. Sedenibusque in diuturno silentio sacerdotibus, & cor tantum habentibus ad Deum, dicat archidiaconus, orate, statimque omnes in terram prosternantur.

Hec eo dicente, omnis populus orationem pro Rege sudit ad Dominum. Populus publice orat pro Rege Guntrano. Etiam pro paganis Imperatoribus preces fudere Christiani; Tertull. apologetic. cap. 30. illuc suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocens; capite nudo, quia uni erubescimus; denique sine monitore, quia de pectore oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum t. probum, orbem quietum, quaecumque hominis & Caesaris vota sunt. Aut sine monitore, quia pagani orabant ex formula dicente Pontifice; Quint. Curt. lib. 4. cap. 13. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristrandum vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu praefers, capite velato praebet preces Regi, &c. Antiquum utrum precum pro Regibus & magistratibus commendat & Arnob. 4. advers. gentes (in fin.): Nam nostra quidem scripta, cur ignibus meminerit dari? cur immoviter conventicula duri? in quibus summus oratur Deus, paucis cunctis & vena postulat magistratibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, inimicis, adhuc vitam dependentibus, & resolutis corporum vincione. Et Gregorius ipse infr. libr. 8. cap. 4. Hec Rege dicente, omnes orationum fuderunt ad Dominum, ut intrinsece Regem (Guntratum & Childebertum nepotem ex Sigeberto fratre) ejus misericordia conservaret.

Et cernens se jam ad terminum Gothorum esse propinquum. Rigunthis filia Chilperici Regis, desponsata Regi Hispaniae, cum pervenisset Tolosam, cernens se jam proximam esse finibus Gothorum, (quia Septimania adhuc erat ditiois Gothorum; Gregor. supr. libr. 6. cap. 2. Agathon urbem, qua in Gothorum regno sita est, advenimus.) moras neccere cepit.

Reperitque thesauros abstulit de potestate Regina, & in domum quandam sub sigillorum munitione, & ac virorum fortium custodia, mancipat. Audita morte Chilperici, thesauri Rigunthis Reginae, a Desiderio Duce tolluntur, & in domo quadam sub sigillorum munitione a Desiderio Duce deponuntur. Thesaurus Rigunthis sigillo obnatos animadvertendum est, ne viderentur furto rapti, sed custodiz causa seponi. Moris veterum fuit securitatis causa nummos in sacculo deponere, & obfirmare sigillo; Chrysost. in Matth. homil. 5. (cap. 1.) θησαυρὸν μὲν γὰρ οὐ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Paucos enim plerumque nummos, cum aliquis accipit, & sollicite reponit in sacculo, & diligenter obfirmat sigillo. Unde sigillum solidorum nihil aliud est, quam sigillum sacculi pecuniarum, sic obfirmati sigillo; Augustin. de verb. Apost. serm. 19. al. 178. cap. 7. num. 8. Quasvis signa, interrogavit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Moris fuit res, quae capiebantur auctoritate iudicis, sigillo obfirmari; Gregor. infr. libr. 8. cap. 12. Nam egrediente Episcopo a civitate, statim res ecclesia t. diripi: & alia quidem sibi indicit, alia sub sigillorum munitione concludit.

Qui conjunctus cum supradictis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivam Curatiam vicat, in quo sanctus Martinus nostris (ut ajunt) Martini discipulus, re-

AD LIBRUM VII.

Cap. 1.

† In lib. meo
Griniacen-
sium.

In quo monasterio diu sub regula a patribus instituta versatus est. Ea tempestate singula monasteria propria habere regulam: regulam Lirynensium, & Griniacensium commendat Sydon. epist. 17. libr. 7. ad Volusianum: fluctuantemque regulam fratrum destitutorum, secundum statuta Lirynensium patrum, vel † Griniacensium se habemus informata. Regulam a patribus institutam, id est desumptam ex regulis patrum, habuit monasterium, in quo S. Salvius primum fuit monachus, inde abbas, ut refert Gregorius hic: propria etiam fuit regula

monasterii S. Ursini, postea Bituricensis Episcopi; Gregor. de † glor. confessor. cap. 80. Deinde concessis secum paucis monachis, sub regula monasterii de gens, semper orationi vacabat.

Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. S. Salvius rum abbas, postea Albigenis Episcopus, advenientes ad communionem precum admittebat, & eulogias eis ministrabat. Eulogia est panis seu refectio, quæ benedictionis causa datur; Gregor. infr. libr. 10. cap. † 16. De convivio etiam ait, se nullam novam fecisse consuetudinem, nisi sicut altum est sub domna Radegunde, se christianis fidelibus eulogias obtulisse. Augustin. contr. litt. Petuliani libr. 3. cap. 16. Eulogias panis simpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine venosæ turpitudinis ac furoris infamet.

Cap. 3.

Compositus tamen filius Saxo ille mortem ejus. Apud Francos poena homicidii erat fere pecuniaria; idcirco dixi poenam mortis componere, quia luebatur pecunia eadem analogia dicimus bannum componere, ut in can. statumus, 16. qu. 1. Bannum nostrum componat: & compositio est poena pecuniaria; Gregor. infr. libr. 9. cap. 19. Magnas mihi debes referre grates eo dulcissime frater eo quod interfecerim parentes tuos, de quibus accepta compositione, aurum argentumque superabundant in domo tua.

Cap. 6.

Essetque Polioctus martyr cum Hilario atque Martino confessoribus. Inter Charibertum, Guntranum, & Chilpericum Reges Germanos pactum est, ut qui ex his fine consensu fratrum Parisios urbem ingrederetur, amitteret partem suam, & pactum iurejurando sancitum, ita ut perjuri iudex electus esset Polyochus martyr, cum Hilario, & Martino confessoribus. Perjuri iudex electus est inter ceteros Polyochus seu Polyæctus, quia erat præfens ultor perjuri; testis ipse Gregorius de mirac. martyri. libr. 1. cap. 103. Apud Constantinopolim vero magno cultu Polyochus martyr colitur, pro eo præcipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjuriis tamen præfens ultor existit. Pacta inter Reges iurejurando firmari mos fuit, supr. libr. 6. cap. 3. ubi dixi.

Un-

Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populi, ut missa auscultarentur, indixit. Diaconi officium est indicare silentium plebi ad audiendas missas, ut probatur hic. Synec. ep. 67. κατὰ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἱερουργίαν, οἱ δὲ πρῶτοι αὐτοὶ ἀποκαταστήσαντες τὸ θῆναι. Cum autem sacri praecones audientiam facerent, desit in silentium clamor. Eiusdem est indicare preces populo; Augustin. epist. 119. (al. 55. cap. 18. in fin.) Quando autem non est tempus, cum in ecclesia fratres congregauerunt, sacula cantandi, nisi cum legitur aut disputatur, aut antistes clara voce deprecatur, aut communis oratio voce diaconi indicitur. Eiusdem munus est, in sacris mysteriis sub tempore consecrationis Domini corporis, alta voce clamare, sursum corda; Chrysof. Homil. 29. ** ad Antiochen. ὁ γὰρ ἀνὸς αὐτοῦ παρακαλεῖται τὸν διάκονον ἀπεσι, ὁ δὲ λέγει, ὁρδοὶ εὐαὶ καλῶν, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἑκκλησίας. Haud enim illa diaconi exhortatio, sic omnes alloquentis erecti stantes, honesta frustra instituta est. Conc. Tolet. IV. can. 4. Seditibusque in diuturno silentio sacerdotibus, & cor tantum habentibus ad Deum, dicat archidiaconus, orare, statimque omnes in terram prosternerunt.

Hic eo dicente, omnis populus orationem pro Rege fudit ad Dominum. Populus publice orat pro Rege Guntrano. Etiam pro pagani Imperatoribus preces fudere Christiani; Tertull. apologetic. cap. 30. illuc suspicientes Christiani manibus expansis, quia invocis; capite nudo, quia non erubescimus; denique sine monitore, quia de pectore oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tuam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum in probum, orbem quietum, quicumque hominis & Caesaris vota sunt. Aut sine monitore, quia pagani orabant ex formula dicente Pontifice; Quint. Curt. lib. 4. cap. 13. Alexander non alius magis terribus, ad vota & preces Aristrandum vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu praferens, capite velato praebet preces Regi, &c. Antiquum uluit pretium pro Regibus & magistratibus commendare & Amob. 4. aduers. gentes (in fin.): Nam nostra quidem scripta, cur ignibus numerant dari? cur immaniter conuenticula duri? in quibus summus oratur Deus, pauca tunc & venia postulat magistratibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, inimicis, adhuc vitam deponentibus, & resolutis corporum vincione. Et Gregorius ipse infr. libr. 8. cap. 4. Hec Rege dicente, omnes orationem fuderunt ad Dominum, ut utrumque Regem (Guntranium & Childebertum nepotem ex Sieberto fratre) eius misericordia conseruaret.

Et cernens se iam ad terminum Gothorum esse propinquum. Rigunthis filia Chilperici Regis, desponsata Regi Hispaniae, cum pervenisset Tolosam, cernens se iam proximam esse finibus Gothorum, (quia Septimania adhuc erat ditionis Gothorum; Gregor. supr. libr. 6. cap. 2. Agathon urbem, qua in Gothorum regno sita est, advenimus.) moras neccere coepit.

Reperitque thesaurus absconditus de potestate Regina, & in domum quandam sub figillorum munitione, & ac virorum fortium custodia, mancipat. Audita morte Chilperici, thesauri Rigunthis Reginae, a Desiderio Duce tolluntur, & in domo quadam sub figillorum munitione a Desiderio Duce deponuntur. Thesauros Rigunthis sigillo obgnatos animadvertendum est, ne viderentur furto rapi, sed custodire causa leponi. Moris veterum fuit securitatis causa nummos in sacculo deponere, & obgnare sigillo; Chrysof. in Matth. homil. 5. (cap. 1.) ὁνάρια μὲν γὰρ οἱ ὀλίγοι λαμβάνουσιν, καὶ οἱ πολλοὶ ἀποκρίνεται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Paucos enim plerumque nummos, cum aliquis accipit, & sollicite reponit in sacculo, & diligenter obgnat sigillo. Unde sigillum solidorum nihil aliud est, quam sigillum sacculi pecuniar, sic obgnati sigillo; Augustin. de verb. Apost. ferm. 19. al. 178. cap. 7. num. 8. Quaeritis signa, interrogatis sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Moris fuit res, quae capiebantur auctoritate iudicis, sigillo obgnari; Gregor. infr. libr. 8. cap. 12. Nam egrediente Episcopo a civitate, statim res ecclesia & Regi: & alia quidem sibi iudicari, alia sub figillorum munitione concludit.

Qui conjunctus cum supradictis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivum Curietiam vicum, in quo sanctus Martinus nostri (ut ajunt) Martini discipulus, re-

Cap. 9.

Cap. 10.

AD LIBRUM VII.

Cap. 1.

† In lib. mco
Griuinca-
sium.

In quo monasterio dia sub regula a patribus instituta versatus est. Ea tempellate singula monasteria propria habuere regulam: regulam Liryncensium, & Griniacensium commendat Sydon. epist. 17. libr. 7. ad Volusianum: fluctuantemque regulam fratrum delictuorum, secundum statuta Liryncensium patrum, vel † Griniacensium seftimus informa. Regulam a patribus institutam, id est defumptam ex regulis patrum, habuit monasterium, in quo S. Salvius primus fuit monachus, inde abbas, ut refert Gregorius hic: propria etiam fuit regula

monasterii S. Ursini, postea Bituricensis Episcopi; Gregor. de † glor. confessor. cap. 80. Deinde conleffis fecum paucis monachis, sub regula monasterii degens, semper orationi vacabat.

Ut cum quisque venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret. S. Salvius tum abbas, postea Albigenfis Episcopus, advenientes ad communionem precum admittebat, & eulogias eis ministrabat. Eulogia est panis seu refectio, quæ benedictionis causa datur; Gregor. instr. libr. 10. cap. † 16. De convivis etiam ait, se nullam novam fecisse consuetudinem, nisi sicut altum est sub domina Radegunde, se christianis fidelibus eulogias obtulisse. Augustin. contr. litt. Petuliani libr. 3. cap. 16. Eulogias panis simpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine venevofæ turpitudinis ac furoris infamet.

Cap. 3.

Composuit tamen filius Saxo ille mortem ejus. Apud Francos pœna homicidii erat fere pecuniaria; ideo dicit pœnam mortis componere, quia luebatur pecunia eadem analogia dicimus bannum componere, ut in cau. statumus, 16. qu. 1. Bannum nostrum componat: & compositio est pœna pecuniaria; Gregor. instr. libr. 9. cap. 19. Magnas mihi debes referre grates, o dulcissime frater, eo quod interfecerim parentes tuos, de quibus accepta compositione, aurum argentumque superabundant in domo tua.

Cap. 6.

Effetque Polioctus martyr cum Hilario atque Martino confessoribus. Inter Charibertum, Guntranum, & Chilpericum Reges Germanos pactum est, ut qui ex his sine consensu fratrum Parisos urbem ingrederetur, amitteret pariem suam, & pactum jurejurando sancirum, ita ut perjuri iudex electus esset Polyoctus martyr, cum Hilario, & Martino confessoribus. Perjuri iudex electus est inter ceteros Polyoctus seu Polyuctus, quia erat præsens ultor perjuri; testis ipse Gregorius de mirac. martyr. libr. 1. cap. 103. Apud Constantinopolim vero magno cultu Polyoctus martyr colitur, pro eo præcipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjuri tamen præsens ultor exiit. Pacta inter Reges jurejurando firmari mos fuit, supr. libr. 6. cap. 3. ubi dixi.

Un-

Unde factum est, ut quadam die Dominica, postquam diaconus silentium populi, ac missa auferretur, indixit. Diaconi officium est indicare silentium plebi ad audiendas missas, ut probatur *hic*. Synes. ep. 67. καὶ τὸν λαὸν ὁ δὲ αὐτοῦ ἱεροκήρυξ, οὕτως ὡς αὐτὸς ἐκτελέσειεν τὸ βῆμα. Cum autem sacri praedones audientiam facerent, desit in fletum clamor. Eundem est indicare praedones populo; Augustin. epist. 119. (al. 55, cap. 18. in fin.) Quando autem non est tempus, cum in ecclesia fratres congregantur, facila cantandi, nisi cum legatur aut disputatur, aut antistes clara voce deprecatur, aut communis oratio voce diaconi indicitur. Eiusdem munus est, in sacris mysteriis sub tempore consecrationis Domini corporis, alta voce clamare, sursum corda; Chrysost. Homil. 19. ** ad Antiochen. οὗ γὰρ αὐτοῦ οὗτο παρακαλεῖσθαι τοὺς διακόνους ἐπαι, οὗ λείπει, ἀλλὰ τὸ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπαι, οὗ ἀλλὰ οὗτο παρακαλεῖσθαι. Haec enim illa diaconi exhortatio, sic omnes alloquentis erecti stant, honesta frustra instituta est. Conc. Tolet. IV. can. 4. Seditibusque in diuturno silentio sacerdotibus, & cor tantum habentibus ad Deum, dicat archidiaconus, orate, statimque omnes in terram prosternantur.

Hic eo dicente, omnis populus orationem pro Rege sedit ad Dominum. Populus publice orat pro Rege Guntrano. Etiam pro pagani Imperatoribus praedones fudere Christiani; Tertull. apologetic. cap. 30. illos suspicientes Christiani manibus expansis, quia invocis; capite nudo, quia non erubescimus; denique suo monitore, quia de pastore oramus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis proximam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum & probum, orbem quietum, quaecumque dominis & Caesaris vota sunt. Ait sine monitore, quia pagani orabant ex formula dictante Pontifice; Quint. Curt. lib. 4. cap. 13. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristandum vocari iubet. Ille in candida veste verberans manu praefrens, capite velato praebet precibus Regi, &c. Antiquum uinum pretum pro Regibus & magistratibus commendat & Amob. 4. aduers. gentes (in fin.): Nam nostra quidem scripta, cur ignibus numeris dari? cur inuicem conuenientia dirui? in quibus summus oratur Deus, paucis & uenia postulat magistratibus, exercitibus, Regibus, familiaribus, iuuenis, adhuc vitam dependentibus, & resolutis corporum uocatione. Ex Gregorius ipse infr. lib. 8. cap. 4. Hec Rege dicente, omnes orationem fuderunt ad Dominum, ut utrumque Regem (Guntranum & Childebertum nepotem ex Sigeberto fratre) ejus misericordia conferret.

Ei ceruens se jam ad terminum Gothorum esse propinquam. Rignunthis filia Chilperici Regis, desponsata Regi Hispaniae, cum peruenisset Tolosam, cernens se iam proximam esse finibus Gothorum, (quia Septimania adhuc erat diuisionis Gothorum; Gregor. supr. lib. 6. cap. 2. Agathon urbem, qua in Gothorum regno sua est, aduenimus.) moras neccere cepit.

Cap. 9:

Reperitque thesauros absulis de potestate Regina, & in domum quandam sub sigillorum munitione, & ac vinorum sortium custodia, mancipat. Audita morte Chilperici, thesauri Rignunthis Reginae, a Desiderio Duce tolluntur, & in domo quadam sub sigillorum munitione a Desiderio Duce deponuntur. Thesaurus Rignunthis sigillo obnatos animadvertendum est, ne viderentur furto rapi, sed custodire causa leponi. Moris veterum fuit securitatis causa nummos in sacculo deponere, & obsignare sigillo; Chrysost. in Matth. homil. 5. (cap. 1.) Πιστὰ μὲν γὰρ αἱ οὐλὴν λαβὼν, οὗ αἱ βαλλάντων ἀποσθάναι, καὶ ἀπορίᾳ ἐκείνην. Paucos enim plerumque nummos, cum aliquis accipit, & sollicite reponit in sacculo, & diligenter obsignat sigillo. Unde sigillum solidorum nihil aliud est, quam sigillum saeculi pecuniae, sic obsignati sigillo; Augustin. de verb. Apost. term. 4. 19. al. 178. cap. 7. num. 8. Quasi signa, interrogavit saeculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Moris fuit res, quae capiebantur auctoritate iudicis, sigillo obsignari; Gregor. infr. lib. 8. cap. 12. Nam egrediente Episcopo a civitate, statim res ecclesia & diripit: & alia quidem sibi vindicat, alia sub sigillorum munitione concludit.

Qui conjunctus cum supradictis Ducibus, Lemovicinum accedens, Brivam Curatiam uicinis, in quo sanctus Martinus nostris (ut ajunt) Martini discipulus, re-

Cap. 10.

quiescit, advenit. Gundobaldus, qui se Chlotarii Regis filium dicebat, ex pacto foedere conjunctus cum Desiderio & Mummolo Ducibus, Brivam Curretiam vicum, qui est in Lemovicum finibus, ubi quiescit Martinus discipulus Martini Turo-nensis Episcopi, accessit, ubi palmæ seu clypeo superpositus Rex est salutaris, infelici omine, quia cum tertium circumduceretur, in terram corruit. Idem Ai-moin. lib. 3. cap. 761. Briva Curretia vicus nunc oppidum non ignobile in Lemo-vicibus, sic dictum a Corretia amne, qui id allabitur, hodie *Brive la Gaillarde*, ex incolarum ingenio, qui semper lati & hilares gaudent choreis & tripudiis. Ne du-bitemus vicum seu oppidum Lemovicum esse, quod hic locus notatur insignis tu-mulo B. Martini discipuli Martini Turo-nensis, corpus ibi in hunc diem magna cum veneratione & cultu quiescit, & hic videtur alius a Martino Santonen-si abbate æque discipulo Martini Turo-nensis, quem quiescere apud Santonas refert Gregor. de glor. confess. cap. 57. *Martinus Santonica urbis abbas, Martini, us ferunt, nos-si discipulus, apud vicum urbis ipsius, in monasterio, quod ipse post magistri du-mata edificavit, in pace quiescit.*

Rigunthis vero in basilica sanctæ Mariæ Tolosæ, in quam Reginaldi uxore.... Chilpericum manens confugerat, residabat. Rigunthis Regina, accepta morte Chil-perici patris, securitatis causa amissis thesauris confugit in basilicam sanctæ Mariæ, quæ est Tolosæ, in qua & Reginaldi uxor metu Chilperici se continebat. Basi-li-ca S. Mariæ Tolosæ est antiquissima, & vetulatis imagine veneranda, opere mu-sivo adornata, cujus reliquæ videntur circa latera altaris: olim fuit prioratus mo-nachorum Moytiacensium cluniacensis ordinis, sed in melius mutatus hodie transit ad Benedictinos reformatos, qui cum magna laude & reformationis læta propaga-tione ibi versantur.

Sed ita hæc ades in posterum a Ferreolo Episcopo reparata est. Basilica S. Marti-ni, quæ erat apud Brivam Curretiam vicum, infelici Gundobaldi adventu igni cre-mata, imitaurata est a Ferreolo Episcopo. Is fuit Episcopus Lemovicensis, cujus ante meminit Gregor. lib. 5. cap. 29.

- Cap. 12. *Pallula, quæ super altarium fuerant posita.* Pallæ altaris sunt pallia, quibus re-gitur seu velatur altare; *can. altaris, de consecr. dist. 1.* Gregor. infr. lib. 10. cap. 15. *Interea Justina præposita cum aliis sororibus palla altaris, quod erat ante crucem Do-minicam, extincto cereo abbatissam operit: vel sepulcrum sanctorum; idem de mi-rac. B. Martini. lib. 2. cap. 54. Ibi que iterum atque iterum prostrata de palla, quæ sanctum regis tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit.* Idem de glor. confess. cap. 79. *adsumpta igitur palla de beati sepulcro, componunt in modum sereni.* Inde diminutivum pallulæ; præter hunc locum, Gregorius de mirac. martyr. lib. 1. cap. 47. *De quo insecta linteamina vel pallula, sive vela ecclesiastica, beatus cruor collectus est.* Pallia altaris vocat idem Gregor. infr. h. lib. cap. 22. *Apprehende pal-lium altaris, infelix, quo sacra munera conteguntur, ne hinc abjiciaris.* Sigebert. in chronic. ad ann. 451. *In Africa exaradcentibus Wandalis, cum ita librorum divinos exuerent, & de sacris palliis ac vestibus vestes sibi facerent.* Proculum quendam missum Genferici Regis Vandolorum, qui de palliis altaris eamifas sibi & temora-lia faciebat, notat Victor Vitenf. de persecut. Vandalic. lib. 1.

Et non solum ipsa, sed etiam herbula olim collectæ, altarioque locatæ, nequaquam exusta sunt. Miraculo notatur, quod incensa Maroialensi ecclesia diocesis Turo-nensis, in qua habebantur reliquæ B. Martini, pallæ altaris, & herbulæ olim arti-impositæ, nequaquam arserunt. Floribus & herbulis ornari solita altaria & ec-clesiæ; Hieronym. ad Heliiodor. (epist. 60. al. 3. num. 12.) *Hoc idem possumus & de isto dicere, qui basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula, diversis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbravit: ut quicquid placebat in ecclesia, tam dispositione, quam visu, presbyteri laborem & studium testaretur.* Herbulis con-spersi etiam tumuli sanctorum; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Et statim accedens quan-dam de herbulis, quas devotio populi sacrum fecit in tumulum, manu linteo opera sacerdotæ porrigente suscepit, repositaque diligenter domum detulit.* Idem de mirac.

mat-

martyr. lib. 1. cap. 71. *Accidit autem fortuito, ut extensa dextera manus palma, folium herba salvia, quod pro honore martyrum in crypta confectum fuerat, operiret.*

Eberonem cubicularium Childeberti Regis. Ebero cubicularius Childeberti Regis Turonibus impositus a Childeberto juniore post mortem Childeberti Regis. Is fuit Princeps cubiculariorum: sic Eberulfum cubicularium Chilperici Regis memorat idem inir. *h. lib. cap. 21.* Chundonem cubicularium Guntrani Regis celebrat idem *libr. 10. cap. 10.* Hic idem est qui camerarius, cujus officium depingit Hincmar. *epist. 3. cap. 21.* Episcopi cubicularios etiam dicimus; Gregor. *supr. lib. 2. cap. 12.* de Bricio Turonensi Episcopo, Martini proximo successore: *Nam mulier, ad quam cubicularii ejus vestimenta deferre solebant ad ablundum.*

At ille: tradi ei, inquit, in potestatem non poterit, quia filium Regem habes. *Cap. 14.* Childeberto postulante per legatos a Guntrano Rege, ut traderet Fredegundem, quasi maleficam & ream necis Chilperici Regis & plurium aliorum Regum, Guntranus non audivit, dicens, non posse pœnæ tradi Reginam, quæ filium Regem haberet, quia Regina non teneretur legibus; *l. Princeps, ff. de legib. l. donationes 26. G. de don. m. vir. & uxor.*

Et quia sonnerat Gundobaldum manifeste Regem levatum. Ballomeris, dictus Gundobaldus, apud Brivam Curretiam vicum in Lemovicibus Rex levatus, id est Rex salutatus per elevationem solemnem supra clypeum, de quo *supr. h. lib. cap. 10. & Aimoin. libr. 3. cap. 161.* eundem Ballomerem dictum scribit Gregor. *infr. h. lib. cap. 36.* *Tu ne es ille, quem Ballomerem nomine sapius Galliarum incola vocitabatur?*

Cui ille: tu, inquit, Dominus & Rex regali in solio resides, & nullus tibi ad ea quæ loqueris ausus est respondere. Guntrannus Boso a Guntrano Rege accusatus quasi auctor esset consiliorum Gundobaldi, Regi non respondit propter reverentiam, quæ debetur Principi. Silanus repetundarum accusatus a Tiberio, crimen non negavit, ne contradiceret Principi; de quo Tacit. *3. annal. (cap. 67.) Ac sepe etiam consensuum erat, ne frustra quaesivisset.* Pari consilio Licinianus a Domitianus reus factus incestus cum Vestali, crimen confessus est; Plin. *lib. 4. epist. 11. Confessus est quidem incestum: sed incertum, utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, si negasset.* Fremebat enim Domitianus, aestuabatque ingenti invidia destitutus, id est metu invidiæ, destitutus probationibus. Quam patienter lenendæ sint injuriæ Regum, exemplo docuit Harpagus, qui liberis appositis in epulas, quarrenti Astyagi Regi Medorum, an cibus placeret; apud Regem, inquit, omnis cœna jucunda est; Herodot. *libr. 1. Senec. de ira libr. 3. cap. 15.*

At si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur. Tu, o Rex piissime, ponens loc in Dei judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit dimicare. Guntrannus Boso, de objectis Guntrano Rege innocentiam suam purgaturus, petit, ut si quis accusator sit, in medium prodeat, & res committatur Dei judicio, id est ut duellum, quod erat genus purgationis, indiceretur a Rege, ut eventus probaret uter esset nocens. Moribus Francorum in causis criminis, deficientibus probationibus purgatio solebat indicî a Principe vel magistratu per duellum seu monomachiam; Gregor. *infr. lib. 10. cap. 10. cumque uterque in praesentia Regis intenderent, & Chundo diceret, numquam a se hac praesumpta quæ obiciebantur, Rex campum dijudicat.* Hoc jure Comite Jopeni reo postulato perduellionis, a Galtero Cæsariensi privigno, judicio curie certamen indictum purgationis causa pro moribus Francorum; Willelm. Tyrius de bell. sacr. *libr. 14. cap. 16.* His ira se habentibus verbis, de consuetudine Francorum, decernitur inter eos pugna singularis, & ad exequendam pugnam dies competens designatur. Hoc genus purgationis per duellum, quasi non canonicum, damnatum constitit Nicolai I. *epist. 50. can. monomachiam, 2. qu. 5. & Celestini III. cap. 1. de purgat. vulgar.*

Tunc Rex bis verbis succensus, iussit super capita euntium projici equorum sterco- ra, putrefactas hostulas, paleas ac sanum putredine dissolutum, ipsumque sætidum urbis lutum. Legatis Childeberti Regis a Guntrano discedentibus injuriæ causa mis-

sa super capita eorum equorum stercora, putrefactæ hastulæ, & aliæ sordes. Hastulæ sunt lignæ: hastulæ seu virgulæ e ligno levigatæ in modum haitæ; Gregor. de glor. confessor. cap. 40. *Vade, inquit, facitque hastulam parvulam ex ligno.* Idem cap. 95. ejusd. libr. *dignum est, ut de ipsius signi tenuitate magnum aliquid profectum.* Nam sapius de eo hastula facta, parumper acuta, dolori dentium remedia contulerunt: & infra: *extractio cultro hastulam excusit ab ostio.* Idem cap. 105. ejusd. libr. *Facitque hastula una de parte acuta, ut in humanis visibus ad purgandos dentes fieri solet.* Glaber lib. 1. cap. 4. *Alius quoque Sarracenorum eorundem cultro depleverunt ligni hastulam.* Male Pithæi codices *castulam*.

Cap. 15.

Leonardus ex domesticus. Dignitates palatine erant ad tempus: Leonardus dicitur ex domesticus, quia functus erat officio domesticus, id est omnis domesticorum. Domesticus est comes domesticorum, ut infr. lib. 9. cap. 19. *Sed in posterum a Elaviano domesticus reddita sunt.*

Hæc illa audiens, furore commota, iussit eum in ipsa ecclesia spoliari, nudatumque vestimentis ac balteo, quod ex movere Chilperici Regis habebat, discedere a sua subter praesentia. Fredegundis Regina Leonardum ex domesticus, unum ex comitibus Rignithis filiz, ob eam sine ope destitutam, veste & balteo accepto a Rege Chilperico spoliavit. Spoliatio velis & baltei est symbolum ademptæ dignitatis. Hoc pacto Dinamius fide data reconciliatus Theodoro Episcopo Massiliensi & Gundulfo Duci, recepit vellem, qua spoliatus erat; Gregor. sup. lib. 6. cap. 11. *Tunc Leonardus hæc omnia revertens, veniam petens, datis Duci multis numeribus, reddidit etiam sacramento, se fidelem Episcopo deinceps Regique futurum, suis indultis indumentis.* Idem lib. 5. cap. 1. 39. *Et adprehensum spoliavit eum indumentis, induitque illum veste villi.* Idem eod. libr. cap. 1. 40. *nudatur armis, Et vestibus, ut villi indumento contectus, Regina vinctus adducitur.* Idem eod. libr. cap. 1. 49. *Venit Leudastes in urbem Turonicam... adprehensus Platonem archidiaconum Et Galienum in vineula coniecit: catenatosque ac exutos veste jubet eos ad Reginam deduci.* Balteum est cingulum militare dignitatis insigne, quod dabatur a Principe; R. 2. C. ut dignis. ord. serv. l. omnes, C. de matr. ut hoc loco Leonardus ex domesticus spoliatur balteo, quod a Childerico Rege acceperat. Balteum erat cingulum ex auro; Gregor. infr. hoc libr. cap. 21. *sub specie emptionis abstexit, data ipsi homini parte aureæ baltei sui.* Idem infr. h. lib. cap. 38. *Nunc autem deponit balteum meum aureum, quo cingitur.* Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 61. *Ignitur quodam tempore homo devotus balteum ex auro purissimo, cum omni apparatu studiofissimè fabricatum, super altare basilicæ illius posuit.* Patricius insigne fuit cingulum; Cedren. in Theophil. (num. 254. circ. fin.) *et si mirari nupam Oraxia tunc vi, et superius et quibus: Mater quoque ejus Theofilistæ cingulo Et patriciatu honorata est.* Cassiodor. 6. var. epist. 2. de patriciatu: *Hinc est, quod Et honor ipse cinctus est, cum videret, nihil jurisdictionis habens, Et judicantis cingulum non deponens.* Balteum est cingulum, e quo pendet gladius; Gregor. infr. hoc libr. cap. 29. *At Cleudius extracto a balteo gladio, ad eum dirigit.* Idem infr. cap. 47. ejusd. libr. *ille extracto baltei gladio, dominum sancire non meruit.* Idem libr. 10. cap. 10. *Puer vero extracto cultro, qui de cingulo dependebat.*

Nellarium autem Baudegisili Episcopi fratrem nefandis accusationibus cum Regem tentavit obruere. Baudegisilus fuit Cenomanensis Episcopus; Gregor. de mirac. lb. Martin. libr. 3. cap. 35. *Badogisilus Cenomanensis Episcopus, ad quandam locum diacefis sue venit ad basilicam beati viri, Et nomine Et reliquis consecrandam.* Eiusdem meminit Gregorius infr. libr. 8. cap. 78.

Ipsæ enim cum Mummolo præfecto multos de Francis, qui tempore Childerici Regis senioris ingenii fuerant, publico tributo subegit. Infelicitas Regni Chilperici notatur ex hoc, quod ejus tempore ab Audone iudice cum Mummolo præfecto, multi de Francis, id est nobilibus, qui erant ingenui, id est immunes a vectigalibus publicis, his fuisse submissi. Eadem nota imponitur Philippo A. quod milites, id est nobiles, qui erant liberi & immunes, vertiavit, id est testiam partem bonorum ab eis

eis expressit; Rigord. in Philippo A. (ad ann. 1199. in fin.) *Militar, qui aliam suam libertate gaudere consueverant, & homines ipsorum, seriarum, id est certam partem annuum honorum suorum eis violenter abstulit.*

*Adferbat enim Regina, eum non debere recipi, qui fuisset per iudicium quadraginæ a quinque Episcoporum a sacerdotali officio segregatus. Prætextatus Rothomagensis Episcopus damnatus iudicio quadraginta quinque Episcoporum; minor tamen numerus sufficiebat: Episcopus petiit damnari iudicio duodecim; can. *) presul, can. † nullam, 2. qu. 4. can. hoc quippe, 3. qu. 6. can. 1. & 2. 3. qu. 8. can. duodecim, 4. qu. 4. Chronopium Episcopus iudicio 70. Episcoporum damnatum refertur in l. † 20. C. Th. quor. appelles.* Cap. 16.

Et sic a Rege susceptus, atque convivio ejus adjectus ad urbem suam regressus est. Post mortem Chilperici Regis Prætextatus Episcopus Rothomagensis ab exilio revocatus studiis civium, civitatem suam rediit: inde cum Parisios venisset ad Guntranum Regem, orans ut sua causa repeteretur, Regina id est Fredegundis contendeat non esse recipiendum, qui fuisset depositus iudicio quadraginta quinque Episcoporum: cum Guntranus in eo esset, ut synodum congregari vellet rei disceptandæ causâ, Ragnemodo attestante, eum ab Episcopatu non depositum, sed poenitentiam ei inunctam, a Rege susceptus, & epulis ejus adhibitis ad urbem suam rediit. Ex concilio Toletano XII. can. 3. excommunicati ad regionem mensam admissi, pro absolutis habentur, & recipiendi sunt in ecclesiam, quem canonem ex capitularibus laudat Ivo Carnot. epist. 62. & 171. (al. 123. & 195.)

Promotus vero, qui in Dunensi castro, ordinante Sigiberto Rege, Episcopus fuerat institutus. Promotus contra canones volente Sigiberto Rege, Episcopus institutus in Dunensi castro, quod est diocesis Carnotensis: verum post mortem Regis a motus salvo presbyterii honore, accessit ad Childebertum natus ut restitueretur: sed obstitente Pappolo Carnotensi Episcopo, minime petita impetravit. Episcopatus scindi non potest sola auctoritate Principis; sen. lege, 10. dist. can. porvenit, 101. dist. Dunense caltrum diocesis Carnotensis; Gregor. infr. h. libr. cap. 29. Regressus autem ad Dunense castrum, Comitum communis. Inde Dunenses censentur inter Carnotenos; Gregor. supr. h. libr. cap. 2. Aurelianusenses cum Blensesibus juncti super Dunenses irrunt: & mox: conjuncti Dunenses cum reliquis Carnotensis, de vestigio subsequuntur. Extat epist. Ivonis Carnot. † 20. quæ scripta ad virginis Dunensis monasterii: Dunense caltrum, est Chateau Dun. Cap. 17.

Cum Melanio Episcopo, qui de Rothomago submotus fuerat. Exulante Prætextato Rothomagensis Episcopo, viventes sedem occupavit Melanius, qui post mortem Chilperici restituito Prætextato, Rothomago pulsus est. Qui viventes Episcopi sedem occupavit, est fur & lairo; can. non furem, 7. qu. 1. Nefarie occiso Prætextato infidiis Fredegundis Regina, Rothomagenses intercesserunt, ne Melanius, seu Melanitus in locum Prætextati reciperetur; de quo infr. libr. 8. cap. 31. Hunc fuisse unum ex authoribus necis Prætextati tradit Gregor. eod. libr. cap. 41. Cap. 19.

Veniens igitur clericus cum diversis ingeniis se eidem commendavit. Clericus submissus a Fredegunde ad Brunichildem, ut eam interficeret, ad eam venit, quasi a Fredegunde ad ejus patrocinium confugiens, & variis ingeniis id est artibus se ei commendavit: ingenium est dolus, artificium; Gregor. supr. libr. 6. cap. 22. Proclamante vero Episcopo, & dicente, quod sapius hic ingenia quæreret, qualiter eum ab episcopatu desjceret. Idem libr. 8. cap. 28. ut quocunque ingenio exentritur illuc prohiberet ira. Commendare personam vel speciem est laudare: & hoc est quod dicitur in l. si vero, §. cum quidam, ff. mandat. & in l. ea, qua, de contrah. empt. ea, quæ commendandi causa dicantur, non obligare. Commendatio artis est laudatio artis; Ammian. lib. 22. (prope fin.) pro omni tamen experimento sufficit medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandria se dixerit eruditum. Commendare se hic nihil aliud est, quam se tradere in clientem, & gratiam quærere apud Principem vel majorem. Cap. 20.

Tunc Rex juravit omnibus optimatibus, quod non modo ipsum, verum etiam pro- Cap. 21.

†† Idem au-
ctor lib. 8. cap.
6. in fine. Cui
patres propin-
quique eorum,
de quibus a-
gebatur, in-
sererant; ne
de sua qui-
dem salute fe-
cui: quippe
Macedonii mo-
re perire debe-
bant, omnium
devotis capi-
tibus, qui san-
guine conti-
guissent eos.

Cap. 22.

geniem ejus in nonam generationem deleat, ut per horum necem, consuetudo auferretur iniqua, ne Reges amplius interficerentur. Nefarie occiso Chilperico infidius Fredegundis Regina, ea, ut se purgaret, crimen retulit in Eberulfum cubicularium Regis: quo audito Guntranus Rex juravit, se interfectorem & ejus sobolem sublatum in nonam usque generationem, ut tolleretur iniqua consuetudo interficiendi Reges. Lege Macedonum propinqui eorum, qui viz Regis insidiati essent, una cum his necabantur: quam legem ut durior in cognatis Parmenionis & Philotæ remisit Alexander; Quint. Curt. libr. 6. cap. 11. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, postquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiosi erant, cum ipsis necarentur; & alii se interficerent: & infra: donec Rex tumultu cognito legem se supplicio conjunctis fontium remittere alixit. Constitut. Arcadii & Honorii reorum perduellionis filii vita, imperatoria specialiter lenitate conceditur, cum paterno, inquit lex, deberent perire supplicio, in quibus paterni hoc est hereditarii criminis exempla metuantur; l. quisquis, §. filii, C. ad leg. Jul. majestatis.

Exstabat tamen causa, ut easdem obliviscer, eo quod filium ejus de sacro lavacro suscepissim. Gregorius scribit, se multas injurias accepisse ab Eberulfo, qui tutelæ causa confugerat in basilicam sancti Martini, seque eas remisisse non sine causa, quia ejus filium de sacro fonte suscepit, quod erat reconciliationis & remissionis injuriæ idoneum argumentum.

Habebat enim pro timore Regis in ipso salutorio basilica mansorem. Eberulfus tutelæ & securitatis causa confugit in basilicam S. Martini, & mansio ei fuit in salutorio basilicæ, quia salutorium basilicæ, quod est hospitium Episcopi juxta ecclesiam, eodem jure asili gaudebat, quia ipsa ecclesia de salutorio dixi lib. 2. cap. 21.

Per illud salutorii ostium introeuntes puella cum reliquis pueris ejus suspiciebant picturas parietum. Saluatorium erat continens basilicæ, & dum Eberulfus tutelæ causa versaretur in basilica S. Martini, & in salutorio ejusdem metatum haberet, puellæ cum pueris ejus per ostium salutorii ingredientes basilicam, spectabant picturas parietum. Moris antiqui erat parietes ecclesiarum variis picturis sacris exornari: de quo supra lib. 2. cap. 17.

Et nos in basilica in initio noctis orationis gratia psalleremus. Vespertinum officium, quod vespæ appellamus, solebat celebrari sub noctem post solis occasum; conc. Emeriten. can. 2. Oportet igitur, ut sicut in aliis ecclesiis vespertino tempore, post lumen oblatum, prius dicitur vespertinum, quam sonum in diebus festis, ita & a nobis usufruatur in ecclesiis nostris: unde lucernarium dicitur, quod celebratur accensis lucernis; conc. Tolet. l. can. 9. Lucernarium vero nisi in ecclesia, non legatur. Græcis λυχνάριον; syn. VI. in Trull. can. 1. 90. ἐν τῇ λυχνάρῳ, in vespertino.

Cumque jam altarium cum oblationibus pallio serico opertum esset. Altare cum oblationibus regitur pallio. Oblationes sunt panes oblati, qui imponuntur altari, ad eucharistiæ consecrationem; Augustin. de tempor. serm. 215. (al. 265. num. 2. in append.) Oblationes quæ in altario consecrentur offerre. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit. Inde panes, qui eucharistiæ causa consecrandi, altari imponuntur, oblatas vocat conc. Tolet. XVI. can. 6. ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit preparatus, neque grande aliud, sed modica tantum oblata, secundum quod ecclesiastica consuetudo retineat. Hujusmodi panes seu oblationes altari impositas pallio velari, & altare ipsum moris fuit: & hoc est quod rursum indicat Gregor. infr. hoc cap. Adprehende pallium altaris, infelix, quo sacra munera continguntur, ne hinc abiciaris. Idem de vit. patr. cap. 8. dant cooperitorum Sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus regeatur: & infra: cooperitorium vero, quia rarum est, non ponatur super munera altaris, quia non exinde plene regitur mysterium corporis sanguinisque Domini.

Denique anno superiore commotum quendam levem a civibus ecclesia, octores facit in-

interpellare. Hic locus est depravatus incititia librariorum, & facile restituetur; emendata interpunctuatione, & scribendo Commotum per litteram majusculam, quasi nomen proprium personæ: sic lege igitur, *Commotum quendam levem & civibus ecclesia auctores fecit interpellare*: horum verborum facilis sensus est. Eberulfus Commotum quendam levem & stultum, unum e civibus Turonensibus, ecclesie auctores fecit interpellare, id est per eum interpellavit de vendendis sibi rebus ecclesie.

Judicatum est, ut se infonem redderet sacramento. Injurius civis Turonensis reus postularus de nece Armentarii Judæi, deficientibus testibus, ei indicta est purgatio per sacramentum: deficiente probatione, iudici solebat purgatio per sacramentum; *can. Mennam, 2. qu. 5.*

Cap. † 23.

Neque... cautiones Judæi defuncti reperta sunt. Cautio est chirographum, id est privata scriptura, qua debitor creditori se soluturum certam pecuniam cavet; *l. lecta ff. de reb. cred.* Augustin. de cur. pro mortuis agenda, cap. 11. *Tunc ei nimis anxio apparuit idem pater ejus in somnis, & ubi esset recantum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicavit*. Hieronym. in Esaïam libr. 16. cap. 58. (verf. 6. & 7.) *nomina, quæ vulgo appellant cautiones*. Senec. de benef. libr. 7. cap. 10. *Videò istis diplomata, & syngraphas, & cautiones, vacua habendi simulacra*.

Medardum Tribunalum. Tribunal hic est exactor tributorum; Gregor. de glor. confell. cap. 41. *Tempore autem Theudechilde Regina Numinus quidam tribunus ex Arverno de Francia post reddita Regine tributa revertens*. Idem de mirac. B. Martini. libr. 2. cap. † 11. *Conjux Aniani tribuni nomine Unimola*. Idem infr. libr. 10. cap. 21. *sed & alium tribunum potestatis virum circumventum dolis interfecerunt*.

Injurius tamen ad placitum in conspectu Regis Childerici adventit, & per triiduum usque occasum solis observavit. Injurius vocatus ad placitum, id est in iudicium in curiam Regis, placitum seu iudicium observavit, in iudicio stetit per triiduum, usque ad solis occasum. Solis occasu sc. solvitur iudicium. Et hoc est, quod statutum est 12. tab. (tit. 7. 10.) *Solis occasus suprema tempestas esto*. Gell. libr. 17. cap. 2. Macrobi. lib. 1. cap. 3.

Sed Episcopus loci Maroveus dure suscepit hos nuncios. Maroveus fuit Pictaviensis Episcopus, quem commendat Gregor. de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 44. *Actum est autem hoc per festivitatem sancti Patroni, in qua Maroveus Pictavius Antistes aderat, non immerito Hilarii beatissimi discipulus predicandus*. Ejusdem meminit idem de glor. confell. cap. † 106.

Cap. * 24.

Effracto uno de sacris ministeriis calice aureo, & in numismata redacto, se populumque redemit. Maroveus Pictaviensis Episcopus se & plebem redemit a Guntrani Regis copiis, conflato calice aureo, & ex eo nummis cufis. Vasa ecclesiastica distrahi possunt pro redemptione captivorum, & alimonia pauperum; *l. sancimus 22. C. de SS. eccles. Gregor. libr. 6. epist. 13. ind. 15.*

Servitium enim patris ejus tale fuerat, ut molendina ecclesiastica studeret, id est curaret: studere idem sonat quod curare; Gregor. supr. libr. 6. cap. 32. *Iustusque Rex, ut studeretur a medicis, quoadusque ab his ictibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur*.

Cap. 25.

Exinde Tolosam digressus, emisit nuncios ad Magnulfum Episcopum civitatis, ut ab eo susciperetur. Magnulfus Tolosanus Episcopus Gundobaldo pro viribus restitit, propter quod multa passus est, quæ referuntur a Gregorio, & Aimoin. lib. 3. cap. † 69. Ejusdem meminit Gregor. infr. h. libr. cap. 32. Hic subscript († per missum sc.) conc. Matisconensi II. anno Chr. 583. Magnulfus Lupi Ducis fratrem carmine celebravit Fortunatus libr. 7. cap. 10. an idem fuerit cum isto vix est dicere, aut credere.

Cap. 27.

Post hæc exercitus ab urbe Pictava remotus in antea, post Gundobaldum proficiscitur. In antea idem sonat quod in posterum: Gallis dices *en avant, deorsum*. Gregor. infr. h. libr. cap. 35. *Reliquum vero vulgus in ante non sine grandi metu progressum est*. Idem infr. libr. 8. cap. 43. *Sonus autem his diebus exierat, quod Fredegundis oculos in Hispania nuncios dirigeret, eosdemque a Palladio Santonica urbis Episcopo etiam susceptos, & in antea transmissos fuisse*. Idem de vit. patr. cap. 4.

Cap. 28.

cum in Dei semper operibus creveret, aulam beati Antonii Antistitis basilicam, sanctum corpus in antea transtulit: sed non fuit sancto acceptabile hoc opus. Baldric. chronie. ***). Camerac. lib. 1. cap. 118. Ut Walterus pro admissis xv. libris argentorum revocaret, ac in antea se quietum esse pmitteret.

. Ad Trevonium fluvium. Doronia, vel ut legitur hic Doronia flumen amenissimum, & piscosissimum Aquitanie, ex Arvernibus oritur, per Petrogarios fluit, & Garumna mergitur: de quo rer. Aquitanie. lib. 1. cap. 21.

Cap. 29. Claudius Turonis accessit. Et cum iter ageret (ut consuetudo est barbarorum) auspicia intendere cepit, ac dicere sibi esse contraria. Claudius cum iter faceret Turones iussu Guntrani Regis, ut manum injiceret Eberullo, qui tutelæ causâ latebat in basilica B. Martini, captavit auspicia more barbarorum, nimirum ex volatu avium. Vascones & Hispanos valde infansisse studio captandi auguria ex volatu avium; teidem habemus Lamprid. in Alexandro Severo: *opponitotus magnus, ut & Vascones & Hispanorum & Pannoniorum augures vicerit*. Julin. lib. 1. 24. cap. 3. *ducibus avibus* (nam augurandi studio Galli præter ceteros callent.) Petr. Vallis Serenif. histor. Albig. cap. 47. de Raymundo Comite Tolitano: *Ipse enim mox Saracenorum in volatu & cantu avium & ceteris auguriis spem habebat*. Claudius ille forte fuit unus ex cancellariis seu notariis regalibus, de quo incepit Gregor. de mirac. B. Martini. lib. 4. cap. 28.

Ad convivium basilica sancta cum eadem & reliquis civibus est assicius. Solemnēs epulæ solebant præitari civibus Turonensibus in basilica sancti Martini; Gregor. infr. lib. 8. cap. 2. Surrexi, gavisus fateor, ad occursum ejus, & data oratione deprecor, ut in mansione mea aulogias beati Martini dignaretur accipere. Episcopi solebant quinquennalia & decennalia celebrare, & his diebus civibus solemnēs epulæ erogare; Gregor. infr. lib. 8. cap. 1. 39. de Badegisio Cenomanneus Episcopo: *Quinto autem anno episcopatus sui expleto, cum jam sextum ingrederens epulum civibus cum immensa lætitia preparasset, a febre correptus*.

Elevata contra basilicam manu, ait: Martine beatissime, fac me uxorem cum parentibus cito videre. Claudius animo meditans eadem Eberulli, qui tutelæ & præsidii causâ latebat in basilica B. Martini, & timens sanctum ultorem sceleris, invocat sanctum elevata manu contra basilicam. Solemnis invocatio seu adjuratio sanctorum fiebat elevata dextera contra altare vel basilicam ejus: sollemnis etiam fuit formula sacramenti levata manu ante altare; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 33. de ecclesia S. Stephani apud Biturigas: *Ingressique in hujus memorata ad s. altare, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor causa perjurasse eos clara voce testatur*. Idem eod. lib. cap. 53. *Ingressique basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen sancti voluisset ore patulo nominare, hæsi vox in faucibus*. Idem de vit. patr. cap. 8. *At ille nihil moratus accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extantem tenebat, elevansque manus suas ut sacramentum daret, cecidit retrorsum supinus*.

Igitur Claudius timore perterritus, cellulam abbatis expetiit. Hic erat abbas monasterii S. Martini Turonensis, quod majus monasterium dicitur; Gregor. ipse de mirac. B. Martini. lib. 3. cap. 42. *Monachus igitur majoris monasterii, ex iussu abbatis, ad cellulam aliam, quasi aliquid operaturus accessit*. Ordetic. Vital. lib. 4. (in princ. ad ann. 1067.) *Majus enim monasterium a sanctissimo Martino Turonensi Archiepiscopo captum est, ibique bonorum hominum religio crevit inspirante Deo, & multiplicata est*. Bernard. epist. 126. (cap. 10.) *Cluniacenses, & qui de majore monasterio sunt: vultis Marmoussier*.

Nonnulli etiam matriculariorum & reliquorum pauperum, pro scelere commissio te-
lum cellula conantur evertere. Variæ & distinctæ erant matriculæ, seu census & descriptiones eorum, qui alebantur sumptu ecclesiæ: prior erat clericorum & canonicorum, qui inde dicti matricularii; Adam. Brement. ***). lib. 3. cap. 5. *Cum & ego indignissimum ecclesia Dei matricularius Bremam veni: & hujus matriculæ cura, seu regimen fuit penes primicerium; Isidor. Hispalen. in epist. ad Ludifredum Cordubens.*

Basi-

Basilicanos ipse constituat, & matriculam ipse disponat. Alia fuit matricula pau- *Can. perle. dist.*
perum & ægrorum, qui alebantur etiam expensis ecclesie; Gregor. de mirac. B. Mar-
tin. libr. 1. cap. 31. Cum ad matriculam illam, quam sanctus suo beneficio devo-
um elemosynis pascit, quotidie a fidelibus necessaria tribuantur. Idem libr. 2. (de
mirac. ejusd.) cap. 22. de Remigia matrona: *Quæ vigilis & orationibus insistenti,*
eam matriculam, qua ibidem congregata est, pasceret. Idem de mirac. martyris lib.
2. cap. 137. celebratisque vigilis, mane pauperibus, qui ad matriculam illam erant,
ribum potumque præsule. Flodoard. libr. 1. cap. 18. Pauperibus duodecim in ma-
tricula positis, ante fores ecclesie expectantibus stipem, duo solidi, unde se reficiant
inferuntur: & infra: Pauperibus in matricula positis solidus dabitur ad eorum refe-
ctionem. Inde adsumpti promovendi ad ordines & beneficia ecclesiastica; idem Gre-
gor. lib. 5. cap. 149. Irvenimus ecclesiam conturbatam per Riculsum presbyterum,
nam hic sub Eufonio Episcopo, de pauperibus provocatus, archidiaconus ordinatus
est. Alia erat matricula viduarum, quæ sustentabantur etiam ope ecclesie, quæ
Græcis *υποψύδα* dictæ, propter ætatem; conc. Laodicen. can. 11. nostris matri-
culariæ, a matricula in qua descriptæ erant, ut vertit interpres Latinus; *can. mu-*
lieres, 32. dist. Flodoard. libr. 1. cap. 9. ex testamento † B. Remigii: *Sanctimonii-*
libus ex viduis in matricula positis solidos tres. Etiam inter monachos fuere matri- *ex testamen-*
culari, nempe fratres laici seu converii; de quibus Aimoin. libr. 4. cap. 33. de fun- *to Bennagii*
datione & dotatione cœnobii S. Dionysii per Dagobertum R. Prædia vero tam in- *Sanctimonii-*
numera fratribus in eodem loco Deo famulantibus sive matriculariis ecclesia contulit, *libus & in*
ad devotio animi ejus pluribus admirabilis esset. Matricularii dicti & aditui sive cu- *matricula po-*
stodes rerum ecclesie, qui accipiebant oblationes & elemosynas ecclesie, quia con- *sitis solidos*
ferebantur in sumptum matriculæ pauperum & aliorum: & ad hos pertinet quod re-
fertur de Chlodoveo Rege, eum dedisse centum solidos ecclesie S. Martini Tur-
onenfis ex voto in gratiam victoriæ reportatæ de Alarico Rege Gothorum, pro re-
demptione equi, quem voverat sancto; Abbas Urspergens. in chronico ad ann. †
743. Pro equo vero, quem ibi dimiserat, dedit matriculariis ecclesia centum solidos,
ut eum reciperet: ad eundem se refert Baldricus Noviomens. *** libr. 1. cap. 33. Missa
igitur legatione ad matricularios, duplo restituit, siquæ salutis pristina redditus est.

Sed & emergenti, ac diverſi † egeni, cum petris & filiis ad ubiſcundam basi-
lica violentiam proficiſcuntur. Emergenti hi sunt arcepi a dæmone, frequentes
adveniebant ad basilicam S. Martini, ut liberarentur; Gregor. de mirac. B. Martini.
libr. 3. cap. 39. *Hæc ea dicente, subito emergenti torqueri se proclamans, & Mar-*
tini adesse præsentiam conſtitunt.

Ex quibus unus abbas Cadurcine urbis, litteras, quas acceperat, exorta codicis *Cap. 30.*
tabula, sub cera recondidit. Unus e legatis Gundobaldi fuit abbas Cadurcine urbis:
quod de præposito cujusdam ecclesie secularis intelligi necesse est, quia ante Desi-
derium Episcopum, qui claruit sub Dagoberto, nullum monasterium fuisse, nec
monachos auditos Cadurci scribit auctor ejus vitæ, qui nuper editus est, cap. 13.
Nullum quidem eo tempore in urbe Cadurce propositum monachi, neque habitum re-
ligionis aut regula cœnobialis intraverat: secta Columbanus procul aberat, instituta
B. Benedicti longe distabant, &c. Hic captus dicitur ab hominibus Guntrani Re-
gis, & cum eo interceptæ litteræ, quæ scriptæ erant in tabulis ligneis, cera oblitis,
ne scriptura appareret. Veteres scribebant in tenuissimis tabellis ligneis, cera oblitis
stilo ferreo; Plin. libr. 13. cap. 11. In chartarum solis primo scripturatum: deinde
quarundam arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox
& priate limæ confecti capta, aut ceris. Ea ætate non desit usus scribendi in ce-
reis tabulis; Gregor. de mirac. martyris lib. 1. cap. 43. *At illi magistri sanguinem*
ſuientes, ceras in caput inlidum tabellas, ſecantes latitudinibus ſilorum, punctis-
que minutis transverberantes membra magistri. At latitudine silorum, quia stilus
ab una parte qua scribimus est acutus, ab alia est latio, qua scripta deletus emen-
dandi causa; Augustin. de vera religione cap. 20. *Stilus ferreus, alia parte qua ſcri-*
bimus, alia qua deleamus, † affabre factus est, & in ſuo genere pulcher, & ad u-

† In lib. meo;
ex testamen-
to Bennagii;
Sanctimonii-
libus & in
matricula po-
sitis solidos
tres.

sum nostrum accommodatus. At si quispiam ea parte scribere qua deletur, & ea vellet delere qua scribitur, nullo modo stilum malum fecerit, cum ipsum factum jure vituperetur. Cerearum tabularum ulum in manuimillionibus indicat & Gregor. infr. libr. 10. cap. 9. Dimissi sunt postea multi a conjuge Waroci, cum cereis & tabulis quasi liberi, & ad propria sunt regressi. Litteræ vero, quæ continebant arcana, scribebantur super tabellis cera oblitis, ut scriptura lateret; Gellius lib. 17. cap. 9. *Hædrubal... epistolam scriptam super rebus arcanis hoc modo abscondisse. Pungillaria novæ, non dum cera illita, accepisse; litteras in lignum incidisse; postea tabulas, nisi solutum est, cera conlevisse.*

Cap. 31.

Narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis Rex, ablato sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui servisset. Antiquus mos fuit fidelium gestandi reliquias sanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 17. *Eo tempore sancti Martini reliquias, licet temerario ordine super me habebam. Conradus in chronico. Moguntin. quidam annulos de digitis abstulerunt. Reliquiæ quadam, quas collo pendentes solitus erat ferre, ab aliis sunt ablata. Gregorius ipse de mirac. marty. libr. 1. cap. 76. Tunc presbyter, cum videret se his fluctibus obrui, & spem undarum ipsarum graviter operiri, extracta a collo capsula, qua sanctorum pignora continebat, undis tumentibus fidus objecit, ac sanctorum prædium clara invocavit voce, dicens &c. Idem cap. 84. ejusd. libr. Quod sentiens mater mea, qua hæc pignora collo adpenſa gestabat, exilit de convivio, &c. Etiam in expeditione reliquiarum a Principibus portitari solite, ut hoc loco fertur de quodam Rege Orientis, quod in bello gessaret pollicem S. Sergii martyris. Reges Francorum tolebant reliquias sanctorum & cappam S. Martini in expeditione gestare prædium & tutelæ causa; capitul. lib. 5. cap. 2. Walafr. Strabo de reb. ecclæs. cap. ult.*

Eufron negociator. Hic Eufron erat negociator Syrus, qui Burdigalæ debebat commercii causa, ut indicat infra Gregor. his verbis: *Est hic quidam Syrus Eufron nomine. Negociatores Syri commercium maxime exercebant in Gallia & aliis occidentis partibus; Sidon. lib. 1. epist. 8. de Ravenna: In qua Syri psallunt, negotiatores militant. Augustin. de adulterin. conjug. libr. 2. cap. 1. 20. Es plurima pudicissime transigunt, & maxime Syra, quarum mariti negotiandi questibus occupati, juvenes adolescentulas deserunt, & vix aliquando senes ad aniculas revertuntur.*

Quia invitum aliquando eum toronderat. Inhians facultati ejus Bertramnus Burdegalensis Episcopus, Eufronem negociatorem Syrum invitum torondit, per consularum in clericum ordinavit, ut specie ordinationis, tamquam clerici suas res faceret.

Erant enim in sublimi parietis contra aliarium in capsula recondite. Eufron Syrus negociator, qui commercii causa debebat Burdegalæ, habebat reliquias S. Sergii martyris, quæ erant custodiæ causa recondite in capsula. Reliquiæ sanctorum custodiæ causa solent deponi in capsula vel capsula, ut Gregorius infr. h. cap. adprehensens capsam ita tremore concussus est: & rursus: *accepta (ut diximus) capsula, qua de pariete pendebat. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 43. Extractum autem pulverem, quem de sepulcro sancti abstulerant super capsellam, delibutum aqua ipsi haurire præcipio. Ait contra altarium, id est ad altare, quod erat in privato oratorio Eufronis: eadem analogia contra parietem pro ad parietem; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 45. Et spectante plebe super terram se trahens, contra parietem erexit. Idem de vit. patr. cap. 7. Adduci eos ad se jubens, sine ullo tactu, factum tantum signo crucis & contra verbo, demonia discedere imperabat.*

Diaconum suum scandere præcepit. Mummolus diaconum per scalam sursum scandere præcepit, ut tolleret reliquias Sergii martyris, quæ in capsula pendebat ex summo pariete. Majores habebant clericos suos, qui deserviebant oratoris in villis suis sumptibus constitutis: de quibus synod. Antiodor. can. 11. 14. Aurel. IV. *Faustianum præbyterum Aquenji urbi Episcopum ordinari præcipiunt. Aquæ Tarcon. 26. Ca. bellicæ civitas episcopalis, cujus meminit Gregor. de glor. confess. cap. 71. vulgo Aq. bilon. I. can. de qua dixi rer. Aquit. libr. 1. cap. 1. 17.*

†† Nihil de hoc. V. conc. Aurel. IV. Ca. 26. I. can. de qua dixi rer. Aquit. libr. 1. cap. 1. 17.

14.

Et Nicetius Comes loci illius, germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi, præcipio-

prionem ab Chilperico elicerat, ut conforatur civitati illi sacerdos daretur. Episcopi non ordinabantur sine praecepto Regis in ecclesiis vacantibus & hoc est praeceptum, quod impetratum scribitur a Nicetio Comite, ut ordinaretur in Aquis ecclesia tum vacante. Memoratur hic Rusticus Episcopus Vici Juliensis: id nomen civitati episcopali, quae vulgo dicitur *Ayre*: ejusdem meminit Gregor. libr. 9. cap. 20. *Vicijuli, Conforant, Lapurdo, & Albige*. Idem ante cap. 7. ejusd. libr. *Ennodius cum ducatum urbium Turonica atque Pictava administraret: adhuc & Vici Juliensis atque Bernarva urbium principatum accepit*. Eadem alio nomine dicta est civitas Atyrensum; notitia provinciarum: *Civitas Atyrensum Vico Juli*, sic dicta ab Attyre amne, c'est l'Adour, qui per Tarbellos Oceanum influit.

Bertramnus autem Episcopus, qui erat Metropolis, cavens futura, Palladium Sanctonicum injungit, qui eum benedicere: Aquis sede vacante morte sui Episcopi, Faulsianus presbyter a Gundobaldo quasi jam Rege ordinari jubetur. Bertramnus Episcopus Burdigalensis, ad quem quai Metropolitani spectabat ordinatio, sibi cavens de futuris, id est de mutatione rerum Gundobaldi, Palladio Sanronensi Episcopo ejus suffraganeo injunxit ordinandum, hoc colore quæsit, quod ejus oculi caligarent. Ait Metropolis pro Metropolita vel Metropolitanus, ut infr. libr. 9. cap. 20. placebit gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincialibus suis conjungeretur.

Post hac missi iterum Gundobaldus duos legatos ad Regem cum virginis consecratis, junctis ritum Francorum, ut scilicet non contingerent ab ullo. A Gundobaldo legati missi cum virginis seu lituis sacris ad Guntranum Regem, ut tuti essent legationis officio, & insigni. Idem Aimoin. lib. 3. cap. 168. Legati populi Romani, ut tuti essent, ferebant sagmina seu verbenas, quod est herbar genus. Legati Græcorum cerycia; & l. sanctum, §. 1. de divo. rer. id est uxoris caduceum.

Ipsum quoque Regem ab omnibus majoribus natu Childeberti Regis expeditum esse. Majores natu sunt primores regni: major est nomen dignitatis magis, quam ætatis, ut major domus præfectus domus regia; Aimoin. lib. 3. cap. 4. Hujus exemplum ceteri qui aderant proceres secuti, Poponem majorem domus acclamaverunt. Majores villarum regiarum; Flodoard. lib. 3. cap. 22. Glotharium & ac Ursionem villarum regiarum majores. Majorem civitatis recentiores pro prætore, seu præfecto urbis, ut In lib. meo: major Rupelle civitatis in inscriptione cap. ex parte de consuetud. Majores sunt ministri regii; Gregor. libr. 9. cap. 136. Cum Comitibus, domesticis, majoribus, atque nutritis. Eadem analogia seniores dicti majores seu Principes regni, propter dignitatem, non ætatem; Gregor. infr. prox. cap. Adferebant etiam constanter hanc causam... omnibus senioribus in regno Childeberti Regis esse cognitam. Et idem infr. libr. 8. cap. 31. Magnus tunc omnes Rothomagenses civis, & præsertim seniores loci illius Francos, maxime obsedis. Et idem infr. hoc libr. cap. 36. Habebat enim scripta seniorum regni nepotis mei: inde Gallicum *seignurs*.

Cohortabatur Gunthramnus Rex omnem exercitum dicens: videte, o viri, quia filius meus Childebertus jam vir magnus effectus est. Videte & cavete, ne eum pro parvulo habeatis. Guntranus Rex, postquam Childebertum nepotem ex Sigeberto fratre adoptasset in successorem regni sui, cohortatus est exercitum, ne pro parvulo haberetur. Reges non habendi pro parvulis. Sapor adhuc in utero Rex Perlarum declaratus citari utero imposita, accepto responso magorum, masculum nasciturum; Agath. libr. 4.

Per triduum epulantes atque jocundantes, multisque muneribus locupletantes, cum pace discesserunt. Inter Guntranum & Childebertum Reges per triduum celebratae sollemnes epulae. Moris antiqui sunt sollemnes epulae per triduum ob publicam lætitudinem, vel religionis causa; Gregor. de glor. confess. cap. 2. Veniebant autem cum plaustris, potum cibumque deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes: ut in dedicatione ecclesiarum; Robert. Monteni. in supplem. Sigeberti ad ann. 1163. Circa octavas pasche Rex Henricus fecit dedicare ecclesiam beate Marie Redingis, & per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum. In triduum exie-

Tam. XI.

V

re & nuptiales epulæ; Ambros. epist. 65. (al. 6. cap. 4.) *Occurrit pro foribus fuer-*
generum introduxit, filiam reconciliavit; & ut latiores dimitteret, triduo tenuit,
quasi repararet nuptias. Ait jocundantes, id est oblectati epulis, ut venatu jocun-

Cap. 34.

dari dixit idem Gregor. lib. 5. cap. 14. Veniant enim equi nostri, & acceptis accipi-
tribus, cum canibus exerceamur venatione, spectaculisque parulis jocundemur.
Convenas potentes. Urbs Convenarum est civitas episcopalis, cujus situm hic de-
 scribit Gregorius, quæ per id tempus a Guntrani Regis copiis solo everta est, quod
 Gundobaldum pleudoregem recepit; de quo & Aimo. lib. 3. cap. 7. cladis
 hujusce viri meminit & Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Dado, unus ex his pagenibus,*
cum in hostilitate illa, qua apud Convenas acta est, accessisset. Inde Convenæ no-
 men, quod a Cn. Pompejo, perdomita Hispania Romam triumphus causa properan-
 te, de belli semina relinquenter, latrones, qui Pyrenæi jugis infederant, ex his
 depositi, & in unum oppidum collecti, unde & Convenæ dicti; Hieronym. ad-
 vers. Vigilant. (paulo post princ.) *Nimirum respondet generi suo, ut qui de latro-*
num & Convenarum natus est semine (quos Cn. Pompejus edomita Hispania, & ad
triumphum redire festinans, de Pyrenæi jugis deposuit, & in unum oppidum congre-
gavit: unde & Convenarum urbs nomen accepit.) Et id genus latronum fuere Va-
 licones, qui primas sedes habuere in Pyrenæi jugis, unde depositi, & in unum op-
 pidum collecti, ut cæli mutatione efferti mores miscerent, quod & Plinius lib. 4.
 cap. 19. brevi stilo perstringit: *Max in oppidum contribuit Convenæ.* Et Gregor. ipse
 paulo infra hoc cap. *Igitur commorante eo apud urbem Convenas.* Et cap. 34. ejusd.
 lib. *convenit ad Convenas, sic enim diximus nomen urbis.*

Noverritis me cum omnibus, qui in Regno Childeberti habentur, electum esse Re-
gem. Gundobaldus, ut se conciliaret Convenis, quorum urbs erat munitissima, eis
 suasit, se a majoribus regni electum, id est expectatum esse, ut a legatis Gundobal-
 di dictum esse Guntrano Regi retulit Gregorius supr. cap. 32. h. lib. *Ipsam quoque*
Regem ab omnibus majoribus natu Childeberti Regis expectatum esse. Alias enim
 Francorum Reges non electione, sed successione vocantur; Agath. lib. 1. (prope princ.)
videtur in ætate sui Basilianus dux ex quoque filii patribus in regnum succedunt.

Cap. 35.

Reliqui in litus egressi, requirentes Gundobaldum, invenerunt camelos cum in-
genti pondere auri atque argenti. Gundobaldus usus est camelis ad vecturam pecu-
 niaz, & suppellectilis lux; veniebat enim ex partibus Constantinopolitanis, ubi fre-
 quens est usus camelorum. Camelis attitur universus Oriens, Ægyptus, & Africa ad
 vecturas; Hieronym. in vit. Hilarion. (num. 30.) *Ubi convento diacono Basiane*
(qui locatis camelis, & dromadibus, ob aqua in eremo penuriam confecerat euntes
ad Antonium ducere.)

Venerunt ad basilicam sancti Vincentii, quæ est juxta terminum Agennensis urbis,
ubi ipse martyr pro Christi nomine agonem dictum consummasse. Vincentius Agin-
 nensis levita martyrium passus in Aginnensis agro: ejus natalis dies celebratur 9. ju-
 nii ex martyrolog. R. ejus basilica, quæ est fraud-procul Aginno urbe, hostili feritate
 direpta a Ducibus Guntrani Regis in expeditione adversus Gundobaldum, non
 impune, ut refert Gregorius hic, & lib. 1. de mirac. martyr. cap. 605. De ejusd. ba-
 silica & miraculis elegans carmen scripsit Fortunat. lib. 1. cap. 79.

Nonnulli arrepti a damone, per energiam debacchantes martyrem declamabant.
Energumeni sunt arrepti a demone: energia est arreatio; Gregor. supr. lib. 4. cap. 11.
Nam quadam vice conductam pecunia mulierem clamare fecit in ecclesia, quasi per
energiam. Idem Gregor. infr. lib. 8. cap. 7. 34. *Unde factum est, ut irruiscente*
remissio, tempore procedente a damonio correptus, per energiam vexaretur. Et hoc
 est quod ait Gregorius hoc loco, nonnullos & prædonibus basilicæ S. Vincentii marty-
 ris Aginnensis, per energiam id est vi arreatiois seu vexationis demonis decla-
 masse in sanctum. Declamare dicebantur, qui causas fictas, quas controversas vo-
 cabant, exercitationis causa orabant in scholis, in tyrocinium fori; Hieronym. ad-
 vers. Rufin. lib. 1. (cap. 30.) *Et quo magis stupens, nunc cano & recolo capite,*
sape tibi videre in somnis comatulus, & sumpta toga, ante rheorem controversiam de-

declamare. Declamare vero hic non alio sensu videtur accipi, quam pro exclamare; exclamandi enim verbo eodem sensu usus est Gregorius de vit. patr. cap. 8. *Exclamavit demonium in eo, & se torqueri a sancto immensis cruciatibus confitetur*: vel declamare idem sonat, quod maledicere, detrudere; Gregor. sup. libr. 5. cap. 21. *Sed Sagittarius sellescommittitur... declamare plurima de Rege capis, ac dicere, quod filii ejus regnum capere non possent*. Idem infr. libr. 8. cap. 12. *Et licet demonius credi non debeat, tamen qualis esset sacerdos, de quo hac demon condolens declamabas, apparuit*.

Omnisque phalanga in suburbana urbis campania castra metata est. Phalanx apud Macedones erat cuneus seu globus militaris, pro quo phalanga Gregorio dictum est. Idem libr. 1. cap. ult. *Denique nocte media omnis Piclava somno phalanga comprimatur*. Idem libr. 2. cap. 2. *ne pereant queso populi utriusque phalange*. Idem libr. 4. cap. 1. 30. *Commissoque prelio Longobardorum phalange usque ad internacionem castra*. Fredegar. cap. 68. *Ubi tribus turmis phalanga super Winidis exercitus ingreditur*. Campania hic pro regione, vel agro suburbano; Gregor. de vit. patr. cap. 7. *Quod descenderet ad castrum Divionenſe, ubi se fuſſerant tumulari, in campania illa, que a parte Aquilonis habetur, haud procul a caſtro: aggravati geſtatores non ſuſtinentes ferreum ſolo depoſuerunt*. Fredegar. cap. 19. *In Arciacenſi campania*. Idem cap. 38. *in Tulienſi campania*. Eadem analogia campellria pro planitie ſeu latitudine camporum; Gregor. infr. lib. 10. cap. 2. *atque ad Mediolanenſem urbem advenit, ibique cunctus in campeſtria caſtra poſuerunt*.

Abrondobani enim ſe multis per collem, id eſt ſecus collem, id eadem analogia per Cap. 36. *parietes dixit Hieronym. in Ezechiel. libr. 12. cap. 40. de cryptis martyrum: Ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora ſepulchrorum*.

Tunc, es pictor ille, qui tempore Chlotarii Regis per oratoria parietes atque cameras caraxabat: Milites Guntrani Regis inſultantes Gundobaldo, quarebant an eſſet pictor ille, qui tempore Chlotarii Regis muros & cameras id eſt fornices oratoriorum ſeu eccleſiarum manu ſua caraxabat, id eſt depingebat variis figuris. Caraxare eſt pingere vel ſculpere; Gregor. infr. libr. 8. cap. 1. 29. *tamen Fredegundis duos enturos ferreos fieri precepit: quos etiam caraxari profundius, & veneno inſici juſſerant*. Idem infr. libr. 9. cap. 5. *Nam vaſa per domos diverſorum ſignis neſcio quibus caraxata ſunt; qua res nullo umquam modo, aut eradi potuit, aut deleri*. Et idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 5. *Cum autem ad Arvernā regionem lues illa inguſtaria adveniret, qua ſancti Galli Epſcopi oratione depulſa eſt, & in ſubſia contemplatione parietes domorum atque eccleſiarum ſignarentur, atque caraxarentur*. Auguſtin. de altercat. ecclēſ. & ſynag. *Nam cum primum Moyses in monte Sina charaxatas decalogo duplices tabulas accepiſſet*. Prudent. hymn. 1. 10. *in Roman. marty.*

Implet jubentis dicta licitor improbus

Caraxat ambas ungulis ſcribentibus

Genas.

Inde caraxatura pro pictura, vel ſculptura, vel ſcriptura, ut in teſtamento B. Remigii apud Flodoard. lib. 1. cap. 18. Huic autem teſtamento meo dolus abeſt aberitque, in quo ſi qua litura, vel caraxatura fuerit inventa, ſcilla eſt me preſente, dum a me relegitur & emendatur. Vide plura hac de re apud Gregor. libr. 7. epist. 40. ubi dixi. *Ait cameras caraxatas, quia paſſim antiquiores eccleſie erant depicta: tum parietes tum camere: camera veteribus eſt fornix ſive volta; Gregor. de mirac. (marty.) libr. 1. cap. 79. Mane autem ſaclo accedit ad lychnos, qui de camera eccleſie dependebant*. Idem de glor. conf. c. 39. *& reliquia ſanctorum a peregrinis delata ſuper altare habuerunt, ſubito globus ignis ab eiſdem emergens, uſque ad cameram templi viſus eſt conſiſtere*. Auguſtin. de geneſ. ad litter. lib. 2. cap. 1. (num. 3. in fin.) *Sicut ſeſe habent camera ſpeluncarum*.

At ego datus ei multis muneribus, per duodecim loca ſancta ab eo ſcripſit ſacramenta. Gundobaldus a Guntrano Boſone ſacramentum exigit per duodecim ades ſacras de præſtanda ſecuritate venienti in Galliam. Juſſorandum in ade ſacra præ-

flari solitum; Gregor. libr. 5. cap. 33. *Es illi: si, inquit, est innocia, super tumulum hoc beati Dionysii martyris sacramentis affirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad basilicam sancti martyris conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit, &c.* Idem de glor. confess. cap. 29. *Hic etenim, ut crude operatur rusticitas populorum, juramentum mendax in ecclesia protulit.* Christianorum quendam, quod a matrona iurandum exegisset in æde Hebræorum, coarguit Jo. Chrysostom. homil. 34. ** ad Antioch. Etiam gentiles solemniter jurabant tangentes aram; Plaut. in Rudent. (5. 2. 46. & seq.)

tange aram hanc Veneris. Tango.

Per Venerem hanc jurandum est tibi.

M. Tull. pro Flacco (36.) *qui si aram tenens juraret, crederet nemo.* Iurandum repetitum per duodecim ædes sacras memoratur hoc loco: sed & iurandum a Principe factum adjectis duodecim viris nobilibus; Leo Orlens. chron. Cassinens. lib. 2. cap. 15. *Hic Princeps supradicto abbati iurejurando firmavit, & jurando firmare fecit duodecim nobiles Capuanos, &c.*

Radegundem Pictavam, & Ingerudem Turonicam interrogate. Gundobaldus status sui testes laudat Radegundem & Engeltrudem. Radegundis fuit uxor Chlotarii, postea velata construxit apud Pictavum monasterium S. Crucis; de quo Gregor. sup. libr. 3. cap. 7. unde Gundobaldus hic vocat Pictavam. Engeltrudis fuit religiosa seu sanctimonialis, quæ in atrio S. Martini monasterium puellarum collocavit; de quo Gregor. infr. libr. 9. cap. 33. & libr. 10. cap. 12. unde idem Gundobaldus hic Turonicam vocat.

Cap. 37.

Plaustra enim cum arietibus, cletellis & axibus erant sexta, sub quibus exercitus properaret ad destruendos muros. Plaustra, arietes, cletellæ, sunt instrumenta idonea ad oppugnandos & petendos muros. Proprie cletellæ sunt seltæ jumentis imponi consuetæ ad onera facilius gestanda; Plaut. in Mostellar. (3. 2. 91.) *Vehit hic cletellas, vehit hic autem alter senex.* Horat. libr. 1. satyr. 5. (47.) *Hinc muli Capua cletellas tempore ponunt:* inde muli cletellarii; Plaut. eod. loc. (93. 94.) *Nam multiones multos cletellarios habent, ego homines habeo cletellarios:* a multis & afinis cletellæ translatae ad usum militum in oppugnatione urbium, ut milites his testæ capite tutius accederent ad ipsum murorum.

Cuppas cum pice & adipe accensas supra eos projicientes. Cuppa est vas vinarium: inde vinum de cuppa Augustin. confess. libr. 9. cap. 18. num. 18. *Nam cum de more tamquam puella sobria juberetur a parentibus de cuppa vinum deponere.* In cella vinaria vinum in cuppis deponebatur; idem lib. 2. quest. in exod. (quest. 109.) *Anconicos autem dicit, quos vulgo vocamus ancones, sicut sunt in columnis cellarum vinariarum, quibus incumbunt signa, quæ cuppas ferunt.* Idem de bon. viduit. cap. 121. in fin. *si delectat labor ut sera capiatur, ut cuppa & sacculus impleatur.* Veteres in obidionibus urbium his usi sunt pice & adipe plenis, his accensis ad hostes & muris repellendos: inde vernaculum soupe, ex eo cupella; Gregor. de mirac. martyris. libr. 2. cap. 135. *Nam ingressus promptuarium clericus reparit cuppellam, quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare.* Idem infr. libr. 8. cap. 33. *Lumine secus cuppellam olei derelicto.* Cuppas pice liniiri solitas indicat & Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. *Extracta promptuario cuppa, quæ olim pice finita secca remanserat, ignem injiciunt.*

Cap. 38.

Et si eum Regi excusare non possint, in ecclesiam ponerent, ne vitæ amissione mulceretur. Mummo & alius Gundobaldus traditur, Ducibus Guntrani R. qui securitate vitæ eum sperare jubent, ita ut si eam obtinere non possent, in ecclesiam deduceretur, ne vitæ periculum subiret. Ea erat religio veterum, ut etiam rei perductionis confugientes in ecclesiam, ibi tuti essent ab ira Principis. De quo sup. h. libr. cap. 10. & libr. 6. cap. 12.

Nunc cum Deo vobis sit actio, si quid mihi mendacii dixeritis. Gundobaldus cernens se a Mummo & aliis traditum holibus ait ad eos, cum Deo vobis sit actio, id

id est iudicium : causarum actio est iudicium seu disceptatio litis quæ in foro agitur ; Gregor. infr. libr. 8. cap. 18. Gundobaldus autem comitatum Meldensem super Guerninum competit . Ingressusque urbem causarum actionem agere cepit.

Hæc cum dixisset, consignans se cruce Dominica, abire capit cum hominibus supradictis . Gundobaldus sentiens se traditum hostibus, munivit se signo crucis . Veteribus signum crucis usu frequens ad omnes actus & calius ; Gregor. lib. 1. cap. † 42. Tunc ille armatus crucis vexillo ait : *faciam quæ hortaris* . Tertull. de coron. (cap. 3.) *Ad omnem progressum, atque promotum ad omnem adiutorem & exitum, ad vestitum, ad calcatum, ad lavata, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacumque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus* . Idem ad uxorem (cap. 4.) *Latebis, ne tu, cum lectulum, cum corpusculum tuum signas!* Augustin. de tempor. sermon. 215. (al. 265. in append. num. 1.) *Multi enim dum ad furtum aut ad adulterium vadunt, si pedera impegerint, signant se, & tamen de malo opere non revocant se* . Idem homil. 21. (al. enarr. in psalm. 50. cap. 1.) *Qui si forte in ipso circo aliqua ex causa exprobrant, continuo se signant* . Idem in Joann. cap. † 11. & 12. tract. 50. num. 2. *Quia multi postea habent signatos, & intus non manet habitator: facile habent in fronte signum Christi, & corde non recipiunt verbum Christi* . Gregor. de vit. patr. cap. 1. *Tunc armati vexillo crucis sumptis in manu bacillis regressi sunt ad eremum* . Initio imperii cum primum Imperator solium conscenderet, crucis signo se perornabat ; Coripp. de laudib. Iustin. libr. 2.

Ipse coronatus solium descendit avitum,

Atque crucis faciens signum venerabile sedis ;

Veteres membra signo crucis benedicebant, ut jam probatum est, immo & singula fercula cum apponebantur ; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 80. *dixitque vir ad presbyterum hæreticum : si confiteris dictionibus meis, exerceamus hodie catinum de hoc Romanorum presbytero, ut scilicet apposito ferculo tu celerius signare festines* : & infra : *Festinus hæreticus, priusquam ferculum illud vel mensam tangeret, elevata in obviam manu signat* . Idem de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 1. *Dum ad convivium residentes post jejunium ederemus, piseis insertur in ferculo : quem Dominica cruce signatum dum edimus, una mihi ex arstis ipsius piseis injuriosissime adasti gutturi* .

Sed repulsa a circulis lorica nihil nocuit . Gundobaldus ab Ollone Biturigum Comiti lancea petitus, sed in cassum, repulsa lancea a circulis lorice . Circuli lorice sunt hanc seu squammarum ferreæ, quibus lorica contexta est ; Virgil. 3. Æneid. (467.) *Loricam consertam hamis, atque trilitrem* : ubi Servius : *Hamis autem catenis, vel circulis significat* . Isidor. orig. lib. 18. cap. 13. *Lorica vocatur, eo quod loris careat: solis enim circulis ferreis contexta est* : vulgo *cotte de maille*, a maculis id est circulis, quibus intexta : sic maculas vocant circulos catenarum ; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *aspicit conspectas compedes, disruptasque maculas catenarum* . Baccas id est annulos seu circulos catenarum vocat idem de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 23. *dissoluta sunt manus ejus, & omnes bacca catenarum conspecta ceciderunt* .

Venitque omne vulgus, & defixis in eum lanceis, pedes ejus fune ligantes, per omnia exercituum castra traxerunt . Cæso Gundobaldo omne vulgus militum lanceis corpus transfixit, quasi in signum cædis participii . Idem de Hectoris memorat Homerus Iliad. x. (370. 371.)

Οἱ δὲ θύοντες κύβητι τῷ Ἰδῶν ἀνδρὶ

Ἐκτορος ἂν ἀπὸ τοῦ οὗτος ἀνδρὶ τῷ τραπεζῇ

Ἡ δὲ σπεύδων ἰνδολέμ, speciem admirabilem

Ἡκτορος, neque sane ei quis non daret vulnus adstiteris.

Idem de Mezentio Virgil. † 11. Æneid. 9. & 10.

Et bis sex thoraca petiit

Perfossitque locis .

Et Servius ibi : *Moris autem fuit, ut interemptos duces omnis vulneraret exercitus .*

Evulentesque casariam ac barbani ejus, in sepulchrum ipso in loco, quo interfecit

fuera, reliquerunt. Interempto Gundobaldo in corpus ejus sevirum, vultu exarsie & barba, quæ erant regie dignitatis reliquie, insepultus jacuit in loco, in quo interemptus erat.

Cap. 39.

Extracto quidam gladio, caput ejus cum cucullo decidis. Sagittarius Episcopus, qui erat unus e sociis partium Gundobaldi, eo occiso, intelligens se tutum non esse, latibulum silvæ petiit, capite tecto cucullo, ne agnosceretur: sed caprus a quodam, & gladio caput cum cucullo decisum. Cucullus est regumentum capitis, quod aptatur calulz, sago, vel alii vesti: modo caplam, modo cucullum vocat Gregor. de vit. patr. cap. 8. de casula Nicetii Lugdunensis Episcopi: *Capsa autem hujus indumenti ita dilatata erat, æquæ confuta; & infr. & hac casula tergo usor, & de capsula ejus parte prolixiore decisa tegumen pedum aptabo; & rursus infr. Verum ubi deciso cucullo optatis pedulis pedes opernis.* Inde sagum, quod est vestimentum rusticorum, cum cucullo, dicitur cucullus sagatus; Columell. libr. 11. cap. 1. *Pellibus manicatis, & sagatis cucullis.*

Cap. 42.

Pest hæc edictum a iudicibus datum est, ut qui in hac expeditione tardi fuerant, denuarentur. Edicto iudicum, id est Comitum cujusque civitatis, damnati qui tardiores fuerant in expeditione Aquitanica adversus Gundobaldum. Non respondentes ad delectum pena erat, villæ everio, arbuti seu nemoris succisio; *l. si is, cum quo, ff. commun. divid. vel pena pecuniaria, quam bannum vocabant;* Gregor. supr. libr. 5. cap. 1. 27. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus ecclesie, vel hospitalis, lannos iussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.* Comitum erat provinciales vel pagenses ad delectum evocare, & non respondentes banno id est pena pecuniaria coercere: & hoc probatur ex eo quod Gregorius mox ait, Ollonem Comitem Biturigum, qui fuerat unus e ducibus præfata expeditionis, pueros suos misisse, ut homines seu possessiones domus B. Martini, quæ in Biturigum finibus sita erat, compellerent ad penam præstandam: *Biturigum quoque Comes misit pueros suos, ut in domo B. Martini, qua in hoc termino sita est, hujusmodi homines spoliare deberent.*

Conversusque ad agentem, voce flebili ait: rogo ut facias super me crucem Domini, & invocet nomen beati Martini. Videtur emunitatis domus seu villæ B. Martini repentino dolore percussus, intelligens penam sceleris esse, rogat auctorem domus, ut super se mittat signum crucis, & invocet nomen beati Martini.

Cap. 44.

Fuit tunc temporis mulier, quæ spiritum Pythonis habens, multum præstabat dominis divinaudo quaesum. Erat mulier, quæ spiritum Pythonis habebat. Spiritus Pythonis sunt spiritus immundi, qui futura præcunt: & hoc est quod ait Gregorius infra: *Cognovisti in ea immundum spiritum esse Pythonis.* Tertullian. de anima, (cap. 1 In lib. meo: 28.): *Scimus etiam magos & dicere explorandis occultis per catibolicos, & pædros, magia licere. & pythonicos spiritus.*

Sed cum Agerico Viridunensi Episcopo hæc nuntiata fuissent, misit ad comprehendendam eam. Mulier quæ Pythonis spiritum habebat prehensa iussu Agerici Viridunensis Episcopi. Cognitio de sortilegis pertinet ad Episcopum; cap. 1. 2. & 3. de sortileg. can. contra, can. Episcopi, 26. qu. 5. & arg. can. si per sortitias, 33. qu. 1. Agericus Viridunensis Episcopus, successor Desiderati; Gregor. supr. libr. 3. cap. 35. ejusdem meminit Gregor. infr. lib. 9. cap. 8.

Denique cum exorcismum super eam diceret, ac frontem oleo sancto perungeret, exclamavit demonium. Exorcismus pelluntur daemones; Tertull. de coron. (cap. 11.) *& quos interdum exorcismis fugavit, noctibus defensabit.* Idem de spectac. cap. 1. 25. itaque in exorcismo cum oneraretur immundus spiritus, quod ausus esset fidelem adire: *constanter, & justissime quidem (inquit) soci, ni meo eam inteni.* Cyprian. ad Demetrian. (a medio), *o si audire eos velles, & videre, quando a nobis adjuratur, & terquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessis corporibus ejiciuntur, &c.* Beda hist. libr. 3. cap. 11. dicebat presbyter exorcismum, & quæcumque poterat, pro sedando miseri dolore, agebat.

Cap. 45.

Ita ut vix, vel modicum annone, aut semimedium vini, uno triente remunderent. Quæ

Quæ fuerit caritas annonæ & vini probatur hoc argumento, quod vix modius annonæ id est frumenti, vel semimodius vini (*c' est un moy de bled, & demy moy de vin*) emi poterat uriente. T' nens est genus nummi, qui valet tertiam partem assis vel tres asses; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 1. cap. 31. *Quidam ergo devotus unum trientem mercedis intuitu detulit; & inlr. respondit, trientem illum, quem pauperes requirebant, perjuravi.* Collector stipulæ matriculæ, negavit se accepisse trientem, & cum sacramento obtestatus est se accepisse tantum unum argenteum, ut supra dixit Gregor. *hic amplius non venit, quam unus argenteus: ex quo intelligit, trientem esse alium ab argenteo, id est aureum.* Idem de vit. patr. cap. 6. in Gallo E. *Nam referre erat solitus non amplius donasse pro episcopatu, quam unum trientem cogno, qui servitus ad prandium.* Idem de glor. confessi. cap. 5. *Vade & sub una arbore atrii invenies unum trientem.* Idem supr. libr. 3. cap. 13. *Adquieverunt obfessi, ne hi interficerentur, singulos trientes dare in redemptionem suam.*

Comparato vino, & linteribus inuncto. Lintres sunt naves fluviales, quibus commercium exercetur; Servius in illum vers. 1. Georgic. (262.) *Carvat arbore linteres.* Non sine ratione, inquit, linterium meminit, quia pleræque pars Venetiarum fluminibus abundans linteribus emectet commercium, ut Ravenna, Altinum, ubi & venatio & aucupium, & agrorum cultura linteribus exercetur. Aufon. ep. 22.

Acatia, phasalis, linteribus, statis, rate,

Tarini, & Garumnæ permeat.

Dum natalis Dominici solemnitas apud Montalomagensem vicum, cum Austregi- Cap. 47.

siloreliquisque pagensibus celebraret, presbyter loci misit puerum ad aliquam bonum invitationem, ut ad domum ejus bibendi gratia venire deberent. Diebus solemnibus pagenses solebant epulas celebrare cum cognatis & amicis; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 16. *Denique dies erat epiphaniarum, & ingressus in promptuario nihil inveni, quod haurire potuerim, egressusque oravi dicens: sentissime Martine, trans mitte mihi in hac sacra solemnitate aliquid vini, ne epulantibus aliis, ego jejunos remaneam: & inlr. Venditque pisce uno vini modio, cum ceteris vinum refectur.* Pagenses sunt qui sunt ejusdem pagi, diocesis, vel vici seu territorii; Gregor. libr. 8. cap. 18. *Vindrio Dux a pagensibus suis depulsus, ducatu caruit.* Idem libr. 10. cap. 9. *Regalis Episcopus, cum clericis & pagensibus urbis sue, similia sacramenta dedit.* †† In lib. meo, Iredegar. cap. 87. *Nevalaus Comes Sigientensis cum pagensibus suis.* dicitur: quo

Initio placito. Placitum est conventus juridicus, ut inlr. hoc cap. *Postposito placito, quidem ita* Gregor. inlr. libr. 8. cap. 20. *Interim dies placiti advenit, & Episcopi ex jussu Re- severæ usi sunt* *gis Guntchramni apud Maticensem urbem collecti sunt.* Idem supr. hoc libr. cap. 23. *veteres gram-* *matici, ut non*

Injuriosus tamen ad placitum in conspectu Regis Childeberti advenit. *versus modo*

Ne jurgium in amplius pullularet. In amplius idem quod amplius.

Ecce enim & si illi, qui noxa subdiur, minor est facultas, argento ecclesie redi- censoria quo-
meur. Iterum rei ob inopiam liberabantur ære ecclesie: quandoque etiam servi dam virgula
redimebantur sumptu ecclesie; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 30. *Ipsa notare, & li-*

autem cum jugo servitutis haberetur vincula, de rebus beati confessoris redempta est. *bris, qui falso*

Cumque servum, ut exerceret operam, commoveret, elevataque virga illibus verba- viderentur in-
rarer. Domini servos virga coercebant, ut magistri artium discipulos, parentes li- scripti, tam-
beris, Episcopi clericos; Augustin. epist. 159. (al. 133.) *Noli perdere paternam edi-*

ligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, titios summo-
non extendente oculo, non sulcantis ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum vere familia
verberibus crucisti. Qui modus coercionis a magistris artium liberalium, & ab ipsis permiserint si-
parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi. Gregor. libr. 5. cap. bi, sed aucto-
5. de Tetrico. Lingonensi Episcopo: & hac dicens virgam, quam habebat in manu, res alios in or-
pefectori ejus cum iclu valido impulit. Cenforum etiam insigne fuit virga, †† quo se diuam rede-
referens Quintil. inlr. libr. 1. cap. 4. *quo quidem ita severæ usi sunt veteres, ut non gerint, alios*

versus modo censoria quadam virgula notare permiserint sibi, sed auctores alios in omnino ex-
ordinem redegerint. *merint nate-*

Tunc partes a iudice ad civitatem deductæ, causas proprias proloquuntur. Plerum- 10.

que partes per se causas proprias dicebant: tamen forum non carebat advocatis, quos adjuutores vocabant; Gregor. de glor. confess. cap. 71. Denique conjuncti adjuutores causam discutunt. Alii clamatores, ut capitul. lib. 2. cap. 12. & lib. 3. cap. 7. & 59.

Inventumque est a iudicibus, ut qui nolens accipere prius compositionem, domos invenditis tradidit, medietatem prelii, quod fuerat ei iudicatum, amitteret. A iudicibus actum est pacis faciendæ causa, inter cives quosdam Turonenses, ut qui rejecta compositione, id est poena pecuniaria, quæ ei adjudicata erat, domus adversarii igni traderat, ejus mediam partem amitteret, quod studio pacis contra leges actum dicitur, propter sc. auctoritatem rerum judicatarum, quæ rescindi non possunt.

Tunc dato ab ecclesia argento, quæ judicaverant, accepta securitate componunt. Lis, quæ erat inter cives Turonenses, componitur, data pecunia de ærario ecclesiæ, & accepta securitate. Securitas est apocha, id est cautio seu confessio solutæ pecuniæ; l. si quando, §. pen. C. de inoff. testam. Augustin. de tempor. serm. † 120. nunc 154. in append. nota. 2. Dum tanto debitori refundit immanis debiti cautionem, humano generi conscripsit securitatem. Symmach. libr. 10. epist. 43. cum videretur

†† Augustin. omnibus securitatibus esse vehementior Imperatoris assertio. Cassiodor. 11. var. 7. de civit. Dei simonius solutionis securitas dicitur, de quo non solum animus, sed substantia committitur. lib. 6. cap. 1. munitur. Securitas inde dicta, quia securum facit debitorem; Sidon. lib. † 1. epist. 13. contraque lites iurgiosorum, si quæ moventur, pacationibus consule, contra tributa securitatibus.

saltem utique, si nullo umquam tempore contra alterum pars altera musticaret. Mustitare est obmurmurare; Sidon. lib. † 1. epist. 9. presbyterorum sane paucis † angulatim fringentibus; porro autem palam ne mustitantiis quidem. Idem lib. 8. epist. 12. mustitando. Quid mustitas? Quid moraris? Papias: *** mustitat leviter, in auribus loquitur, murmurat. Gregor. libr. 6. cap. 12. Barulfus vero Dux, cum Biturigas mustitare, quod 126. num. 3. Turonicum terminum ingrederentur, audisset, exercitum commovet. Idem eod. lib. sed inter se cap. 36. ipsi ubique discurrunt, mustitant, amicitias clam illigant. †† Mutire pro aliquantulum murmurare, quiritare dixit & Gregor. supr. hoc libr. cap. 36. Veni quia ab omnibus mustitantes, regni Regis Childoberti Principibus invitatis, nec quisquam contra te mutire audeverunt, sus est. Idem libr. 3. cap. 16. Nec ullus mutire ausus erat coram eis. Papias: *** Mutire, garrere, modice murmurare.

A D L I B R U M V I I I.

AM per domos eorum invitatus adibat, & prandia data libabat. Guntranus Rex privatorum epulas invitatus non desepxit, & prandia data libavit, id est leviter attigit. Virgilium æmulatus videtur, qui verbo libare usus est pro leviter tangere, ut 5. Æneid. (92.) *Libavitque dapes.* Idemque 1. Æneid. (260.) *Oscula libavit nata.* Eodem modo vina libare dixit Gregor. supr. libr. 5. cap. † 21. *Us clericis maturinas in ecclesia celebrantibus, hic pocula poscerent & vina libarent.*

Cap. 1.

Etat ea die solemnitas beati Martini, id est 1v. nonas mensis quinti. Dies festus S. Martini solemniter colebatur in Gallia, missam S. Martini vocabant. Missa accipitur non modo pro sacrificio missæ, sed etiam pro die festo, ob solemnitatem missæ, quæ eo die celebratur. Missa S. Joannis; Frodoard. in chronic. ad ann. † 921. *facta pacifice usque ad missam sancti Martini.* Idem ad ann. † 945. *Igitur circa missam sancti Joannis, Hugo Dux placium cum Rege per sequestres habuit.* Et in vit. Ludovici P. (ad ann. 832.) *Sed post paucum tempus idem ad missam sancti Martini populum convocavit.*

Processusque in obviam ejus immensa populi turba, cum signis atque vexillis, canentes laudas. Guntrano Regi Aurelianum urbem solemniter ingrediendi plebs in obviam id est obviam occurrit; Gregor. de enirac. martyr. libr. 1. cap. 80. *Elevara in obviam manu signat.* Cum signis id est signis crucium atque vexillis, & laudibus id est adclamationibus, vivat Rex, ut Gregorius infra apertius dixit: *Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Judæorum in diversis laudibus varie conprecabatur, dicens: Vivat Rex, regnumque ejus in populis annis innumeris dilatetur.* Signa pro crucibus accepit & Gregor. supr. libr. 6. cap. 11. *Tunc reſeratis tam portarum quam ſacrarum adium valvis, ingrediuntur utrique civitatem, Dux ſcilicet & Episcopus, cum ſignis & laudibus, diverſisque honorum vexillis.* Clerus solebat occurrere Principibus & præſectis provinciarum cum ſignis & vexillis, id est cum crucibus & ſacris vexillis, quæ vocant baneria; Gregor. infr. libr. 10. cap. 9. *Ebraccarius vero usque Venetias urbem acceſſit. Miſerat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio, qui eos usque ad urbem deduxerunt.* Crux vocatur signum, quod hoc quasi signo & annulo omnia quæ a Deo tradita obſignantur; Chrysostom. de div. utriusque testament. loc. de ador. cruc. (num. 2.) *ἡ δὲ αὐτὴ ὁμοῦς κέντυρι, ὡς πᾶσι τοῖς ὁμοῦς τοῖς βασιλεῦς ἢ δακτυλῶν ὁμοῦς, ὡς αὖτὲν ἡ δὲ αὐτὴ, ὡς πᾶσι τοῖς ὁμοῦς τοῖς βασιλεῦς ἢ δακτυλῶν ὁμοῦς.* Hinc signum appellata est, quod deposita omnia quæ a Deo accepimus, hæc quasi signo quodam regio, atque annulo obſignamus.

Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Judæorum, in di-

Tom. XI.

X

versis laudibus varie concepebat. Guntrano Regi laudes dictæ variis linguis, Syriaca, Latina, & Judaica: Syriaca & Judaica, quia erant negotiatores Syri & Judæi in Gallia, qui utebantur lingua Syriaca & Hebræa. Tempore adventus Christi lingua Syriaca erat in usu apud Judæos. Christus in cruce pendens extrema verba Eli, Eli, Lamma Sabathani protulit duplici lingua, nam priora verba Eli, Eli sunt Hebræa, posteriora Syriaca, ut significaret se natum non ob Hebræos modo, sed & ob alias gentes; Epiphani. *heres.* 69. *art.* 66. Latina lingua nondum obsoleverat in Gallia; conc. Turonens. III. can. 17. *Et ut eandem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theoticam.*

Rogo, ut in domo mea crastina die vestram promerear benedictionem. Guntranus Rex rogat Episcopos, ut domi suæ adfint in crastinum diem, ut accipiat ab his benedictionem. Episcopi benedicebant mensæ regie antequam Rex accumberet; Gregor. *infr.* prox. cap. *ablatis Rex manibus, accepta a sacerdotibus benedictione, ad mensam recedit.* Et idem *infr.* cap. 7. h. libr. *Dixerunt Regi: vidimus enim cum convivio tuo adesse, ac de ejus manu te benedictionem accipere.* Immo & Episcopi sæpius adhibebantur epulis regis; Hilar. *Pictav.* lib. contr. Constantium, (cap. 10.) *Osculo sacerdotes excipis, † quo & Christus est proditus: caput benedictionis subministrat, ut fidem calces: convivio dignaris, ex quo Judas ad prodicionem egressus est.*

Cap. 2.

Ad metatum nostrum adventit. Erat enim ibi basilica sancti Aviti abbatis. Gregorius divertit ad basilicam S. Aviti abbatis apud Aurelianum. Episcopi non divertebant ad cauponas, sed ad basilicas, seu domus ecclesiarum; Gregor. *infr.* libr. 9. cap. 6. *His diebus Parisius adveneram, & ad basilicam beati Juliani martyris metatum habebam.*

Scire enim te oportuerat, dilectissime pater, quod parens eras nobis ex matre nostra. Guntranus Rex Bertramnum Burdegalensem Episcopum, quamvis exulom ob susceptas partes Gundobaldi, ob reverentiam sacerdotii patrem appellat: ei fidei lapsum exprobat eo nomine, quod libi cognationis vinculo conjunctus esset ex parte matris. Guntranus fuit unus & liberis Chlotarii I. Regis ex Ingunde; de quo Gregor. *supr.* libr. 4. cap. † 3. *Aimoin. libr. 2. cap. 25.* Episcopi etiam a Regibus patres appellati, quia sunt ecclesie patres; Gregor. *infr.* hoc cap. *Quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate, vel regni nostri sospitate tractastis, edicite.*

Nicasio autem & Antidio Episcopis dixit: quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate, vel regni nostri sospitate tractastis, edicite. Episcopi Ajuitanæ Bertramnus Episcopus Burdegalensis, Palladius Santonensis, Orestes Valatenis, Nicasius Engolismensis Episcopus, de quo *infr.* libr. 9. cap. 41. Antidius, is fuit Aginneus Episcopus, ut patet ex subscriptionibus conc. Maticonsens. II. (ann. 588.) coierant in partes Gundobaldi, quo sublati, Guntranus ironice dixit Nicasio & Antidio Episcopis, quid nam ab his actum pro regionis utilitate, vel pro regni salute, magis spectans quid esset episcopalis officii, quam quid ab eis gestum esset.

Cap. * 3.

Jubet Rex, ut diaconum nostrum, qui ante diem ad missæ psalmum responsorium dixerat, canere juberem. Hæc erat psallendi ratio, unus decantabat psalmum, silentibus ceteris; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Quodam autem mane cum transisset ad matutinas sanctus Niceus expectatis duobus antiphonis egressus est in sacrarium, ubi dum resideret diaconus responsorium psalmum canere capit.* Et Gregor. *infr.* hoc ipso cap. *Quisque, ut posuit in Regis præsentia psalmum responsorium decantavit.*

Cum autem ferula proferrentur. Ferulum est missus carnum; Petron. in † fragment. Postquam ferulum allatum: vulgo un mets; Gregor. de mirac. martyri. lib. 1. cap. 80. Exerceamus hodie cacinnum de hoc Romanorum presbytero, ut feliciæ apposito ferulo tu celerius signare festines. Veteres Romani epulabantur duobus ferulis; Cato apud Servium in 1. *Æneid.* *Et in atrio, & duobus ferulis epulabantur amicis.* Augullus tribus ferulis; Tranquill. in ejus vit. cap. 74. *† Tribusque solemnibus ferulis imperatoriam mensam statuit esse contentam.* Franci tribus quoque ferulis, & amplius; Gregor. loco modo laudato: *In secundo vero & tertio ferulo similiter fecit hereticus. Quarto autem exhibito, &c.* Hieronim. epulis tria ferula ponit Stat. 2. *Achilleidos* (99.)

† In libr. meo: *Canam teneis ferulis, aut, quum abundantissime, feris præbebat.*

Ue

Ut placata fames epulis bis terque repositis.

Nam quindecim ex eo casinos, ut istum majorem cernitis, jam concidi. Catini sunt lances, dici quibus esse apponuntur; Cato de vit. popul. Rom. apud Nonium cap. † 16. de generibus vasorum: Dicuntur enim patella, salini, acetabula, catini, pæcenæ. Eucherius ad Salonium (cap. 3.) Paropsis acetabulum majus. Aliqui & casinum ita appellari putant.

Procedente diacono cum sancto evangeliorum libro, nuncius Regi advenit, inique Cap. 4.
vox fuit pronuntiatis lætationem evangelicam, ac nuncii dicentis, filius notus est tibi. Diaconi munus est evangelium legere; Hieronym. in Sabinianum diaconum, (num. 6.) Evangelium Christi quasi diaconus lætabat. Gregor. libr. 4. epist. 44. ubi dixi.

Sed baptismum in die sancto pentecostes accepit. Baptismo dies solemnes olim dicti fuere pascha & pentecostes.

Et Rex nihilominus in die sancto Dominica nativitatis est elevatus. Childebertus junior dicitur Rex elevatus: ea ætate fuit ratio Regum inaugurandum, ut elevarentur super seculum.

Cum viderem eum a ra tonforato capite quasi Episcopum ordinari, deinde super ca- Cap. 5.
stredam puram sola fuligine ictam impositum ferri, pralucens coram eo lychnis ac cereis. Episcoporum sollemnis est installatio; Gregor. de vit. patr. cap. 6. in Gallo E. Igitur exinde cum multo psallentio in civitatem suscipitur, & in sua ecclesia Episcopus ordinatur.

Conspicio eminus æneum super ignem positum fervere vehementer. Æneum est olla ænea; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 81. Accenditur ignis, æneum superponitur, ferret valde, amulus in unda ferventi projicitur. Latinis æneum; Virgil. l. Æneid. (217.) Littore ænea locant. Æneum est instrumentum coquinarium, quod pendit super focum, in quo aqua ad potandum calefit; l. cum de lanionis, §. siem caccabos, ff. de instrui vel instr. legat.

Quo redeunte, Garacharius Comes Burdegalensis, atque Bladasles, a nobis re- Cap. 6.
presentati. Garacharius Comes Burdegalensis, & Bladasles Dux fuere partium Gundobaldi Ducis, quo sublato apud Convenas, in basilicam S. Martini confugeret, & intercedente Gregorio nostro in gratiam redire cum Guntrano Rege: quem Gregorius hic vocat Garacharium, supra vocat Chariulfum libr. 7. cap. 38. Sagittarius Episcopus cum Mummolo, Chariulfo, atque Waddone ad ecclesiam pergit. Et cap. 43. ejusd. libr. Chariulfus basilicam sancti Martini expetit.

Vocans eos sapius vulpes ingeniosas. Vulpecula atrocioris convicii genus; leg. facit, tit. de convit. §. 2. Si quis alterum concacatum, aut vulpeculam vocaverit. Eutropium eunuchum vulpis nomine notat Claudian. in eum lib. 1. (145. & seq.)

Ut primum retulam traxere palatia vulpem,

Quis non ingenuit?

Vulpes convicii genus in callidos & dolosos; canis in hostes & inimicos; Terent. in eunuch. act. 4. sc. 7. (33.) Ain vero canis? ubi Donat. Hoc verbo impudentibus inimicis convicium fieri solet. Nam militare dictum est, in hostem canis. Fredegat. cap. 9. Ego cum istis non loquor. Vita eorum instat canum est. Si conversi Christiani, sicut & ego sum, efficiuntur, tunc eis respondebo. Idem cap. 68. Sitarinus dixit: non est possibile, ut Christiani & Dei servi cum canibus amicitias collocare possent. Gregor. supr. libr. 3. cap. 14. & traderis in manus inimicorum, & morieris quasi unus ex canibus.

Adveniente quoque die Dominico, Rex ecclesiam ad spectanda missarum solemnia pe- Cap. 7.
tit. Die Dominico saculares missas audire tenentur; conc. Agath. can. 47. can. missas, & conferr. dist. 1. Missarum solemnia spectare, est audire missas; Gregorius de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. † 13. Factum est autem una resurrectionis Dominica die, dum esset ad pedes Domini, & cum reliquo populo missarum solemnia spectaret. Idem libr. 9. cap. 9. atque ad basilicam sancti Crispini Crispinianique properabat, quasi spectatura missas. Idem libr. 10. cap. † 8. Tunc Episcopus permisit eum cum cæteris missarum spectare solemnia.

X i j

Fra.

Cassian. in- *Fratres vero consecrantesque, qui aderant, locum Palladio Episcopo ad agenda*
sui. libr. 3. festa preberunt. Quo incipiente prophetiam. Die Dominica officium misse inci-
piebat a lectione prophetie.

† In lib. meo *Jam enim Palladius Episcopus in sacrarium cum grandi humilitate discesserat.*
nihil hic. De Sacrarium est locus, quo Episcopus vel presbyteri procedunt ad altare missam ce-
lestis diei Do- *mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 17. illucescente in crastinum do-*
minica die, ad ecclesiam accessimus, residenteque in sacrario adventum prestantia-
lib. cap. 11. miamissis. Idem sup. libr. 4. cap. 31. In sacrarium autem sub velo transiens, ci-
cindelem extinguere voluit. Receptorium vocat Sidon. libr. 5. epist. 17. & nuncia-
tum est hora monente progređi Episcopum de receptorio.

Cap. 9.

Moverunt itaque me per tempus sterile de loco ubi habitabam. Tempus sterile id
est hybernum, quia vacuum est fructibus: eodem fere sensu steriles avenas dixit Vir-
gil. 1. georgic. (154.) Steriles dominantur avena, id est infructuosa.

Hac audiens Fredegundis Regina, conjunctis prioribus regni sui, id est tribus
Episcopis, & trecentis viris optimis, sacramenta dederunt, hunc a Chilperico Rege
genitum fuisse. Fredegundis Regina probat, Chlotarium II. esse filium Chilperi-
ci, sacramento priorum regni. Partus probatur per testes, puta per vicinos, obite-
trices, famulos, propinquos; l. si vicini, C. de nupt. Augustin. de altercat. eccles. &
*sinagog.**) Sed interposita matris auctoritate de patre creditur, de ipso vero matre*
plerumque nec matri, sed obstericibus, nutricibus, famulis.

Cap. 10.

Jussit enim in alveum Matronae fluminis projici. Matrona amnis navigabilis, qui ad
Carentonium vicum influit in Sequanam, vulgo Marne.

Tunc intra capsum, quod opere meo ad capiendorum piscium necessitatem preparave-
ram, reperi. Corpus Chlodovei, unius & liberis Chilperici susceptis ex priore uxore,
projectum in Matronam flumen, inventum est intra capsum piscatoris. Capsum est
genus retis capiendorum piscium causa: & ita legendum puto pro lapsum apud Gre-
gor. de glor. confess. cap. 5. commonitus piscator quidam per visum a virgine est, ut
archipresbytero piscium copiam deferret. Surrexitque e lectulo, invenitque immanem
piscem in lapsum suum, quem, ubi jussus fuit, exhibuit. Eadem emendatione in-
digere videtur alter locus Gregorii de vit. patr. cap. 17. discurruntque ei: lapsus noster,
in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur.

Convocato igitur Episcopo civitatis, cum clero & populo, ac cerorum innumerabilium
ornatu, ad basilicam S. Vincentii Aetuli tumulandum. Christianis funus solemnius
celebratum, cum cereis & luminaribus, ut funus Pulcherie; de quo Gregor. Ny-
ssen. in orat. funebr. ipsius. & τὸ ἐκ τῆς πυρὸς οὗς πολὺ τὰ καὶ ἀφ' ὧν κατὰ τὰς ἐκείνης
ἐκτίσθη τὴν ἐκείνης τὴν ἐκ τῆς πυρὸς οὗς πολὺ τὰ καὶ ἀφ' ὧν κατὰ τὰς ἐκείνης
& multum & copiosum ex transverso utrinque continentibus cereis lampadibus prae-
tegebatur. Et funus Constantii; Nazianzen. orat. 4. οὐδὲν τῶν κατὰ τὴν ἐκείνης
αὐτὸς χριστιανὸς τιμὰν μυστικῶς ἐν ὧν τῶν νοκturnis cantionibus, & cerorum
ignibus, quibus nos christiani pium & vita discessum ornandum existimamus.

Cap. 11.

Ad discutiendas causas Ratharius illuc quasi Dux a parte Regis Childeberti diri-
gitur. Ratharius quasi Dux, id est cum dignitate Ducis, in Massiliensem provinciam
dirigitur a Childeberto Rege, ut Theodori Episcopi Massiliensis causa discuteretur.

Ad synodum, qua Matiscone futura erat. Synodus Matisconensis II. jussu Gun-
trani Regis congregata ann. Chr. 4588. causa Theodori Episcopi Massiliensis re-
missa est ad synodum proximam Matiscone iudicandam: eodem jure causa Palladii San-
tonensis Episcopi remissa est ad proximam synodum; Gregor. infra h. libr. cap. 43.
Episcopus autem ad urbem redire jubetur, & usque ad synodum futuram dilatur. Ma-
tiscone, est Maseon. Matisconense oppidum, vel Matescense; Gregor. libr. 9. cap. 1.
Matescense oppidum jussi sunt residere.

Veniens itaque ad basilicam sancti Maximini, prostermitur sepulcro. Veteres pro-
strati solo orabant. Venericus Trevirensis Episcopus oraturus pro Theodoro Mas-
siliensi Episcopo persecutionem patiente, accedens ad basilicam sancti Maximini
prostermitur ad ipsius sepulcrum; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 28. Tunc

CH

cum fletu magno solo prostrata, nomen beati invocat confessoris. Idem cap. 54. ejusd. libr. Puella vero ex Lesnensi jam adulta lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne tempus seſtrivatis orabat humo prostrata. Idem libr. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 8. quod cum fecisset, per singulos dies veniebat, & prostratus solo cum conjuge, sancti Pontificis auxilium implorabat. Idem cap. 38. ejusd. libr. Ibiq; prostratus solo, orationi subnixus, die tertia apertis oculis lumen recepit. Idem infr. h. lib. cap. 15. Tunc ego ad basilicam propero, prostratusq; solo, divinam misericordiam cum lacrymis flagitabam. Basilica S. Maximini est apud Treviros in suburbano, ubi quiescit corpus sancti, cujus tumulus multis clarus miraculis; Gregor. de glor. confess. cap. 93. Est & apud urbem Trevericam suburbano sanctus Maximinus magnus cum domino populi illius advocatus. Ad cujus tumulum sepe cernuntur miracula glorioſa. Ibi collocatum est monasterium, cujus meminit Augustinus confess. 8. cap. 6.

Ad castrum Conſuentis, quod ob hoc nomen accepit, pro eo quod Mosella Rhenusq; amnes pariter conſuentes in eodem loco junguntur. Conſuentes caſtrum a Romanis conditum ad conſuentes Mosellæ & Rheni, unde nomen a ſitu; Ammian. lib. 20. **) Apud Conſuentes locum ita cognominatum, ubi amnis Mosella confunditur Rheno. Annal. Francor. † Bertinian. ad ann. 819. ſecundam aquam Conſuentem uſque per Rhenum navigatis: hodie Coblentis.

Cap. 13.

Trecas Campaniæ urbem. Treca: clarissima Campaniæ civitas; notit. provinc. Croitas Tricaffum. Tricaffinorum urbs; Gregor. de glor. confess. cap. 67. Lupum Antifiſitem apud Tricaffinorum Campaniæ urbem ſepulchrum nulli habetur incognitum.

Ad Epofium caſtrum acceſſimus. Epofium caſtrum ubi ſit hæreo.

Cap. 15.

Nesciens autem utrum martyr, an confessor eſſet . . . jam in ejus honorem vigilias celebrabam. Vulſilaicus reſert ſe celebraviſſe vigilias in honorem B. Martini, (cui poſtea poſuit monaſterium) adhuc nescientem an eſſet martyr, an confessor. Vigilæ celebrari ſolitz in honorem ſanctorum, ut in honorem S. Martini; Gregor. de mirac. ipſius lib. 2. cap. 11. Quæ ad beati Martini pedes depoſita nocte tota cereum manu pro toto detinuit. In honorem S. Remigii; Gregor. de glor. confess. cap. 79. cum autem omnes terreſteris hujus cladis auditu, concurris Remenſium populus ad ſancti ſepulchrum, congruum hujus cauſæ flagitare remedium. Accenſis cereis lychnisque non paucis, hymnis pſalmisque caſtibus per totam excubat noctem. Celebriores facere vigilias in nocte nativitatæ Dominicæ; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 25. Nam cum in venerabili Dominica nativitatæ nocte ſacroſanctis deducta excubiis, procedentes de eccleſia, ad baſilicam ſancti ire diſponeremus. Idem infr. libr. 10. cap. 31. in Perpetuo Episcopo: Hic inſtituit jejunia vigiliasq; qualiter per circulum anni obſervarentur, quod hodieq; apud nos tenetur ſcriptum, quarum ordo hic eſt. . . De vigiliis. Natalis Domini in eccleſia, &c. Jejunia conjungit vigiliis, quia vigilie non ſolebant celebrari ſine jejunio; cap. quaſruit, de V. S. quod eſt Alexandri III. ubi dixi.

Deinde Aredio abbati conjunctus, ab eoque edoſtus, beati Martini baſilicam adiit. Hac tempeſtate claruit Aredius abbas. Hic patria Lemovicenſis ingenuus ortus parentibus matre Pelagia, patris nomen ſileat. Hic in proprio fundo, cui nomen Aſcanum in Lemovicibus, fundavit monaſterium, & regulis patrum informavit, & ex propria familia monachos inſtituit; de quo Gregor. infr. libr. 10. cap. 29. Aredius . . . Lemovicina urbis incolæ ſuit, non mediocribus regionis ſuæ ortus parentibus, ſed valde ingenuus: & infra: Quid plura? conſtruxit templum in honore ſanctorum, expeditiq; eorum pignora, ac ex familia propria conſuſatos inſtituit monachos, cum obituſq; fundavit, in quo non modo Caſſiani, verum etiam Baſilii, & reliquorum abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebrantur regula. Hodie Saint Yrier a nomine fundatoris. Ejusdem meminit idem de glor. confess. cap. 9. & 104. Idem de mirac. martyr. libr. 1. cap. 37. 42. & libr. 2. cap. 28. 40.

Ille parumper pulveris beati ſepulchri pro benedictione ſuſtulit. Quem in capſula poſitum, ad collum meum dependit. Aredius abbas & ſepulchro B. Martini libavit pulverem, quem in capſula condidit Vulſilaici unius & diſcipulis ſuis collo appendit. Idem oleum & ſepulchro S. Martini ſuſtulit, de quo multæ curationes ſecutæ ſunt; Gre-

gor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 24. Moris antiqui fuit gestare reliquias sanctorum collo appendas; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. † 76. *Tunc presbyter cum videres se his fluctibus obrui, & spumis undarum ipsarum graviter operiri, extraxit e collo capsula, quæ sanctorum pignora continebat, undis tumentibus fides objecit, &c.* E sepulcro B. Martini tolli solebat pulvis, de quo multa fiebant miracula; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 1. cap. 28. 27. libr. 2. cap. 12. 52.

Reperi tamen hic Diana simulacrum, quod populus hic incredulus quasi Deum adorabat. Treviri, adhuc ea ætate paganismi erroribus impliciti, Dianam colebant. Hæ erant reliquæ paganismi.

Columnam etiam statui, in qua cum grandi cruciati sine ullo pedum stabam tegmine. Vulfilaicus discipulus Aredii apud Treviros columnam posuit, in qua stabat exemplo Symeonis Antiocheni: sed præcipientibus Episcopis e columna descendit, & cum fratribus, quos in monasterio congregarat, habitavit. *colitur monachorum genus, qui in columna stabant, quorum princeps fuit Symeon Antiochenus, post eum DANIEL; de quibus dixi in altencis.*

Jam enim reliqua sigillorum, quæ faciliora fuerant, ipse confregeram. Sigilla sunt parvula signa vel itarum deorum; *l. quasimodum, §. † Papius 23. ff. de instr. vel infr. legat. l. cum aurum, §. lectum, l. mediis, in princ. de aur. & argenti. legat. l. si cuius, §. sed si adium, de usufruct. l. fundi, §. neque constat, de off. empt. Aulon. edyll. 25. (al. eclog. de feriis Romanis.)*

Adiles plebei etiam, adilesque curules

Sacra sigillorum nomine dicta colunt.

Gregor. ipse de mirac. marty. libr. 1. cap. 41. *Adoratis diis, atque coram sigillis prostratus.*

Expergestus vero circa medium noctis, cum ad cursum reddendum surgerem. Curus est officium sacrum clericorum & monachorum, per horas & itata tempora per diem noctemque distinctum; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. † 11. *Eurgente autem mane abbate cum monachis ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare.* Idem de glor. confess. cap. 38. de monacho quodam: *Nam post impletum in oratorio cursum, elevabatur clam a presentia fratrum.* Idem cap. 96. eiusd. libr. *Cum signum ad cursum horæ tertie audieris resonare, surge continuo & ingredere basilicam, ad quam venisti.* Idem de vit. patr. cap. 7. *Nam impleto cursu revertens ad lectulum, ita se caute super stratum deponebat, ut quævis nemo sentiret.* Idem infr. libr. 9. cap. 6. *sic ingressi sumus explorare cursum.* Idem supr. libr. 5. cap. 20. *Nulla prorsus de Deo erat mentio, nullus omnino cursus memoria habebatur.* Beda hist. lib. 4. cap. 18. *accepit & præfatum Joannem abbatem Britanniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canendi annum, jure ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret.*

Cap. 16.

Ait: ibo ad basilicam beati Martini, & sacramentis me exuens, innocens reddar. Jusjurandum solebat præstari in æde sacra innocentie probande causa; Gregor. infr. hoc ipso cap. ait: *vadam ad templum sancti Martini, & fide data insons rediturus ero ab hoc crimine.* Gregor. de glor. confess. cap. 29. *Hic etenim, ut eruda operatur rusticitas populorum, juramentum mendax in ecclesia protulit.* Christianum quemdam, qui matronam Hebræorum intrare ecclesiam, ibique jurandum de re de qua controversia erat præstare coegit, notat Chrysostom. orat. 34. ad Antiochen. Aliquando jusjurandum præstabatur manu elevata contra ædem sacram; Gregorius infr. hoc cap. *Ecce templum sanctum, & contra jura ut libet. Nam calcare limen sacrum non permittis.* Idem Adrevald. de mirac. S. Benedicti. libr. 1. cap. † 37. al. lib. 1. part. 2. cap. 5. num. 20. *Cumque autem licet dirimere vellet, atque ille, qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra basilicam extendere, cum furore juramentum protulit, &c.*

Ai ille elevatis manibus ait: per omnipotentem Deum, & virtutem beati antisistis ejus, quia hoc incendium non admisi. Jusjurandum præstari manu elevata mo-

moris antiqui est; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 33. *Ingressusque in hujus memorie aedis altare, cum elevatis manibus sacramenta proferrent, persecutor causa perjurasse eos clara voce testatur.* Idem cap. 53. ejusd. libr. *Ingressusque basilicam sancti martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum... ipse cum elevatis manibus quasi amens totus irruit.* Ditmar. lib. 5. *Hocque dextris manibus elevatis affirmatur.*

In modum tentorii, quod ab imo ex amplioribus incapsum fasciis angustatis in altum, in unum cuculli caput saepe colligitur. Cucullus est velitis ab imo laxior & latior, quæ est angustior & strictior ea parte qua tegit caput; Gregor. de vit. patr. cap. 8. *Capla autem hujus indumenti ita dilatata erat atque confusa, ut solent in illis candidis fieri, quæ per paschalia festa sacerdotum humeris imponuntur: & infra: Verum ubi deciso cucullo apratis pedulis pedes operuit.*

Cap. 17.

Itaque Nicetius per emissionem Eulalii a comitatu Arverno submotus, ducatum a Rege expetit, datus pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Uetica Dux ordinatus est. Comites præerant singulis pagis, Duces universis provinciis; Gregorius infr. hoc libr. cap. 26. Turonicis vero atque Piclavus Evindius Dux datus est. Idem libr. 9. cap. 7. Evindius cum Duratum urbium Turonicæ atque Piclavæ administraret, adhuc & Vici Julicæ atque Benarna urbium principatum accepit. Et Gregor. infr. hoc ipso cap. de Childerico Saxone, qui a Guntrano transit ad Childebertum: *Sed ille accepta libertate recipienda uxoris, clam ad eum transit. Adeptaque ordinatione ducatus, in civitatibus ultra Garonnæ, quæ in potestate supradicti Regis habebantur, accessit.*

Cap. 18.

Guendobaldus autem comitatum Meldensem super Guerpinum competivit. Ingressusque urbem, causarum actionem agere cepit. Comites præerant juri dicendo; Gregor. de mirac. marty. libr. 2. cap. 16. *Quid etiam ad Beconis Comitibus consultantem superbiæ beatus martyr sit operatus evolvam.* Hic cum actiones ageret publicas, & elatus sanctiantia multos contra justitiam aggravaret, casu contigit, &c. Idem de mirac. B. Martini. libr. 3. cap. 53. *Quod audiens abbas monasterii, a loco proximo currit ad Comitem, rogaturus pro eo... obtentaque ab eo rei hujus vita, rediit & vivumque reperit.* Idemque habebant vicarios, qui absente Comite judicabant; Gregor. infr. libr. 10. cap. 5. *Responderunt, hoc Animodi vicarii dolo, qui pagum illum judicariæ regere potestate, factum fuisse.* Proinusque directis Rex literis ad Comitem urbis, jubet ut eum vinculum in præsentia Regis dirigeret. Hi sunt quos hodie vocant viguiers. Comites lustrabant pagum, & per vicos pagensibus jus dicebant: & hoc est quod insinuat Gregorius infra hoc cap. *Exinde dum pagum urbis in hor officio circumiret, in quadam villa a Guerpino interficitur.* Odo Cluniacensis vit. S. Gerardi Comit. lib. 1. cap. 19. *In crastinum vero mallensibus nudique ad seuiorem confluentibus, jubet reum adduci.*

Inclusumque in pensilem domum interimunt. Inclusus in pensili domo transfoditur: pensilis domus appellatione forte intelligi oportet caveam, quales sunt caveæ, quibus feræ includuntur; Q. Curtius libr. 5. cap. 1. *leones quoque & pardales caveis præferbantur.* Telesphorum Rhodium a Lysimacho Rege, velut seram in cavea diu pastum, refert Senec. de ira libr. 3. cap. 17. *Nam Telesphorum Rhodium amicum suum & nudique decurtatum, cum aures illi nasumque abscidisset, in cavea velut novum animal aliquod & inusitatum diu pavit.* Vel pensilis domus est solarium seu ambulatorium pensile projectum extra parietes ædium; Plin. libr. 36. cap. 12. (in fin.) *Hic idem Architectus primus omnium pensilem ambulationem Græci fecisse traditur: ut & pensiles horti sunt horti impositi tellurini arcis, quales Semiramis Babylone condidit; Plin. libr. 19. cap. 4. (in princ.) Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quam Hesperidum hortos, ac Regum Adonis & Alcinoi, itemque pensiles, sive illos Semiramis sive Assyria Rex Cyrus fecit. Q. Curtius libr. 5. cap. 1. Super arce vulgatum Græcorum fabulis miraculum pensiles horti sunt. Memoratur & pensiles horti Memphisitici; Plin. libr. 36. cap. 14. (in princ.) Leguntur & pensiles hortos, immo vero totum oppidum fecisse Ægypti Theba.*

Interim dies placidi adventus, & Episcopi ex jussu Regis Gunthramni apud Ma-

Cap. 20.

sicentem urbem collecti sunt. Anno Christi † 588. synodus Matisconensis II. congregata est iussu Guntramni Regis. Ea ætate pleræque synodi Galliz Regum iussu aut voluntate convocatz, & eorum sæpius consensu præsentiaque cohonestatz.

Faulstinianus autem, qui ex iussu Gundobaldi Aqueusis urbis Episcopus ordinatus fuerat, ea conditione remouetur, ut cum Bertramnus, Orestesque, sive Palladius, qui cum benedixerant, vicibus pasceret, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent. In synodo Matisconensi depositus est Faulstinianus Aqueusis E. qui iussu Gundobaldi ordinatus fuerat, ea lege, ut Bertramnus Burdegalenus Episcopus, qui eum mandarat consecrandum, tamquam Metropolitæ, Orestes Valentinus, & Palladius Santonensis Episcopi, a quibus consecratus fuerat, per vires eum alerent, præstita ei annua pensione centum aureorum, in poenam temerariæ ordinationis.

Nicetius tamen ex laico, qui prius ab Chilperio Rege præceptum elicerat, in ipsa urbe episcopatum adeptus est. Nicetius ex laico Episcopus Aqueusis ordinatus ex præcepto Chilperici Regis. Hoc vitio sæculi factum contra canones; Gregor. infr. h. lib. cap. 22. *Leban Helofensis Episcopus hoc anno obiit.* Cui Desiderius ex laico successit. Cum iurejurando enim Rex pollicitus fuerat, se nunquam de laicis episcopum ordinaturum.

Urficinus Cadurcensis Episcopus excommunicatur, pro eo quod Gundobaldum exepisse publice est confessus. In eadem synodo Urficinus Cadurcensis Episcopus excommunicatus est, ob susceptum Gundobaldum, id est per triennium suspensus ab officio episcopali, salva administratione rerum ecclesiæ, ut patet ex his quæ sequuntur.

Accepto huiusmodi placito, ut penitentiam tribus annis agens, neque capillum neque barbam venderet, vino & carnibus abstineret, missas celebrare, clericos ordinare, ecclesiasque & christia benedicere, eulogias dare, penitus non auderet. Penitentes depræbent comam, id est dimittebant capillum per tempus penitentiz; conc. Agathensi. can. 15. can. penitentes, 50. dist. Augustin. de temp. serm. 58. (al. 258. in append. cap. 2.) *Quasi nos, quando penitentiam suademus, hoc dicamus, ut unusquisque magis sibi capillos studeat auferre, & non peccata dimittere, & vestimenta potius evellat, quam mores.* Idem serm. 67. de temp. (al. 249. in append. num. ult.) *Ego juvenis homo uxorem habens, quomodo possum aut capillos minuire, aut habitum religionis assumere.* Idem abstinebant a carne; can. presbyter, † 82. dist. Sidon. lib. 4. † epist. 24. *mensa... nec ita carnibus abundans, ut leguminibus.* Certe si quid in cibis unctius, non sibi, sed hospitibus indulgens. Cum surgeremus clam percontor adstantes, quod genus viæ de tribus arripuisset ordinibus, monachum ageret, aut clericum, penitentemve? Episcopo quasi publica penitentia imponitur contra canones; clericis enim non indicitur publica penitentia; conc. Carth. V. can. 11. can. considerandum, 50. dist. & d. can. presbyter.

Utilitas tamen ecclesiæ per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exercebatur. Urficinus Episcopus per triennium suspensus ab officio Episcopali, improprie dicitur excommunicatus, ejus rei argumentum est, quod interim non amisit administrationem rerum ecclesiæ, qua caruisset, si esset excommunicatus; Innocent. III. in cap. pastoralis, §. verum, de appellat. Et illi provenus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui ecclesiæ communitio denegatur.

Cap. 21. *Apud Belfonancum villam, quæ in medio Ardoemensis silvæ sita est. Ardoenna vel Ardenna silva; Fortunat. lib. 7. cap. 4. Ardenne an Vosagi, cervi capra, Helicis ursi.* Ex in vit. Caroli M. (ad ann. 804.) primo Aquisgran, deinde Ardennam petit, & venationibus indulgens, Aquisgrani reversus est: Gallis les Ardennes.

Cap. 22. *Leban Helofensis Episcopus.* Elusa olim metropolis Novempopuloniæ, quæ hodie est ignobile oppidum, vulgo dictum Euse; de quo dix. rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 16. *Arceffioque Vrsolone diacono, qui & ipse in baptismo Bertramnus vocatus est, summam ei sacerdotii deputat: omnesque conditiones tam testamenti, quam beneficiorum suorum ipsi committit.* Bertramnus Burdegalenus Episcopus, Waldoni diacono dispositionem testamenti sui commisit: jure civili testamentum non potest conferri

ferri in arbitrium alterius; l. *illa institutio*, ff. de hered. instit. sed jure pontificio favore pie causæ testamentum potest committi alterius dispositioni; cap. cum tibi, de testam. immo & si quis morte præventus non disposuisset, id est legata pia non reliquisset testamentum pro salute animæ suæ uxori & liberis licuit ea supplere boni viri arbitrio, ex constitut. Henrici I. Regis Anglor. quæ exstat apud Marth. Paris. ad ann. † 1100. Et si quis baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit pecuniam suam: ita datam esse concedo. Quod si ipse præventus vel armis, vel infirmitate, pecuniam suam nec dederit, nec dare disposuerit, uxor sua siue liberi aut parentes & legitimi homines sui pro anima ejus eam dividant, sicut eis melius visum fuerit. Conditiones testamenti, pro factione testamenti, conditiones monasterii pro rebus monasterii; Gregor. infr. hoc libr. cap. † 42. de superscriptis conditionibus coram Domino & sanctis ejus præcabiliter commendatis.

A Rauchingo Dux sacro ingenio cum satellite alligatur. Ingenium machina bellica, enigm. Godefrid. monach. in annal. ad ann. † 1203. in epist. Comitiss. S. Pauli Duci Brabantie: Respondit nobis, quod juxta cutenam antedictam faceret naues suas protrahi, suas erigens petraras cum instrumentis variis super naues: nos quoque nostra saceramus ingenia erigi super terram. Rauchingi momit Gregor. lib. 5. cap. 3.

Scilicet si mortalis adulterius vitales non dissolveret fibras. Adulterus a verbo adlittere est oppugnationis seu impressio † bellica; Gregor. infr. † h. cap. Quod si adulter fegnore gladius defixus esset. Et idem libr. 10. cap. † 27. illisque colloquentibus, in quo (ut ita dicamus) adulter puerorum manus † libratur. Idem de mirac. (martyr.) libr. 1. cap. 84. improbitates seditionum, & adulter sensuum sepius se evasisse horum virtutibus testabatur. Idem de mirac. eorund. libr. 2. cap. 5. Tunc ille, qui sequebatur, cum in adlittere gladii eum non potuisset attingere. Baldric. Noviomens. *** lib. 3. cap. 72. Municipium vero illud assultu opprimitur. Gall. assaut.

Et considerate sapienter viros in bello corruere: unde nunc parentes eorum nobiles effecti. Morte sortium virorum in bello, eorum liberi nobilitantur: fortes viri sunt viri nobiles, & militia clari; Gregor. supr. libr. 3. cap. 18. Tertium vero Chloaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum sortium liberatus est. Fredegar. cap. 38. Casa est de exercitu eodem praelio nimia multitudo virorum sortium. Idem cap. 74. Scaram de electis viris & fortibus. Idem cap. 90. etiam & Pontifices seu nobiles & fortes, quos congregare potuerit. Eadem analogia fortes virorum, pro nobilibus genere accepit Augustin. contra Maximin. lib. * † 2. cap. 6. Filius viri sortis si non habeat fortitudinem degener est, quia fortitudo plerumque de-
fortitudinem
degener dicitur
samen
homo est, quod
& pater est.

At illa dubios cernens, medicatos potione direxit. Medicata potione timor pellitur: ideo dammati dabatur vinum myrrhatum, metus mortis consopendi causa. Marc. 15. 23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit. Et hoc est quod dicitur vinum damnatorum bibebant in domo sua. Laudatissimum fuit hoc genus vini; Plin. lib. 4. cap. 14. Martiali † 10. epigr. 80.

Duces vero supradicti exercitus ad basilicam sancti Symphoriani martyris perierunt. Hæc est basilica sancti Symphoriani martyris apud Augustodunum, cujus meminit Gregor. supr. libr. 2. cap. 15. & Fortunat. in vit. S. Germani Paris. E. apud Sur. (cap. 3. 14. maii 28.) Symphoriani martiris Augustodunensis meminit & Gregor. de † mirac. martyris lib. 1. cap. 52.

Representati sunt sub conditione audientia in postmodum futura. Duces Guntani R. ei representati sunt sub conditione audientia, id est fide data, ut audirentur: eodem sensu conditionis noxa, pro pactioni contraventione usurpatur infr. libr. 10. cap. 28. Pactionem, quam tecum pepigi, custodire cupio inlibatam; quam si tuæ conditionis nexa non omiseris.

Postea vero quatuor convocatis Episcopis, nec non & majoribus natu laicorum, daees discutere capis. Episcopi cum majoribus natu laicis ex mandato Regis cognitionem habere de ducibus, qui in expeditione Gothica prædas exercitus repii passi erant. Episcopi & Comites mittebantur per provincias juris dicendi causa. Plerum-

Tom. XI.

Y

Cap. 26.

Cap. * 29.

†† Ammian.

libr. 22. cap.

8. cedentesque

retrosum acris

adlittere ad ea

reverti qua

pulsarant.

† Cit. loco

laudata verba

desiderantur.

In libr. 1.

cap. 6. contr.

Maximin. dicitur:

Filius

viri sortis si

non habeat

fortitudinem

degener dicitur

samen

homo est, quod

& pater est.

Cap. 30.

† Cit. loco

nihil. Multa

de variis generibus vini

lib. 14. cap. 4

& seqq.

que Episcopi & Comites erant legati & missi Regum; Gregor. libr. 9. cap. 18. *Hic auditis Rex dirigit illic legationem id est Namatum Aurelianensem, & Berschramum Cenomanensem Episcopum, cum Comitibus & aliis viris magnificis.*

Illi vero ecclesias edificantes, in Deum spem omnem ponentes, martyres honorantes, sacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt. Francorum Reges cum Christo vi-
cerunt, & in gratiam accepti beneficii ecclesias & monasteria ad Dei & sanctorum cultum edificaverunt & dotarunt, ut Chlodoveus basilicam SS. Apostolorum Petri & Pauli apud Parisios, quæ hodie dicitur S. Genovefæ: Chilobertus basilicam sancti Vincentii, quæ postea dicta est S. Germani: Dagobertus basilicam sancti Dionysii: & alias alii.

Sed quia omnia, quæ gloria vestra profert, velle veraciter esse censetur. Gloria tribuitur Regibus Francorum sup. libr. 4. cap. 41. *& ideo gloria vestra præceptionem deposco:* & infr. libr. 9. cap. 20. Felix unus de legatis Chiloberti ait ad Guntramum Regem: *Pervenisse ad gloriam vestram credo:* & sup. libr. 4. cap. 26. *Salve Rex gloriose:* & infr. libr. 9. cap. 19. *Vitam peto, o gloriose Rex.*

Nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitum reueretur. Duces & Comites proximi post Regem; Augustin. in psalm. 61. (num. 8.) *Ei Duces sunt, & Comites sunt, & Reges sunt?*

Ne nos diutius hoc blasphemum profecimur. Blasphemum est execrari; Gregor. infor. lib. cap. 41. *Tu hoc blasphemum super me intulisti.* Blasphemare est execrari; Gregor. libr. 5. cap. 47. *Residentibus autem illis unus presbyterorum capis Audentem memratum impudicus blasphemare sermonibus.*

Richardus filius Leutoldi de Hispaniis egressus, Caput arietis castra obtinuit, & ex pago Tolosano maximam partem depopulatus est. Caput Arietis castrum pagi Tolosani, hodie Castelnau-darry. Petr. Vallis Semenf. hist. Alb. cap. 69. & 70. *Castrum novum Arii, in agro Lauracensi. C'est le Lauragais.*

Ugernum, Arelatense castrum intravit. Ugernum novissimum castrum Arelaten-
siura: hic Avitus Augusti nomen suscepit; Sidon. carm. 7. (572. & seq.)

Ugurni, quo forte loco pia turba, senatus

Detulerat vim, vota, preces.

Ejusdem meminit Gregorius infr. libr. 9. cap. 7. *Unum etiam castrum Ugernum no-
mine cum rebus atque habitatoribus desolantes, nullo resistente regressi sunt.* Et Cy-
prius. Diacon. in vit. Caroli Arelatenf. apud Surinm, (27. august. lib. 1. cap. 13.)

Cap. • 31.

Et ille, ego semper & in exilio, & extra exilium Episcopus fui, sum, & ero.
Prætextatus Rothomagensis Episcopus post mortem Chilperici Regis rediit ab exilio,
dicente Fredegunde, fore aliquando ut exilium repeteret, ait, se semper in exilio fuisse
& futurum Episcopum. Episcopus per vim seculari exulans, non amittit episcopatu-
m, ut probatur de Silverio *can. Gualifarius 23. qu. 4. de se ipso testatur Hilarius*
Pictaviensis Episcopus exulans Constantii Imp. iussu, pro defensione fidei, libr.
(2. cap. 2.) ad Constantium: Episcopus ego sum in omnium Gallicorum ecclesiarum
atque Episcoporum communione, licet in exilio, permanens, & ecclesia ad huc per pre-
biteros meos communionem distribuens. Et ipse Hilarius in Phrygia exulans, ad ly-
nodum Seleuciensem inter ceteros Episcopos evocatus memoratur Sulpit. Sever. de his-
sacr. libr. 2.

*Adveniente autem Dominica resurrectionis die, cum sacerdos ad implenda ecclesia-
stica officia ad ecclesiam maturius properasset, antiphonas juxta consuetudinem incipi-
pere per ordinem cupit.* Episcopus, diebus sollemnibus maxime, incipiebat antiphona-
m, id est initium psalmi, quem chorus canebat alternis; Gregor. de mirac. B. Mar-
tin. libr. 1. cap. 6. de Perpetuo Tironenf. Episcopo: *Tunc jactans passum, quo ute-
batur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis sacerdotibus, crucius paratis: ac*
ceteris, impositaque antiphona, dederunt eundem voces psallentes in excelsis. Idem de vit. patr. cap. 4. de B. Quintiano: *Die tertia, cum jam porta civitatis appropinquarent,*
fecerunt ei, ut ipse antiphonam digressus imponere, dicens: si tu, beate Pauliste,
dicere antiphonam imposueris, confidimus de sanctitate tua, quod prius nobis Do-
mi-

minus pluviam dignabitur benigna pietate largiri.

Cumque inter psallendum formulæ decumberet, crudelis adfuit homicida, quæ Episcopum super formulam quiescentem, extracto balistraculo, sub ascella percussit. Prætextatus Rothomagensis Episcopus ferro percussus a sicariis submissis per Fredegundem, dum formulæ incumberet psallens in ecclesia. Formula est pulvinum, super quod Episcopi & abbates genua flectebant in ecclesia; Gregor. de glor. confess. cap. 92. Factum est autem, ut quidam vice S. Germanus Parisiæ urbis episcopus ad hunc tumulum vigiliis celebraret, haud procul formulam habens, in qua genua, cum necessitas coegeret, desisteret. Idem de vit. patr. cap. 19. de B. † Ingande: Nullum habens stratum sacrum paleaque molliorem, nisi tantum illud, quod intextis funici virgulis fieri solet, quas vulgo natis vocant, hoc superponens formulæ, hoc solo supersternens. Et in vit. S. Eugendi abbatis Agaunens. apud Surium 1. januar. (cap. 3.) Nam cum ipse noctibus certa oratu longissimo, atque secreto cunctis in oratorium diutissime anticeret, post omnium quoque discessum nihilominus formulæ sue incumbens, oratione diutina persequebatur in spiritu: vulgo una forme. Petrus Vallis Sernenf. hist. Albigenf. cap. † 18. librum psalterii, quem super formulam invenit.

† In lib. meo, Monegunde.

Ad quem sepeliendum Romacharius Constantiæ urbis Episcopus advenit. Romacharius E. Constantiensis adfuit ad sanus Prætextati Rothomagensis Episcopi. Ad funus Episcopi convenire debent comprovinciales Episcopi; Gregor. de vit. patr. cap. 6. de Gallo Arvernensi Episcopo: Exin † ablatius atque vestitus in ecclesiam deferitur, donec comprovinciales ad eum sepeliendum convenirent. Constantiensis Episcopus est unus de suffraganeis Rothomagensis Archiepiscopi. Constantiana castra, † est Constantia in Normandia.

* Magnos tunc omnes Rothomagenses rivos, & præsertim seniores loci illius Francos, moror obsequio. Ea ætate adhuc Franci, qui medi habitabant in Gallia inter provinciales, distinguebantur ab his, & dicebantur Franci, provinciales Romani. Et in Gallia Narboneusi Gothi pariter distinguebantur a Romanis; conc. Narboneense celebratum sub Recaredo Rege anno Christi 589. In cuiuscunque domo Gothi Romani fuerint inventi. Fortunat. libr. 9. cap. 16. ad Chrodinum Ducem: Gentibus adstrictus, Romanis cbarus haberi. Et Britanni pariter distincti a Romanis in Armenia; conc. Turon. II. can. 9. ne quis Britanum, aut Romanum, in Armorico, sine Metropolitani aut comprovincialium volumare vel litteris Episcopum ordinare presumat. Et a Francis distincti Romani; Fredegar. cap. 24. Cum jam Protadius genere Romanus vehementer ab omnibus in palatio veneretur. A Francis distincti Arveni; Gregor. supr. lib. 4. cap. 33. Legatus ad Justinianum Imperatorem misit, pacem petens, id est Vvarinarius Francum, & Firmum Arvernium. Et maxime provinciales, quia erant heretici, id est Ariani; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 79. Gomacharius (is erat Gothus & Comes Agathensis) ... ait suis: quid putatis, quid isti nunc Romani dicant? Idem eod. libr. cap. 80. Si consenseris ditionibus meis, exerceamus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero. A provincialibus Francos distinctos innuit & Gregor. infr. libr. 10. cap. 2. Erant enim ibi tunc (ut diximus) legiti Bodgisilus filius Murmoleni Sueffonici, & Evantius filius Dinamii Arelatensis, & hic Grippo genere Francus. Idem eod. libr. cap. 27. Inter Tornacenses quoque Francos non mediocri discrepantia est.

* Quo expectante, accepto poculo, bibit absinthium cum vino & melle mixtum, ut mos barbarorum habet. Veteribus in deliciis erat vinum absinthiarum; Lamprod. in Helio-gabal. Rosa: atque absinthiato vulgus ad bibendum invitavit. Capitolin. in Gordian. (junior.) Semper tamen undecumque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, ceterisque rebus, quibus gula maxime delectatur. Plin. libr. 27. cap. 7. Siquidem Latinorum ferius quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bibit: credo sanitatem premio dari. Barbaris in deliciis fuit vinum absinthio & melle conditum: melle solebat temperari vinum asperum; Virgil. 4. Georgic. (101. 102.)

Dulcia mella premer: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi dominura saporem.

Y ij

Ubi Servius, quia matres vina asperima mellis dulcedine temperabant. Augustin. de Trinit. libr. 9. (cap. 4. num. 6.) Num ergo fucus ex vino, aqua, & melle uno fit potio. Vinum abinthiacum id est abinthio conditum inter vota epularum laudat & Ambros. libr. de Thobia cap. (14.) Si quis instaurandum convitium putas, ad negotiatorem mittit, ut abinthiaci cupellam sibi gratis deferat.

Pest hæc Leudovaldus Episcopus epistolæ per omnes sacerdotes direxit, & accepto consilio ecclesias Rothomagenses clausit, ut in his populus sollempnia divina non spectaret, donec indagazione communi reperiretur hujus auctor sceleris. Leudovaldus Episcopus post necem Prætextati interdixit omnibus ecclesiis Rothomagensibus, donec auctor necis deprehenderetur. Sic Leo Agathensis Ecclesiæ sacris interdixit ob prædium ecclesiæ vi occupatum a Gomachario Comite; Gregor. de mirac. martyr. lib. 1. cap. 79. Mane autem sacro accitis ad lychum, qui de camera ecclesiæ dependebam, extendensque virgam, quam tenebat in manu, effregit cunctos dicens: non hic accendatur lumen, donec ulciscatur Deus de inimicis, & restituat res domus sue. Sic & Franco Aquisiensis Ecclesiæ interdixit ob villam ecclesiæ occupatam a Childerico, & fore sequeles spiritus claudit; idem de glor. confess. cap. 71. Denique condemnatus spoliatque sacerdos ad urbem rediit, atque prostratus in orationem coram sepulchro sancti, dicto psalmi capitulo ait: non hic accenditur lumen, neque psalmorum modulatio canitur, gloriosissime sancte, nisi prius ulciscaris servos de inimicis suis, neque tibi violenter abiciatur, ecclesiæ sanctæ restituas. Anno Christi 878. Joannes VIII. R. Pontifex ecclesiæ sancti Petri interdixit, altaria cilicio velavit, ob captivitatem, quam passus est a Lamberto & Alberto Comitibus; annal. Franc. ad hunc ann. Landbertus Witonis filius, & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingressi sunt, & Joanne Romano Pontifice sub custodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Carolimanno sacramento firmare coegerunt. Quibus inde discedentibus idem Pontifex domum sancti Petri ingressus, omnes thesauros, quos ibi reperit, ad Lateranum transiit, & altare sancti Petri cilicio cooperuit, & cuncta ostia ejusdem ecclesiæ clausit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum est, &c.

Cap. 33.

Tunc derante igne super vinclos carceris, adparuit eis beatus Germanus, & comminans trabem atque catenas, quibus vincili tenebantur, referat carceris ostio, vinclos abire permisit iaculantes. Vincili tenebantur catenis ad trabem. Per hoc tempus Parisiorum civitas magno flagravat incendio, in quo vincili soluti a B. Germano Episcopo Parisiensi. Sic vincili soluti in transitu reliquiarum B. Martini; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 47. Idem in funere B. Gregorii Lingonensis E. idem de vit. patr. cap. 7.

Illi vero egressi, se ad basilicam sancti Vincentii, in qua sepulcrum habebat beati Antistitis, convulerunt. Germanus Parisiensis E. sepultus in basilica beati Vincentii, quæ ab eo nomen accepit S. Germani. Idem Gregor. de glor. confess. cap. 90. paralyticus, qui in porticu basilicæ sancti Vincentii, in qua beatus Germanus requiescit in corpore, reſidebat, dirigitur. Vincili soluti gratia S. Germani, statim ad ejus basilicam le conferunt gratias acturi: curati ope sanctorum, annuum centium sanctitate kolebant, in gratiam beneficii; Gregor. de glor. confess. cap. 103. Testisque est ipso populus hodieque, qui cum sanitatem recipiunt, statim se tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro reddita sanitatis gratia tributa dissolvunt.

Adpropinquare ad aliam portam capis, in qua beati Martini oratorum habebatur: quod ob hoc aliquando factum fuerat, eo quod ibi leprosum maculoso hominis osculo depossisset. Oratorium extructum ad portam urbis Parisiorum, ad quam B. Martinus leprosum osculo mundavit. Hic postea surrexit mobile cornubium beato Martino sacrum, prioratus ordinis cluniacensis. Martinus, quod notauidum, leprosum osculo mundavit: pro simplicitate ætatis, osculum erat pro salutatione; Augustin. in genesim. lib. 1. quat. 87. Consuetudinis quidem fuit, maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinquæ oscularentur, & hoc hodie fit in multis locis. Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 3. cap. 17. Igitur Sigo referendarius quondam Sigiberti, ad occursum nostrum accedit, osculatumque juxta me sedere depossulo.

Aja

Ajebant enim hanc urbem, quasi consecratam fuisse antiquitus, ut non ibi incendium prævaleret, non serpens, non glis apparuisset. Ante hæc tempora Parisiorum civitas nullum passâ est incendium, non anguis, non glis ibi visus est: sed postquam in purgando cuniculo pontis, serpens glisque areus inventus est, ex eo ibi fuit copia serpentum & glirum, & incendia crebra. Simile quid evenit Constantinopoli, boum pestis secuta est, invento in fundamentis palatii bovis marmorei capite, & contracto, & in calcarium fornacem coniecto; Cedren. in Roman. III. (num. 317. circ. fin.) Etiam parietes ædium deprecationibus adversus incendia inscribi solebant; Plin. lib. 28. cap. 2. Etiam parietes incendiæ deprecationibus conscribuntur.

Erat autem ibi crypta ab antiquis transvoluta elegantique opere exposita. Crypta Cap. 34. transvoluta opere, est crypta camerata voluta, est camera seu fornix; Gregor. de glor. confess. cap. 35. in basilica autem sancti Venerandi, quæ sancti Illidii est proxima, transvoluta cellula a parte Occidentis fuit: inde corruptum grota; Guillelmus Brito Philippid. libr. 10.

Dum tu conaris monachi subvertere crotam,

vulgo grots.

Post hæc pavorem validum perpeffus clamare cepit. Pavor est timor puerilis; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 11. *Conjux Aniani tribuni, nomine Ugi. mota, nocte conterrita a pavore usum unius pedis perdidit:* vel pavor est vanus timor; Lamprid. in Heliogabal. *Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis* †, quos edoctos per mensuarios, subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum, id est pavorem, quem sequebatur risus re comperta.

Collidens palmas, & clamans, se a sanctis Dei peruri. Energumenus collisio palmarum clamat se uri a sanctis Dei. Collisio palmarum signum lugentium & queritantum; Gregor. de glor. confess. cap. 106. inter furos fletuum, atque collisiones palmarum.

Ex quibus pauci quedammodo scaphis erepti. Scapha est navicula parva in usum navis; J. Cæsar de bell. Gall. libr. 4. (cap. 14.) quod cum animadvertisset Cæsar scaphas longarum navium, item speculatoria navigia † militibus compleri jussit. Et Petron. in satyric. (cap. 102.) Quia potius, inquam ego, ad temeritatem confugimus, & per suam lapsi descendimus in scapham. Hinc inter jurisconsultos disputatum est, an scapha esset pars seu membrum vel instrumentum navis; l. scapham, ff. de evict. l. ult. de instrum. vel instrum. legat.

Stante † infra Metensis urbis palatium Rege, & Indum spectante, qualiter animal cætera canum circumdatum satigabatur. Quale esset animal non expresse, sed fuisse cervum aut lupum probabile est: belliam pro lupo accepit Gregorius de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 5. *servus Theodulphi civis Turonici, custos ovilis, dum nocte circa gregem creditum excubaret, ne quicquam ex eo aut bestia raperet, aut fraus furis auferret.* Simili stilo vadium indicio animalis, id est fera, offensum; Gregor. sup. libr. 4. cap. 39. *Sed cum Eferam fluvium ex-citatus laboriose transiret, nutu Dei animal amicum ingreditur, vadium ostendit.* Fatigare est agitare, vexare; Gregor. de glor. confess. cap. † 61. *sed a quibusdam civitatis majoribus opprimebatur atque satigabatur.* Idem eod. libr. cap. 66. *Puer unus ex vestris a febre corripitur, satigatur comitu.* Inde fatigatio; idem de mirac. B. Martin. lib. 3. cap. 1. & priusquam limina sancta egrederet, nullam satigationem sensi.

Num ideo quia clericus factus sum, ultor injuriarum mearum non ero? Notatur Cap. 39. Badegisli Cenomannenſis Episcopus, quod proprias ulcisceretur injurias, quasi non prohiberetur eo quod Episcopus esset. Episcopus non debet ulcisci privatas injurias; Gregor. libr. † 2. epist. 34. notat Januarium Episcopum, quod quandam excommunicavit ob propriam injuriam; can. inter querelas, 23. qu. 4. Et Gregorius noster meminit & infr. cap. 40. b. libr. se excusât quod excommunicavit Pelagium ob vim & injuriam factam suis: quod factum, inquit, cum comperissem, cum a communionem suspendi, non mir. B. Mart. lib. 3. cap. 35.

Quinto autem anno episcopatus sui expleo, cum jam sentum ingrediens, epulum vivibus, cum immensa letitia praparasset. Episcopi quinquennalia & decennialia celebrabant, in his solemne epulum. Quinquennalia, decennialia, vicennialia, & tricennialia instituta ab Imperatoribus; de quibus fufe vir doctissimus Bulenger de Imper. libr. 3. cap. 1.

Multas alterationes cum relicta illius defuncti habuisse probatur. Relicta dicebatur uxor Episcopi, quia Episcopus quam primum electus esset secedebat ab uxore; Gregor. de glor. confess. cap. 78. Aiebat enim fuisse Antistitem in civitate sua, cum conjuge: sed cum ad honorem sacerdotii accessisset, lectulum juxta ordinem institutum Catholica sequestravit: quod mulier valde molestum tulit. Plerumque relicta pro vidua; Gregor. lib. 9. cap. 1. Richardus filius ejus sacris iniit cum Gosintha relicta patris sui. Idem inlr. eod. lib. cap. 26. Ingeberga Regina Chariberti quondam relicta migravit a saculo.

Erat enim ineffabili malitia. Ineffabilis est, qui sancto exprimi non potest; Papias *** Ineffabilis dicitur Deus, quia de eo nihil digne dici potest. E contra affabilis est jucundus & gratus assatu; Gregor. de vit. patr. cap. 16. cumque ut atati huic convenit, amori se puellari prestaret affabilem.

Cap. 40.

Ob hoc furta, superventa, perversiones. Saperventum est violentia repentina & improvisa. Pervasio est invasio: male perputatio pro pervasio conc. Andegav. can. 4. Ut a violentia & criminis perputationis abstineantur. Gregor. de mirac. marty. lib. 2. cap. 15. Ille immemor perversionis sue, atque injuria, quam intulerat.

Ventiosius hominibus t nostris, atque ecchinum in vasis deferentibus. Echinus est duplex, terrestris, quem vulgar vocat erycium, seu erinaceum: fluviatilis marinusque, piscis genus, quod nomen traxit a terrestris, setis asperum; Horat. epod. ode 5. (27. & seq.)

Horret capillis ut marinus asperis.

Echinus, aut † Laurens aper.

Quem imitatus Aufon. epist. 22. ad Paulin.

Horrens capillis ut marinus asperis

Echinus, aut versus mei.

Echinum in singulari dixit pro plurali; id genus enim piscis copiam portasse homines Gregorii nostri, qui in vasis portabant, & quorum vasa capta a Pelagio quodam nequam homine, satis intelligere licet, quæ vasa post mortem ejus recepta sunt: Vasa quoque echini, quæ pejeraverat, post obitum illius ab ejus promptuario sunt delata.

At ille electis duodecim viris, ut hoc scelus pejeraret, advenit. Pelagius voluit se purgare de objectis apud Gregorium duodecima manu: in atrocioribus criminibus purgatio solebat indicii per sacramenta duodecim hominum ingenuorum; conc. Triburienſ. Nobilis homo, vel ingenuus, si in synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse sciverit, cum duodecim ingenuis se expurget, cap. 1. de purgat. canon. cau. † nobilis, 2. qu. 5. Alias purgationem indicii moris fuit per tres, aut quinque, aut septem testes; Ivo Carnot. epist. 206. (al. 77.) Posuerunt hac in discretionem Episcoporum, ut, secundum quod audiunt malam famam presbyterorum crescere, crebescere, exigant purgatoria sacramenta a presbyteris infamatis, cum tribus, aut quinque, aut septem collegis: & hoc est purgationis genus, quod dicebatur, tertia, quinta, aut septima manu.

Erat autem eo tempore mensis primus. Adveniente autem mense quinto, quo præsæ fecari solent. Veteres numerabant menses anni per primum, secundum, tertium, ut inlr. hoc libr. cap. 42. nam mense septimo arbores visæ sunt floruisse. Idem sup. h. libr. cap. 1. erat ea die solemnitas beati Martini, id est xv. nonas mensis quinti. Idem libr. 9. cap. 2. Obiit autem mense sexto: & cap. 3. ejusd. libr. Interea adventu festivitatis S. Marcelli quæ apud urbem Cabillonensem mense septimo celebratur. Idem cap. 5. ejusd. libr. In vineis vero mense octavo transacta vindemia. Secundum antiquam computationem Latinorum annus incipiebat a mense martio; gloss. in can. ordi-

na-

nationes pñt. t. 75. dist. inde mensis martius dictus est mensis prius; Tertull. adp. Psychicos (libr. de jeun. cap. 14.) Cur pascha celebremus annuo circulo in mense primo? Quandoque tamen menses numerabant more Romanorum nominibus quorūque suis; Gregor. sup. libr. 4. cap. 31. Quodam tamen vice in solen. octobris, sic sol obscuratus apparuit. Idem libr. 5. cap. 17. In Gallis vero hoc cum multis civitatibus, quarto decimo calendis maias sanctum pascha celebravimus. Alii vero cum Hispanis duodecimo calendis aprilis, &c.

*Deposuerat enim sibi sepulcrum in basilica sancti Martini vici Condatenſis, quod detectum fuit & effractum in frustra reperit. Sic postea in porticu ipsius basilica est sepultus. Pelagius præfectus custodum fiscalium iumentorum, nimia præsumptione posuit sibi sepulcrum in basilica S. Martini vici Condatenſis, quod post ejus mortem effractum est, & is sepultus est in porticu ipsius basilice. Olim mortui non sepeliebantur intra ecclesiam, præter Episcopos vel abbates aut dignos presbyteros, aut fideles laicos, id est bene meritos de ecclesiis, vel pietatis laude commendatos; conc. Moguntin. l. cap. 52. Nullus intra ecclesiam sepelatur, nisi Episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, aut fideles laici; can. nullus, 13. qu. 2. Idem synod. Brach. t. 1. can. 36. Arelat. 3. cau. 21. Meldens. cau. 72. Mortui sunt Episcopos sepeliri in ecclesia; Ambrosius Mediolanensis Episcopus elevavit reliquias SS. Gervasii & Prothasii sub altare, in quo sibi sepulturam destinaverat; testis epist. epist. 85. (al. 22. num. 13.) Hinc ego locum prædestinaveram mihi; disium est enim, ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerri consuevit: sed cedo sacris virginitatibus dexteram portuorum; locus iste insepelitus dabatur. Dioscorus Hermopolitanus Episcopus sepultus in ecclesia sacra, quæ est in suburbio Calcedonis, quod Quercus dicitur; Socrat. lib. 6. cap. t. 87. τὸ τὰς ἐκκλησίας ἀποκαταστήσας, ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑποδαίει: Sanctimonialis fecmina in ecclesia sepulta memoratur Gregor. dialog. 4. cap. 51. Hæc igitur defuncta, atque in ecclesia sepulta est. Corpus Constantini conditum ante fores & porticum ecclesie D. Petri; Chrysost. homil. t. 26. num. 5. in epist. 2. ad Corinth. Theodosius junior Constantinopoli sepultus in dextra porticu ecclesie SS. Apostolorum, cum patre Arcadio, & matre Theodosia, & avo Theodosio; Nicephor. libr. 14. cap. 58. Postea Imperatores intra ecclesiam sepeliri institutum; E. vagr. lib. 4. cap. t. 21. Majores in atrio ecclesie sepulti, ut Pelagius hic, & quidam major villæ; Baldric. Noviomens. *** lib. 3. cap. 22. In atrio tamen, quia maior erat villula, subterraneus. Ortho II. sepultus in atrio ecclesie B. Petri; Leo Otlenf. libr. t. 2. cap. 9. Romam rediens, eodem tempore defunctus est, atque in t. atrio ecclesie B. Petri Apostoli in labro porphyretico sepultus. Condatenſis vicus est locus Turonenſis diocesis, in quo Martinus vita migravit; Gregor. sup. libr. 1. cap. 43.*

Dum epularetur cum diversis in tritega. Tritega est tectum seu summum tectum, a Græco τριτὴ γῆρα; act. Apostol. cap. 20. ἀπὸ τῆς τριτῆς. Ibi veteres cenabant; unde pars ista adium dicta est cenaculum; 1. 3. §. t. ult. ff. de offic. præsid. l. t. §. iste desideratur. 1. §. si filius, de iis qui de jure vel effud. Latinis tritegum id est tertium tabulatum. Ambrosii in psalm. 36. (num. 53.) Somno vicinus, de tritegno cecidit, & resurrexit. Subito effracto pulpitum domus. Pulpitum est culmen tecti domus; Gregor. de mirac. B. Martini libr. 4. cap. 26. Nihilominus & ostium carceris, sera ferro munita, olducia clave pessulo obserbatur, sed virtus Antistitis... lapides dimovit, dejecti pulpitum, catenas confregit.

Erant autem eo tempore dies quadragesima sancta, & Episcopus in insulam maris orationis causa secesserat. Palladius Santonenſis Episcopus orationis causa secedere solebat in insulam litoris Santonici: eodem secessu per quadragesimam usum est Eadbertus Lindisfarnensis E. Beda libr. 4. cap. 39. Eadbertus Episcopus Lindisfarnensis & proximis successor sancti Cudberti t. qui tum sorte in remotiori ab ecclesia loco t. reſſus undique pelagi fluctibus cincto, solitarius t. manebat. In hoc etenim semper quadragesima tempus agere, in hoc quadragesima ante Dominicum natale dies in magna continentia orationis, & larymarum devotione transigere solebat. Monachis seuionibus, & in perfectione regulari consummatis, concessum secedere in

† Corrie
Brachar. l.
can. 18. Arc.
lat. VI. can.
21. & V. si
faciunt; Ad-
de in termi-
nis cap. 20.
capitul. Car-
rol. M. inter
concil. tom.
20. pag. 418.

Cap. * 42.

† §. iste desideratur.

Cap. 43.

† Quæ præcedunt verba in libr. meo desiderantur.

solitarias cellulas; conc. Agath. can. 38. Cassian. collat. 18. cap. 4. de quo in ascetic.

Græci cum homine obtinere non queant, ut saltem vel celebrata solemnitate paschali discutiatur. In die paschali carcerati solvuntur, nisi teneantur pro atrociori crimine, ut læsæ majestatis, vel alio; *l. nemo deinceps, C. de episc. audient.* A Theodosio in festo paschatis carcerati per totum orbem soluti per epistolam; Chrysostom. orat. 20. ad Antiochen. (num. 7.)

Metuit negare Episcopus, scripsit, subscripsitque, ac tradidit agrum. Palladius Santonenfis Episcopus capus ab Antelbio, ut se liberaret, ei vendidit & tradidit agrum, quem habebat in pago Bituricensi. Venditor dicitur scripsisse instrumentum venditionis & subscripsisse: ea ætate contrahentes propria manu scribebant contractum, & subscribebant, non enim notus erat usus tabellionum. Idem insinuat Gregor. infr. libr. 9. cap. 42. *Qua possidere videbamus, factis chartis tradidimus.* Palladius Santonenfis Episcopus fuit e genere divitis Palladii; Gregor. de glor. confess. cap. 60.

Cap. 44. *Mense autem factio procedente Rege ad matutinas.* Reges solebant ad matutinas, ut de Guntrano Rege traditum est hic. De Eorico † Gothorum Rege Sicon. libr. 1. epist. 2. *antelucanos sacerdotum suorum catus minimo comitatu exposit.* De Friderico I. Imper. Radevic. de ipsius gest. lib. 2. cap. 76. *Antelucanos basilicarum & sacerdotum suorum catus, aut solus, aut minimo comitatu expetit.*

Hoc viso Rex exclamavit dicens: non esse simpliciter, hominem sub hoc † horrore nobis tali in loco quiescere. Simpliciter, id est sine dolo, & malo consilio; Q. Curt. lib. 4. cap. 14. *Præterea breves & mutabiles vices rerum sunt: & fortuna nunquam simpliciter indulget.*

Legatos per diversa loca exilio condemnari præcipit. Legati missi a Fredegunde ad Guntranum per varia loca relegati ob submissum fcarium in Regem.

A D L I B R U M I X.

UÆ autem ibi ipsa die virtutes adparuerunt. Virtutes B. Ra- Cap. † 2.
degundis hic pro miraculis ipsius: virtutes B. Martini; Gregor.
de mirac. ipsius libr. 2. cap. 60. In quo cum quinquaginta novem
virtutes descripsissem. Idem hoc libr. infr. cap. 4. Erat enim
eo tempore ipse Pontifex magnis virtutibus præditus.

Interea advenit festivitas sancti Marcelli, quæ apud urbem Cap. 3.
Cabilonensem mense septimo celebratur. Sanctus Marcellus
martyr, Cabilone martyrium passus est sub Antonino Imp. Pri-
sco præside: ejus dies festus celebratur 4. septembr. martyrol. R.

Verum ubi peractis solemnibus ad sacrosanctum altarium communicandi gratia ac-
cessisset. Sacra Communio post missarum solemnia ministrari solita; Gregor. de mi-
rac. B. Martini lib. 2. cap. 47. Cumque expletis missis populus cepisset sacrosanctum
corpus Redemptoris accipere.

Quia nefas putavis, si is, qui ab ecclesiaeductus fuerat; truncaretur. Guntranus
Rex sicarius, qui in ecclesia ejus vitæ invidias molitus erat, fustibus castigatus di-
misit, quia nefas putavit morte damnari eum, qui de ecclesiaeductus fuerat. In
eamdem sententiam Gregor. infr. h. libr. † cap. 38. Childchertus Rex ait: verum-
sumen promissionem habere de vita, etiam si culpabiles inveniamini. Christiani enim
sumus. Nefas est enim vel criminosos ab ecclesiaeductos punire.

In vineis vero mense octavo transacta vindemia, palmites novos cum urvis deforma- Cap. 5.
tis aspeximus. Palmites vitium sunt sarmenta vitium; Gregor. supr. lib. 6. cap. 44. †
Numquam in his vineis deformatis, id est efformatis. Eadem analogia, deformitas † In lib. meo:
pro solemnitate vel formarum inobservantia; Gregor. infr. hoc libr. cap. 33. cur Nusquam in
sub omni deformitate redacta viro conjux ejus aufertur? his vineis pal-

Habebat autem cucullam, ac tunicam de pilis caprarum. Cucullus & tunica ve- mes nascan-
stes monachales; reg. Benedict. cap. 55. Sufficere credimus † monachis per singulos eut- tur in sempi-
cullam & tunicam, cucullam in hieme villosam, in estate puram. Cucullus est ve- ternum.
stis, quæ habet capitium, quo tegitur caput; Gregor. de vit. patr. cap. 17. de Ni-
cætur Episcopo: nam ceteris reficientibus sæpe ipse contexto capite a cucullo ne agnosce- Cap. * 6.
retur in publico, cum uno tantum puero sanctorum basilicas circumibat.

Hic enim colobio indutus erat, amictus desuper syndone. Colobium fuit vestis li-
nea sine manicis, propria Ægyptiorum monachorum; Cassian. de instit. coenobit.
libr. 1. cap. 5. Colobio quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt,
nudas de reliquo circumferunt manus, ut amputatos habere eos actus, & opera mundi
hujus suægerat abscissio manicarum, & ab omni conversatione terrena morificatos eos
velaminis linei doceat indumentum. Idem Sozomen. lib. 3. cap. † 13. Rustin. de vit. † In lib. meo,
patr. libr. 2. cap. 7. Tubermentis appellantur... quibus usus est indui colobio, quasi cap. 14.
sacris lineis. Idem libr. † 2. cap. 7. Indumentum ejus stuppeum colobium erat,

Tom. XI.

Z

quod apud illos lebetes appellatur, & lineum quod collum & caput obvolveret. Iam- postor, de quo Gregorius loquitur hic, colobio amictus erat, & desuper syndone. Jacobum imitatus videtur, qui syndone id est lineo pallio dumtaxat usus est, more Nazarenorum; de quo Euseb. libr. 2. cap. † 23. Epiph. heres. 78. art. 13. de quo & † Marc. cap. 14. 51. 52. Adelesiens autem quidam sequebatur eum amictus syndone super nudo: & tenuerunt eum. At ille, rejecta syndone, nudus profugit ab eis.

Mandatum misit dicens: occurrant reliquiis sanctis. Impostor quidam Desiderius nomine, qui se dicebat Burdegalensem, cum Turonis venisset quali gestans reliquias sanctorum Vincentii & Felicis martyrum, mandavit Gregorio Episcopo, ut occurreret reliquiis sanctorum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 44. Mane autem sanctus sacerdos admonitis civibus cum crucibus & cereis ad occursum sanctorum reliquiarum devotissimus † properat.

Et ingressus in oratorium, me postposito, ipse capitellum unum atque alterum accertium dicit. Ipse orationem proferi, & ipse consummat. Capitulum est officium quoddam post matutinas; Gregor. de glor. confess. cap. 4. Ad cuius tumulum beatus Martinus, cum ad orationem venisset, post effusas preces dicto etiam capitulo ait: benedicite inquit mihi vir Dei. Capitulum psalmi est psalmus, quia psalmi Davidis distincti legebantur per capita; Gregor. de glor. confess. cap. 71. Denique condemnatus spoliatusque sacerdos ad urbem rediit, atque prostratus in orationem, coram sepulchro sancti, dicto psalmi capitulo ait, &c. Inde capitellum eodem sensu pro officio quoddam post missas; idem libr. 1. de mirac. † B. Martin. cap. 5. Respondens autem beatus Ambrosius: nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet sic obdormisse, cui tale miraculum dominus ostendere dignatus est: nam noveritis fratrem meum Martinum sacerdotem egressum fuisse de corpore, me autem ejus funeri obsequium prebuisse, peractoque ex more servitio, capitellum tantum, vobis excitantibus, non explevi. Idem de vit. patr. cap. 6. At ille psalmum quinquagesimo & benedictione decantavit, & alleluia cum capitulo expleto, consummavit officium totum temporis matutini.

Hac cernens Episcopus misit archidiaconum suum dicens: si reliquias sanctorum ex-hites, pene eos paululum in basilica, & nobiscum celebra dies sanctos. Ragnemodus Episcopus Parisiensis impostori cuidam, qui circumferebat reliquias, quas dicebat esse Vincentii & Felicis martyrum, per archidiaconum mandavit, ut si verum esset, eas deponeret in basilica. Hoc pertinebat ad officium archidiaconi. Archidiaconus est missus & vicarius Episcopi ejusque jurisdictionem exercet: & hoc iure idem impostor memoratur infra captus ab archidiacono & in custodiam missus: Capitusque, inquit, ab archidiacono, & catenis vinctus, iussus est custodiri. Archidiaconum missum Episcopi indiget & Gregor. de glor. confess. cap. 86. Quod audiens benedictus Agricola Episcopus, misit archidiaconum suum, ut beatum urbis cameterio deferret. In Ecclesia Turonensi fuisse duo archidiaconi; Gregor. libr. 5. cap. 58. At ille iterum vinctus, relaxato Leudaste, custodia deputatur, dicens, Gallienum eadem die & Platonem archidiaconos fuisse presentes, &c.

Perfrutatisque cunctis quæ habebat, invenit cum eo sacculum magnum plexum de radicibus diversarum herbarum: ibique & dentes talpa, & ossa marium, & ungues atque adipēs ursums. Vidensque hæc maleficia esse, misit iussu in flumen profici. Ragnemodus Episcopus maleficia inventa in sacculo impostoris conjurati iussu in flumen projici.

Et exhibentes aquas ablato pavimento, resperse etiam herbulis odoratis. Moris erat ædes sacras sterni herbalis odoriferis. Idem de cryptis & tumulis sanctorum; Gregor. de vit. patr. cap. 8. Et statim accedens, quasdam de herbulis, quas devotio populi sacrum fecit in tumulum, manu lineo operata sacerdote porrigente suscepit. Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 71. Accidit autem fortuito, ut extensa dextera manus palma solum herbe salvia, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret.

Elevatis Amelius Beorretanus urbis Episcopus oculis. Amelius Beorretanus Episcopus, ea tempestate claruit, subscriptis conc. Matisconens. II. anno Chr. 588.

Beor-

Beorritana urbs, vulgo Berritana; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 74. *Est alius martyr intra terminum urbis Beorritana, presbyterii honore pradius*. Idem de glor. confell. cap. 49. *infra terminum autem Beorritanae urbis in vico Sexiacensi sanctus Iustinus presbyter quiescit*. Begorra eidem infr. h. libr. cap. 20. *De civitatibus vero, hoc est Burdegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, & Begorra*. Hac est Tarba Bigeronum: Gall. Tarbe.

Ennodius cum duratun urbium Turonica atque Pislava administraret, adhuc & Vici Juliensis atque Benarna urbium principatum accipit. Ducatus erant incertis finibus pro voluntate & arbitrio Principum. Duces praeerant universae provinciae, Comites singulis civitatibus, & parebant Ducibus, ut insinuat Gregorius infr. h. cap. Sed euntibus Comitibus Turonica atque Pislava urbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt, eum a se removeri. Vicus Juliensis Adurrae civitas episcopalis: notit. provinc. Civitas Adorensium Vico Juli. Vicus Juli Gregorio hic, & infr. h. libr. cap. 20. Vico Juli, Conforanis, Lapurdo, & Albige. Eidem supr. libr. 7. cap. 31. Et Nereius Comes loci illius, Germanus Rustici Vici Juliensis Episcopi. Benarnum est Lascarra civitas episcopalis Benarni; notit. provinciar. & Benarno. Synodo Agathensis interfuit Galactorius Episcopus de Benarno.

Wafcones vero de montibus prorumpentes, in plana descendunt, vineas agrosque depopulantes, domos tradentes incendio, nonnullos abducentes captivos cum pecoribus. Contra quos saepius Austrovaldus Dux processit, sed parvam ulationem exercuit ab eis. Wafcones & jugis Pyrenaei montis variis excursionibus Novempopulaniae per id temporis infestis fuisse, ab Austrovaldo Duce saepius tentati minori successu. Hi tandem in Novempopulania sedes posuere, & ei Wafconiae nomen dedere; de quo fultius dixi rer. Aquitanic. lib. 1. cap. 16. Austrovaldum Comitem vocat Gregor. supr. lib. 8. cap. 44. Assumptoque secum Austrovaldo Comite, Carcassonam petiit. Tandem Wafcones a Theodoberto & Theodorico Regibus domiti, & tributarii facti; de quo Fredegar. cap. 1. & 21.

Per Agoricum prius Episcopum, qui erat Regis pater ex lavacro. Agoricus Vir- Cap. 8.
dunensis Episcopus pater Childeberti filii Sigiberti Regis ex lavacro, ex baptismo, quia eum suscepit ex fonte baptismi.

Tunc adductus ad locum ubi Rex morabatur, nudatus armis, ac per manicas tentus, ab Episcopo representatur Regi. Guntramus Boso Brunichildi Reginae exofus, praesentatur Regi inermis, & per manicas tentus. Rei sordidati, & sine cingulo apparent ante tribunal iudicis; Ammian. libr. 22. (cap. 10.) *Inducta in iudicium femina quadam, quem Palatinum adversarium suum, e numero & projectorum, cinctum praeter spem confpexisset, hoc factum insolens tumultuando querebatur: & Imperator, prosequere ait, mulier, si quid te laesam existimas: hic enim sic cinctus est; ut expeditus per lutum incedat: at parum nocere tuis partibus potest*.

Datis literis, & pueris destinatis cum evectioe publica. Legati vel missi Principis utebantur evectioe publica, id est cursu publico, itineris expediendi gratia, ut & evocati a Principe; l. evectioem, C. de curs. public. Sidon. libr. 1. epist. 5. *Egresso mihi Rhodanusja nostra manibus publicis cursus usus fuit, utpote sacris apicibus arcto*. Evectioe publica usi sunt etiam Episcopi evocati ad concilium, ut Hilarius Pictaviensis Episcopus exulans in Phrygia, ad synodum Seleuciensem vocatus data evectiois copia; Sever. Sulpit. hist. sacr. libr. 2. *Qua tempestate Hilarius quarum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos per vicarium ac & eisdem data evectiois copia adesse compellitur*. Constantinus episcopus Aelafum in actis conc. Arelatens. l. data evectioe publica per Africam & Mauritaniam, inde ad Hispaniam brevi tractu facias navigare. Profligentibus ob causam publicam evectio data; Augustin. 5. confell. cap. 13. *Itaque posteaquam missum est a Mediolano Romam ad praesentum urbis, ut illi civitati rhetoricae magister provideretur, impetrata etiam evectioe publica*. Privatis non licuit uti evectioe publica sine diplomate, seu toxicillis Principis; l. continuus, §. cum ita, de V. O. l. eos, §. uti ad leg. Cornel. de fals. l. 3. C. de curs. public. Hieronym. in vit. Hilarii (num. 22.) *secre-*

so ab Imperatore † evulsionem petiit, causam ei simpliciter indicans. Et acceptis ad consularem quoque Palestina litteris, cum ingenti honore & comitatu Gazam deduxit. Symmach. libr. 4. epist. 6. Evulsionem imperasse me gaudeo. Hieronym. ad Julian. (num. 1.) Jam demisso synthemate equus publicus sternebatur.

Ac gemmarum preciositatibus. Preciositas est pretium rei; Jo. Andreas in clem. Romani de jurejur. Nec etiam multum videtur expediens, privilegiis bullam auream apponi, propter pretiositatem enim metalli est de subtractione bullæ periculum.

Ascenso equo, precedentibus pueris aliisque sequentibus ferebatur. Batternas matronarum precedebat ordo id est agmen eunuchorum; Hieronym. ad Eutych. (epist. 22. num. 16. de custodia virginis) Præcedis caveas batternarum ordo semivirorum.

Tanta in thesauris illius reperiunt, quanta nec in ipso ararii publici regesto poterat inveniri. Regestum hic est ætarium publicum; Gregor. infr. h. libr. cap. † 10. Multitudo autem auri argentique, ac diversarum specierum, in ejus regestis reperta est. Idem eod. libr. cap. † 34. Et ingressa in regestum, referavit arcam monilibus ornamentisque preciosis refertam. Idem libr. 10. cap. 19. Multa enim auri argenteque in hujus Episcopi regesto pondera sunt reperta. Alias regestum scribarum pro incinno scribarum; Vopisc. in Probo: Usus etiam ex regestis scribarum porticus yorphyreica. Gregor. infr. libr. 10. cap. 19. Hæc Episcopus negare non potuit: scripta enim ipsa in regesto Chilperici regis in uvo scriptorum pariter sunt reperta.

Intra castrum Vabrense, quod velle Ursionis propinquum erat. Vabrense castrum in finibus Rhutenorum, sedes episcopatus e Rhuteno delibati; Gregor. infr. h. libr. cap. 12. Erat enim villa in pago Vabrensi. Illic fuit cœnobium clarissimum ordinis sancti Benedicti; Odo Cluniacens. vir. S. Gerald. libr. 2. cap. 6. Tum vero nobiles quondam pueros ad Vabrense cœnobium direxit. Nam tunc regularis observantia servit incallescerebat, ut scilicet apud fraternitatem illam sub norma regulari iidem pueri imbuerentur.

† In lib. meo, *Filius. Filius † enim ejus ex lavacro † Regina susceperat, & ob hoc misericordiam de eo habere voluit.* Brunichildis Regina Berthefredo vitam condonare voluit, si a Chlothario discederet, quia ejus filiam e baptismi fonte susceperat. Suscepti e baptismo dicuntur filii affectus demonstrandi causa; Nithard. libr. 3. meminere, quod frater filiolusque ejus sit.

Cap. 10. *Hæc ille audiens, adsumpta matre cum sorore & conjuge, ad occursum patrui destinavit.* Destinare est instituire iter seu professionem; Gregor. infr. libr. † 10. cap. 31. Rex autem ad reliquas civitates capiendas Bosonem cum Antestio destinavit. Idem de mirac. marty. libr. 1. cap. 39. Ex hoc enim quisque fidem cujuscumque rei ab alio voluerit elicere, † ut veram cognoscat, non aliter nisi ad hujus basilicam destinavit. Idem de vit. patr. cap. 17. de Nicetio Trevirensi. E. Ille vere, inquit, dico vobis, quia destinavit Rex ut me avulsam a monasterio huic oneri consecrari juberet. Q. Curt. libr. 8. cap. 4. sed jam nec revivere arma † lubrica & rigentes manus possunt; nec ipsi destinare, in quam regionem converterent corpora. Idem libr. 9. cap. 9. Intellectum est mare destinari ab ignavis natura ejus.

Et ille: nequaquam, sed transmittite abbates & creditos tuos, ut hæc quoque loquor exponant. Guntramus Boso de salute sua desperans, compellat Magnericum Trevirensis Episcopum, ut pro eo intercedat apud Guntramum Regem, per abbates & creditos. Ea ætate abbates erant in potestate Episcopi, & conveniebant iusti ad synodum episcopalem; conc. Antifiodor. can. 7. Ut medio majore omnes presbyteri ad synodum in civitatem veniant, & kalendis novembris omnes abbates ad concilium conveniant. Cui conjungendi sunt can. Episcopus, & can. annis singulis, † 18. dist. A Gregorio Lingonesi Episcopo ad translationem sepulcri sancti Benigni martyris Divionensis adhibiti abbates simul cum clero; Gregor. de mirac. marty. libr. 1. cap. 51. Sed sanctum sepulcrum nescio qua causa faciente foris evenit, quod ille intus transferre cupiens, convocavit ad hoc obsequium abbates, atque alios religiosos viros. Ad translationem B. Desiderati presbyteri ab Agricola Cabilonensi Episcopo adhibiti quo-

quoque abbatem cum omni Clero; idem de glor. confess. cap. 86. *Quod audiens Benedictus Agricola Episcopus misit archidiaconum suum, ut beatum urbis camerario deferret; sed resistentibus monachis, quod iussus fuerat non implevit. Post hac edificato xenodochio leproforum, sacerdos iuberet in ejus basilicam conlectis abbatibus & omni clero, beatum corpus transtulit. Abbatem passim missi & legati Episcoporum; Gregor. infr. h. libr. cap. 43. Post hac Maroveus Episcopus... Porcarius abbatem basilica beati Hilarii ad Gundegisilum Episcopum, & reliquos comprouinciales ejus destinat. Crediti sunt fideles seu valli; Gregor. supr. libr. 7. cap. 40. Statimque misit Rex viros, qui hac deferre deberent cum uno puero, quem valde creditum Munmolus habens, hac ei commendaverat.*

Cadurcum Brunichildi Regina refudit. Childebertus Rex filius Sigiberti Regis Austrasie Brunichildi Regina Cadurcum restituit. Cadurcum præter alias civitates Brunichildi Regina nubenti datum fuerat dotis & morganegebæ nomine, quod apertius exponitur a Gregorio infr. h. libr. cap. 20. De civitatibus vero, hoc est Burdegala, Lemovica, Cadurco, Benarno, & Begorra, quas Gallefridum germanam domna Brunichildis, tam in dote, quam in morganegeba (hoc est matutinali & dono) in Franciam venientem certum est adquisisse, quas etiam per judicium gloriosissimi Domini Gunthramni Regis, vel Francorum, superstitibus Chilperico & Sigiberto Regibus, domna Brunichildis noscitur acquisisse: ita convenit, ut Cadurcum civitatem cum terminis, & cuncto populo suo, domna Brunichildis de presenti in sua proprietate percipiat. A Brunichilde nomen accepisse creditur castrum Brunichildis in finibus Cadurcorum: hodie Burniquel, vicecomitatus nomine insigne.

Cumque eos extrahere de basilica non valeret, ignem adplicare nituntur. Ignis admovebatur confugis in ecclesiam, ne viderentur deici de ecclesia, sed potius igni cedere. Hinc apud Plaut. in Rudent. act. 3. sc. 4. (56. & segg.) leno pollicit ignem, ut ancillas, quæ ad aram Veneris perfugerant, admoto igne compellat fano cedere: Volcanum adducam, is Veneris est advorsarius... Nullum habemus ignem... Ibo, hercle, aliquo queritatum ignem... Ignem magnum hic faciam... Immo hæc ambus hic in ara, ut vivas, comburam. Atque ita apud Euripidem in Andromacha, (vers. 256.) Hermione interminatur Andromachæ, quæ in templum confugerat, se ignem submissuram, quo templo cedere cogatur: ὑπὸ σοι προσπίσω. Ignem tibi admovebo: ubi scholiales ἴδοι τὰ τοιαῦτα εἰς θεῶν καταπίοντες πῦρ προσπίσω.

Ascendentes supra tectum, eum ab ipsis tegulis ac maceris, quibus oratorium operum erat, insidentes, interfecerunt. Godegisilus Dux Berthefredum obsidione vallat intra domum ecclesiæ, obfessus tegulis & maceris, quibus domus ecclesiæ aperta erat, elisus. Maceria est paries siccò lapide constructus, maceræ sunt camenta, quibus paries sine calce & arena structus est: inde sumptum nomen oppidi, quod vocatur Maceræ; de quo Gerbert. epist. 94. Mesonum, & Macerias multitudine militum communit: vulgo Maisieres. Et ita maceræ annis sunt elusæ, quæ coercent aquam annis; Gregor. de vit. patr. cap. 17. dixeruntque ei: lapsus noster, (forte legendum caplus) in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur: sed & maceria ipsa de locis suis annis impetu evulsa & noscuntur. Maceria etiam est clausura domus structa pariete sine calce & arena; Ambros. in Luc. libr. 3. cap. 24. Maceria quoque domum claudit; hæc si maneat, domus tuta est. Maceria in horto est casa, quæ apponitur horto ex lateribus sine calce & arena congeillis; Plaut. in Truculento (2. 2. 48. & segg.)

† Quin maceria illa est, in horto qua est, qua in noctes singulas

Latere fit minor, † qua ista ad vos damni permensu 'st viam?

Non mirum, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.

Terent. in Adelphi. (5. 7. 10.) Atque hanc in oribo maceriam jube dirui.

Unde Rex Gunthramnus, valde in amaritudinem excitatus est. Amaritudo est amaritudo cordis, id est meror, tristitia; Gregor. infr. h. libr. cap. 23. Agericus vero Viridunensis Episcopus cum ex illo diuturna amaritudinis selle graviter agrotaret: & infra: vel etiam addita amaritudine: & rursus: sellis amaritudine aggravatus.

Cap. 11.

Cap. 12.

Turneb. ad-
versar. lib. 9.
cap. 12.Cujac. ad leg.
157. de V. S.

Cap. 14.

Idem eod. libr. cap. 32. *Additum est etiam huic causæ aliud amaritudinis incrementum. Inde amaricari dolere, tritari; Gregor. P. moral. libr. 5. cap. 7. Sed hoc amaricari non cor, ad gaudium suum quandoque reducitur: & iusta: Vix quippe amaricatus dicitur: cum hujus mundi gloria tristibus gementibusque tribuitur. Alias amaritudo pro acerbitate; Gregor. libr. 10. cap. 16. Et pro calidis amaritudine, ne lavantibus noceret novitas ipsius fabricæ.*

- Cap. 15. *Et accepto signaculo beati crucis cum chrismatis unctione, credidit Jesum Christum. Recaredus Rex Gothorum conversus ad fidem Catholicam, & reconciliatus ecclesiæ accepto signo crucis, id est benedictione, quæ confertur per signum crucis, cum chrismatis unctione; de quo & Gregor. libr. 1. epist. 41. lib. 7. epist. 127. Roderic. Tolet. lib. 2. cap. 15. Notandum hic quod narrat Gregorius, eo maxime motum Recaredum, quod a suis Episcopis nulla signa curationum ederentur super zgrotos, et contra multa ab Episcopis Catholicis.*

Deinde nuncios mittit ad provinciam Narbonensem. Provincia Narbonensis ea erat, quæ adhuc erat in ditone Gothorum, quæ & Septimania vel Gothia dicebatur. Arelatenfis vel Massiliensis provincia dicebatur pars provincie, quæ erat in ditone Francorum, licet utraque esset Narbonensis provincie; Gregor. sup. libr. 8. cap. 30. Hæc audiens Rex, Leudegisilum in locum Calumniosum cognomento Egilanus Ducem deligens, omnem eam provinciam Arelatensem commisit. Idem sup. h. lib. cap. 7. propter superioris anni devastationem, quam in Septimania Regis Gunthramni exercitus fecit, in Arelatensem provinciam proruperunt. Idem lib. 4. cap. 39. Et Anno quoque Arelatensem debellavit provinciam. Idem lib. 8. cap. 43. Anno quoque duodécimo Childerici Regis, Niccius Arvernus rex Massiliensis Provincia, et reliquarum urbium, quæ in illis partibus ad regnum Regis ipsius pertinebant, est ordinatus. Idem lib. 10. cap. 25. At in Galliis Massiliensem provinciam morbus sæpe nominatus invasit. Ex hæc postea simpliciter Provincia dicta est; Otto Frising. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 29. de regno Burgundie: Præteritur etenim hæc provincia pene a Basilea... punctam habens dominatus suo eam terram, quæ proprie Provincia vocatur.

- Cap. * 18. *In basilica sancti Aniani confessoris. Anianus Aurelianensis Episcopus, vitæ sanctitate clarior temporibus Valentiniani III. ejus meritis Aureliani urbs liberata ab obsidione Attilæ; de quo Sidon. lib. 8. epist. 15. Gregor. sup. libr. 2. cap. 7. Aimoin. libr. 1. cap. 6. Ejus memorie dicata est basilica Aureliani: monasterium sancti Aniani ibidem construxit Rex Robertus, & solemniter dedicari curavit anno Chr. 1020. teste Helgaldio in ejus vit.*

- Cap. 19. *Quo veniente, resident pariter ad convivium. Galli sedentes vescebantur. Idem fuit mos veterum; Virgil. 7. Æneid. (176.)*

Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Et ibi Servius: Majores enim nostri sedentes epulabantur, quem morem habuerunt a Laconiis & Cretenfibus, ut Varro docet in libris de gente populi Romani. Et idem in illum versum 1. Æneid. (218.) suscipe par herbam. Significat autem discumbentes, nam olim sedentes vesi confarcebant. Post epulas mensie removebantur, & remotis mensis Franci in eisdem subsellis, quibus discubuerant, residebant; Gregor. inf. libr. 10. cap. 27. Invitatis enim ad epulum multis, hos in unum facit tres sedere subsellum. Cumque in eo prandium elongatum esset, ut non mundum obrueret, ablata mensa (sicut mos Francorum est) illi in subsellia sua sicut locati fuerant residebant. Apud veteres quoque post epulum mensie remota; Virgil. 1. Æneid. (220.)

Postquam exempta fames epulis, mensæque remota.

Chramifridus exanimis corpus nudatum vestimentis adpendit in seipis stipite. Chramifridus exco Sichario, occisi corpus veste nudatum, adpendit in seipis stipite. Osualdi Regis Northanumbrorum a Rege Merciorum in prælio cæsi caput cum manibus & brachiis stipiti suspensum; Beda hist. lib. 3. cap. 12. Porro caput & manus cum brachiis a corpore præfixas iussit Rex, qui occiderat, in stipitibus suspendi.

Ingressusque ecclesiam ad pedes prostravit Regis, dicens: vitam peto, o gloriosæ Rex, eo quod occiderim homines, qui parentibus meis clam interfecisse vos omnes di-

visperunt. Chramisindus interfecto Sichario in ultionem necis parentum, propter ad Childebertum II. Regem & ad pedes provolutus vitæ gratiam deposcit & imperat. Puella, quæ Amalonem Ducem vim sibi facientem ipsius gladio occidit, Guntranum Regem vitam condonasse refert Gregor. infr. h. lib. cap. 37. *Tunc Rex misericordissimus, non solum ei vitam donavit, verum etiam præceptionem tribui iussit, ut in verbo sue posita, a nullo unquam parentum defuncti illius in aliquo molestiam pateretur.* Solus Princeps pœnæ dat veniam; l. divi fratres, ff. de pœn.

Et Regina Brunichildis t. graviter accepisset, eo quod in ejus verbo Sicharius posuit, salter fuerat interfectus, fremdere in eum cepit. Proprium Regum est ultionem seu salvam guardiam & securitatem tribuere, & ab his eam impetrari oportet; Ivo Carnotensi, epist. 9. *Quicumque autem illi sunt, si conductum bonum mihi & his qui mecum sunt miseritis, ut securi sumus in eundo & redeundo, & apud vos morando.* Tuicio conceditur codicillis Principis, & quibus dabatur hi dicebantur recipi in verbo Regis; Gregor. infr. h. lib. cap. 27. de puella quæ Amalonem Ducem vim sibi inferentem occidit; Guntranus Rex: *præceptionem tribui iussit, ut in verbo suo posita, a nullo unquam parentum defuncti illius in aliquo molestiam pateretur.* Etiam Reginas tuiciones præstare moris fuit, ut hoc loco legimus Sicharium positum fuisse in verbo Brunichildis Reginæ, quod paulo post repetitur: *sed quoniam* (ut diximus) *Regina Brunichildis in verbo suo posuerat Sicharium.*

Volsensem territorii Biturigi pagum expetiit. Volsensis territorii Biturici pagus. Pagus plerumque latius accipitur pro regione, ut pagus Tolosanus, pagus Turoneris, *pays, contrée*: interdum pro vico, *un bourg*, ut hic pagus Volsensis Biturigum, inde pagenses pro vicanis; de quo supr. in libr. 7. cap. 47.

Sed & ad Aginum properans, epistolam ejus elicit, ut a nullo contingeretur. Non modo a Rege & Regina, sed etiam a Ducibus concedi solebant libelli seu codicilli securitatis, ut hoc loco Chramisindus ab Agino Duce epistolam seu præceptum securitatis eliciuisse legitur. A Richerio Senonensi Archiepiscopo securum conductum expetiit Ivo Carnotensis Episcopus ad eum venturus; testis ipse epist. 50. (al. 118.) *Unde rogo mansuetudinem vestram, ut a Picueris usque ad vos securum mihi conductum præparetis.*

Cum t. in Christi nomine percellentissimi domini Gunthramnus & Childebertus Reges, & gloriosissima domina Brunichildis Regina Andelaum charitatis studio convenissent. Andelaum castrum celebre conventu habito inter Guntranum & Childebertum Reges; de quo & Fredegarius cap. 7. *Gunthramnus se cum Childeberto, pacem firmans, Andelao conjunxit.* Idemque cap. 38. *Dirigensque per Andelaum, Nasio castro capto, Tullum civitatem perrexit.* Idem ni fallor quod Andilegum; de quo Bedæ lib. 3. cap. 8. *Maxime in Brige & in Cale & in Andilegum monasterio.* Recentioribus Andeliacum, olim nobilis villa Rothomagensis ecclesiæ, ut Innocent. III. lib. 1. epist. 108. Petr. Blesens. epist. 28. & 33. vulgo *Andely*.

Id inter ipsos constat fixa deliberatione finium, ut in illam partem portionem da Parisiensi civitate cum terminis & populo suo, quæ ad domnum Sigibertum de Regno Chariberti conscripta partitione pervenerat. De Regno Chariberti Regis, qui sine liberis masculis decessit, tertia pars Parisiorum urbis pervenit ad Sigibertum Regem Austrasie unum e fratribus: regnum scilicet Chariberti, qui erat Rex Parisiorum, divisum est inter Guntranum, Chilpericum, & Sigibertum, & Parisiorum urbs divisa est in tres partes inter eosdem: postea ex pacto inito inter Guntranum & Childebertum filium Sigiberti tertia Parisiorum, quæ ab initio cesserat Sigiberto, translata est ad Guntranum: cum castellis Duno & Vindocino. Danum & Vindocinum castra pagi Carnotensis. *Chasteau Dun, & Vendosme.*

Et quicquid de pago Stampensi vel Carnoteno in pervio illo antefatus Rex cum terminis & populo suo perceperat. Pervium est totus ille tractus, vel transitus, ut infr. hoc cap. Convenit ut in utroque regno, utriusque fidelibus, tam pro causis publicis, quam privatis, quicumque voluerit ambulare, pervium nullis temporibus denegetur. Idem iur. hoc lib. cap. 32. *ne nullus de Childeberti regno, per ejus regni*

territorium pervium posset habere: & infra: pervium pasefecit volensibus ad Regem Childebertum accedere. Fredegat. cap. 26. Cum esset autem pervius ille locus, ubi Los fluvius transiit. Gregor. libr. 3. cap. 1. 37. ita ut torrentes concatenati gelu pervium populos iter tamquam reliqua humus præberent.

Abrincatus, Vicejuli, Conseranis, Lapurdo, & Albige. Abrincatum civitas episcopalis, *Aurenches*: Vicus Julii civitas Adura, *Ayre*: Conseranis Conseranorum civitas, *Conzerans*: Lapurdo Lapurda caltrum Bigeronum, in quo locatus tribunus cohortis Novempopulaniæ: vulgo *Lourde*. Scaliger Aulon. *** lecl. libr. 3. cap. 7.

Ut quicquid domnus Guntchramnus Rex filia sue Chlotildis contulit. Hac itate Reges dicebantur domni, eliso nomine domini, quasi soli Deo conveniret nomen Domini, ut infr. h. cap. Pari conditione repromittit domnus Guntchramnus Rex. Eadem ratione Regine dicebantur domnæ, ut infr. hoc cap. *Domnam Brunichildem Reginam*: & rursus: *Domna Brunichildis* noscitur acquisisse: & infr. h. libr. cap. 43.

†† In lib. meo †† *Domna Radegundis*: ut infr. h. libr. cap. 40. peccavi in Dominum, & domnam meam *Radegundem*. Domna Agnes cap. 1. 42. h. libr. *Domnam & sororem meam Agnetem*. Eadem ratione Romanus Pontifex dicebatur domnus Papa, domnus Ap. to. lib. 10. dom. na Radegundis. Ut si quid de agris fiscalibus, vel speciebus atque præsidio, pro arbitrio sui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerint. Hac clausula repetitur infr. h. cap. iisdem verbis. Species sunt species auri & argenti, *esperes d'or ou d'argent*. Præsidium est pecunia, quæ auxilii causa seponitur, vel locus secretior, ubi ejusmodi pecunia est; i. si chorus, §. 1. de legat. 3. ubi legatus mobilibus, quæ ibi erunt, legato non continentur nummi repositi fœnoris causa, sed nummi præsidii causa sepositi: inde lucem accipit alter locus Gregor. libr. 10. cap. 1. *Reliqua vendidit cum omni præsidio domus*. Præsidium etiam pro viatico sumptum; Plaut. in Pœnulo (3. 3. 57.) Trecentos nummos *Philippus* portat præsidii. Idem in *Perla* (1. 3. 45.) *Marsupium* † habet, inibi paulum præsidium.

De civitatibus vero, hoc est *Burdegala, Lemovira, Cadurco, Benarno, & Begorra*. Benarnum, ne quid de aliis urbibus dicam quæ nimis notæ sunt, est *Laseura*, prior civitas episcopalis, *Lescar*, unde nomen regioni: vel oppidum, quod hodie vocant *Ortaix*, ut vult Scaliger Aulon. *** lecl. libr. 2. cap. 7. *Begorra* est Tarba Bigeronum, vel Turfa, ut vult idem Scaliger *** eodem loco ex Antonino: *Torfa*, ubi castum *Begorra*.

Tam in dote, quam in *morganegiba* (hoc est matutinali dono.) Apud Germanos dotem non uxor marito, sed uxori maritus dicebat; Tacit. de morib. Germ. (cap. 18.) *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert*. Hunc dotis morem secuti Franci, Germanici populi, in Galliam transverex. Gailseuinda Regine dotis nomine dicitur *Burdegala, Lemovicum*, & aliz civitates: præter dotem etiam uxor munera accipiebat a sponso & sponsi propinquis, *morganegibam* vocabant, hoc est matutinale domum, quia fiebat mane die nuptiarum: & hoc est donum quod jure *morganatico* dicebatur fieri; Albert. Argentinenf. in chron. (ad an. 1278.) cui sorori dominium de *Kiburg*, quod ipse Rex sibi retinuerat, *morganatico jure* donavit. Dona sponsalitia more Francorum erant annulus, calcei, osculum, & poculum; Gregor. de vit. patr. cap. 20. Sed cum ad legitimam pervenisset ætatem, cogenibus juxta consuetudinem humanam parentibus, ut arbam puella quas uxorem accepturus daret: & mox: denique dato sponse annulo, porrigit osculum, præbet calciamentum, celebrat sponsalium diem festum. Idem cap. 16. ejusd. libr. de Venantio poitea abbate: cumque ut ætati suæ convenit, amoris se puellari præstaret assabilem, & cum poculis frequentibus etiam calciamenta deferret, &c.

Sed juxta consuetudinem canonum, placebat gloriosissimo nepoti vestro, ut unusquisque Metropolis comprovincialibus suis conjungeretur: & tunc quæ irrationabiliter in regione propria fiebant, sanctione sacerdotali emendarentur. Conc. provinciale quotannis iterum celebrandum a Metropolitano adhibitis Episcopis suffraganeis, primum ante quadragesimam, secundum augustin tempore; conc. Nicæn. I.

can.

can. 5. (in versione ejusd. conc. can. 7. & 40.) conc. Chalcedonens. can. 19. synod. VI. in Trull. can. 7. apud Balsamon. juxta hos canones Childebertus Rex per legatos monuit Guntranum Regem, ut unusquisque Metropolitanus concil. provinciale convocaret, & quæ emendanda erant in utriusque regno emendarentur. Plebsque concilia provincialia indicebantur jussu aut monitione Regum, & sapies etiam eorundem voluntate dies dicebatur, ut patet infra ex hoc ipso capite.

Tunc jussit, ut in calendis mensis quarti hæc synodus prolongaretur. Idem infr. hoc lib. cap. 32. de Guntrano R. Unde etiam synodum Episcoporum in kalendis novembribus congregare præcepit. Idem infr. lib. 10. cap. 15. de componendo dissidio mon. Pictaviensis: Hæc autem Childebertus Rex audiens, legationem ad Gunthramnum Regem direxit, ut felices Episcopi conjuncti de utroque regno, hæc quæ gerebatur sanctione canonica emendarentur.

Sed Rex, ac si bonus sacerdos, † providens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, jussit omnem populum ad ecclesias convenire, & orationes summa cum devotione celebrare: & nihil aliud in usu referendi nisi panem hordeaceum cum aqua munda adsumi. Pestis depellendæ causa a Guntrano Rege orationes id est processiones solemnes institutæ, una cum jejunio in pane hordeaceo & aqua: panis hordeacei usus monachorum & penitentium; Gregor. de vit. patr. cap. 7. de Gregorio Lingconensi Episcopo: & electus a populo Lingonica urbi Episcopus ordinatur: cui magnus fuit abstinentia, sed ne jactantia putaretur, occulte subcinericiis panes ex hordeo alii tenuibus supponebat, triticum frangens aliis erogabat, ipse vero clam hordeum nemini intelligente, &c. Hieronym. in vit. Pauli, (num. 6.) Jesum testor & sanctus Angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse me monachos, † & videre, e quibus unus per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lustrali aqua vixit. †. Auctor sermon. ad fratres in eremo ferm. † 4. de prudentia: Sed sanctis diebus aliis herbas crudas, panem hordeaceum & aquam sumatis.

Per triduum enim ipsius elemosynis largius solito præcurrentibus. Eleemosynæ regie per triduum pestis depellendæ causa: pariter solemne erat triduanum jejunium; Gregor. de glor. confess. cap. 63. lūque continuato cum vigiliis & orationibus triduanum jejunio. Et hoc exemplo triduanæ Ninivitarum penitentia; annal. Franc. ad ann. † 791. Carolus. . . congregato exercitu in Baioaria juxta Anisum † fluvium, cum omni populo suo jejunium & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit. Fre. Anisam. †. degar. cap. 11. cum aliis multis Episcopis, triduanum facientes jejunium, &c. Idem cap. 22. cum beatis Rustico & Patrico Episcopis triduanum jejunium peractis. Beda hist. lib. 2. cap. 2. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem, peracto jejunio triduo, cum aliis orandi causa conveniunt.

Mulier quædam, cujus filius quartano typo gravabatur. Quartanus typus est febris quartana a Græco τῑνός. †. Idior. origin. lib. 4. cap. 7. Typhi sunt frigida febris, quæ abusive typhi appellantur ab herba, quæ nascitur in aqua, quæ Latine forma atque stans dicitur: est enim accessivum revolutio per stantia temporum intervalla. Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. † 22. Factum est autem ut quadam vice, una puellulam suam male a quartani typi febre quateretur. Idem cap. 32. (eiusd. lib.) Quidam de diaconis nostris male a quartani typi febre cruciabatur. Idem lib. 3. (de mirac. ejusd.) cap. 50. Lupus Burdegalensis urbis presbyter quidam tempore graviter a quartano typo vexabatur. Inde quartanarii dicti laborantes febris quartana; Gregor. de glor. confess. cap. 24. Quartanariis quocumque & gulam dolentibus, data benedicta aqua sæpius medebatur. Idem cap. 82. ejusd. lib. Quartanarius vero tam presens beneficium erat, ut aquam tantum benedictam ad bibendum tribuens, continuo eos reddebat sanitati. Idem cap. † 85. ejusd. lib. cum semel atque infirmi sive quartanarii, sive variis febribus oppressi subderentur. Tertianum typum pro tertiana febris distinxit & Rufin. de vit. patr. lib. 12. cap. 1. Post finem unus ex fratribus nostris tertiano typo gravissime vexabatur.

Cum ego ipse sæpius larvas energias simulante nomen ejus invocantes audierim. Laevi sunt demones, qui corpora humana occupant; conc. Nannetens. Nec larvas

Cap. 21.

† In lib. meo:

Anisam.

demonum ante se fieri consentiat; can. nullus. 44. dist. Alii Talamasas vocant; Burchar. libr. 2. cap. 161. larvas demonum, quas vulgo talamasas dicunt. Larvas idem Gregor. de vit. patr. cap. 19. Quid etiam de energumenis, qui adducti ad cellulam beatæ, cum limen sanctum fuerint ingressi, integra menti restituantur? Isidor. orig. libr. 8. cap. 11. in fin. Larvas ex hominibus factos demones ejunt, qui meritis male fuerint. Martian. Capell. libr. 2. (inter medium, & finem) Lemures, qui si vitæ prioris adjuti fuerint honestate, in lares domorum urbiumque vertuntur. Si autem depravantur ex corpore, larvas perhibentur ac mania. Energia est vis, quam a demone patiuntur energumeni, id est arrepti a demone; Gregor. sup. 1. libr. 8. cap. 34. Unde factum est, ut invalescente temulentia tempore procedente a demonio correptus, per energiam vexaretur. Idem libr. 4. cap. 11. Nam quodam vice conducta pecunia mulierem clamare fecit in ecclesia, quasi per energiam, & se sanctum magnum, Deoque charum confiteri: a Græco ἰσχυρία.

Cap. 22.

Interea navis ab Hispania una cum negotio solito ad portum ejus adpulsa est. Massilia Narbonensis Galliarum civitas emporium celeberrimum: inde cataplus Massiliensis laudatur sup. libr. 4. cap. 38. Igitur advenientibus ad cataplum Massiliensium navium transmarinis. Eadem litteris & mercatura claruit; Strabo libr. 4.

Et se infra basilicæ sancti Victoris septa continuit. Cœnobium S. Victoris apud Massiliam institutum a Joanne Cassiano.

Cap. 23.

Charimerem enim referendarium. Charimeres fuit referendarius Childberti II. Regis; Gregor. de glor. conf. cap. 95. Hæc audiens Charimeris, qui nunc referendarius Childberti Regis habetur, dum de hoc dolore laboraret. Hic ex referendario electus est Viridunensis Episcopus.

Bucciovaldo abbate postposito, serebant enim hunc esse superbum, & ob hoc a multis Buccus validus vocitabatur. Bucciovaldus abbas dictus est Buccus validus, vel potius Buccus olidus. Buccus idem quod hircus, quod animal est grave, & male olens; Horat. epod. ode 12. (5.)

Polypus, an gravis hirsutus cubet hircus in alis.

Idemque carmin. libr. 1. od. 1. 17. 7.

Oletis uxores mariti. Seren. Samonic. de medicina, (de aurium vitii succurrendis. cap. 12.)

Si jungas olida grave quod minxere capella.

Obiit autem & Licerius Arelatenus Episcopus, in cuius ecclesiam Virgilius abbas Augustodunensis, epitulante Syagrio Episcopo, substitutus est. Virgilius ex abbate Augustodunensi electus est Arelatenus Episcopus: ad eum existant epistolæ Gregorii libr. 4. epist. 1. 50. libr. 5. epist. 53. ind. 14. libr. 7. epist. 117. & libr. 9. epist. 49. & 63. Augustodunensem xenodochium constructum est a Syagrio Augustodunensi E. & Brunichilde Regina; Gregor. libr. 11. epist. 10. unde sumptus est can. hinc est etiam, 16. qu. 1. Siagrit Augustodunensis Episcopi meminit & Gregor. de vit. patr. cap. 8. Nuper autem in conspectu Gunthramni Principis Siagrium Augustodunensem Episcopum Regi referentem audiri, &c. Ait abba pro abbas, ut supra hoc cap. Bucciovaldus quoque abba ejus pro episcopatu ecurrit. Isidor. orig. libr. 7. cap. 13. Abba autem Syrum nomen, significat in Latinum pater. Hieronym. in epist. ad Galat. libr. 2. cap. 4. (vers. 6.) Abba pater Hebraicum est, id ipsum significans quod & pater. Idem Augustin. de verb. Apostol. sermon. 13. (al. 156.) cap. 14.

Cap. 24.

Obiit autem & Deocherius Vincienus Episcopus. Civitas Vincientium, Ventio, Vence. Hic autem Fronimus Biturica urbis incolæ fuit. . . atque in urbe Agathensi Episcopus ordinatus. Fronimus factus est Episcopus Agathensis: ejusdem meminit Gregor. de vit. patr. cap. 8. Fronimus igitur Agathensis Episcopi famulus episcopi morbi accessu saigabatur: & instr. venit ad civitatem, erat enim ibi eodem tempore Fronimus Episcopus, cujus supra meminimus.

*Cumque non inveniret quibus cum mulcipulis posset inesse. Mulcipula Papir: *** Pedica loquens quasi mures capiens. Gregor. sup. libr. 5. cap. 49. dolis omnibus ac*

troni, *confracta libertate, ad jugum servitutis adducitur.*
 Cap. * 27. *Ibique basilicam sancti Marcelli ingressa.* Ea est basilica S. Marcelli Cabilonen-
 sis martyris, qui passus est sub Antonino, martyr. R. 4. sept.

Cap. 28. *Brunichildis quoque iussit Regina fabricari ex auro ac gemmis mira magnitudinis clypeum ipsiusque cum duobus pateris ligneis quas vulgus bacchinos vocari ... in Hispaniam Regi mitti.* Reccaredo Regi Gothorum a Brunichilde Regina missus est clypeus ex auro ac gemmis affabre factus. Clypei ex auro fiebant, id est disci seu lances in modum clypei, in quibus imagines Principum vel clariorum virorum reponebantur; Trebell. Pollio in Claudio: *Ille clypeus aureus, vel ut grammatici loquuntur, clypeum auri in senatus totius iudicio in Romana curia collocatum est, ut etiam nunc videtur.* Expressa thorace vultus ejus imago. Tacit. 2. annal. sub fin. (cap. 83.) *Cum conferretur clypeus, auro & magnitudine insignis, inter auctores eloquentia; adjuvnis Tiberius, solum paremque ceteris dicaturum.* Plin. lib. 35. cap. 3. *Scutis enim quolibet apud Trojam pugnatum est, continebantur imagine: unde & nomen habere clypeorum.* Patera: sunt vasa potoria patentia & latiora, cujusmodi quæ vocant talas: Virgil. 2. georgic. (192.)

Hic lacris; qualem pateris libamus & auro.

Sidon. lib. 9. epist. † 13.

Patera, scyphi, lebetes, sociant salernam ordo.

Hoc loco pateræ ligneæ, sunt thecæ, quibus inclusa erant vasa auro & gemmis confecta, quæ muneris causa missa sunt, cum clypeo aureo, quæ vasa bacchinos vocant. Bacilla sunt vasa non unius usus, vinaria, & aquaria; Isidor. orig. lib. 20. cap. 5. *Baccha primum a Baccho, quod est vitum, nominata: postea in usus aquarum transiit:* Inde bacellinum vel bacchinos, vulgo *bassia*. Patera est phiala aurea vel argentea, qualis dono dari solebat a Rege Persarum Imperatori, vel ejus legatis; Vopiscus in Aureliano: *Data est ei præterea, quum legatus ad Persas esset, patera qualis solet Imperatoribus dari a Rege Persarum, in qua insculptus erat sol.*

Illo quoque recusante non se his verbis esse communem. Id est non convenire in eandem sententiam: communis videtur qui convenit in eandem sententiam cum alio, & in communem sententiam consentit.

Cap. † 30. *Childebertus vero Rex descriptores in Piclicos, invitante Maroveo Episcopo, iussit abire.* A Childeberto Rege in Pictones missi sunt descriptores, id est censitores, ut census totius pagi ageretur, & vestigalia imponerentur, pro modo census: & eo pertinent hæc verba quæ sequuntur: *ut scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, sæcula ratione innovatura reddere deberet.* Innovatura est nova peræquatio census. Ait descriptores missos Piclavum invitante id est provocante Maroveo Episcopo: hunc tamen commendat idem de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 44. *Abbas est autem hoc per sefricitatem sancti Patrovi, in qua Maroveus Piclavus Anisilas adersa;* non immerito Hilarii beatissimi discipulus prædicandus.

Florentianum majorem domus Regia, & Romulsum Palatii sui comitem. Florentianus fuit Major domus Childeberti Regis, Romulus Comes palatii: utriusque meminit idem Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 4. cap. † 6. *Advenit etiam in hac sefricitate & Florentianus major cum Temulle (leg. Rem illo) palatii comite.*

Descripserunt urbem Turonicam Chlotarii Regis tempore, manifestum est, librique illi ad præsentiam Regis abierant. Sed compuncto per timorem sancti Martini Anisistis Rege, iuveni. Turonibus vestigalia remissa sunt a Chlotario Rege ob reverentiam B. Martini.

Post mortem vero Chlotarii Regis, Chariberto Regi populus hic sacramentum dedit. Similiter etiam & ille cum juramento promisit, ut leges consuetudinesque novæ populo non infingeret. Initio regni Charibertus Rex iurando cavit populo, se novas leges & consuetudines non inficilurum, id est nova vestigalia & onera. Consuetudines sunt exactiones, quæ ex antiqua consuetudine præstantur; cap. super quibusdam, de V. S.

Quod pertineret ad spoliū. Spoliū est spoliatio, ut infr. h. cap. *Pro spoliis eivum*

vium nostrorum: vel vestis spolio rapta; Gregor. infr. lib. 10. cap. 25. *spolia tamen non habentibus largiebantur*. Causa spoliis est actio ex *can. reintegranda*, 3. qu. 1. quæ datur spoliatis ut restituantur; Tertull. de resurrect. carn. cap. 7. *Ita quod hodie spoliis efficiunt, si deirahatur, hoc suis indumentum, cum superstruebatur*. Spolia sunt res capæ ab hostibus; idem (Gregor.) lib. 3. cap. 29. *Cum magnis hi spoliis in Gallias redierunt*. Idem cap. 32. ejusd. libr. *multa secum spolia ipse vel sui deferentes*. Tryphonius in l. bona fides, §. 1. ff. deposit. *Latro spolia, quæ mihi abstulit, ubi plura dixi*.

Caïso vero Comes ejusdem temporis accepto capitulario, quod anteriores scriptores fecisse commemoravimus, tributa capitis exigere. Tributa & vestigalia exigebantur per Comites, & inferiebantur fisco, & vestigalium exactio fiebat pro ratione capitularii, id est codicis censualis, in quo continebatur modus vestigalium, quem quisque sustineret: & hoc est quod apertius significat Gregor. his verbis sequentibus: *Officiens capitularium, in quo tributa continebantur*. Inde nomen capitulario, quod vestigalia imponebantur in capita, propter res & possessiones: vulgo *capitasto*.

Sed præterea epistolam cum auctoritate miserunt, ne populus Turonicus pro reverentia S. Martini describeretur. Auctoritatis nomine intelligitur præceptum seu diploma regum, quia vim & potestatem legis habet, ut & in epistola B. Radegundis infr. h. lib. cap. 42. *Et per auctoritates præcellentissimorum donorum Regum*. Syn. Melden. can. 71. *Ut auctoritatem sigillo regio roboratam more tractoria Christianissimus Princeps donet singulis Episcopis*. In jure instrumentum auctoritatis est instrumentum emptionis; l. ult. ff. de pignorat. act. quia emptor, si evincatur, venditor laudat id est denuntiat auctorem, ut ad it in judicio evictionis.

His diebus Ingeltrudis, quæ monasterium in atrio sancti Martini statuerat. In- Cap. * 33.
geltrudis construxit monasterium in atrio cœnobii sancti Martini: id fuisse monasterium puellarum patet ex his quæ sequuntur: *Cum Ingeltrudis monasterium puellarum infra atrium sancti Martini (ut diximus) collocare cepisset: non jure id factum; monasteria enim puellarum longius a cœnobiis virorum collocari debent, propter infidias diaboli, aut propter obloquutiones hominum; conc. Agathens. can. 28. cau. monasteria 23. 18. qu. 2. Ejusdem monasterii & Ingeltrudis meminit Gregor. infr. lib. 10. cap. 12. Ingeltrudis vero Religiosa, quæ... in atrio sancti Martini puellarum monasterium collocavit, &c.*

Tunc ego accedens ad monasterium, canonum Nicænorum decreta relegi, in quibus continetur: quia si quæ reliqueris vitium, & torum in quo bene vixisti speraveris... anathema sit. In causis ecclesiasticis sententia profertur lectis prius canonibus; Gregor. infr. lib. 10. cap. 16. *referatis a nobis & recensitis canonibus, visum est æquissimum, eas, usque quo dignam agerent penitentiam, a communione privari*. Idem eod. libr. cap. 19. *Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obrepente vita, ipsum ab ordine sacerdotali, levis canonum sanctionibus, removerunt: ex conc. Nicæn. laudatur canon, ut quæ temere diverterit a viro anathema sit*.

Me obitum non habebit. Obitum contrarius; supr. hoc libr. cap. 26. *Sed ille non obitum pro in adversum seu contrarium; Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 80. elevo in obitum manu, signat*.

Et hæc dicens, misit clam nuncios ad eam, mandans, ut veste mutata, ac penitentia accepta, basilicam sancti Martini pereretur. Berthegeundis consilio Ingeltrudis matris divertit a viro, pretextu penitentia, & vestem mutavit, quod infra reperitur: *Erat enim in veste religiosa, adferens se accepisse penitentiam*. Penitentia coniugatis non nisi ex consensu utriusque danda; conc. Arelaten. II. can. 122. *can. penitentiam, 33. qu. 4.*

Tunc accensa felle, ad Regem abiit, quasi filium exheredatura de facultate paterna. Exheredare hoc loco improprie accipitur, pro private bonis paternis: aliis locis exheredari feudo dicitur, qui ob delictum amittit feudum, & exhereditatio est commissum seu privatio feudi; Suger. in Ludovico Grosso, (cap. 21.) *Et cum ipso suo nequissi-*

mo persuasore Thoma turrim ꝑ vestram ad vestri exheredationem occupare concertaverunt: & infra: & tam ipsum prefatum Thomam nequissimum, quam suos, dominum ejusdem ꝑ civitatis perpetualliter exheredavit. Robert. Monteni. in supplem. Sigebert. ad ann. 1156. Henricus, Rex Anglorum, exheredavit Willelmum Putei de Notingham, causa ꝑ revescitii, quod fuerat propinatum Ramulpho Comiti Cestria. Idem ad ann. 1157. Guillelmus Rex Sicilia... Exheredavit etiam Comitem de Bassevilla cognatum suum, qui ab ipso desciverat: quandoque hereditatus pro exheredatus; idem ad ann. 1164. Et hereditatus factus est monachus Rodingis.

Ejusdē Theutarii presbyterii honorem accepit. Conversus dicitur ex magistratu regio presbyter ordinatus, ut hic: vel ex laico monachus; Gregor. sup. lib. 6. cap. ꝑ 6. Ille autem in eodem loco conversus consurato capite, fidelissimus monachus nunc habetur. Sic conversi dicti qui, in persecutione vel schismate lapsi, penituerunt; Augul. de hæresib. ad Quodvultdeum: Meletiani a Meletio nuncupati, nolentes orare cum conversis, id est eis qui in persecutione ceciderunt, vel schisma fecerunt. Conversi etiam gentiles ad fidem conversi; idem de tempor. sermon. 74. (al. 77. cap. 3.) Conversi sunt, baptizati sunt, ad mensam Domini accesserunt.

Cap. * 34.

Rignitis autem filia Chilperici, cum sapius matri calumniās inferret. Calumnia est accusatio; Gregor. de glor. confess. cap. 81. Cognoscitque vir ille brues, quos perdidit, hos recipiens, hominem absque calumnia redire permisit. Et idem sup. h. lib. cap. 33. Scilicet ne calumniā, quæ ejus dolo fabricata fuerat, exciperet. Inde calumniari pro accusare; idem de mirac. martyri. lib. 2. cap. 16. calumniari caput ac dicere: meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Idem infr. lib. 10. cap. 8. Illud etiam ordinantes, ut... rebus; suo suis, quæ ei ex paterna successione eveniant, absque calumnia frueretur, id est sine lite, sine querela.

Cap. 35.

Interea mandatum mittit agenti, ut se adveniente omnia, quæ erant ad expensam ejus necessaria, prepararet. Agens est idem quod actor, ut significat ipse Gregor. infra: mandans iterum afflori. Idem sup. lib. 7. cap. 42. Conversusque ad agentem, voce flebili ait. Sic agentes in rebus in notit. imper. Hieronym. in Abdiam, (verl. 17. & 18.): eos enim, quos nunc agentes in rebus vel veredarios appellamus, veteres fragmentarios nominabant. Ambros. 2. offic. ꝑ cap. 29. num. 150. Legebatur rescripti forma ꝑ directior, magistri officiorum statuta, agens ꝑ in rebus imminabat.

†† Ammian. lib. 22. cap. 3.

Et injecta manu, voluit eum retinere. Id est manu injecta propria auctoritate. Ma-nus injectio est cum rem sine judice vindicamus, ut docet Servius in illum locum 10. Ennii ex agentibus. Æneid. (419.) Injectere manum Parca. Tertull. 1. adverb. Marcion. (cap. 6.) Conte in rebus: & veniens enim & quodammodo injecta manu detinens adversarii sensum: quod probat ibid. cap. 7. l. Titius, ff. de servis exportand. & l. generali C. de decur.

duo agentes in rebus: & lib. 27. cap. 7.

Mandans iterum afflori, ut domo scopis mundata, stragulis scamna operiret. Moris fuit scamna stragulis operire. Veteres sedebant in scamnis stratis stragulis: stragula est vestis discolor, sic dicta, quod stratu & amictu apta sit; Isidor. origin. lib. 19. cap. 26. Stragulum vestis est discolor... Dicitur autem, quod in stratu & in amictu aptum sit. Stragula vestis est omne pallium πορπακη, stratum, quod interluitur; l. in stratum, de V. S. Veteres etiam discumbebant in lectis stratis auleis, id est velis depictis; Virgil. 2. Æneid. (700 & seq.)

Auleis jam se regina superbis

Aurea composuit sponda, medianque locavit.

Ubi Servius: antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur.

Cujus median alvum iclu penetrans: a tergo egressa salarica. Salarica est genus teli, quod mittitur a phalis id est turribus ligneis; Fetto, Nonio, & Isidoro. Virgil. 9. Æneid. (705.)

Sed magnum stridens comorta salarica venit.

Et ibi Servius: Hoc autem telo pugnatur de turribus, quas phalas dici manifestum est. Abbo de obsid. Paris. lib. 1.

Mittitur. arte sala vexare salarica binos Artifices.

Chil

Childebertus Rex morabatur cum conjuge & matre sua infra terminum urbis, quam Strateburgum vocant. Strateburgus est castrum munitissimum, quod veteres Argentoratum vocabant, clade Alemannorum notum; Ammian. lib. 15. (cap. 10.) Argentoratus barbaricis cladibus nota. Gregorius instr. lib. 10. cap. † 19. Qui statim ad Argentoratensem urbem, quam nunc Strateburgum vocant, deductus, exilio condemnatus est. Nithard. lib. 3. ad ann. 842. Ludhovicus & Karolus in civitate, qua olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgo dicitur, convenerunt. Cap. 36.

Cumque confortata ab incommodo, ad Regis presentiam accessisset. Confortare est firmare, corroborare; Gregor. sup. lib. 4. cap. 5. Expergescit autem, & Deo gratias agens pro hac consolatione, quod eum per celestem nuntium confortare dignatus est. Beda hist. lib. 4. cap. 26. in fin. donec legitimus Rex Viltred, id est filius Eegberti confortatus in regno. Cap. 38.

Septimina vero cum Drothulfo vehementer cesa, ac cauteriis accensis in facie vulnerata. Septimina & Drothulfo fustibus caesi, & cauterio in facie, id est ferro candenti inultu poenae causa, quod constitutione Constantini vetitum est; l. si quis, C. de pan. Cujac. 7. obser. 13.

Ut scilicet trahens molam, his, quae in gynaeceo erant posita. Septimina poenae causa damnata ad molam, ut his, quae in gynaeceo erant, farinam in dies singulos pararet. Gynaeceum est textrinum Principis, in quo vestes regiae texebantur; l. 24. C. Th. de ammon. & tribut. l. 6. C. cod. de Judais, & calicel. Gynaecearii sunt artifices gynaecei, de quibus in utroque codic. sit. de muliegl. & gynaecear. & in notit. imper. & quia mulieres maxime dabant operam texendis vestibus & lanificio in gynaeceo Principis, Septimina damnata est ad molam, ut his, quae erant in gynaeceo Principis, farinam pararet: corrupte geniciarias vocat synod. Meldens. can. 75. Si autem laici capellas habuerint, a ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes, aut geniciarias suas pascant. Apud Romanos damnatio in ministerium metallicorum, & in opus salinarum, erat poena propria feminarum; l. aut damnum, §. in ministerium, l. capitalium, §. datus, ff. de pan. l. mulier, de captiv. & postlim. revers. ut hic damnatio ad molam est poena mulieris. Servi etiam poenae causa damnari solebant in pistrinum seu molam; Terent. in Andria (1. 2. 28.) Verberibus casum te Dave in pistrinum dedam usque ad necem. Idem in Phorm. (2. 1. 18. & 19.) herus si redieris: molendum usque in pistrino. Leo Ostiens. chron. Cassin. lib. 2. cap. † 59. a quibusdam nostris captus & transratus, † nec non saeculo indutus, & ad cernendam farinam, more famulorum, in pistrino positus est.

Drothulsum autem incisus capillis & auribus, ad vineam excolendam delegaverunt. Damnati in metallum, vel ad rus colendum, tondebantur, in fronte notis inurebantur, & auribus truncabantur, ut si forte fuga se subriperent dignoscerentur; Hilarius Pictaviensis. lib. contr. Constantium, (cap. 11.) sed tamen querela famosa est, iussus a te Episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptor, metallica damnationis titulo recenseri. Eodem consilio servis fugitivis capilli abscedebantur; conc. Epaoensis. can. 39. vel dextra auris notae causa praecidebatur; Augustin. de agon. Christian. cap. † 24. Populus autem ipsius quando non audit Prophetas & evangelium... satis significat, servum se esse, non liberum, & aurem dexteram se habere praecisam.

Ea monasterio dejecta, ipsam substituerunt principalem. Principalis hoc loco pro abbatisa. Sic Spiritus sanctus dicitur Spiritus principalis; psalm. 50. Et Spiritus principalis confirma me. Alias principales sunt primi decurionum; l. jubemus, C. de liberal. caus. Tertull. de coron. (cap. 13.) Coronatur & vulgus nunc ex principulum † prosperitatum exultatione. Cap. 39.

Qui licet Apostolorum temporibus non fuerit, tamen apostolicam gratiam non effugit. Martinus Turonensis E. vir apostolicus gratia & meritis. Sever. Sulpit. hist. sacr. lib. 2. Ausus etiam miser est, ea tempestate Martino Episcopo, viro plane Apostolice conferendo, palam objicere haeresis insamiam. Idem epil. 2. de eodem: ut est confertus Apostolis & Prophetis.

Si qua. i. in Pictavina civitate vestro monasterio meruerit sociari, secundum beatam memoriam domini Casarii Arelatenfis Episcopi constituta, nulli sit ulterius descendendi licentia. Monasterium puellarum B. Radegundis Pictaviensis institutum sub regula Casarii Arelatenfis Episcopi, quæ scripta est virginibus; Fortunatus Pictaviensis Episcopus lib. 5. de B. Radegunde, (carm. 2.)

Atque adicita sibi servetur ab urbe Genesi

Regula Casarii Præsulis alma pii.

Idem lib. 9. de eodem, (carm. 1.)

Regula Casarii linea nata sibi est.

Ut rursus Gregor. ipse infr. cap. 40. h. libr. *Arelatensem urbem expetunt: de qua regula S. Casarii, atque Casaria beata suscepta; & rursus cap. 42. ejusd. lib. ex epist. B. Radegundis: Insuper congregationi per me Christo præstante collectæ, regulam, sub qua sancta Casaria degit, quam sollicitudo beati Casarii Antistitis Arelatenfis ex institutione sanctorum patrum convenienter collegis, adscribi.*

*Unde anhele & satis exigua erant. Exiguus, tenuis, exinanitus, defectus; Gregor. supr. lib. 4. cap. 37. Non ascenditis, nisi satisfaciatis prius his, quos exiguis reliquistis. Papias: *** Exiguus, imbecillis, infirmus, multum egens, parvus. Auguſtinus de nat. bon. contr. Manich. (cap. 21.) Ideo quippe & parva atque exigua jam communis loquendi usu modica dicuntur.*

Cap. 40.

Tempore Chletarii Regis, cum Beata Radegundis hoc monasterium instituisse, semper subiecta & obediens cum omni congregatione sua anterioribus suis Episcopis. Tempore B. Radegundis monasterium Pictaviense semper fuit subiectum Episcopo diocesano: post eam idem monasterium etiam parvit Episcopo; Gregor. infr. h. cap. Quia migrante, iterum petiit abbatissa, se sub sacerdotis sui potestate degere. Ea ætate monasteria utriusque sexus erant in potestate Episcopi; conc. Aurelianens. l. can. 19. Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistent: & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur: qui semel in anno in loco, ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant; can. abbates, 18. qu. 2. conc. Arelatenſis V. car. 2. Monasteria, vel monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cuius sunt territorio constituta; can. monasteria, ead. caus. & quæst.

In partes Orientis clericos destinat pro Dominica crucis ligno. Radegundis Regina reliquias Dominicæ crucis, missis clericis Hierosolymam, obrinuit, & in Pictaviensi monasterio in arca argentea cum aliis reliquiis sanctorum collocavit, cum sollempni pompa, id est grandi piallento & cereorum ac thymiamatis id est suffitus apparatu; Gregor. ipse de mirac. martyri. lib. 1. cap. 5.

*Regis se tuitione munierunt. Abbatissa Pictaviensis, quia iniquiorem experiebatur Maroveum Episcopum, monasterium commendavit tuitioni regis. Wifredus Comes Bituricensis cum uxore Oda posuit monasterium Stradenſe, & ultro submisit tuitioni Pipini Regis; auctor anonym. vit. Genulſi libr. 2. *** cap. 8. Quibus, ut se tempus obtulit, continuo de rebus eidem loco delegandis testamentum faciunt, domumque Pipini Regis advenientes presentiam, vota suggerunt, & locum sibi rebus decretis per testamentum ejus potestati committunt, ut ipsius auctoritate atque Francorum deinceps Regum providentia sueretur. Monasteria ab ipsis fundatoribus solebant commendari tuitioni regis, quod patribus Galliarum non displicuit; synod. Meldens. can. 41. Providendum est regia majestati, ut monasteria, quæ ab hominibus & Deum sumentibus in sua proprietate constituta, prædecessores illius causâ defensionis & mundebundi suscepimus, ut libera libertate, & remota spe hereditaria de illorum propinquitate, ibidem religio observaretur.*

Unde factum est, ut absens ad Childebitum Regem præceptionem eliceret, ut ei hoc monasterium sicut reliquas parochias regulariter liceat gubernare. Maroveus Pictaviensis Episcopus nescio quo animo respexit regimen monasterii S. Radegundis: sed consilio Gregorii nostri ejusdem regimen ad se revocavit, obrepto etiam super hac re præcepto regio; nam ea ætate pleraque etiam, quæ pertinerent ad ecclesiam, manu regia felicitur gerebantur.

La-

Intenditis contra rationem, & nullomodo vobis ea series inferi potest, qua blasphemum arceat. Id est nullatenus recta ratio vobis animo inferi potest, quæ culpæ notam arceat: eadem analogia serietas est tractatus de rebus seriis; Sidon. libr. 1. epist. 9. tandem rediit in publicam serietatem, quæ rebus acutandis januam campumpneque patefecit. Idem libr. 9. epist. 13. cum serietate, id est serio: series proprie est ordo & catena rerum gestarum; Ambrosius de paradisi. cap. 12. Pura enim & simplex mandati forma servanda, vel testimonii series insimanda est. Plerumque testis, dum aliquid ad seriem gestorum ex suo adjicit, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat.

Est se infra basilicam sancti Hilarii tutaverunt. Tutare se idem est quod tuitionis seu tutelæ causa intra ecclesiam confugere, se in tuto ponere; Gregor. libr. 9. cap. 4. *At ille cernens se in discrimine, iussata intra urbis Lugduni Clavati muros conjuge sua, ad Guntchramnum Regem confugit, Papias:*** Tutari servare, defendere.*

Dicentes: quia Regina sumus. Chrodieldis filia Chariberti Regis, & Basina filia Chilperici Regis, queruntur de mala tractatione abbatissæ Pictavensis, quia Reginae erant. Regum filix etiam velatæ inter sanctimoniales Reginae dicebantur, ut & ipsa Chrodieldis infr. lib. 10. cap. 15. *Nolite, inquit, super me, quæso, vim inferre, quia sum Regina, filia Regis, Regisque alterius consobrina:* ut apud veteres Ilia Numitoris filia, & Veltæ sacerdos, dicitur Regina; Virgil. 1. Æneid. (276. & seq.)

Donec Regina face: dos

Marte gravis, geminam partu dabit Ilia prolem.

Ubi Servius: *Regina Regis filia abusive dicit more poetico.* Et Ilione majori iatarum Priami sceptrum tribuit idem vates eod. libr. (656. & seq.)

Pestera sceptrum, Ilione quod gesserat olim,

Maxima natarum Priami.

Lucille sorori Augustæ honores concessit Commodus thronum regium, & ignis prælationem; Herodian. lib. 1. *ἡ γὰρ ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸ ἴδιον καθύπερθε, ἐν τοῖς δαίμοσι, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις αὐτῇ.* Nam & in spectaculis in regio throno sedebat, & ignis ei præferebatur.

Dum autem hæc agerentur, Gundegisilus Burdegalensis, adjunctis secum Nicasio Egolesimensi, & Saffario Petrogerico, ac ipso Maroveo Pictavensi Episcopis, eo quod hujus urbis Metropolis esset, ad basilicam S. Hilarii advenit. Pictavum est sub metropoli Burdegalensi: idcirco Chrodieldis & Basina sanctimoniales cœnobii Pictaviensis, quia per contumaciam ad monasterium, e quo cum quadraginta virginibus egressæ erant, redire suaderi non potuerunt, a Gundegisilo Burdegalensi Metropolitano adjunctis Maroveo Pictaviensi & aliis Coepiscopis, conventu habito in basilica S. Hilarii, excommunicatæ sunt. Eadem de causa indicta synodo Gundegisilus Burdegalensis cum suis suffraganeis convenit; Gregor. infr. libr. 10. cap. 15. Guntchramnus vero Rex Gundegisilum Burdegalem cum provincialibus suis, eo quod ipse Metropolis huic urbi esset.

Cap. * 41.

Exurgens turba murionum. Morio stultus, a Græco μῦρος stultus; Augustin. epist. 28. (al. 166. cap. 6. num. 17.) *Quidam vere tanta sunt fatuitatis, ut non multum a peccatoribus differant, quos moriones vulgo vocant.* Idem libr. 1. de peccator. remiss. contr. Pelagian. cap. 1. 35. *Ipsos quoque satuos videmus, quos vulgo moriones vocant, ad cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum estimatione pretiosiores esse cordatis.* Idem libr. 3. contr. Julian. cap. 4. *Quis autem nesciat, quos vulgo moriones vocant, natum ita satuos, ut quibusdam eorum penitus sensus pecorum conferatur?*

Tanta eos in ipsa S. Hilarii basilica cade mactavit. Mactare est fallibus aut virgis quem cadere; Pelagius in can. de Benedicto, 32. qu. 1. *Ut cum cum ipsa quoque adultera districte mactare non differas.* Gregor. P. in Ezechiel. homil. 10. *Sæpe enim quosdam vidimus tota se mente ad sanctæ lectionis studium contulisse, atque inter verba dominica recognoscentes in quantum deliquerint, semetipsos in lacrimis mactare.* Et Gregor. noster de vit. patr. cap. 10. *rursusque ad eum veniens tota cum cade mactavit, ut vix putaretur evadere.* Inde, si fallor, ortum vernaculum mat-

Tom. XI.

B b

ter; Orderic. Vital. libr. 12. (ad ann. 1119.) *castrum condere cepit, quod Matapuzenam, id est devincens meretricem, pro despectu Haduissæ Comitissæ nuncupavit.* Macilare etiam pro affligere, vexare, dixere veteres; Plaut. in Aulul. (3. 5. 61.) *Dotata moliamur & malo & damno viros: & infra. cod. ** non edepol. nunc ego te mediocri molito infortunio.* Idem in Pcenulo (3. 1. 14.) *Divitem audacter solumus molitare infortunio.* Idem in Epidico **. *Si ero reprehensus molito ego illum infortunio.*

Nou inquisito Cleni fluminis vado. Clenus amnis, est le Clain. Oritur ex finibus Lemovicum, Pictavum præterlabitur, mergitur Vigenna fluv.

Cap. * 42.

Radegundis peccatrix. In subscriptione epistolæ ad Episcopos Gallie Radegundis Regina se dicit peccatricem humilitatis causa: eodem genio in subscriptionibus conciliorum Episcopi se dicunt peccatores.

Electioe etiam nostra congregationis domnam & sororem meam Agnetem ... abbatissam institui. B. Radegundis monast. puellarum Pictavis condidit & dotavit, & ei Agnetem sororem abbatissam imposuit, non sine electione congregationis. Eiusdem meminit Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 4. cap. 29. *Venerabilis vero Agnes Pictavarum sanctimonialium abbatissa relatum sibi ab ipso, cui contigit, Treverico negotiatore, &c.*

Epistolæ vicarietate proferuntur. Epistolæ vicarietatis quedam est, id est vicarium officium, quia per epistolam absentes, amicis præsentium vice funguntur; Senec. epist. 40. *Si imagines nobis amicorum absentium iucunda sunt, quæ memoriæ renovant, & desiderium absentia falso atque inani solatio levant: quanto iucundiores sunt litteræ, quæ veræ amici absentis vestigia, veras notas afferunt?* Eugenius Episcopus Carthagenensis in epist. ad Catholicos apud Gregor. libr. 2. cap. 3. *necessarium duxi, has pro me vicarias vestras dirigere sanctitati.* Tertull. de idolatr. (cap. 23. in fin.) *ne illa litteræ negatrices vicariæ oris nostri.*

Seu abbatissam alteram, quam sororem meam Agnetem, quam beatissimam Germani præsentibus suis fratribus benedictio consecravit. Germanus Parisiensis Episcopus Agnetem sororem B. Radegundis abbatissam Pictaviensem benedixit. Benedictio abbatum moris antiqui est, pertinetque ad Episcopum; cap. sicut tuis, de simon. cap. statuimus, de suppl. neglig. prelat. cap. meminimus, de accusat. cap. cum coingrat, de atat. & qualiti. & ordin. præf. Ivo Carnot. epist. 73. & 88. (al. 37. & 57.)

Aut extra regulam exinde egredi quis tentaverit. Extra regulam idem est ac præter regulam: alias extra regulam dicuntur facta delicta monachorum, quæ non pertinent ad regulam, quorum tantum cognitio pertinebat ad Episcopum: in his, quæ pertinebant ad regulam, monachi habebant suum iudicem, nimirum abbatem; conc. Tolet. IV. can. 50. *Hoc tantum sibi in monasterio vindicant sacerdotes...abbates, alioque officia instituta, atque extra regulam facta corrigere; can. hoc tantum, 18. qu. 2.*

*† In Adevald meo loco citat. nihil. Paulus Warnefrid. ex Marco poeta: tres enim corvi, quos alere solitus erat, sunt circumvolantes ferui.

Ut sicut predones & spoliatores pauperum extra gratiam vestram habeantur. B. Radegundis in epist. scripta ad Episcopos, eorum & Regum tuitioni commendat Pictaviense monasterium, violatoribus emunitarum ipsius imprecatur, ut, sicut predones & spoliatores pauperum, alieni sint a gratia Episcoporum, id est excommunicentur: subiunxit & atrociorum imprecationem, ut Dei & sacre crucis & B. Mariæ iudicium incurrant, & beatos coelestiales Hilarium & Martinum habeant contradicthores & persecutores.

Ex permissu & solatio domnorum Regum. Solatium accipe pro ope & auxilio; ferui. Leo Gregor. infr. libr. 10. cap. 3. *nunciantes adesse exercitum in solatium eorum.* Et cap. Otienf. chron. 8. epud. libr. Sed Innocentius ait: *si de filiis tuis unum accipio, quem clericum scilicet. lib. thum, in solatio meo retineam, faciam quæ precaris.* Idem supr. lib. 5. cap. 14. *Committam quæ parvam solatium qui eum ducebant haberent, ab ipso Ganelo in itinere excussus tribus co-viis, est.* Solatium, pro opem ferre; Gregor. M. libr. 1. epist. 13. *huic vos solatiari, in quo quis solitus sibi necesse fuerit, admonemus, nullusque sit ei de quolibet molestus articulo.* Idem erat alere, cod. lib. epist. 19. *Solatiante domino nobis.* Solari est refici seu recreari; Adevald. de mirac. S. Benedicth lib. 1. cap. 4. *† *Tres eum corvi, quibus solari solitus erat, sunt circumvolantes ferui.*

Kc

Et ut hac supplicatio mea, quam manu propria subscripsi, ut in universalis ecclesie archivo servetur, effusus cum lacrimis deprecor. B. Radegundis in fin. epist. deprecatur Episcopos, ut epistola illa, quæ continet commendationem sui monasterii, perpetua memorie causa deponatur in archivo universalis ecclesie, id est in archivo ecclesie Romanæ, intelligens ibi tutiorem fore epistolam, ubi tuta sunt diligentius custodia instrumenta totius ecclesie. In archivo ecclesie Romanæ deponuntur instrumenta ecclesiastica custodie causa; cap. ad audientiam, de præscript. clem. Romani, in fin. de jurejur. Gregorii & aliorum Pontificum epistolas in scrinio ecclesie Romanæ custodie causa depositas, & inde petitas per Nothelmum presbyterum Londinensis ecclesie, refert Beda in præf. hist. Nothelmus postea Romam veniens, nonnullas ibi beati Gregorii & Papæ, simul & aliorum Pontificum epistolas, perscrutato ejusdem sancte ecclesie Romanæ scrinio, permissu ejus qui nunc ipsi ecclesie præstet Gregorii Pontificis invenit: de quo plura dixi in Eodico advers. Joan. Launoium presbyter. & Theologum.

Cui provocata Chrodieldis cum reliquis puellis ad audientiam dixerunt: non venimus, quia a communione suspensi sumus. Si reconciliari meremur, tunc ad audientiam venire non differimus. Chrodieldis & sociæ ad audientiam id est in judicium vocatæ a Theutario presbytero misso regio, judicio abstinerant, quod essent suspensæ a communione. Excommunicatus non potest stare in iure & judicio; cap. cum desideres, de sentent. excommunicat. cap. decernimus, eod. tit. in 6. cap. pia, de excep. eod. Hodie in Gallia exceptio excommunicationis non potest opponi in foro seculari, id est excommunicatus non prohibetur agere in judicio; gloss. in pragmatice. tit. de causis, §. statuit 2. in verb. effusus. Aufret. de potest. eccles. sup. laicos, man. † 34. Cap. * 43.

AD LIBRUM X.

Cap. 1.

UBSECUT *A* est de vestigio clades, quam inguinariam vocant. Romæ exorta est pestis lævillima, qua prius omnium percussus est Pelagius Papa. Lues inguinaria dicitur a percussione inguinis; Ildor. lib. 4. cap. 6. *Ipsa & inguina* ab inguinum percussione. Gregor. sup. lib. 9. cap. 21. *Nam tunc ferebatur Massiliam a lue inguinaria valde vastari.* Idem de mirac. marty. lib. 2. cap. 45. *Igitur Cautini Episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi Arverna regio ab excidio luitis, quam inguinariam vocant, devastabatur.* Idem sup. lib. 4. cap. 5. *Hujus tempore, cum lues illa, quam inguinariam vocant, per diversas regiones descivret.*

In rebus propriis sex in Sicilia monasteria congregavit. Septimum intra urbis Romæ muros inflavit. Gregorius morte patris rerum suarum compos factus, in propriis prædiis sex in Sicilia monasteria condidit & dotavit, septimum in urbe in honorem S. Andreæ ad Clivum Scauri, in quo & monachum professus est; teste Joanne Diacono lib. 1. cap. 15. & 6. *Se monachum fuisse non siluit & ipse Gregor. in Ezech. homil. 11. Et quidem in monasterio positus, valebam & ab ociosis linguam restringere, & in intentione orationis pone continue mentem tenere.* Et Beda hist. lib. 2. cap. 1.

Septimusque levita ad adiutorium Papæ adsciscitur. Gregorius a Benedicto Pontifice diaconus Cardinalis creatus, nec multo post a Pelagio apocrifarius missus Constantinopolim; teste Joan. Diacono lib. 1. cap. 15. & 26. Baronius maluit eum diaconum Cardinalem creatum a Pelagio.

Unde factum est, ut epistolam ad Imperatorem Mauricium dirigeret, cujus filium ex lavacro sancto suscepit. Gregorius, cum apocrifarii officio fungeretur in aula Constantinopolitana, Mauricii Imp. filium ex sacro baptismi fonte suscepit; Jo. Diac. lib. 1. cap. 40.

Septiformem litaniam. Gregorius pestis avertendæ causa majorem litaniam, id est solemnem processionem indixit, quam septiformem vocat Gregorius, quod per septem ordines distincta esset, ut narratur fultus hic, & apud Jo. Diaconum lib. 1. cap. 41.

Clamantes per plateas urbis, kyrie eleison. Gregorius I. in litaniam solemnem, quam instituit pestis depellendæ causa, iussit cantari kyrie eleison. Idem instituit kyrie eleison decantari ad missas; Sigibert. in chron. ad ann. 592. *Hic inter multa, quæ ecclesie utilis fecit & instituit, antiphonarium regulariter centonizavit, & utiliter compilavit.* Kyrie eleison a clero ad missas cantari præcepit; de quo ipse Gregor. lib.

libr. 7. epist. 63. & Joannes Diaconus lib. 2. cap. 21. Nec omitrendum quod apud Christianos kyrie fuit clamor militaris; Luitprand. hist. libr. 2. cap. 1. 9. *Haud mora bellum incipitur, atque ex Christianorum parte sancta mirabilisque vox kûpus, ex eorum (Hungarorum) turpis & diabolica, hui hui, frequenter auditur.*

Sed nec desitit diaconus noster, nisi ad episcopatum ejus de Porto rediret, & qualiter ordinatus fuerit, praesenti contemplatione suspiceret. Gregorius invitatus electus Pontifex fugam molitus, a fuga reductus. Diaconus Gregorii nostri, qui tum Romae versabatur horum omnium spectator, non prius recessit ab urbe, quam Gregorius rediret de Porto: id nomen portus Romani in ostio Tyberis, unde e fuga retractus est ad episcopatum ejus, id est ad pontificatum suscipiendum, & Pontifex ordinaretur.

Aus populum commanentem. Manentes sunt manentes vicani seu municipes, vulgo manans & habitans; Gregor. de vit. patr. cap. 1. *Verum ubi relinquentes hoc habitaculum, quod expetierant, ad villas manentium sunt regressi.* Cap. 3.

Responderunt, hoc Animodi vicarii dolo, qui pagum illum judicaria regebat potestate, factum fuisse. Vicarius hic est vicarius Comitum, qui erat prator seu iudex pagi; Gregor. supr. libr. 7. cap. 23. *Injuriosus ex vicario, ex comite vero Eunomius.* Cap. 5.

In supradicta vero urbe Childebertus Rex omne tributum tam ecclesiis quam monasteriis, vel reliquis clericis, qui ad ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque ecclesiarum officium excolebant, larga pietate concessit. Childebertus Rex ecclesiarum Arvernæ & monasteriis omne tributum remisit. Agri a Principe ecclesiis concessi immunes a tributis & vestigialibus; conc. Aurelianens. I. can. 1. 5. Cap. * 7.

In confinio vero termini Arverni, Gabalitani, atque Ruteni, synodus Episcoporum facta est contra Tetradiam relictam quondam Desiderii. Synodus Episcoporum Aquitaniae celebrata est contra Tetradiam uxorem Eulalii Comitis Arvernorum, qui viro relicto ob sevitiam & malos mores transierat ad Desiderium, a quo modo recesserat, ex quo relicta Desiderii dicitur. Cap. * 8.

Denique cum in oratorio domus sua hec in oratione frequenter incumberet. Majores habebant privata oratoria domi, & clericos, quos observantes vocat conc. Aurelian. IV. can. 26. oratorium Marilignensis domus, quae erat villa regia, memorat Gregor. infr. h. libr. cap. 18. *Ante hos vero dies cum Rex in oratorium domus Marilignensis ingrederetur.*

In cilicio, quo orabat, suggillata reperitur. Religiosiores orabant strati super cilicio, sedebant etiam in cilicio; Sulpit. Sever. dialog. 1. (in princ.) *factis in terram ciliciis confedimus;* & infra: *Quod cum dixisset, paululum omnes conticimus. Dein cilicium, cui insederat, ad me propius admovit.* Idem in ciliciis cubabant; Hieronymus de Paula, (ad Euloch. epist. 108. al. 27. num. 15.) *sed super durissimum humum stratis ciliciolis quiescebat.*

Tu vero si idoneus es, ut adseris. accede propius, & sume tibi eucharistia particulam, atque impone ori tuo. Eulalius Comes a Cautino Arvernensi Episcopo a communionem remotus ob rumore de uoce & matris, eo postulante admissus ad communionem purgationis causa, id est ut se purgaret de suspitione criminis per SS. eucharistiam. Ait sume tibi eucharistiae particulam, quia ex more antiquo sacerdos tradebat SS. eucharistiam in manu fidelium, quibus liberum erat aut statim eam consumere, aut domum asportare & lumbationem reservare in tempus opportunum; Tertull. de orat. cap. 14. in fin. *Accipio corpore Domini, & reservato, utrumque saltem est, & participatio sacrificii, & executio officii.* Idem libr. 2. ad uxorem. cap. 5. *Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes? & si sciveris panem non illum credis esse qui dicitur?* Ambrosius de excess. Satyr. (lib. 1. num. 43.) *Qui prius perfectioribus esset initiatus mysteriis, in naufragio constitutus... quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos culas inferret arcanis, sed ut fidei suae consequeretur auxilium.* Etenim ligari seivit in oratorio, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare. Rufinus de vit. patr. libr. 12. cap. 29. *Aliud quoque multo terribilius addebat, (Macarius, junior) quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta, ubi porrexissent ad suscipiendum palmas,* Cap. 45.

Cautini Arvernensi Episcopi meminit Gregor. de mirac. libr. 2. cap. 45

in nocturnorum manibus provenientes *Æthiopes carbones deponere*. Beda hist. libr. 4. cap. 24. *Rufus ille: & tamen, ait, afferre mihi eucharistiam. Qua accepta in manu, interrogavit. Joann. Diacon. libr. 1. cap. 33. Tunc in eadem navi residentes, non jam ex mortis vicinia, sed ex ipsa ejus presenti visione turbati, omnes sibi metipsis pacem dederunt, corpus & sanguinem & Redemptoris acceperunt.* Fideles in manibus lotis accipiebant SS. eucharistiam, & per se eam ori admovebant; Augustin. de tempor. serm. f. 244. nunc 392. in append. num. 6. *Si erubescimus ac timeamus eucharistiam manibus sordidis tangere, plus debemus timere ipsam eucharistiam in anima polluta suscipere.* Viri fumebant eucharistiam pura id est nuda manu, femine velate linteolo, quod dicebatur dominicale, a Dominico corpore Christi, quod in eo suscipiebatur; conc. Antioch. can. f. 42. *Ut unaqueque mulier, quando communicat, dominicalem suam habeat.* Augustin. de tempor. sermon. 252. (al. 229. num. 5. in append.) *Omnes viri, quando & ad altare accessuri sunt, lavant manus suas, & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant.* Moribus *Ægyptiis* fideles eucharistiam in manu accipiebant, eamque asportabant domum, & in armario reponebant; Pallad. hist. Lausiac. cap. 79. *** *ἱεροὶ ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸ ἴδιον τῶν ἁγίων θάλασσαν κινῶντας τὴν ἁγία, καὶ βαπτίζοντες, ἐν μυστηρίῳ ἀντὶ τοῦ ἰδίου ἀγαπῶν.* Fideles juxta consuetudinem regionis die sancto carna dominica sumptam communionem involvi in linteolo, & in armario reposuit. Et quia honestiores assumentes eucharistiam in vase aureo vel argenteo in contemptum tenuiorum, ne id fieret, vetitum est synod. VI. in Trull. can. 101. Et quia aliquando evenit, ut quis eucharistiam in manibus acceptam non consumeret, hoc vetitum est conc. Tolet. I. can. 14. *Si quis autem acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpserit, veluti sacrilegus propellatur.* Conc. Rethomagenf. can. 2. apud Burchardum libr. 3. cap. 76. decretum est, ut deinceps a laicis eucharistia nuda manu non attingeretur, sed a sacerdote in os fidelium immitteretur. Ait eucharistia particulam, quia eucharistia particula tradebatur, quia accepta statim accipiens eam consumebat: & hoc est quod signat Gregorius his verbis, quæ sequuntur: *at ille accepta eucharistia communicans abscellit.* Contracta SS. eucharistia sacerdos particulam fumebat, & alias fidelibus distribuere; Gregor. de mirac. martyri. libr. 1. cap. 87. *Verum ubi explicitis verbis sacris, confracto corporis Domini sacramento, & ipse sumpsit, & aliis distribuit ad edendum: mox equitè hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac spumas cum ipsa mysterii sacri particulam, quam dentibus comminere non valuit, ab ore proficiens, inter manus suarum ab ecclesia deportatur.* Et hoc insinuat Augustin. sermon. de verb. Domin. ** *Et novit fideles, quemadmodum manducant carnem Christi, unusquisque accipit partem suam,*

†† In libr. unde & ipsa gratia partes vocantur. Beda hist. libr. 4. cap. 14. *simil & infirmanti meo 6. 10. puero de & eodem sacrificio dominica oblationis particulam deferri mandavit.*
Extrema cor Sed concubina ejus infligante (ut quidam afferunt) invidia, maleficis sensum ejus populi hujus, oppilaverunt. Sensus pro mente; Gregor. sup. libr. 4. cap. 31. *Sed & sensum vis illi & aures ejus la veneni auferbat ab homine.* Idem libr. 5. cap. 5. *asperius extra sensum factus. Idem aggravat.* Es. cap. f. 20. ejusd. libr. *Cum autem Justinus Imperator amisso sensu amens effectus esset.* dr. vero libr. Oppilare, idem valet quod obstruere; Gregor. sup. libr. 6. cap. f. 40. *Certe si obpi. 2. cap. 7. 3. latae habet aures.* Augustin. libr. 3. de Trinit. (cap. 11. num. 26.) *Sed quid ultra clausa porta differimus? ora eorum evidentissima atque gravissimo alio documento oppilare.* Eliaiz sunt, & op. 6. †† *Incrassa cor populi hujus, & aures eorum oppila.*
pilata. Pöl. Suscepitque Innocentius Episcopus puero, totondit comam capitis ejus, deditque eum 106. 42. o. archidiacono ecclesie sue. Joannes filius Eulalii Comitiss & Tetradix fuscus ex multis iniquis. Innocentio Episcopo Rutenensi, ordinatus est in clericum tonsa coma capitis. Clericas oppilavit ordinati per tonsuram capitis; Gregor. de vit. patr. cap. 9. *Sed abieci Arcadium or suum. Ma. Bituriga ut bis Episcopum, petiitque comam capitis tondere, adsciri se in ordinem clerhab. lib. 2. ricorum: quod Episcopus domino volente sine mora complevit: de quo intelligendus cap. 2. 6. nec Ammian. libr. 22. (cap. 11.) Dum edificandæ præfuit ecclesie, cirros puerum lic. oppilaverunt detondebat.* Clericus tonsus traditus est archidiacono instituendus. Clerici loca occulta. erant sub cura & manu archidiaconi, qui præerat mensæ canonicæ, quæ erat mensa cle-

clericorum; Gregor. d. cap. † 9. *ne multa post diaconatus officium sumens vacabas jejuniis, delectabatur vigiliis, exercebatur lectione, atque in oratione assidua promptus effundebatur, ut nec ad convivium mensa canonica cum reliquis accederes clericis: quod audiens archidiaconus frendens contra eum ait, &c.* Hinc Majorinum lechozem in diacono Cavilliani fuisse signat Optat. Milevit. libr. 1. (cap. 19.) & Majorinus, qui lector in diacono Cavilliani fuerat.

Cunque res, quas de ejus, abiens ad Desiderium, domo abstulerat, inquireret, judicatum est, *Tetradia ut quadrupla satisfactione ablata vestiret.* Tetradia iudicio synodali episcopalis damnata est in quadruplum Eulalio marito restituere res amotas, cum ab eo secessit ad Desiderium. Actio furti est in quadruplum; l. in furti, ff. de furt. Plaut. in Persa (1. 2. 10.) *Neque quadrupleri me volo: neque enim docet.* Idem in Curcul. (5. 2. 21.) *quam ego pecuniam quadruplicem abs te & t le-nove auferam.* Iudex, qui temere judicasset, damniabatur in quadruplum; Gregor. sup. libr. 4. cap. † 38. *Quatuor millibus solidorum archidiaconum condemnari. Quod in praesentia Regis Sigiberti veniens quadrupla satisfactione infestante Jovino, composuit.*

In quorum capite Boppolenum & Ebracharium Duces delegit. Duces in capite, vulgo en chef; Gregor. sup. libr. 4. cap. 30. *Erat enim tunc Firminus Comes urbis illius, qui cum ipsis in capite abiit.* Idem eod. libr. cap. 49. *Quod illi dissimulantes, Rex Godegisilum, & Gunthramnum Duces in capite dirigit.*

Cap. 9.

Bajocassini Saxones, juxta ritum Britannorum tonsos, atque cultu vestimentis compositos, in solatium Waroi abire precepit. Ait Bajocassini Saxones: Saxones ex Anglia transvessi Bajocassibus missi, qua de causa dicti sunt Bajocassini Saxones, ritu Britannorum tonsi, & vestis cultu similes. Ritus Britannorum suscipere Normanni; ubi enim ū Duce Guillelmo transfretarunt, quærente Haroldo Rege Anglorum a speculatoribus missis, ut eos observarent, qualem esset hominum genus, responsum est, omnes clericos videri; quia rasi & tonsi essent: Anglis dispares, qui erant intonsi; Continuator Bedæ lib. 3. cap. 11. *Redeuntes percunctatus Heroldus, quid rerum apportent. Illi verbis amplissimis ductoris magnificam confidentiam profecuti: serio addiderunt pene omnes in exercitu illo presbyteros videri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent: Angli enim superius labrum pilis incessenter fruticansibus intonsum dimitunt.* Idem Matth. Paris. in Haroldo ad ann. 1066. *Bajocassini Saxones memorantur & sup. libr. 5. cap. 27. ubi dixi.*

Quo recedente, & Regalis Episcopus cum clericis & pagensibus urbis sue similia sacramenta dedit. Pagenses sunt populares, regionis incolæ, a pago; Gregor. sup. libr. 8. cap. 18. *Nam Wintrio Dux a pagensibus suis depulsus, ducatu carui.* Fredegar. cap. † 87. *Ænvalaus Comes Sigionensis cum pagensibus suis.*

Ad Andegavam urbem dirigit, Meduana torrentis expetens pontem. Meduana torrentis, la R. de Maine, Andegavim mediam perfuit, inde brevi tractu Ligeri mergitur; Guillelm. Brito Philippi. lib. 10. (paulo post princ.)

A Borea rubens mediam Meduana pererrat

Qui suus inde fluens quasi per duo millia lapsus

In Ligerim, nomen perdit, mutatque colorem:

Et sic † tres unus Ligeris, Meduana, Vigenus

Efficitur fluvijs.

Dum ipse Gunthramnus Rex per Vosagum silvam venationem exerceret, vestigia occisi bubali deprehendit. Venatio studium gentilitium Regum Francorum; Eginhard. in vit. Caroli M. *Assidue exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat.* Quia vix ulla in terris natio invenitur, que in hac arte Francis possit æquare; & paulo ante: *Tum filios quamprimum atas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit.* Gesta Dagoberti cap. 2. *Cum autem adolescentia ætatem, ut genti Francorum moris est, venationibus exerceret.* Inde venationes vernæ & autumnales usu solemnes Regibus, maxime apud Vosagum, quæ est silva regia confinis Ardenne; in vit. † Ludovic. Pii ad ann. 821. & inde per Arden-nam usque ad Rumeri montis altitudinem, Vosagique latissimam vastitatem, totum

Cap. 10.

quod superstit dimidium æstivi & autumnus temporis transegit: Gallis *Vosje*.

Cumque custodem silvæ antius distringeret, quis hac in regali silva gerere præsump-
pisset. Cum Guntranus Rex in Vosago silva venatione se exercendo vestigia oc-
cisi bubali deprehendisset, & custodem silvæ gravius perstringeret, quisnam esset au-
ctor facinoris, & a custode silvæ audisset, hunc esse Chundonem cubicularium Re-
gis, Chundone capto, & in vincula truso, & rem insicantem, Rex indicit duellum,
& a cubiculario datus nepos, qui pro se certaret, quo occiso, Chundo quasi convic-
tus vindictæ ad stipitem lapidibus est obrutus, de quo serius Regem poemituit. In
regia silva venari non licet absque permisso Regis. Otho. III. Imp. dedit forestam
Rothardo Episcopo Cameracensi, ita ut nulli in ea venari liceret sine licentia Epi-
scopi ejusve successorum; Baldric. Noviom. *** lib. 2. cap. 108.

Rex campum dijudicat. Guntranus indicit campum id est singulare certamen.
Campus proprie est locus singularis certaminis; Baldric. Noviomens. *** lib. 1. cap.
10. *Ipsam quidem hominem ad singulare certamen, quod rustice dicimus campum,
provocaverunt.* Idem *** lib. 3. cap. 57. *Campum contra eum accepit, & legaliter
fundum suum adjudicatus perdidit.* Campus etiam usurpatur pro loco exercitationis:
inde campestria sunt subligacula seu succinatoria, quibus juvenes fucciebantur,
cum exercebantur in campo, & campestrati qui ita succincti erant; Augustin.
de civit. lib. 14. cap. 17. *Et fecerunt sibi campestria, id est succinatoria gentiliū
... Porro autem campestria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod
juvenes, qui nudi exuebantur in campo, pudenda operiebant: unde qui ita succincti
sunt, campestratos vulgus appellat.* Idem Augustin. de nupt. lib. 2. cap. 30. *Campum
etiam accipe pro loco supplicii;* Augustin. lib. 1. contr. epist. Parmeniani cap.
† 8. *Quin etiam conqueri audeat Parmenianus, quod eos Constantinus ad campum, id
est ad supplicium duci iussit.*

- Cap. * 12. *Engeltrudis vero Religiosa, quæ... in atrio sancti Martini puellarum monasterium
collocavit, cum egrotare capisset neptem suam abbatissam instituit. Unde reliqua con-
gregatio maxime murmuravit. Non injuria murmuravit congregatio hujusce mona-
sterii, quod Engeltrudis neptem abbatissam designasset, quia electio abbatis vel ab-
batissæ pertinet ad monachos vel monachas; can. congregatio, 16. qu. 7. cap. cum
dilectus, de consuetudin.*

*Hæc vero cum filia discordiam tenens, pro eo quod res suas ei abstulerat, observa-
vit, ut neque in monasterio, † quod instituit, neque super sepulcrum ejus permittere-
tur orare.* Engeltrudis ob offensam, vetuit ne filix liceret orare in monasterio, vel
super tumulo ipsius. Veteres orabant super tumulis mortuorum illato pane & vino;
Augustin. in psalm. 48. (serm. 1. num. 15.) *Invocabunt nomina eorum in terris ipso-
rum... Tollent panem & merum ad sepulcra, & invocabunt ibi nomina mortuorum.*

*Rex vero obitus judicii, quod matri † ejus fecerat, huic aliam præceptionem manus
sue roboratam subscriptione largitus est.* Epistolæ, codicilli, & rescripta Principum ma-
niantur subscriptione Principis, vel referendarii sive cancellarii ipsius; Gregor. infr.
h. lib. cap. 19. *Requisitusque Otho, qui tunc referendarius fuerat, cujus ibi subscri-
ptio meditata tenebatur, † adfuit, negat se subscripsisse.*

- Cap. * 13. *Cum ossa arida obiecta cute, nervis solidata, venis infecta, flante spiritu animata.
Infecta id est resecta, vel colorata, tincta, ut lana infecta, lana tincta; l. si cui la-
na, §. 1. de legat. 3. l. pediculis, §. Labeo, de aur. & arg. legat.*

- Cap. † 14. *Unde & a Ragnemodo Patriarcha urbis Episcopo sæpius excommunicatus est, quod
ad ecclesiam suam, in qua diaconus ordinatus fuerat, redire disset.* Theodulfus
diaconus ecclesiæ Parisiensis a Ragnemodo excommunicatus est, quod eo invito
transiisset ad Andegavensem ecclesiam, & se Audoveo Episcopo subjecisset. Cle-
ricus ordinatus in quapiam ecclesia non potest invito Episcopo ordinari in alia ec-
clesia, alioquin susceptus cum eo, qui suscepit, excommunicatur, donec ad pro-
priam revertatur ecclesiam; conc. Chalced. can. 20. can. clericos, 71. dist. Quod
ait, sæpius excommunicatum, caute intelligendum: semel excommunicatus non
potest rursus excommunicari, sed indicta excommunicatio potest sæpius denunciari: &
hoc

hoc est quod voluit Gregorius, Theodulfum sc̃pius denuntiaturum excommunicatum.

Fatum est autem ut edificaret super muros urbis solarium. Solarium est deambulatorium, quod soli patet; Anatal. in Adriano: Ubi & deambulatorium sc̃litet, solarium suum cum cancellis creis nimis pulcherrime construi fecit.

*Sudarium Episcopi, quod baltheo dependebat. Id est cingulo; Petrus Blesens. sermon. ** 41. Sudarium namque, quod & manipulus dicitur, gestas in leua quondam messoris ob sudorem detergendum zona alligatum sudarium portabat. Sudarium est lintecolum, quo sudor oris detergitur, a quo diminutivum sudariolum; Hieronym. in Sabinianum diaconum, (num. 6.) Futuro matrimonio, in spelunca illa venerabili, quasi quosdam obsecres accipis capillos, sudariola infelicis, & cingulum, dotale pignus reportas. Sudarium gestitari solebat pendens e cingulo. Sudarium lintecolum, quo sudor oris tergitur; Gregor. infr. h. libr. cap. 24. Cui ille, qui erat senior, tenens sudarium in manu sua ait: & infra: & elevans manum excussit sudarium.*

Nisi penes Episcopi abbas velociter amplexus esset. Abbas commune nomen prepositis ecclesiarum secularium & regularium, ut abbas Cadurcinae urbis supr. lib. 7. cap. 30.

Gravabatur enim dolore humoris podagrici. Abbatissa M. S. Radeg. Pictav. dicitur laborasse podagra. Feminas non laborare podagra, nisi postquam menstrua defecerint, dicit Hyppocrat. 6. aphorism. (29.) sua aetate etiam feminas esse podagricas ob mutatam vitæ rationem, tradit Senec. epist. 95.

Cap. 15.

Introentes in oratorium, repperunt jacentem super humum ante arcam sanctæ crucis. B. Radegundis Pictavis condidit monasterium puellarum, & in eo collocavit reliquias crucis Dominice in arca argentea; de quo Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 5. & infr. hoc cap. palla altaris, quod erat ante crucem Dominicam; & rursus: quod cum Chrodieldis cerneret, accepta cruce Dominica, cuius prius virtutem desperaverat, in obviam egreditur.

Interea Justina preposita cum aliis fororibus, palla altaris, quod erat ante crucem Dominicam, extincto cerco abbatissam operi. Justina erat preposita monast. S. crucis Pictaviensis. Prepositus est qui post abbatem præest monasterio; conc. Aquisgranens. (sub Paschal. 1.) can. 31. Ut prepositus infra & extra monasterium post abbatem majorem reliquis abbati subditis habeat potestatem. Palla altaris est pallium, quo tegitur altare.

Cælo modicum albescente. Id est diluculo, ut in l. Titius, §. 1. de liber. & posth. eodem die albescere cælo. Virgil. 4. Æneid. (586. & seq.) Ut primum albescere lucem vidis. Gell. libr. 15. cap. 25. ex Mario vetori poeta: jamjam albicassit Phæbus, & recitatur.

Et assidue cades, & reliqua plaga... a seditionariis perpetrarentur. Seditioarii pro seditiosis, ut apud eundem supr. lib. 5. cap. 31. factionarii pro factioniosis.

Dum seditioni, quam Chrodieldis schola commovit, resisterent. Schola hic pro schola seu cœtu conspiratorum, ut infra hoc capit. Postea vero multa inter has scholas inimicitia orta sunt.

Sed nos resiliare capimus, dicentes. Resiliare est repugnare contradicere, ut infr. hoc cap. Si vim vellent inferre pariter resiliarent; & rursus: & acius resiliantes gladium illibus adfectos. Virgil. 4. Georg. (50.) twiceque offensa resultat imago. Ambros. 1. in prælat. psalm. 1. num. 2. vox missa gratiore plausu te memoribus resulet Gregor. Papa lib. 1. epist. 20. Sed quia divinis iudiciis non poteram resiliare: ubi plura observavi.

Aliis casarie, aliis manibus, nonnullis auribus & naribusque decisis, seditio depressa quævit. Abscisio manuum, aurium, capillorum potius genus frequens apud Francos; Aimoin. lib. 3. cap. 43. Leudastis... de fiscalibus ortus servit... fuga se servitio subtraxit. Quam dum sapius reductus repetit, auris absissione signatus est. Hoc genus præter a Justiniano vetitum; nov. 134. cap. ult.

Tunc residentibus sacerdotibus, qui aderant, super tribunal ecclesie, assuit Chrodieldis multa in abbatissam jactans convicia. Tribunal ecclesie est ambo seu suggestus ecclesie.

Quæ enim sanctitas in hac abbatissa versatur, quæ viros eunuchos facit, & secum

Tom. XI.

C c

habitu imperiali ordine præcipit Chrodielidis notat Leuboveram abbatissam Pictaviensem, quod apud se haberet eunuchum, eoque uteretur more imperiali. Eunuchi sc. erant in obsequio & ministerio Imperatorum; Claudian. lib. 1. in Eutropium eunuchum, penes quem summa rerum fuit sub Arcadio, (417. & seqq.)

Præfatus soci aditæ gemmis, vestique dabatur

Custodes, sacroque adhibere iulemia somno

Militia eunuchi nunquam transgressa cubile.

De eunuchorum officio plura dixi in Gregor. lib. 6. epist. 23. quæ his junge.

Adiit Reovalis aretatur dicens: puer iste parvulus cum esset, & infirmaretur in seniore, desperatus capis haberi. — Tunc ego, sicut quondam apud urbem Constantinopolitanam ꝑ medicos agere conspexeram, incisus testiculis puerum sanum genitrici nuasque restitui. Leuboveræ abbatissæ Pictaviensi inter cætera cum obiectum esset, quod in ministerio haberet virum, qui muliebri veste amictus pro femina haberetur, re patuit eum esse eunuchum, qui ob infirmitates puerulus exsectus fuerat a medico; serunt enim ex sectione virilium lepram curari; cap. ex parte, de corpor. vitiat. Aitius ferm. *** 13. cap. 122. Boet. libr. 1. (cap. 1.) de disciplin. scholast. ideo ob infirmitatem exsecti a medicis, non arcantur a sacris ordinibus, & in susceptis permanent; cont. Nicen. can. si quis a medicis, 35. dist. Cujac. 17. obs. 24.

Cap. 16.

Adiicientes etiam, eo quod diversa eorum in balneo lavarentur. Monachis utriusque sexus balneo interdictum, nisi certis temporibus; Augustin. epist. 109. (al. 214. num. 13.) ad monachas quædam: *Lavacrum etiam corporum, usque balneorum non sit assiduus, sed eo quo solet intervallo temporis tribuatur, hoc est semel in mense.* De usu balnearum se excusavit abbatissa, hoc factum per tempus quadragesimæ, ut jejunii rigor levaretur. Et hoc est quod sequitur: *Da balneo vero, quod opposueretur, restitit hoc factum diebus quadragesima.*

Ad tabulam ipsa luserit. Ludus tabulæ est ludus calculorum, quia calculus in tabula luditur; Augustin. de tempor. sermon. 56. (al. 141. num. 3. in append.) *Tempus, quod ꝑ nobis curiosus tabulæ ludus solebat auferre, lectio divina incipiat occupare.* Frelegar. cap. 27. *Protadius in sensorio Theodorici Regis, cum Petro archiatra ad tabulam ludens sequebat.* Paul. Warnefrid. de gest. Longobard. lib. 1. cap. *** 17. *de spe victorica nihil ambigens ad tabulam ludis.* Sidon. libr. 8. epist. 12. *hic tabula calculus strata bicoloribus, hic tessera frequens elboratis resolutura pygorum gradibus expectat.* Tesserae sunt taxilli lusorii, inde ludentes hoc genere ludi dicuntur tesserrarii; Ammian. libr. 28. (cap. 4.) *Quidam ꝑ ex his licet rari aleatorum vocabulorum declinantes, ideoque se cupientes appellari tesserrarios.* Abbatissa Pictaviensis inculcata, quod tabula luserit, sese purgavit dicens, id nec vetitum per regulam, nec per canones id est per Cæsarii Arelatensis regulam, quam imposuit B. Radegundis monasterio Pictaviensi.

Atque saculares cum abbatissa reficerent. Abbatissa Pictaviensis inculcata quod saculares cum ea reficerent, id est reficerentur epulis; respondit, se nullam hac super re consuetudinem instituisse, sed ut moris erat a temporibus B. Radegundis diebus certis fidelibus Eulogias, id est epulas benedictionis nomine, obulisse, nunquam tamen se cum illis epulatam.

De palla holoserica vestimenta neptis suæ temerarie fecerit. Abbatissa eadem culpata, quod neptis suæ sponitalia celebravit intra monasterium, eique vestem contraxerit de palla, quæ data erat ad ornatum altaris: non negavit sponitalia celebrata intra monasterium, sed hoc actum coram Episcopo clero & senioribus, & si qua culpa esset veniam petiit: de palla non negavit, se nepti vestem concessisse, de mafortie holoserico, quem muneris causa ei dedit nobilis monacha, cui nomen erat Didimia, de eo quod reliquum fuit pallam concessisse ad ornatum altaris: Gregorii verba infra hæc sunt: *De palla quod reputaret proculis, monacham nobilem, quæ et mafortem holosericum, quem de parentibus detulit, muneris causa concesserit.* Mafortie holosericum erat vestis muliebris, caput & humeros tegens: vestis laxioris genus fuisse ex eo liquido colligas, quod mafortie, de quo sermo est hic, fuit idoneus ad

ad vestem neptis abbatissæ, & ad pallium altaris. Masfortis meminit Fortunat. in vit. S. Hilarii apud Surium 13. jan. (cap. 9.) Item cum juxta consuetudinem, quam nocte cereus illuminatus fuisset, casu super sepulcrum ejus 4, cui intercessione sua mortuus vivificat, ardens corruit: ita ut super masfortem, quo cecidit, sine lesione aliqua perardaret. Idem in vit. S. Radegund. apud Surium august. 13. (libr. 1. cap. 5.) Masfortem novum lintum, auro vel gemmis ornatum. Masforte fuit & pallium monasticum; & Cassian. de instit. cœnobit. libr. 1. cap. 7. Post hac angusto palliolo tam amictus humilitatem quam silitatem pretii, compendiosque sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, que masfortes tam nostro quam ipsorum nuncupantur eloquio. Libato nomine a græco μαφόριον, elisum ex μαφόριον, quod id genus vestis humeros tegat.

Foliola aurea, qua fuerant in gyro palla. Lymbus pallæ, de qua abbatissa nepti vestem contextuit, erat ornatus foliolis aureis. Palla est breve pallium usque ad genu; Valer. Flacc. 3. Argonautic. (525.) Summo palla genu.

Vitam de auro exornatam eidem nepti suæ superflue fecerit. Abbatissa incusata quod neptis sponsalia celebravit, intra monasterium, & quod vitam auro ornata eidem fecerit. Vittæ est fascia, quæ in modum coronæ imponebatur capiti nubentium puellarum. Vitam de coronis sponsalitia intelligi opportunum est, quia vitæ tradita est puellæ, occasione sponsalium, & abbatissa probavit per testes, in se eo nomine accepisse viginti solidos a sponso puellæ, ut hæc fierent ad ornatum puellæ. Diadema vocat Hieronym. in Ezechiel. libr. 4. cap. 16. in illa verba: Et coronam decoris in capite tuo. Coronam autem vocat diadema feminarum, quo capillum stringitur & ornatur ambitio. Coronam ob collocandas nuptias adhibuit M. Tull. 3. de orator. (58.) tulit coronam ob collocandas nuptias. Tertull. de coron. (cap. 23.) Coronant & nuptias sponso.

Barbatorias intus eo quod celebraverit. Varios inter lapsus, qui objiciebantur abbatissæ Pictaviensi, illud fuit, quod barbatorias intus, id est intra monasterium, celebraret: consuetudo prava inoleverat, ut clerici & monachi larvas seu personas agerent in ecclesia & monasterio, & ut mulieres veste virili induerentur, & barbatorias, id est capillam & barbam, virilem in modum assumerent; quod vetuit conc. Nannetens. Nec larvas demonum ante se fieri consentiat, quia hoc diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum; can. nullus, 44. dist. xxi. nullus, de consecr. dist. 5. & synod. V4. in Trall. can. 62. ubi morem sæculi recte observat damnatque Balsamo. De hujusmodi ludo intelligendus locus singularis in 1. satyr. Petron. cap. 73. Tum Trimalchio: amici, inquit, hodie servus meus barbatorias facit. Et satyrici dicuntur qui ludi causâ sibi imponunt larvam, id est barbam; Accors. in 7. utic. in pr. C. de latin. libert. toll. Satyrici ludentes imponunt larvam id est barbam, ut etiam juvenis videatur senex, qui non est. De his Ekkeard. Junior de casib. monast. S. Galli cap. 1. Saltant satyrici, psallunt symphoriaci.

De vestimento vero dixit: si quis earum arcellulas scrutaretur, amplius eas habere quam necessitas indigeret. Arcellulæ sunt parvulæ atæ, in quibus vestes vel pecunie reponuntur; Gregor. supr. libr. 2. cap. 40. In hanc arcellulam solitus eras pauper meus numismata auri congerere. Monasteriis debet esse unum vestiarium, de quo monachi vestem assumere debent; Augustin. epist. 109. (al. 211. num. 12.) ad monachas quasdam: Et sicut piscicini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestiarium.

Sed ad iussu Episcoporum reponimist, ceruice se inflexa per penitentiam quicquid jubetur implere. Abbatissa Pictaviensis de variis infimulata, de nonnullis confessa, de his submissa ceruice se penitentiam accepturam promisit. At ceruice inflexa, quia penitentes accipiebant penitentiam prostrati, demisso capite & cilicio testio; conc. Agathensi. can. 9. In capite quadragesima omnes penitentes, qui publicam suscipiunt aut susceperunt penitentiam, ante fores ecclesiæ se representent Episcopo cinctis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu & vultu 1. protestantes. Idem conc. can. 15. Penitentes tempore, quo penitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a sacerdote (so-

aut ubique constitutum est) consequantur; eam. penitentes, can. in capite, 50. diff. Penitentium caput quoque ab Episcopo virga leniebatur; Optat. Milevit. libr. 1. cap. 19. & quassetur illi caput de penitentia.

Tunc nobis percutantibus causam adversæ partis, quæ majora crimina commiserunt, id est quæ prædicationem sui sacerdotis intra monasterium, ne foras procederent, despexerunt. Chrodioldi & sociis, quod fuit inter majora crimina obiectum, quod sœpè monitione Marovei Episcopi, e septis monasterii egressi sunt sine consensu abbatis. Monachis utriusque sexus non licet egredi e monasterio sine consensu abbatis vel abbatis; syn. VI. in Trull. can. 46.

Monasterium seditiosissime accensus in corte cuppis. Monasterio Pictaviensi ignis subjectus, accensus in corte cuppis. Cortis vel curtis, a Latino curia, corruptum hic accipitur pro aula; alias curtis seu cortis est villa, prædium; Frodoard. in chron. ad ann. 937. Quidam presbyter de Boconis curia, sic enim villa vocatur. Adamus Bremens. lib. 4. cap. 5. Quinquaginta ergo cortes dominicales habuit Archiepiscopus. Curiam pro fundo seu prædio interpretatur Innocent. III. in cap. cum Bertholdus, de sent. & re judicat. Cum Bertholdus miles curiam suam sive fundum Nauenstien P. militi pignori obligasset. An seditiosissime, id est per seditioem.

Vestibus ac securibus contractis posticia. Postica est ostium in posteriori parte ædium. Festus: Posticum ostium dicitur in posteriori parte ædium. Papias. ***) Posticum ostium est latens ostium, dictum quod remotum sit a publico. Plaut. in Mollislar. (3. 2. 27.) Nunc ergo me illa per t posticum ad congerones conferam. Gall. une poterez.

Nudata & discissa capillis abbatis, graviter ad ridiculum ducta & tratis pro compita. Abbatis capilli vulsi notantur. Hac ætate sanctimoniales, saltem quæ erant regii generis, non erant tonsæ ad cutem, quod erat contra canones. Etiam Vestales depohebant capillum; Plin. libr. 16. cap. 44. Antiquior illa est (Lotos) sed incerta ejus cætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur. Abbatis nudata veste, traducta ad ridiculum, id est ut rideretur ab omnibus; ridiculum est risus publicus; Plaut. in Amphitr. (3. 2. 35. & seq.) Equidem joco illa dixeram dudum t tibi, Ridiculi causa. Lamprid. in Heliogabalo: Habuit leones & leopardos exarmatos in deliciis: quos eductos per mansuetarios, subito ad secundam & tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem & ridiculum excitandum. Conspectu sc. ferarum excitabatur pavor: mox ubi apparuissent eas esse exarmatas & innoxias pavorem excipiebat risus convivarum. Gregor. de mirac. martyrum libr. 1. cap. 79. Qui ait ad Episcopum: sile sile decrepiti: jam infrenatum te locis, circuire urbem super asinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus, qui te aspexerint. Idem sup. libr. 3. cap. 17. ita ut & quædam vice uxori, quæ sanctas fecerat, pro ridiculo indicaret. Idem libr. 6. cap. 46. nec aliunde magis dum secretus esset, exercebat ridicula vel jocos, quam de ecclesiæ Episcopis. Augustin. de fide contr. Manich. cap. 1. 34. Magna ridicula magna cæcias.

Cap. 19.

Cum primum decurrente pure capissent ipsa vulnera claudi. Pus est fames manans e vulnere, vel ulcere; Gregor. de vit. patr. cap. 19. Mulier quædam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, & ut quidam vocant, pus eadem generat: & iuxta: eruminate sanguine mixto cum pure.

Ubique sub custodia degens, Rex Episcopus accessit ad ejus examinationem præcepit. Episcopi adhibiti a Childeberto Rege, ut audirent Agidium Episcopum Rhemensem, etiam in crimine læsæ majestatis, ob reverentiam ordinis episcopalis.

Villas vero, quas memoras, per istius Regis charitas emerni. Donationes prædiorum & rerum immobilium fiebant per chartam, quæ non valebat, nisi munita esset subscriptione referendarii, cui successit cancellarius: quo pertinent verba, quæ sequuntur: Renatusque Orbis, qui tunc referendarius fuerat, cujus ibi subscriptio mediata tenebatur, adfuit, negat se subscripsisse.

Quia si radix cujuslibet rei incisa non fuerit, culmus, qui terris est editus, non arefcet. Culmus est calamus epicæ, qui a radicibus nascitur; Virgil. 1. georgic. (321.)

(321.) *Culmumque levem, stipulasque volantes: & ibi Servius. Culmus dicitur ipse calamus, stipula vero folia, quæ ambuiunt culmum.*

Negavit se Episcopus has epistolas vel misisse suo nomine, vel suscepisse a rescripto Chilperici. Rescriptum, hoc est responsoria epistola. Rescripta sunt responsa Principum ad libellos seu preces iudicum vel privatorum, ut in rubr. C. de divers. rescripti.

Sed puer ejus familiaris adfuit, qui hæc notarum titulus per tomos chararum comprehensa tenebat. Adversus Ægidium prolata sunt epistolæ, quas dicebatur scripsisse ad Chilpericum Regem, vel ab eo accepisse: sed de his convictus est per puerum ejus familiarem, qui has epistolas per notas scriptas, variis tomis id est voluminibus collectas, apud se tenebat. Notarii erant qui dictata scribebant per notas, unde nomen notarii; Augustin. de doctrin. Christian. libr. 2. cap. 26. Ex eo genere sunt etiam nota, quas qui didicerunt, proprie jam notarii appellantur.

Nam ego novi me ob crimen majestatis reum esse mortis. Ægidius Remensis Episcopus lætæ majestatis infirmulatus apud Episcopos, & testibus tabulisque convictus, rem ipse confessus est, se reum mortis non negavit, ob crimen lætæ majestatis. Rei damnati antequam traderentur supplicio deducebantur ad ecclesiam, & ibi publice reatum confiteri soliti; Sigibert. ad ann. 1094. Jubente vicedomino, vocata mulier venit, & qualiter hominem occidisset, nequaquam celavit. Judicium est igitur, eam ignibus debere condemnari, sed prius ducta ad ecclesiam beata genitricis Mariæ, peccatum suum coram Deo & hominibus ex ordine narravit, &c.

Hæc Episcopi audientes, ac lamentantes fratris opprobrium, obienta vita, ipsum ab ordine sacerdotali, lectis canonum sanctionibus, removerunt. Ægidius Remensis Episcopus in concilio Episcoporum Metis congregato depositus. Remissa ei a Rege pena capitis, intercessione Episcoporum. Idem Flojard. Remens. hist. lib. 2. cap. 2.

Epiphanius abbas officio, qui basilica sancti Remigii præerat, remoto. Epiphanius Abbas S. Remigii, testis auditus adversus Ægidium Remensem Episcopum, idemque cum eo, eodem judicio, abbatis officio depositus, quia inventus est particeps scelus Ægidii.

Veniam petiit, promittens se cum charitate abbatissa monasterium ingredi. Basina admissorum veniam petiit, & promissit se redituram ad Pictavense monasterium, e quo discesserat, cum caritate abbatissæ, id est cum bona venia abbatissæ. In caritatem receptum Nanthinum Comitum ab Heraclio Episcopo Engolismensi, id est in gratiam seu communionem dixit Gregor. supr. libr. 5. cap. 1. 37. † Convenientibus autem apud civitatem Sanctonæ sacerdotibus, deprecabatur Nanthinus, ut pacem Episcopi mereretur. . . At ille fratrum jussione obaudire procurans. . . Comitum in charitatem recepit. Caritatis nomine pro gratia usus est idem libr. 6. cap. 19. Sed ille cuncta emendans, fratris quasi integre charitatem. Idem cap. 31. ejusd. libr. Ideo Childebertus nepos tuus charitatem, quam nunc tecum retinet, integre vult servare. In præceptum abbatis dicitur caritas, quia abbas debet præfesse eum caritate, ut & Episcopus; conc. Cabilonen. II. can. 14. Cavendum sane est ne cum Episcopi pa- †† In lib. meo rochas suas peragant. . . nec (quod abijt) cum charitate, sed quadam judicaria in- hoc idem re- vocatione stipendia ab eis exigant; can. cavendum, 10. qu. 3. Regula monastica sco- fertur, non ta- pus est caritas, id est studium caritatis: hinc regula cisterciensium dicta est charta- men his præ- caritatis; Sigibert. ad ann. 1107. †† Stephanus abbas cisterciensis, regulam composuit, cis verbis. quam voluit nominari chartam charitatis.

Gladiumque mirabilem, cujus capulum ex gemmis Hispanicis auroque dispositum erat. Filii Waddonis, ut sibi conciliarent Childebertum Regem, ei obulere balteum auro & gemmis ornatum, & gladium, cujus capulum auro gemmisque Hispanicis insignitum erat. Gemmarum Hispanicarum appellatione intelligi oportet gemmas, quæ ab Indis per Hispanos petebantur, & ab Hispania ad nos perveniebant: in Hispania contexebantur etiam vestes pretiosæ, quas spanicas vocantur pro Hispanicis, ut Spaniam pro Hispania; Anastas. in Leon. IV. Vestem de spanisco unam ornatum in circuitu de fundato, similiter vela de spanisco ornata in circuitu de fundato: & rursus: Vela de spanisco duo,

Cap. 20.

Cap. * 21.

- Cap. † 23. *Vivariensem Avennicamque urbem graviter lues inguinaria devoravit*. Vivario Albenſium civitas episcopalis provincie Narbonenſis, vulgo *Viviers*; alia ab Alba Helviorum Plinio memorata lib. 3. cap. 4. quæ est nobis *Aubenas* ejusdem diocesis.
- Cap. 24. *Opplata ligni congerie, pice, tergoribusque ſuillimis hãmisti*. Martyres cremari ſolebant lignis pice tergoribusque ſuillimis immixtis: igni damnati ſolebant & indui tunica pice & ſulfure illita; Senec. epiſt. 12. *Cogita hoc loco carceres, & cruces, & æuleos, & unum, & adactum per medium hominem, qui per os emergat, ſpiſitem; & diſtractum in diverſis actis curribus membra; illam tunicam, alimenſis ignem & illam & intexam*.
- Cap. 25. *Ibique indutus pellibus, quaſi religioſus orabat*. Ea ætate impoſtor quidam fingens ſe Chriſtum adjuncta ſore ſeu meretricula, quam vocitabat Mariam, vagabatur per Galliam, plebis turbas poſt ſe trahens.
- Ad quem includendum pars adverſa divinandæ ei tribuitur facultatem*. Impoſtori huic pars adverſa ſive adverſarius id eſt diabolus tribuit potestatem divinandæ. Diabolus Hebraica lingua vocatur ſathan, id eſt adverſarius ſive contrarius, vel belial, id eſt apoſtata. Græcis & Latiniſ diabolus, a Græco *διὰ βολος*, quod eſt calumniator; Hieronym. in Eſaiam lib. † 8. cap. 27. in princ. *Tradunt Hebræi, diabolum, id eſt criminatorem, quod Græcum nomen eſt, Hebræice appellari ſathan, hoc eſt adverſarium ... Appellaturque belial, id eſt apoſtata, prævaricator & abſque iugo*. Unde & Apoſtolus: *quæ, inquit, communicatio Chriſti ad belial?* quod iſdem ſere verbis repetit idem in epiſt. ad Ephes. lib. 2. cap. 4. (verſ. 27.) quod ipſe lib. 6. cap. 29. *Princeps vero noſter, quem vos diabolum nominatis, nihil in ea participatur*.
- Cap. 26. *Iſque accepto episcopatu omnem ſcholam deſectoris ſui † abiciens, Syros de genere ſuo eccleſieſtice domui miniſtros ſtatuit*. Eulebius, ex negociatore Syro factus Episcopuſ Partheniſ, ſtatim omnem ſcholam miniſtrorum deſectoris ſui diſmiſit. Scholæ palatinorum erant diverſa vagmata, ſeu ordines & corpora militantium ſub uno comite in palatio: ſic dicta a Græco *σχολή*, quod ſonat vaco; Ambroſ. in 1. ad Corinth. cap. 12. *Schola enim ſunt, quæ poſitis in ſe dant dignitatem; ut loci honor hominem faciat glorioſum, non propria laus*. Corippus de laudibus Juſtin. lib. 3.
- Actiſi proceres omnes ſcholæque palatii eſt*.
- Similiter ſchola cantorum dicitur chorus ſive corpus pſaltarum eccleſie; incertus auctor in vit. Carol. M. (ad ann. 787.) præcipiens de omnibus civitatibus Francia magiſtros ſcholæ antiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis diſcere cantare: & infra: Quantumque magiſterium Romanum ſuperat Merenſe in arte cantilenæ, tanto ſuperat Merenſis cantilena cætera: ſcholas Gallorum. Abbas Uſpergenſ. in Carolo M. Fuit autem conſuetudo, ut in bafilica ejus magiſter ſcholæ designaretur pridie ſingulis, quod reſponſorium quis cantare deberet in nocte*.
- Cap. 28. *Nam illam non oportet ſcandalizari, ſi conſobrinum ejus filium fratris mei de ſenſu ſeſcipientis lavacro: quia hæc petitionem nullus Chriſtianorum debet abnuere*. Patricii ſui ſucceſſoris officium, eſt pietatis officium, quod a Chriſtiano quoquam reſpui non potest.
- Cap. 29. *Ac ex familia propria conſuratos inſtituit monachos*. Aredius cœnobium conſtruxit in ſuo fundo in finibus Lemovicum, & ex propria familia conſuratos inſtituit monachos. Monachi tonſi: & hoc eſt quod dicitur, monachos recipi humiliatiſ id eſt decurrat capillis; Gregor. de glor. conſeſſ. cap. 22. *Ad nos vero cum bonum notitia deſcendiſſet, puerum humiliatiſ capillis huic monaſterio reſſimus*. Monachi tonſi ab abbate cum recipiuntur; Gregor. de vit. patr. cap. 8. de Gallo: *Cumque ei pater cujuſdam ſenatoris filiam quærere vellet, ille aſſumpto ſecum puero, monaſterium Croomenſe expetiit, ſexto ſcitu de Arxerna urbe milliario, ſuppliciter abbatem exorans, ut ſibi comam tondere dignaretur*.
- Ei valedicens abſceſſit, grãtis agens Deo, quia priuſquam obiret, ſepulcrum beati Antiltitæ oſculari promeruiſſet*. Aredius abbas grãtis egit Deo, quod priuſquam e vivis abiret, licuerit oſculari ſepulcrum B. Martini. Moris erat antiqui oſculari ſepul-

palatrum & reliquias sanctorum; Gregor. de mirac. B. Martin. libr. 2. cap. 40. *Dumque beatum sepulcrum labiis osculans, lachrymis rigat, mox beati confessoris auxilium implorans, fide non diffusus solum praestolatur auxilium.* Idem eod. libr. cap. 36. *Osculatio autem fideliter velo, quo capsula sanctorum cooperta erat, mox in pedes consistit.* Et Gregorius infr. h. iplo cap. *Post celebratum vero sumus, mulier quadam rictu patulo, sine vocis officio, ad ejus accessit tumulum: quo osculis delibata, elocutionis meruit recipere beneficium.*

Apud Lemovicum vero urbem ob Dominici diei injuriam, pro eo quod in eo operam publicam exercerent, plerique igne caelesti consumpti sunt. Dies Dominicus colendus absque opere servili a vespere ad vespere; syn. laodice. can. 29. capitul. lib. 1. cap. 74. conc. Agath. can. 47. Aurel. I. cap. 28. can. missas, & seq. de consecr. dist. 1. Rothomagens. 9. Burkard 2. dev. cap. 11. 239. Diem Dominicam non impune contemni probavit incendium Lemovicæ urbis, quod contigit de memoratur ob injuriam Dominicæ.

Hic prohibuit ne Maximus gladium in Hispaniam ad interficiendos destinaretur haberet. Martinus Turoensis Episcopus intercessit apud Maximum tyrannum Treveris sedentem, ne gladio arderetur in Priscillianitas in Hispania: in Gallia in synodo Burdegallensi damnati Ithacius & Ursatius Episcopi, qui apud Maximum effecerant, ut in Priscillianitas gladio animadverteretur; Sever. Sulpit. bist. sacr. lib. 2. Burchard laudat in fin. Sigebert. ad ann. 386. Priscillianum læculi gladio, & totius orbis judicio damnatum refert Hiesouym. ad Chetiphont. advers. Pelag. (num. 3.) *Quid loquar de Priscilliano, qui & sæculi gladio, & totius orbis auctoritate damnatus est?*

In monasterio vero, quod nunc Majus dicitur, basilicam in honorem sanctorum A. Compendium, postolorum Petri & Pauli edificavit. Martinus Turoensis E. edificavit monasterium, quod Majus dictum est. Hodie Marmosier. Hujusce monasterii meminit Bernard. Clarevallens. epist. 116. cap. 10. *Cluniacenses, & qui de Majori monasterio sunt.* Odericus Vital. lib. 4. (in princ.) ad ann. 1067. *Majus enim monasterium a sanctissimo Martino Turorenorum Archiepiscopo captum est, ibique bonorum hominum religio crevit inspirante Deo, & multiplicata est.* Et ante Severus de vit. B. etiam conc. Martin. (cap. 7.) *Aliquando t. ergo ad crecente ad ecclesiam cellula usus est: deinde cum frequentantium inuietudinem ferre non posset, duobus fere extra civitatem nullibus monasterium t. sibi statuit, &c.*

In vicis quoque, id est Alinæviensi, Solonacensi, Ambaciensi, Cifomagensi, Condatisensi, Tornomagensi. ecclesias edificavit. Martin. Turon. E. ecclesias edificavit certis vicis, quos inter censetur vicus Ambaciensis. Hic est Turonica diocesis ad Ligerim; Gregor. de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 17. *Quodam die dum Guntricus Bosso contra vicum Ambaciensem Ligerim fluvium transiret.* Idem lib. 4. (de mirac. ejusd.) cap. 41. *Puer quidam pedibus manibusque contractus, de urbe Themallo in pago Turonice urbis, vicum Ambaciensem, adveniens ad basilicam sancti. Ibi fuit castrum vetus memoratum Severo Sulpitio dialog. 2. (cap. 9.) In vico autem Ambaciensi, id est castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur a fratribus. Feudum nobile, quod honoris nomine intellexit Robert. Montenf. in chronico. ad ann. 1163. Caput autem sui honoris, se. Ambasiam, tenebat de Rege Henrico: nostris Amboise. Vicus Condatisensi hic est, ubi vita decessit Martinus, vulgo Condè. Briccius proximus Martini successor, instituit alias ecclesias per vicos; Gregor. infr. hoc cap. (sect. 4.) *Hanc servavit instituisse ecclesie per vicos.**

Calatonum, Bricam, Rotomagus, Briotridem, Caignonem. Caignone oppidum seu castrum Turonice diocesis; Gregor. de glor. confess. cap. 22. *Deinde ad castrum Caignonense urbis Turonice veniens, monasterium collocavit.* Idem supr. lib. 5. cap. 18. Caignone vero Turonico vico: nobis Chimon.

Brixis, Riodorum, Lucas, Dolus. Lucas castrum Turonice diocesis. Locias idem Gregor. de vit. patr. cap. 18. *commisique Leubatio praeposito suorum regula monasterium aliud statuit, quod nunc Locias vocant, situm scilicet super fluvium Ligerim in recessu, cui nunc castrum supereminet ipso nomine, ut monasterium vocita-*

Cap. 30.

Cap. 31.

†† Corrige,

cap. 81. ubi

Burchard lau-

dat cap. 2.

conc. Roto-

mag. apud

A. Compendium,

ubi hoc non

inveni. Ad-

de conc. Tu-

ron. III. can.

40. Corrige

etiam conc.

Aurel. I. can.

26. & vide si

probat, tam

can. iste,

quam can. 47.

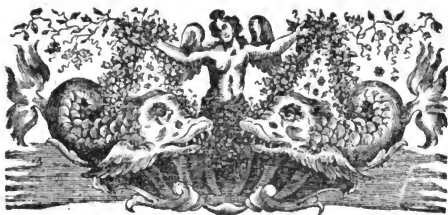
conc. Agath.

sum. Posteriores Lucas; Abbas Urspergens. in chronic. **) *Capto quodam castello, quod dicitur Lucas: vulgo Loches.*

Turres holochryso tectas. Lacerda cap. 74. *adversar. n. 14.* explanat turres puro auro tectas: verum holochrysum non esse aurum purum, auctorem habemus ipsum Gregorium de mirac. † martyr. libr. 2. cap. 43. *Pendebat autem super ipsum altare crucis holochrysa elegantis opere facta: Et erat tam præclara visu, ut eam putares ex auro esse mundissimo: & fidem superat, Episcopum, qui erat auctor operis, turres auro tegere potuisse.* Magis est igitur ut credamus holochrysum hic accipi pro auricalcho, id est pro arte deaurato, quod rusticis habetur pro auro.

In aliis etiam operibus elegans fuit. Faber lignarius dicitur elegans in opere propter peritiam artis; Gregor. supr. libr. 4. cap. † 27. *Erat enim puella elegans opere.* Mundities Gregor. de vit. patr. cap. 12. *video te, fili dilectissime, in grandi elegantia compositum: & elegantia operis dicitur Gregor. libr. 4. cap. 20. Protinus beati Martini basilica, ordinante Chlotario Rege, statim cooperta est, Et in illa qua prius fuerat elegantia reparata.* Elegans etiam pro disertis & callidis; Gregor. eod. libr. cap. 29. *Ut erat elegans Et versutus: vel pro pulchro & formoso; idem libr. 3. cap. 1. Habebat jam tunc Theodoricus filium nomine Theodobertum, elegantem atque utilem.*

Hic instituit mensam canonicorum. Baudinus Turonensis Episcopus instituit mensam canonicorum, id est collegium canonicorum, quod mensæ appellatione intelligitur, quia ea ætate clerici vivebant in commune una & eadem mensa; Gregor. de vit. patr. cap. 9. *Nec multo post diaconatus officium sumens, vacabat jejuniis, delectabatur vigiliis, exercebatur lectione atque in oratione assidua promptus effundebatur, ut nec ad convivium mensa canonica cum reliquis accederet clericis, quod audiens archidiaconus frendens contra eum ait. Adam Bremens. ***) libr. 2. cap. 51. de Bezolino Archiepiscopo Bremensi: Nam Et claustrum renovavit, Et canonicis mensam ipse primus instituit.*

A D L I B R U M X I.

F R E D E G A R I I,

ECCLESIAM beati Marcelli, ubi ipse pretiosus requiescit in corpore, quæ in suburbano quidam Cabillonense. Guntranus ecclesiam B. Marcelli martyris apud Cabilonum condidit, & ibidem monasterium posuit & instituit ad exemplum monasterii Aganensis. Marcelli martyris Cabilonensis meminisse Gregor. de misc. marty. lib. 1. cap. 53.

Cap. 1.
Eo anno exercitus Childeberti cum Warnis, qui rebellare con-
verunt, fortiter dimicavit, & ita Warni occidati ac victi sunt,
ut parum ex eis remansisset. Warni a Childeberti Junioris Regis Austrasie copias
ad internecionem prope deleti: hi erant populi Germanici subditi Regibus Franco-
rum, qui, diviso regno in tetrarchias, fuere ditionis regni Austrasie.

Cap. 21.
Eo anno Theudebertus & Theudericus exercitum contra Wascones dirigunt, ipsos-
que Deo auxiliante dejectos sue dominationi redigunt, & tributarios faciunt. Ducem
super ipsos nomine Genialem instituunt, qui eos feliciter dominavit. Wascones a
Theoderto & Theodorico Regibus domiti, & tributarii facti, Genialis Dux eis
impositus. In hunc diem Wascones Aquitanie valde infesti fuere, & ab Austroval-
do Duce sæpius tentati, sed infelici exitu; de quo Gregor. sup. lib. 9. cap. 7.

Cap. 22.
Eo anno corpus sancti Victoris, qui Salodora cum sancto Ursione passus fuerat, a
beato Ecomio Pontifice Mauriennensi invenitur. Idem refert Sigebert. in chronico. ad
ann. 608. Corpus sancti Victoris Thebei, apud Solodorum, cum sancto Urso passi in-
venitur. Victor & Ursus milites legionis Thebez apud Solodorum martyrium passi
sub Maximiano. Horum corpus inventum ab Ecomio Mauriannensi Episcopo. Mau-
riana urbs Sabaudie, olim Taurinensis diocesis, postea proprium habuit Episco-
pum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 14. Nam quadam mulier a † Mauriana

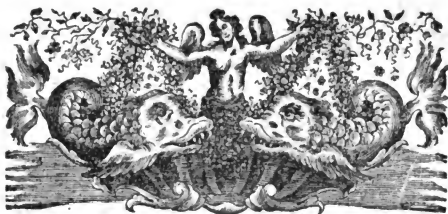
† In lib. meo:
Maurienna.
urbe progrediens, ipsius præcursoris reliquias expetivit: & infra: & quia locus ille
Mauriennensis ad Taurinensem quondam urbem pertinebat, tempore illo quo Rufus
erat Episcopus, ait archidiaconus ejus ad eum: non est dignum ut hoc pignus in lo-
co viliori teneatur, sed surge & illud accipe, & defer ad Taurinensem ecclesiam,
qua plus popularis habetur. Mauriennensis ecclesia sacra Joanni Baptista, & ipsius
reliquiis insignis; Anastas. in Stephan. III. **) Maurienna in ecclesia sancti Joannis
præcursoris Domini nostri Jesu Christi atque Baptiste. Victorem passum apud Tro-
jam, quæ Xantis dicitur, tradit Otto Frisingens. chronico. lib. 3. cap. 45. Victorem
Tom. XI.
D d

sum. Posteriores Lucas; Abbas Urspergens. in chron. **) *Capto quodam castello, quod dicitur Lucas: vulgo Loches.*

Turres holochryso testas. Lacerda cap. 74. *adversar. n. 14.* explanat turres puro auro testas: verum holochrysum non esse aurum purum, auctorem habemus ipsum Gregorium de mirac. † martyr. libr. 2. cap. 43. *Pendebat autem super ipsum altare crux holochrysa eleganti opere facta: & erat tam præclara visu, ut aam putares ex auro esse mundissimo: & fidem superat, Episcopum, qui erat auctor operis, turres auro tegere potuisse.* Magis est igitur ut credamus holochrysum *hic* accipi pro auricalcho, id est pro aere deaurato, quod rusticis habetur pro auro.

In aliis etiam operibus elegans fuit. Faber lignarius dicitur elegans in opere propter peritiam artis; Gregor. supr. libr. 4. cap. † 27. *Erat enim puella elegans opere.* Mundities Gregor. de vit. patr. cap. 12. *video te, fili dilectissime, in grandi elegantia compositum: & elegantia operis dicitur Gregor. libr. 4. cap. 20. Protinus beati Martini basilica, ordinante Chlotario Rege, stanno cooperta est, & in illa qua prius fuerat elegantia reparata.* Elegans etiam pro disertio & callido; Gregor. eod. libr. cap. 29. *Ut erat elegans & versutus:* vel pro pulchro & formoso; idem libr. 3. cap. 16. *Habebat jam tunc Theodoricus filium nomine Theodobertum, elegantem atque utilem.*

Hic instituit mensam canonicorum. Baudinus Turonensis Episcopus instituit mensam canonicorum, id est collegium canonicorum, quod mensæ appellatione intelligitur, quia ea ætate clerici vivebant in commune una & eadem mensa; Gregor. de vit. patr. cap. 9. *Nec multo post diaconatus officium sumens, vacabat jejuniis, delectabatur vigiliis, exercebatur lectione atque in oratione assidua promptus effunde-
batur, ut nec ad convivium mensa canonica cum reliquis accederet clericis, quod audiens archidiaconus frendens contra eum ait. Adam Bremens. ***) libr. 2. cap. 51. de Bezelino Archiepiscopo Bremensi: Nam & claustrum remouit, & canonicis mensam ipse primas instituit.*

A D L I B R U M X I.

F R E D E G A R I I.

ECCELSIAM beati Marcelli, ubi ipse pretiosus requiescit in corpore, quæ in suburbano quidam Cabillonense. Guntranus ecclesiam B. Marcelli martyris apud Cabilonum condidit, & ibidem monasterium posuit & instituit ad exemplum monasterii Agaunensis. Marcelli martyris Cabilonensis meminit Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 53.

Cap. 1.

Et anno exercitus Childeberti cum Warnis, qui rebellare conaverunt, fortiter dimicavit, & ita Warni decedati ac victi sunt, ut parum ex eis remansisset. Warni a Childeberti Junioris Regis Austrasie copiis ad interfectionem prope deleti: hi erant populi Germanici subditi Regibus Francorum, qui, diviso regno in tetrarchias, fuere ditionis regni Austrasie.

Cap. † 15.

Et anno Theudebertus & Theudericus exercitum contra Wascos dirigunt, ipsosque Deo auxiliante dejectos sue dominationi redigunt, & tributarios faciunt. Ducem super ipsos nomine Genialem instituunt, qui eos feliciter dominatur. Wascos a Theodobertho & Theodorico Regibus domiti, & tributarii facti, Genialis Dux eis impositus. In hunc diem Wascos Aquitanie valde infestis fuere, & ab Austrovaldo Duce sæpius tentati, sed infestici exitu; de quo Gregor. sup. lib. 9. cap. 7.

Cap. 21.

Et anno corpus sancti Victoris, qui Salodorum cum sancto Ursione passus fuerat, a beato Eeonio Pontifice Mauriennense invenitur. Idem refert Sigebert. in chron. ad ann. 608. Corpus sancti Victoris Thebei, apud Solodorum, cum sancto Urso passi invenitur. Victor & Ursus milites legionis Thebeæ apud Solodorum martyrium passi sub Maximiano. Horum corpus inventum ab Eeonio Mauriannensi Episcopo. Mauriana urbs Sabaudie, olim Taurinensis diocesis, postea proprium habuit Episcopum; Gregor. de mirac. marty. lib. 1. cap. 14. Nam quadam mulier a † Mauriana urbe progrediens, ipsius præcursoris reliquias expetivit: & infra: & quia locus ille Mauriennensis ad Taurinensem quondam urbem pertinebat, tempore illo quo Rufus erat Episcopus, ait archidiaconus ejus ad eum: non est dignum ut hoc pignus in loco viliori teneatur, sed surge & illud accipe, & defer ad Taurinensem ecclesiam, qua plus popularis habetur. Mauriannensis ecclesia sacra Joanni Baptiste, & ipsius reliquiis insignis; Anastas. in Stephan. III. **) Maurienna in ecclesia sancti Joannis præcursoris Domini nostri Jesu Christi atque Baptiste. Victorem passum apud Trojam, quæ Xantis dicitur, tradit Otto Frisingens. chron. lib. 3. cap. 45. Victorem

Cap. 22.

† In lib. meo:

Maurienna.

Tom. XI.

D d

etiam cum MCCCLX. in urbe Troja, qua nunc Xantis dicitur, interemerunt.

Ut surgens proxinus iret ad ecclesiam, quam Sedeleuba Regina in Juberubum Genavense construxerat. Genava, vel rectius Geneva, civitas episcopalis in finibus Allobrogum; Cæsar de bell. Gallic. libr. 1. cap. † 3. *Extremum oppidum Allobrogum est, proximumque Helvetiorum finibus Geneva.* Januba Gregorio de vit. patr. cap. 8. Igitur Florentinus quidam ex senatoribus accepta Artemia conjuge, cum duos jam haberet liberos, ad episcopatum Janubensis urbis exerebatur. Gebennensis urbs eisdem eod. cap. apud Gebennensem Galliarum urbem, dum ejus reliquia cum honore pssallenti portarentur. Gebenna Otton. Frisingens. de gest. Frideric. libr. 2. cap. 29. Tres civitates inter Juram & montem Jovis, Losannam, Gebennam, & N. accepit.

Cap. * 25.

† In lib. meo:
vermiculis.

Induamur uterque, ego & tu, vestibus vermiculis, præcedamus ceteris ubi congressus erit certaminis. Vestes vermiculæ sunt vestes purpureæ, a Latino vermiculus, quo utuntur tingendæ purpuræ, unde vestes vermiculæ dictæ, & elisa voce vermiculæ sic emblemata vermiculata dicta in pavimentis tessellæ rubricatæ; Lucilius apud Plin. libr. 36. cap. 25. *Ante pavimenta, atque emblemata vermiculata.* Et M. Tull. 3. de orator. (43.) *Quam lepide lexeis compositæ? ut tessellæ omnes arte pavimento, atque emblemata vermiculato.* Milites in Gallia uñ vestibus purpureis, quas vocant de scarlatæ; Thom. Cantipratani. libr. 1. cap. 7. *Vestes ejus ex scarlatæ forata varie, duplices, vix genua contingentes.* Idem libr. 2. cap. 28. *Matrem quoque suam, cum in solemnitate quadam, optimis scarleticis & rubicundis vestibus uteretur, cum gravi morore corripuit in ecclesia coram confedentibus.* Willelm. Nangius de gest. Ludovic. (ad ann. 1248.) *Ab illo enim tempore nunquam indutus squalore, & scarlatæ, vel panno viridi, seu bruno, nec pellibus variis, sed veste nigri coloris, vel camelini, seu persei.* Nobiles viri purpura uñ maxime in bello, vel singulari certamine, ut probatur ex hoc loco, ubi Landricus provocans Bertoldum ad singulare certamen, monet ut ad hoc induantur uterque vestibus vermiculis, unde ductum est vernaculum, vermeil.

Ubique & tua & mea utilitas apparebit. Utilitas est fortitudo seu virtus bellica; Gregor. sup. libr. 2. cap. † 12. *Novi, inquit, utilitatem tuam, quod sis valde strenuus.* Utilis est vir fortis, strenuus, & utilis bello; Fredegar. infr. cap. † 48. *Viri dī cernentes utilitatem Samonis, eum super se eligunt Regem.* Gregor. sup. libr. 4. cap. 3. *Precor ut sorori meæ servæ vestra utilem atque habentem virum ordinare dignemini.* Idem eod. libr. cap. 22. & ad Francos utiliores potuit. Idem libr. 2. cap. 9. *Ferunt etiam tunc Chlogionem utilem ac nobilissimum in gente sua Regem Francorum fuisse.* Idem valet probitas, id est strenuitas; Guill. Brito Philipp. libr. 1. (in princ.)

Tot bene gesta domi, tot militia probitates.

Et paulo post

per nimiam probitatem illius & actus.

Gallis prohesse, probus preus. Eodem significatu valentia pro strenuitate animi, Gallis valens, probus preus. Zachar. 14. † *Et congregavit omnem valentiam populorum, quem locum* 14. 2. *Et con-* laudat Tertullian. *advers. Judæos*, cap. 9. Augustin. *contra Maximin.* libr. † 2. cap. *gregabo omnes* 14. num. 6. *Et quod iste minor, major est ille, potest tamen ad formam patris valentes ad se-* tiamque pervenire crescendo. Idem de morib. Manichæorum. cap. 16. (num. 43.) *An* *rusalem* in argumento vobis est, firmitas quadam atque valentia, quæ istis rebus detrahi videtur: & paulo post: non enim athleta, quibus illud robur & valentia maxime est necessaria.

Provinciam Cantabriam Gothorum regno subegit, quam aliquando Franci possederant. Cantabria regno Francorum erepta per Silebutum Regem Gothorum. Cantabri iidem dicti Basculi; Varro de re rustic. libr. 2. cap. † 10. *Non omnis apta natio ad pecuariam, quod neque Basculus, neque Turdulus idonei.* Diminutive Basili; Robert. Montens. in suppl. Sigebert. ad ann. 1179. *Quidam Basili, & Navarrenses, & Brebenfones venerunt ad urbem Burdegalensem.* Innocent. III. libr. 1. epit. **) 533. *Conjunctis & adjunctis Cotterellorum, & Basclorum rapis diversis, Basculorum appellationem retinuit conc. Lateranense habitum sub Alexandro III. can. † 27. De Brabantienibus & Aragonensibus, & Navariis, Basculis, Cotterellis,*

Cap. 33.

lis, † & Triaverdinis, qui tantam in Christianis immanitatem exercant, ut nec aclus, nec monasteriis deferant... similiter constitutus, &c.

Ubi ad ventrem purgandum in faldone sedebat, sagitta faucibus moritur. Falda Saxonica lingua est stabulum, ovile: inde faldone sella iterocoraria, & faldones laneae vestes; Helmold. hist. Slavor. libr. 1. cap. 1. Itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus faldones, illi offerunt tam pretiosos martures. Inde ductum & falditorium sedes episcopalis plicatilis, vulgo fauteil; de quo Spelmanus in glossar.

In tantum ut Theodericus Rex ad eum saepe Luxovium venerit. B. Columbanus construxit monasterium Luxovienne in Burgundia; de quo praeter Fredegarium, Paulus Warnefrid. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 43. Aimoin. lib. 3. cap. † 95. Siegebert. in chron. ad ann. 602.

Itaque venerunt, & juxta imperium Regis oblata offerunt. Columbanus respuit escas, quae a Theodorico Rege offerebantur, quas oblata appellat Fredegarius. Oblata sunt oblationes, quae religionis vel honoris causa offeruntur: oblatas alii; Jo. Monach. in hist. Gaufridi Comitis;*** in panibus quas oblatas appellat: alii offerenda; Martian. Capella libr. 2. (in fin.) ut in confessu calitum offerenda probarentur. Oblata diis probabantur: sic apud Germanos nuptialia munera, quae dotis causa maritus offerebat uxori, probabantur a parentibus & propinquis; Tacit. de morib. Germ. (cap. 18.) Datem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Intersunt parentes & propinqui, ac munera probant.

Ipsae vero sanctus Italiam expetens, monasterium in loco nomine Bobio construens. B. Columbanus, postquam Luxovienne monasterium in Gallia construxisset, a Theodorico Rege ob bias monitiones pulsus, in Italiam transiens, in Alpibus Cortiis Bobiense monasterium edificavit; Paul. Warnefrid. loco modo laudat. Aimoin. lib. 3. cap. † 95.

Anno duodecimo regni Theoderici, cum Alafationes, ubi fuerat enutritus, praetor patris sui Childeberti tenebat. Alafationes sunt idem, qui Aklacii, qui paulo post memorantur: Quod cum undique Theodericus amore perterritus, per passionis vinculum, Alafios ad partem Theodeberti firmavit: Gallis Alface.

Ibique Theodericus cum scaris † tantum decem millibus accessit. Scara est globus seu cuneus lestorum militum; Fredegarius ipse infra cap. 74. Scaram de electis viris & soribus. Aimoin. lib. 4. cap. 26. Anno autem decimo... Dagobertus collegit lellam & Franca bellatoribus scaram, quam nos turmam vel cuneum appellare possumus. Ademar. monach. S. Eparchii in vit. Caroli M. †† quod Dominus Rex Carolus audiens in Autissodoro civitate, mox misit scaram Franciscam in Saxoniā ad resistendum Saxonibus.

Theodebertus expoliatus, equisque ejus *† cum serratura rei, torumque Berthario a Theuderico conceditur. Ferratura pro ornatu seu instrumento militari, quod ferro maxime constat, nisi malis legere foderata, pro veste regia foderata id est substructa pretiosis pellibus, ut legitur in clem. ult. de vit. & honest. cleric. & clem. ne in agro, §. statumus, de stat. monach.

Ob quam rem Theodericus, cum jam totum Auster dominaret. Austria accipitur hic pro Austria, ut infra hoc cap. de Austria & Burgundia movere praecipit. Et idem cap. 140. Chlotarius factione Arnulfi & Pipini, vel cum ceteris proceribus Austriam ingreditur. Austriarum regni caput fuit Metis.

Chlotarius respondebat, & per suos legatos Brunichildi mandabat: judicio Francorum electorum, quicquid procedente Domino a Francis inter eosdem judicabitur, *† In lib. meo: pollicetur sese implere. Cum Brunichildis † Chlotarium Regem per legatos intercom strutura pelleret, ut de regno Theodoberti Germani sui abscederet, † Chlotarius respondit, regia, hoc votumque, &c. Francorum, id est ordinum Franciarum: judicio Francorum damnatus est Bernardus † Verba sunt Rex Italix ob conjugationem in Ludovicum P. Patruum; Aimoin. lib. 4. cap. 106. Adelmi sive † Transactoque quadragesimali jejuniis, paucis post sanctum pascha diebus conjugationis auctores (qui superius nominati sunt) simul & Regem, judicio Francorum

D d i j

Cap. 34.

Cap. 36.

Cap. 37.

†† In chron. hujusce aet. apud Labbe biblioth. MS. verba haec non inveni. De Pipino tamen dicitur: Similiter Biturigas Francorum scaram collocavit. Cap. 38.

Cap. † 40. *† In lib. meo: pollicetur sese implere. Cum Brunichildis † Chlotarium Regem per legatos intercom strutura pelleret, ut de regno Theodoberti Germani sui abscederet, † Chlotarius respondit, regia, hoc votumque, &c. Francorum, id est ordinum Franciarum: judicio Francorum damnatus est Bernardus † Verba sunt Rex Italix ob conjugationem in Ludovicum P. Patruum; Aimoin. lib. 4. cap. 106. Adelmi sive † Transactoque quadragesimali jejuniis, paucis post sanctum pascha diebus conjugationis auctores (qui superius nominati sunt) simul & Regem, judicio Francorum

capitali sententia condemnator, luminibus tantum iussu orbari. Tempore Ludovici Grossi caufa, quæ erat inter Haimonem cognomine Variam vaccam Burbonensem Dominum, & nepotem ex fratre Erchenbaldo, disceptata iudicio Francorum pollulante Alardo Guilebardi Bituricensi; Suger. in ejus vita, (cap. 21.) *Alardus Guilebaldus* qui satis rethorice privigni sui querelam deponens, domino Regi humillime supplicat, rogans, quatenus nobilem Baronem Haimonem nomine, variam vaccam cognomine, Burbonensem dominum iustitiam recusantem, imperiali unius traheres nepotem majoris fratris, Erchenbaldi scilicet filium, exheredantem tam presumptuosæ audaciæ compefceret, & Francorum iudicio, eorum quis quid habere debeat determinaret. . . Rex vero retento castra, & eodem Haimone in Francia causâ reducto, Francorum iudicio aut concordia exunculi & nepotis liem tam iustissime quam piissime diremit.

- Cap. 47. *Burgundia* Barones vero tam Episcopi, quam ceteri leudes, simentes Brunichildem. Barones sunt regni optimates, & majores vassi seu vassalli regii; Aimoin. (al. in cert. auct.) libr. 5. cap. 49. Barones & regni optimates complures, qui etiam Hispaniam perdomare sufficerent. W. Nangius de gest. S. Ludovic. (ad ann. 1226.) *Rex nobilis* i. iratus vehementer communicato cum suis baronibus consilio, ne aliquod contra jura agere videretur, tertio iussu eos suo parlamento intercesse. Idem Fredegar. cap. 55. *Burgundia* Barones.

- Cap. * 42. *Venerique Sigebertus in campaniam Catalaunensem, super fluvium Aconem.* Campana divisa in Remensem, & Catalaunensem; Gregor libr. 4. cap. 17. *Childebertus* autem Rex, dum Chlotarius contra Saxones decertaret, in campaniam Remensem accedit. Idem libr. 5. cap. 19. *Meroeus* vero dum in Remensi campania latitaret.

Meroeus . . . Ingobodo *Grafoni* commendatur: ubi plures i. post annos vixit. *Gravones* sunt iudices seu præfetti pagi cuiuspiam; Fredegar. infra cap. 74. *Scaram* de lellis viris & fortibus, de Neustria & Burgundia, cum Ducibus & *Grafionibus* seu comitibus. Leo Ostiens. chron. Cassinens. libr. 1. cap. 12. universos episcopos & abbates, Duces etiam, & *graphiones*, ac plures, qui secum venerant honoratos, ibi subscribere faciens. Idem Anastas. in Adriano iisdem fere verbis. *Graviones* alii appellitarunt; Paul. Diacon. de gest. Longobard. libr. 5. cap. 36. *Hic* dum Dux esset in Tridentina civitate, cum Comite Bajoriorum, quem illi *gravonem* dicunt.

Chlotarius cum Brunichidis in suo presentaretur conspectu . . . per triduum eam diversis tormentis afflictam, jubet prius camelo per omnem exercitum sedentem perducere. Brunichildis Regina, iussu Chlotarii II. ignominie causa camelo in vestra per castra traducta. Rei damnati, priusquam ultimo supplicio tollerentur, camelo vel asino traduci soliti. Georgius Episcopus Alexandrinus Arrianus a plebe cæsus, prius camelo traductus; Epiphani. *hæres.* 76. *art.* 1. *Socrat. libr.* 3. *cap.* 2. Juvenali Episcopo Hierosolymitano sua sede pulso a monachis Palestinae, in ejus locum intrusus Theodotius quidam, qui Alexandria ob scelera camelo traductus fuerat; Evagr. *lib.* 2. *cap.* 5. Gomacharius Comes commotus in Leonem Agathensem Episcopum ait ad eum apud Gregor. de mirac. martyr. libr. 1. cap. 79. *Sile* sile descepit: jam infrenatum te loris circuire urbem super asinum faciam, ut sis in ridiculo omnibus, qui te aspexerint. Brunichildis post hæc ad calces equi indomiti crinibus ligata, concitato equo in partes disrupta, ut narrat Fredegar. *hic.* Aimoin. *lib.* 4. *cap.* 1. Sigebert. in *chronic.* ad ann. 618.

- Cap. 44. *Exinde latenter supra Lussorium ad domum Austrasi abbatis pervenit.* Eulastius Luxoviensis abbas, post Columbanum laude sanctitatis claruit; Sigebert. in *chron.* ad ann. 624.

- Cap. 48. *Filii Clunorum, quos in uxoribus Vinidorum & filiabus generaverant, tandem non sufferentes malitiam ferre & oppressiorem, Clunorum dominationem negantes.* Sufferre est sustinere tolerare: inde sufferentia tolerantia; Tertull. 4. ad ver. Marcion. cap. 15. *quo suam supra in benedictionibus sufferentiam commendaret: nostris suffris, suffranne.*

- Cap. 54. *Eo anno Palladius i. ejusque filius Sidocus Episcopus Tolosanus, incusante Aligiane,*

nane Duce, quod rebellionis *Wafconum* fuissent confcii, exilio retraduntur. Palladius & Seducius Episcopus Tolofanus pater & filius accusante Aginone Duce, quasi confcii rebellionis *Wafconum* damnati, & in exilium trufi. Sedocum vocat Aimoin. libr. 4. cap. 14. Eo anno Palladius quidam, ejusque filius Sedocus Tolofatum Epi- † In lib. meo
 scopus, incitante Aniano † Duce, quod rebellionis *Wafconum* fuissent confcii, in *Aynamo*.
 exilium traduntur.

Fratri suo Chariberto ad transagendum, † quod ad instar privato habitu ei vivendum potuiffet fufficere, nofcitur concessiffe Pagum Tolofanum, Caturcinum, Agen- Cap. 57.
 nensem, Petrocorem, & Santonicum. Dagobertus Anberto fratri Tolofanum pa-
 gum, & Aquitaniz partem concessit; Regino † 1. chron. ad ann. 576. Dagobertus
 monarchiam totius imperii obtinuit, exceptio quod fratri suo Heriberto contra Ligerim
 & limitem, quo traditur partibus *Vafconia*, pagum scilicet Tolofanum, Caturcinum,
 Agenensem †, Petrocoricum, & Santonicum, vel quod ab his versus *Pyrenas* mon- † In lib. meo:
 tes excluditur, concessit: quo nomine eum Regem Aquitaniz vocitat Aimoin. lib. 14. *Aganensem*.
 cap. 20. 23.

Charibertus sedem Tolofe eligens, regnat in parte provincia *Aquitaniae*. Tolofa
 fuit fedes Ariberti, Aquitania ejus ditionis, de quo prox. dictum est.

Modo amenitas, id est ad modum amentis, specie amentis amenti similis.

Cap. * 63.

Sicharius vestem indutus ad instar *Sclavorum*, cum suis ad conspectum pervenit.
 Hæc erat vestis, quam *slaviniam* vocabant, a *slavis*, quæ gens eo genere vestis
 utebatur; *Cæfarius Heisterbachens.* de mirac. libr. 12. cap. 40. Tempore *schismatis*
inter Ottonem & Philippum Reges Romanorum, peregrinus quidam de *transmarinis*
veniens partibus, *slaviniam* suam pro vino, † quod in illis partibus fortissimum est,
 exponens, in tantum bibit. Idem cap. 42. ejusd. libr. Peregrinus quidam in villa qua-
 dam moriens, *slaviniam* suam sacerdoti legavit. Inde *slavinia* dicta est vestis, qua-
 li solent uti peregrini. Saxonia pariter dicitur vestis propria Saxonum; Augullin-
 quast. utriusque tellam. cap. 127. (in fin.) Numquid non tunica mediocrius hominis,
 quamvis munda Imperatori tamen sordida & illicita est? similiter & *saxonica* fe-
 natori?

Cap. 68.

Samo respondens jam faucius dixit. Id est offensus verbis Sicharii legati Dagober-
 ri Regis, faucius vel fauciatus est, animo arger; *W. Malmesbur.* de gest. Pontific.
 Anglor. libr. 3. (de Archiepisc. Eboracens.) Jam Theodorus in mortem vergebat, qui
 de peccato in *Vulfriidum* commissio fauciatus conscientiam, ipsum & *Erkenwaldum*
Episcopum evocavit Londoniam.

Hujus beneficii vicissitudine tributa, quæ Longobardi de manu publica recipiebant, Cap. 69.
 tria centenaria auri annis singulis. Centenarium auri, est centenarium nummorum
 aureorum, qui singuli præstant libram auri, ut infra hoc cap. exponit Fredegar. Unus
 centenarius centum libras auri capit. Gregor. de glor. confess. cap. † 63. quæ sanata,
 tria ei centenaria auri Imperator offert. De centenariis plura in Gregor. lib. 7. epist. †
 128. quæ hic repetere otiosum est.

Papiam cognomento Ticinum civitatem Italia. Papia olim Ticinum, regia Re- Cap. 71.
 gum Longobardorum; Paulus Warnefrid. de gest. Longobard. cap. 15. (lib. 2.)
 Et Ticinus, quæ alio nomine Papia appellatur. Otto Frisingens. de gest. Frideric.
 libr. 2. cap. 20. † Rex a Papiensibus ad eorum civitatem . . . ubi antiquum Regum
 Longobardorum palatium fuit.

Exinde Reges Francorum & Franci essent ingrati. Ingrati barbare sumptum pro
 non gratis, & acceptis. Franci Longohardis suspecti ob potentiam, nec non Romanis
 & Græcis; Eghinard. in vit. Carol. M. Erat enim semper Romanis & Græcis suspec-
 ta Francorum potentia. Unde & illud Græcum extat proverbium, τὸ πρῶτον πικρὸν
 ἔχον, καὶ οὐκ ἐκ ἔχον.

Quo audito, Dagobertus, ut erat cupidus, exercitum in auxilium *Sifenan-* Cap. * 73.
 di de toto regno *Burgundia* bannire præcepit. Bannire est vocare ad delectum
 seu militiam; Fredegar. infr. cap. 87. Jussu Sigeberti omnes leudes *Austrasio-*
 rum in exercitum gradiendum banniti sunt. Bannus est citatio ad militiam vel

edictum, quo militia indicitur, vel poena non respondentis ad defectum, vel quolibet poena pecuniaria; Abbas Urpergent. (in Frideric. I. & proprie in primo bello contr. Mediol.) *Bannum id est poenam pecuniariam constituit.*

Cap. 74.

Sacramentis (ut eorum mos erat) super arma t placata pro universis Saxonibus firmant. Solemne iurandum super arma. Idem Aimoin. libr. 4. cap. 26. Hoc pactum sacramento quidem super arma (ut eis mos erat iurantibus) firmatum.

Tamen tributum Saxones, quod reddere consueverant, per preceptionem Dagoberti habent indultum. Quingentas vaccas inferendales annis singulis a Colotario seniore censui reddebant: quod a Dagoberto cassatum est. A Dagoberto Saxonibus remissum annuum vectigal quingentarum vaccarum inferendalium: sic vocat Aimoin. libr. 4. cap. 26. Quingentas namque vaccas inferendales a Colotario seniore. . . regie mensa inferre iussi suarant. Quæ ideo inferendales dicebantur, eo quod singulis inferrentur annis. Idem chronic. S. Benigni Divionens. (ad ann. 638.) Tamen Saxones tributum, quod a Chlotario seniore censui annis singulis quingentas vaccas inferendales reddere consueverant, preceptione Dagoberti habent indultum.

Cap. 75. *Dagobertus. . . Sigibertum filium suum in Austro regno sublimavit, sedemque Metis civitatem habere permisit. Metis caput regni Austrasie.*

Cap. 78. *Excepit Comitibus plurimis, qui Ducem super se non habebant. Comites parebant Ducibus; Comites enim erant præfecti singulorum pagorum; Duces universæ provincie, quæ constabat ex pluribus pagis, & ius se Comites habebant; Gregor. libr. 8. cap. 18. Nicetius per emissionem Enlali, a comitatu Arverno submissus, ducatum a Rege expetit, datus pro eo immensis muneribus. Et sic in urbe Arverna, Ruthena, atque Uetica Dux ordinatus est. Erant tamen nonnulli Comites majores, Ducibus pares, qui super se Ducem non habebant, ut Comes Campaniæ, Comes Tolosæ, Comes Andegavensis, & Comes Britannæ, qui postea Ducis nomen accepit; Gregor. supr. libr. 4. cap. 4. Nam semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovei fuerunt, & Comites, non Reges, appellati sunt. Similiter in Hispania Comites erant præfecti singularum civitatum; Paul. Diac. de vit.*** P. Emeritens. quosdam Gothos nobiles genere, e quibus etiam nonnulli in quibusdam civitatibus Comites a Rege fuerant constituti.*

Et tota Vusconia Patria. Patria accipitur pro regione; Fredegar. infr. cap. 90. Cabilono pro utilitate patria tractandum mense maio placitum instituit. Inde conparitioræ sunt populares, municipes; Thomas Cantipratani. libr. 2. cap. 28. Et quoniam Plin. in præfat. natural. hist. Ut ebiter emolliam Catullum conterraneum meum.

† In lib. meo, mos est in alicui maxime t terris, compatriotas sibi invicem congaudere. Conterranei partibus.

** Wafcones de intermontium rupe egressi, ad bellum properant. Wafcones e jugis Pyrenæi montis, quæ erat antiqua eorum sedes, variis excursionibus in Novempopuloniæ, quæ est ad radicem Pirenæi, tentatis, tandem eam occuparunt, & ditio-nem Regum Francorum jugumque admittit; de quo supr. Gregor. libr. 9. cap. 7.*

** Omnes domus eorum incensas, peculis & rebus expoliant. Peculium fimitur pro pecore vel grege pecudum; idem in chronic. S. Benigni Divionens. (ad ann. 638.) omnes domos eorum incendio tradunt, peculis & rebus expoliant. Gregor. libr. 10. ep. 12. in peculo capita quindecim, ubi dixi.*

Sed Arimbertus Dux maximus cum senioribus & nobilioribus exercitus sui per negotientiam a Vusconibus in valle Subola fuit interfectus. Vallis Subola est ad radicem Pyrenæi: nostris la vallée de Soule.

Quod audiens Judacæ Rex Britannorum, cursu veloci Clippicum cum multis muneribus ad Dagobertum perrexit. Judacæ Rex Britonum se & regnum Dagoberto & successoribus subiecit. Initio Britones habuere Regulos, quorum tertius & ultimus fuit Salomon, ad quem pertinet epistola Joannis VIII. can. hæc quippe, 3. qu. 6. cuius meminit & Regino 2. chronic. (ad ann. 784.) postea habuere Comites; cap. ex tenore, de foro comp. 2. cap. accedens 4. ut lit. non contestat. tandem Duces; Gregor. supr. libr. 4. cap. 4.

Sed tamen cum Dagoberto ad mensam vel ad prandium discumbere noluit, eo quod esset

offes iudiciale religiosus & timens Deum valde. Judicæ Rex Britonum abstulit a mensa Dagoberti Regis, propter religionem: quæ causâ ejus fuerit vix est dicere.

Anno xvi. regni sui Dagobertus profectus venturus in Spingela villa super Segona fluvio, nec procul a Parisiis agrotare cepit. Sigona fluvius est Sequana, c'est la Seine. Idem supr. cap. 20. inter Sigonam & Ligerim usque mare Oceanum.

Hic gestis, post paucos dies Dagobertus emisit spiritum, sepultusque est in ecclesia sancti Dionysii. Dagobertus condidit & donavit basilicam sancti Dionysii, in qua sepultus est; de quo Aimoin. lib. 4. cap. 33.

Psallentium ibidem ad instar monasterii sanctorum Agaunensium instituere jussit. Psallentium ibidem ad cenobio S. Dionysii, ibidem instituit psallentium, id est desiderantur ritum psallendi antiphonarum seu distinctis choris: monast. Agaunensis ritum psallendi monast. S. Martini Tironens. sancti Mauricii Agaunens. & S. Germani Præd. sanctum Martinum Tironis, nec non apud sanctum Mauricium Agaunens. uti apud Germanum sanctum Germanum Parisiis agebatur, ubi instituit.

Hujus Tolgentis adolescentia omnis Spania more solito visitatur, diversa committens infolenia. Latinis infolens est novum & insolitum, quasi non solens; M. Tullius pro Sextio, (56.) Non sum tam ignarus, iudices, casarum, non tam infolens in dicendo. Infolenia loci pro novitate; idem pro Roscio Amerino, (31.) Anis, qui propter feri iudiciorumque infoleniam, non modo subsellia, verum etiam urbem ipsam reformidat. Alias infolens est superbus; Papias *** Infolens superbus moribus, sicut non conveniens. Infolenia, protervia, arrogantia, tumor; Ambrosii in 1. ad Corinth. cap. 14. In mulierum enim infolenia etiam mariti notantur. Odo Cluniacensis de vita Geraldi Comitis lib. 1. cap. 32. Nam reipublica status jam nimis turbato, regales viros infolenia marchionum sibi subjugaverat.

Aure paucos dies Ermenfridus ... Arnulfum Comitem in Albiodoro vico in malo interfecit. Idem Aimoin. lib. 4. cap. 37. Arnulfum Comitem apud Albiodorum vicum in malo interfecit. Arnulfus Comes interfecit dum pro tribunali sederet juris dicendi causa. Mallus est placitum sive iudicium seu conventus iudicis; Flodoard. hist. Remens. lib. 2. cap. 18. Residens igitur prefatus vir illustris Walfarius ad iuncta sibi definienda iudicia, cum quibusdam Comitibus in mallis publicis. Baldric. chronic. *** Cameracens. lib. 1. cap. 72. Potestatem habeat mallum tenendi, vel bannum exigendi. Sigebert. in chronic. ad ann. 422. Hi quatuor proceres per tres malos casarum origines convenientes & solliciti tractantes, de singulis discutientes, fecit lex Salica declarat, iudicare decreverunt. Inde admallare in ius vocare; Marculf. lib. 1. cap. 21. eo quod propter simplicitatem suam causas suas minime possit prosequere vel admallare. Et mallenses sunt in ius vocati litis discipulæ causa; Odo Cluniacens. de vit. Geraldi Comitis lib. 1. cap. 19. In crastinum vero mallensibus, undique ad seniores confluentibus, jubet reum adduci.

Ermenfridus in Ausler & Remis ad basilicam sancti Remedii confugium fecit. Hæc fuit basilica S. Remigii Remensis Episcopi, quem Remedium vel Remigium vocant Fortunatus, Flodoardus, & alii veteres scriptores. Confugium hic pro fuga; Gregor. supr. lib. 3. cap. 36. Ille vero in periculo positum se cernens, confugium ab urbs facit. Eadem analogia alluvium pro alluvione; Gregor. lib. 6. cap. 26. ut quia pars parva residebat, quæ non vallabatur a Rhodano,educta ex eo parte, locus ille totus loci alluvio munitur. Colludium pro collusione; idem eod. lib. cap. 31. cognosceret protinus, quod hujus colludium pater ejus est interfecit.

Tertiam tamen partem, de quibus Dagobertus adquisierat, Nanthildis Regina receperat. Thesauri Dagoberti Regis apud Compendium oppidum inter Sigebertum & Chlodoveum fratres, ex aquis partibus divisi, tertia seposita Nanthildi Regina; Aimoin. lib. 4. cap. 36. Omnis thesaurorum Dagoberti supellex, in speciebus variis, materiis que antea aditis, prolata, ac inter fratres æqua fide lance divisa: tertia pariter tamen, ex omnibus quæ Dagobertus adquisierat, postquam Nanthildem sibi sociaverat, ipsi Regina servata. Idem gesta Dagoberti. Moribus Francorum societas

Cap. * 79.

Cap. 82.

Cap. 83.

†† Idem gesta. Franc. cap. 83.

Cap. 85.

quæstorum constante matrimonio contrahitur inter virum & uxorem, & tertia eorum acquirebatur uxori, quæ tertia collaborationis dicitur; capitul. libr. 4. cap. 9. *Volumus ut uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio collaboraverunt accipiant.* Marculf. † 2. form. cap. 17. *Sed dum in villas aliquas . . . quod pariter stante conjugio adquisivimus, predictæ coniunx tertiam inde habere potuerat.*

- Cap. 86. *Otto quidam filius Uronis domesticus, qui bajulus Sigeberti ab adolescentia fuerat. Bajulus est educator regii pueri; munus gravissimum & proximus gradus ad culmen dignitatum; Aimoii. lib. 4. cap. 38. At vero Otto quidam, Berone genitus patre, sperabat se comitem palatii fieri posse, eo quod Bajulus fuerat Regis Sigeberti in ejus tenera ætate. Hermarius e bajulo Ariberti Regis factus fuit comes palatii; ejusdem Aimoii. lib. 4. cap. 15. Inter primores itaque Francia, qui convenerant, quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii Regis, simulque bajulus a pueritia, Agnari-*

† In lib. meo: *Aginano.* *us † super se irrucens, perimitur. Ludovico Pio regnatura in Aquitania, a patre bajulus impositus est Arnoldus, unus ex optimatibus; vit. Ludovic. Pii, (ad ann. 781.) filiumque suum Ludovicum Regem regnaturum in Aquitaniam misit, proponens illi bajulum Arnoldum. Lupus Ferrariensis. epist. 64. ad Carolum R. Non admittatur ergo a vobis monitores, quos bajulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur, & meliorem amorem alienent a vobis.*

- Cap. 90. *Flaachatus collectis secum Pontificibus & Ducibus de regno Burgundia, Cabillonæ, pro utilitate patriæ tractandum mense maio placitum instituit. Concilium Episcoporum & optimatum regni de rebus publicis deliberandi causa solebat convocari mense maio. Inertia defluente Regum Merovingiorum gente, concilium indicebatur tototannis, in quo Rex plaustris bobus tracto apparebat, & annua dona suscipiebat, cetera vero gerebantur per majorem domum; annales Francor. ad ann. 751. Sed potestas regi tota apud majorem domum habebatur; excepto quod charta & privilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plaustris bobus trahentibus reclusus, & que in loco eminente sedens, semel in anno a populis visus, publica anno solemniter sibi oblata accipiebat, stante coram majorem domum, & qua deinceps eo anno agenda essent, populis adnuntiante. Idem Eghinard. in vit. Caroli M. init. De die concilii, nempe kalendis maji convenit Sigebert. in chr. ad ann. 662. Regni potentia disponebatur per majores domus, Regibus solo nomine regnantibus. Quibus moris erat † principari quidem secundum genus, & nihil agere vel disponere, quam irrationabiliter edere, & bibere, domique morari, & calendis maji præsidere coram tota gente, & salutare, & salutari, obsequia & dona accipere, & rependere, & sic secum usque ad alium majum pervenire.*

Willehadus . . . collectis secum plurimam multitudinem de patriciatus sui termino.

Patriciatus erat nuda dignitas: sed in Gallia plerumque patriciatus honori adiciebatur præfectura cujuspiam provincie, ut observavi in Gregorium.

- Cap. 91. *Habebatque majorem domum palatii, virum strenuum atque sapientem, nomine Erchoaldum. Erchoaldus vel Ercoaldus fuit major domus sub Chlodoveo II. idem dicitur Erconualdus vel Erconvaldus; Fredegarius infr. prox. cap. Eodem quoque tempore mortuus est Erchoaldus major domus palatii. Hic est Erconvaldus, quem patricii nomine cohonestat Beda libr. 3. cap. 19. de S. Furie. Hyberno: Hic ex Anglia † navigavit in Galliam, ibique a Rege Francorum Lothovro, vel patricio Erconualdo honorifice susceptus, monasterium construxit in loco Latiniaco nominato.*

- Cap. 94. *Contra Theodoricum insurgunt, eumque a regno deficiunt: crines capitis ejus abscindentes totoderunt. Theodoricus Rex a Francis tonsus, & regno depositus. Et cum eo Ebroinus major palatii pulsus, & ipse tonsus, & in Luxoviense monasterium relegatus.*

- Cap. 95. *Quo ingravescente, unum Francum nobilem, nomine Bodilonem, ad stipitem ten- sum cadere contra legem precipit. Bodilo Francus nobilis ad stipitem extensus, & vir- chronie. ad gis cælus jussu Childerici Regis contra legem Francorum, ex qua nobiles non cædunt- ann. † 630. tur virgis, quæ est pœna servilis. Grave nimis visum est Chlotario Regi, quod a*

Da-

Dagoberto ejus filio adhuc vix pubere Sadregifilius Dux Aquitanix ejus educationi præpositus flagellis cæsus, & barbx ratione dehonestatus; Aimoïn. *libr. 4. cap. 17.* & 28. & Regin. † 1. *chronic. ad ann. 546.*

Sanctum Leudegarium Episcopum crudelissimis tormentis cæsum, gladio perimî jussit. Ebroïnus major domus regix Theodorici sanctum Leodegarium Episcopum Augulodunensem variis penis affectum, capite plecti jussit. Idem Aimoïn. *libr. 4. cap. 45.* Sigibert. in *chronic. ad ann. 685. c. est S. Leger.*

Eo tempore beatus Audouenus Episcopus plenus virtutibus migravit ad Dominum. Anno Christi 696. diem obiit sanctus Audouenus referendario Dagoberti Regis Rothomagensis Episcopus, Resbacensis monasterii fundator; de quo Aimoïn. *libr. 4. cap. 41.* Sigibert. in *chronic. (ad ann. 637.) c. est sain: Ouen.*

Eudo namque Dux, cernens se superatum atque derisum, gentem perfidem Sarracenorum ad auxilium contra Carolum Principem, & gentem Francorum excitavit. Eudo Dux Aquitanix notatur a Fredegario, quod ab eo exciti Sarraceni e finibus Hispanix irruerint in Galliam adversus Carolum Martellum, per id tempus Principem Francorum: sed hoc vix credibile est; Eudo enim una cum Carolo singularem operam navavit adversus Sarracenos. Nec Sarraceni pepercere Eudoni, Burdegalam & Pictavum, quæ erant ditioris Eudonis vi cepere, ecclesias cremarunt, & magnam stragem populi edidere, ut fatetur Fredegar. *hoc ipso capite.*

Urbem Burdegalensem, vel castrum Blaviam t. veniens, occupavit. Eudone Duce mortuo Carolus Martellus delectu inito penetravit in Aquitaniam ad Garumnæ usque, Burdegalam urbem & castrum Blaviam, quæ est arx munitissima Aquitanix, armis occupavit, & universam regionem in potestatem redegit.

Navali eversione properat. Id est navigio seu cum classe navium. Idem infr. *Qui evaserant cupientes navali eversione evadere.* Idem supr. cap. † 90. *Execlm navali per Ararim fluvium, (qui cognominatur Sagenna.)* Gregor. supr. *libr. 4. cap. 33. Qui aures execlm navali, Constantinopolitanam urbem sunt ingressi.* Idem *lib. 3. cap. 3. execlm navali per mare Gallias appetunt.*

Super fluvio Byrra, & valle Corbaria palatio. Carolus Martellus iterum feliciter pugnavit cum Sarracenis in Gallia Narbonensi, super Byrra amne, valle Corbaria; Eginard. in vit. Carol. M. (infr.) *Nam pater ejus Carolus, t. qui tyrannus per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, & Sarracenos Galliam occupare tentantes, duobus magnis præliis, uno in Aquitania apud Pictavum civitatem, altero juxta Narbonam apud Byrram fluvium ita devicit, ut in Hispaniam eos redire compelleret.* Byrra amnis fuit per Narbonensem territorium: male Byrra Aimoïn. *lib. 4. cap. † 57. Super fluvium Byrram & Vallem Corbariam: vulgo Bere.*

Vallis Corbaria est quæ jacet in eodem tractu, ad pedem montis cognominis, copiosa apum & laude mellis celeberrimi: vulgo la montagne de la Corbiere. Commendatur hæc vallis Corbaria palatio, ibi forte palatium Regum Gothorum, vel potius id nomen loco, ubi primas sedes posuit Ataulfus Rex Gothorum, provincia Narbonensi potius; Otto Frisingen. *4. chronic. 21. Sed Ataulfus amore uxoris sue Placidie, a fratribus Romanorum cedit, ac in Galliis juxta provinciam Narbonensem, quam postmodum Vir Dei Egidius inhabitans, metropoli ex nomine suo, ut villa sancti Egidii dicitur, dedit, in loco, qui usque hodie palatium Gothorum vocatur, consedit.*

Cap. * 96.

† Hic nihil.

V. ann. Fr.

Metens. ad

an. 683.

Cap. * 99.

Cap. * 108.

Cap. † 109.

† In lib. meo.

Blavium.

† Mendosa

citatio.

F I N I S.

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM.

- A.**
- A** Bba pater. 186.
 Abbates utriusque sexus subiecti
 Episcopis. 180. 192.
 Abraham abbas conditor M.S. Cynaci
 in Arvernus. 35.
Abbas pars ecclesiar. 30. 128.
 Actio furti in quadruplum. 199.
 Adjutor, advocatus. 160. 187.
 Adoptionis varii ritus. 97.
 Adulter, *assaut*. 169.
 Adversarius, id est diabolus. 206.
 Adulterii poena. 110. 115.
Edes veterum e ligneis tabulis. 85.
Edificia publica quadrato lapide frusta.
Aeri desperati delati ad tumultum san-
 ctorum. 112.
 Aeneum, olla aenea. 163.
 Agathe urbs Septimanie. 124.
 Agaunensis monasterium. 53. 215.
 Agens, actor. 190.
 Agens in rebus. *ibid.*
 Agger publicus, via publica. 23.
 Agnition Nitobrigum. 131.
Agripina Colonia. 134.
 Alafaciones, Alfaci. 211.
 Aloes usus. 66.
 Altarium quid distet ab altari. 29. 34.
 Amartudo. 181. 182.
Ambariensis vicus. 45. 207.
 Anulerum adversus postem. 63.
 Analocium vicus Carnotensis. 84.
 Analogium. 51.
 Andelaicum. 183.
 Anicium Velaunorum civitas. 82. 134.
 Anisole monasterium. 93.
 Anniversarium pro defunctis. 53. 54.
 Antiphona. 46. 170.
 Apollinaris Dux. 47.
 Apollolicus. 101.
 Aqua de sepulcro S. Martini. 104.
 Aquæ Tarbellicæ. 152.
 Aquileja solo averfa ab Hunnis. 25.
Archiatri, medici Principis. 95.
 Archidiaconatus ad tempus. 122.
 Archidiaconi varium officium. 81. 178.
 Archidiaconus individuus comes Episco-
 pi. 15.
 Archivum ecclesiar. Romanæ. 193.
 Ardenna, silva regia. 163.
 Aredius abbas Lemovicensis. 165.
 Arelatense M. virginum fundatum a Ca-
 sario Arelatensi E. 76.
 Argumentum, argutia. 8. 137.
 Aribertus Regulus Aquitanie. 213.
 Aristensis vicus. 89.
 Arre sponsalitie, annulus, calcei, po-
 culi aures. 15. 16.
 Arre sponsalium. 82.
 Ascella, latera ecclesiar. vel regiar. 102. 1.
 Atrium ecclesiar. 48. 123.
 Attila victus in campis Caralaunicis. 24.
 Auctoritas, præceptum regum. 189.
 Avennica civitas, Avenio. 78.
 Avitus Anremus senatu electus Imper.
 28.
 Avitus Viennensis E. 43.
Auguria ex volatu avium. 150.
 Augusta Tricastinorum. 102.
 Aulizia, Aultraia. 211.
 B.
B Abylonia Syria, ejus magnitudo. 5.
 Babylonica Ægypti, al. Memphis. 6.
 Bacchion, *nu* basilic. 188.
 Bajocassini Saxones. 105. 199.
 Bajulus, nutritius liberorum Principis.
 117. 216.
 Balnearum usus. 82.
 Balteum, militare cingulum. 146.
 Bannus, edictum, citatio. 105.
 Ba-

- Baptismus in *die pascha* & pentecostes 92
 Baptiterium in atrio ecclesie . 40.
 Baptizati mox vestem candidam assume-
 bant. *ibid.*
 Baptizatis nomen imponitur. 114.
 Barbari, *pro* pagani. 58.
 Barbatonæ . 203.
 Barones, regni majores. 212.
 Basculi, *basci*. 210.
 Basilica SS. Apost. Petri & Pauli Pari-
 sis, hodie S. Genovefæ. 50.
 Basilica S. Vincentii Martyris Parisi-
 s, hodie S. Germani de Præis. 64.
 Basilica S. Aniani Aurelianensis. 183.
 Baterna, genus vehiculi. 62.
 Begorra, Tarba Bigeronum. 178. 184.
 Benarnum. 179. 184.
 Benedictio abbatum. 194.
 Benedictio ante cibum. 120.
 Benedictio & salutatio episcopalis in con-
 ciliis. 121.
 Beneficium, *pro* feudo. 81.
 Bipennis, genus securis bellicæ. 39.
 Bituriga caput regni Aquitanici. 33.
 Blasphemare. 141.
 Blata, tunica. 48.
 Bobiense monasterium. 211.
 Boia damnatorum *laxæ majestatis, fisco*
 vindicantur. 57.
 Brennacum, *villa regia*. 73. 121.
 Breve, *id* est formula juramenti. 82.
 Britannia minor. 67.
 Britanni minores primum habuere Re-
 ges, tum Comites, tum Duces. *ibid.*
 Briva Curetia, vicus in Lemovicibus. 144.
 Brivatenfis ecclesie exempta. 28.
 Brunichildis castrum. 181.
 Buccellarius, buccella. 25.
 Buccus, hircus. 186.
 Burgundionum ditio in Gallia. 27. 43.
 Burgundionum leges. 43.
 C.
 Caballus, vilior equus. 131.
 Caducarius. 2.
 Carmenta, carmentarii. 6. 7.
 Caganus, nomen Regum Hunnorum. 77.
 Canone. 97. 207.
 Cala, villa regia. 114.
 Calumnia. 190.
 Calense M. virginum. 114.
 Camelorum usus. 154.
 Camera, teitudo templi. 30. 154.
 Camerarii, concellanei Episcopi. 68. 69.
 137.
 Camerarius, cubicularius Regis. 145.
 Campania, latior planities. 59. 155.
 Campania Remensis. 71.
 Campetria, campestrati. 20. 203.
 Campi lapidei. 81.
 Campus, locus pugne. 20. 203.
 Cancelli sepulchrorum. 128.
 Capitulum etiam Tolosæ & Carthagi-
 nis. 10.
 Capitulum, capitellum. 178.
 Capitularium, *capdajre*. 189.
 Cappa S. Martini. 135. 152.
 Caprasius & Fides martyres Aginneses.
 131.
 Capia evangeliorum. 56.
 Capsum, pars ecclesie, vel corporis hu-
 mani. 29. 301.
 Capsum piscium. 164.
 Caput arietis castrum. 170.
 Caraxare, caraxatura. 154.
 Caritas. 205.
 Carus, amnis. 116.
 Cassa fructuum. 103.
 Cataplus, advenus classis. 80.
 Cataracta, suffusio oculorum. 90.
 Catenari poenitentes. 116.
 Catini, *lances* efcariæ. 163.
 Caudices, sive codices, sunt furculi vi-
 tum vel arborum. 141.
 Cavea. 167.
 Caurio, *chirographum*. 149.
 Cella, pro monasterio. 47.
 Cella, cellarium, *custodia* clericorum.
 124.
 Centenarium. 102. 213.
 Cerei flagranter in baptismo. 40. 41.
 Cereis uli veteres pro facibus. 35.
 Charta seu papyrus ex Ægypto. 88.
 Chrismarium. 56.
 Gibarium est panis. 59.
 Cicindela, lampas. 78.
 Ciliciorum varius usus. 197.
 Cilicium *ad* cutem. 92.
 Cinnorum fimbrie. 61.
 Cingulis uli veteres. 69.
 Circenses ludi. 93.
 Circuli lorice. 157.
 Clenus, amnis. 194.
 Clitella: usus in oppugnatione urbium.
 156.
 Clerici periti litterarum. 119.
 Clerici instituti in monasteriis. 93.
 Clerici tonsi. 50. 61. 152. 193.
 Clodio Comatus Rex Francorum. 27.
 E e i j

- Clypeus, lanx aurea in modum clypei. 187.
 Coadiutor datus Episcopo cum futura
 successione. 72. 89. 116.
 Colicilli consularum. 48.
 Codicillis honores conferuntur a Prin-
 cipe. 26.
 Cognomen fuit quibusdam plerisque no-
 men tantum. 24.
 Collaboratio tertia. 216.
 Collisio palmarum. 173.
 Colobium, vestis linea sine manicis. 177.
 Comes palatii. 102.
 Comes stabuli. 115. 119.
 Comites præerant singulis civitatibus. 70.
167. 214. præerant juri dicundo. 167.
Comites super se Duces non habentes. 167.
 Commendare, deponere. 100.
 Commendare se dicebantur, qui majori-
 bus se tradebant in vassos. 82. 147.
 Commisum, mandatum. 41. 42.
Commodatum, pro mutuo. 66.
 Communio post missas. 94. 177.
 Communio sub utraque specie, vel uni-
 ca. 95.
 Competitor. 84.
 Componere. 40. 41.
 Compositio varie accipitur. 133. 142.
 Concedere. 25. 26.
 Concilia provincialia coacta non sine con-
 sensu Regis. 106. 185.
 Concilium annuum Francorum. 216.
 Condatis vicus. 16. 175. 207.
 Conditio, status servorum. 4.
 Conditio testamenti confertur in alium. 164.
 Conditionales, genus servorum. 4.
 Confluentes. 165.
 Confusum, pro fuga. 215.
 Conjectura, conjectum. 140.
 Conjugatus electus in Episcopum dimir-
 tit uxorem. 14.
 Coniunctaneus, consentiens. 116.
 Consularia, facti consulares. 27.
 Consularia ornamenta, palmata, scipio,
 calcei aurei. 48.
 Contum, pro hasta. 47.
 Convenire unde nomen. 154.
 Conventus iudicii indicti certis locis &
 diebus. 83.
 Convertius. 190.
 Copia militum per pagos divisæ. 77.
 Corales, puschæ. 92.
 Cordatus. 187.
 Cornua gladii, cornua antennarum. 79.
 Corona clericalis. 62. 92. 94.
 Corona, insigne patriarchatus. 48.
 Cortinæ, vela. 40.
 Corvus corvo oculum. 98.
 Corydalis, alauda. 78.
 Cotha, silva regia. 114.
Crota, camera, fornix. 175.
 Cryptæ, loci subterranei, latibula fide-
 lium. 13.
 Cryptæ, sepulture causa, juxta vias pu-
 blicas. 15.
 Cucullus, fagi vel casulæ capitum. 158.
167. 177.
 Culmus, calamus spiez. 204.
 Cultura, ager cultus. 112.
 Cuppa, cupella. 156.
 Curtis, officium sacrum nocturnum &
 diurnum, vel officium singularum ho-
 rarum. 104. 166.
 Curtis, cortis, curia. 204.
 D.
 Dactyli, fructus palmarum. 116.
 Damati ad quæstio-rem extensi
 ad stipitem. 108.
 Damati ad molam. 101.
 Damati ad metallum. ibi.
 Damati priusquam supplicio afficeren-
 tur crimen confessi in ecclesia. 205.
 Damatis ultimo supplicio non denega-
 tur sacra communio. 105.
 Decimarum restitutio. 127.
 Declinus, acclinis. 49.
 Decollatio, poena capitis. 22.
 Dedicatio ecclesie vel oratorii. 131.
 Delegatum, mandatum. 137.
 Delegatum, pro legato. 187.
 Depositio Episcoporum. 102. 147.
 Descriptiones vestigalium. 107. 188.
 Desperati propter metum imminens ju-
 dicii. 3.
 Destinare, destina. 76.
 Detrahi dicitur puella que stupratur. 28.
 Detraho in monasterium penitentiae cau-
 sa. 62.
 Diaconi officium. 143.
 Dies anniversarius ordinationis Episco-
 porum. 30. 102.
 Dies Dominicus colendus. 207.
 Dies elevationis & translationis sancto-
 rum. 30.
 Dies solis, dies Dominicus. 58.
Dioecesis, pro parochia. 133.
 Di-

- Directum verbum. 54.
 Divitio regni per sortes. 73. 84.
 Dolensis vicus. 33.
 Domesticus, domesticus, Comes domesticorum. 25. 129. 146.
 Dominus, domina. 184.
 Donatio *pia* per modum venditionis nummo uno, vel tribus. 11.
 Donatio per chartulam. 69.
 Ducatus regni. 122.
 Duces praeerant singulis provinciis. 34.
 125. 167. 179. praeerant iudiciis. 80.
 Duces primum, tum Reges habuere Franci. 25.
 Duello lites dirimebantur. 20.
 Dusenle castrum. 141.
 Dux caesus petebatur vulneribus ab omni exercitu. 157.
 Dynastiz. 7.
 E.
 Ecclesia S. Dionysii de carcere. 112.
 Ecclesiae depictae. 31.
 Ecclesiae S. Saturnini & S. Mariae Tolosae. 131. 144.
 Echinus, piscis genus. 174.
 Elaver, armis. 112.
 Electio per adclamationem. 68.
 Electioni & ordinationi Episcoporum accedit adclamatio plebis. 27.
 Elegans, cultus. 117. 208.
 Elementum, pro aqua. 77.
 Emissio, suggestio. 69.
 Energia, arreptio daemonis. 154. 186.
 Energemeni, arreptitii. 151.
 Eparchi: reclusi. 128.
 Episcopi admissi ad epulas regias. 162.
 Episcopi mitius puniuntur in gratiam ordinis. 107.
 Episcopi non debent vindicare proprias iniurias. 173.
 Episcopi patres plebis suae. 75. 162.
 Episcopi Galliae notantur, quod rei bellicae se immiscerent. 79.
 Episcopi si sint rei audiuntur soluti, illi aliter sedentes. 131.
 Episcopi priores Galliae. 9.
 Episcopi tempore quadragesimae secedebant in eremum. 34.
 Episcopis sede sua pulsiss praestabantur alimenta a vicinis Episcopis. 45. 177.
 Episcoporum simplex sermo. 2. 3.
 Episcoporum hospitium domus ecclesiae. 162.
 Episcopus, us negligens gratus Judaeis & haereticis. 50.
 Episcopus per injuriam exulans non amittit episcopatum. 170.
 Epistolae commendatitiae. 137.
 Epulae inter pagenses diebus solemnibus. 159.
 Epulae solennes per triduum. 153.
 Epulae super tumulos mortuorum. 67.
 Epulae tribus ferculis. 162.
 Equo solebant vehi Reges. 126.
 Eucharistiae assumenda ritus. 197.
 Eudo Dux Aquitaniae. 217.
 Evectio publica. 179.
 Eugenius Carthagini. Episc. exulat apud Albigen civitatem Occitaniae. 22.
 Eulogia panis, qui benedictionis nomine datur. 33. 94. 126. 142.
 Eulogiae variae acceptae. 94. 136.
 Excommunicati pro absolutis habentur, si in conspectum vel mensam Regis admissi sint. 101.
 Excommunicationis exceptio non potest opponi in foro seculari. 195.
 Exheredare, exhereditatio. 189.
 Exorcismis fugantur daemones. 158.
 Exuperius Tolosanus & alii clariores Episcopi Galliae. 29.
 F.
 Fabula variae accipitur. 55. 121.
 Factionarii, agitantes equorum circenium. 109.
 Facilis, pro levi. 182.
 Falarica, genus teli. 190.
 Faldeo, sella stercorearia. 211.
 Fanatici, sacrificuli gentilium. 11. 27.
 Fatigatio. 6. 173.
 Felix Nannetensis E. 88.
 Ferculus, missus carnis. 162.
 Ficta, dolor repentinus. 90.
 Fidei iustor iudicio sili. 130.
 Filii Regum Reges dicebantur, Regum filiz etiam velatae Reginz. 79. 193.
 Fiscali, servi ficales. 139.
 Fisci res alienari non possunt, ne quidem in dotem filiarum Principis. *ibid.*
 Flagella crinium. 60. 134.
 Flores & herbulae in ornatum altarium. 144. 178.
 Foderatura. 211.
 Fomenta quid dissent a medicamentis. 89.
 Fontes Hispaniae mirabiles. 97.
 Formula, pulvinum. 174.
 Fortes viri, nobiles genere. 169.
 Franci ante Chlodoveum ethnici. 27.

- Franci distincti a Romanis. 171.
 Franci e Sicambri orti. 41.
 Franci vicini formidolosi. 213.
 Francia non agnoscit imperium. 48.
 Franci rei militaris cura tradita sub Valentiniano. 16.
 Francorum variz sedes. 26-48.
 Francorum Reges criniti. 26.
 Francica, genus securis bellicæ. 39.
 Frigoritici. 91.
 Functio, tributum. 107.
 Fundus, pro profundo. 49.
 Fuus solemne. 113. 164. 171.
- G.
- G**allia clara studiis liberalibus. 12.
 Garacharius Comes Burdegalensis. 163.
 Gazetum vinum. 62. 63.
 Gemmæ Hispanicæ. 205.
 Genialis Dux Vasconum. 209.
 Gesta civilia & criminalia relata in monumenta publica. 8.
 Gesta martyrum. 32.
 Gesta Pilati. 7-8.
 Gleba corporis. 5.
 Gleba, pro fundo. 4.
 Gloria tribuitur Regibus Franc. pro majestate. 170.
 Gothi Regicidæ. 64.
 Gothia, Septimania. 124.
 Gothorum ditio in Gallia. 27.
 Grafones, iudices municipales. 212.
 Gregorius L. ante pontificatum monachus. 196.
 Gutteria, gutturosus. 10.
 Gynæcium, teltrum regium, gynæciarii. 191.
- H.
- H**abens, habentia. 67.
 Hæretici gladio non puniendi. 207.
 Hastula ligni, virgula e ligno levigata in modum hastæ. 146.
 Historiæ passionis martyrum. 3-32.
 Hora tertia, hora sexta. 104.
 Hospitale, xenodochium. 129.
 Hospitius reclusus. 126.
 Hostis, exercitus. 42.
 Humilitas, humiliatio. 137.
- I.
- I**anoba, Geneva. 78. 210.
 Idoneus, idoneare. 103.
 Jejunium non solvitur ante solis occasum. 117.
 Jejunium per triduum. 96.
- Ignem adorant Persi. 5.
 Igni damnati induti tunica pice & sulfure illita. 206.
 Ignois admotus confugis in ecclesiam. 181.
 Imprecationes sanctorum. 10.
 Incestator. 40. 61.
 Indiculus quid distet a sigillo. 116.
 Inferendales vacæ, tributum Saxonum. 71. 214.
 Ingenium, astutia. 76. 147.
 Ingenui, liberi nati. 69.
 Ingenui, id est nobiles, immunes a tributis. 146.
 Ingratus, non gratus. 113.
 Inscriptio sepulcrorum. 114.
 Insolens, insolentia. 215.
 Installatio sollemnis Episcoporum & abbatum. 52. 68. 163.
 Intentio, contentio. 133.
 Intercessionem Episcoporum pro servis confugientibus ad ecclesiam. 86.
 Intercessionem monachorum. 128.
 Interdictum ecclesiæ. 111. 172.
 Inventarium rerum ecclesiæ. 122.
 Joannes Apollolus vivus depositus in sepulcro. 8.
 Italia minor, hodie Lombardia. 65.
 Iudæi male audiunt de factore corporis. 93.
 Iudæi negotiatores. 125.
 Iudæi secretum potebant ventris levandi causa, priusquam ad orationem accederent. 53.
 Iudicium Francorum in Gallia. 211.
 Juliani martyris basilica apud Brivatensem vicum. 28.
 Juniores. 56.
 Juniores ecclesiæ, junioratus. 106.
 Iuris Romani periti Galli. 74.
 Juscellum, vas escarium. 92.
 Iusjurandum per plures ades sacras. 155.
 Iusjurandum posita manu super altare vel tassa palla altaris. 57. 82. vel levata manu. 99. 150. 166.
 Iusjurandum super arma. 214.
- K.
- K**yræ eleison. 196.
- L.
- L**aici expertes litterarum. 119.
 Laici non audiuntur adversus Episcopum. 111.
 Lamix infestæ pueris. 139.
 Lapsus piscium. 83.
 La-

- Laporde, *Londe*. 184.
Largitiones. 48.
 Larva, salamachæ. 186.
 Lascia, lica. 75.
 Lateralia, viatoria. 59.
 Laticinium, vinum album. 62. 63.
 Laudum Clavatum. 125.
 Laus, adclamatio. 130.
 Laus, professio fidei. 50.
 Lectio inter epulas. 95.
 Lectulus B. Martini. 16.
 Legati a latere. 71.
 Lemane, pars ima Arvernorum. 55.
 Lepra, macule vestium. 132.
 Leudes, vassi fideles. 50.
 Levior, levatus. 135.
 Libellare, libellarium. 82.
 Libera custodia. 120.
 Liberi sequuntur patrem. 104.
 Liberrates ecclesiæ tuendæ. 98.
 Liger, fluvius. 112.
 Limbus, velis regia. 100.
 Lintres, macule fluviales. 159.
 Litanis septiformis. 196.
 Lites inter Reges componuntur in conciliis Episcoporum. 83.
 Logium, rationale. 51. 116.
 Loto corporum defunctorum. 23.
 Lotis manibus discumbant veteres. 125.
 Lues inguinaria. 196.
 Lugdunensis ecclesia. 7.
 Lugdunum illustrata sanguine martyrum. *ibid.*
 Luxoviense monasterium. 211.
 Lychni ardentes ad sepulcra sanctorum. 77.
 M.
 Aceria, paries structus sine calce & arena. 181.
 Macitare, *matter*. 193.
 Macula, bullæ catenarum. 157.
 Matorte. 202. 203.
 Maguulfus Tolosanus E. 149.
 Maiores vel seniores, optimates regni. 153.
 Majus Monasterium. 150. 207.
 Mala hora, bona ora. 140.
 Mallones capillorum. 61.
 Mallus, iudicium. 215.
 Malum *omen*. 140.
 Manumissio per chartulam. 187.
 Manus iniechio. 190.
 Manus post tergum vinstræ. 56. 173.
 Martini gratia minor post episcopatum. 16. 17.
 Martini duo, discipuli Martini Turonens. E. 144.
 Martini oratorium Parisius. 172.
 Martinus bonus in auxilio, carus in negotio. 48.
 Martinus Gallicienfis Ep. 113.
 Martius, primus menis anni. 88. 171.
 Martyres quid dissent a confessoribus. 22.
 Martyres Lugdunenses. 9.
 Martyribus *poria* capitis remissa, ne colerentur pro martyribus. 22.
 Martyrium, oratorium sacrum martyri; martyrius, editus ejusdem oratorii. 69.
 Massa fermentatæ. 118.
 Massilia emporium Gallie. 186.
 Matricula ecclesiæ, matricularii. 105. 106. 122. 150. 151.
 Matutine & alie horæ canonicæ. 24. 35. 104. 148. 176.
 Mauriana urbs Sabaudie. 209.
 Maxentius abbas Pictaviensis. 47.
 Medici Judei. 90.
 Meduana. 199.
 Meliores, optimates. 11.
 Melitense monasterium. 91.
 Meludunum. 135.
 Mensa canonicorum. 208.
 Meridiari. 49.
 Meta annonæ, fori. 83.
 Migratio populi ad alias provincias ob onera vectigalium. 107.
 Mimate, vicus Gabalorum. 13. 137.
 Ministeria, sunt vasa sacra. 83. 84.
 Minores, plebei. 56.
 Missa de Dominica. 163. 164.
 Missa S. Martini. 161.
 Missa, pro missa sacrificio. 20.
 Missas quotidie celebrare solebant Episcopi & presbyteri. *ibid.*
 Missa a latere. 70. 71.
 Missi dominici. 123.
 Missi dominici, Episcopi & Comes. 169. 170.
 Mislorum. 124.
 Molina, mola æque. 61.
 Monachæ non erant tonsæ ad cutem, saltem puellæ regie. 204.
 Monachi romi. 127. 206.
 Monachi ad militiam coacti. 14.
 Monasteria Ægypti. 6.
 Monasteria sub mundeburge regio. 192.
 Monasteria virginum ne collocentur juxta monasteria virorum. 189.

- Franci distincti a Romanis. 171.
 Franci et Scambri orti. 41.
 Franci vicinis formidolosi. 213.
 Francia non agnoscebat imperium. 48.
 Franci rei militaris cura tradita sub Valentiniano. 26.
 Francorum variae sedes. 26-48.
 Francorum Reges criniti. 26.
 Francica, genus securis bellicae. 39.
 Frigoritici. 91.
 Functio, tributum. 107.
 Fundus, pro profundo. 49.
 Funus solemne. 113. 164. 171.
- G.
 Gallia clara studiis liberalibus. 12.
 Garcharius Comes Burdegalensis. 163.
 Gazeticum vinum. 62. 63.
 Gemmae Hispanicae. 105.
 Genialis Dux Vasconum. 209.
 Gesta civilia & criminalia relata in monumenta publica. 8.
 Gesta martyrum. 32.
 Gesta Pilati. 7-8.
 Gleba corporis. 5.
 Gleba, pro fundo. 4.
 Gloria tribuitur Regibus Franc. pro majestate. 170.
 Gothi Regicidae. 64.
 Gothia, Septimania. 124.
 Gothorum ditio in Gallia. 27.
 Grafones, iudices municipales. 212.
 Gregorius I. ante pontificatum monachus. 196.
 Gutteria, gutturosus. 10.
 Gynæcium, telitrum regium, gynæciarii. 191.
- H.
 Habens, habentia. 67.
 Haereticis gladio non puniendi. 207.
 Hastula ligni, virgula e ligno levigata in modum haste. 146.
 Historiae passionis martyrum. 3-32.
 Hora tertia, hora sexta. 104.
 Hospitale, xenodochium. 129.
 Hospitius reclusus. 126.
 Hostis, exercitus. 42.
 Humilitas, humiliatio. 132.
- I.
 Ianoba, Geneva. 78. 210.
 Idoneus, idoneare. 103.
 Jejunium non solvitur ante solis occasum. 112.
 Jejunium per triduum. 96.
- Ignem adorant Persi. 5.
 Igni damnati induti tunica pice & sulfure illita. 206.
 Ignis ad mortus confugis in ecclesiam. 181.
 Imprecationes sanctorum. 10.
 Incestator. 40. 61.
 Indiculus quid distet a sigillo. 116.
 Inferendales vaccae, tributum Saxonum. 71. 214.
 Ingenium, astutia. 76. 147.
 Ingenui, liberi nati. 69.
 Ingenui, id est nobiles, immunes a tributis. 146.
 Ingratus, non gratus. 212.
 Inscriptiones sepulcrorum. 114.
 Insolens, insolentia. 215.
 Installatio solemnis Episcoporum & abbatum. 52. 68. 163.
 Intentio, contentio. 133.
 Intercessionem Episcoporum pro servis confugientibus ad ecclesiam. 86.
 Intercessionem monachorum. 128.
 Interdictum ecclesiae. 111. 172.
 Inventarium rerum ecclesiae. 122.
 Joannes Apostolus vivus depositus in sepulcro. 8.
 Italia minor, hodie Lombardia. 65.
 Judaei male audiunt de factore corporis. 93.
 Judaei negotiatores. 125.
 Judaei secretum potebant ventris levandi causa, priusquam ad orationem accederent. 53.
 Judicium Francorum in Gallia. 211.
 Juliani martyris basilica apud Brivatesem vicum. 28.
 Juniores. 56.
 Juniores ecclesiae, junioratus. 106.
 Juris Romani periti Galli. 74.
 Juscellum, vas escarium. 99.
 Jusjurandum per plures aedes sacras. 155.
 Jusjurandum posita manu super altare vel tasta palla altaris. 57. 82. vel levata manu. 99. 150. 166.
 Jusjurandum super arma. 214.
- K.
 Kyrrie eleison. 196.
- L.
 Laici expertes litterarum. 119.
 Laici non audiuntur adversus Episcopum. 121.
 Lamix infestae pueris. 139.
 Lapsus piscium. 83.
 La-

- Laporde, *Londe*. 184.
Largitiones. 48.
 Larvæ, talamafchæ. 186.
 Lascia, *lica*. 75.
 Lateralis, viatoria. 59.
 Laticinium, vinum album. 61. 63.
 Laudunum Clavatum. 125.
 Laus, adclamatio. 130.
 Laus, proffio fidei. 50.
 Lectio inter epulas. 95.
 Lectulus B. Martini. 16.
 Legati a latere. 71.
 Lemane, pars ima Arvernorum. 55.
 Lepre, maculæ vestium. 132.
 Leudes, valli fideles. 50.
 Levior, levatus. 135.
 Libellare, libellarium. 82.
 Libera custodia. 120.
 Liberi sequuntur patrem. 104.
 Liberrates ecclesiæ tuendæ. 98.
 Liger, fluvius. 112.
 Limbus, velis regia. 100.
 Lintres, naviculæ fluviales. 159.
 Litania septiformis. 196.
 Lites inter Reges componuntur in conciliis Episcoporum. 83.
 Logium, rationale. 51. 126.
 Lotio corporum defunctorum. 23.
 Lotis manibus discumbant *veteres*. 125.
 Lues inguinaris. 196.
 Luptonenis ecclesiæ. 7.
 Lugdunum illustrata sanguinis martyrum. *ibid*.
 Luxoviensis monasterium. 111.
 Lychni ardentes ad sepulcra sanctorum. 77.
 M.
 Aceria, paries structus sine calce & arena. 181.
 Mactare, *mact*. 193.
 Maculæ, bullæ catenarum. 157.
 Maforte. 202. 203.
 Magualvus Tolofanus E. 149.
 Majores vel seniores, optimates regni. 153.
 Majus Monasterium. 150. 107.
 Mala bara, bona ora. 140.
 Mallonæ capillorum. 61.
 Mallus, judicium. 215.
 Malum omen. 140.
 Manumissio per chartulam. 187.
 Manus injectio. 190.
 Manus post tergum vinæ. 56. 172.
 Martini gratia minor post episcopatum. 16. 17.
 Martini duo, discipuli Martini Turo-
 nens. E. 144.
 Martini oratorium Parisiis. 172.
 Martinus bonus in auxilio, carus in ne-
 gotio. 48.
 Martius Gallicienfis Ep. 113.
 Martius, primus mensis anni. 88. 175.
 Martyres quid dissent a confessoribus. 22.
 Martyres Lugdunenses. 9.
 Martyribus *poma* capitis remissa, ne co-
 lerentur pro martyribus. 22.
 Martyrium, oratorium sacrum martyri;
 martyriarius, ædituus ejusdem oratorii. 69.
 Massa fermentatæ. 118.
 Massilia emporium Gallie. 186.
 Matrícula *ecclesiæ*, matricularii. 105.
 Matutine & alix horæ canonicæ. 24. 35.
 104. 148. 176.
 Mauriana urbs Sabaudie. 209.
 Maxentius abbas Piclaviensis. 47.
 Medici Judei. 90.
 Meduana. 199.
 Meliores, optimates. 11.
 Melitenfe monasterium. 91.
 Melunum. 135.
 Mensa canonicorum. 208.
 Meridiani. 49.
 Mera annonæ, scæni. 83.
 Migratio populi ad alias *provincias* ob
 onera vectigalium. 107.
 Mimate, vicus Gabalorum. 13. 137.
 Ministeria, sunt vasa sacra. 83. 84.
 Minores, plebei. 56.
 Missa de Dominica. 163. 164.
 Missa S. Martini. 161.
 Missa, pro missæ sacrificio. 20.
 Missas quotidie celebrare solebant Epi-
 scopi & presbyteri. *ibid*.
 Missi a latere. 70. 71.
 Missi dominici. 123.
 Missi dominici, Episcopi & Comites. 169. 170.
 Mistorium. 124.
 Molina, mola aquæ. 61.
 Monachæ non erant tonsæ ad cutem, sal-
 tem puellæ regie. 203.
 Monachi toni. 127. 206.
 Monachi ad militiam coacti. 14.
 Monasteria Ægypti. 6.
 Monasteria sub mundeburde regio. 192.
 Monasteria virginum ne collocentur ju-
 xta monasteria virorum. 189.

- Monasterium S. Martini de Lata. 83.
Morgancuba, donum matutinale. 132.
 139. 184.
 Morini, hodie Flandri. 101.
 Moriones. 193.
 Mulieres lugeat maritos per annum in
 nigra veste. 64.
 Mucipula. 186. 187.
 Muſivum, opus muſivarium. 122.
 Muſitare. 160.
 Mutatio membrorum corporis, poena
 perduellionis. 101.
- N.
- N**arbonensis provincia diſtincta ab
 Arelatenſi ſeu Maſſilienſi. 182.
 Nobiles virgines non caduntur. 216.
 Notarii, ſcribae, amanueſes. 205.
 Novigentum duplex. 124.
 Numisma, pro nummo. 80.
 Nummi cuſi imagine Principis. 124.
 Nummi ſolebant obſignari cuſtodiae cau-
 ſa. 143.
 Nuptiae ex ſcripto Principis. 82. 136.
 Nuptiae liberorum Principis, abſque con-
 ſenſu patrum, damnatae. 85.
 Nuptialia dona. 140.
- O.
- O**blata, oblationes. 148. 211.
 Oblata diis probantur. 211.
 Oblatae, panes, quae altari offerebantur
 ad conſecrandum corpus Domini. 148.
Obſervantes, clerici poſiti in oratoriis pri-
 vatis. 197.
 Obſervatio iudicii uſque ad ſolis occa-
 ſum. 149.
 Obſides fide fracta in ſervitutem redigun-
 tur. 57.
 Officia palatina ad tempus. 146.
 Oleum benediſtum prodeſt curationibus.
 47. 127.
Orantes ſtantes die Dominica, & a pa-
ſcha ad pentecoſten. 44.
 Orarium & ſtoſa, inſignia clericorum. 93.
 Oratio flexis genibus, vel humi proſtra-
 to corpore. 44. 164.
 Oratio plebis pro martyribus & Episco-
 pis. 21.
 Oratoria privata. 197.
 Oratorium, aedes ſacra monachorum. 133.
 Orbita. 54.
 Orca, amhora olei vel liquoris. 80.
 Ordinatio Episcoporum Galliae ex praec-
 cepto regio. 51. 52. 128. 138. 153. 168.
 Ordines ſacri longo interſtitio collati. 132.
- Oſculum manuum Episcoporum. 19.
 Oſculum reliquiarum ſanctorum. 206.
 207.
 Oſculum pacis, ſignum communionis ſi-
 delium. 138.
 Oſculum ſalutationis cauſa. 127.
 P.
- P**actum pacis jurejurando ſanctum.
 125. 142.
 Pagenſes. 159. 183.
 Palla, pallium ſepulchri. 119. 120. 144.
 202.
 Palladii gens nobiliſſima. 79.
 Palmites vitium. 177.
 Pape appellacione veniunt Episcopi. 39.
 Papii, regia Longobardorum. 211.
 Papilio, tentorium. 81.
 Paranympus. 142.
 Parentes, pro cognatis. 38.
 Pariſius regia Francorum Regum. 48.
 Paſſio martyrum. 3.
 Paſtellum, paſtillum. 118. 119.
 Patena eſt patella, quae ſuperponitur co-
 lici. 56.
 Patria, regio. 42. 214.
 Patriarcha, pro Primas. 103.
 Patricius honor junctus praefecturae
 provinciae. 74.
 Patulum, pervium. 55. 56.
 Pavor, metus puerilis. 173.
 Peccator, peccatrix. 194.
 Pedibulum. 59.
 Pedules, calcei. ibid.
 Penſiles domus, penſiles horti. 167.
 Penſio annua ſtatuta Episcopis depoſitis.
 168.
 Peregrinatio frequens ad limina Apoſto-
 lorum. 22. 127.
 Perjurio decipitur ſapiens. 122.
 Perſecutio in Episcopos & presbyteros.
 12.
 Petragorium olim Veſunna. 131.
 Phalanga, turma militaris. 155.
 Pharus. 46.
 Piſtillum, & cophinus. 118. 119.
 Placitum. 159.
 Podagra vix incidit in feminas. 201.
 Polyſtus martyr vindex perjuri. 142.
 Poena furti laqueus. 128.
 Poena interſectorum Episcoporum. 113.
 Poena non reſpondentis ad delectum.
 105. 158. 214.
 Poena reorum maſtatis porrigitur ad
 propinquos. 148.
 Por-

- Pœna sagarum . 136.
 Pœna pecuniaria . 142.
 Pœnientes tonsi . 135. 168.
 Pœnientes vestem mutabant . 189.
 Pœnitentia signum, tunso *pectoris*. 112.
 Pontificum munus annales scribere . 2.
 Pontigone, villa regia . 73.
 Postica . 204.
 Præda capta ab hostibus quo pacto divi-
 datur . 39.
 Præpositus monasterii . 128. 201.
 Præsidium, pecunia domi seposita . 184.
 Præstitum, pro mutuo . 66.
 Præsumere, per vim sumere . 45.
 Præces paganorum diclante Pontifice .
 143.
 Præces pro Principe . *ibid.*
 Præces super tumulis defunctorum . 200.
 Prædictas . 180.
 Primicerius, prætor ecclesiæ . 46.
 Principalis . 191.
 Privatus Gabalorum Ep. & martyr . 13.
 Probatio partus legitimi per testes . 164.
 Probus . 210.
 Processiones solemnes in diebus festis cum
 crucibus & baneris . 87.
 Processus Imperatoris in circum, imperii
 auspiciis causa . 108.
 Processus Imperatoris ad basilicam Petri .
 109.
 Professio fidei . 4.
 Professio fidei Nicenæ . *ibid.*
 Professio fidei publica requiritur . 43.
 Professio, confessio ultronea . 115.
 Promptuarium, cella penuraria . 85.
 Proprium, alodium . 60.
 Provincia . 129. 182.
 Provocatus, promotor . 119.
 Psallentium, concentus psalmorum . 17.
 215.
 Puer, pro servulo . 20.
 Pueri stantes coram dominis . 86.
 Pulmentum, obsonium . 59.
 Pulpitum domus . 175.
 Purgatio innocentia . 10. 110. 121.
 Purgatio pro monomachia . 145.
 Purgatio quinta, septima, aut duodeci-
 ma manu . 174.
 Pythionissa, pythonici . 95. 153.
 Q.
 Quidrigati, genus nummi . 124.
 Quarilio de die paschatis . 96. 97.
 Quasi, id est fere . 99. 132.
 Quastio, sustibus castro . 14.
 Tom. XI.
- Quinquennialia & decennialia Episcoporum . 150. 174.
 Quintianus Ruthenensis Episcopus . 45.
 R.
 Rade Gundis Regina fundatrix M. S.
 Crucis apud Pictavium sub regula
 Cæsarii Arelatensis E. 54. 156.
 Ragnemodus Parisiensis Episcopus . 95.
 Regnovaldus Dux Aquitanie . 131.
 Rebaptizatio apud Vandalos & Donati-
 stas . 21.
 Reclusi, genus monachorum peniten-
 tium . 61.
 Recursus ad Principem . 111.
 Redemptio reorum vel servorum sum-
 ptu ecclesiæ . 159.
 Referendarius, custos regii sigilli . 86.
 Reges Francorum succedunt ex genere .
 51.
 Reges Francorum comam alebant . 26.
 Reges fratres inter se . 44. 45.
 Reges non habendi pro *impuberibus*. 153.
 Regetta, archiva . 129. 180.
 Regia, majores portæ ecclesiæ . 71.
 Regina non tenetur legibus . 145.
 Regine dictæ filia Regum etiam mo-
 niales . 70. 192.
 Regine habebant majores officiales . 141.
 & proprium fiscum . 139.
 Regius morbus . 128.
 Regum injuriæ dissimulanda . 145.
 Regum iudex solus Deus . 98.
 Regule variae monasteriorum . 142.
 Rei coram iudice absque cingulo . 179.
 Relicta, vidua . 174.
 Religiosæ vestem mutabant . 39.
 Reliqua vestigialium remissa *ecclesiis*. 63.
 112. remissa etiam ob natalem Prin-
 cipis . 133.
 Reliquæ *SS. lipsana* & pignora dicuntur .
 24. *depolita* in capsula . 152. gestari
 solite in solemnis litaniis . 64. 135.
 152. & collo appendi . 166.
 Remedium animæ . 187.
 Remigius *Remensis* Ep. facundus . 41.
 Renatus Frigeridus historicus . 25.
 Res mancipi sunt quæ sunt in alode . 60.
 Rescripta muniantur subscriptione refe-
 rendarii . 200. 204.
 Restitutio Episcoporum per sedem apo-
 stolicam . 19. 103.
 Resultare . 201.
 Ridiculum . 57. 204.
 Rogationes institutæ à Mamercio Vira-
 F f

- nenū Ep. 44. & a Gallo Episcopo Arvernorum. 68. etiam peltis depellendæ causâ. 185. 196.
- Romani dicti omnes provinciales. 27.
- Romani, pro orthodoxis. 58.
- Romæ, Romipetæ. 22. 127.
- Rota pœna antiquior in Gallia. 101.
- Rudis, imperitus. 83.
- Rustica Romana lingua. 2.
- S**
- Sacrarium, sacristia. 164.
- Sagittæ. 45.
- Sagora fl. olim Atar. 84.
- Salutatorium. 54. 148.
- Salutarium opus, id est tectorium. 31.
- Saucius sanguine. 83.
- Saxones infesti littori Aquitanico. 33.
- Saxonica, vestis Saxonum. 213.
- Scalonum vinum, Seclona. 61.
- Scapha, navicula. 173.
- Scara, turma. 211.
- Schola, cœtus conspiratorum. 201.
- Schola instituta in singulis ecclesiis episcopalibus. 137.
- Scholæ Augustodonenses & Massilienses. 2.
- Scholæ palatinæ, scholæ Episcoporum, scholæ cantorum. 206.
- Scissio velium, pœnæ genus. 100.
- Sclavinia, vestis Sclavorum. 213.
- Sclamalaxi, breves gladioli. 84.
- Scutum & framea. 59.
- Seclio episcopatus verita. 145.
- Secessus Episcoporum & monachorum. 175.
- Secessus, latrina. 35.
- Secretarium ecclesiæ. 98.
- Securitas, prolesio solutionis. 160.
- Securus. 10.
- Sedes apostolica. 75.
- Sedentes vescabantur Galli. 182.
- Sedulius poeta Christianus. 117.
- Senatores Galliarum. 11.
- Sententia in causis ecclesiasticis non prius fertur, quam lectis canonibus. 180. 205.
- Septa domus. 87.
- Sepulchra duorum amantium. 14.
- Sepultura denegatur his, qui sibi mortem conciverunt. 79.
- Sepultura juxta vias publicas. 23. intra vel extra ecclesiam. 175.
- Sepultura fidelium juxta tumulos martyrum. 27.
- Servi fugitivi fligmate notati. 191.
- Servi quando desere esse in Gallia. 58.
- Servientes quid dissent a militibus. 115.
- Sidonius ex præfecto urbi Arvernensis Ep. 11. 35.
- Sigilla parvula, signa deorum. 166.
- Sigillum solidorum. 143.
- Signa, campanæ. 130.
- Signi crucis virtutes. 21. 34. 127.
- Signum crucis. 161.
- Signum crucis ne sculpat in solo. 102.
- Signum crucis usu frequens. 157.
- Signum militare buccina datur. 42.
- Sigona, Sequana. 215.
- Simonia explosa a Guntrano Rege. 138.
- Siri, horrea Ægyptia, horum species. 6.
- Solarium, projectum ædium. 16. 201.
- Solatium, pro ope & auxilio. 139. 194.
- Solemnia inaugurationis Imperatoris. 109. 130.
- Solemnis ingressus Principis vel Episcopi in civitatem. 161.
- Soles plures visi in cælo. 78.
- Sortes biblicæ, sortes Virgilianæ, sortes per libellos positos super altare. 45. 26.
- Sortilegi sunt fori episcopalis. 158.
- Spanica, vestis Hispanica. 205.
- Spatula, spatula. 79.
- Species sunt res, quæ consistunt in pondere, numero & mensura. 70. 184.
- Spiculum aqueductus. 42.
- Spoliatio vestis & baltei. 220. 146.
- Spolium. 24. 25. 188. 189.
- Sponsalitia dona. 184.
- Stadium. 5.
- Staplona, villa Regiensis agri. 80.
- Stratuncula, parva statua. 5.
- Stragula, vestis varia. 190.
- Strateburgus, olim Argentoratum. 191.
- Strudere, curare. 149.
- Stylitæ, monachorum genus. 166.
- Subscriptions optimatum præceptis regis. 134.
- Sudarium. 201.
- Sufferre, sufferentia. 212.
- Supplare. 63. 77.
- Sulpitius Alexander historicus. 25.
- Sulpitius Severus Aquitanus. 5.
- Suscepit, fuscipor. 100.
- Suspectus, pro suspicionem habens. 24.
- Syndon, pallium lineum. 178.
- Syri negotiatores in Gallia. 125. 152.
- Syriaca lingua vernacula apud Judæos tempore Christi. 162.

- V.
V**A****L**, verbum imprecantis . 73.
 Vale dicere . 122.
 Valentia . 210.
 Vandali Africam occupant . 21.
 Vasa sacra dilahi possunt certis casibus . 149.
 Vascones dormiti . 209.
 Valconia, olim Novempopulania . 132.
 179.
 Vasso, templum Mercurii apud Arvernos . 12.
 Vestigal ob transitum exercitus . 45.
 Vestigalia exacta in fructibus . 107.
 Vestigalia remissa Turonibus in gratiam B. Martini . 45-188.
 Vela ad **fores** . 35-36.
 Venari in silva regia, capitale . 200.
 Venatio canum & accipitrum, studium gentilitium Francorum . 96. 199.
 Ventose, cucurbitule . 90.
 Vermiculatæ vestes, vermiculata emblemata . 210.
 Vestis alba, propria clericorum . 81.
 Vestiti sepulti . 84.
 Ugerum, castrum Arelatense . 170.
 Vicarie epistole . 194.
 Vicarius Comitum . 167. 197.
 Victoriacum castrum . 57.
 Victorinus Aquitanus . 4.
 Victorius Dux . 33.
 Vicinonia, amnis . 105.
 Vicus Julienis . 157.
 Vidux devotionis causa vestem mutabant . 18.
 Vigena, amnis . 17.
 Vigiliæ non sine jejuniis . 29. 165.
 Vinchi inter duos cuitodes . 121. Ioluti meritis sanctorum . 90. 172. & ob natalem Principis . 133.
 Vincentius Aginnenis martyr . 154.
 Vindicia corporis B. Martini . 17.
 Vinum abstinacum . 171.
 Vinum damnatorum, vinum mirrhatum . 169.
 Viridunenses negotiatores . 66.
 Virga fit coercitio servorum . 159.
 Virga, insigne Episcoporum . 90.
 Virgæ sacræ, insignia legatorum . 153.
 Virgo semel Deo dicata non debet pravaricari . 136.
 Vistratio diocesis munus Episcopi . 89.
V**i****r****i****t****a**, corona nubentium . 203.
 Vivarium, *viviers* . 206.
 Uthrogatha uxor Childebti R. cum eo fundavit Lugdunense **xenodochium** . 71.
 Umbones capillorum . 61.
 Unctio infirmorum . 15.
 Unguen, pro unguento . 21.
 Volucrum, pro involucro . 59.
 Volusianus **E. Turonens. martyrium** passus in pago Euxensi . 38.
 Vota sunt **res** voto oblata . 62.
 Vorum Saxonum . 96.
 Vulpecula, canis, convicii genus . 163.
 Willecarius Dux Aquitanie . 71.
 Wulcaffinus pagus, feudum monast. **S.** Dionysii . 14-
 Z.
Zoroastres auctor idolatriæ . 5.

